حزبی سۆسیالیستی کوردستان

کانوونی دووەمی ١٩٧٦- شوباتی ١٩٩٣
(هەڵکشان ... داکشان ... پەرتەوازە بوون)

هەواڵنامەی کتێب

ئیسماعیل تەنیا

چاپی یەکەم / هەولێر
٢٠١٩

حزبی سۆسیالیستی کوردستان

کانوونی دووەمی ١٩٧٦- شوباتی ١٩٩٣

(هەڵکشان... داکشان... پەرتەوازە بوون)

نووسینی : ئیسماعیل تەنیا

دیزاین : هیوا کۆمپیوتەر

تیراژ : ١٠٠٠ دانە

نۆرەی چاپ : چاپی یەکەم / ٢٠١٩

چاپخانەی (ڕۆژهەڵات) هەولێر

هەواڵەی کتێب

پێشەکی

(بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی دیمـوکراتی کوردسـتان)ی سـەرەتا و، (حزبـی سۆسیالیسـتی کوردسـتان)ی دواتـر، ڕێکخراوێکـی تـازە و، دەسـت پێشـخەر و بەشداری کاریگەریی شۆڕشـی نـوێی گەلەکـەمان، بـوو. لەهـەموو سـەرکەوتن و داکـەوتن، هەڵکشـان و داکشـان، کـەوتن و هەڵسـانەوەدا، بـەگوێرەی سـەنگ و ڕەنگ و قەبارەی خۆی، ڕۆڵی لەم قۆناغە (١٩٧٦-١٩٩٣) مێژووییەدا، بینیوە. لەم پێناوەشدا، کۆمەڵێك قوربانی، بەسەخاوەتەوە، بەخشیوە. لەنووسینی ئەم کتێبـەدا، کۆمـەڵێك سەرچـاوەم بـەکارهێناوە، کەبەشـی زۆریـان (بـیرەوەری، یاداشتنامە، لێکۆڵینەوەی زانستی)ن. هـەروەها سـوودم لەپەیوەنـدی لـەڕێگای تەلـەفۆن و نامـەوە، لەگـەڵ ئـەو کەسـانەی کەپەیوەنـدیان بەڕووداوەکانـەوە هەبووە، بینیوە. ئەرشیفە خاکەڕاییەکەی خۆشم یەکێك بووە لەسەرچاوەکان. لەچەند قۆناغێکدا، خـودی خـۆم، لـەریزی ڕێکخسـتنەکانی حـزب و ڕاگەیاندنـدا کـارم کـردووە، ئـەو بـەیان و بڵاوکراوانـەی ئـەوکات دەسـتم کـەوتوون، هـەڵم گرتـوون، پاراسـتوومن، نـەم هێشـتووە بفـەوتێن، ئـەوانیش کـەم و زۆر، بـۆ ڕوونکردنـەوەی زۆر ڕووداو بەکـەڵکم هـاتوون. لەهەنـدێك شوێنیشـدا، پشـتم بەیاداشت و زاکیرەی خۆم بەستووە.

لەبەشـێکی هەسـتیاری وەك: جودابوونـەوەی بزوتنـەوە لەیـەکێتی و دواتـر کەوتنەوەی ململانێ و شەڕی خوێناوی لەنێوان ئەم دوو لایەنەدا، زێتر پشتم بەو سەرچـاوانە بەسـتووە کەلەلایـەن (یەکێتی)یەکانـەوە، نووسـراون و بڵاوکراونەتـەوە، ئەمـەش زێـتر لـەپێناوی ڕوونکردنـەوە و یەکلاکردنـەوەی کێشەکان لەدیدی ئەوانەوە، خراونەتە ڕوو. ئەوەندەی کراوە، خۆمان لەهەست

و سۆز و لایەنگیری بەدوور گرتووە. ئەگەر رووداو و هەڵوەستەیەکی مێژووییش، سەرچاوەکانی ئەوان بەقازانجی سۆسیالیست یەکلایان کردبێتەوە، رۆڵی ئێمە شتێك نەبووە بەناوی لایەنگیری.

یەکەم هاندەریش بۆ نووسینی ئەم کتێبە: نادیدەگرتن و بەهەند هەڵنەگرتنی قوربانییەکانی ئەم حزبە و، کەسوکاری پێشمەرگە و ئەندام و لایەنگرانییەتی لەلایەن دەسەڵاتدارانی ئەمڕۆی کوردستان. ئەگەر رۆژێك ئەندام و پێشمەرگەکانی ئەم حزبە، لەریزی یەکەمی هەرە پێشەوەی خەبات و قوبانیدانیدا، پێشەنگ بووبن، ئەوا ئەمڕۆ پەرتەوازە بووینە و کەسێك نییە خۆیان لێ بەخاوەن بکات و بەدەنگ داواکارییەکانیانەوە بچێت.. وەك ئاردی ناو دڕکانیان لێهاتووە. خەڵکی خەباتکاری وا هەیە، مێژووەکەی پڕە لەگیانفیدایی و چەندین جار بریندار بوون و کەسوکاریان چەندین جار لەم زیندان بۆ ئەم زیندان گواستراونەتەوە، کەچی ئەمڕۆ، ئەوانە جێگری جێگری کەسانێکن کەرۆژێك لەرۆژان، بۆ کورد خەباتیان نەکردووە و بەدرێژایی تەمەنیان هەر جاش و سەرۆك جاش و مەفرەزە خاسە بووینە.

* **لەبەشی یەکەمی ئەم کتێبەدا،** بەپشت بەستن بەچەندین سەرچاوە، باسی لەبارچوونی شۆڕش و پەرتەوازە بوونی پێشمەرگە (بەئاوارە بوون بۆ ئێران و هەندەران) و گەڕانەوە و تەسلیم بوونەوە، بەعێراقم کردووە. هەروەها هەوڵ و کۆششی ئەو سەرکردە و فەرماندە عەسکەرییانەی کەبەدۆخی تەسلیم بوون رازی نەبوون، خراونەتەڕوو. لەناونیشانێکی لاوەکی سەربەخۆدا، باسی ئەو کۆبوونەوانەی شارەکانی رۆژهەڵاتی کوردستانمان کردووە کەبەنیازی دۆزینەوەی رێگا چارەیەك بۆ تەسلیم نەبوون بەئەمری واقیع و هێنانەدی مافەکانی گەلی کورد، بەرێگای ئاشتییانە گرێدراون. دوای ئەمە، باسی دامەزراندنی (بزوتنەوەی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان)مان کردووە، تیشکمان خستۆتە سەر کۆبوونەوە و جموجۆڵەکانی ئەو کەسانەی کەبزوتنەوەیان دامەزراندووە.

* **لەبەشـی دووەمـدا،** لەهەشـت کورتــە ناوونیشــانی لاوەکیـدا، باسـی (ڕێکخستنەکان و ئەرکەکانیان، پەیوەندی کردنی یەکـەم مـەفرەزەی بزوتنـەوە بەشاخ، چوونە ناو نیمچە بەرەی یەکێتی، هـەرێم و هێزەکـان بـەژمارە و نـاوی فەرماندەکانیان، ڕۆڵی هێزەکانی بزوتنەوە لەهەڵگیرساندنەوەی شۆڕشی نوێ و چالاکییەکانیان، لیژنەی ئامادەکردنی پارتی، یەکـەم مفـاوەزاتی نێـوان ڕژێـم و یەکێتی– بەکۆمەڵە و بزوتنەوەوە–، شەڕی هەکاری و زیانەکانی)، کردووە.

* **لەبەشی سێیەمدا،** باسی کێشەکانی نێوان بزوتنـەوە و کۆمەڵـە، کـراوە، کەدواتر بۆتە هۆی دەرچوونی بزوتنەوەی لەچوارچێوەی یەکێتی و ڕاگەیانـدنی (حزبـی سۆسیالیسـتی یـەکگرتووی کوردسـتان– حسـیك). دوای ئەمـە، باسـی گیران و شون بزر کردنی هەردوو سەرکردە، داینەمۆی خەباتی شار، عەلی هەژار و کاردۆ گەلاڵی، مفـاوەزانی حسـیك لـەپایزی ۱۹۷۹ لەگـەڵ ڕژێـم و چـوونی د. مەحمود عوسمان و عـەدنان مـوفتی، بـۆ بەغـدا، دامەزرانـدنی هـەردوو بـەرەی (جوقد) و (جود) و ڕۆڵی حـزب تیایانـدا، ئامـاژە سـەرەتاییەکانی سـەرهەڵدانی شـەڕی نێـوان سۆسیالیسـت و یـەکێتی، پەیوەنـدی کردنـی محەمـەدی حـاجی مەحمود فەرماندەی هەرێمی یەکی یەکێتی بەسۆسیالیستەوە، بەسـتنی یەکـەم کۆنگرەی حزب و دەرهاویشتەکان و، زەقبوونەوەی ناکۆکی نـاوخۆیی حـزب و، جەمسەربەندی، کراوە.

* **لەبەشی چوارەمدا،** باسی قۆناغەکانی شـەڕی نێـوان (حسـك و ینك)مـان کردووە، کەنموونەی هەرە دیاریان: (بەدیل گرتنی نەوشـیروان لەلایـەن حسـك، خوێن ڕژان لەنێوان دەعوەت و دەعوەتکاری پلان بۆ داڕێـژراو، گـرتن و بـەدیل کوشـتنی عـەولا سـوور و مـام ئـاراس و کاکەسـوور قۆڕیتـانی، شـەڕی گرتنـی مەڵبەندی سێی یەکێتی و ئاشقولکە و پشت ئاشان..) بووە. هەر لـەم بەشـەدا، باسی دەرهاویشتەکانی ئەم شەڕە نەخوازراوە و کاریگەرییەکانی لەسەر مۆراڵی گەلی کورد و خەبات و قوربانیدانی و ڕۆڵی گوندنشینان لەشۆڕشی نوێدا، کراوە.

* **لەبەشی پێنجەمدا،** باسی ڕاگەیاندنی حزبی سۆسیالیستی کوردستان، کراوە، کەخۆی لەراگەیاندنی نووسراو: (گۆڤار، بڵاوکراوە، رۆژنامە)، بیستراو (ئیستگە)دا، بینیوەتەوە. ناوی گۆڤار و رۆژنامەکان، کاتی دەرچوونیان، بەشێك لەژمارەکانیان، دەست نیشان کراون. وەك نموونەش، ئیندێکسی چەند ژمارەیەکمان، خستۆتەڕوو. لەبەشی (ئیستگە)شدا، بەدرێژی باسی چۆنیەتی کڕین و هێنان و دامەزراندن و شوێنی کارکردن، بەرنامەکان و ئەو کەسانەی کەرۆڵی سەرەکییان تێدا بینیوە، کردووە. چەند هەڵەیەکی مێژووییشمان راست کردۆتەوە. ئەمە یەکەم جارە، بەم شێوەیە، بەچڕوپڕی باسی راگەیاندنی حسك بکرێت کەوەك لەم کتێبەدا، باسکراوە.

* **لەبەشی شەشەمدا،** ناو و کورتە مێژووی رێکخراوە پیشەیی و جەماوەرییەکانی وابەستە بەحزب، خراونەتەڕوو. تا ئەو شوێنەی بۆمان روون بۆتەوە، ناوی ئەو کەسانەمان هێناوە، کەرۆڵیان لەم رێکخراوانەدا، هەبووە.

* **لەبەشی حەوتەمدا،** باسی حزبمان کردووە، لەدوای کۆتایی هاتنی شەڕی ناوخۆ، کەئەمەش خۆی لەکۆمەڵێك وردە ناوونیشاندا بینیوەتەوە، وەك: (ناکۆکییەکانی نێو سەرکردایەتی حزب، کۆبوونەوەکانی گوندی شووشان و جیابوونەوەی قادر عەزیز، رووداوی شەهید کردنی قادر مستەفا، ئاشتبوونەوەی گشتی و رۆڵی حسك تیایدا، دامەزراندنی بەرەی کوردستانی).

* **لەبەشی هەشتەمدا،** باسی حزبمان لەدوای راپەڕین کردووە. کۆمەڵێك داتا و زانیاریمان خستۆتەڕوو. لەحەوت کورتە ناوونیشاندا، باسی: (لیستی یەکگرتن و ئەنجامەکانی هەڵبژاردنی پەرلەمان، یەکگرتنی سۆسیالیست و پاسۆك و گەل، کۆنگرەی یەکگرتن، جیابوونەوەی باڵی رەسول مامەند، گرژییەکانی نێوان حزبی یەکگرتن و حزبی سۆسیالیستی کوردستان، کۆنگرەی دووەمی حسك، یەکگرتنی سۆسیالیست لەگەڵ یەکێتی)دا، کردووە.

* **لەبەشی نۆیەمدا،** لەژێر ناونیشانی: (کرۆنۆلۆژیای بەشێك لەشەڕەکانی حزبی سۆسیالیستی کوردستان)، باسی کۆمەڵێك شەڕ و ڕووبەڕووبوونەوەی نێوان هێزەکانی ڕژێم و حزبی سۆسیالیستی کوردستانمان، کردووە. هەتا کراوە، دەستکەوت و زیانەکان، مێژوو و شوێنی شەڕەکان، هەرێم و هێز و مەفرەزە بەشداربووەکان، باسکراون. ئەم زانیارییانەشمان لەبیرەوەرییەکانی سەید کاکە و محەمەدی حاجی مەحمود و، بەیاننامە و بڵاوکراوەکانی حزب و، چەند سەرچاوەیەکی تر، دەست کەوتووە. لەکۆتایی باسکردنی هەر چالاکییەکیش، لەژێرەوە، ئاماژەمان بەسەرچاوەکان، کردووە. ئەمەش لەپێناوی پاراستنی خەبات و قوربانییەکان، لەیەك شوێنی حازر بەدەست، کەببێتە هۆکارێك بۆ ئاسان کردنی کاری مێژوونووس و توێژەران، لەداهاتوودا.

* **لەبەشی دەیەمدا،** زۆر بەکورتی، ژیاننامەی بەشێك لە (سەرکردە، فەرماندە عەسکەرییەکان، کادیرەکان)، بە (شەهید و کۆچکردوو و زیندوو)ەوە، خستۆتەڕوو.

* **لەبەشی یازدەهەمدا،** بەناونیشانی: (بزوتنەوە لەدیداری تەمەندا)، هەڵسەنگاندنمان بۆ چەند لاپەڕەیەکی دیمانەکەی مام جەلال (دیداری تەمەن)، کردووە. بەپشت بەستن بەسەرچاوە و دیکۆمێنتەکان، دانپیانانی سەرکردەکانی یەکێتی، بەخودی (مام جەلال)یشەوە، بۆ ئەم باسەمان نووسیوە. لەوێدا: ئەوە ڕوون کراوەتەوە، کەلەڕووی مێژوویی و خەبات و هەڵوێستەوە، غەدر لەم سەرکردە ناوهاتووانە، کراوە. ئەوانەی لە (دیداری تەمەن)دا، باسکراون، پێچەوانەکەی، لەکات و شوێنێکی تر، لەلایەن خودی (مام جەلال)ەوە، پشت ڕاست کراونەتەوە، واتە: هەر بەقسەکانی (مام جەلال)، وەڵامی (دیداری تەمەن)مان داوەتەوە.

* **لەبەشی دوازدەهەمدا،** کۆمەڵێك (بەڵگە و دیکۆمێنت و وێنە)ی پەیوەندیدار بەم قۆناغەمان، بڵاو کردۆتەوە، کەبەشی زۆریان لەئەرشیفی

تایبەتی خۆمدا، بوونیان هەبوو.

ئەم کارەی من کردوومە، کارێکی ئاسان و بێ و گرفت و سەرئێشە نەبووە، بەتایبەتیش لەرووی نەبوونی سەرچاوەوە... من هەمیشە پێم وابووە: کردنی کارێکی بەکەموکوڕی، چەندین قات باشترە لەونبوون و فەوتان و شوێن بزر بوونی هەتا هەتایەی.

لەکۆتاییدا، هیوادارم توانیبێتم بەشێك لەم ئەرکەی کەکاتی خۆی لەپێناویدا رەنجم بۆی کێشابوو، بەئەنجام گەیاندبێت و بەناوهێنانی شەهیدەکان و باسکردنی (بزوتنەوە) و (حزب)ەکەیان، گیانی هەموو ئەو کەسانەی کەرۆژێك لەرۆژان لەسەر ئەم رێبازە خەباتیان کردووە، شاد و ئاسوودە کردبێت. جگە لەمەش: کارئاسانییەکم بۆ مێژوونووسان و سەرەدەرکردنی نەوەی داهاتوو لەرابردووی نەتەوەکەیان، کردبێت.

ئیسماعیل تەنیا

دیسێمبەری ٢٠١٧- هانۆڤەر

بەشی یەکەم

کورتە مێژوویەکی بزوتنەوەی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان

هەواڵنامەی کتێب

هەواڵنامەی کتێب

١- لەبارچوونی شۆڕش

حزبی بـەعس کەلـەدوای کودەتاکـەی حەڤـدەی تـەموزی سـاڵی ١٩٦٨دا، دەسەڵاتی گرتە دەست، پێگەی سیاسی و هێزی سـەربازی ئەوەنـدە رەگـاژۆ و بەهێز نەبوو، هەر زوو، کەهێشتا دوو ساڵی حوکمیـان تـەواو نـەکردبوو، لەگـەڵ سەرکردایەتی شۆڕشی کوردستان، کەوتنە گفتوگۆ و دانوستاندن. ئەنجامی ئەم هەوڵانـە، رێککـەوتنی مێـژوویی یـازدەی ئـازاری لێکەوتـەوە.. دەبـوو ئـەو رێککەوتننامـەی کـەمۆرکرابوو، پـاش چـوار سـاڵ، لـەیازدەی ئـازاری سـاڵی ١٩٧٤دا، هەموو بەند و برگەکانی بکەوێتە واری جێبـەجێ کردنـەوە. حکومـەت لەماوەی ئەم چـوار سـاڵەدا، تـوانی: نـەوت لەسـاڵی ١٩٧٢دا، خۆمـاڵی بکـات، کەبەم هۆیەوە، ئابووری عێـراق گەشـەکردنێکی بەرچـاوی بەخۆیـەوە بینـی و، داهاتی تاکە کەس زێدەتر بوو. لەتەموزی ساڵی ١٩٧٣دا، بەرەی نەتەوایەتی و نیشتمانی پێشکەوتنخوازی لەگەڵ حزبی شیوعی عێراق، مۆرکرد. بـەم کـارەی، تا رادەیەك توانی بەرەی ناوخۆ رێك و بەهێز بکات. لەهەمان کاتیشدا، هەست و سۆز و لایەنگیری یەکێتی سۆڤیەت و پارتە کۆمۆنیسـتەکانی رۆژئـاوا و وڵاتـانی عەرەبی، بۆ خۆی مسۆگەر بکات. لەپاڵ ئەمانەشدا، لەماوەی ئەم چوار ساڵەدا، بەهەڵرشـتنی پـارە و خسـتنەرووی پۆسـتی ئیـداری تـوانی چـەند سـەرکردە و کەسـایەتیەکی دیـار لـەناو شۆڕشـی کوردسـتاندا، بکڕێـت و لـەریزی پـارتی دیموکراتی کوردستان و پێشمەرگەدا، بیانترازێنێت. بۆ نموونە: (رژێـم لـەرێگای هانـدان و دووبـەرەکی نانـەوە، لـەکۆتایی ١٩٧٣دا، عـەزیز ئـاکرەیی ئەنـدامی مەکتەبی سیاسی پارتی و هاشم ئاکرەیی ئەندامی کۆمیتەی ناوەنـدی پـارتی و ئیسماعیل مەلا عـەزیز ئەنـدامی کۆمیتـەی ناوەنـدی، لـەپارتی جیـا بکاتـەوە و پارتێکی کارتۆنیان بەناوی پارتی دیموکراتی کوردستان بۆ دروست بکات)[1].

هەروەها، (عەبدوڵڵا ئیسماعیل ناسراو بەمەلا ماتۆڕ، ئەویش لەساڵی ١٩٧٣، بزوتنەوەی پێشکەوتنخوازانی کورد، دادەمەزرێنێت و لەپاش دەرچوونی یاسای ئۆتۆنۆمی لە ١١/٣/١٩٧٤، بارەگای لەشاری هەولێر دەکاتەوە)[2]. لەناوەڕاستی کانوونی دووەمی ١٩٧٣دا، پارتی شۆڕشگێڕی کوردستان، یەکەمین بەیاننامەی

خـۆی بـەناوی لیژنـەی ئامادەکـاری (پـارتی شۆرشـگێڕی کوردسـتان)، بـڵاو دەکاتەوە. ئەم پارتە، پاش ئەوەی باڵی مەکتەبی سیاسـی (پـارتی دیمـوکراتی کوردستان)، لەکۆنگرەی حەوت لەسـاڵی ١٩٧١دا نـاوی ئـەم پارتـە بـۆ (پـارتی شۆرشـگێڕی کوردسـتان) گـۆڕدرا، بـۆ ئـەوەی لەگـەڵ (پـارتی دیمـوکراتی کوردستان)، تێکەڵ ببنەوە، بەڵام بەهۆی هاندانی رژێم، بەشـێك لـەکادیرەکانی لەتشـرینی دووەمـی ١٩٧٣دا، لەشـاری بەغـدا کۆنگرەیـەکیان بەسـت و پـارتی شۆرشـگێڕیان دامەزرانـد و (عەبدولسـتار تـاهیر شـەریف)[٣]یـش، بەسـکرتێری هەڵبژێردرا[٤].

وەك لەدانپیانانەکانی خۆیاندا دەردەکەوێت کـەپاش نسـکۆی سـاڵی ١٩٧٥، بەتەواوی فـەرامۆش کـراون و خراونەتـە پشـت گـوێ. هـەروەها دەست کـراوە بەئیحتیوا کردنیان و زۆربەی ئەندامانی هەرسـێ حزبەکـە: (حزبـەکانی هاشـم و عەزیز ئاکرەیی و مەلا ماتۆڕ و عەبدولستار تاهیر شەریف)، یـان کـران بەئـەمن، یان بەلایەنگیر و ئەندامی بەعس[٥].

ساڵی ١٩٧٤ هات و حکومەت لەسـەرکردایەتی شۆڕشـی کوردسـتان، کەوتـە بیانوو هێنانەوە کەوا ناتوانێـت تـەواوی بڕگـەکانی رێککەوتننامەکـە، پراکتیـزە بکات... لەم حاڵەتەشدا، کورد دوو رێگەی لەبەردەمدا بوو: یان بچێتە ژێر باری داواکەی حکومەت و بەئۆتۆنۆمی کارتۆنی رازی بێت، یان دەست بداتەوە چـەك و پـەنا بـۆ شـاخەکان ببـات. ئـەوکات، حکومـەتی شـای ئێـرانیش بەهـەموو شێوەیەك هەوڵی دەدا، رێککەوتننامەکە جێبەجێ نەکرێت. چونکە بەجێ بەجێ کردنی، پێگەی ناوخۆ و دەرەوەی حکومەتی بەعس، بەهێز دەبێت و دەبێتـە هەڕەشـەیەکیش بـۆ سـەر ئێـران. بـۆ ئـەم مەبەسـتە، ئێـران، هـەموو جـۆرە یارمەتیەکی لەپێشکەشکردنی چـەك و تەقەمـەنی و چـەکی قـورس و، نـاردنی پسـپۆری سـەربازی و، حەواندنـەوەی کـەس و کـاری پێشـمەرگەکان و، چارەسەرکردنی بریندارەکانی شـۆڕش و...تـاد، خسـتە بـەردەم سـەرکردایەتی شـۆڕش. سـەرکردایەتی شۆڕشـیش، زێـتر مـەیلی لەهەڵبـژاردنی رێگـای دووەم (دەستپێکردنەوەی شۆڕش) بوو. هەرچـەندە هەنـدێك دەنگیش لـەناو شـۆڕش کەپێگـەی لێپرسراوێتیشـیان هـەبوو، حـەزیان بەهەڵگیرسـاندنەوەی شـۆڕش

نەدەکرد. هەوڵیاندەدا، دانووستاندنەکە لەپێناوی بەرقەرار بوونی ئاشتی و ڕێگرتن لەدووبارە خوێن ڕشتن و کاولکاری، درێژە بکێشێ. ساڵح یوسفی، ئەندام مەکتەب سیاسی پارتی و ئەندامی شاندی دانووستاندن کار، (پێی باش بوو شەڕ هەڵنەگیرسێ و، بارزانی یەکێك لەکوڕەکانی "ئیدریس و مەسعود" وەك وەفدێك بنێرێتە سۆڤیەت، تاوەکو هەوڵ بدرێت ڕێککەوتننامەی یازدەی ئازار، تێك نەچێت. بەڵام بارزانی نەچووە ژێر باری ئەم داوایە و پێی وابوو، ئەو هەوڵە سەرناگرێ)[٦].

لەشەوی ١٠–١٩٧٤/٣/١١دا، حکومەت لەڕێگای رادیۆ و تەلەفزیۆنەوە بەم شێوەیەی کەخۆی مەرامی بوو، جێ بەجێ کردنی ڕێککەوتننامەکەی، ڕاگەیاند.

پارتی دیموکراتی کوردستان و باڵە سەربازییەکەی (هێزی پێشمەرگە)، دووبارە چوونەوە شاخ و، شۆڕش، هەڵگیرسایەوە. ساڵێکی تەواو، تەواوی دەڤەرەکانی کوردستان، ببوونە گۆڕەپانی شەڕ و پێکدادان لەنێوان حکومەت و شۆڕشی کوردستاندا. لەم کاتەشدا، حزبی شیوعی عێراق لەگەڵ حزبی بەعس، لەیەك بەرەدا بوون. بەهەموو شێوەیەك (سیاسی، ڕاگەیاندن، سەربازی)، کەوتنە هاریکاری حکومەت و دژایەتی کردنی شۆڕشی کوردستان. لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا، بەهۆی زۆری ژمارەی پێشمەرگە و پاڵپشتی و هاریکاری شای ئێران[٧]، شۆڕشی کوردستان، سەربەرزانە توانی لەسەر پێی خۆی بوەستێت و دەیان شەڕی گەورە گەورە، لەبەرژەوەندی شۆڕشدا، یەکلایی بکاتەوە. بۆیە: حکومەت، زۆر بەناچاری، بۆ ئەوەی بەسەر شۆڕشدا زاڵ بێت و، بۆ هەتا هەتا لەناوی ببات و، مەترسیەکانی داتەپینی ئابووری لەعێراق، دوور بخاتەوە، بەنێوەندگیری نێودەوڵەتی، لەگەڵ شای ئێران، کەوتە سازشکردن. بۆ ئەم مەبەستە، لەپەراوێزی کۆبوونەوەکانی ڕێکخراوی ئۆپێك لەجەزائیر، بەناوبژیوانی (هاواری بۆمدیان ١٩٣٢–١٩٧٨)ی سەرۆکی وڵاتی جەزائیر، سەدام حوسێن[٨] جێگری سەرۆك کۆماری عێراق و (محەمەد ڕەزا پەهلەوی)[٩]، شای ئێران، بەیەك دەگەن و لەڕێکەوتی ٦ی ئازاری ١٩٧٥، ڕێککەوتننامەیەك مۆر دەکەن. کۆمەڵێك بەند و بڕگە لەناو ئەم ڕێککەوتننامەیەدا، جێگیر کرابوو، بەڵام ئامانجی سەرەکی لەم ڕێککەوتننامەیە، بڕینی یارمەتی و لەناوبردنی شۆڕشی

کوردستان بوو. بەگوێرەی بەند و بڕگەکانی، عێراق لەنیوە بەشی ئاوی کەنداوی عەرەبی خۆش دەبێت و بەئێرانی دەبەخشێت. جگە لەمەش، کۆمەڵێك گوند و تەپۆلکەی سەر سنوور دەقەبەر ئێران، دەکات. لەبری ئەمەش، ئێران تەواوی یارمەتییە سەربازی و لۆجستیەکان، لەشۆڕش دەبڕێت. سنوورەکان دادێخیت. چەکە قورس و پسپۆرە سەربازییەکانی، دەکێشێتەوە. فشاریش دەخاتە سەر سەرکردایەتی شۆڕش، تاوەکو شەڕ لەگەڵ عێراقدا، بووەستێنێت. پاش ئەمە، تەواوی پرۆتۆکۆلی ڕێککەوتننامەکە، لەرۆژی ١٩٧٥/٦/١٣، لەشاری بەغدا، لەنێوان (عەباس عەلی خیلعەت بەری)، وەزیری دەرەوەی ئێران و (سەعدون حەمادی)، وەزیری دەرەوەی ئەوکاتی عێراق، مۆرکرا و راگەیاندرا و، بڵاوکرایەوە.

سەدام حوسێن، لەدانپیانانێکی دا، باسی لەوە کردووە، کەئەم کاتەی رێککەوتننامەکە مۆرکرا، عێراق و سوپاکەی لەوپەڕی بێ چەکی و بێهێزیدا بووە. ناوبراو لەوتارێکیدا کەبەبۆنەی هەڵوەشاندنەوەی رێککەوتننامەی جەزائیر لە ١٩٨٠/٩/١٧دا، پێشکەشی کرد، گوتی: (گەلی عێراق بەهۆی شەڕەوە لەگەڵ گەلی کورد گەلێك قوربانی دا، ئەو شەڕەی کەساڵێکی تەواو درێژەی کێشا، لەنێوان مارتی ١٩٧٤ و مارتی ١٩٧٥دا، لەشکری عێراق لەو شەڕەدا پتر لە ١٦ هەزار کەس لەشەهید و بریندار لەکیس چوو... هەرچەندە لەشکرەکەمان ورەی بەرز بوو، لەگەڵ ئەوەشدا نەدەکرا پێویستییە ماددی و بابەتیەکان لەشەڕەکەدا بخرێنە پشت گوێ. چونکە جاری وا هەیە ئەم پێویستیانە گرنگ و کۆتایی هێنەرن بۆ دیاری کردنی زۆر ئەنجامی سیاسی و سوپایی. جا کار گەیشتە پلەیەکی ترسناك، کاتێك تەجهیزات و زەخیرە بنچینەییەکانمان، بەتایبەتی چەکی کۆتایی هێنەر و بەکارترمان بەرەو کەمی دەچوون.. جبەخانەی تۆپی قورسمان لەتەواو بوون دا بوو، لەبۆمبا قورسەکانی چەکی ئاسمانی، تەنێ سێ بۆمبامان مابوو)[١٠]. کەرێکەوتننامەکە لەراگەیاندنەکانی عێراق و ئێران و جیهاندا، بڵاوکرایەوە، تەمی رەشی نائومێدی و دەست لەخۆ بەردان، لەناو ریزەکانی شۆڕش و هێزەکانی پێشمەرگەدا، بڵاوبۆوە. کەس ئاگای لەکەس نەما. هەموو کەسێك خاوەن پرسیار بوون، وەلێ کەس نەبوو

وەڵامی چارەنووسساز بداتەوە.. هەر کەسەو لەئاشێکی لێدەکرد. هەبوو پڕ بەدەم هاواری دەکرد و دژ بەسەرکردایەتی شۆڕش، ناڕەزایی دەردەبڕی. هەندێکی تر، بەردەوامیان بەشۆڕش دەدا و پابەند نەدەبوون بەرێککەوتننامەکە. بابایەکی تر، ورە رووخاو، دەست لەئەژنۆ، هەتا هێزیان تێدا بوو لەسەر لووتکەی شاخەکانەوە، چەکەکانیان ورد و خاش دەکرد و فڕێیان دەدایە خوارەوە. خەڵکی تر هەبوون، چەکەکانیان دەشاردنەوە. ئاوارەکان، لەچادرگا و ئۆردوگاکانی ئێراندا، بەچاوی پڕ لەفرمێسک و دڵی پڕ لەحەسرەتەوە، رۆژیان دەکردەوە.

لەم کاتە پڕ لەناخۆشی و تراژیدیا ئامێزەدا، پاش تێپەڕبوونی چوار پێنج رۆژێك بەسەر مۆرکردنی رێککەوتننامەکەدا، سەرکردایەتی شۆڕش دەکەوێتە خۆ و بەمەبەستی بینینی شا و ئاگادار بوون لەچارەنووسی شۆڕش، وەفدێك پێکدەهێنێت. شای ئێران، کاتژمێر دەی سەر لەبەیانی رۆژی ١١/٣/١٩٧٥، مستەفا بارزانی و د. مەحمود عوسمان و موحسین دزەیی، دەبینێ و لەگەڵیاندا کۆدەبێتەوە و رێککەوتننامەکەیان لەگەڵ عێراقدا پێڕادەگەیەنێت و بەبارزانی دەڵێت: ئێوە سێ رێگاتان لەپێشە، یەکەم: عێراق لەسەر داواکاری من لێبووردنی گشتی بۆ هەمووان دەرکردووە و دەتوانن بگەڕێنەوە. دووەم: لەئێران ببنە پەنابەر. سێیەم: دەتوانن شەڕ بکەن، بەڵام ئێمە هیچ یارمەتییەکتان نادەین و لەکۆتایی مانگی ئاداردا، سنوور دادەخەین[١١].

پاش ئەوەی لەقسەکانی شا بێئومێد دەبن، بۆ پرس و را کردن و چارەنووسی شۆڕش، بریاری ئەوە دەدەن بگەڕێنەوە کوردستان و لەنزیکەوە، لەگەڵ ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی و بەرپرسە باڵاکانی پێشمەرگەدا، کۆببنەوە و، رێوشوێنێکی گونجاو بگرنەبەر. بارزانی و دزەیی و دکتۆر مەحمود، لە ١٢/٣/١٩٧٥دا، دەگەڕێنەوە کوردستان. لەرۆژی ١٣/٣دا، یەکەم کۆبوونەوەی سەرکردایەتی دەست پێدەکەن. (دوای راوێژ و قسەکردن لەبارەی بارودۆخەکە، بڕیاردرا، شەڕ بەردەوام بێت. دوای ئەمە، کۆبوونەوەیەکی فراوانتر، ساز درا، کەسەرکردە سەربازییەکانی ناوچەکە و کەسایەتییە سیاسییەکان و هەندێك لەکادیرە پێشکەوتووەکانی حزب و هەر یەك لەئیبراهیم ئەحمەد و عەلی

عەسکەری و هی تر تێیدا ئامادەبوون، لەو کۆبوونەوەیەدا، بڕیاردرا ناوچەکانی شۆڕش بەسەر چەند کەرتێك دابەش بکرێن و هەر کەرتەو سەرکردەیەکی مەیدانی تایبەتی بۆ دانرا)[١٢]. بەڵام لەبەر ئەوەی شۆڕش تووشی تەنگژەیەکی گەورە و چاوەڕواننەکراو هاتبوو، ئەو بڕیارانەی کەدەشدران، جێ بەجێ کردنی مسۆگەر نەبوون.. بیروڕاکان جیاواز بوون. کۆبوونەوەکان، ڕۆژێك و دوان و سێیان نەبوون، بەڵکو تا ٣/١٩، بەردەوامیان هەبوو. لەیەکێك لەکۆبوونەوەکاندا، (زۆربەی ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی پێیان باش بوو بەرگری بکەن، لەناویاندا، عەلی هەژار و سالّح یوسفی)[١٣]. هەندێك سەرچاوەی تر دەڵێن: (پاش کۆبوونەوەی سەرکردایەتی پارتی و بارزانی، بەشێك لەسەرکردایەتی پێیان وا دەبێت کەشەڕ ناکرێت، تەنها لەم نێوەندا باس لەهەڵوێستی نارەزایەتی سالّح یوسفی و عەلی عەسکەری دەکرێت، بەجۆرێ سالّح یوسفی لەکۆبوونەوەکەدا وتویەتی: ئەو کاتەی پێویست بوو شەڕ نەکەین، شەڕمان کرد، ئێستاش کەدەبێ بەرهەڵستی بکەین، دەگوترێ شەڕ لەقازانجماندا نییە)[١٤]. سالّح یوسفی مەبەستی لەوە بوو کەدەبوو لەگەڵ حکومەت لەپاش یازدەی ئازاری ١٩٧٤، درێژە بەدانووستاندن بدرێت و شەڕ نەکرێتەوە. ئەوکاتیش پێشنیاری بۆ بارزانی کردبوو، کە (شەڕ هەڵنەگیرسێ و یەکێك لەکوڕەکانی– بارزانی–، وەك وەفدێك بنێرێتە سۆڤیەت تاوەکو هەوڵ بدرێت ڕێککەوتننامەی یازدەی ئازار تێك نەچێت... بەڵام ئەوکات، بارزانی پێی وابوو ئەو هەوڵە سەرناگرێت)[١٥].

هەر لەسەروبەندی ئەم کۆبوونەوانەدا، هێزی پێشمەرگەی کوردستان چەند شەڕێکی گەورە لەگەڵ حکومەت دەکەن و بەردەوامی بەشۆڕشی چەکداری دەدەن... جارێکی تر، لەیەکێك لەکۆبوونەوەکاندا پێشنیارێکی تر دەخەنەڕوو، کەپێشنیاری سالّح یوسفی و چەند کەسێکی تر دەبێت، (پێ لەسەر ئەوە دادەگرن، کەتەسلیم بەعێراق نەبنەوە، هەر هیچ نەبێت دوو مانگێك بەرگری بکەن تاوەکو– سالّح یوسفی– بەسەرکردایەتی وەفدێك لەرێگای زاخۆوە بچێتە سوریا و چاوی بەحافز ئەسەد و چەند کەسایەتیەکی عەرەبی وەك یاسر عەرەفات و کەمال جەنبولات، بکەوێت و داوای یارمەتیان لێ بکات. هەر لەوێش

لەگەڵ سەفیری رووسیا لەدیمەشق سەردانی رووسیا بکات و داوایان لێ بکات بەتەنگ کارەسات و ئازارەکانی کوردەوە بێن و فشار بخەنە سەر بەغدا تاوەکو چارەسەرێکی عادیلانە بۆ کێشەی کورد لەرێگای گفتوگۆوە بدۆزنەوە)[١٦].
دەڵێن ئەو وەفدەی کەپێشنیار کرابوو بۆ لای ئەم کەسایەتیانە و (ئەنوەر سادات)ی سەرۆکی میسر بنێردرێت بەسەرکردایەتی ساڵح یوسفی بووە، چونکە ئەو پەیوەندییەکی دیبلۆماسی بەرفراوانی لەگەڵ ئەم کەسایەتیانەدا هەبووە.. پاش ئەوەی پێشنیارەکە تاوتوێ دەکەن، بارزانی دەم و دەست رازی نابێت و دەڵێت: پاش چەند رۆژێکی تر وەڵامتان دەدەمەوە... ئەم چەند رۆژە تێدەپەڕن، ساڵح یوسفی لەگوندی (بابەکرئاوا)– رۆژهەڵاتی کوردستان–، چاوی بەنوێنەری بارزانی دەکەوێت. نوێنەرەکە وەڵامی بارزانی بەناوبراو رادەگەیەنێت و دەڵێت، شا بەهیچ جۆرێك لەم جموجۆڵ و کارە سیاسییە رازی نییە[١٧].

بۆ دۆزینەوەی رێگا چارەیەك، یان بەردەوام بوون لەشۆڕش، یان گەڕانەوەیەکی شەرەفمەندانە بۆ عێراق، کۆبوونەوە و جموجۆڵە سیاسییەکان، بەردەوامی دەبێت. هێشتا تەواو بڕیاری یەکلاکەرەوەی دەستبەردان لەشۆڕش و گەڕانەوە بۆ عێراق، نەدرابوو، مەکتەبی سیاسی پارتی، لەرۆژی ١٩٧٥/٣/١٦[١٨]، وەك دوا رێگا چارە، (لەرێگەی ئێستگەوە بروسکەیەکی دا بەرژێم، ناوەرۆکی بروسکەکەش داواکردنی گفتوگۆ بوو بەمەبەستی چارەسەرکردنی کێشەی کورد لەگەڵ رژێم. سەردێری بروسکەکە بەناوی نامەیەك بۆ سەرانی حکومەتی عێراق، بوو... رژێم رۆژی دواتر لەرێی کەناڵی رادیۆوە وەڵامی دانەوە، کەبەم شێوەیە دەستی پێدەکرد: ((الی ما یسمی بالمکتب السیاسي للحزب الدیمقراطي الکردستاني))، کەتیایدا دەڵێت: دەبێ ئاڵای سپی هەڵبدەن و خۆتان بدەنە دەستەوە)[١٩].

هەر لەم بارەیەوە، بەهەمان شێوەی مەکتەبی سیاسی، ساڵح یوسفی، داوا لەحکومەت دەکات کەگفتوگۆ لەگەڵ مەکتەبی سیاسی بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد، بکات، بەڵام لەبەرئەوەی سەرکردایەتی شۆڕش کەوتبووە ژێر بارێکی قورس و پێگەکەی زۆر بێهێز ببوو، حکومەتیش تەواو بوغرا ببوو، پێی وابوو، تا هەتایە شۆڕشی کورد تەواو و ئیتر لەمە بەدواوە دەتوانێت

لەپێگەیەکی بەهێزەوە مەرج و خواستەکانی خۆی بەسەر کورددا، بسەپێنێ. هەربۆیە: حکومەت (لەرێگەی ئیزگەی بەغدا و رۆژنامە و گۆڤارەکانی بەعسەوە زۆر بەرەقی وەلامی سەیدا سالح یوسفی دایەوە و پێی راگەیاند کەلەخۆ بەدەستەوەدان بەولاوە هیچ رێگەیەکتان لەبەردەمدا نەماوە)[٢٠]. پاش ئەم وەلامەی حکومەت، سەرکردایەتی تەواو بێ ئومێد دەبێت، بەلام هێشتا بەتەواوی بریاری یەکلاکەرەوەی کۆتایی هێنان بەشۆرشیان نەدابوو، بەشێك لەکەسایەتیە دیارەکانی شۆرش هەر لەکوردستان مابوون، بەشێکی تریان چووبوونەوە دیوی ئێران... سالح یوسفی یەکێك دەبێت لەو کەسانەی کەپاش کۆبوونەوەی مەکتەبی سیاسی دەچێتەوە نەغەدە، چونکە خانەوادەکەی لەشاری (نەغەدە)ی رۆژهەلاتی کوردستان نیشتەجێ ببوون. لەماڵەکەی خۆیدا، خەلکێکی زۆر سەردانی دەکەن و داوای لێ دەکەن بگەرێتەوە عێراق، بەلام یوسفی پێشنیارێکی تر دەکات: لەرێگای ئەفسەرێکی دیاری عێراقی بەناوی (یەعقوب عەبدولکەریم)، کەلەزیندانەکانی شۆرشدا، دیل بوو، نامەیەکی شەخسی بۆ سەرکردایەتی حزبی بەعس و حکومەتی عێراق، دەنێرێت. تیایدا دەنووسێت: (لەپێناوی دانووستاندن ئامادەم سەر لەبەغدا بدەم). نامەکە دەدرێتە ئەفسەرە دیلەکە و ئازاد دەکرێت کەبگەرێتەوە ناو خانەوادەکەی... پاش چەند رۆژێك، حکومەتی عێراق، لەرێگای لیوا روکن (عەبدولمونعیم ئەلروبێعی)، سەرۆکی تیپی پیادەی هەشت، وەلامی داواکەی یوسفی دەداتەوە، کەتێیدا هاتبوو: (لەم کاتەدا، لەپێناوی کۆتایی هێنان بەخوێن رشتن و پرکردنەوەی ئەو کەلێن و درزانەی کەکەوتۆتە نێوان عێراقییەکانەوە، ولاتەکەمان پێویستی بەهەوڵ و خزمەتی هەموو هاولاتیەکی خێرخواز هەیە.. لەخودا دەپارێینەوە کەهەموو لایەکمان سەرخا لەپێناوی خێر و ئاشتی و هاوکاری و یەکگرتن، لەپێناوی بنیاتنانەوەی ولاتەکەمان کەشەر وێرانی کردووە)[٢١].

ئەم وەلامنامەیە، لەیەکە سەربازییەکانی حکومەت لەرواندزەوە دەگاتە دەستی سەرکردایەتی شۆرش. لەم بارەیەوە، (موحسین دزەیی) لەبیرەوەرییەکانیدا، دەنووسێت: (لەبروسکەکەدا داوایان لەسالح یوسفی کردبوو

بچێته ئەوێ– یەکە سەربازییەکان لەرەواندوز–. بارزانی ناردمیە شاری نەغەدە تا بچمە لای یوسفی کەئەوکاتە بەخاو و خێزانەوە لەوێ بوون تا ئـەو هەواڵـەی پێ رابگەیەنم. بارزانی لەو پرسە هەندێك بەپارێز بوو، وتی پێش ئـەوەی سـاڵح یوسفی بچێته ئەوێ، با ببینم. کـەناوەڕۆکی بروسـکەکەم بەیوسـفی راگەیانـد، بەپەلە خۆی ئامادەکرد تا بڕوات، لەو بڕوایەدا بوو کەدەتوانێت رۆڵێکی ئەرێنی ببینێت)[٢٢]. ساڵح یوسفی و موحسین دزەیی، لەنەغەدەوە، بۆ تـاوتوێ کردنـی ئەم بروسکەیە و کۆبوونەوە لەگەڵ بارزانی دا دەگەنە بارەگای بارزانی لەحاجی ئۆمەران و شەوێکی تەواو بارزانی و یوسفی بەیەکەوە دەبن...

له ١٩٧٥/٣/٢١دا، یوسفی لەحاجی ئۆمەرانەوە دەگەڕێتەوە عێراق[٢٣].

هەرچەندە بارزانی ئامۆژگاری ئـەوەی کردبـوو کـەباوەڕ بەبەڵێنـەکانی رژێـم نەکات، بەڵام ئەو هەر لەسەر چوونەکەی مکوڕ بوو، وای زەن دەکرد کەدەبێتـە ناوبژیوانێکی خێر لەو ناوەدا[٢٤]. کەیوسفی دەگاتە بەغدا، لەهوتێلێك دایدەنێن. ناوبراو داوا دەکات چاوی بـە (ئەحمـەد حەسـەن بـەکر)، یـان سـەدام حوسـێن بکەوێت، بەڵام رێگای پێنادەن، جگـە لەچـەند لێپرسـراوێکی حزبـی و حکـومی نەبێت، چاوی بەکەسی تر بکەوێت... یوسفی بەلێپرسراوەکان دەڵێت: بـارزانی ئامادەیە دانووستاندن بکات و پرسەکە بەرێگای ئاشتییانە کۆتایی پێ بێـت... پاش چەند دیدەنی و دانیشتنێك، شاندەکەی حکومـەت بەیوسـفی رادەگەیـەنن کەخودی سەرۆك کۆمار پێی وایـە، بزوتنـەوە چـەکدارییە یاخیبووەکـە کۆتـایی هاتووە، ئامادەنین لەگەڵیان گفتوگۆ بکەین[٢٥].

لـەماوەی ٣/١٩ تـاوەکو ٣/٢٥، هـیچ کۆبوونەوەیـەکی تـر ناکرێـت و هـیچ ئومێدێکی بـەردەوامبوونی شـۆڕش نامێنێـت، بۆیـە لـە ١٩٧٥/٣/٢٥دا، هـەموو سەرکردایەتی بەبارزانیشەوە دەچنە ئێران و[٢٦] لە ١٩٧٥/٣/٢٦، تـەواو بـوونی شۆڕش رادەگەیەنرێت[٢٧].

پـاش بڵاوبوونـەوەی دەنگوباسـی تێکچـوونی شـۆڕش و کێشـانەوەی یارمەتیـەکانی ئێـران، لەلایـەك و، دڵـەڕاوکێ و نـەبوونی بڕیـارێکی یـەکگرتووی سەرکردایەتی شۆڕش، لەلایەکی ترەوە... هەروەها دەرچوونی بڕیاری لێبوردنی گشـتی لەلایـەن حکومەتـەوە، رۆژانـە بەهـەزاران پێشـمەرگە لەهـەموو

دەڤەرەکانەوە، بەچەك و بێ چەك، خۆیان رادەستی نزیکترین بنکە و بارەگای حکـومی و حزبـی و سـەربازگەکانی دەکـرد. هـەر بـۆ نموونـە: لـەرۆژی ۱۹۷٥/۳/۲۳دا، (٦٤٧٥) پێشـمەرگە بـەخۆیان و چـەکەکانیانەوە لەشـوێنە جیاجیاکانەوە، تەسلیمی بەغدا بوونەوە. لـەدهۆك و زاخـۆ (۱۱۰۰) پێشـمەرگە. لەشـێخان (۱۳۲٤)، لەئـەتروش (٦٧٠)، لەهـەولێر (۸۰۰)، لەکـەرکوك (٥٤٦)، لەسلێمانی (۲۰۳٥)[٢٨].

بۆ گەڕانەوەی پێشمەرگە و ئاوارە کوردەکان لەئێران، حکومەتیش لێبوردن لەسـەر لێبـوردنی، دەرکـرد. لـەبڕیاری لێبوردنەکانـدا، بـەڵێنی ئـەوەیان دەدا کەهەرکەسەو دەچێتەوە سەر ئیش و کار و جێگا و رێگای خـۆی و لەهـەموو سزایەکیش دەبەخشرێن. ناوە ناوەش، بەنیازی گەڕاندنەوەیان، وەفدی حکومی و حزبـی دەنـاردە ئێـران و لەگـەڵ ئاوارەکانـدا کۆدەبوونـەوە. هەرچـەندە لەکۆبوونەوەکاندا لەلایەن ئاوارەکانەوە، تووشی پەرچەکرداری توند و تیـژیش دەهاتن[٢٩].

لەم کاتەدا، (۱۷۰) هەزار پەناهەندە لەئێران هەبوون، لەگەڵ لێبوردنـە یـەك لەدوا یەکەکانی حکومەتەوە، ئەم ژمارەیە وردە وردە کەم دەبۆوە، کەلەسـاڵی (۱۹۷٦)دا، تەنها سی و پێـنج (۳٥) هـەزار کـەس مابوونـەوە. ئەوانـەش لـەدوا لێبوردنی حکومەتی عێراق لەساڵی ۱۹۷٦دا، زۆر لەوانەش گەڕانەوە[٣٠].

هەتا شۆڕش بەردەوام بوو، کەس دەنگی لێوە نـەدەهات، بـەڵام کەشـۆڕش لەبارچـوو، دەلیڤـەیـەکی فـراوان بـۆ رەخنـە گـرتن لەسـەرکردایەتی شـۆڕش و سەرزەنشت کردنی، کرایەوە... ئەوەی دوێنـێ شـان بەشـانی رێبـەری شـۆڕش لەیەك سەنگەر و خاوەن یەك بیروبۆچوون بوو، ئەوا پاش لەبارچوونەکە کەوتـە رەخنەگرتن و خۆدزینەوە لەمەسئولیەت.. گەر شۆڕش بەسـەرکەوتوویی بـەدوا مەنزل بگەیشتابووایە دەیان خاوەن و پاڵەوانی دەبوو، وەلێ کەشکستی خوارد، کـەس خـۆی لەشکسـتەکە بـەخاوەن نـەدەکرد. لەگـەڵ ئـەوەی کەبەشـێك لەسـەرکردە و کەسـە دیـارە سیاسـی و سـەربازییەکانی شـۆڕش، لەیاداشـتە بڵاوکراوەکانیاندا- هەنـدێکیان- خۆیـان لەشکسـتەکە بێبـەری دەکـەن، بـەڵام بڵـێین و نـەڵێین: هـەر کەسـەو بـەپێی شـوێن و پێگـەی خـۆی، لێپرسـراوییەتی

شکستەکەی کەوتۆتە ئەستۆ، جا چ زۆر، یان کەم بوو بێت.. لەمە بەدواوە بیروبۆچوونی جیاجیا، نەخشە رێگا و پلانی جۆربەجۆر، سەریانهەڵدا. هەندێك لەخاوەنی ئەم بیروبۆچوونانە، هەموو تاوانەکانیان دەخستە ئەستۆی رێبەری شۆڕش. هەر زوو کەوتنە نووسین و بڵاوکردنەوەی رەخنەکانیان...

ئەم شۆڕشە گەورە و پان و پۆڕە، لەماوەی دوو هەفتەدا، بووە بەفری مانگی ئادار و، زوو بەزوو تاوایەوە. راستە پیلانەکە گەورە بوو، شوێنی داڕشتن و رەنگڕێژکردنی، پایتەختەکانی ئەوروپا و وڵاتە عەرەبیەکان بوو، بەڵام دەکرا گەر بۆ چەند مانگێکیش بوایە، هەر بۆ ئەزموون و پشت بەخۆ بەستن، بەردەوامی بەشۆڕش بدرابوایە، چونکە ئەو کاتە توانایەکی (بەشەری، ماددی، مەعنەوی)، باش هەبووە، وەك کەسە نزیکەکانی شۆڕش و سەرکردایەتی، دەگێڕنەوە، ئەوکاتە شۆڕش:

– لەنێوان سالانی (١٩٧٠–١٩٧٥)دا، بودجەکەی نزیکەی چل و هەشت (٤٨) ملیۆن دینار بووە.

– شەست (٦٠) هەزار چەکدار (پێشمەرگە)ی مەشق پێکراوی رێکوپێکی هەبوو. جگە لەهەزاران چەکداری تر کەلەژێر کۆنترۆلی دا بوون.

– نزیکەی پازدە (١٥) ملیۆن گوللەی تفەنگ و رەشاشی هەبووە.

– پێنج (٥) هەزار نارنجۆك و تۆپی هاوەن و ساروخی بازوکا.

– زەخیرە و خواردنێکی زۆری عەمبارکراو، کەبەشی چەند مانگێکی بەرگری کردنی دەکرد.

– سەرباری هەموو ئەمانەش، جوگرافیایەکی چل هەزار کیلۆمەتر چوارگۆشە، خاکی ئازادکراو هەبوو[٣١].

بۆ مەسەلەی ئەو پێشمەرگانەی کەخاوەن ماڵ و منداڵ بوون و لەشارەکانی ئێران و رۆژهەڵاتی کوردستاندا، وەك پەناهەندە نیشتەجێ ببوون، وەك سەردەمی پێش لەبارچوونی شۆڕش، دەکرا خێزان و منداڵەکانیان نەکەنە بیانووی تەسلیم بوون بەئەمری واقیع، چونکە ئێران هەروەك جاران دەیهێشت ئەو خەڵکە وەك پەناهەندە بمێننەوە... لەم رووەوە کاتێك کەبارزانی و د. مەحمود عوسمان و موحسین دزەیی لە ١٩٧٥/٣/١١دا، شا دەبینن، لەدوا

بڕگەی گفتوگۆکانی نێوانیاندا، موحسین دزەیی لەشا دەپرسێت: ئەگەر شەڕی ئێمە و حکومەتی عێراق، بەردەوام بێت، ئێران ڕێگا دەدات پەنابەران و خێزانەکانیان لێرە بمێننەوە- ئێران-؟ شا بەئەرێنی و (بەلێ)، وەلامی وەفدەکە دەداتەوە[٣٢].

٢- کۆبوونەوەکان لەڕۆژهەلاتی کوردستاندا

زۆربەی سەرکردە سیاسی و سەربازییەکانی شۆڕش، لەبەر ئەوەی خانەوادەکانیان لەشارەکانی ئێران (بەتایبەتی ڕۆژهەلاتی کوردستان)دا، نیشتەجێ ببوون، گەڕانەوە ناو ماڵ و منداڵی خۆیان، ئەوەی حەزیشی لەوەبوو کەتەسلیم بەحکومەت بێتەوە، جورئەتی ئەوەی نەدەکرد بەپیر بانگەوازی لێبووردنەکە بچێت، چونکە متمانەی بەبەلێنەکانی حکومەت نەبوو. لەوە دڵنیا نەبوو، کەگەڕاوە، سزا نادرێت، یان لێپێچینەوەی لەگەڵدا ناکرێت، بۆیە چاوەڕوانی ئەنجام و چارەنووسی ئەوانەی دەکرد، کەتەسلیم ببوونەوە...

زۆربەی خەڵکەکە ئاوارە و سەرگەردانی ئێران بوون. لەدەرچەیەك دەگەڕان تاوەکو لەم قەیرانە سیاسی و دەروونیەدا، دەربازیان ببێت. زۆربەیان لەو کەسانە بوون کەحەزیان بەدرێژەدان بەشۆڕش، یان دووبارە تێهەڵچوونەوە، بەلام لەفۆرمێکی جیاوازتردا، دەکرد. هەر کەگەڕانەوە ئێران، دوو دوو و سێ سێ، یان لەشێوەی گروپی بچووك بچووك، لەماڵەکانیاندا کۆدەبوونەوە. لەخەمی دۆزینەوەی ئەلتەرناتیڤێکی سەربەرزانەدا، بوون.

سێ هەفتە دوای تەواوبوونی شۆڕش، لەناوەڕاستی مانگی نیسانی ١٩٧٥دا، یەکەمین دانیشتنی ئەم دەستە تێکۆشەرە لەشاری ورمێ (ڕەزاییە)ی ڕۆژهەلاتی کوردستان دا کراوە. زیاتر لەسی (٣٠) کادیری پێشەوەی پارتی بەشداریان تیادا کردووە، لەوانە: عەلی عەسکەری، د. خالید سەعید، عەلی هەژار، کاردۆ گەلالی، جەمال حەکیم ئاغا، کەمال محیەدین، ڕەسول مامەند... لەم کۆبوونەوەیەدا، بڕیارێکی یەکلاکەرەوە نەدرا، بەلام پێیان لەسەر ئەوە داگرت، کەدەبێت بەزووترین کات حزبێك لەکوردستاندا دروست بکرێت، چونکە ئەوان پێیان وابوو، پارتی ڕێکخستنەکانی هەلتەکاوە، هەولیش بدرێت لەگەڵ حکومەت

هاوکاری بکەن، یان روونتر، مفاوەزات دەست پێ بکەن(٣٣).

هەر لەم سەرو بەندەدا، وەك قادر عەزیز دەڵێت: کۆبوونەوەیەکی تر لـەماڵی عەلی عەسـکەری لەمـەهاباد دەکرێت، ئـەو کادیرانـەی کـەئامادەی قبـوڵکردنی هەرەس هێنانەکە نەبوون، زیاتر لەبیری بەرگری کردن و شۆڕش کردندا بوون.. هەر زوو کەوتنەخۆ بۆ ئـەوەی چـەند کۆبوونەوەیـەك بکرێـت، تـا بزانـرێ، چـی بکرێت. ئەوانە ژمارەیەکی زۆر بوون، لەوانە: عەلی عەسکەری، د. خالید سەعید، عەلی هەژار، د. مەحمود عوسمان، کاردۆ گەلاڵی، سـەعدی گچـکە، مـەلا ناسـیح ئیسماعیل، قادر عەزیز، لەگەڵ ژمارەیەکی زۆری کادیران... لەئورمیە و مەهاباد چەندین کۆبوونەوە کران، کەچی بکرێت باشـە.. پـاش هـەموو کۆبوونـەوەکان، دوو بڕیاریـان پەسـەند کـرد و وتیـان، دوو رێگامـان لەپێشـە، ئـەوەی بـەنیازی شۆڕشکردنە، دەتوانێ بگەڕێتەوە عێراق، ئەوەی نیازی شۆڕش کردنیشی نییـە دەتوانێ یا بچێ بۆ ئەوروپا، یان بۆ خۆی ئێـران دەیگوازێتـەوە بـۆ شـارەکانی دەرەوەی رۆژهەڵاتی کوردستان(٣٤).

هـەروەها (عـەلی عەسـکەری)یش بەهـەمان شـێوە (بەکـەمێك جیاوازیـەوە)، کەگەڕاوەتـەوە عێـراق، باسـی ئـەو کۆبوونـەوەی مـاڵی خۆیـان لەمـەهاباد بـۆ عەبدولستار تاهیر شەریف گێڕاوەتەوە... ناوبراو گوتوویەتی: (ئیبراهیم ئەحمەد و عومەر مستەفا ئێمەیان ناردەوە بۆ عێراق، بەو مەبەستەی کەئـەوانیش دوای ئێمە دەگەڕێنـەوە بـۆ عێـراق، ئەمـەش دوای کۆبوونەوەیـەك لەشـاری مـەهاباد لەماڵی ئێمەدا بەسترا. لـەو کۆبوونەوەیـەدا: مـن و ئیـبراهیم ئەحمـەد و عومـەر مستەفا و دکتۆر خالید و سەعدی گچکە و عارف تەیفور و حەمە رەزا و...تـاد، سـێ پـڕۆژە موناقەشـە کـرا. یەکـەمیان: بگەڕێینـەوە بـۆ عێـراق و حزبێـك دابمەزرێنن، یان لەدەرەوەی عێراق وەك نەیاری حکومەتی بەعس کـار بکـەین، ئەگەر نا دووبارە بچینەوە شاخ و دەست بەشۆڕش بکەینـەوە. ئـەوەبوو بڕیـار لەسـەر خـاڵی یەکـەم درا و لەسـەر داوای ئیـبراهیم ئەحمـەد، ئێمـە (عـەلی عەسکەری، عومەر مستەفا، دکتـۆر خالیـد) گەڕاینـەوە. دوای گەڕانـەوەمان بـۆ بەغدا، ئەوان پەشیمان بوونەوە و ئێمەیان تووش کرد)(٣٥).

(سەید کاکە)ش، جـەخت لەسـەر ئـەم کۆبوونـەوەی مـاڵی عـەلی عەسـکەری

دەكاتەوە. ناوبراو دەڵێت: ڕۆژێك مامۆستا مەلا ناسیح و سەید مەجید لەنەغەد، لای من میوان بوون، پێیان گوتم: كاك عەلی عەسكەری و عومەر دەبابە و هەموو ئەوانەی كەكۆن لەگەڵ مام جەلال دا بووین، بەتەماین بگەڕێینـەوە بـۆ عێـراق، هەروەها وەفدێكیشمان ناردۆتە لای حكومەتی عێراق بۆ ئـەوەی بارەگایـەكمان بۆ بكەنەوە، یان ڕۆژنامەیەكمان بۆ دەربكەن، جا تۆش وەرە با بچینە لای عەلی عەسكەری كەماڵی لەمهابادە تاوەكو ئەگەر ڕژێم حیسابەكی بـۆ كـردین تـۆش لەگـەڵمان بـە... منـیش بەگـەڵیان كـەوتم، چـوومە مـاڵی عـەلی عەسـكەری لەمـەهاباد... كـاك عـەلی گـوتی: ڕژێـم هیچـمان بـۆ ناكـات، وەفدەكـەشمان گەڕاوەتەوە، بێ ئەوەی هیچ شتەكی بۆ دیاری كردبێن، بەڵام سەرەڕای ئەوەش هەر دەگەڕێینەوە، چونكە ناتوانین لێرە هیچ بكەین[٣٦].

ئەو كۆمەڵە خەڵكە، بڕیاری ئەوە دەدەن كەگەڕانەوە عێراق، لەچوارچێوەی یاساكانی عێراق حزبێك دروست بكـەن[٣٧]. ئەمانـە لایـان وابـوو سـەركردایەتی بارزانی بەو ڕێبازە سیاسـییە چـەوتەی كەلەچـەند سـاڵی رابـردوودا گرتبـووی، جولانەوەی كوردی تووشـی هەڵدێران كـردووە، ڕێكخسـتنەوەی پـارتی لەسـەر بنچـینەیەكی پێشـكەوتوو بەدۆسـتایەتی لەگـەڵ بـەعس و بەشـداری لـەداو و دەزگای حوكمی زاتی دا، ئەكرێ هەندێ لەدەستكەوتەكانی كـورد، بپـارێزرێ.. كاربەدەستانی بـەعس لەسـەرەتادا بـەڵێنیان پێدان. بـەو هیوایـەوە بەكۆمـەڵ گەڕانەوە عێراق. لەعێراق بەگەرمی پێشوازیان لێكردن، بەڵام بـەعس هـیچ كـام لەبەڵێنەكانی بەجێ نەهێنا[٣٨].

هەر لەمانگی نیسانی ١٩٧٥دا، كۆبوونەوەیەكی تر لـەورمێ، لـەماڵی عومـەر مستەفا دەبابە دەكرێت. بەشداربووان بریتـی بـوون لـە: عـەلی عەسـكەری، د. خالید سەعید، عەلی هەژار، ئیبراهیم ئەحمەد، كـاردۆ گـەلاڵی، جـەمال حـەكیم، ڕەسول مامەند، مەلا ناسیح، عەبدولڕەحمان گۆمەشینی[٣٩]، ملازم تاهیری عەلی والی، سەلیم ئاغۆك زراری، كەمال محیەدین... بڕیاری ئەوە دەدەن بگەڕێنـەوە عێراق، لەوێوە دەست بەخەبات بكەن، ئەوانـە، ڕایـان وابـوو كەبـەناوی پـارتی دیموكراتی كوردستان دەست بەخەبات بكەن، بەڵام ئیبراهیم ئەحمەد پێشنیاری كرد كەبەناوێكی ترەوە خەبات بكەن چونكە ئەوە كێشە و دووبـەرەكی لەگـەڵ

سەرکردایەتی پارتیدا دروست دەکات[٤٠].

بێجگـە لـەم کۆبوونەوانـە، کۆمـەڵێك کۆبوونـەوەی یـەك لـەدوای یـەکی تـر دەکرێت. زۆر خەڵکی تریش کەناویان لەم سەرچاوانەی کەباسکراون، نەهاتوون، بەشداریان تێدا کردووە. هەموویان لەهەوڵی ئەوەدا بووینـە کـەرێگا چارەیەکی سەربەرزانە، هەتا بکرێ، لەرێگای گفتوگۆوە لەگەڵ حکومەت، بدۆزنەوە..

لەخوێندنەوەی ئـەم کۆبوونـەوە و راو سـەرنجی کۆمـەڵێك خـەڵکی بـەئاگا و نزیك لەرووداوەکانی ئەو سەردەمە، دەگەینە ئەم ئەنجامانە:

١- هەر یەك، یان دوو و سێ کۆبوونەوە نەکراون، بـەڵکو بـەدەیان کۆبوونـەوە لەشـارەکانی (مـەهاباد، نەغـەدە، ورمـێ)، لەماڵـەکانی: عـەلی عەسـکەری، عومەر دەبابە، عەزیز شەمزینی،...تاد، کراون.

٢- هـەر ئـەم کەسـایەتیانە بەشـداریان نـەکردووە کەلەسەرچـاوەکاندا ناویـان هاتوون، بەڵکو کۆمەڵێك خەڵکی تریش لەو کۆبوونەوانەدا بەشداریان کردووە و پرس و رایان پێکراوە، لەوانە: قادر شۆرش، بەکر عەلی، مەلا عومەری چل هەوێزە (١٩٣٧-١٩٨٣)، نورەدین عەبدولڕەحمان[٤١]. بۆیـە ئەگـەر یـەکێك لەم سەرچاوانەدا ناوی نەهاتبێت و لەسەرچاوەی تر ئاماژەی پـێ درابێـت، ئـەوا دروسـتە، چـونکە، زێـتر لـە (١٠٠-١٥٠) کـەس لـەم کۆبوونەوانـەدا، بەشداریان کردووە.

٣- زۆربەی رایەکان لەسـەر ئـەوە کـۆك بووینـە کەبگەڕێنـەوە عێـراق، لـەوێوە بەهـەر شـێوەیەك بێـت، لـەرێگای گفتوگـۆ و ئاشـتییەوە، رێگـا چـارەیەك بدۆزنەوە.

٤- کەگەڕانـەوە عێـراق، لەسـایەی رژێـم و لەچوارچـێوەی یاسـادا، بەمۆڵـەتی فەرمی حزبێك دروست بکەن، بەڵام بەمەرجێك ئەم حزبە کارتۆنی و نەبێتـە پاشـکۆی حزبـی بـەعس. هـەروەها رۆژنامەیـەکیش دەربکـەن. گـەر تـوانرا بەشـداری ئـەم دەزگایانـەش بکـەن کەحکومـەت لـەیازدەی ئـازاری ١٩٧٤، دایمەزراندوون.

٥- لەچوارچێوەی ئەم حزبە دامەزراوەدا، هەوڵبدەن دەسـتکەوتەکانی بـەیانی یازدەی ئازار بپارێزن. ئـەوان پێیـان وابـوو: زەرەر لـەنیوەی بگەڕێتـەوە،

باشترە.

٦- ئـەو حزبـەی کەدروسـتی دەکـەن، هـەر بـەردەوامی پـارتی دیمـوکراتی کوردستان بێت، بەڵام بەناوێکی تر و بەپەیڕەو و پڕۆگرامێکی رێك و پـێکتر و گونجاو لەگەڵ بارودۆخەکە.

٧- کەئـەو کۆمەڵـە خەڵکـە ئـەو کۆبوونەوانـە دەکـەن، (مەسـعود و ئیدریسـی بـارزانی)یش، هـەر لەهەفتـەی یەکـەمی نیسـانی ١٩٧٥دا، پەیوەنـدییان بەکۆمەڵێك کادیری سەرکردەی پارتی، کەپەنابەر بوون لەئێران، کردووە... لەکۆتایی نیسان و سەرەتای گوڵان، لەگـەڵ (جەوهـەر نـامیق سـالم، ئـازاد محەمـەد نـەجیب بـەرواری، محەمـەد مـەحمود عەبـدولڕەحمان "سـامی شنگاری"، فازیل میرانـی، عـارف تـەیفور، عەبدولکـەریم سـوڵتان عەبـدوڵڵا "کەریم شنگاری"، محەمەد رەزا، تەحسـین عەبـدوڵڵا ئەتروشـی، عەبـدوڵڵا سەدیق مایی، فرەنسۆ هەریری، کەمال کـەرکوکی، شـێخ عـەزیز سـەرگەڵو، یونس محەمەد سەلیم یونس رۆژبەیانی، شێرکۆ شێخ عەلی، سـاڵح ئەحمـەد فـەتاح بێـداوی)، کۆبوونەتـەوە و دەسـتیان بـەبزاڤی سیاسـی نهێنـی، کردووە[٤٢].

٨- هەر لەم سەروبەندەدا، جەلال تاڵەبانی و کۆمەڵێك لەهاوڕێکانی، لەسـوریا، خەریکی دامەزراندنی رێکخراوێکی سیاسی بوون.

٣- دامەزراندنی بزوتنەوە

دوای ئەوەی کەلەکۆبوونەوەکانی شـارەکانی رۆژهـەڵاتی کوردسـتان لەسـەر ئەوە رێکدەکەون کەبگەڕێنەوە عێـراق، تـاوەکو حزبێـك دروسـت بکـەن.. گـەر حکومەت لەگەڵیاندا باش و نـەرم بـوو، هەنـدێك لەداخوازییـەکانی کـوردی جـێ بەجێ کرد، ئـەوا ئـەوانیش لـەدامو دەزگاکـانی ناوچـەی ئۆتۆنـۆمی راگـەیانراو لەیازدەی ئازاری ١٩٧٤، بەشداری بکـەن. خـەڵکیش لـەریزەکانی حزبەکەیانـدا رێکبخـەن. لەسـەرەتادا، حکومـەت پێشـوازییەکی گـەرمی لەگـەڕاوەکان کـرد. لەهەموو جـۆرە سـزایەکی بەخشـین. بۆیـە ئەمانـە، تـاك تـاك و گـروپ گـروپ، لەماوەیەکی کەمدا، گەڕانەوە عێراق. ئەوانەی دەگەڕانەوە، بەنامەی نووسراو و

زارەکـی داوایـان لەوانـە دەکـرد کەهێشـتا لـەئێران مـابوون، بـەزووترین کـات بگەڕێنـەوە، چـونکە پێیـان وابـوو: لـەئێران و ژیـانی ئاوارەییـدا، هـیچ شـتێك ناکرێت. هێندەی نەبرد، حکومەت کەوتە خۆ، لێپرسراوە دیار و بەناوبانگەکانی شۆڕشی ناونووس کرد و زۆربەیانی بۆ بەغدا و شارۆچکەکانی باشـوری عێـراق، راگواستن. هەر چەند خانەوادەیەکی بۆ شارۆچکەیەك دوور خستەوە[٤٣]. بـەڵام ئەوانــە، پەیوەندییــەکی تونــدوتۆڵیان، لەنێوانیانــدا هــەبوو. لەرۆژهــەڵاتی کوردستانیشدا، پلانی ئەوەیان دانابوو کەگەڕانەوە عێراق بەردەوام بن لەخەبات و پەیوەندییــەکانیان بــەردەوام بێــت. بۆیــە کەهاتنــەوە عێــراق، هەرچــەندە لەیەکتریش دوور خرابوونەوە، لەگەڵ ئەوەشدا بـەردەوام ئاگـاداری گـوزەران و شـوێن و کـار و کـردەی یـەکتر بـوون. زوو زوو سـەردانی یـەکتریان دەکـرد و بیروڕایان دەگۆڕیەوە. هەر زوو رێکخراوێکی سیاسییان دامەزراند.

أ- **دەستەی دامەزرێنەر:** تـا ئێسـتاکە، لـەزۆر سەرچـاوەی بڵاوکـراوە (چ لـەفۆرمی کتێـب، یـان وتـار و پـەراوێزی کتێب)ەکانـدا، نـاوی زۆر کـەس دێـت کەدەستەی دامەزرێنەر بووینە، بەڵام زۆریان لەگـەڵ ئـەو دەسـتەیەدا نـەبوون، کەیەکەمجار رێکخراوەکەیان دامەزراندووە، بەڵکو دواتر، بەچەند هەفتە و مانگ پەیوەندیان کردووە و بوونەتە ئەندامی ئەم رێکخراوە تازەیـە. ئەگـەر سـەیری ئــەم سەرچــاوانە بکــەین، نــاوی ئــەم دوازدە کەســایەتیانە، وەك دەســتەی دامەزرێنەر دەبینین: (ساڵح یوسفی، عـەلی عەسـکەری، دکتـۆر خالیـد سـەعید، عومەر مستەفا دەبابە، عەلی هەژار، کاردۆ گەلاڵی، سەعدی گچکە، تاهیری عەلی والی، سەید کاکە، نـورەدین عەبـدولڕەحمان، مـەلا ناسـیح ئیسـماعیل، رەسـول مامەند). بـەرای (قـادر عـەزیز)یش، فکـری داهێنـان و دروسـتکردنی بزوتنـەوە لەسەرووی هەموویانەوە هی ساڵح یوسفی بوو[٤٤].

هەندێك لەخاوەن، یان نووسەری ئەم سەرچـاوانە، پەیوەنـدی راسـتەوخۆ و ئاگادارییەکی ئەوتۆیان لەبارەی ناوی ئەو کەسانە نـەبووە کـەبۆ یەکـەم جـار و لەیەکـەم دانیشـتندا ناویـان بـەباڵای ئـەم رێکخـراوەدا، بڕیـووە. زۆربـەیان، بەشـێوەی زارەکـی لـەملا و لـەولایانی بیسـتووە، یـان لەسەرچـاوەی دووەم و

سێیەمەوە، وەریانگرتووە. دەربارەی ئەم ناوانە، بەپشت بەستن بەگوتەی خۆیان و هەندێك سەرچاوەی باوەڕپێکراو، دەتوانین لەیەکیان هاوێر بکەین. بۆ نموونە:

– محەمەد فاتیح لەدیمانەیەکدا، کەلەرۆژی ١٢/٤/٢٠١٠، لەگەڵیدا سازکراوە، ناوی سەید کاکە وەك دەستەی دامەزرێنەر دەبات[٤٥]، بەڵام سەید کاکە، خودی خۆی ئەمە رەتدەکاتەوە.

– تاکە سەرچاوە چاوپێکەوتنەکەی (مەلا ناسیح)ە کەناوی نورەدین عەبدولڕەحمان دەبات[٤٦]، کەچی نورەدین عەبدولڕەحمان لەنووسینێکی کەدەربارەی عەلی عەسکەری نووسیویەتی و لەکتێبی (پیاونامە)دا، بڵاوکراوەتەوە، باسی دامەزراندنی بزوتنەوە دەکات، ئاماژە بۆ ئەوە ناکات کەئەو دەستەی دامەزرێنەر بووە[٤٧].

– (سەعدی گچکە و خالید سەعید و عومەر دەبابە)ش، دوای چەند هەفتەیەك لەدامەزراندنی، ئینجا دەبنە ئەندامی سەرکردایەتی[٤٨]. کەواتە: (نورەدین عەبدولڕەحمان و سەید کاکە و سەعدی گچکە و خالید سەعید و عومەر دەبابە)، ئەندامی دەستەی دامەزرێنەر نەبووینە و دواتر پەیوەندیان کردووە و بوونەتە ئەندامی سەرکردایەتی. تاکە سەرچاوە کەلەهەموویان متمانە پێکراوترە، قسەکانی (مەلا ناسیح)ە، کەخۆی لەبەغدا بووە و لەیەکەم دانیشتنی دامەزراندندا، بەشدار بووە کەرێکخراوەکەیان تێدا راگەیاندووە.

ناوبراو دەڵێت: دەستەی دامەزرێنەر لەشەش کەس پێك هاتووە کەئەمانەن: (ساڵح یوسفی، رەسول مامەند، نورەدین عەبدولڕەحمان، عەلی هەژار، تاهیری عەلی والی، مەلا ناسیح)[٤٩].

هەروەك لەسەرەتاوە ئاماژەمان پێکردووە، نورەدین عەبدولڕەحمان، خودی خۆی باسی خۆی ناکات. یان ئەوەتا لەتەوازوعی خۆیەتی، یان (مەلا ناسیح)، بەهەڵە ناوی هێناوە. ئەوەی دەمێنێتەوە: (عەلی عەسکەری و کاردۆ گەڵاڵی)یە. دەربارەی عەلی عەسکەری و بەشداریکردنی وەك دەستەی دامەزرێنەر، مام جەلال لەزاری ناوبراوەوە دەڵێت: (ساڵح یوسفی و عەلی هەژار و رەسول مامەند و مەلا ناسیح و چەند برادەرێکی تر چوونە بۆ رفاعی بۆ لای عەلی عەسکەری

تاوەکو پەیوەندیان پێوە بکات، بەڵام ئەو گومانیان لێدەکات و وا دەزانێ ئەمە بەهاوکاری رژێم هاتوون بۆیە دەترسێ و پەیوەندی ناکات و دەڵێ: بەخوا من وازم لەسیاسەت هێناوە. بەڵام ناشیەوێت لەگەڵیان بپچڕێت، دوای ئەوە جارێکی تر دەچنەوە لای و وردە وردە قەناعەتی پێ دەکەن کەکاریان لەگەڵدا بکات)(٥٠).

لەگەڵ ئەم راستیانەشدا هیچ گومانێك لەوەدا نییە کەهەردووکیان (عەسکەری و گەلالی)، هەر لەسەرەتاوە لەپەرۆشی دامەزراندنی ئەم رێکخراوەدا بوون و بەهەموو توانایەکیشیانەوە، هەوڵیان بۆ داوە، بەڵام ئەمانە لەگەڵ یەکەم کۆبوونەوەی دامەزراندنی بزوتنەوەدا، نەبووینە، بۆیە: ئەوان بەدەستەی دامەزرێنەر حسێب ناکرێن.

ب- کاتی دامەزراندن: بۆ دەستنیشانکردنی کاتی دامەزراندن، سێ بۆچوون هەن:

- یەکەم: مانگی کانوونی دووەمی ١٩٧٦.
- دووەم: نیسان، یان مایسی ١٩٧٦.
- سێیەم: ١٩٧٦/٨/٨.

گریمانەی سێیەم، هەر زۆر زۆر بێهێزە، یان دەتوانین بڵێین: هەڵەیەکی زەقە، چونکە لەم بەروارەدا، بەپێی شەن و کەوکردنی هەموو سەرچاوە و گریمانەکان، کاتی ناردنی یەکەم دەستە (مەفرەزە)ی چەکدارییە بۆ شاخ... چۆن رێی تێدەچێت رێکخراوێك هێشتا دانەمەزرابێت، یان ئەو رۆژە دامەزرابێت کەیەکەم مەفرەزەی تێدا ناردبێتە شاخ؟! ئەم دەستنیشانکردن و گریمانەیە، دوورە لەراستی و هەڵەیە.

بۆ دووەکەی تر: بەپشت بەستن بەکەسایەتییە بەشدار و زیندووەکان دەتوانین بڵێین: گریمانەی یەکەم (کانوونی دووەمی ١٩٧٦)، لەهەموویان راستترە، چونکە:

- بەپێی زانیاری و سەرچاوەی سەرەکی و پەیوەندیدار بەمێژووی بزوتنەوە، (لەیەکێ لەرۆژەکانی مانگی یەکی ١٩٧٦دا، کۆبوونەوەیەکی گرنگ و یەکلاکەرەوە دێتە ئاراوە، ئەم کۆبوونەوە، کۆبوونەوەی رێکخستن و یەکخستنی

بیروڕا و بۆچوونەکان لەچوارچێوەیەکی سیاسیانەدا دەبێ، ئـەم کۆبوونەوەیـە کۆبوونـەوەی دامەزرانـدنی ڕێکخـراوی بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی دیمـوکراتی کوردستان دەبێ)[٥١].

– قادر عەزیز دەڵێت: (فکرەی دروستکردنی بزوتنەوەی سۆسیالیست هـەر لەدوای تێکچوونی شۆڕشی ئەیلول هەبوو، بـەڵام ئیعلانکردنەکـەی دوا کـەوت و کەوتە سەرەتای ساڵی ١٩٧٦. من لەشوباتی ١٩٧٦ کەئەوکاتـە لەبەغدا بـووم، ئەندامی بزوتنەوە بووم)[٥٢].

– لەمانگی تشرینی یەکەم یان دووەمی ساڵی ١٩٧٥، کاتێك کەسـەید کاکـە هەر لەئێران دەبێت، عەریف عوسمان دەچـێتە لای و پێـی دەڵێـت: کـاك عـەلی هەژار و برادەرانی دەڵێن ئێمە خەریکین جووڵانەوەیەك دروست بکەین، قسەمان لەگەڵ سەید کاکە کردووە، با بێتـەوە... چـەند هەفتەیـەك دوای ئـەم دیـدارە، سەید کاکە دەگەڕێتەوە عێراق... نـاوبراو کەدەگاتـەوە بەغـدا– واتـە: کۆتـایی ساڵی ١٩٧٥–، لەمانگی کانوونی دووەمی ١٩٧٦دا، (پاش چەند ڕۆژێك شـەهید دکتۆر خالید، شەهید سەعدی گچکە، بەدوایاندا نـاردم و چـووینە مـاڵی دکتـۆر خالید. دکتۆر خالید گوتی: ئێمـە ڕێکخسـتنمان هەیـە، کـاتی خـۆی کـاك عـەلی هەژار لەنەغەدە پێی گوتی و قسەت دایە کەبێیتەوە عێراق و لەگەڵماندا بیت.

گوتم: بەڵێ، من بۆ خەباتی چەکداری ئامادەم، بەڵام ڕێکخستنم بۆ ناکرێـت. پێی گوتم: خەباتی چەکداریش دەکەین)[٥٣].

لەم کاتەدا– کانوونی دووەمـی ١٩٧٦–، ڕێکخسـتنیان هـەبووە... کەواتـە، چۆن ڕێکخستنی سیاسی بێ ڕێکخراو و حزب دەبێت؟!

جگـە لـەم زانیارییانـە: ئەحمـەد حەمـەد ئـەمین، مامۆسـتای بەشـی مێـژوو لـەزانکۆی سـەڵاحەدین، پـاش بـەراورد و وردبوونـەوە و شـەن و کـەوکردنی زانیارییـەکان، لـەوتارێکی ئەکادیمیـدا گەیشـتۆتە ئـەم قەناعەتـە، کەبزوتنـەوە لەکانوونی دووەمی ١٩٧٦دا، دروست بووە[٥٤].

ج– **یەکەمین بەیاننامە**: لـەبارەی بڵاوبوونـەوەی یەکـەم بەیاننامـەی ئـەم ڕێکخراوەوە، سێ بیروبۆچوون و بەرواری جیاواز جیاواز هەیە[٥٥]. بەڵام ئەوەی بەلای ئێمەوە دروستە، یەکەم بەیاننامەی ڕێکخـراوی تـازە دامـەزراو، بـەرواری

(١٩٧٦/٤/٧)ە. خـاوەنی رای دووەم (مایسـی ١٩٧٦)، لەنزیکـەوە ئاگـاداری رووداوەکانی دروستبوونی بزوتنەوە نـەبووە. نـاوبراو، دوای ئـەوەی بزوتنـەوە دەبێتە حزب، ئینجا دێتە ریزی ئەم حزبەوە.

رای سێیەم، (١٩٧٦/٨/٨): دروست نییە. رای دووەم و سێیەم، دەبێت ئەو بەیاننامانە بن کەدواتر دەرچوون، نەك یەکەم بەیاننامە.

د- ناوی رێکخراوەکە: لەسەرەتای دامەزراندنیەوە، بەچاولێکەری (الحرکە التصـحیحیە)کەی بـەعس لەسـوریا ئـەمانیش ناویـان لـەخۆ نـا (بزوتنـەوەی راستکردنەوە) گوایا چەوتی و لادانە سیاسیەکانی پارتی راست ئەکەنـەوە[٥٦]. ئـەم بۆچـوونە، بەفـەرمی لەلایـەن (سـاڵح یوسـفی) دامەزرێنـەر و داهێنـەر و دروستکەری بزوتنەوە، لەم نامەیەی کەلەپایزی ١٩٧٩، بۆ سەرکردایەتی (حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان- حسیك)، لەشاخ نـاردووە، پشت راست کراوەتەوە، کەبزوتنەوە لەسەر مێژوو و رابردووی پارتی دیموکراتی کوردستان، دروسـت کـراوە و خۆیـان بەدرێژەپێـدەری پـارتی نـاوبراو، زانیـوە، بـەڵام لەفۆرمێکی جیاواز و گونجاو لەگەڵ هەل و مەرجی تازەدا. لەنامەکەیدا هاتووە: (پێویستە سەر لەنوێ جەخت لەسەر ئەوە بکەینەوە کەحزبی نـوێ- مەبەسـت لەحزبی سۆسیالیستی یـەکگرتووی کوردسـتانە کەلـە ١٩٧٩/٨/٨، دامـەزراوە. ئیسـماعیل-، درێـژەدانی سروشـتی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتانە کەهـەر لەسەرەتای دروستبوونی بزوتنەوەی سۆسیالیست جەختمان لەسەر کردۆتەوە، بـەڵام بەشـێوەیەکی پێشـکەوتوو. هەرچـەندە هەنـدێك کـەس بـەبێ بیـانوو دەیانەوێت ئەم رۆڵەی پارتی پشتگوێ بخەن)[٥٧].

ماوەیەکی کەم لەژێر ئەم ناوەدا، خەبات و جموجۆڵی سیاسی دەکەن، دواتر ناوەکـەی دەگـۆڕن و دەیکەنـە: (بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی دیمـوکراتی کوردستان). وشەی (دیموکرات)ەکەی تا مانگی ئـازاری ١٩٧٧ هـەر پێوە لکا بووە، چونکە لەو بەیاننامەی کەبەزمانی عەرەبی لە ١٩٧٧/٣/١دا، لەژێر نـاوی (بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی دیمـوکراتی کوردسـتان)، بڵاوکراوەتـەوە بـەروونی دەردەکەوێت. هەندەی پێ ناچێت، گوایا لەسـەر داوای مـام جـەلال، لەیەکـەم کۆبوونـەوەی سـەرکردایەتی یـەکێتی نیشـتمانی کوردسـتان (٣١/٨-

١٩٧٧/٩/١٢)، لەناوچەی برادۆست، وشـەی (دیمـوکرات) لادەبـەن. بـەبیانووی ئـەوەی حزبـە سۆسـیال دیموکراتـەکانی رۆژئـاوا کەلەدەسـەلاتن و هاوکـاری ئیمپریالیزمی ئەمەریکا و جیهانی سەرمایەداری دەکـەن. (رەسـوڵ مامەنـد)یش لـەراپۆرتی سیاسـی یەکـەم کـۆنگرەی (حزبـی سۆسیالیسـتی کوردسـتان)، هۆیەکەی بۆ ئـەوە دەگەڕێنێتـەوە: کـەزاراوەی سۆسـیال دیمـوکراتی جیهـانی، جێگای گومان بووە، لەبەر ئەوەی پشتی لـەهزری شۆرشـگێڕی کـردووە، بۆیـە دوای پرس و را وەرگرتن، وشەی دیموکراسی، لادرا[٥٨].

هـ- رێبـاز و ئایـدۆلۆژی بزوتنـەوە: بزوتنەوەیـەکی ریفۆرمسـتی میـانڕەو بوو، پێی وابوو دەکرێ لەرێگای گفتوگۆوە یاسای راگەیەنراوی ئۆتۆنۆمی ساڵی ١٩٧٤، هەموار بکرێ و کورد بگاتە ئامانجەکانی[٥٩]. لـەپێناوی هێنانـەدی ئـەم ئامانجە، لـەم بەیاننامـەی کەلـە ١٩٧٦/٨/٨دا، بلاویـان کردۆتـەوە، جـەختیان لەسـەر رێگـا چـارەی ئاشـتیانەی دوور لەتوندوتیـژی کردۆتـەوە. ئـەوان لەبەیاننامەکەدا روو لەجەماوەر و دەسەلات دەکـەن و دەڵـێن: (ئـەو کەسـانەی گەڕاونەتەوە بۆ ولات بۆ بەرگری کردن لەمافی گەلەکەمان... ئێمە بڕوامان هەیە کەکێشەی گـەلان لـەجیاتی ململانـێ و نـاکۆکی، پێویسـتە بـەرێگای سیاسـی و شێوازەکانی دیموکراتی دروست، چارەسەر ببـێ... بۆیـە جـەخت دەکەینـەوە، پابەنـد بـین بەهـەموو ملکەچـیەك لەسـەر خۆمـان ئەگـەر دەسـەلات هەنـدێك ئامادەکاری بکات بۆ دروستبوونی هەلومەرجێك ئەویش بەهەنگاوی عەمـەلی بـۆ ئـەم مەبەسـتە، دانپێنـان بەهەڵـەکانی رابـردوو و گەڕانـەوە بـۆ گیـانی بـەیانی ئادار)[٦٠].

هەروەها لەبەیاننامەیەکی تردا هاتووە و ئاماژەیان بەوە کردووە کەبزوتنەوە (رێکخراوێکـی چـەپی دیمـوکراتی شۆرشـگێڕە و بـاوەڕی بەمارکسـیزم و سۆسیالیستی زانستی و دادپەروەری کۆمەلایەتی و مافی چارەی خۆنووسـین و گرێدانی خەباتی نەتەوایەتی و خەباتی چینایەتی هەیە).

لەسەرەتای دامەزراندنیدا، باوەڕی بەوە هەبوو کەسوود لەهەموو ئەو چەمکە پێشـکەوتنخوازانە وەربگرێـت کەلەگـەڵ کۆمـەڵگای کوردیـدا دەگونجێـت و دەتوانرێت کێشەکانی کورد لەچوارچێوەی عێراقدا، چارەسەر بکـات، نموونـەی

(سۆسیالیستی، سۆسیالیستی زانستی، نەتەوەیی پێشکەوتنخواز، دیموکراتی، دیموکراتی شۆرشگێڕ، مارکسی). بەڵام دواتر، بەهۆی نەبوونی سیاسەتێکی روون و ترنجانی ئەم هەموو چمکە دژ بەیەکانە لەبەیاننامەکەدا، بزوتنەوە رووبەڕووی قوڵبوونەوەی کێشەی ناوخۆیی کرد. سەرکردەکانی، هەندێکیان باوەڕیان بەسۆسیالیستی نەبوو، چ جای سۆسیالیستی زانستی... هەندێکی تریان وەك دەڵێن: زۆر لەمارکس و لینین، مارکسی تر بوون... ئەوە لەکاتێکدا بوو کە: (ساڵح یوسفی دامەزرێنەری سەرەکی بزوتنەوە، دژی هەموو جۆرە سیاسەتێکی پەڕگیری وەك چەپی توندڕەو و راستی توندڕەو، بوو.. ئەو پێی وابوو، سوود لەهەموو تیۆر و بیرۆکەیەك وەربگیرێ، وەك، سۆسیالیستی، دیموکراتی، نەتەوەیی... بەڵام ئەو بڕوای بەسۆسیالیستی زانستی نەبوو)[٦١].

هەروەها لەبەیانەکەی ١٩٧٦/٨/٨دا، جەختیان لەسەر ئەم خاڵانە کردۆتەوە و قورسایی خەباتیان خستۆتە سەر پراکتیزەکردنی:

- پشت بەستن بەسەرکردایەتیەکی بەکۆمەڵ و رێگەنەدان بەتاکڕەوی.
- حەرامکردنی شەڕی ناوخۆ، کۆکردنەوەی کەسانی سەر بەهەردوو باڵەکەی پارتی دیموکراتی کوردستان.
- داڕشتنی بەرنامەیەکی زانستی کەپشت بەبنەما دیموکراتیەکان ببەستێ.
- هەڵوێست وەرگرتن و بەرپەرچدانەوەی سیاسەتی بەعەرەبکردن و راگواستن و تۆقاندنی رژێمی عێراقی.
- رەتکردنەوەی هەر جۆرە پەیوەندییەك لەگەڵ وڵاتانی ئێران، تورکیا، سوریا، لەسەر حسابی نەتەوەی کورد بەگشتی.
- لەدواجاردا، بزوتنەوە درێژەپێدەری سروشتیانەی پارتی دیموکراتی کوردستانە و هەوڵی زیندووکردنەوە و جێ بەجێ کردنی بەیاننامەی ١١ی مارتی ١٩٧٠ دەدات[٦٢].

و- ناردنی یەکەم مەفرەزە بۆ شاخ: بزوتنەوە هەر لەسەرەتای دروستبوونیەوە، ئەگەر ناچار نەکرابوایە، باوەڕی بەشەڕی چەکداری نەبوو، بەڵام بەهۆی توندوتیژی رژێم دەرهەق بەکورد، بیری لەکاری چەکداری کردۆتەوە، تاوەکو هەر هیچ نەبێت، حکومەت بەپیر داخوازییەکانیانەوە بچێت.

گرنگترین ئەم هۆکارانەی کەپەرچەکرداری لای بزوتنـەوە دروسـت کـرد، بریتـی بوون لە:

١- لەم سەروبەندەدا، حکومەت بەتەواوی لەکورد بێ منەت ببوو، وای دانابوو، جارێکی تر ببڕای بـبڕ، کـورد بـیر لـەکاری ئۆپۆزسـیۆنی و چـوونەوە شـاخ، ناکاتـەوە... بۆیـە بـەردەوام بـوو لەڕاگواسـتنی گونـدەکانی سـەر سنووری (عێـراق- ئێـران) و (عێـراق- تورکیـا)... بـەبیانووی پاراسـتنی کێڵگـە نەوتیەکانیش، بەدەیان گونـدیان لەدەڤـەری کـەرکوك و موسـڵ، راگواسـت. لەشوێنی ئەوان، عەرەبی هاوردەی تێدا نیشتەجێ کردن. جگە لەتـەعریب و راگواستن، بەسەدان گوندیشی وێرانکرد[٦٣].

٢- لەو بەڵێنانەی کەلەلێبوردنەکان بەکوردی دابوو، پاشـگەز بـۆوە. بەسـەدان خانەوادەی گەڕاوەی، بۆ شارەکانی باشوری عێراق دوور خستەوە.

٣- فشارێکی زۆری خستبووە سەر پێشمەرگە گـەڕاوەکان بەتایبـەتی و، تـاکی کورد بەگشتی، تاوەکو بچنە ریزی رێکخستنەکانی حزبی بەعسەوە.

٤- لەناو سەرکردایەتی بزوتنەوە، دوو راوبۆچوونی جیاواز هـەبوو، رای یەکـەم کەسـاڵح یوسـفی و عـەلی هـەژار و کـاردۆ گـەلاڵی و رەسـول مامەنـد، نوێنەرایـەتیان[٦٤] دەکـرد، پێیـان وابـوو جـارێ هـەل و مـەرجی هەڵگیرسـاندنەوەی شۆڕشـی چـەکداری لـەئارادا نییـە و هێشـتا زووە بـۆ شۆڕشی چەکداری. ئەوان، وا بیریان دەکردەوە کەتازە شۆڕش تێك چـووە، کورد هێشتا نەهاتۆتەوە سەرخۆ، با بـزانین حکومـەت چـی دەکـات و چـۆن بەتەنگ داخوازییەکانی کوردەوە دێت.

رای دووەم، عەلی عەسکەری و د. خالید سەعید و عومەر دەبابـە و سـەعدی عەزیز (گچکە) و مەلا ناسح و سەید کاکە، نوێنەرایەتیان دەکرد... ئەمانە پێیان وابوو: دەبێ شۆڕش بکرێ و بچینەوە شاخ، چونکە لەبەهێزیدا، رژێم گوێمان لێ دەگرێت[٦٥].

بەشێك لەوانـەی خـاوەنی رای دووەم بـوون، خـەڵکی عەسـکەری و خـاوەن ئـەزموون بـوون. لەشۆڕشـی ئەیلولـدا لێپرسـراوی هێـز و بـەتالیۆن بـوون.. بەشداری دەیان شەڕی گەورە گەورەیان کردبوو. جگە لەمەش، بەشێکی تریان

لەلێکترازانەکەی پارتی دیموکراتی کوردستان لەساڵی ١٩٦٤دا، لەگەڵ باڵی مەکتەبی سیاسیدا بوون... بەڵام خاوەن رای یەکەم، زێتر خەڵکی رێکخستن و حزبایەتی بوون. یەکێکی وەك ساڵح یوسفی هەردەم دژی شەڕ بووە. لەهەموو قۆناغەکانی شۆڕشی کورددا، لەشەڕ وەستان و دانووستاندنەکاندا، بەردەوام سەرۆك، یان ئەندامی شاندی دانووستاندن بووە... جگە لەمەش، ئەندامی چەندین رێکخراوی ناوخۆ و دەرەوەی ئاشتی بووە.

٥- یەکێتی نیشتمانی کوردستان، ساڵێك و دوو مانگ دەبوو کەلەسوریا دامەزرا بوو، جاری هەڵگیرساندنەوەی شۆڕشی دابوو. چەند مەفرەزەیەکی (کۆمەڵەی مارکسی لینینی کوردستان)، لەشاخ بوون. پارتی دیموکراتی کوردستان- سەرکردایەتی کاتی (قیادە موەقەتە)، بەیاننامەی هەڵگیرساندنەوەی شۆڕشی بڵاوکردبۆوە و چەند مەفرەزەیەکی چەکداری لەسنوورەکانی (عێراق و تورکیا)، هەبوو(٦٦).

٦- رژێم، بەنیازی گەڕانەوەی مام جەلال بۆ عێراق، عومەر مستەفا (دەبابە)ی بۆ سوریا ناردبوو، تاوەکو لەوێ باوەڕی ئەوەی بۆ دروست بکات کەبگەڕێتەوە عێراق و واز لەکاری بەرهەڵستکاری و چوونەوە شاخ بهێنێت... عومەر مستەفا نەیتوانیبوو مام جەلال قایل بکات، بەدەستی بەتاڵ گەڕابۆوە بەغدا.

٧- لەبری ئەوەی عومەر دەبابە مام جەلال رازی بکات کەبگەڕێتەوە، مام جەلال ناوبراو رازی دەکات کەزوو بەزوو لەگەڵ هەڤاڵەکانی لەبزوتنەوە بچنەوە شاخ. لەم بارەیەوە سەید کاکە دەڵێت: (لە ١٩٧٦/٧/١٥، کاك دکتۆر خالید لەبەغدا لەئەبو نەواس ناردی بەدوامدا، چووم دیتم کاك سەعدی- سەعدی گچکە-ی لەگەڵ بوو. گوتی: رژێم کاك عومەر دەبابەی ناردووە بۆ لای مام جەلال کەبێتەوە، بەڵام مام جەلال گوتوویەتی ئێوە زوو وەرنە دەرەوە... منیش چەکێکی زۆرم پەیدا کردووە، لیبیا و سوریا یارمەتیمان دەدەن. لەگەڵ د. خالید و کاك سەعدی دامانناا رۆژی ٨ی ئابی ١٩٧٦، سەعات دوازدەی نیوەڕۆ لەبەغدا ئامادەبین بۆ رۆیشتن)(٦٧).

٨- لەبەر ئەوەی سێ سەرکردەی خاوەن پێگە لەبزوتنەوە (عەلی عەسکەری،

د. خالید سەعید، عومەر دەبابە)، پێشتر لەگەڵ باڵی مەکتەبی سیاسی پارتی بوون. دۆستایەتیەکی پتەویان لەگەڵ (مام جەلال)دا هەبوو، کاری خۆیان دەکەن و دەتوانن بزوتنەوە بهێننە سەر ئەو باوەڕەی کەکاتی ئەوە هاتووە بەشەڕ کێشەکان لەگەڵ رژێم یەکلا بکەنەوە، چونکە: رژێم لەرێگای گفتوگۆ و ئاشتیانە، نایەتە ژێر باری چارەسەرکردنی کێشەی کورد. پەیامەکەی مام جەلال کاری خۆی کرد و بزوتنەوەی رازی کرد. بۆیە چۆن لەکۆبوونەوەی ١٩٧٦/٧/١٥، لەگازینۆی (ئەبو نەواس)، بڕیاریاندابوو، لەرۆژی ١٩٧٦/٨/٨دا، هەریەك لە (عەلی عەسکەری، دکتۆر خالید سەعید، سەعدی گچکە، سەید کاکە، قادر عەزیز، تاهیری عەلی والی، رەسول مامەند، یاسین قادر[٦٨]، جەوهەر سەعید، جەعفەر ئەسوەد[٦٩]) و چەند کەسێکی تر، لەمیحوەری سلێمانی و هەولێر، بەرەو قەندیل بەڕێدەکەون و لەرۆژی ١٩٧٦/٨/١٥ دەگەنە قەندیل و دەست بەبەرگری چەکدارانە دەکەن. چەند هەفتەیەك دوای ئەم مەفرەزەیە، کۆمەڵێك تێکۆشەری تر لەشاری هەولێر و ناوچەی خۆشناوەتی و سلێمانی پەیوەندی بەمەفرەزەکەی شاخەوە دەکەن، لەوانە: قادر مستەفا، بەکر حەمە[٧٠]، عەولا سور، سەلیم کێشکەیی[٧١]، مەلای حاجی رەسوڵ...تاد.

بەم شێوەیە، پاش تێپەڕبوونی تەنها هەشت مانگ لەدامەزراندنی، بزوتنەوە دەکەوێتە ژێر باری ئەمری واقیع و دەبێتە هێزێکی ئۆپۆزسیۆنی چەکداری دژ بەرژێم و بەردەوام دەبێت لەخەباتی شار و شاخ.

بەشی دووەم

بزوتنەوە لەشارو (شاخ)دا

١- ڕێکخستنەکانی ناوخۆ[٧٢]

دەزگایەکی تایبەت بوو بەڕێکخستنەکانی (بزوتنەوە)، پاشان حزبی سۆسیالیستی کوردستان. دوای ئەوەی کەبزوتنەوە یەکەم دەستەی ناردە شاخ و چووە ناو نیمچە بەرەی (یەکێتی نیشتمانی کوردستان)ەوە، بۆ ڕێکخستنی ئەندامەکانی بزوتنەوە لەشانە و ڕێکخراوی تۆکمە لەناوخۆ، دەزگای ڕێکخستنی[٧٣] نهێنی، بۆ چالاك کردن و سەرپەرشتی کردنی ئەندامەکانی دامەزراند. یەکەمین لێپرسراوی ئەم دەزگایە، (عەلی هەژار) بوو. (کاردۆ گەلاڵی)یش، هاریکارێکی چالاکی ناوبراو بوو. دوای ئەوەی کەبزوتنەوە لەشەڕی هەکاری کۆمەڵێك سەرکردەی، شەهید بوو، لەنیمچە بەرەی یەکێتی دەرچوو. سەرکردایەتی شاخ، داوای لەعەلی هەژار و کاردۆ کرد، پەیوەندی بەشاخەوە بکەن.

بۆ ئەم مەبەستە، عەلی هەژار (پێش گیرانی لەلایەن ڕژێمەوە)، لێپرسراویەتی ڕێکخستنەکانی شار (هەولێر)، تەسلیم بە (عەلی ڕەسول)[٧٤] دەکات. دوای گیرانی عەلی هەژار و کاردۆ، تەواوی ڕێکخستنەکانی ناوخۆ جگە لەهەولێر، بەفەرمانی ساڵح یوسفی کەوتۆتە دەست (محەمەد شاکەلی).

لەم کاتەوەی کەدەزگاکە دادەمەزرێت، تاوەکو شوێنبزر کردنی هەردوو ناوبراو، شێوەی ڕێکخستنەکان، بەم شێوەیە بوو:

١- **لقی هەولێر**: لێپرسراوێکی دیاری کراوی نەبووە. مامۆستا سەعد عەبدوڵڵا، عەلی ڕەسوڵ، عەبدوڵڵا ئیسماعیل میرەکانی (مامۆستا فەرەیدون)، شەهید (مامە)[٧٥]، سەرپەرشتیان کردووە. کۆمەڵێك کادیری چالاکیش ڕۆڵی بەرچاویان هەبووە لەناو ڕێکخستنەکانەوە، لەوانە: قادر شۆڕش، مەلا ناسیح، سەلیم ئاغۆك، مامۆستا ئەمین قادر، مەلا عومەری چل هەوێزە، ئەنوەر عومەر ساڵح (د. پەروەر)، قادر مەلا سابیر (بێکەس)[٧٦]، ئەبوبەکر سۆربەشی (دیار)[٧٧]، مەلا خدر، عەبدوڵڵا ڕەشید، نەوزاد حەمە عەلی، موحسین عوسمان[٧٨]، مامۆستا حەمەدەمین، شێخ کەریم هیرانی، محەمەد مەنگوڕی، سەلام گۆمەشینی[٧٩]، سەمەد عەبدوڵڵا (بەڵێن)[٨٠]، وەیسی ساڵح، سەلاحەدین

محەمەد ئیسماعیل (مامۆستا سەلاح)[٨١]، ئیسماعیل حوسێن، کاکل حەسەن (ئاسۆ)، سەمەد حەمەد (مامۆستا سەمەد)، عومەر محەمەد ئەمین (مامۆستا کاوە)، محەمەد عومەر ئەحمەد دۆڵەبەکرەیی (مامۆستا دارا)، عەبدوڵڵا ئەنوەر (سمکۆ)، یاسین محەمەد عەبدولقادر (د. سەردار)، عوبێد مەجید (عادل)، جەرجیس حەسەن جەرجیس، مەعروف پیرداودی، نەجمەدین سابیر، سەید جوامێر، ئیسماعیل حەمەد عەلی دۆڵەبەکرەیی[٨٢]، تاهیر عەبدوڵڵا، ڕێکار ئەحمەد...تاد.

٢- **لقی سلێمانی**: سەرەتا، جەمال حەکیم ئاغا، سەرپەرشتی کردووە. دوای ئەوەی بزوتنەوە لەیەکێتی دەردەچێت، جەمال حەکیم ئاغا، لەناو (یەکێتی)دا، دەمێنێتەوە. دوای ئەم رووداوە، لقی سلێمانی ڕێکخراوەتەوە. (جەمال حەمە نوقڵە) بۆتە بەرپرسی لقی سلێمانی و مولازم مەجید کاکەیی و ڕەشید عارف و عەلی سەرگەڵویی، بوونەتە ئەندامی لقی سلێمانی. لەم سەروبەندەدا، کۆمەڵێك ئەندامی چالاك لەلقی سلێمانی ڕۆڵی بەرچاو و دیاریان هەبووە، لەوانە: (شێخ عومەر عەواڵ، مەلا سابیر، سەردار جەباری، شێخ حەسیبی خەیات، دلێر جەلال، مامۆستا نیهاد، سەید خورشید جەباری...تاد). جگە لەمانە، بەتایبەتی دوای ساڵانی ١٩٨٣-١٩٨٤، چەندین ڕێکخراوی ڕێکخستن لەناو شاری سلێمانی هەبوو، کەڕۆڵی باشیان هەبووە و بەردەوام لەچالاکیدا بوون، لەوانە: (ڕێکخراوی ئاسۆس، ڕێکخراوی شەهید مام ئاراس). ئەمەی دواییان، محەمەد غەفور و نەبەز حاجی حوسێن و ئەحمەد عومەر و هاوڕێکانیان، سەرپەرشتیان کردووە، کەبەهێزترین ڕێکخراوی ناوشاری سلێمانی بوو.

٣- **لقی کەرکوك**: لەکاتی دامەزراندنی بزوتنەوەدا، نورەدین عەبدولڕەحمان ئەندامی سەرکردایەتی کاتی (سەرکردایەتی ناوخۆ)ی بزوتنەوە، سەرپەرشتی کردووە، تا دوورکەوتنەوە و پچڕانی لەساڵی ١٩٧٩دا. هەر ئەم کاتە (محەمەد فاتیح عەبدولڕەحمان)یش لێپرسراوی لق بوو. عەبدولکەریم حەسەن و محەمەد شێخ عزەدین و حەمە ئەمین سەمین و محەمد سەعید سابیر، ئەندامانی لق بووینە. دوای ئەوەی کەمحەمەد فاتیح لەساڵی ١٩٧٩، پەیوەندی بەشاخ

کـــردووه و (نـــورەدین عەبـــدولڕەحمان)یش دوورکەوتۆتـــەوە، لقـــی کـــەرکوك سەرلەنوێ ڕێکدەخرێتەوە و دادەمەزرێتەوە. ئەمجارەیان محەمەد شێخ عزەدین بۆتە لێپرسراوی لقی کەرکوك. عەبدولکەریم حەسەن و محەمەد سەعید سابیر و حەمەئەمین سەمین و کەریم قارەمانی، بوونەتە ئەنـدامی لـق. جگـە لەمانـەش، کۆمـــەڵێك خـــەڵکی تـــر، ڕۆڵـــی دیاریـــان هـــەبووە، لەوانـــە: (ســـەید ســـاڵح عەبـدولڕەحمان، مامۆسـتا شـەریف، سـەعید شـێخ عەبـدوڵڵا، مـەلا حەسـەن ئەحمەد، پەروێز کاکەیی، ئەحمەد حـاجی فـەتاح، ئیکـرام کاکـە حەمـە، وریـا، سەدرەدین).

٤- **لقی دهۆك:** مەلا عەلی مزوری، لێپرسراوی لق بووە.

٥- **لقی بەغدا:** حەسەن عوسمان ناسراو بەمامۆستا عەبدولکەریم، بەرپرسی لـق بـوو. ئەنـدامانی لـق: خـەلیل سـەیفوڵڵا، حەسـەن حەمـە ناسـر، مامۆسـتا جەدعان، نەجمەدین عەلی، وسەین.

٦- **ڕێکخستنەکانی گەرمیان:** سـەرەتا، عـەلی ئەکبـەر فـەیزوڵڵا ناسـراو بـە (مامۆسـتا دلشـاد)، سەرپەرشـتی ڕێکخسـتنەکانی شـاری خانـەقین و ناوچـەی گەرمیانی کردووە. دوای ئەوەی مامۆستا دلشاد پەیوەندی بەشاخەوە کردووە، (نیزامـەدین گلـی) بۆتـە لێپرسـراوی لـق. ئـەم لقـە کۆمـەڵێك ئەنـدامی چـالاکی هەبووە، لەوانە: (هاوڕێ کاوە) لـەخورماتو. شـێخ حوسـێن، مـەلا قـادر سـاڵح، عومەری چوار شاخ، لەکفری. محەمەد مەجید عەزیز، عەبدولواحید عوبێد، مـەلا غەریب عەبدوڵڵا، مەلا حەسەنی زەرین لەکەلار و خانەقین.

هەروەها لەزانکۆکانی بەغداش، موحسین عەبدولڕەحمان (ڕێبوار)، ئیحسـان گلی (خەسرەو)، فەرەیدون مورشید (فاروق)، ئاری، ڕۆڵی دیاریان هەبووە.

شایانی گوتنە، دوای ئەوەی کەبزوتنەوە لەریزەکانی یەکێتی، دەردەچـێت، جگە لەبەشێکی کەم لەڕێکخستنەکانی سلێمانی، لقەکان و ڕێکخسـتنەکانی تـر، هەمووی لەگەڵ بزوتنەوە بوون.

پاش دەستگیرکردنی کاردۆ و عەلی هەژار، ڕێکخستنەکان، ماوەیـەك، کپ و بێ دەنگ بووینە. شیرازەی ڕێکخستنەکان، سست بووە. لەبەر ئەوەی، ئەوان، ئیعترافیان لەسەر کەس نەکردووە، هیچ ئەنـدامێك بـەهۆی ئەوانـەوە دەسـتگیر

نــــەکراوە. دوای ماوەیـــەك، ســـەرلەنوێ، ڕێکخســـتنەکان ڕێکخراونەتـــەوە. بەرپرسیاریەتیەکان، دابەش کراونەتەوە و دووبارە دەست بەچالاکی نواندن، کراوەتـەوە. دوای ئـەوەی کـە (محەمـەد شـاکەلی)، بەرپرسـی ڕێکخسـتنەکانی ناوخۆ، لەساڵی (١٩٨٢)، پەیوەندی بەشاخەوە کردووە، جەمال حەمـە نوقلـە، بۆتە بەرپرسی ڕێکخستنەکان.

ساڵی (١٩٨٧)، بەهۆی هەڵەیەکی نەخوازراوەوە، شیرازەی ڕێکخسـتنەکان، ئاشـکرا بووینـــە. (جـــەمال حەمـــە نوقڵـــە)، لەلایـــەن دائـــیرەی ئەمنـــەوە، دەستگیرکراوە. ملازم مەجید کاکەیی، لێپرسراوی لقی سلێمانی و دایـە گوڵـە و مـەحمودی کـوڕی لەپشـدەر، لەلایـەن ڕژێمـەوە گـیراون و لەسـێدارە دراون. هـەروەها (نیزامـەدین گلـی)، بەرپرســی ڕێکخســتنەکانی گـەرمیان و بەغـدا، دەستگیرکرا. مامۆستا حەسـەن عوسمـان ئاشـکرا بـوو و گـیرا. محەمـەد شـێخ عزەدین، بەرپرسی لقی کەرکوك، فەرمانی گرتنی بۆ دەرچوو، بـەڵام زوو بـەخۆ کەوت و خۆی شاردەوە و دەستگیر نـەکرا. لەوەتـەی بزوتنـەوە، دواتـر حزبـی سۆسیالیست دروسـت بـووە، گـەورەترین گـورز بـەر ڕێکخسـتنەکان کـەوتبێت: ئاشکرا بوونی رایەڵەی ڕێکخستنەکان لەساڵی ١٩٨٧، بووە.

٢- ئەرکی ڕێکخستنەکان

ڕێکخسـتنەکانی حزبـی سۆسیالیسـتی کوردسـتان، بەبـەراورد بەرێکخسـتنی حزب و لایەنە کوردستانییەکان، ڕێکخستنێکی خاوەن دیسپلین و جێگای متمانە بوون، بەتایبەتیش لەم کاتانەی کەئەندامێك یان لێپرسـراوی شـانەیەك ئاشـکرا دەبوو، لەلایەن ڕژێمەوە، دەستگیر دەکرا، زۆر دەگمەن بووە ناوی ئەو کەسانە ئاشکرا بکات کەلەگەڵیاندا، کاری ڕێکخستنی کردووە. ئـەو ئەندامانـەی حـزب، لەژێر سایەی ڕژێم و لەخەباتی سیاسی ژێر زەمینیدا، زۆر ئەرك و کاری گرنگیان لەلایـــەن حزبـــەوە پـــێ ســـپێردرابوون، دەتـــوانین گـــرنگترین ئـــەو ئەرکانـــەی کەرایانپەڕاندووە، لەم خاڵانەی خوارەوەدا، کورتیان بکەینەوە:

١- ئەرکی کۆکردنەوەی هەواڵ، راپۆرت نووسـین، دەستنیشـانکردنی کەسـانی سەر بەرژێم و دیاریکردنیان بۆ هێزەکانی پێشمەرگە.

٢- بەشێوەی ناڕاستەوخۆ، پڕوپاگەندە کردن بۆ حزب و شۆڕش و گەورە و بەهێز نیشاندانیان، بەپێچەوانەش، بچووککردنەوەی هەیبەت و سام و جەبەڕوتی هێزەکانی رژێم. هەروەها بەرزکردنەوەی وورەی جەماوەر و نزیککردنەوەی بەدیهاتنی ئەو ئامانجە دوور و نزیکانەی کەحزب و شۆڕش لەپێناویاندا، داویانەتە شاخ.

٣- بڵاوکردنەوە و دابەشکردن و بەدیوار هەڵواسینی پۆستەری شەهیدان، بەیاننامە، چالاکییەکانی پێشمەرگە، بڵاوکراوەکانی حزب، لەشوێنە گشتییەکانی وەك: (شەقام، کۆڵان، قوتابخانە، دائیرەی حکومی، مزگەوت...تاد)ەکان.

٤- نووسینی دروشمەکانی حزب و هێزی پێشمەرگە، لەسەر دیوار و شوێنە گشتیەکان، کەبەشێوەی سەرەکی سوود لەتاریکی شەو وەردەگیرا و، بەدیقەتەوە، ئەنجام دەدرا. دوو تا سێ کەس، بەم کارە هەڵدەستان، کەیەك دوانیان، کاری ئاگاداری و چاودێرییان دەگرتە ئەستۆ و ئەوەی تریشیان، کارەکەی ئەنجام دەدا.

٥- کۆکردنەوەی ئابۆنە و گەیاندنیان بەدەزگاکانی حزب.

٦- زەمینە خۆشکردن بۆ راپەڕین و خۆپیشاندان لەدژی رژێم و دامودەزگا سەرکوتکەرەکانیان و بەشداری کردنیان بەشێوەیەکی کردەیی و کاریگەر، لەنێو خۆپیشاندانەکان.

٧- چاوساغی کردن بۆ هێزەکانی پێشمەرگە و ڕێنوێنی کردنیان، لەچوونیان لەشوێنێکەوە، بۆ شوێنێکی تر.

٨- شاردنەوە و ماڵ و شوێن دابینکردن و گواستنەوەی ئەو لێپرسراو و کادیرانەی کەبەنیازی کاری رێکخستن دەهاتنە ناو شار و شارۆچکە و گوندەکان، یان ئەو مەفرەزانەی پێشمەرگە، کەبەنیازی گورز وەشاندن لەدامودەزگاکانی رژێم و تەمبێ کردنی سیخوڕ و دار و دەستەکانی دەهاتنە ناو شارەکان.

٩- دابینکردنی دەرمان و گواستنەوەیان بۆ ناوچە ئازادکراوەکان. هەندێك جارانیش، هێنانی بریندارەکانی هێزی پێشمەرگە بۆ ناو شارەکان و

شاردنەوەیان و پەیداکردنی دکتۆر و برین پێچی شارەزا و جێی باوەڕ و متمانە بۆ چارەسەرکردنیان.

١٠- هێنان و بردنی نامە، لەنێوان پێشمەرگە و کەس و کاریاندا. ئەوکات، شێوەی نامەکان: چوکلێتە نامە بوون. بۆ ئەوەی کەبەئاسانی بشاردرێنەوە نامەکان لەسەر کاغەزی زۆر تەنك دەنووسران. پاشان دەق و نوشتە دەکران، تا قەبارەی چوکلێتێکی ئاسایی وەردەگرت، ئینجا بەتێپێکی نایلۆنی روون و تەنك دەپێچرا، تاوەکو زوو و بەئاسانی بشاردرێنەوە.. نامەکان، ئەوەندە بچووك دەکرانەوە، کەجاری وا هەبوو، لەکاتی تەنگانە و مەترسی گیرانیان، کەسی نامە هەڵگر، ئامادە بوو قوتی بدات، نەوەك لەدەستییەوە ئاشکرا بێت و بگیرێت.

١١- هێنانی گۆڤار و رۆژنامە و بڵاوکراوەکانی حزب، بۆ ناو شارەکان و دابەشکردنیان بەسەر رێکخستنەکاندا. لەم حاڵەتەشدا، زێتر سوود لەئافرەتان وەردەگیرا، چونکە کەمتر رووبەڕووی پشکنینی ورد و، کۆنترۆڵکردن، دەبوونەوە.

١٢- رێکخستنەکان، یارمەتی و هەوڵی گەیاندنی ژن و منداڵی پێشمەرگەکانیان بۆ ناوچە ئازادکراوەکان، دەدا.

١٣- بەشێوەیەکی کردەیی و کاریگەر، وەك پێشمەرگە، لەئەنجامدانی چالاکییەکانی پێشمەرگە لەناو شارەکاندا، بەشدار دەبوون.

١٤- رێنوێنی ئەو کەسانەیان دەکرد کەفیراری عەسکەری بوون و دەیانویست پەیوەندی بەهێزی پێشمەرگەوە، بکەن، لەلایەن رێکخستنەکانەوە، تەزکیە دەکران و دەگەیەنرانە ناوچە ئازادکراوەکان.

١٥- رێکخستنەکان، هەوڵیاندەدا، ئەو کەسانەی کەجێگای چاوانیان تێدا بوو، تاوان و کاری خراپیان دەرهەق بەمیللەت ئەنجام نەدابوو، لەنێو ریزی جاش و ئەمن و ئیستخبارات دەربکەن و بیانهێننەوە سەر رێگای نیشتمانپەروەری.

١٦- زۆر جاران، لەکاتی پێویستدا، لەپێناو کۆکردنەوەی پارە و پیتاك، نامەی حزبیان دەگەیاندە دەوڵەمەند و خاوەن کۆمپانیاکان و بەڵێندەرە خودا پێداوەکان و، هەروەها پارە و یارمەتیەکانیان، بەئەمانەتەوە، دەگەیاندە حزب.

٣- چوونە ناو یەکێتی نیشتمانی کوردستان

دوای ئـەوەی کەلـەڕێگای هاتووچـۆوە، مـام جـەلال پەیوەنـدی بـەهاوڕێ دێرینـەکانی لەبزوتنـەوە (عـەلی عەسـکەری و د. خالیـد و عومـەر دەبابـە)وە، دەکات. ڕازیان دەکات کەبچـنە نـاو ئـەو ڕێکخـراوە نیمچـە بەرەییـەی یـەکێتی کەلەکۆتایی مایس و سەرەتای حوزەیرانی ١٩٧٥، لەدیمەشق دایمەزرانـدبوو... بەڵێنیشی پێدابوون، کەخۆیشی بەزووترین کات دەگەڕێتەوە کوردستان و چەك و تفاقی هەڵگیرساندنەوەی شۆڕشی چەکداری، لەڕێگای سوریا و لیبیاوە، پەیدا کردووە. بەشێك لەدامەزرێنەر و ئەندامانی سەرکردایەتی بزوتنەوە، بـەوە ڕازی نەبوون بچنە ناو یەکێتییەوە، چونکە هەر لەسـەرەتاوە، ئامـانج لەدامەزرانـدنی بزوتنەوە، جەخت کردن بـوو لەسـەر چارەسـەرکردنی کێشـەی کـورد لـەڕێگای گفتوگۆ و دانوستاندنی ئاشتیانە و دروستکردنی هێڵێکی سیاسـی تـازە (هێڵـی سێیەم)، دوور لەئاراستەی جەلالی و مەلایی. ئەوانەی کەحەزیان نەدەکرد بچنە ناو ئەم بەرەیەی یەکێتی، بریتی بوون لە: (ساڵح یوسـفی، عـەلی هـەژار، کـاردۆ گەلاڵی، ڕەسوڵ مامەند). ئەوانەش کەلایەنگیری ئەوەبوون بچـنە نـاو یـەکێتی، بەڵام وەك ڕێکخراوێکی جیاواز، سەربەخۆیی خۆیان بپارێزن، بریتـی بـوون لـە: (عـــەلی عەســـکەری، د. خالیـــد، عومـــەر مســـتەفا دەبابـــە، نـــورەدین عەبدولڕەحمان...). ئەمانە: پێشتر، لەریزەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان- باڵی مەکتەبی سیاسی، چالاك و کەسایەتی دیار بوون. دۆستایەتی و پەیوەندی باشـیان، لەگـەڵ (مـام جـەلال)دا، هـەبوو. سـەعدی گچـکە و سـەید کاکـەش، پەرۆشی ئـەوە بـوون، زوو بچنەوە شـاخ، چـونکە ئـەوان پێیـان وابـوو، لـەژێر سایەی حکومەت، سیاسەت ناکرێ و لـەژیانی دوورخـراوەیش، بێـزار ببـوون... ئەوانە: هەرچەندە پێشینەی کارکردنیان لەگەڵ مام جەلال نەبوو، بەڵام لەخاڵی زوو چـوونەوە شـاخ و هەڵگیرسـاندنەوەی شـۆڕش لەگـەڵ یـەکێتی و هەرسـێ ئەندامە دیارەکەی بزوتنەوە، هاوڕابوون.

لەژێر فشاری ڕازیبووەکـان، ناڕازییـەکانیش (ئەگـەر بەنابـەدڵیش بووبێـت)، بڕیـاری ئـــەوەیان دا، بچـــنە نـــاو یەکێتییـــەوە، بەمـــەرجێك کـــەدوور بـــن

لەدژایـەتیكردنی پـارتی و بنەماڵـەی بـارزانی، چـونكە كـورد لـەم رووەوە، لەرابردوودا، زۆر زیانی گیانی و ماددی و مەعنەوی بەركەوتووە.

دوای ئـەوەی كەیەكـەم دەسـتەی بزوتنـەوە دەچـنەوە شـاخ، (عومـەر دەبابە)ش، بۆ جاری دووەم و یـەكجاری لـە ١٩٧٦/١١/٦، لەبەغداوە دەچێتە سـوریا و لەگـەڵ دەسـتەی دامەزرێنـەری یـەكێتی لەدیمەشـق كۆدەبێتـەوە. بەفـەرمی پرۆتۆكـۆڵی چـوونە نـاو یـەكێتی، مـۆر دەكـات... لەوسـاوە، لـەپاڵ (كۆمەڵە)، (بزوتنەوە)ش دەبێتە باڵێكی كاریگەر و سـەنگینی نـاو یـەكێتی. تـا مـام جـەلال بـۆ یەكـەم جـار (پـایزی ١٩٧٧)، دەگەڕێتـەوە كوردسـتان، كـاری سیاسی و رێكخراوەیی و پێشمەرگایەتی یەكێتی (بزوتنـەوە، كۆمەڵـە)، لەشـاخ رێكخراو نەبوو... كار و چالاكی سیاسی و عەسكەرییان، پێكەوە دەكرد، بـەڵام دیار نەبوو، كێ سەركردەیە؟ كێ ئەندامی مەكتەبی سیاسییە؟ كـێ لێپرسـراوی هێزی پێشمەرگەیە؟ ئەوەی هەبوو، شتێكی خۆڕسك و نـاڕێكخراو بـوو. كـەمام جەلال دێتەوە، لەیەكەم كۆبوونەوەدا، لەناوچەی برادۆست لـە (٨/٣١ تـاوەكو ١٩٧٧/٩/١٢)، هێزی پێشمەرگە رێكدەخەن. بۆ هەر ناوچەیەك، سەركردەیەكی مەیدانی، دەستنیشـان دەكـەن. كۆمیتەیـەكی سـەركردایەتیش لەبیست كـەس پێكدەهێنن. كەشەشیان بزوتنەوە بوون، بریتـی بـوون لـە: (عـەلی عەسـكەری، رەسوڵ مامەند، د. خالید سەعید، تایـەری عـەلی والی، سـەعدی عـەزیز، عومـەر مستەفا)[٨٣]. ئەوانی تریش (كۆمەڵە و خەتی گشتی) بـوون. لـەناو ئـەم بیست ئەندامەش، مەكتەبی سیاسـی، هەڵدەبـژێرن، كـە (عـەلی عەسـكەری و رەسـوڵ مامەند)، نوێنەرایەتی بزوتنەوەیان دەكرد.

دوای تێپـەڕبوونی شـەش مـانگ بەسـەر یەكـەم كۆبوونـەوەی كۆمیتـەی سـەركردایەتی، جـارێكی تـر، سـەركردایەتی یـەكێتی لەشـوباتی ١٩٧٨، لـە (نۆكـان)، كۆدەبێتـەوە. ئـەمجارەیان گۆڕانكـاری لەئەندامـەكانی بزوتنـەوە لەسـەركردایەتی یـەكێتی، دەكرێت. رەسـوڵ مامەنـد و سـەعدی گچكە، دوور دەكەونەوە. لەجیاتی ئەوان (حاجی حاجی برایم و سەید كاكە)، شوێنی ئەوان، دەگرنـەوە... ئەندامـەكانی بزوتنـەوە لەسـەركردایەتی یـەكێتی، بـەم شـێوەیە دەبێت: (عەلی عەسكەری، تایەری عەلی والی، خالید سەعید، سەید كاكە، حاجی

حـاجی بـرایم، عومـەر مسـتەفا)[٨٤]. لـەدووەم کۆبوونـەوەدا، سـەعدی گچـکە لەکۆمیتەی سەرکردایەتی دەردەچێت. (رەسـوڵ مامەنـد)یش، بەهـەمان شـێوە دەست لەئەندامی سـەرکردایەتی و مەکتـەبی سیاسـی یـەکێتی، دەکێشـێتەوە. ئـەمجارەیان عـەلی عەسـکەری و تایـەری عـەلی والی، لەمەکتـەبی سیاسـی، نوێنەرایەتی بزوتنەوەیان دەکرد.

لـەم کۆبوونەوەیـەدا، هـێڵ و ئامـاژەی نـەگونجان و ناکۆکییـەکانی نێـوان بزوتنـــەوە و کۆمەڵـــە، وردە وردە، دەردەکـــەون... رەســـوڵ مامەنـــد، ســـەرکردەیەکی دیـــاری بزوتنـــەوە بـــوو، کەچـــی هـــیچ لێپرســـراویەتیەکی لەسەرکردایەتی و مەکتەبی سیاسی، وەرنەگرت، یان پێنەدرا.

٤- هەرێم و هێزەکان

بزوتنـەوە، تـا ناوەڕاسـتی سـاڵی ١٩٧٧، لـەرووی ڕێکخسـتنی هێزەکـانی پێشـمەرگەوە، شـێوە ڕێکخسـتنێکی ڕێکخـراوی نـەبوو. هێـز و مـەفرەزەکان، بەشێوەیەکی ڕێك و پێك دابەش نـەکرابوون. دوای ناوەڕاسـتی ١٩٧٧، خـەڵکی زۆرتـر، پەیوەنـدیان بـەهێزەکانی پێشـمەرگەوە کـرد. هێزەکـان، لـەرووی چـەندایەتی و چـۆنایەتییەوە، گەشـەکردنێکی بەرچـاوی بەخۆیـەوە بینـی. واقیعەکە، ئەوەی فەرز کرد کەچاوێك بەپێکهاتـەی هێزەکانـدا، بخشـێنرێتەوە. هێز و شوێنی چالاکییەکانیان، لەیـەکتر جیـا بکرێنـەوە. هـەر لێپرسـراوێکیش، سنوری جوگرافی خەباتی خۆی بزانێت. ئـەوکات بزوتنـەوە، تەمـەنی خـەباتی شاخی تەنها سێزدە مانگ بوو... مام جەلال، بۆ یەکەم جار، لـەکۆتایی مـانگی ئـابی ١٩٧٧، گەڕایـەوە کوردسـتان. دەسـتوبردی کـرد، یەکـەم کۆبوونـەوەی سەرکردایەتیان لە ١٩٧٧/٨/٣١، لەناوچەی برادۆست گرێدا. تەواوی لێپرسراوە باڵاکانی هەرسێ باڵەکەی یەکێتی (کۆمەڵە، بزوتنـەوە، خـەتی گشـتی)، تیایـدا بەشـداربوون. کۆبوونەوەکـە دوازدە ڕۆژی خایانـد و لـە ١٩٧٧/٩/١٢، کۆتـایی پێهات. لەم کۆبوونەوەیەدا لێپرسراویەتی عەسـکەری و سیاسـی، دابـەش کـرا. وشەی (هەرێم) لەم کۆبوونەوەیەدا، لەجیاتی بەتالیۆنی جاران، داهێنرا.

(هـــەرێم): (یەکەیـــەکی جوگرافییـــە، ســـنووری بـــەپێی پێویســـتی شـــەڕی

پێشمەرگانە، دیاریکراوە. لەئەیلولی ١٩٧٧، لەکۆبوونەوەی برادۆست، بۆ یەکەم جار داهێنرا.. کوردستان کرا بەهەشت هەرێم.. هەرێمی بادینان: حوسێن بابەشێخ، هەرێمی پێنجوین و هەورامان: تاهیری عەلی والی، هەرێمی دەشتی هەولێر: سەعدی گچکە، هەرێمی شاربازێڕ: نەوشێروان مستەفا، هەرێمی دەشتی کەرکوك و قەلاسیۆکە: ئەنوەری مەجید سولتان، هەرێمی قەرەداغ: عومەر عەبدوللا، هەرێمی خۆشناوەتی: سەید کاکە، هەرێمی پشدەر: تالیب رۆستەم)[٨٥]، لێپرسراوی بوون. ماوەیەکی کەم تالیب رۆستەم لەفەرماندەی هەرێمی پشدەر دەمێنێتەوە، دوای ئەمە (قادر مامەند ئاغای پشدەر)، شوێنەکەی ئەو دەگرێتەوە. قادر مامەند ئاغا لەشەڕەکەی (هەکاری)دا، بەدیلی کەوتۆتە دەستی قیادە موەقەتە.

هەر هەرێمێك، لەچەند کەرتێك پێکهاتبوو، کەخۆی لە (٦–٧) کەرت داوە. هەر کەرتێکیش بریتی بووە لە (٢٠–٥٠) پێشمەرگە. ئەم ژمارەیە، بەگوێرەی کات و شوێن، گۆڕانکاری بەسەردا هاتووە. لەکەرتیش بچووکتر، مەفرەزە بووە. هەرێمەکان، لەرووی چەندایەتی و چۆنایەتییەوە، وەك یەك نەبووینە. هەرێمی وا هەبووە، لەدوو سەد پێشمەرگە زیاتری هەبوو، هی وایش هەبووە، ژمارەی پێشمەرگەکانی لە (٥٠–٦٠) پێشمەرگە، تێپەڕی نەکردووە.

لەم لێپرسراویەتی دابەش کردنەدا، لەکۆی هەشت هەرێم، بزوتنەوە چواری بەرکەوتووە. واتە: نیوەی هەرێمەکان، فەرماندەکانیان بزوتنەوە بوون.

دوای ئەوەی کەبزوتنەوە ناتوانێت لەمە زیاتر لەنێو نیمچە بەرەی یەکێتی دا بمێنێتەوە، لەنەورۆزی ١٩٧٩دا، جیا دەبێتەوە. لەساتی جیابوونەوەی، تاوەکو بوونی بە (حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان)، دواتر (حزبی سۆسیالیستی کوردستان)، تا راپەڕین، هەرێم و هێزەکان، بەم شێوەیە بوون:

* یەکەم هەرێمەکان:

– **هەرێمی یەك (١):** بەهەرێمی (شارەزوور و هەورامان)یش بەناوبانگ بووە. شوێنی چالاکییەکانی، دەڤەری شارەزوور و هەورامان بووە. لەساڵی (١٩٨٢)دا، بارەگای سەرەکی لە (دەرەکۆر) بووە. لەناوەڕاستی ساڵی ١٩٨٥دا، بارەگای

له (چەمەك)ی لای (شەخەل و مارین) بووە. لەئەیلولی ١٩٨٦دا، هەردوو هەرێمی (١و٢) كراونەتە یەك و (حاجی عەبدوڵڵا) كراوەتـە فەرمانـدەی هـەردوو هەرێمـە یەكگرتووەكە.

– **هەرێمی دوو (٢):** بەهەرێمی دووی شلێر بەناوبانگ بووە. چالاكییەكانی لەسنووری پێنجوین بۆ تەوێڵە و بەمۆ بووە. لەساڵی (١٩٧٩– كۆتـایی ١٩٨٢)، ئەنوەر سەعید والی، فەرماندەی بووە. دوای ئەوەی كەئەنوەر والی لەكارەساتی هەرەس هێنانی بەفری قەندیل له ١٩٨٢/١٢/٢دا، شەهید بووە، مەلا نوری بۆتە فەرماندەی ئەم هەرێمە. لەناوەراستی ١٩٨٥دا، بارەگای هەرێم لەشاوڵێ و شلێر بووە.

– **هـەرێمی سـێ (٣):** لەئـەیلولی سـاڵی ١٩٧٩ بـەولاوە، (عوسمـانی قـادر منەوەر)، فەرماندەی بووە. سـنووری چـالاكیەكانی، ناوچـەی شـاربازێڕ بـووە. لەساڵی ١٩٨٢دا، بارەگاكەی لەعازەبان و شاربازێڕ بووە. تا دەچێتە

ناو پـارتی دیمـوكراتی كوردسـتان، هـەر عوسمـان فەرمانـدەی بـووە، (مـام ئاراس)یش جێگری بووە. دوای عوسمان، (جەمالی حەمەلاو)، بۆتە فەرمانـدەی ئەم هەرێمـە. دوای ئاشـتبوونەوەی یـەكێتی و سۆسیالیسـت، بارەگـای هـەرێم، لەنەورۆزی ١٩٨٦، بۆ شاربازێڕ و دەوروبەری شاری سلێمانی، دەگەڕێتەوە.

– **هەرێمی چوار (٤):** لەیەك كاتدا، شێركۆ شێخ عەلی، هەم لێپرسراوی لقی سلێمانی حزب و هەم فەرماندەی هەرێمی چوار بووە. ئەم هەرێمـە، بەهـەرێمی چواری (جافایەتی)یش، بەناوبانگ بووە. پاش ئەوەی شێركۆ لەشـەڕی نـاوخۆ لەگـەڵ یەكێتیـدا، شـەهید بـووە، مامۆسـتا شـەریف بۆتـە فەرمانـدەی هـەرێم. لەساڵی (١٩٨٢)، بارەگاكەی له (سێكانیان) بووە. دواتر، بۆ ناوچەی سورداش و دوكـان، گواسـتراوەتەوە. كەمامۆسـتا (شـەریف)یش شـەهید بـووە، (قـادر چاوشـین)، جێگاكـەی ئـەوی گرتۆتـەوە. بـۆ ماوەیـەكی كـەم، قـادر چاوشـین، ریزەكـانی (سۆسیالیسـت)ی بەجێهێشـتووە و پەیوەنـدی بـە (پارتی)یـەوە كردووە. دواتر، لەكۆتایی مانگی ١٢ی ١٩٨٥دا، گەڕاوەتەوە ناو سۆسیالیست. تا راپەڕین، ناوبراو فەرماندەی هەرێم بووە. بارەگاكانی هەردوو هەرێمی (٣و٤)، لەچـنارەی شـەخەل بـووە. دوای ئاشـتبوونەوە لەگـەڵ یـەكێتی، لەنـەورۆزی

١٩٨٦دا، بارەگای هەرێم دووبارە گەڕاوەتەوە شوێنی خۆی لەدۆڵی جافایەتی و دوکان.

– **هەرێمی پێنج (٥):** رەئوفی خەلیفە سەعید، تارۆژی شەهید بوونی لە ٢١–١٩٨١/٧/٢٢دا، فەرماندەی هەرێم بووە. سنوری چالاکیەکانی، شارەزوور و قەرەداغ بووە. دواتر شوێنی چالاکیەکانی بۆ ناوچەی دەربەندیخان گواستۆتەوە. لەساڵی (١٩٨٥)دا، بارەگای سەرەکی هەرێم لەملەخورد و (پلەی مەلا مستەفا)، بووە.

– **هەرێمی شەش (٦):** بەهەرێمی شەشی (پشدەر) بەناوبانگ بووە. چالاکیەکانی لەدەڤەری مەرگە و پشدەر، ئەنجام داوە. لەساڵی (١٩٨٣)دا، (عەبدوڵڵا بەگ) فەرماندەی هەرێم بووە. دواتر (موحسین باین)[٨٦]، بۆتە فەرماندە و تا راپەڕین، هەر ناوبراو لێپرسراوی بووە.

– **هەرێمی حەوت (٧):** بەهەرێمی (قەرەچوغ)یش بەناوبانگ بووە. لەدوای یەکەم کۆنگرەی حزب لە ١٩٨١/٥/١٥، دامەزراوە. غەفور دەروێش ئەحمەد مەحمود، ناسراو بە (مامە غەفە)، فەرماندەی بووە. دوای ئەوەی لەمانگی ئابی ١٩٨٤دا، ناوبراو، ریزەکانی سۆسیالیستی بەجێهێشتووە و پەیوەندی بە (یەکێتی)یەوە کردووە، سەید عەبدوڵڵا کەردزی[٨٧]، بۆتە فەرماندەی هەرێم.

– **هەرێمی هەشت (٨):** بەهەرێمی هەشتی دەشتی هەولێر بەناوبانگ بووە. (قادر مستەفا)، فەرماندەی هەرێم بووە. دوای شەهید بوونی ناوبراو لە ١٩٨٥/١١/٥، محەمەد عەبدوڵڵا جێگاکەی گرتۆتەوە. پێش راپەڕین، شێرزاد قادر مستەفا، بۆتە فەرماندەی ئەم هەرێمە. لەساڵانی (١٩٧٩–١٩٨٤)دا، هەرێمی هەشت لەرووی چەندایەتی و چۆنایەتیەوە، یەکێك بووە لەهەرێمە چالاك و دەست وەشێنەکانی حزبی سۆسیالیست، دۆست و دوژمن، حیسابی زۆریان، بۆ کردووە.

– **هەرێمی نۆ (٩):** بەهەرێمی نۆی (باڵەك)، یان (رۆست)یش بەناوبانگ بووە. چالاکیەکانی لەدەڤەری باڵەکایەتی ئەنجامداوە. لەساڵی (١٩٧٩–١٩٨١)دا، ئەحمەد فەقێ رەش[٨٨]، فەرماندەی بووە. تا شەهید بوونی ناوبراو لە ١٩٨٥/١١/٢٦، هەر ئەو لێپرسراوی هەرێم بووە.

– **هــەرێمی دە (١٠):** بەهــەرێمی دەی (ســەفین)یش بــەناوبانگ بــووە. چالاکیەکانی لەدەوروبەری چیای سەفین و خۆشناوەتی، ئەنجامـداوە. لەسـاڵی (١٩٧٩–١٩٨٠)، (ئەحمەد خان)[٨٩]، فەرمانـدەی بـووە. دوای ئـەوەی نـاوبراو شەهید بووە، عەلی مەولود، ناسراو بە (عـەریف عـەلی)، بۆتـە فەرمانـدەی ئـەم هەرێمە.

– **هەرێمی یازدە (١١):** بەهەرێمی (باواجی)یش بەناوبانگ بووە. سنووری چالاکییەکانی دەڤەری چیای بـاواجی و ناوچـەی خۆشـناوەتی بـووە. لەسـاڵی (١٩٧٩)، تـاوەکو ڕۆژی شـەهید بـوونی، فەرمانـدەی خـاوەن ئـەزموون سـەلیم عەبدوڵڵا، ناسراو بە (سەلیم کێشکەیی)، فەرماندەی بووە. دوای نـاوبراو، بـەکر حەمە، (مەلا بەکر)، بۆتە فەرماندەی ئەم هەرێمە. لەسـاڵی (١٩٨٥)، تەحسـین حەمە ساڵح[٩٠]، جێگای بەکر حەمەی گرتۆتەوە. دوای شەهید بوونی ناوبراو لە (١٩٨٧/٤/١٠)، سابیر فەقێیانی، ناسراو بە (سابیر لاتە)، بۆتە فەرماندەی ئـەم هەرێمە.

– **هەرێمی دوازدە (١٢):** بەهـەرێمی دوازدەی سـۆران، یـان (هەنـدرێن)یش بەناوبانگ بووە. دەڤەری چـالاکییەکانی: حـەوزی ڕەوانـدز و دەوروبـەری ئـەم شارە بووە. عەبدوڵڵا موسلیح، ناسراو بە (عەبدوڵڵا بۆر)، تـاوەکو ئـابی ١٩٨٤، فەرماندەی ئەم هەرێمە بووە.

– **هەرێمی چواردە (١٤):** چالاکییەکانی لەدەڤەری (دۆڵـە ڕەقـە)، ئـەنجام داوە. عەبدوڵڵا سور (عـەولا سـۆر)، تـا ڕۆژی شـەهید بـوونی لـە ١٩٨١/١١/١١، فەرماندەی هەرێم بووە. دوای ناوبراو (محەمەد)ی برای بۆتە فەرماندەی هەرێم. هەر دوای شەهید بوونی عـەولا سـۆر، وردە وردە چـالاکیەکانی کـەم بۆتـەوە و لەکورتی داوە، دواتر کوێر بۆتەوە.

– **هەرێمی پازدە (١٥):** بەهـەرێمی شـەهید (دکتـۆر خالیـد)یش بـەناوبانگ بووە. چالاکییەکانی لەدەڤەری ڕۆژهـەڵاتی کۆیـە و نزیـك ڕانیـە، ئـەنجام داوە. سەدیق کێخوا تەها کانی کوردەیی، ناسراو بـە (حەمەسـوور کـانی کـوردەیی)، فەرماندەی ئەم هەرێمە بووە، ژمارەی پێشمەرگەکانی، زۆر نەبووە.

– **هەرێمی حەڤدە (١٧):** بەهەرێمی (کۆڕەك)یش بـەناوبانگ بـووە. برهـان

حاجی عومەر بلەیی، تا پەیوەندی کردنی بەیەکێتی لەئابی ١٩٨٤، فەرماندەی هەرێمی کۆڕەك بووە.

هەرێمی سێزدە (١٣)، لەبەرئەوەی لەناو کوردەواریدا، وەك زۆربەی گەلانی جیهان[٩١]، سێزدە بەژمارەیەکی نەگبەت هێن بەناوبانگە، ئەم هەرێمە بوونی نەبووە. لەخوێندنەوە و دەورکردنەوەی هەموو ئەو سەرچاوانەی کەتایبەت بوونە بەبزوتنەوە (دواتر حزبی سۆسیالیست)، هەرێمی شازدەم بەرچاو نەکەوتووە. هەتا لەم کتێب و بابەتانەشدا کەلەپەراوێزدا باسی (حزبی سۆسیالیست)یان کردووە، شتێکی لەم شێوەیەم، نەبینیوە.

لەقۆناغ و سەردەمی جیاجیاشدا، ئەم هەرێمانە بوونیان هەبووە:

- لەساڵی ١٩٨٧–١٩٨٩، سمکۆ مەنتك، فەرماندەی هەرێمی (دێدەوان)[٩٢]، بووە.
- لەساڵی ١٩٨٧–١٩٨٩، بەکر حەمە، فەرماندەی هەرێمی پاراستنی بارەگای سەرکردایەتی بووە.
- ئەوکاتەی کەقادر عەزیز، لەساڵی ١٩٨٤ و ١٩٨٥دا، بەرپرسی لقی بادینان بووە، هەرێمی (زاخۆ)ش، هەبووە. لەچالاکیەکانی پێشمەرگەدا، ناوی هاتووە.

* دووەم: هێزەکان:

ئەم هێزانەش (هێزی پێشمەرگەی حزبی سۆسیالیستی کوردستان)، لەشوێن و قۆناغی جۆر بەجۆردا، بوونیان هەبووە و ناویان هاتووە. من دڵنیام زۆر لەمانە زیاتر بووینە کەمن باسیان دەکەم، بەڵام بەداخەوە، پاش سۆراخ کردن، هەر ئەوەندەم دەستکەوتووە. بۆ بەرز راگرتنی یاد و قارەمانێتی ئەم هێزانە و فەرماندە و پێشمەرگەکانی، پۆلینیان دەکەین:

- **هێزی هەیبەت سوڵتان:** دلزار حوسێن[٩٣]، فەرماندەی بووە. ناوبراو، تاك و تەنیا، لەناو شاری کۆیە، لەبەهاری ١٩٨١، لەبۆسەیەك دا، بەرپرسی ئەمنی شاری کۆیە دەکوژێت. ئەم هێزە زۆر چالاك و ئەکتیڤ بووە.

– **هێزی زورگەزراو:** نایف فارس باوە، فەرماندەی بووە. دوای ئەوەی کەریزەکانی حزبی سۆسیالیستی بەجێهێشتووە و پەیوەندی بە (یەکێتی)یەوە کردووە، دکتۆر رەشید بۆتە فەرماندەی ئەم هێزە. هێزی زورگەزراو، هێزێکی چالاك بووە. دەیان چالاکی لەناو جەرگەی شاری هەولێر و دەوروبەری ئەنجام داوە. چەندین سیخوڕ و بەکرێگیراوی، بەسزا گەیاندووە. ئەم هێزە، لەساڵی (١٩٨١)ەوە تاوەکو بەهاری (١٩٨٦)یش، بوونی هەبووە.

– **هێزی هەورامان:** لەساڵی ١٩٨٢ تاوەکو بەهاری ١٩٨٦، لەچالاکی ئەنجامدان بەردەوام بووە. لەساڵی ١٩٨٢دا، بارەگاکەی لە (بانی شار) بووە.

– **هێزی دێدەوان:** سەید عەبدوڵڵا کەردزی فەرماندەی بووە. لەساڵی (١٩٨١–١٩٨٤)، هێزێکی کاریگەر و دەست وەشێن بووە. دەیان چالاکی لەناو شاری هەولێر، ئەنجامداوە. تاوەکو بەهاری ١٩٨٦، چالاکی هەبووە.

– هێزی جوتیاران: لەناوچەی شارەزوور، چالاکی ئەنجامداوە. لەساڵی ١٩٨٦دا، هێزێکی چالاکی دەڤەرەکە بووە.

– **هێزی شەهید عەلی عەسکەری:** کەمال کێخوا عومەر، فەرماندەی بووە.

– **هێزی مەرگە:** محەمەد عەلی مامەند، برازای رەسول مامەند، فەرماندەی بووە.

– **هێزی کاژاو:** هێزێك بووە سەر بەلقی سلێمانی. لەساڵانی (١٩٨١–١٩٨٥)دا، چالاکی هەبووە.

– **هێزی سیروان:** سەر بەلقی سلێمانی و لەساڵانی (١٩٨١–١٩٨٥)دا، چالاکی هەبووە.

– **هێزی ئاسۆس:** چالاکییەکانی لەدەڤەری رانیە و قەڵادزە، ئەنجامداوە.

٥– رۆڵی هێزەکانی سۆسیالیست لەهەڵگیرساندنەوەی شۆڕشدا

بزوتنەوە، (دواتر حزبی سۆسیالیست)، کەدامەزرا، بەو نیازە دانەمەزرا کەرژێمی بەغدا بڕوخێنێت. ئەوان، کەسەرکردە و کادیری باڵای شۆڕشی ئەیلول بوون، ئەزموونێکی دەوڵەمەندیان هەبوو، دەیانزانی رژێمێك کەهەردوو جەمسەری رۆژهەڵات و رۆژئاوا (وڵاتە سۆسیالیستەکان و سەرمایەدارەکان)،

پشتگیری بکەن و خاوەن هێز و جبەخانەی زۆر و زەوەند بێت، کردەیی نییە کەبتوانرێت بەچەند چەکێکی کۆنی ژەنگاوی و، چەند سەد پێشمەرگەیەك، (کەبەشێکی زۆریان هەر چەکیان نەبووە)، بڕوخێنرێت... بۆیە چەك هەڵگرتن و دانە شاخیشیان هەر وەك نمایشێك بووە، بۆ نیشاندان و نمایشکردنی هێزی خۆیان بەرامبەر بەرژێم، تاوەکو ناچار بکرێت کەدان بەبوونیان بنرێت و ئامادەبن گوێ لەداواکانیان بگرن. ئەوکاتە (کۆتایی ١٩٧٥)، ڕێکخراوی (کۆمەڵە)ش، خەریکی کاری ڕێکخستن بوون. ئەوان (ڕێکخراوێکی بچکۆلانەی نهێنی لاواز و نەناسراو بوون. سنووری ڕێکخستنەکەشیان لەشارەکانی کوردستانی عێراق وەکو: سلێمانی، کەرکوك، هەولێر، خانەقین، هەڵەبجە لەگەڵ ڕێکخستنی بەغدا، تێ نەدەپەڕی. ژمارەی ئەندامەکانی لە ٣٠-٤٠ کەس لەهەر شارێك لەم شارانەی سەرەوە پتر نەبوو)[٩٤]. بۆ چەك هەڵگرتن و دانەوە شاخیش، کۆمەڵە و بزوتنەوە، لەدوو دیدگای جیاوازەوە، لەم پرسەیان دەڕوانی. لەم کاتەدا، شەهید ئارام (شاسوار جەلال)، بەهۆی گیرانی سەرکردە دیارەکانی تری ئەم ڕێکخراوە و نەبوونی کەسێکی تری شایستە، ببووە کەسی یەکەم و هەرە دیاری کۆمەڵە. ئەو، بڕوای وابوو (دەستەی چەکداری بچووك بچووك ئامادە بکرێ، کەئەرکی سەرەکیان هۆشیارکردنەوەی کۆمەلانی خەڵك بێت، پەلە نەکرێ لەشەڕ و پێکدادان و چالاکی سەربازی، لەو کاتەدا عەلی عەسکەری- کەسایەتی دیار و دەست ڕۆیشتووی بزوتنەوە- پێی وابوو تەنیا سەرکردایەتیەك هەرەسی هێناوە- مەبەست لەشۆڕشی ئەیلولە- دەنا جەماوەر هەمان جەماوەرە و ڕژێمیش هەمان ڕژێم و زوڵم و زۆرداریش هەر بەردەوامە... هەروەها عەلی عەسکەری سەرجەمی بیرکردنەوە و بۆچوونی خۆی بەم شێوەیە دەردەبڕی: دەبێ خۆپیشاندانێکی چەکدارانە بکەین، بۆ ئەوەی ڕژێم مفاوەزاتمان لەگەڵدا بکات. بۆیە هەولیان دەدا بەکورترین ماوە گەورەترین ژمارەی چەکدار لەخۆیان کۆبکەنەوە. ئەنجام هەرواش کەوتەوە، بەچاوتروکانێك، سەدان چەکداریان لەخۆیان کۆکردەوە)[٩٥].

بەهۆی ئەوەی سەرکردەکانی بزوتنەوە (چ عەسکەری و چ سیاسی)، لەهەردوو باڵە سەرەکییەکەی بزوتنەوەی کورد (پارتی و باڵی مەکتەبی

سیاسـی، یـان مـەلایی و جـەلالی)، پێکهـاتبوون، ئـەوەیان بـەرەوا دەزانـی کەنوێنەرایەتی شۆڕش بکەن و جەماوەر بۆ خۆیان کۆبکەنەوە. جگـە لەمـەش، بزوتنـەوە، خـۆی بەنوێنـەری تاکـە چـین و توێـژێك نـەدەزانی، بـەڵکو خـۆی بەدرێژەپێـدەری پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان، بەشـێوەیەکی پێشـکەوتوخوازانەتر دەزانـی و، بـڕوای بەگرێـدانی خـەباتی چـینایەتی و نەتەوایـەتی هـەبوو. هەوڵیـدەدا، لەشۆڕشـی نوێـدا، هـەموو چـین و توێـژەکان، لەدەوری خۆی کۆبکاتەوە.

کەجاڕی شۆڕشی چەکداری درا، کۆمەڵە، چەند مانگێك[٩٦]، پێش بزوتنەوە، مەفرەزەی چـەکداری رەوانـەی شـاخ کردبـوو، وەلێ ئـەو دەست پێشـخەریەی کۆمەڵە رێگای لەوە نەگرت، کەلەرووی چەندایەتییەوە، لەدوای بزوتنەوەوە بن. (هێزی چەکداری کۆمەڵە لەو کاتەدا بەپەنجەی دەست دەژمێـردرا، لەچـاو ئـەو هێزەی لـەدەوری بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی کوردسـتان کۆببـۆوە. بـوونی دوو سیاسـەت و جیهـانبینی زۆر جیـاواز، بـوونی دوو هێـز، یـەکێکیان گـەورە و ئەوەکەشـیان زۆر بچـووك، تەرازووەکـەی بەتـەواوی بـەقازانجی بزوتنـەوە داشکاندبوو)[٩٧].

پێشـمەرگەکانی کۆمەڵـە، بەتایبـەتیش لەدەشـتی هـەولێر و ناوچـەی خۆشناوەتی، (لەناو هێزە زۆر و زەبەندەکانی پێشمەرگەی بزوتنەوە وجودیـان زۆر لاواز و کز بوو)[٩٨]. بەهۆی بالا دەستی بزوتنەوە لەدەشتی هەولێر و کۆیە، کۆمەڵە ئەو هەلەی بۆ نەدەڕەخسا کەرێکخستنەکانی لەناو هێـزی پێشـمەرگەدا فـراوان بکـات، جگـە لـەوەش بـەهۆی جیـاوازی بۆچـوون و جیهانبینییانـەوە بزوتنـەوە ئـەو هەلـەی بـۆ کۆمەڵـە نەدەڕەخسـاند. بەپێچـەوانەی ئـەوەوە، ئەوکاتە- ناوەڕاستی ١٩٧٨-، کۆمەڵە لەسنوری هەڵەبجە و هەورامان رێگەیان نـەدەدا خـەتی گشـتی و بزوتنـەوەی سۆسیالیسـت کاربکـەن، بەتایبـەتی لەدروستکردنی رێکخستنیان لەناو پێشمەرگەدا[٩٩].

لەگـەڵ ئـەو کێبڕکـێ و ململانێیەشـدا، دەکـرێ بڵـێین: لەدروسـتکردنەوەی شۆڕشـی نـوێ و مـەفرەزە سـەرەتاییەکاندا بزوتنـەوە فەرمانـدەکانیان دەوری بەرچاو و کاریگەریان بینی[١٠٠].

پاش تۆختر بوونی ململانێکان و شەهید بوونی عەلی عەسکەری و ئارام و سەعدی گچکە و د. خالید و دەرچوونی بزوتنەوە لەنیمچە بەرەی یەکێتی و راگەیاندنی (حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان– حسیك)، ئەگەر گۆڕەپانی خەبات لەناوچەکانی سلێمانی گۆڕەپانی کۆمەڵە (یەکێتی) بوو بێت، ئەوا لەناوچەکانی دەشتی هەولێر و کۆیە و خۆشناوەتی، گۆڕەپانەکە لەژێر دەسەڵاتی (حسیك)دا بووە. ئەوکاتە (١٩٧٩)، بەهۆی گرژتر بوونی بارودۆخەکە رووبەڕووبوونەوەی چەکداری لەنێوان (ینك و حسیك)، بەهۆی شەڕی ناوخۆوە، لەم دەڤەرەی بالا دەستی حسیك، وردە وردە پێشمەرگەی کۆمەڵە دادەنیشتن یان دەڕۆیشتن و تەسلیم بەرژێم دەبوونەوە. تا کۆتایی مانگی تشرینی یەکەمی ١٩٧٩، (٣٧) پێشمەرگە و کادیری کۆمەڵە ئەم رێکخستنەیان بەجێ هێشت، هەندێکیان چوونەوە ناو سۆسیالیست و هەندێکی تریشیان دانیشتن[١٠١]. ئەو رۆژگارە هێشتا کۆمەڵە بوون لەو ناوچانەدا بۆ پێشمەرگە تاك و تەرایەکانی ناوچەکانی هەولێر تا رادەیەك بڤە بوو، چونکە هێزەکانی حسك[١٠٢] بالا دەست بوون و کۆمەڵەیان بەنەیاری خۆیان دەزانی. ئەو رۆژە لەو ناوچانەی هەولێر بێجگە لەو کەرتەی دەشتی هەولێر، مەفرەزەیەکی بچووکی خۆشناوەتی و کەرتێکی دۆڵی خانەقا کەسی دیکە نەبوو[١٠٣]. ئەم کاتە، کەسی یەکەم و هەرە دیاری کۆمەڵە و ینك لەو دەڤەرەدا، شاخەوان عەباس بووە، ئەویش هەردەم لەژێر هەڕەشە و چاو لێسوورکردنەوەی سۆسیالیستدا بووە[١٠٤]. بۆ نموونە ژمارە و قەبارەی هێز و لایەنەکانی سەر گۆڕەپانی خەبات بەتایبەتی لەدەشتی هەولێر و بەستی شرغە، بەم شێوەیە بووە:

– حسك: ٣٥٠–٤٠٠ پێشمەرگەی هەبووە.

– ینك: تیپی (٨٤)ی دەشتی هەولێری لێبووە کە (شاخەوان عەباس) سەرتیپی بووە، هەر (٥٠) پێشمەرگەیەکی لەگەڵدا بووە، کەسۆسیالیست هیچ حسێبێکیان بۆ نەکردووە، وەك لەنامەکەی نەوشێروان مستەفا بۆ (سەید کەریم)، دەردەکەوێ.

– شیوعی: بەتالیۆنی پێنجی دەشتی هەولێر کەکانەبی گەورە فەرماندەی بەتالیۆنی بوو. ژمارەی هێزەکانیان (٨٠) پێشمەرگە و چەند کادیرێکی رێکخستن بووە.

– پاسۆك: دوو كادیر و چوار پێشمەرگەیان هەبووە، كادیرەكان: د. عەلی و شێركۆ بوون.
– پدك: تا ناوەڕاستی ساڵی ١٩٨٦، هیچ هێز و مەفاریزی لەدەشتی هەولێر نەبوو.
– سەرجەم پێشمەرگەكانی هەموو حزبەكان دەگەیشتە (٦٥٠) پێشمەرگەیەك[١٠٥].

جگە لەباڵادەستی حسك لەم دەڤەرە، ژمارەی پێشمەرگەكانیان لە (دەشتی هەولێر، دەشتی كۆیە، ناوچەی خۆشناوەتی) لەساڵانی (٨٢–٨٣)، خۆی لە (١١٠٠–١٢٠٠) پێشمەرگە دەدا.

(شەهید بوونی ئارام لە ١٩٧٨/١/٣١دا بۆشاییەكی گەورەی لەناو كۆمەڵە و هێزی پێشمەرگەدا دروست كرد و كەس نەیتوانی جێگەكەی پڕ بكاتەوە... ئەوانەی لەدوای ئەو هاتن، نەلەرووی تیۆری و نەلەرووی پراكتیكەوە، نەیان دەتوانی شان لەشانی ئەو بدەن... دروست بوونی ئەم بۆشاییە بەقازانجی ڕێبازی دووەم– بزوتنەوە– تەواو بوو)[١٠٦]. پاش نەمانی ئارام، ململانێ و دەركەوتنی باڵەكانی ناو كۆمەڵە زیاتر دەركەوتن و وردە وردە، بەئاشكرا دژایەتی یەكتریان دەكرد، تا كار گەیشتە لێكترازان.

لەگەرمەی شەڕی خوێناوی ناوخۆ، دوای ڕودانی شەڕی ئاشقولكە و پشت ئاشان لەیەكی ئایاری ١٩٨٣دا، هێزی پێشمەرگەی حزبی سۆسیالیستی كوردستان، تووشی پەرتەوازەیی و بێ هێزی بوون، گورزێكی وای بەركەوت كەزۆر لەگورزەكەی هەكاری گەورەتر و كاریگەرتر بوو... پاش ئەمە، ئیتر نەیتوانی بەهێزبوون و باڵا دەستی لەهیچ دەڤەرێك بەخۆیەوە ببینێ. كێشە ناوخۆییەكانیشی فراوان و، ئاشكراتر دەركەوتن، تا كار گەیشتە ئەوەی بەفەرماندەی هەرێمەوە پەیوەندی بە (یەكێتی)یەوە بكەن، یان كوشندەترین لێكترازانی لێ بكەوێتەوە[١٠٧]. ئیتر لەمە بەدواوە، ئەستێرەی درەوشاوەی حسك وردە وردە لەئاسمانی خەباتی كوردایەتیدا، بەرەو كز بوون و بچوك بوونەوە ڕۆیشت و نەیتوانی جارێكی تر، هەمان پرشنگی گەشاوەی خۆی بەسەر تەواوی كوردستاندا بدرەوشێنێتەوە.

٦- کۆمیتەی ئامادەکردنی پارتی

دوای ئـەوەی کەشۆڕشـی ئـەیلول لـەبار یەکـدی هەڵدەوەشـێتەوە، دکتـۆر مـەحمود عوسمـان لـەئێران دەمێنێتـەوە و دەچـێتە تـاران و کـاری پزیشـکی دەکات. دوای ئەوەی یەکێتی نیشتمانی کوردسـتان، لەدیمەشـق دادەمـەزرێت، مام جەلال پەیوەندی بـەدکتۆر مـەحمود دەکـات. نـاوبراو لەتارانـەوە دەچـێتە دیمەشــق و (کۆمیتــەی ئامــادەکردنی پــارتی دیمــوکراتی کوردســتان)، دادەمەزرێنێت و نامیلکەیەکی (١٦٠) لاپەڕەییش بەناوی: (تقیم مسـیرة الثـورة الكردیة وانهیارها والدروس والعبر المستخلصه منها)، دەنووسێت و لەسـەرەتای کانونی دووەمی ساڵی ١٩٧٧دا، یەکێتی بۆی چاپ و بڵاو دەکاتەوە. ناوبراو لەم نامیلکەیەدا هۆکارەکانی دروسـتبوونەوەی شـەڕ لەسـاڵانی ١٩٧٤ و تێکچـوونی شـۆڕش و بڵاوبوونـەوەی گەنـدەڵی و بـوغرا بـوونی هەنـدێك لەفەرمانـدەکانی پێشمەرگە دەست نیشان دەکات و، لێپرسراویەتی سەرەکیش دەخاتە ئەستۆی سەرکردایەتی شۆڕش و خودی (مەلا مستەفا بارزانی)یەوە.

کۆمیتـەی ئامـادەکردن، لـەرووی چـەندایەتی (ژمـارە)وە، زۆر کـەم بـوون، گەشـەیان نـەدەکرد. کەسـایەتیە دیارەکانیـان بریتـی بـوون لـە: (د. مـەحمود عوسمان، شەمسـەدین مـوفتی، قـادر جـەباری، عـەدنان مـوفتی، مـلازم فوئـاد چـەلەبی، مـلازم جـەمال ئەحمـەد خۆشـناو، مـلازم کامیـل، جەعفـەر حوسـێن گردەسـۆری، مسـتەفا خۆخـێ). دوای ئـەوەی کەئەمانـە لەگـەڵ مـام جـەلال، لەپایزی ١٩٧٧دا، دێنەوە کوردستان و دوای رودانـی شـەڕی هـەکاری، لـەنزیك بارەگـای مـام جـەلال لـە (نـاوزەنگ)، بارەگـا دەکەنـەوە. ئەوکاتـە (هـەموو پێشمەرگەکانیان لە ٢٠-٣٠ کەس تێپەڕی نەدەکرد. لەهەموو پارێزگای هـەولێر کاك جەعفەر حوسێن خەڵکی گردەسۆر لەگەڵ ئەودا بوو)[١٠٨].

هەر زوو، (شەمسـەدین مـوفتی)، لەسـاڵی ١٩٧٩، دەچـێتە دەرەوەی وڵات. لەوێش، لەرێگای سەفارەتی عێراقەوە، خۆی تەسلیم کردۆتەوە. (ملازم جەمال ئەحمـەد خۆشـناو)یـش، لەتشـرینی یەکـەمی ١٩٧٧، لەرووبەڕووبوونەوەیەکـدا لەگەڵ هێزەکانی رژێم، شـەهید بـووە. ئـەم رێکخـراوە، بنکـەی جـەماوەرییان نەبوو، گەشەیان نەکردووە. بۆ ماوەیەك بەم قەوارە بچووکەوە مانەوە. لەگـەڵ

(یـەکێتی)یـش، نەگەیشـتنە هـیچ ڕێککـەوتنێك، بۆیـە خۆیـان لـە (بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی کوردسـتان)، نزیـك کـردەوە و[109] نـاکۆکی ریزەکـانی نـاو (یەکێتی)یان بەهەل زانـی و لەگـەڵ بـاڵی رەسـول مامەنـد، بـەبێ ئـەوەی هـیچ بیانوویەکیان هەبێت، چوونە گوندی (گۆڕەشێر)[110].

لەدیـدگای (یـەکێتی)یـەوە د. مـەحمود، هانـدەر و هۆکارێـك بـوو بـۆ جیاکردنەوەی بزوتنەوە لەیەکێتی. پێیان وابـوو نـاوبراو لـەپێناوی جـەماوەر و پێشمەرگە بۆ خۆ پەیداکردن و بەهێزکردنی پێگـەی لەشۆڕشـی نوێدا، رۆڵێکـی خراپـی گێڕا... ئەگەر بزوتنەوە لەگەڵ کۆمەڵە و خودی (مام جەلال)دا، کێشەی هـەبووە، ئـەوا دکتـۆر مـەحمود، هـیچ کێشـەیەکی دیـاری لەگـەڵ (یـەکێتی)دا، نەبووە. جیابوونەوە و رۆیشتنی ئەو، جگە لەبەرژەوەندی شەخسی خۆی، هیچ شتێکی تر، نەبووە.

لەراستیدا د. مەحمود لەگەڵ یـەکگرتنی لەگـەڵ بزوتنـەوە، کەسـایەتیەکەی زیاتر دەرکەوت و توانی پێگەی خۆی لەناو رێکخسـتن و ریـزی پێشـمەرگەکانی سۆسیالیست، بـەهێزتر بکـات و، ببێتـە ئاراسـتەیەك لـەناو سۆسیالیسـت. ئـەم راستیەش، زێتر لەکاتی گرێدانی یەکەم کۆنگرەی حزب (مایسـی ١٩٨١) و دوای راپـەڕینیش بەدیارکـەوت و ململانـێ و کێشـەکانی نـاو سۆسیالیسـتی، قـوڵتر کردەوە.

٧- مفاوەزات و چوونی عەلی عەسکەری بۆ بەغدا

هەڵگیرساندنەوەی شۆڕشی نوێ و چوونەوەی مەفرەزەکانی پێشـمەرگە بـۆ شـاخ، سـاڵێك و چـەند مـانگێکی تێپەڕانـد بـوو، چـەندین چـالاکی سیاسـی و عەسکەری لەدژی هێزەکانی حکومەت، ئەنجامدابوو... مام جەلال، تـازە چـوار مـانگ بـوو، لـەدەرەوە گـەڕابۆوە و کۆبوونـەوەی لەگـەڵ سـەرکردە سیاسـی و عەسـکەرییەکانی هــەردوو باڵەکــە، ئەنجامــدابوو. لێپرســراویەتی سیاســی و عەسکەری دابـەش کرابـوو. هێـزی پێشـمەرگە، لـەفۆرمێکی تـازە و بـەگوێرەی جوگرافیـای ناوچـەکان، سـنووری چـالاکییەکانی، دیـاری کرابـوو. لـەم کاتـەدا حکومـەتی عێـراق، لـەرێگای (شـێخ محەمـەد رەشـید)ی سـەرۆك عەشـیرەتی

برادۆست لەلۆلان، پەیامێکی بۆ (یەکێتی نیشتمانی کوردستان)، ناردبوو. پەیامەکەی حکومەت، شتی تازە و روون و دیاری تێدا نەبوو، ئەوەی هەبوو، داوای رووکەش و گشتی و زۆر کەم بایەخ بوو، هیچ ناونیشانێکی نەبوو، نەدەزانرا ئاراستەی کێ و چ لایەنێك کراوە، لەکۆتایشدا ئیمزای هیچ کەس و لایەنێکی بەسەرەوە نەبوو. لەگرنگترین ئەو خاڵانەی کەلەپەیامەکەدا هاتبوو (حکومەت و شۆڕشی حەڤدەی تەموزی پێشکەوتنخواز و سەرکردایەتیەکەی، وەك هەر لەسەرەتاوە بەڵێنی داوە، بەردەوام دەبێت لەگەشەپێدان و بوژانەوەی ناوچەی ئۆتۆنۆمی کوردستان و دامەزراوە حکومیەکان، بەهیچ شێوە و لەژێر گوشاری هیچ هێز و لایەنێك، لێی پەشیمان نابێتەوە... جێ بەجێ کردنی ئەم ئەرك و پەیامە قورسەش لەکاتێکی وادا، هەڵبەت بێ کەم و کوڕی و هەڵە نابێت، بەڵام سەرچاوە و هۆکاری زۆربەی هەڵەکان ئێوەن، بۆیە بڕیاری لێبوردنی گشتیمان داوە و داواکارین بگەڕێنەوە ریزی نیشتمانی و هاوکارمان بن لەجێ بەجێ کردنی پەیامەکەمان).

پاش گەیشتنی پەیامەکەی حکومەت، سەرکردایەتی یەکێتی (بەهەردوو باڵە سەرەکییەکە، کۆمەڵە و بزوتنەوە)، کۆبوونەوەیەکی فراوانی ئەنجامدا، کەزۆربەی هەرە زۆری ئەندامانی سەرکردایەتی و کادیر و پێشمەرگە و فەرماندەی هەرێم و کەرتەکان، تێیدا بەشداربوون... دیراسەی داوا و پەیامەکەی حکومەتیان کرد، بەکۆی دەنگ بڕیاری ئەوەیان دا کەوەفدێك بنێرنە بەغدا و لەگەڵ حکومەت دانوستاندن ئەنجام بدەن. بزوتنەوە، هەر لەسەرەتای دروست بوونیەوە، باوەڕی بەچارەسەرکردنی کێشەی کورد لەرێگای مفاوەزات و گفتوگۆوە هەبووە، لەهەموو راگەیاندن و بەیاننامەکانیدا، جەختی لەسەر ئەوە کردبۆوە... ناردنە دەرەوەی هێز و مەفرەزەی چەکداریش بۆ شاخ، زێتر بۆ فشار خستنە سەر حکومەت بوو، تاوەکو لەم رێگایەوە، ناچار بکرێت مل بنێ بۆ داوا رەواکانی کورد و جێ بەجێ کردنی تەواوی بەندەکانی بەیانی یازدەی ئازاری ١٩٧٠... بزوتنەوە، کردنەوەی ئەم دەلیڤەیەی پێخۆش بوو، بێ شەرم کردن و سڵەمینەوەش، لەزۆربەی کۆبوونەوەکانی سەرکردایەتی یەکێتیدا، بەبەردەوامی جەختیان لەسەر ئەوە دەکردەوە. ((کۆمەڵە))ش،

هاتنە ژێر باری رازیبوون[١١١].

بۆ ئەم مەبەستە، وەفدێکی یەکێتی ئامادەکرا کەبریتی بوون لەدوو ئەندامی سەرەکی (عەلی عەسکەری لەبزوتنەوە و عومەر عەبدوڵلا لەکۆمەڵە)... یەکێتی، پەیامێکی هاوشێوەی حکومەت (بێ ناوونیشان و بێ ئیمزا)، بەوەفدەکە، بۆ بەغدا ناردبوو. هەندێ داوای گشتی و رووکەشی تێدا بوو، لەوانە:

- جێ بەجێ کردنی بەندەکانی یازدەی ئازار.
- راگرتنی هەڵمەتی تێکدانی گوندەکان و راگواستنیان بۆ ئۆردوگا زۆرەملێیەکان.
- دەست هەڵگرتن لەشێواندنی جوگرافیای شار و شارۆچکە کوردنشینەکانی سنووری کوردستان.
- ئازادکردنی زیندانیە سیاسییەکان.
- گێڕانەوەی ئەو خانەوادە کوردانەی کەبەهۆی بەشداری کردنیان لەشۆڕشی ١٩٧٤، ئاوارەی بەغدا و شارەکانی باشوری عێراق کراون.
- سەرکردایەتی کورد، ئامادەیە بەرگری لەهەموو بستێکی خاکی عێراق بکات، بەکەنداوی عەرەبیشەوە.
- گەلی کورد باوەڕی تەواوی بەرەوایەتی کێشەی فەلەستین هەیە، بۆ ئەم مەبەستەش شان بەشانی عێراق و وڵاتە عەرەبیەکان و هێزە فەلەستینییەکان لەدژی ئیسرائیل و ئەمەریکی دەجەنگێ...

ئەمانە و چەندین پەیام و داواکاری و لێپرسراویەتی تر، لەپەیامەکەی یەکێتیدا، خرابوونە روو... رۆژی ١٩٧٧/١١/٣، لەکەرکوکەوە سێ هەلیکۆپتەری پڕ لەئازوقە و خواردن، دەگاتە ناوچەی برادۆست... لەگەڕانەوەشیاندا، وەفدەکە (عەلی عەسکەری و عومەر عەبدوڵلا)، لەگەڵ خۆیان دەبەنە کەرکوك، لەوێوەش بۆ بەغدا. سەرەتا، چاویان بەسەعدون شاکر سەرۆکی دەزگای موخابەرات و عەدنان خەیروڵلا، وەزیری بەرگری عێراق و چەند لێپرسراوێکی تری حزب و حکومی دەکەوێت... لەدواجاردا، (سەدام حوسێن)، جێگری سەرۆك کۆمار، دەبینن... ناوبراو، ناچێتە ژێر باری جێ بەجێ کردنی داواکانی وەفدەکە و بەراشکاوی پێیان دەڵێت: (ئێمە بەهیچ شێوەیەك، ئەگەر تەواوی

سوپای عێراقیشمان لەسەر دانابێت، دەست لەراگواستنی گوندە سنورییەکان هەڵناگرین، چونکە ئەوە پەیوەندی بەئاسایشی وڵات و نەتەوەییەوە هەیە، ئێمە حەز دەکەین بەتەنگ داواکاری و لێبوردنەکەمانەوە بێن و بگەڕێنەوە ریزی نیشتمانی و بەشداری بکەن لەئاوەدانکردنەوەی کوردستان و گەشەپێدانی دەزگاکانی حوکمی زاتیدا).

دوای سێ رۆژ مانەوەیان لەبەغدا، وەفدەکە لەرۆژی ١٩٧٧/١١/٦، بەنائومێدی و هەگبەیەکی بەتاڵ گەڕانەوە کوردستان و کۆتایی بەمفاوەزات هات. ناردنی ئەم وەفدە بۆ بەغدا، بیانووی دایە دەست هێزە عێراقییە ئۆپۆزسیۆنەکان، کەهێرشی توند بکەنە سەر یەکێتی، چونکە پێشتر، پەیمانی روخاندنی رژێمیان لەگەڵدا مۆر کردبوو.. سوریا و لیبیاش لەیەکێتی دڵگران بوون و بەیاننامەیان لەدژی دەرکرد و سەرکۆنەیان کرد. قیادە موەقەتەش، لەناوەوە و لەدەرەوە، لەرێگای دەرکردنی بەیاننامەوە، ئەم کارەیان شەرمەزار کرد(١١٢).

٨- شەڕی هەکاری

دوای ئەوەی کەمام جەلال لەپایزی ١٩٧٨، دەگەڕێتەوە کوردستان، لەهەندێك شوێن و لایەن، بەڵێنی چەك پێدانی پێدرابوو. بۆ هێنانی ئەم چەکانە لەسوریاوە بۆ کوردستان، مام جەلال لەگەڵ پارتی و گروپە کوردییەکانی باکوری کوردستان، لەوانە: کۆمەڵەی فەرهەنگی دیموکراتی شۆرشگێڕ (DDKD)، رێك کەوتبوو، کەئەوان چەکەکان لەسنوری سوریا بۆ ناو خاکی تورکیا بگوازنەوە و لەسنوری نێوان تورکیا و عێراق، تەسلیم بەهێزەکەی یەکێتی بکەن.

سەرکردایەتی یەکێتی، بڕیاری ئەوە دەدات، کەهێزێکی گەورە ئامادە بکات... هێزەکە باشترین و دیارترین سەرکردەی عەسکەری و مەیدانی سەرپەرشتی دەکرد. بەچەند رەتڵ و وەجبەیەك بۆ ناوچەی بادینان، بەرێدەکەون. ئەوکاتە ناوچەی بادینان (سنورەکانی عێراق و تورکیا) و ئەو گوندانەی باکوری کوردستان کەکەوتبوونە سەر سنوورەوە، لەژێر کۆنترۆڵی

سەرکردایەتی کاتی پارتی (قیادە موەقەتە)، دابوو، کە (سامی عەبدولڕەحمان)، سەرپەرشتی دەکردن و، کەسی یەکەمی ئەم سەرکردایەتیە بوو لەدەڤەرەکەدا.

بەپێی ئەو گێڕانەوانەی کەبلاوکراونەتەوە و ئەوانەی کەتا ئێستاش لەدەمی بەشداربوانەوە دەبیسترێن، گێڕانەوەی جیاجیان. دیارترین سەرکردەکانی یەکێتی کەسەرپەرشتی هێزەکانیان کردووە، بریتی بوون لە: (عەلی عەسکەری، د. خالید سەعید، حوسێن بابەشێخ، سەید کاکە، ملازم تاهیری عەلی والی، ئازاد هەورامی، ملازم سەید کەریم، ئەحمەد فەقێ رەش، جەمال عەلی باپیر، محەمەدی حاجی مەحمود،...تاد). لەرووی ژمارەی ئەم هێزەش، گێڕانەوەی جیاجیا لەبەردەستدان. محەمەدی حاجی مەحمود، کەیەکێك بووە لەسەرکردەکانی ئەم هێزە و رۆژانەش رووداوەکانی تۆمارکردووە، دەنووسێت: هێزەکە، خۆی لە ٨٠٠ کەس دەدا کەنیوەیان بێ چەك بوون[١١٣]، بەو نیازەی کەگەیشتنە شوێنی مەبەست، بەچەکەوە بگەڕێنەوە. ئەوکات ئیمکانیەتی شۆڕش، سنوردار بوو، کەیەکێك دەبووە پێشمەرگە، زۆرجاران دەبوایە لەگیرفانی خۆی، چەك بۆ خۆی بکڕێت.. سەرچاوەیەکی تر پێی وایە: (سەرجەم هێزەکە ٧٢٦ کەس بووینە، کەچوار سەدیان بێ چەك بووینە)[١١٤].

هەندێکی تر بە (١٢٠٠) پێشمەرگەی چەکدار و بێ چەکی دەخەملێنێت کەباشترین سەرکردە و کادیری سیاسی و عەسکەری یەکێتی رێبەرایەتیان دەکرد[١١٥]. بەهەمووشێوەیەك، ژمارەی هێزەکە خۆی لە (٩٠٠–١٠٠٠) پێشمەرگەی چەکدار و بێ چەك دەدا... یەکەمین رەتڵی ئەم هێزە، لەسەرەتای مانگی چواری ١٩٧٨، لەقەندیلەوە بەرەو سێکوچکەی سنورەکانی (عێراق، ئێران، تورکیا) بەڕێدەکەون. رەتڵەکانی تریش، یەك لەدوای یەك، بەدوای ئەوانەوە دەڕۆن... ئەو رەتڵەی کەمحەمەدی حاجی مەحمود سەرپەرشتی کردووە، لە ١٩٧٨/٤/١٧، لەگۆڕەشێرەوە بەرەو هەکاری بەڕێدەکەون. هەر لەسەرەتای رۆیشتنەکەیاندا، لەلایەن هێزەکانی عێراق و ئێران، بەفڕۆکە و تۆپی دوور هاوێژ، بەچڕی بۆردومان دەکرێن. بۆ نموونە: لە ٤/٢٩، ئێران بۆردومانی کردن، عێراقیش بەفڕۆکە. لە ٥/١١یش، جارێکی تر لەسنوری برادۆست رژێم

هێرشی بۆ کردن. هەندێك لەپێشمەرگەکان، بریندار بوون. لەبەر سەرما و سۆڵە و برسێتی و دووری ڕێگا، پەرێشان دەبن. ڕۆژی ١٩٧٨/٥/١٦، د. خالید و عەلی عەسکەری و تاهیری عەلی والی لەشەمزینانەوە نامەیەك بۆ مەکتەبی سیاسی یەکێتی دەنێرن. لەم نامەیەدا، باسی ڕووداوەکانی ڕێگای چوونیان بۆ هەکاری دەکەن و دەنووسن:

- ڕۆژی ١٩٧٨/٥/١٥، گەیشتینە د. خالید و ئەوان، لەڕێگادا، عێراق و ئێران بەتەیارە و تۆپ لێیاندابن و چوار ڕۆژ بەردەوام بوو... تەمومژ و کەش و هەوا سەری لێ شێواندین. ماوەی ٢٤ ڕۆژ پێشمەرگە بەهۆی کەمی ئاو و خواردن و نوستن و ماندوبوون و شەڕ، شەش کەس شەهید بوون و حەوت کەسیش لەسەرمان مردن. زیاتر لە ٤٥ پێشمەرگەش بەهۆی بۆردومانی عێراق بریندار بوون. لەناوچەی نەینەوا سەلاح کاکەشین و زیاتر لە ٢٠ کەسی تر بەچەك و هاوەن، خۆیان تەسلیمی عێراق کردەوە و نزیکەی ٢٦ کەسیش خۆیان تەسلیمی ئێران کرد، لەوانە ئەنوەری مەجید سوڵتان و جومعەی عەلەکە و بەکری حاجی سەفەر. کاك تاهیری عەلی والی بریندار بووە، هەروەها کاك ئەنوەر و کارزان و شێخ کامیل بەسووکی بریندار بوون[١١٦].

ئەوانە، وردە وردە لەئامانجەکەیان نزیك دەبنەوە. هێزێکی زۆری قیادەی موەقەتە کەعەشیرەتە کوردەکانی باکور، پاڵپشتی دەکردن، چاوەڕوانی گەیشتنی هێزەکەی یەکێتی بوون. قیادەی موەقەتە، وای لەگوندنشینەکانی باکور گەیاندبوو کەئەوانە جەلالی و بەعسین و پیاوی سەدامن، هاتوون ژن و منداڵان دەبەن و ماڵان تاڵان دەکەن[١١٧]، پاش ئەوەی کەلەیەکتر نزیك دەبنەوە، هەوڵی ئەوە دەدەن شەڕ هەڵنەگیرسێ، بەڵام هەوڵەکان بێ ئاکام دەبن... لە ١٩٧٨/٦/٢وە، لەهەموو لایەکەوە شەڕ دەست پێدەکات و تا ٦/٥ بەردەوام دەبێت... لە ١٩٧٨/٦/١٩، تەواوی هێزەکە شکست دەخوات و گورزێکی کەمەر شکێنی بەردەکەوێت. سەرچاوەکانی یەکێتی دەڵێن: ئامانج لەناردنی ئەم هێزە (هێنانی چەك و تەقەمەنی و چەکدارکردنی بێ چەکەکان و هاوکاری و چەسپاندنی هەرێمی بادینان بەسەرکردایەتی حوسێن بابەشێخ)[١١٨] بووە. بەڵام لایەنی دووەم و بەرامبەر ئەم بۆچوونە ڕەت دەکەنەوە. بەلای

ئەوانەوە، یەکێتی هـەوڵی ئـەوەی داوە تـەواوی ناوچـەکانی کوردسـتان پـاوان بکات و نەهێڵێت جارێکی تر هێزەکانی قیادە موەقەتە پێ بنێتە کوردستانەوە. سـامی عەبـدولڕەحمان کەسەرپـەرشـتی ئـەو هێـزەی کـردووە کـەدژی یـەکێتی جەنگاون، کەسی یەکەم و دەست ڕۆیشـتووی قیـادە موەقەتـە بـووە، دەڵێـت: (ئەوان هاتنە هەکاری بۆ لـەناوبردنی سـەرکردایەتی کـاتی. نامـەکانی تاڵـەبانی کـەبۆ هەنـدێك کـەس لـەباکوری کوردسـتانی نووسـیبوو کەوتـە دەسـت پـارتی کەتێیدا هاتبوو سەرکردایەتی کاتی خائین لـەپارێزگاکانی هـەولێر و سـلێمانی و کەرکوك لەنێوبران و هێزێـك دەنێرنـە بادینـان تـا لـەوێش لـەناو بـبرێن و داوای هاوکـاری دەکـات. مەکتـەبی سیاسـی یـەکێتیش لـەیۆبیلی زێڕینیـدا دەڵـێ: لەبەهاری ١٩٧٨ لەکاتێکدا هێزێکی پێشمەرگە بەرەو سنوری عێراقـی– تـورکی بـەرێگاوەبوون بـەنیازی ئـازادکردنی ئـەو ناوچـەیە لەکۆمـەڵێك عەشـایەری کۆنەپەرست بەهاندان و پاڵپێوەنانی لایەنێکی گومان لێکراو ئابلۆقە دران)[١١٩].

کەواتە بەپێی گێڕانەوەکانی هەردوو لایەنی شەڕکەر، ئامـانج لـەناردنی ئـەم هێزە هەم هێنانی چەك و یارمەتی بووە، هەمیش دانانی بارەگـا و بـەهێزکردنی پێگەی یەکێتی بووە لەدەڤەری بادینان، جگـە لەکۆنـەقینی مێـژوویی(١٩٦٤–١٩٧٠)ی نێوان ئەم دوو هێزە. زۆرجاران، نووسـەر و سـەرکردەکانی یـەکێتیش ئەم پرسیارە لەخۆیان دەکەن، بۆ دەبێت بۆ هێنانی چـەك، ئـەم هـەموو هێـزە بنێردرێت؟! بەقسەی ئەوان (ناردنی ئەم هێزە بەم شێوەیە هەڵـە بـوو... ئـەو کارەساتە دەرهاویشتەی زەمینەیەك بوو کەبڕیارێکی سیاسی هەڵـە و نابـەجێی سەرکردایەتی یەکێتی خوڵقاندی و ئەوسات و پاشتریش باجەکەی گـران لەسـەر یەکێتی کەوت)[١٢٠].

دەبـێ ئـەوەش بگوترێـت کـەپێش بەڕێکـەوتن بـۆ هـەکاری، کـادیرانی پێشـکەوتووی بزوتنـەوە لـە ١٩٧٨/٣/٢٥ لـەنۆکان کۆبوونـەوە. باسـەکانی کۆبوونەوەکە بریتی بـوون لـە: هەڵسـەنگاندنی بـارودۆخی نـاوخۆی بزوتنـەوە، ڕێکخسـتنی پەیوەنـدی نێـوان سـەرکردایەتی شـاخ و شـار، هەڵسـەنگاندنی پەیوەندی نێوان بزوتنـەوە و کۆمەڵـە، تـاوتوێ کردنـی کێشـەکانی نـاو خـودی بزوتنـەوە بەتایبـەتی پەیوەنـدی نێـوانی عـەلی عەسـکەری و ڕەسـوڵ مامەنـد،

هەڵسەنگاندنی بڕیاری ناردنی پێشمەرگە بۆ بادینان، پڕکردنەوەی شوێنی بەتاڵی سەعدی گچکە و بایز عەباس ئاغا لەسەرکردایەتی بزوتنەوە. کۆبوونەوەکە لەبارەگای تاهیری عەلی والی لەتۆکان بەستراو سی (٣٠) کادیر بەشدار بوون تێیدا. سەید کاکە و حاجی حاجی برایم لەجێی سەعدی و بایز عەباس ئاغا داندران و قادر عەزیز و ئەحمەد فەتحوڵڵا و ئەحمەد فەقێ رەش بەئەندامی یەدەگی سەرکردایەتی دیاری کران. ناوی بەشێك لەبەشداربووانی کۆبوونەوەکە: عەلی عەسکەری، رەسوڵ مامەند، تاهیری عەلی والی، خالید سەعید، مەلا ناسیح ئیسماعیل ئەحمەد، سەید کاکە، حاجی حاجی برایم، قادر عەزیز، بەکر حەمە، جەمال کوردە، ئەنوەر سەعید والی، ئەحمەد فەقێ رەش، ئەحمەد فەتحوڵڵا، عەلی سلێمان، مریەم خان، عەزیز بەگ، مەحمود پیرۆت، رەئوف مستەفا بەگ، رۆستەم مستەفا[١٢١].

سەرەنجام: ئەو هێزە پوخت و کاریگەرەی یەکێتی تەفر و تونا بوو... باشترین و دیارترین سەرکردەی سیاسی و عەسکەری لەدەستدا، کەنموونەی هەرە دیاریان: (عەلی عەسکەری و د. خالید سەعید و حوسێن بابەشێخ)، بوون. لەهێزێکی گەورەی نزیك لەهەزار کەسی، ئەوەی شەهید بوو، ئەوەی بەدیل گیرا، ئەوەی بەزۆر لەژێر فشاری ناچاریدا تەسلیم بەرژێم بۆوە، تەنها و تەنها هەشت کەس: (تاهیری حاجی عەزیز، مەحمود زەردۆیی، رەفیق پارەزانی، حەمەڕەش گرێزەیی، جەمال عەلی باپیر، بەکرە سوور، ئاوات گەڕەدێی، محەمەدی حاجی مەحمود)، رزگاریان بوو و بەسەلامەتی گەڕانەوە سەرکردایەتی لەناوزەنگ.

بەشێوەیەکی گشتی، زیانەکە لەیەکێتی کەوت، بەڵام گورزە کەمەر شکێنەکە بەر بزوتنەوە کەوت، چونکە دوو سەرکردەی سیاسی و مەیدانی دیاری لەدەست چوو. (ئەگەر لەبەهاری ١٩٧٨- پێش کارەساتی هەکاری-، بزوتنەوە لەناو یەکێتی نیشتمانی کوردستان دەوری سەرەکی دەگێڕا... ئەوە بێگومان لەپایزی ١٩٧٨- پاش کارەساتی هەکاری-، کۆمەڵە رۆڵی سەرەکی لەناو یەکێتی گێڕا)[١٢٢] و بووە باڵی یەکەم و دەست رۆیشتووی نێو ئەم نیمچە بەرەیە و توانی سۆز و لایەنگیری مام جەلال بەلای خۆیدا بکێشێ.

پاش ئەم ڕووداوە نەخوازراوە کەبووە مێژوویەکی ڕەشی شەڕی نێوخۆیی نێوان لایەنە سیاسییەکانی کوردستان، کۆمەڵێك بابەتی لەسەر نووسرا و بڵاوکرایەوە، کەدیارترینیان ئەم نامیلکەیە بوو کەنەوشیروان مستەفا، بەناوی (کارەساتی هەکاری) نووسیویەتی و لەساڵی ١٩٧٩دا، بڵاویکردۆتەوە. پاشان چەند جارێکی تر، چاپ و بڵاوکرایەوە. نەوشیروان، خودی خۆی، بەشداری شەڕەکە نەبووە، بەڵام (لەئەنجامی گوێگرتن لەگێڕانەوەی ئەو کەسانەی کەلەکارەساتەکە دەرباز بوو بوون)[١٢٣]، ئەم نامیلکەیەی نووسیوە. کەسە دەربازبووەکانیش زێتر ئەو هەشت کەسەن کەبەدیل نەگیران و توانیویانە زانیاریەکان بگەیەننە سەرکردایەتی لەناوزەنگ. یەکێك لەوانە: محەمەدی حاجی مەحمود، بووە، کەتەواوی بەسەرهاتەکەی بۆ مام جەلال و نەوشیروان گێڕاوەتەوە. هەر لەوێ نەوشیروان داوای لێکردووە، ڕووداوەکانی بەشێوەی نووسین بداتێ. ئەویش، ژمارە و مێژووی شەڕ و ڕووداوەکانی نووسیوەتەوە و لەقەبارەی ١٠-١٥، لاپەڕەدا، تەسلیم بەناوبراوی کردووە[١٢٤].

بەشی سێیەم

دەرچوون لەیەکێتی و ڕاگەیاندنی
حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان

١- كۆچی نەورۆز

شەوی نەورۆزی ساڵی ١٩٧٩، پاش ئـەوەی بزوتنـەوە لـەوە دڵنیـا دەبێـت: کەچیتر ناتوانێت لەناو یەکێتی نیشتمانی کوردستان، لەگەڵ (کۆمەڵـە)دا، هـەڵ بکات، لەیەکێتی دەچێتە دەرەوە. بارەگاکانی لەگوندی (شێنێ)، کەهەر تـەنها (٢٥-٣٠) خولەکێك لەبارەگاکانی سەرکردایەتی یەکێتی دوور بوو، دەگوازێتەوە گوندی (گۆڕەشێر). پێشتریش، بەهۆی نزیکیان لە (لیژنەی تـەحزیری پـارتی- بەرێبەرایەتی دکتۆر مەحمود عوسمان)، لەسەر ئەوە رێککـەوتبوون کەپێکـەوە بڕۆن. بۆیە لە (کۆچی نەورۆز)ی بزوتنەوەدا، ئەوانیش هاوڕێ و هاوئاڕاسـتەیان بوون. ئەوانەی رۆیشتن، ئـەو سـەرکردانەی بزوتنـەوە بـوون کـەرۆژێك لـەرۆژان خەباتیان لەگەڵ باڵی مەکتەبی سیاسی کەبە (جەلالی)، ناسراو بوون، نەکردبوو. ئەوکاتەی کـەباڵی مەکتـەبی سیاسـی لەگـەڵ حکومـەتی عێـراق لەسـەنگەرێکدا بـوون، ئـەوان لـەریزەکانی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان و شۆڕشـی ئـەیلول، دژایەتیان دەکردن. بەدیوێکی تر: ئەوان (مەلایی) بوون و (جەلالی) نەبوون.

لەکۆنـە جەلالییـەکان، تـەنها (عومـەر مسـتەفا دەبابـە)، لـەناو یـەکێتی، مایەوە... هەر بۆ نموونـە: رەسـول مامەنـد، تـاهیری عـەلی والی، سـەید کاکـە، سەعدی گچکە، حـاجی حـاجی برایم، محەمـەد رەحـیم (خاڵـە حـاجی)، قـادر عەزیز، ئەحمەد فـەقێ رەش و لەلیژنـەی کۆمیتـەی ئامـادەکردنی پـارتیش: د. مەحمود عوسمان، عـەدنان مـوفتی، قـادر جـەباری، هـیچ کامێکیـان پێشـینەی جەلالیان نەبوو. (ئەمانە لەبەراییدا ژمارەیەکی یەکجار زۆر پێشمەرگەیان لەگەڵ چووبوو، بەتایبەت پێشمەرگەکانی دەشتی هەولێر. ئێمە- کۆمەڵە- ژمارەیەکی کەم مابووینەوە لەکادیرەکان)[١٢٥]. هـەروەها، مـام جـەلال رایدەگەیـەنێت کـە: (ئەو برادەرانە بەجیابوونەوەیان ١٥٠٠ پێشمەرگەیان برد، واتا نزیکی سـێیەکی هێزی پێشمەرگەیان جیاکردەوە لەئێمە)[١٢٦]. جیابوونەوەی باڵی بزوتنـەوە تـا رادەیـەك لـەرووی چـەندایەتییەوە پارسـەنگی هێـزی تێکـدا بـوو[١٢٧]. تـەلاری رێکخراوەیی و چەکداری یەکێتی دوو کەرت کـرد... پـاش کارەسـاتی هـەکاری، ئەمە کوشندەترین گورز بوو کەبینای یەکێتی شەق کرد و سـەنگەرێکی دیکـەی

خوێنـاوی لەسـەر جەسـتەی بزوتنەوەکـە هەڵکەنـد... پارسـەنگی تـەرازووی هێزەکانی لەسەر جوگرافیای شۆڕشی نوێ، لـەنگ کـرد... لەشـارباژێڕ، دۆڵـێ، بەری کۆیە، خۆشـناوەتی و هـەولێر، هێـزی بزوتنـەوە بـەهێز و بەرچـاو بـوون. لەهەنـدێك ناوچـەدا، کـۆنترۆڵی تـەواویان کـرد و کێشـەی جیـدیان بـۆ یـەکێتی دروست کرد(١٢٨).

دەربارەی ژمارە و قەبارەی ئەو هێزەی کەلەگەڵ باڵەکەی (رەسوڵ مامەند)، رۆیشتن، کۆمەڵێك شاهید حاڵی رووداوەکە، کەکاراکتەری زیدوو و دیاری کۆمەڵە بوون، گەواهی ئـەوە دەدەن کەبزوتنـەوە راسـتەقینەکە رۆیشـتن و نـەمان. بـۆ نموونە، نەوشێروان مستەفا دەڵێت: زۆربەی هەرە زۆری پێشمەرگە و لێپرسـراو و ئەندامـەکانی بزوتنـەوە لەگـەڵ رەسـوڵ رۆیشـتن، تـەنیا عومـەر دەبابـە مایـەوە(١٢٩). بـرایم جـەلالیش دەڵێـت: (دەتـوانم بەراشـکاوی بڵـێم کەکـەمترین ژمارەی پێشمەرگە و کادریان لەگەڵ کاك عومـەر دەبابـە مانـەوە کەبەپەنجـەی دەست دەژمێردران)(١٣٠).

هەموو گەواهی و بەڵگەکان، ئـەوە دەسـەلمێنن، کەبزوتنـەوە راسـتەقینەکە رۆیشتن و نەمان. بۆیەش گەواهی و قسەکانی سەرکردە و کادیرانی کۆمەڵـەمان وەك دیکۆمێنتێك هێناوەتەوە، چونکە ئەوکات، ئەوان لەگەڵ بزوتنەوە کێشەیان هەبوو، دانوویان بەیەکەوە نەدەکولا... کەواتە: ئەگەر نەیار و دژ بـەرێك ئـەوە بڵێت دەبێت خاوەن ماڵ چی بڵێت؟!

بەجیابوونەوەی بزوتنەوە، کـەلێنێکی تـر کەوتـە جەسـتەی شۆڕشـی نـوێ. پێشبینی رودانی گرژی و شەڕی ناوخۆ، لەزەردەپەڕی ئاسۆ، رونتر دەرکـەوت، چونکە عەقڵیەت و سەرکردایەتی بزوتنەوەی کوردایەتی، ئەو واقیعەی پێ هەزم نـەدەکرا. هـەر شـەوێك دوای ئـەم رووداوە، لەیەکـەم کاردانـەوەدا، کۆمیتـەی سەرکردایەتی یەکێتی بەیانێکی توندی رەخنە ئامێز و پڕ لەتۆمەتی لەدژی ئەم باڵە دەرکرد و بەخائین و دەستی رژێم و بەزیو، نـاوزەدی کـردن. بەیانەکـەش، لەیەکەم پەخشی (ئیستگەی دەنگی یەکێتی)، زۆر بەحەماسەوە، چەندین جـار بڵاوکرایەوە و خوێندرایەوە... ئەو کاتە: (سەنگەرەکان نەیاندەتوانی بەئاشـتی پێکەوە هەڵبکەن. هاوسەنگەرە شۆرشگێڕەکانی رۆژی پێشـوو، لەگـەڵ زەنگـی

شوومی جیابوونەوەدا، بوون بە ناشۆرشگێڕ، کافر، لادەر، شۆفار و گەجەر و گوجەری نێو بزوتنەوەی کوردایەتی!)[131].

٢- هۆکارەکانی دەرچوونی بزوتنەوە

پێکهاتەی یەکێتی نیشتمانی کوردستان، راستە لەسێ باڵ پێکهاتبوون: (بزوتنەوە، کۆمەڵە، خەتی گشتی)، بەڵام لەسەر زەمینەی واقیعی و کردەوەدا، هەردوو باڵەکەی (بزوتنەوە و کۆمەڵە)، هێزی سەرەکی و داینەمۆی یەکێتی و هەڵگیرساندنەوەی شۆڕشی نوێ بوون. ئەوانیش، هەر لەسەرەتای دروستبوونی یەکێتییەوە، لەگەڵ یەك تەبا نەبوون. هەردەم کێشەیان لەنێوانیاندا هەبوو. بزوتنەوە، لەبنچینەدا، جگە لەهەندێك کەسایەتی سەربەخۆ، ئەوانی تر پێشینەیەکی پارتی (مەلایی) و مەکتەبی سیاسی (جەلالی)یان، هەبوو. کۆمەڵە، نەك هەر دژی کۆنە پارتی و مەلاییەکانی ناو بزوتنەوە بوون، بەڵکو زۆر دژایەتی کۆنە جەلالییەکانی ناو بزوتنەوەشیان دەکرد.. بەشێکی زۆری کۆمەڵە، باڵی شەهید ئارام (شاسوار جەلال)، هەر زۆر دژی ئەوان بوون. (کاك ئارام رای جیاواز بوو، نەیدەویست کۆمەڵە بەو خەستیە لەگەڵ بزوتنەوەدا بێت و برا بەش و هاوبەش بن... جگە لەوەی حەزی بەهاتنەوەی مام جەلال و ئەوانەی کۆن جەلالی بوون نەدەکرد، دژی سەرانی بزوتنەوە بوو، بەتایبەتی کاك تاهیر و خالید و عەلی عەسکەری، هەتا لەناو کۆمەڵەش هەر کەس نزیکی ئەوان بوایە حەزی لەچارەی نەدەکرد)[132]. نەك هەر خودی ئارام، بەڵکو ئەوانەی لەگەڵ باڵەکەی ئەودا بوون و پاش نەمانی ئارام خۆیان بەدرێژەپێدەری رێبازەکەی ئەو دەزانی، لەبرا بەشی و حەز لەچارە نەکردنی بزوتنەوە گەڕێ، بەڵکو لەو کاتە ناسکەی سەرەتای هەڵگیرساندنەوەی شۆڕش، کەپێویستی بەخەباتێکی ناوکۆیی و هەوڵی هاوبەش هەبوو، دژی ئەوە بوون بزوتنەوە بەشداری شۆڕشی نوێ بکات. مەلا بەختیار کەخۆی بەجێگرەوەی ئارام دەزانی، (لە ١٩٧٦/٧/١٢دا، پێیوابوو رێگە نەدرێ سەرانی بزوتنەوە وەك سەرکردایەتی شۆڕش و پێشمەرگە بەشداری لەشۆڕشی نوێدا بکەن)[133].

دوای ئەوەی کەمەسئولیاتی هەرێم و شوێنی جوگرافیان دیاری دەکرێت،

لەپایزی ١٩٧٧دا، مەلا بەختیار وەك سەرکردەیەکی کۆمەڵە دێتە دەشتی هەولێر، بەنیازی گەشەپێدانی رێکخستن و چالاکییەکانی کۆمەڵە، لەم دەڤەرە. ئەوکات، سەعدی گچکە (بزوتنەوە)، لێپرسراوی هێزەکان بوو لەم سنوورە، کەچی مەلا بەختیار حسێبێکی ئەوتۆی بۆ ناکات... شاخەوان عەباس، یەکێك بووە لەکادیر و پێشمەرگەکانی مەفرەزە سەرەتاییەکانی شۆڕش و کۆمەڵەش بووە. ناوبراو، لەبیرەوەرییەکانیدا، باسی کێشەی نێوان ئەم دوو لێپرسراوە دەکات و دەنووسێت: (کاتێك کەمەلا بەختیار لەپایزی ١٩٧٧ دێتە دەشتی هەولێر، کۆبوونەوە بەخەڵك دەکات و دەڵێت من نوێنەری مام جەلالم. لەو کاتەدا سەعدی گچکە لێی زویر دەبێ و پێی دەڵێ: سنوور سنووری هەرێمی هەشتە و من مەسئولی هەرێمم، تۆش مەسئولی لقی کەرکوکی، وەك من سەرکردایەتی، بۆ تۆ نوێنەری مام جەلالی، بۆ من نوێنەری مام جەلال نیم؟ لەهەر دێیەك کۆبوونەوە بەجوتیارەکان دەکەی بەناوی نوێنەری مام جەلال تقدیم دەکرێی. پێنج سەد ٥٠٠ دینارت لە ع.ق وەرگرتووە، لەجیاتی ئەوەی لەگەڵمان دابنیشی و باسی بکەین، پارەت بەسەر پێشمەرگەکانی کۆمەڵە دابەش کردووە، ئەی ئەوانەی لەگەڵ ئێمەن، پێشمەرگە نین؟ کێشەکە بووە عاجزی...)[١٣٤].

(پشکۆ نەجمەدین)یش، یەکێك بووە لەهاوڕێ و هاوڕێبازە نزیکەکانی مەلا بەختیار، کەسێکی بەئاگا و خاوەن هەڵوێست بووە لەرووداوەکاندا، ئەویش پێی وابووە بوونی بزوتنەوە و کۆمەڵە و خەتی گشتی لەیەك رێکخراوی وەك یەکێتیدا شتێکی ناواقیعی بووە، هەر لەسەرەتای دروستبوون و پێکەوە کارکردنیان، کێشە و ململانێی زۆر لەنێوانیاندا هەبووە. ئەو دەنووسێت: (من لەسەرەتای دەستپێکدا، هەستم بەجیاوازی بەرچاوی نێوان کادر و پێشمەرگەی کۆمەڵە لەلایەك و خەتی گشتی و بزوتنەوەی سۆسیالیست لەلایەکی دیکەوە دەکرد. ناکۆکی و ململانێکان دیاربوون. رەفتار و ئاکارەکان جیاواز بوون. تێگەیشتن و بۆچوونەکان لەمەڕ شۆڕش و هیواکانی ئایندە، لێك دوور بوون)[١٣٥]. ئەم دوو رێکخراوە، لەدوو کاتی جیاواز و زەمینەی جیاجیادا دروست بوون، بۆچوونەکانیشیان دەربارەی شۆڕش و هەڵوێست وەرگرتن لەرابردوو ئایندە

بینین جیاواز بوو. ئەوان: (دوو باڵی سەرەکی و خاوەن بڕیار بوون، دوو ڕێکخراوی جیا بوون کەجگە لەبارودۆخی ئەوسای پاش ئاشبەتاڵ و دڕندەیی دەسەڵاتی ڕژێم و پەرۆشی بۆ شۆڕشی کورد، هیچ خاڵێکی تری ناوکۆیی کاری هاوبەشیان تێدا نەبوو...)[١٣٦].

خاڵێکی تری سەرەکی ناکۆکییەکان و تەبا نەبوون، هەڵوێست وەرگرتن بوو لەپارتی دیموکراتی کوردستان و ماڵباتی بارزانی... بزوتنەوە، ئەوانی بەگرفت و کێشەی خۆی نەدەزانی. ئەوان، پێیان وابوو، بۆ ئەوە دروست بووینە تاوەکو چیتر ئەو کێشە و دووبەرەکییە مێژووییە درێژە نەکێشێ. لەئایندەشدا ببنە هێزی سێیەم و ئەندام و هەواداری هەردوو لایەن بۆ لای خۆیان کێش بکەن و لەبۆتەی (بزوتنەوە)دا، بیانتوێننەوە. ئایندەبینی بزوتنەوە وابوو، کەچی ئەوان، (کۆمەڵە) و (قیادە موەقەتە)، بەبۆچوون و تێزێکی تر لەئایندەیان دەڕوانی... قیادە موەقەتە، یان (پارتی، یەکێتی بەخەنیمە دێرینەکەی خۆی دەزانی... پارتی، نەك هەر یەکێتی و بەشێکی سەرەکی لەفیکر و سیاسەتەکەی بۆ نەفیکردنەوەی جەستەی فیکری و سیاسی ئەو جێگۆڕکێی مەلا مستەفا و جەلال تاڵەبانیە... یەکێتی نیشتمانی بەو بۆچوونە فیکری و جیهان بینینە توندڕەوەی خۆیەوە، لەگەڵ لەدایك بوونیدا تۆوی زەبر و بەتۆبزی سەپاندنی پێشڕەوایەتی خۆی هەڵگرتبوو)[١٣٧].

بزوتنەوە، هیچ کێشەیەکیان لەگەڵ پارتی و بارزانیدا نەبوو، بەڵکو خۆیان بەدرێژەپێدەری پارتی دیموکراتی کوردستان لەفۆرمێکی تازە و مۆدێرندا، دەزانی... ئامادەش نەبوون جارێکی تر بچنەوە ناو ئەو جۆرە ململانێیە، ئەوان دەیانویست هەرچی زووترە ئەو دووبەرەکی و ڕق و قینەی کەکۆمەڵی کوردەواری دابەشی سەر دوو جەمسەر کردووە، بڕەوێننەوە... ئامادە نەبوون ببنە تەرەف گیری لایەنێك و دژی لایەنێکی تر، سەنگەر بگرنەوە. کەچی کۆمەڵە (نەوشێروان و گروپی زیندان لایان وابوو کەناکۆکی لەگەڵ پارتی و بنەماڵەی بارزانی ناکۆکی سەرەکییە و هەر جۆرە سازانێك لەگەڵیاندا خیانەتە لەمارکسیزم و مەسەلەی شۆڕش)[١٣٨]. هەوڵیاندەدا، زەمینەی دژایەتیکردنی پارتی ساز بکەن. (دەبوو ئەو مەسەلەیە لای هەموو پێشمەرگەیەك و لای

خەڵکی کوردیش بکرێتە قەناعەتێکی گومان هەڵنەگر کە: بێ پاکتاوکردنی فیکر و جەستەی قیادە موەقەتە و بنەماڵەی بارزانی، هیچ دەرفەتێك بۆ رزگار کردنی کوردستان و سەرکەوتنی شۆڕشی نوێ نییە)[١٣٩]. ئەو بۆچوونەش، لەرووی تیۆری و پراکتیکییەوە بەبزوتنەوە هەزم نەدەکرا... مەبدەئیەن دژی ئەم بۆچوونە بوون. هەربۆیە، ئەوە دەبێتە خاڵێکی تری ناکۆکی نێوان بزوتنەوە و کۆمەڵە. سەید کاکە، کەفەرماندەیەکی مەیدانی شۆڕشی ئەیلول و سەرکردەیەکی دیاری بزوتنەوە بوو، سەردەمانێکیش ئەندامی سەرکردایەتی یەکێتی بووە، لەبیرەوەرییەکانیدا دەنووسێت: (جیابوونەوەمان لەگەڵ یەکێتی هەر لەسەر پارتی بوو. نەك بۆ بەرگری کردن لەپارتی، بەڵکو ئێمە شەڕی براکوژیمان بەهیچ جۆرێك لا پەسەند نەبوو)[١٤٠].

جگە لەبوونی ناکۆکیەکی زۆر لەناو هەرسێ باڵەکەی کۆمەڵە، نەوشیروان مستەفا، کێشە و گرفتی لەگەڵ سالار عەزیز و جەماعەتی کۆمیتەی هەرێمەکان، باڵی شەهید ئارام هەبوو. (لەگەڵ بزوتنەوەش کێشەی هەبوو بەتایبەتی لەگەڵ شەهید دکتۆر خالید. لەیەکێك لەکۆبوونەوەکاندا، دکتۆر خالید بەکاك نەوشێروانی وتبوو: ئەگەر بمزانییایە ئاشووبە دەنێیتەوە، نەمدەهێشت بێیتەوە بۆ کوردستان. لەکوێوە هاتووی دەتنێرمەوە بۆ ئەوێ... کاك نەوشێروانیش بەکاك خالیدی وتبوو: ئێمە نەبواین تۆ ئێستا هەر لەشەماعیە دەبوویت.. حەساسیەت لەنێوان ئەوانەی دەرەوە– ئەوروپا– و ناوەوە، هەبوو. ئەوانەی ناوەوە وایاندەزانی ئەوانەی دەرەوە جێگایان پێ لێژ دەکەن و مەسئولیات وەردەگرن. ئەوانەی دەرەوەش، خۆیان بەقیادەی شۆڕش دەزانی)[١٤١].

دانووستاندن لەگەڵ حکومەت، هۆکارێکی تری رووکەشی قوڵبوونەوەی ناکۆکیەکان بوو.. بەشێك لەسەرکردەکانی کۆمەڵە، پێیان وابوو دەبێت رژێمی عێراق بروخێنرێت، ئەوان و مام جەلال کەوتبوونە ژێر کاریگەری ئۆپۆسیۆنی عێراقی، بەتایبەتیش حزبی بەعسی عەرەبی سۆسیالیست– ئەو باڵەی کەدژی بەعسی عێراق بوو، سوریا و لیبیا هاوکاری دەکردن–. هەرچی بزوتنەوە بوو، وەك لەنامەکانی سەیداساڵح یوسفی بۆ شاخ و بەیاننامەکانی بزوتنەوە دەردەکەوێت، ئەوان تا دوا هەل لەگەڵ چارەسەرکردنی کێشەی کورد بوون

لـەعێراق بـەرێگای ئاشـتی و دانووسـتاندن و دیـالۆگ... دوا شانسـیان دابـووە شەڕی چەکداری... لەگەڵ ئەوەش باوەڕیان بەروخاندنی رژێـم نـەبوو، چـونکە هەم ئەم کارەیان بەئەرکی کـورد نـەدەزانی، هـەمیش لـەباری خۆیـان گوێزیـان دەژمارد، ئەو هێز و توانایەیان نەبوو رژێم بڕوخێنن، چـونکە ئـەوکات، زۆربـەی وڵاتانی جیهان، بەهەردوو بلۆکەوە، دۆست و پاڵپشتی عێراق بـوون. (دروشمـی سەرەکی یەکێتی: روخاندنی رژێمی فاشی عێراق بـوو. ئـەوان ئـەم دروشمـەیان پەسەند نەدەکرد– مەبەست لەبزوتنەوەیە–. لایان وابوو جێ بەجێ کردنی ئەم دروشمە لەتوانای کورد بەدەرە، بـەڵکو هەنـدێکیان لایـان وابـوو حزبـی بـەعس لەهاوپەیمانی ستراتیجی کوردە و جولانەوەی کورد ئەبێ دەسـت لـەو دروشمـە هەڵبگرێ و، لەرێگای گفتوگۆ لەگەڵ بەعس هەوڵی چـاك کردنـی داو و دەزگـای ئۆتۆنـۆمی بـدات... لـەناو سـەرکردەکانی بزوتنـەوە لەشـاخ، رەسـوڵ مامەنـد کەوتبووە ژێر تەئسیری ئەم بیروڕایانەوە و دیفـاعی لێ ئـەکرد. هەنـدێ لـەبیر و بۆچوونەکانیان جۆرێ لەراستیشی تێدا بوو)[١٤٢].

بەهۆی ئەم ناکۆکیانەوە، پێش ئـەوەی سـەرکردایەتی یـەکێتی هێـز ئامـادە بکات بـۆ هێنـانی چـەك و ناردنیـان بـۆ هـەکاری، رەسـوڵ مامەنـد لەمەکتـەبی سیاسی یەکێتی، دەسـتی لـەکار کێشـایەوە و بەشـداری هـیچ کۆبوونەوەیـەکی نەدەکرد. زێتر خەریکی کاری سیاسی و رێکخستنی بزوتنەوە بوو... ئەوەندەی لەخـەمی بزوتنـەوە بـوو، چـارەکێك لەخـەمی (یـەکێتی)دا، نـەبوو. کێشـە و گرفتەکان، تەشەنەیان کردبـوو، رۆژی ١٩٧٨/٥/٢٣، عـەلی هـەژار دەچـێتە لای کـەریمی حیسـامی لەبەغـدا و داوای لێـدەکات لـەرێگای رێکخسـتنەکانیانەوە– رێکخسـتنی حزبـی دیمـوکراتی کوردسـتانی ئێـران– نامەیـەکیان لـەرێگای سەنگەسەرەوە بۆ شاخ ببات... هەر لەوێدا باسـی ئـەوەی کـردووە کەهەنـدێك نـاکۆکی کەوتۆتـە نێـوان بزوتنـەوە و یـەکێتی نیشـتمانی کوردسـتانەوە[١٤٣]. کەهێزەکـەش بـەرەو هـەکاری بەرێکـەوت و ئەنجامەکـەی بـەخراپ شـکایەوە، گورزێکی کەمەرشکێن بەر بزوتنەوە کەوت، چونکە (ئەو هێزەی چووە هـەکاری سێ چارەکی هێزی بزوتنەوە بوون)[١٤٤]. ئەو هێزە زۆرە تەنها هەشت کەسـیان بەسەلامەتی گەڕانەوە سەرکردایەتی، ئەوانی تر شـەهید بـوون، بـەدیل گـیران،

تەسلیمی عێراق بوونەوە. دوو سەرکردەی دیاری شەهید کران (عەلی عەسکەری و د. خالید)، کەدوو دۆستی دێرینی مام جەلال بوون. سەنگ و قورسایی تایبەتیان هەبوو لەناو یەکێتیدا بەتایبەتی یەکەمیان، (رۆڵی تایبەتی و دەسەڵاتی دووەم کەسی یەکێتی بوو)(١٤٥).

بەشەهید بوونی سەرکردەکان و لەناوچوونی هێزە سەرەکیەکەی بزوتنەوە، (بەهۆی دروست بوونی بۆشایی لەقیادەدا، نەوشێروان بوو بەئەندامی مەکتەبی سیاسی، کەپێشتر مەسئولیەتی وای نەبوو)(١٤٦). سەرکردە شەهیدەکانی بزوتنەوە، هاوڕێی مام جەلال بوون، کەئەوان نەمان، (مام جەلال هەم بەلای کۆمەڵەدا دایدەشکاند و هەمیش لەهەوڵی گەشەپێدان و بەهێزکردنی خەتی گشتی دا بوو.. مام جەلال لەسەرەتای هەفتاکاندا، دەست پێشکەر و دامەزرێنەری کۆمەڵە بوو)(١٤٧). لەناو سەرکردایەتی بزوتنەوەشدا، بۆشایی دروست بوو... بۆیە (قادر عەزیز و ئەحمەد فەقێ رەش و محەمەد فەتحوڵلا لەئەندامی یەدەگەوە دەبنە ئەندامی سەرکردایەتی بزوتنەوە)(١٤٨). لەسەرکردایەتی بزوتنەوەدا، هیچ کەسێك نامێنێت رکابەری رەسوڵ مامەند بکات، بۆیە دەبێتە کەسی یەکەم و دەست رۆیشتووی بزوتنەوە. جێ بەجێ کردنی بۆچوونەکانی ئاسانتر دەبێت. لەبەر ئەوەی رەسوڵ مامەند لەسەرکردایەتی و مەکتەبی سیاسی یەکێتی نەبوو، بەڵکو بەئاشکرا دژایەتی هەڵوێستەکانی یەکێتی دەکرد، بەتایبەتیش دەربارەی هەڵوێست وەرگرتن لەشەڕی قیادە موەقەتە و گفتوگۆکردن لەگەڵ حکومەت، بۆیە (مام جەلال زۆر بیانووی دەگرت. دەیگوت نوێنەری بزوتنەوە دەگۆڕین، تەنها رەسوڵ مامەند نەبێت، هەر کەسێك دادەنێن باشە. جارێکی تر دەیگوت: ئێوە لەبزوتنەوە دروشمی نەمانی رژێمتان هەڵنەگرتووە... دەیویست شەڕی قیادە موەقەتە بکەین... هەروەها کاك رەسوڵ زۆر هاتوچۆی چادرەکەی د. مەحمودی دەکرد، مام جەلال پێی ناخۆش بوو)(١٤٩). جگە لەمانەش، کەسەرکردە و پێشمەرگەکانی بزوتنەوە بەدیل دەکەونە دەستی قیادە موەقەتە، رەسوڵ مامەند هەوڵی ئازادکردنیان دەدات، بۆ ئەم مەبەستە، (نامەی بۆ سامی عەبدولڕەحمان ناردبوو، سامی گوێی پێنەدابوو... مام جەلال لەوە دەترسا

بزوتنەوە نێوانی لەگەڵ قیادە موەقەتـە خـۆش بکـات، لـەکاك رەسـوڵ سـارد بوو)[١٥٠].

هەرچەندە بزوتنەوە لەسەرەتای هاتنـە دەرەوە و تـا کارەسـاتی هـەکاری، لەپارێزگای هەولێر و ناوچەکانی رانیە و پشدەر و خۆشناوەتی، هێزی سەرەکی بوون، دەیان شەڕی گەورە و سەرکەوتوویان لەدژی رژێم ئـەنجام دابـوو، بـەڵام دوای هـەکاری، ئـەو هێزەیـان نـەما و لـەناو سـەرکردایەتی یـەکێتی، حسـێبی جارانیان، بۆ نەدەکرا. کۆمەڵە، زاڵـتر بـوو، بەئاشـکرا دژایـەتی سـەرکردەکانی بزوتنەوەیان دەکرد، (کاك تاهیری عەلی والی و کـاك رەسـوڵ مامەنـدیان بـەباڵی راست و عەشایەری بزوتنەوە دادەنا... کاك رەسولێش هـەتا بلێـی دژی مـام جـەلال و کۆمەڵـە بـوو...)[١٥١]. کەچـی پێچـەوانەی ئەمـە لەناوەڕاسـتی سـاڵی ١٩٧٧، کەمام جەلال ببووە سکرتێر، یەکێك لەوانەی پێی خۆش بوو مام جەلال بکرێتە سکرتێری هەردوو باڵی بزوتنـەوە و کۆمەڵـە، تـاهیری عـەلی والی بـوو... نـاوبراو چـەندین جـار لای محەمـەدی حـاجی مـەحمود باسـی ئـەوەی کـردووە کەراستە کاك ئارام و عەلی عەسکەری بەتوانان بەڵام وەك مام جەلال نـین. مـام جەلال پیاوێکی بەتوانای ناوچەیی و جیهانییە[١٥٢].

لەمەسەلەی دابەشـکردنی پۆسـت لـەدەزگای رێکخسـتن و پێشـمەرگایەتیدا، سەرکردەکانی کۆمەڵە بەدابەشکردنی وەك یەك (نیوە بەنیوە)، لەگەڵ بزونەوە رازی نەبوون، هەربۆیە: (لەدەورەی یەکەمی کادیران پاش کارەساتی هـەکاری، لەمانگی هەشتی ١٩٧٨، لەچواردە کادیر تەنیا یـەك کـادیری بزوتنـەوەی تێـدا نــەبوو. لەدروســتکردنەوەی هەرێمــەکان لەهەشــت هــەرێم تــەنیا دوو هــەرێم لێپرسـراوەکەیان بزوتنــەوە بـوو. لەدابەشـکردنی چـەکدا، کەلـەکۆتایی مـانگی تشرینی یەکەمی ١٩٧٨ نزیکەی چەند سـەد چـەکێك گەیشـت دیسـان زۆری درا بەپێشمەرگەکانی کۆمەڵە)[١٥٣].

سـەرەڕای ئەمانـەش، سـەرکردایەتی نـاوخۆ (شـار)ی بزوتنـەوە، کەسـاڵح یوسفی و عەلی هەژار و کاردۆ گەلاڵی سەرکردایەتیان دەکرد، لەگەڵ ئەوە بوون، بزوتنەوە خاوەن هەڵوێستی خۆی بێت و لەشەڕی قیـادە موەقەتـە کـردن دوور کەوێتــەوە. بـۆ ئـەوان باشـترە لەیـەکێتی جیـا ببنـەوە و وەك رێکخراوێکـی

سەربەخۆ خەبات بکەن. (لیژنەی ئامادەکردنی پارتی دیموکراتی کوردستان)یش کە د. مەحمود عوسمان رێبەرایەتی دەکردن، بریتی بوون لەچەند کەسێك کەسەرکردە دیارەکانیان بەپەنجەی دەست دەژمێردران، ئەوانە لەناوەڕاستی ١٩٧٧ کەلەگەڵ مام جەلال هاتبوونەوە کوردستان، جەماوەرێکی ئەوتۆیان نەبوو، لەهەڵوێستیش دەربارەی قیادە موەقەتە و رژێم، لەگەڵ بزوتنەوە هاوڕا بوون. ئەوانیش هەردەم پشتگیری دانووستاندنیان دەکرد. حەزیان دەکرد، بزوتنەوە لەیەکێتی جیا بێتەوە و لەگەڵ ئەوان یەکبگرن.

لەم سەروبەندەشدا، دەنگۆی ئەوە بڵاوکرایەوە کە: (لەشارەوە نامەیەکی عەلی هەژار گەیشتبووە دەستیان- بزوتنەوە-، کەتێیدا هانی دەدان لەیەکێتی جیاببنەوە و وەك رێکخراوێکی سەربەخۆ کاربکەن)[١٥٤]. هەموو ئەو هۆکارانە یەکیان گرت و بوونە هۆی ئەوەی کەبزوتنەوە شەوی ٢٠-١٩٧٩/٣/٢١، لەیەکێتی نیشتمانی کوردستان جیابێتەوە. لە (زەڵێ)وە چوونە گوندی (گۆڕەشێر)، زۆربەی هەرە زۆری پێشمەرگە و سەرکردەکانی بزوتنەوە بەگەڵ رەسوڵ مامەند کەوتن، تەنها عومەر دەبابە وەك ئەندامی سەرکردایەتی بزوتنەوە لەناو یەکێتیدا مایەوە. لیژنەی ئامادەکردنی پارتیش، لەگەڵ بزوتنەوە رۆیشتن. دوای ئەم روداوە و کۆچکردنە، لەناو ئەدەبیاتی شۆڕش و بیرەوەریەکاندا، بە (کۆچی نەورۆز)، ناوزەد کرا.

٣- بزوتنەوە داتاشراوەکە

ئەم گروپەی بزوتنەوە کەلەناو یەکێتیدا مانەوە و بەگەڵ رەسوڵ مامەند و (بزوتنەوە) رەسەنەکە نەکەوتن، لەرووی ژمارەوە، زۆر کەم بوون. جگە لەعومەر دەبابە، کەسایەتیەکی وایان لەگەڵدا نەبوو کەببێتە واجیهە و لەناو خەڵکدا بەبزوتنەوە بناسرێنەوە... بۆ ئەوەیش کەکۆمەڵە لەناو یەکێتیدا زاڵ نەبێت، مام جەلال، هەر زوو دەست و بردی کرد، چەندین نامەی بۆ هاوڕێکانی ناردە شارەکان و، داوای لێکردن کەبێنە شاخ و، بەڵێنی ئەوەشی پێدان کەبیانکاتە ئەندامی سەرکردایەتی و لێپرسراویەتیان پێ ببەخشێت.. ئەو بزوتنەوە بیژۆکەی، کەدوای جیابوونەوەی رەسوڵ مامەند، لەلایەن مام

جەلالەوە دروست کرا، لەدیدی دۆست و نەیار، کۆمەڵـە و ئەنـدام و هـەوادارانی یەکێتیەوە، بەبزوتنەوەیـەکی (سـاختە، دروسـت کـراو، باڵـە گۆجەکـە...تـاد)، ناوبانگی دەرکردبوو. لەشاخ و لەشار، پێشمەرگە و ڕێکخستنێکی وایان نـەبوو، کـەبتوانن کێبڕکـێ لەگـەڵ کۆمەڵـەدا بکـەن و، خۆیـان پێیانـەوە بابـدەن... (کۆمەڵـە، لەدیـدی مـام جەلالـەوە نـەدەبوو وەك تـەنیا سـواری نێـو یـەکێتی بمێنێتـەوە، بۆیـە بەپەلـە کەوتـە هـەوڵی ڕاکێشـانی ئـەو کـادر و ئەندامانـەی بزوتنەوە کەپێشینەی جەلالییەتیان لەنێو شـاردا هـەبوو)[155]. کۆمـەڵێك خـەڵك بەدەنگ داواکەی مام جەلال هاتن و ڕوویان کردە شاخ. لەوانە: جـەمال حـەکیم ئاغا، حاکم عومەر عـەزیز، عـەزیز بـەگ. مامۆسـتا نـازم عومـەر دەبـاغ و عـەلی حەوێزیش[156] بەگەڵ ڕەسول مامەند نەکەوتبوون. دوای ماوەیەکیش، (سوارەی عەباس ئاغای ئاکۆ)ش لەئێرانەوە پەیوەندی بەمام جەلالەوە کرد... وردە وردە خەڵکیان کۆکردەوە. سەرکردایەتیەکیان لە (عەلی حەوێز، جەمال حەکیم ئاغـا، حاکم عومەر عەزیز، مامۆسـتا نـازم عومـەر، سـوارەی عـەباس ئاغـا، مامۆسـتا شەریف، یوسف کەرکوکی، مامۆستا هەندرێن)، پێکهێنا. پـاش تێپـەڕبوونی دە مـانگ بەسـەر لێکترازانەکـە، لـە ١٩٧٩/١٢/١دا، بـەیانێکیان بـەناوی کۆمیتـەی سەرکردایەتی بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی کوردسـتان بڵاوکـردەوە و هێرشـێکی تونـدیان کردبـووە سـەر بـاڵی ڕەسـوڵ مامەنـد و کۆمیتەکـەی دکتـۆر مـەحمود عوسمان[157]. دوای خۆڕێکخستنەوەیان، نوێنەریان لەیەکێتی دا، دەست بـەکار بوو.

ئـەو (بزوتنـەوە)یـە، لەدیـدی کۆمەڵـەوەش، ڕێکخراوێکـی دروسـتکراو بـوو، سـەنگ و ڕەنگیـان لـەناو یەکێتیـدا، نـەبوو. هـەر بـۆ منافەسـەی بزوتنـەوە ڕەسەنەکە، دروست کرابوو.. هـەر لـەناو کۆمەڵـەدا، دژی عـەلی حـەوێز کـەوەك پەندە کوردییەکە گۆتەنی (لەپڕێکەوە ببـووە کوڕێـك)، وا بـڵاو دەکرایـەوە کـە (عەلی حەوێز هاتبووە دەرەوە، خوا خوای بوو بیکەن بەکارمەند لەئیزاعە، خۆی دەیوت: دەنگم بۆ سەر ئیزاعە خۆشە لەدژی بزوتنەوە و ڕەسوڵ مامەند، ڕۆژی دوایی بوو بەئەندامی سەرکردایەتی ئەو بزوتنەوەی کەدروست ببوو)[158].

ئەو بزوتنەوە داتاشراوە، ژمارەیان ئەوەندە کەم بووە، هەرکەسێك سـڵاوی

لێکردبن کراوەتە لێپرسراو و ئەندامی سەرکردایەتی، هەر بۆ ئەوەی لێنەگەڕێن (کۆمەڵە) تاك و تەنیا لەناو یەکێتیدا سواری مەیدان بێت... زۆر لەوانەی کەکراونەتە سەرکردایەتی بزوتنەوە، خەڵك نەیناسیون و پێشینەی سیاسیشیان نەبووە. خەڵك هەبووە لەترسی عەسکەری فێراری کردووە و پەنای بۆ ناوچە ئازادکراوەکان بردووە تاوەکو لەوێ خۆی پەنا بدات کەچی باز لەسەر سەری نیشتۆتەوە و کراوەتە ئەندامی سەرکردایەتی[١٥٩].

مام جەلال، بۆ بەهێز بوونی پێگەی خۆی، نەیدەهێشت کۆمەڵە باڵا دەست بێت و کۆنترۆڵی تەواو بکاتە سەر یەکێتی. بۆیە لەهەموو بۆنە و رووداوەکاندا، رۆڵی ئەو بزوتنەوە دروستکراوەی ئیبراز دەکرد و هاوشانی ئەندامانی کۆمەڵە حسێبی بۆ دەکردن، (دەیویست قەناعەت بەخۆی و بەخەڵکی دیش بهێنێت کەبزوتنەوەی لەیەکێتی دەرچوو، باڵی لادەر و ناڕەسەنە و داتاشراوەکەش باڵی رەسەنی بزوتنەوەیە. ئەم باڵە دروست کراوە لەنێو کادر و ئەندامانی کۆمەڵەدا بەباڵە گۆجەکە ناوی دەرکرد)[١٦٠] بوو.

هەموو سەرکردە و کەسایەتیە دەست رۆیشتوو و دیارەکانی ناو یەکێتی، نموونەی نەوشێروان، رێباز، حاجی مەمۆ، پشکۆ نەجمەدین، برایم جەلال، فەرەیدون عەبدولقادر...، لەنووسین و یاداشتەکانیاندا، دان بەم راستیەدا دەنێن کەبزوتنەوەی رەسەن، لەگەڵ رەسول مامەند رۆیشتن. فەرەیدون عەبدولقادر[١٦١]، لەبەشی سێیەمی بەرنامەی (پەنجەمۆر)ی تەلەفزیۆنی (رووداو)دا، کەلەرۆژی هەینی ٢٠١٦/١/٢٢دا، بڵاوکرایەوە، لەوەڵامی (کاوە ئەمین)ی ئامادەکار و پێشکەشکاریدا گوتی: (... وەڵڵاهی ئەگەر بەهەقیقەت باسی ئەوانە بکەین- بزوتنەوە داتاشراوەکە-، ئەوە زۆری لەسەر گوتراوە و نووسراوە. کەئێمە هاتینە دەرەوە- ساڵی ١٩٧٩-، گوتیان: ئەوە عەلی حەوێز و نازانم کێ و کێ. بەڵام بەهەقیقەت بزوتنەوەی هەقیقی جیا ببوونەوە. بەرەحمەت بێت کاك رەسول مامەند و شەهید تاهیری عەلی والی بەگ، ئەمانە جیا ببوونەوە. فەرماندە چاکەکانی وەك سەید کاکە و ئەوانی تر، هەموو لەگەڵ ئەوان رۆیشتبوون. ئەوانەی تریش وەك عەلی عەسکەری، ئەوە لەکارەساتی هەکاری فەوتا بوون. ئەوەی کەمابوونەوە، سێ چوار کەسێك دەبوون، وەك:

عەلی حەوێز و مامۆستا نازم و دواتر ناردیان بەدوای کاك جەمال ئاغا لەشارەوە هاتنە دەرەوە. ئەوانە، بەهەقیقەت نەیانتوانی ببنە دەم و چاوی زۆر گەش و کاریگەر و شوێنی بزوتنەوەی هەقیقی، بگرنەوە، کەیەکێتیان بەجێ هێشت. بەڵام بەهەرحاڵ ئەوە مام جەلال بوو، ناوی نان بزوتنەوە)[١٦٢].

ئەو (بزوتنەوە)یە، دوو بڵاوکراوەشیان دەردەکرد، کەئەمانە بوون:

یەکەم: بزوتەوە: ئۆرگانی بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان. یەکەم ژمارەی لەکانوونی دووەمی ساڵی ١٩٨٠دا، دەرچووە. لەماوەی دوو خولدا، شەش ژمارەی لێدەرچووە. عەلی حەوێز و چەتۆ حەوێزی و فەرید زامدار، سەرپەرشتیان کردووە.

دووەم: سۆسیالیست: گۆڤارێك بوو لەساڵی ١٩٨٢دا دەرچووە. تەنها دوو ژمارەی لێ بڵاوکراوەتەوە. تا ئێستا هیچ ژمارەیەکی لێ نەدۆزراوەتەوە[١٦٣].

لەدواجاردا، رێکخراوی خەتی گشتی (هێڵی پان) و بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان، لەکۆبوونەوەیەکدا لە ١٩٨٢/٩/١١دا، یەکیان گرت و رێکخراوێکیان بەناوی (یەکێتی شۆرشگێرانی کوردستان)، دروست کرد. بەم شێوەیە، ئاگردانی بزوتنەوە، لەناو یەکێتیدا، بەیەکجاری خامۆش بوو، شتێك نەما بەناوی (بزوتنەوە)وە.

٤- گیرانی کاردۆ گەلاڵی و عەلی هەژار

عەلی هەژار و کاردۆ گەلاڵی، دوو ئەندامی سەرکردایەتی چالاك و دیاری بزوتنەوە بوون، لەشۆڕشی ئەیلولدا، هەردووکیان لەناو رێکخستنەکان و رێکخراوە پیشەییەکاندا، دوو کەسایەتی بەرچاو و ناسراو بوون. یەکەمیان لەرێکخراوی جوتیاران و رێکخستن و سەرکردایەتی پارتی و لێپرسراوی لقی هەولێر و... ئەوی تریان، لەمەیدانی رێکخستن و کاری رێکخراوەیی یەکێتی قوتابیانی کوردستاندا. دوای تێکچوونی شۆڕش، بۆ دۆزینەوەی ئەلتەرناتیڤێکی تر، لەهەموو کۆبوونەوەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان و دوای گەڕانەوەش لەبەغدا و شارەکانی کوردستاندا، بوونیان هەبووە. بۆیە: لەناو خەڵکدا ناسراو بوون... جگە لەم پێشینەیەش، کەبزوتنەوە راگەیەنرا، ئەوانە بوونە ئەندامی

سەرکردایەتی و سەرپەرشتی کردنی ڕێکخستنەکانی ناوخۆیان پێ سپێردرا. ئەڵقەیەکی ئەکتیڤی ڕێکخستنی پەیوەندی نێوان شار و شاخ بوون. یەکەمیان: بەو سیفەتەی لێپرسراوی ڕێکخستنەکانی ناوخۆ بوو، بەردەوام لەنێوان بەغدا و شارەکانی کوردستاندا لەهاتووچۆدا بوو. ئەوەی دووەمیشیان، سەرەڕای مەسئولیاتی سەرکردایەتی بزوتنەوە لەناوخۆ و هاریکاری عەلی هەژار، دامەزرێنەر و بەرپرسی یەکەمی (یەکێتی قوتابیانی کوردستان)یش بوو. ئەم یەکێتییە، لەبەیاننامەکانیاندا، خۆیان بەدرێژەپێدەری (یەکێتی قوتابیانی کوردستان)ی سەر بە (پارتی دیموکراتی کوردستان)، دەزانی. (مامۆستا ئەمین قادر و سەلاح محەمەد ئیسماعیل و ئاسۆ حەسەن و ڕێبوار عەبدولڕەحمان و ئیحسان گلی، هاوکار و ئەندامی چالاکی ئەم ڕێکخراوە بوون، جاروباریش محەمەد کەیانی هاریکاری دەکردن)[١٦٤]. هەردووکیان لەدڵسۆزیان بۆ بزوتنەوە و ئیلتیزامەکەیان، زۆر ئاگاداری ئەنجامدانی چالاکیەکانی خۆیان نەبوون. حسێبێکی ئەوتۆیان بۆ ئەوە نەدەکرد، کەئەوان لەڕێکخراوێکی سیاسی و چەکداری یاساغ و دژ بەرژێم، لەناو جەرگەی شارەکاندا، خەبات دەکەن و بەبچووکترین هەڵە و دزەکردنی هەواڵ، گیانیان دەکەوێتە مەترسییەوە. کەئەوان لە ١٩٧٩/٤/٩دا، دەگیرێن، بزوتنەوە، تازە هەژدە ڕۆژێك بوو، لە (یەکێتی نیشتمانی کوردستان) جیاببۆوە. بەکۆکردنەوەی هەموو دەنگ و باس و بۆچوونەکان و لێوردبوونەوەیان، دەگەینە ئەنجامی هۆکاری ئاشکرا بوونی ئەوان و گیرانیان، کەگرنگترینیان لەم خاڵانەدا، خۆیان دەنوێنن:

١- سەعد عەبدوڵڵا، ئەندامێکی چالاك و ڕۆڵی لێپرسراویەتی لەناو تۆڕی ڕێکخستنەکانی هەولێردا هەبوو... بەقسەی ڕێکار ئەحمەد، (ڕۆژێ پێش گیرانی عەلی هەژار و کاردۆ، سەعد لەلایەن ڕژێمەوە دەستگیر دەکرێ و بۆ ڕۆژی دواتر بەر دەبێت... ئەوانەی سەر بەسەعد بوون، زۆر دەشڵەژێن و زوو هەواڵەکە دەگەیەننە کاردۆ و عەلی هەژار)[١٦٥]، بەڵام ئەوان، هەرچەندە بەهەواڵەکەیان زانیوە، ئەوەندە ئیهمال بووینە، ئەم ئاگادار کردنەوە و مەترسییەیان، بەهەند هەڵنەگرتووە.

٢- هەردووکیان، لەبەرئەوەی پارێزەر و لێپرسراویش بوون، پەیوەندییەکی

فراوانیان لەگەڵ خەڵك و ڕێکخراوەکانی بزوتنەوە هەبوو... خەڵکی خەت مائیل و گومان لێکراویش، لەنێو ریزەکانی ڕێکخستنەکاندا، هەبوون.

٣- کاردۆ، ئەوەندە گرنگی بەچاودێری ڕژێم و هاوکارەکانی نەدەدا، هاوڕێکانی دەگێڕنەوە کە: لەساڵانی ١٩٧٦-١٩٧٧دا، کاتێك کەناوبراو لەبەغدا خوێندکاری زانکۆ بووە لەگەڵ عەزیز گەردی، لەژوورێکدا پێکەوە ژیاون... لەپاڵ خوێندنی زانکۆ، لەکۆڕی زانیاری کوردیش، کاری هەڵەچنی کردووە. هەمیشە ژێر قەرەوێڵەکەی خەوتنی پڕ بووە لەبڵاوکراوە و بەیاننامەی بزوتنەوە و حزبە کوردییە ئۆپۆزسیۆنەکان[١٦٦].

لەم کاتەی کەحزبی شیوعی عێراق لەگەڵ ڕژێم لەیەك بەرەدا بوون و ئەندامەکانیان لەدام و دەزگا کارتۆنیەکانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی کوردستان، لێپرسراو و کاربەدەست بوون، کاردۆ، پەیوەندییەکی فراوان و ئاشکرای لەگەڵ ئەندام و ڕێکخستنەکانی حزبی شیوعی دا، هەبوو[١٦٧].

٤- کەبزوتنەوە لەیەکێتی جیا دەبنەوە، یەکێتی لەشار و لەشاخ، دەکەوێتە دژایەتی کردنیان... هەر لەیەکەم ڕۆژی جیابوونەوەیاندا، کاتێك کەبۆ یەکەم جار، (ئیزگەی دەنگی یەکێتی نیشتمانی کوردستان)، دەکەوێتە کار، لە ١٩٧٩/٣/٢١دا بەوتارێکی مام جەلال دەستی بەپەخش کردن کرد. مام جەلال لەوتارەکەیدا سەرزەنشتی دەرچوونی بزووتنەوەی کردو[١٦٨] ڕەخنەی لێگرتن[١٦٩]، دەیان ناو و ناتۆرەی بۆ دروست کردبوون... بەدار و دەستەی ڕژێمی بەعسی لەقەڵەم دابوون... پاش وتارەکەی مام جەلال، هەر لەئیستگەکەیانەوە، چەند جارێك ناوی (کاردۆ گەلاڵی و عەلی هەژار)ی دەهێنا و دەیگوت: ئەگەر ئەوانە پیاوی ڕژێم نین، چۆن سەرکردەی بزوتنەوەن و لەشارن؟ حکومەت نایانگرێت و دەستیان لێنادات؟! چەندین جوێن و ناو و ناتۆرەی سووکی دەخستنە پاڵ، وەك: (جووجەڵە ڕەسوڵیەکان)، کەمەبەستی لە (جووجەڵە)، خاڵە حاجی و (ڕەسول)، ڕەسوڵ مامەند بوو... ناوهێنانی ئەم دوو سەرکردەیەی بزوتنەوە، لەلایەن ڕادیۆی یەکێتیەوە، شتێکی شاراوە نەبوو، چەندین سەرکردەی بزوتنەوە وەك سەید کاکە و دواتر (حسك)ی وەك: عەدنان موفتی و عادل موراد، لەدیمانەکانیان ئەم بۆچوونەیان پشت ڕاست کردۆتەوە.

بەداخەوە لەکاتی بارگرژی و ناکۆکی دروست بوون لەنێوان حزبەکانەوە، ئەم جوێن و تۆمەت بەخشینەوە، ئەوکات، دیاردەیەکی باو بوو، فەرهەنگێکی دەوڵەمەندی حازر بەدەستیان، لەبەردەست دا بوو.. دەربارەی بوونی ئەو پەیوەندییەی نێوان بزوتنەوە و رژێم و پڕوپاگەندەکانی یەکێتی، دوای چەندین ساڵ تێپەڕبوون، یەکێك لەدامەزرێنەرەکانی یەکێتی، کەلەقۆناغە جیاجیاکاندا ئەندامی مەکتەبی سیاسی بووە، ئەوە رەت دەکاتەوە[١٧٠].

ئەم دوو سەرکردەیە، چەند رۆژێك پێش گیرانیان بەنیازی دەرچوون بوون بۆ شاخ. لەسەرکردایەتی شاخەوە داوایان لێکرابوو زوو پەیوەندی بکەن، بەڵام بەوە راناگەن و دەگیرێن.. دوای گیرانی ئەوان، شیرازەی رێکخستنەکان، دەشڵەژێت، بۆ ماوەی چەند مانگێك چالاکییەکانیان رادەگرن. سەعد عەبدوڵڵا و ئەمین قادر و قادر شۆڕش، یەکسەر دەچنە شاخ. بەڵام لەبەرئەوەی کاردۆ گەلاڵی و عەلی هەژار ئیعترافیان لەسەر کەس نەکردبوو، کەس نەگیرا و رێکخستنەکان تووشی زیان نەهاتن و دووبارە دەستیان بەچالاکی نواندن، کردەوە.

سکرتێری حزب، (رەسوڵ مامەند)، لەساڵیادی دەستگیرکردنیان، لەوتارێکیدا لە ١٩٩٣/٤/٩دا دەنووسێت: (بەهەڵوێستی ئازایانە و خۆڕاگریانەیان، گیانی سەدان تێکۆشەری ناو رێکخستنەکانیان لەگرتن و ئەشکەنجە و سێدارە رزگارکرد و بەشەرەفیشەوە ئەمانەتی لێپرسراویەتی خۆیان بەباشترین شێوە ئەنجام دا)[١٧١].

٥- مفاوەزاتەکەی پایزی ١٩٧٩

لەمێژ بوو زەمینەسازی بۆ ئەنجامدانی ئەم مفاوەزاتە دەکرا. بزوتنەوە، هێشتا هەر لەناو یەکێتی بوو، کەلەهەوڵی ئەوەدا بوون. هەوڵەکانیشیان بەئاشکرا بوو، لەکۆبوونەوەکانی سەرکردایەتی یەکێتیدا، راشکاوانە دەیاندرکاند.. یەکەم هەوڵی سەرنەگرتوویان، هەوڵەکەی عەلی عەسکەری بوو. خودی د. مەحمود عوسمان، ئەو کاتەی کەرابەرایەتی رێکخراوی (کۆمیتەی ئامادەکردنی پارتی)، دەکرد، ئەو هەوڵەی داوە. ناوبراو، پاش ئەوەی لەگەڵ

مـام جـەلال، بـۆ یەکـەم جـار دێتـەوە کوردسـتان و لـەناو زەنـگ دا، بارەگـا دادەمــەزرێنێ، لــە ١٩٧٨/١/٦دا، نامەیــەك بــۆ کــەریمی حیســامی (ئەنـدامی کۆمیتەی ناوەندی حزبی دیموکراتی کوردستان– ئێران)، دەنێرێت، کەئەوکات، ناوبراو، (حیسامی)، لەنێوان بەغدا و ئەوروپا لەهاتوچۆدا بوو. لەنامەکەیدا: د. مەحمود دەنووسێت: (پێویستە هــەوڵ بـدرێت کەرێککـەوتن لەگـەڵ حکومـەتی عێراق بکرێت. ئەگەر ئەوان هاتنە پێشەوە و ئامادە بوون بگەڕێنەوە بۆ رۆحـی بەیانی یازدەی ئازار و وازیان لەو سیاسەتە هێنا کەبوو بەهۆی ئەوەی رۆڵەکانی کوردستان لەعێراقدا، جارێکی تر بێنەوە چیا و دەست بدەنەوە چەك... وەکـو پارتیەکی دۆست– مەبەست لـەحزبی دیمـوکراتی کوردسـتانی ئێرانـە–، هـەوڵ بدەن زەخت بخەنە سەر حکومەتی عێراق بۆ ئەم مەبەستە)[١٧٢].

لەکۆتایی مانگی ئابی ١٩٧٨، قاسملو، دوای ئەوەی قسە لەگەڵ د. مەحمود دەکـات، بـۆ نێوەنـدگیری دەچێتە باڵوێزخانـەی عێـراق و دەڵێـت: بـۆ ئـەوەی پێشـنیارەکانی د. مـەحمود بگەیـەنم پێویسـتە قسـە لەگـەڵ قیـادەی بـەعس بکەم... بەعسیش واسیتەیەکی ئاوای لەخودا دەویست[١٧٣].

ئەم هاتووچۆ و هەوڵی زەمینەسازی کردنە، بەردەوام بوو. لەبەغداش سەیدا ساڵح یوسفی، وەك کەسایەتیەکی سیاسی خاوەن پێشینەی وەفدی مفـاوەزات، لەرێگای ناردنی نامە و پێشنیاری لەم جۆرە بۆ سـەرکردایەتی حزبـی بـەعس و کاربەدەستە حکومییەکانی، بەبـەردەوامی، لەهـەوڵی زەمینـە سـازکردندا بـوو. (سەدام حوسێن)، تازە دوو مانگ و چەند رۆژێك بـوو، ببـووە سـەرۆك کۆمـاری عێـراق و (ئەحمــەد حەســەن بــەکر)ی لەکودەتایـەکی نهێنـی و سـپیدا، لـەکار لادابوو. چەندین سەرکردەی دیاری حزبی بەعسی، لەسێدارە دابـوو، پێویسـتی بەوە هەبوو هەست و سۆز و لایەنگیری بەشێك لەپێکهاتەکانی عێراق (بەتایبەتی کورد)، بۆ لای خۆی رابکێشێ. جگـە لەمـەش، بـۆ پتـەوکردنی پێگـەی خـۆی، پێویستی بەبەرقەرار کردنی ئاشتی و ئارامی هەبوو... لەگەڵ هاتنە سەر کاری، لێبوردنێکی گشتی دەرکرد، کەبەم هۆیەوە، سەدان کـورد لەزیندانەکانـدا ئـازاد کران، کەپێشتر بەتۆمەتی ئەندام لەپارتە ئۆپۆزسیۆنە کوردییەکان، گیرا بوون. سەدام، بەخۆشیەوە، بەپیر داخوازییەکانی (حزبـی سۆسیالیسـتی یـەکگرتووی

کوردستان)ەوە چوو، ئامادەیی خۆی بۆ مفاوەزات، راگەیاند.

سەرەتا، هەوڵەکان، نهێنی بوون، بەڵام خەڵکی ناوچەکە، هەستیان بەم هەوڵە دەکرد، بەچاوی خۆیان هاتن و چوونەکانیان، دەبینی. بۆیە: مام جەلال لە ١٩٧٩/١٠/٢دا، نامەیەك بۆ (حزبی شیوعی عێراق)، کەئەوکاتە هاتبوونە شاخ، دەنووسێت و دەڵێت: (ئەمڕۆ لەرێکخراوێکمان لەگوندی سریجە، هەواڵمان بۆ هاتووە کە لە ١٩٧٩/٩/٣٠دا، حاجی حاجی برایم و فەرماندەی لیوای قەڵادزە کۆبوونەتەوە و پێکەوە نانیشیان خواردووە... لەرۆژی دواتر- ١٠/١- هەلیکۆپتەرێك هاتووە و د. مەحمود و رەسوڵ مامەند بەپیریەوە چوون... دەنگۆی ئەوە هەیە کەئەوانی بردبێتە بەغدا... لەم هەواڵانەی لەقەڵادزێ وە دەگەن، دەڵێن: هەفتەیەکی تر نابات جەماعەتی د. مەحمود و رەسوڵ مامەند، دێنەوە ناو حکومەت... باوەڕمان وایە: هیچ دوکەڵێك بەبێ ئاگر نابێت)[١٧٤].

ئەم هەواڵانەی کەبۆ سەرکردایەتی یەکێتی چوو بوو، تەواو راست و دروست بوون. لەرۆژی ١٩٧٩/١٠/١دا، وەفدی (حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان)، کەلە (د. مەحمود عوسمان- سەرۆکی وەفد-، عەدنان موفتی و ملازم کامیل، ئەندامانی وەفد)، پێکهاتبوون، لەرێگای هەلیکۆپتەرێکەوە، لەگوندی (سریج)ی سەر بەقەڵادزێوە بەرەو کەرکوك، لەوێشەوە بەرەو بەغدا، بەرێدەکەون.

وەفدەکە، لەم سەردانەیاندا، چاویان بە (سەعدون شاکر)، وەزیری ناوخۆ و (فازیل بەڕاك)، بەڕێوەبەری گشتی ئاسایش، دوای ئەوانیش، (سەدام حوسێن)ی سەرۆك کۆمار، دەکەوێت... وەفدەکەی (حسیك)، پاش دانیشتن و گفتوگۆ کردن، داواکانیان، لەچەند خاڵێکدا چڕ دەکەنەوە و، دەیخەنە بەردەستی سەدام حوسێن و کاربەدەستانی عێراق. گرنگترین داواکانی وەفدەکە بریتی بوون لە:

١- جێ بەجێکردنی رێککەوتننامەی یازدەی ئازاری ساڵی ١٩٧٠، لەرادیۆ و تەلەفزیۆنی ناوەندی عێراق، بخوێندرێتەوە.

٢- راگرتنی سیاسەتی تەهجیر و تەعریب و گەڕاندنەوەی ئەو گوندنشینانەی کەگوندەکانیان تێکدراون، بۆ شوێنی خۆیان.

٣- ئەو خەڵكانەی کەبۆ ناوەڕاست و باشوری عێراق، بەهۆی بەشداریکردنیان لەشۆڕشی ئەیلول، دوورخرابوونەوە، بگەڕێنەوە شوێنی خۆیان.
٤- دابینکردنی کاری سیاسی ئازاد و، باوەڕ بوون بەفرە حزبی.
٥- ئازادکردنی گیراوە سیاسییەکان.
٦- هەڵوەشاندنەوە و هەڵگرتنی باری نائاسایی لەناوچە کوردنشینەکاندا.
٧- داوایان لەحکومەت کردبوو: وەفدێك بۆ لای (یەکێتی)ش بنێرن، تاوەکو ئەوانیش بەشداری ئەم مفاوەزاتە بکەن.

سەرکردایەتی شاخ، لەگەڵ سەرکردایەتی شار، بەردەوام لەپەیوەندیدا بووە و داواکارییەکانی وەفدی مفاوەزاتیان، بەسەرکردایەتی ناوخۆی حزب گەیاندووە. بۆ ئەم مەبەستە: (حاجی حاجی برایم، وەك نوێنەری شاخ هاتۆتە هەولێر و لەگەڵ کاردۆ گەلاڵی و عەلی هەژار و عەلی رەسوڵ، لەماڵی عەلی هەژار کۆبوونەتەوە)(١٧٥).

بەڵام لەراستیدا: ئەم بۆچوونە زۆر دوورە لەراستیەوە و هیچ بنچینەیەکی نییە، چونکە ئەوکاتە، عەلی هەژار و کاردۆ گەلاڵی لەزینداندا بووینە، لەوانەیە مەبەستی ئەم سەرچاوەیە، سەرکردەکانی تری شار وەك: (ساڵح یوسفی و محەمەد شاکەلی) و هەڤاڵەکانی تریانەوە بووبێت.

وەفدەکە، ماوەی سێ رۆژ لەبەغدا دەمێنێتەوە و بەوەرگرتنی هەندێك بەڵێنی رووکەش، بەنائومێدی، لە ١٩٧٩/١٠/٣دا، دەگەڕێتەوە شاخ. لەشاخ، لەگەڵ حزبی شیوعی عێراق و سەرکردایەتی نەتەوایەتی و سەرکردایەتی هەرێمی حزبی بەعس، کۆدەبنەوە و ئەنجامی گفتوگۆکانیان لەگەڵ حکومەتی عێراق، روون دەکەنەوە. لەمبارەیەوە (فەوزی راوی)، ئەندامی سەرکردایەتی نەتەوایەتی و هەرێمی حزبی بەعس، رۆژی ١٩٧٩/١٠/١٠، دەچێتە سەردانی حزبی شیوعی و ئاگاداریان دەکاتەوە کەدوێنێ- واتە: ١٩٧٩/١٠/٩-، چاوی بەدکتۆر مەحمود کەوتووە و بەدرێژی باسی سەفەرەکەی بۆ کردووە کەلەرێگای ئامێر لیوای قەلادزێوە چۆتە بەغدا و چاوی بەوەزیری ناوخۆ، سەعدون شاکر و مودیری ئەمنی گشتی فازیل بەڕاك و سەدام حوسێن کەوتووە. سەدام حوسێن، ماوەیەکی باش، قسەی لەگەڵ کردوون و گوتوویەتی: ناهێڵین

هیچ ناکۆکیەك لەخاکی عێراق بمێنێ... هەروەها دکتۆر مەحمود گوتبووی: ئێمە لەبێ پارەیی و دەست کورتی و کەم دەرامەتی و هێرشی توندی یەکێتی ناتوانین تا سەر بەردەوام بین. ورەی پێشمەرگە نزمە، ژمارەیەکیان تەسلیم بوونەتەوە.. ئەم هۆیانە پاڵی بەئێمەوە ناوە لەگەڵ عەدنان موفتی و ملازم کامیل بچینە بەغدا[١٧٦]. هەروەها، وەفدەکە ئەنجامی گفتوگۆکانیان بۆ حزبی شیوعی، روون کردۆتەوە. رۆژی ١٩٧٩/١٠/١٢، هاورێ یوسف (ئەبو حیکمەت)، چاوی بەهەڤاڵانی حسیك کەوتووە، ریپۆرتاژێکیان پێشکەش کردوون، کەهیچ جیاوازییەکی تێدا نەبووە لەگەڵ گێڕانەوەکانی فەوزی راوی و جەلال تاڵەبانی، تەنها ئەوە نەبێت کە د. مەحمود گێڕابوویەوە کەسەدام گوتبووی: جەلال تاڵەبانی داوای لێکردبووم نامەی بۆ بنووسم، بۆ ئەوەی شانازی و پڕوپاگەندەی پێوە بکات[١٧٧].

دوای گەڕانەوەی وەفدەکە لەبەغدا، هەرچەندە بەبێئومێدی گەڕابوونەوە، بەڵام هێشتا تەواو تەمایان دانەنابوو، چاوەڕوانی وەڵامێکی دڵخۆشکەریان لەحکومەت دەکرد. بۆ ئەم مەبەستە، بۆ جاری دووەم، دکتۆر مەحمود لەرۆژی ١٩٧٩/١٠/١٥، لەنزیك قەڵادزێوە چاوی بەدوو نوێنەری عێراق دەکەوێت و بەڵێنی ئەوەی پێدەدەن کەبەم زوانە موافەقەت لەسەر داواکانیان، دەکەن[١٧٨].

لەلایەکی ترەوە، یەکێتی و حزبی شیوعی، ئەم مفاوەزاتە تاك لایەنەی (حسیك)یان پێ ناخۆش دەبێ، بەردەوام لەرێگای رادیۆ و بڵاوکراوەکانیان، بەتایبەتی هی یەکێتی، تانەی لێدەدەن و لەناو خەڵکی سووك و ریسوایان دەکەن. هەردوولا، لەرۆژی ١٩٧٩/١١/١، یاداشتێکی دوور و درێژ بۆ حسیك دەنووسن و داوای لێدەکەن واز لەبەغدا بهێنێت و گیروگرفتەکان، لەناوخۆ چارەسەر بکەن[١٧٩].

دوای درێژەکێشانی مفاوەزات و بەڵێن دان و ئەم دەست و ئەو دەست پێکردن، حسیك تەواو بێ ئومێد دەبێت و، لەبەیاننامەیەکدا کەلەرۆژی ١٩٨٠/١/١٥دا، بڵاویانکردۆتەوە کەکۆتایی بەمفاوەزات دەهێنن. لەو بەیاننامەیەدا، باسی ئەوەیان کردووە کەهەموو هەوڵ و تەقەلاکانیان لەگەڵ رژێم بەفیڕۆ رۆیشتووە و نەگەیشتوونەتە هیچ ئەنجامێك کەسوودی بۆ گەلی

کوردی تێدابێت[١٨٠]. حکومەت، هەر بۆ مەبەستی کات کوشتن و دروستکردنی دووبەرەکی، مفاوەزاتی لەگەڵ لایەنەکان دا کردووە، دەنا هیچ کاتێك ئامادە نەبووە بەرێگای ئاشتی و لەسەر مێزی گفتوگۆ، کێشەکانی کورد، چارەسەر بکات... ئامادە نەبووە، سەرجەم لایەنە کوردییەکان، پێکەوە بەشداری مفاوەزات بکات... هەربۆیە، پێش رۆژێك لەبڵاوکردنەوەی بەیاننامەکەی حسیك و کۆتایی هێنان بەمفاوەزات، حکومەت لەرۆژی ١٩٨٠/١/١٤، چەند کەسایەتیەکی ناردۆتە لای یەکێتی و داوای مفاوەزاتی لێکردوون. یەکێتیش بەئیجابی، وەڵامیان داوەتەوە[١٨١].

٦- حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان (حسیك)

(کۆمیتەی ئامادەکردنی پارتی) و (بزوتنەوە)، پێکەوە (یەکێتی)یان جێهێشت، هەردوولا لەرووی بیروباوەڕ و ئایدۆلۆژیەوە، زۆر لەیەکدیەوە دوور نەبوون، بەتایبەتی لەم قۆناغەدا. ئەوەی زێتر لەیەکتری نزیك دەکردنەوە، گوشاری بەردەوامی یەکێتی بوو بۆ سەریان، لەگەڵ هاوهەڵوێستیان دەربارەی مان و نەمانی حکومەتی بەعس و دانووستاندن لەگەڵیدا. هەردوو لایان پێیان وابوو، دەکرێ لەرێگای گفتوگۆی بەردەوام و نەرمی نوادن بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد، لەگەڵ حکومەت، بگەنە ئەنجامێك... بۆ مەسەلەی هەڵگرتنی دروشمی (روخاندنی رژێم)، ئەوان لەگەڵ ئەوەدا نەبوون و بەئەرکی سەرەکی شۆڕشی کوردستانیان نەدەزانی. لەکۆتایی مانگی ئازاری (١٩٧٩)دا، بۆ رێکخستنی هێزەکانی پێشمەرگە و هەڵوێست لەسەر رووداوەکان و دروست کردنی سەنتەری بڕیار، زێتر لەیەکتر نزیك بوونەوە، بەنیازی یەکگرتن، کۆنفرانسێکی بەپەلەیان بەست، کەبەشێکی زۆر لەکادر و فەرماندەکانی پێشمەرگە، تیایدا ئامادەبوون. لەم کۆنفرانسەدا سەرکردایەتیەکی هاوبەشیان لە هەر یەکە لە: (رەسول مامەند، دکتۆر مەحمود عوسمان، ملازم تاهیری عەلی والی)، پێکهێنا. ئەوان، بەپراکتیك یەکیان نەگرتبوو، بەڵام بەپەرۆشەوە، لەهەوڵی یەکگرتندا بوون... ئەم سەرکردایەتیە کاتییە، بەنیازی یەکگرتن لەرێکخراوێکی تازەدا، لەهەوڵی بەردەوامدا بوون. لەرۆژانی ٣-١٩٧٩/٨/٦،

لەماوەی سێ رۆژدا، کۆنفرانسێکیان لەگوندی (دۆڵەتوو) گرێدا، کەزیاتر لە (١٥٠-١٦٠) لەئەندامانی سەرکردایەتی، فەرمانـدەی هەرێمەکان، کادیر و ئەندامانی هەردوو رێکخراوەکە، بەشداریان تێدا کرد. لەم کۆنفرانسەدا باسی هۆکارەکانی دەرچوون لەیەکێتی و بارودۆخی کوردستان و عێراق، دانانی پرۆژە و پلان بۆ داهاتوویان کرد و کۆمیتەی ناوەندیان هەڵبژارد، کەپێکهاتبوون لە: (رەسول مامەند، د. مەحمود عوسمان، تاهیری عەلی والی، قادر جەباری، مەلا ناسیح، عەدنان موفتی، سەید کاکە، قادر عەزیز، ئەحمەد فەقێ رەش، شەوکەتی حاجی مشیر[١٨٢]، ملازم ئەنوەر مەجید سوڵتان، شێروان شێروەندی، ملازم فوئاد عومەر چەلەبی)[١٨٣]. هەر لەم کۆنگرەیەدا یەکگرتنی هەردوو رێکخراوەکەیان بەتەواوی راگەیاند و کردیانە (حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان)، کەکورتکراوەکەی بووە (حسیك). دوای دوو رۆژ لە ١٩٧٩/٨/٨، بەیاننامەیەکیان دەرکرد و ئاماژەیان بەیەکگرتنی هەردوو رێکخراو و کارکردنی لەمەولایان لەژێر ناوی (حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان)، کردبوو.

ئەم یەکگرتنە بووە مایەی خۆشحاڵی رێکخستنەکان و جەماوەری هەردوولا. بەگەشبینییەوە، لەئایندەیان، دەڕوانی. خودی دامەزرێنەری بزوتنەوە، سەیدا ساڵح یوسفی، لەنامەیەکدا، پیرۆزبایی و دەست خۆشیان لێدەکات و دەنووسێت: (پشتگیری تەواوی ئەم یەکگرتنەی نێوان بزوتنەوە و لیژنە دەکەم، پیرۆزبایتان لێدەکەم. پێم باشتر بوو لەجیاتی حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان، تەنها حزبی سۆسیالیستی کوردستان، بوایە. مادام یەکتان گرتووە، پێویستی بەوشەی یەکگرتوو نەدەکرد).

هەروەها دەربارەی ئایدۆلۆژی و پەیڕەو و پرۆگرامی ئەم حزبە تازەیە، بۆچوونی خۆی دەخاتەڕوو و دەنووسێت: (... پەیڕەو و پرۆگرامی پارتی دیموکراتی کوردستان، پرۆگرامێکی باش و پێشکەوتنخوازانەیە، بەڵام گرفت لەپراکتیزە کردنیدا بووە... ئەوانەی سەرکردایەتیان دەکرد، نەیانتوانیوە بەدروستی پیادەی بکەن... هیوادارم خۆتان بەمیراتگری پەیڕەو و پرۆگرامی پارتی بزانن و بەرەو پێشتری ببەن... زۆر لەم دەنگۆیانەی (سۆسیالیزمی زانستی) بێزارم، چونکە ئەو تیۆرە لەگەڵ کۆمەڵی کوردەواریدا ناگونجێ،

لەدواجاردا، ئەمەش دەبێتە حزبێکی دکتاتۆری)[١٨٤].

ئـەم یەکگرتنــە، لەبەرئــەوەی لەســەر بنەمایــەکی دروســت دانەمــەزرابوو، نــەیتوانی لەئاست چـاوەڕوانی و خواستەکانی خـودی دامەزرێنــەر و ئەنـدام و لایەنگرانی هەردوولا بێت. هـەر زوو دیـاردەی دەستەو جەمسـەربەندی، لـەنێو ریزەکـانی پێشـمەرگە و رێکخسـتنەکاندا، ئەگـەر بەئاشـکراش نـەبوو بێـت، هەسـتیان پێـدەکرا و، سـەریانهەڵدا... دوو کەسـایەتی و سـەرکردەی دیـاری هەردوو رێکخراوەکە، پاش تێپـەڕبوونی چـەندین سـاڵ بەسـەر ئـەم رووداوەدا، بۆچوونەکانی خۆیان، دەخەنەڕوو. د. مەحمود عوسمان پێیوایە: (ئەو یەکگرتنە، هیچ بنەمایەکی هزری و ئایدۆلۆژی نەبوو، بەڵکو زیاتر بنەمایەکی تاکتیکی بوو)[١٨٥]. هەروەها، قادر عەزیز، کەدواتر لەئابی ١٩٨٥ لەسۆسیالیست جیـابۆوە و حزبـی زەحمەتکێشـانی لەبـەهاری ١٩٨٨دا، دامەزرانـد و بـووە سکرتێری ئەم حزبە، ناوبراو دەڵێت: (یـەکگرتنی بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی و لیژنەی ئامادەکاری پارتی، کەمتر بنەمای هزری هەبوو، بەڵکو زیاتر کاردانـەوە و دروسـت کردنـی هێـزی سـێیەم لەگۆڕەپانەکـە لەبەرامبـەر فشـار و گێچـەڵی یەکێتیدا بوو)[١٨٦].

٧- بـەرەی جوقـد

لیبیا و سـوریا، دوو وڵاتـی عـەرەبی بـوون کەبـەوڵاتانی (بـەرەی خـۆڕاگر و بەرەنگار بوونەوە) دژی ئیسرائیل، ناسراو بوون. ئەم دوو وڵاتە، زۆر دژی عێراق بـوون، زۆربــەی کەسـایەتی و رێکخـراو و حزبـە بەرهەڵسـتکارەکانی عێـراق، بەتایبەتیش عەرەبییەکان، پەیوەندییان لەگەڵ ئەم دوو وڵاتەدا هەبوو، یارمەتی مـاددی و راگەیانـدنیان، لێـوەردەگرتن. جگـە لەمــەش، زۆربــەی بارەگـا و کەسایەتییە دیارەکانیان، لەم دوو وڵاتـەدا، نیشتەجێ ببـوون. (مـام جـەلال)، لەزووەکـەوە لـەوێ بـوو، یەکێتیشـی هـەر لـەوێ دامەزرانـد. بەشـێکی زۆری سەرکردەکانی حزبی شیوعی لەوێ بوون. د. مـەحمود عوسمـان و هاوڕێکـانی، بەماڵ و منداڵەوە، لەتارانەوە، بۆ سوریا، گواستبوویانەوە.

بەرەی نیشتمانی و نەتەوایەتی دیموکراتی (جوقـد)، لـەپێناوی بـەهێزکردنی

پێگەی بەرهەڵستکارانی عێراقی، بەهاندان و پشتگیری سوریا و لیبیا لەرێکەوتی ١٢/١١/١٩٨٠، لەدیمەشق دامەزرا و، هەر لەوێش راگەیاندرا و یەکەمین بەیاننامەی دامەزراندنی، لەراگەیاندنەکانی ئەم دوو وڵاتەدا، بەچڕی بڵاو کردەوە. ئەم حزب و لایەنە عێراقی و کوردییانەی کەلەم بەرەیەدا بەشدار بوون و، ئیمزایان لەسەر کردبوو، بریتی بوون لە:

١- حزبی سۆسیالیستی عەرەبی عێراق: ئەمانە بەشێك بوون لەپاشماوەی ناسرییەکانی عێراق، لەسەرەتای حەفتاکانی سەدەی رابردوو، لەلایەن (رەشید موحسین)، بەڕێوەبەری ئاسایشی گشتی عێراق لەسەردەمی (عەبدولڕەحمان عارف) و چەند هەڤاڵێکی تریەوە، دامەزرابوو. دوای مردنی رەشید موحسین لەقاهیرە، (د. مبدر الیوس)، بوو بەسەرۆکی ئەم حزبە.

٢- پارتی بەعسی عەرەبی سۆسیالیست (باڵی سەرکردایەتی هەرێمی عێراق): نزیکەی سی (٣٠) کەسێك دەبوون، کەلەناوەڕاستی ١٩٧٩دا، گەیشتبوونەوە ناوزەنگ، بەسەرکردایەتی و کادیر و چەکدارەکانیانەوە، ژمارەیان بەپەنجەی دەست، دەژمێردران. هەڵسوکەوت و فیزی ئەوەیان لێدەدا و خۆیان وا دەردەخست کەئەمان نوێنەری باڵیۆزخانەی وڵاتێکی دەسەڵاتدارن لەناو شۆڕشی کوردستان و، ڤیتۆ لەسەر زۆربەی کارەکان، لەدەستی ئەوان دایە... ئەم تاقمە، بەهۆی کەڵەکە بوونی ناکۆکیەکانی عێراق و سوریا و دژایەتی یەکتری کردن، لەسەرەتای حەفتاکان، بەیارمەتی و پاڵپشتی کردنی رژێمی سوریا، دروست کران. ئەم تاقمە لەگەڵ چەند هێزێکی بچووك بچووك، رێکخراوێکیان بەناوی (گردبوونەوەی نیشتمانی عێراقی)، بنیات نابوو[١٨٧].

٣- یەکێتی نیشتمانی کوردستان.

٤- حزبی شیوعی عێراق.

٥- حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان.

٦- رێکخراوی سوپای رزگاریخوازی گەلی عێراق.

٧- بزوتنەوەی سۆسیالیستی عەرەبی.

٨- بێلایەنە دیموکراتخوازەکان.

پێش دامەزراندنی ئەم بەرەیە، زۆر لایەن هەوڵیان دەدا، (جوقد) بەرەیەکی

گشتگیر بێت و هەموو لایەنەکان بگرێتەخۆ، بەتایبەتیش حزبی شیوعی عێراق هەوڵی دەدا رۆڵی ئیجابی بگێڕێ و، لایەنەکان رازی بکات کە (پارتی دیموکراتی کوردستان)یش، بێتە ناو ئەم بەرەیەوە. هەرچەندە، (پارتی) زۆری پێخۆش بوو، (بەڵام یەکێتی رازی نەدەبوو)[١٨٨].

نوێنەری حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان، د. مەحمود عوسمان بوو. ئەو بەنوێنەرایەتی حزب، ئیمزای لەسەر دامەزراندنی بەرەکە کردبوو... ناوبراو ماڵی لەدیمەشق بوو، لەژێر فشاری وڵاتی خانەخوێ و یەکێتی و حزبی بەعس (سەرکردایەتی هەرێمی عێراق)، بێ پرس و راکردن و گەڕانەوە بۆ رای سەرکردایەتی حزب لە (شاخ)، بەتایبەتیش (رەسوڵ مامەند)، چووبووە ناو بەرەکەوە. رەسوڵ مامەند، سەرەڕای ناکۆکی لەمێژینەی لەگەڵ یەکێتی، ماڵ و خانەوادەکەی لە (ورمێ)، لەئێران دەژیان، زێتر لەژێر کاریگەری ئێران و (پارتی دیموکراتی کوردستان)دا، بوو. لەمێژیش نەبوو، لەیەکێتی دەرچووبوو، چەند شەڕێکی چەکداریش، لەنێوانیاندا قەوما بوو... وێڕای ئەمانەش، مەکتەبی سیاسی حزب گلەیی لە د. مەحمود هەبوو، گوایا بێ گەڕانەوە بۆ رای گشتی سەرکردایەتی ئیمزای لەسەر بەرەکە کردووە. هەر چوار رۆژ دوای راگەیاندنی (جوقد)، مەکتەبی سیاسی حزبی سۆسیالست لە ١٩٨٠/١١/١٦، نامەیەك بۆ حزبی شیوعی دەنووسێ و، بێ ئاگایی خۆیان لەدروستبوونی ئەم بەرەیە رادەگەیەنن. لەنامەکەیاندا هاتبوو: (ئێمە هیچ مەعلوماتێکمان نییە لەبارەی جەبهەوە و لەهیچ شوێنێکەوە ئاگادار نەکراوین و مەوزوعەکەمان لا روون نییە، بۆیە چاوەڕوان ئەکەین تەفاسیلمان پێ بگات لەم بارەیەوە... خۆتان ئەزانن یەکێتی لەگەڵ ئێمە چەندە گیروگرفت و مەشاکیلی هەیە و ئەوان لەو ماوەی رابردوودا دەیان کاری ناڕەوا و تاوانیان دژی هەڤاڵانی ئێمە کردووە کەلەئەنجامی ئەوە حەوت هەڤاڵی قارەمانمان شەهید کراوە بەدەستی چەکدارەکانی ئەوان و زیاتر لە ٣٥ پارچە چەکی هەمەچەشنەیان بەتاڵان بردووە.. ئێمە ئامادە نینە لەگەڵ سەرکردایەتی یەکێتی دابنیشین... ئەوان شەڕمان پێدەفرۆشن، پێنج پیاو کوژ لایان هەیە، دەبێ بیدەن بەئێمە، ئەوکات گفتوگۆیان لەگەڵ دا دەکەین. دەنا هەوڵ دەدەین بەشەڕ تۆڵەی خۆمانیان لێ

بکەینەوە...)[189].

دەبێ ئەوەش بزانین، پێش ئەو نامەیەی سۆسیالیست بۆ حزبی شیوعی، شیوعی داوای لەیەکێتی و سۆسیالیست کردبوو، کەهەرچی زووە ئەوان (حزبی شیوعی و لایەنە کوردییەکان)، پێکەوە دابنیشن و کێشەکانیان چارەسەر بکەن، تاوەکو پێکەوە هانی جەماوەر بدەن و دژی رژێم راپەڕن، ئەوانیش چالاکی کەمەرشکێن لەدوژمن بدەن. بەلاَم هەر زوو مەکتەبی سیاسی یەکێتی لەنامەیەکی کورتدا، وەلاَمی حزبی شیوعی دەدەنەوە و دەنووسن: (حەز ناکەین ئێستاکە بانگەواز لەگەڵ حسك بلاَوبکەینەوە)[190].

حزبی سۆسیالیست هەر لەسەرەتاوە، زۆر بەساردییەوە، پێشوازی لەم بەرەیە کرد، چونکە لەسەر گۆڕەپانی خەباتی چەکداری کۆمەڵێك گیروگرفتی لەگەڵ یەکێتیدا هەبوو، کارکردن لەگەڵ یەکێتی لەبەرەیەکدا بەئاسانی پێی ئیستیعاب نەدەکرا، چونکە لە (١٩٧٦– نەورۆزی ١٩٧٩)، ئەزموونێکی زۆر تاڵیان لەگەڵ یەکێتی دا، هەبوو... بۆیە لەگەڵ حزبی شیوعی عێراق کەوتنەخۆ بۆ دۆزینەوەی ئەلتەرناتیڤێکی تر و دروستکردنی بەرەیەکی تر لەگەڵ پارتی دیموکراتی کوردستان. ئەوەبوو لەرۆژی ١٩٨٠/١١/٢٨، لەراژان، (بەرەی نیشتمانی دیموکراتی– جود)یان، راگەیاند، کەدواتر، (پارتی سۆسیالیستی کورد– پاسۆك)یش، چوونە پاڵیانەوە. لەپاش دروستبوونی (جود)، لەنێوان د. مەحمود و رەسوڵ مامەند، وردە وردە، ناکۆکییەکان وەدەرکەوتن.

٨– بەرەی جود

بەرەی نیشتمانی دیموکراتی– جود، لەراژان راگەیاندرا و رەسوڵ مامەند و تاهیری عەلی والی، بەنوێنەرایەتی حزبی سۆسیالست، ئیمزایان لەسەر کرد. پارتی دیموکراتی کوردستان، دەیویست لەبەرەی بەرفراوانی عێراقی (جوقد)، بەشداریان پێ بکرێت، بەلاَم یەکێتی رازی نەدەبوو پارتی بێتە ناو ئەم بەرەیەوە. چەند مەرجێکی پێش وەختی خستبووە بەردەم پارتی، نموونەی: (راگرتنی شەڕ لەرۆژهەلاَتی کوردستان و گواستنەوەی ناوەندی خەباتی چەکداریان بۆ دەڤەری بادینان)... پارتیش نەدەچووە ژێر باری جێ بەجێ

کردنی ئەم مەرجانەوە... لەکاتی راگەیاندنی بەرەی (جود)دا، مەسعود بارزانی بەراشکاوی دەڵێت: (وام دێتە بەرچاو کەبۆ رازی کردنی ئێمەیە دەنا بۆچی لەبەرەی نیشتمانی نەتەوایەتی دیموکراتی عێراقی- جوقد، کەچەند رۆژ پێش ئیمرۆکە لەدیمەشق مۆرکرا، دوور بخرێینەوە)[١٩١].

هەرچۆنێك بێت، بەرەی (جود) دامەزرا و بووە دووەمین (بەرە)ی سەر گۆڕەپانی خەباتی سیاسی و چەکداری لەعێراقدا. لەیەکەمین بەیاننامەیاندا، ئەوەیان راگەیاندبوو کەئامادەن لەگەڵ هەموو حزب و لایەنە عێراقییەکان لەپێناو روخاندنی رژێمی عێراق، خەبات بکەن. (حزبی شیوعی)یش لەبەشداربوونی لەدوو بەرە (جوقد) و (جود)دا، پێیوابوو: دەتوانێت هەوڵی زیاتر بدات بۆ لەیەکتر نزیك کردنەوەی لایەنە کوردییەکان، بەتایبەتیش (یەکێتی و پارتی). لەدواجاردا، ئەویش بالانسەکەی پێڕانەگیرا و کەوتە بەرەی (جود)ەوە.

دوای راگەیاندنی (جود)، (مام جەلال زۆر سەغڵەت دەبێ و هەڕەشەی زۆر لەشیوعی دەکات، داواش دەکات ئەندامێتی شیوعی و حسیك لەجوقد بوەستێنێ)[١٩٢]. نەك هەر یەکێتی، (بەڵکو حزبی بەعس- هەرێمی عێراق-یش، دژایەتی بەرەی جودیان دەکرد)[١٩٣].

دوای ئەوەی کەیەکێتی و لایەنە عێراقییەکانی ناو (جوقد)، فشاری زۆر بۆ سەرکردایەتی حزبی شیوعی دێنن و رازی نابن بەرەیەکی تر لەسەر گۆڕەپانی عێراقیدا هەبێت. لەبەر کاریگەری ئەم فشارە، بۆ دۆزینەوەی ئەلتەرناتیڤێك، عەزیز محەمەد (سکرتێری ئەوکاتی حزبی شیوعی عێراق)، دەڵێت: (دوای دامەزراندنی بەرەی جود، بەیانێکمان دەرکرد بەحەل کردنی جود بەو مەرجەی پارتی لەبەرەی جوقدا بەشدار بکرێت، پارتی رازی بوو، بەڵام جوقد ئامادە نەبوون ئەمە قبوڵ بکەن)[١٩٤].

بەبوونی حزبی سۆسیالیست لەدوو بەرەی جیاوازدا، وردە وردە ناکۆکی زێتر کەوتە نێوان ریزەکانی سۆسیالیست، بەتایبەتیش ناو سەرکردایەتی و مەکتەبی سیاسی و خودی رەسوڵ مامەند و د. مەحمود. ئەمەی دواییان، زێتر لەسوریا دەژیا، ناوە ناوە دەهاتەوە شاخ و زوو دەرۆیشتەوە دەرەوە. کەلەساڵی ١٩٨١

گەڕایەوە شاخ، ناوبراو زۆر لەوە نارازی بوو کەسۆسیالیست چۆتە ناو بەرەی (جود)، ئەمەش زێتر بەهۆی فشاری یەکێتی و خودی مام جەلال و بەعسییەکانەوە بوو لەسەری. (حزبی شیوعی)ش نێوانی لەگەڵ رەسوڵ مامەند خۆشتر بوو نەك دکتۆر مەحمود. ئەوان دەیانگوت: (د. مەحمود راستڕەوە و هەق نییە لەگەڵ ئێوە بێت)[١٩٥].

دوا بەدوای راگەیاندنی ئەم دوو بەرەیە، لەجیاتی ئەوەی باسکی خەبات لەدژی رژێم توند و تۆڵتر بکرێت و ناکۆکییەکانی پەلەکانی سەر گۆڕەپانی خەبات چارەسەر بکرێت، وردە وردە درز و ناکۆکییەکان گەورەتر بوون. لەناکۆکی و شەڕە بەیان دەرکردنەوە، بۆ شەڕی چەکداری دژ بەیەك، گواسترایەوە... لەمەشدا، گەورەترین زیانی ماددی و گیانی بەر جەستەی هەردوو حزبی هاوپەیمان، (شیوعی و سۆسیالیست) کەوت. ئەوان: زەرەرمەندی سەرەتا و کۆتایی بوون.

٩- لەهێرشی راگەیاندنەوە بۆ شەڕی خوێناوی

لەگەڵ یەکەم شەوی جیابوونەوەدا، ئیستگەی (دەنگی یەکێتی نیشتمانی کوردستان)، هێرشێکی چڕی راگەیاندنی بۆ سەر (بزوتنەوە و گروپەکەی د. مەحمود)، دەست پێکرد. رۆژانە، لەوتاری ئیستگەکەیاندا، دەیان تۆمەتیان بۆ هەڵدەبەستن و بەپیاوی رژێمی عێراقیان، ناوزەد دەکردن. یەکێتی، ئەوکاتە سەرەڕای بوونی رادیۆ، چەند بڵاوکراوەیەکی مانگانە و وەرزیی هەبوو. جگە لەمەش، (لەچاو ئەوکات)، راگەیاندنێکی باشیان هەبوو. بۆیە لەرێگای ئەم مینبەرانە و بەردەوامیان بەسیاسەتی دژایەتی کردن و ناوزڕاندن، دەدا... بزوتنەوە، ئەوکات، خاوەنی هیچ لەمانە (بڵاوکراوە، وەرزنامە، رادیۆ) نەبوو، جگە لەدەرکردن و بڵاوکردنەوەی بەیاننامەی یەك دوو لاپەڕەیی بەلاوە، هیچ شتێکی تریان شك نەدەبرد. گەر ئەوانیش لەرووی راگەیاندنەوە دەست رۆیشتوو بوونایە، دڵنیام وەڵامی خۆیان دەبوو... لەم سەروبەندەدا، حزبی شیوعی عێراق، هاتبوونە شاخ، پەیوەندیان لەگەڵ هەردوو لایەنی دژ بەیەك خۆش بوو، بەتایبەتیش لەگەڵ یەکێتی. بۆ راگرتنی هێرشی راگەیاندن

لەسەریان، رەسوڵ مامەند و دکتۆر مەحمود عوسمان، نامەیەك بۆ حزبی شیوعی دەنووسن، لە ١٩٧٩/٤/٣٠دا، دەگاتە دەستی فاتح رەسوڵ و لێپرسراوەکانی تری حزبی شیوعی. لەنامەکەیاندا هاتبوو، داوایان کردبوو، حزبی شیوعی بەرۆڵی خۆی هەڵسێت و نێوەندگیری بکات، داوا لەیەکێتی بکات هێرشی راگەیاندنی ئیستگەکەیان بۆ سەریان رابگرن... برادەرانی حزبی شیوعی، هەوڵی خۆیان دەدەن، بۆ ئەم مەبەستە، سەردانی مام جەلال دەکەن. مام جەلال پێیان دەڵێت: ئێمە تاك لایەنە هێرشمان نەکردووە، ئەوانیش تەخسیر بەئێمە ناکەن... لەم کاتەدا، رۆژنامەیەکی ئێرانیان پێ نیشان دەدات کەلەتاران دەرچوو بوو. لەوێدا،حاجی حاجی برایمی بزوتنەوە و قادر جەباری لێپرسراو لەکۆمیتەی ئامادەکردنی پارتی، هێرشێکی توندیان کردبووە سەر یەکێتی و خودی مام جەلال[١٩٦].

ورده ورده بارگرژییەکان تەشەنەیان کرد، لەمینبەری رادیۆ و بڵاوکراوەکاندا تێپەڕی و گەیشتە نێو ریزی رێکخستنی ناو شارەکان و هێزی پێشمەرگە و لایەنگیر و هەوادارانی هەردوولا. لەرۆژی ١٩٧٩/٥/٣دا، هەشتا پێشمەرگەی بزوتنەوە بەسەرکردایەتی سەید کاکە، دەچنە گوندی بێدەڵان و پێشمەرگەکانی یەکێتی، لەوێ دەردەکەن و دەست بەسەر خاڵی گومرگدا دەگرن. بەیەکێتییەکان دەڵێن: لەمە بەدوا، ئەم خاڵەی گومرگ، لەدەستی ئێمەدا دەبێت و ئێمە باجەکەی وەردەگرین... بۆ هێورکردنەوەی بارودۆخەکە و یەکلاکردنەوەی کێشەکان، حزبی شیوعی دەکەوێتە نێوانیان. لە ١٩٧٩/٥/٥دا، بەنێوەندگیری حزبی شیوعی، یەکێتی، (دکتۆر کەمال خۆشناو و سالار عەزیز) و بزوتنەوە، لەسەر ئەم خاڵانەدا، رێك دەکەون:

- پارە و پوولی گومرگی گوندی بێدەڵان، بۆ برادەرانی گۆڕەشێر-بزوتنەوە-، بێت.
- هێرشی راگەیاندن، بۆ سەر یەکتر رابگرن.
- ئەو پارە و چەکەی لەدەرەوە بۆ یەکێتی دێت، پشکی بزوتنەوەشی تێدایە. دەبێت یەکێتی، پشکی بزوتنەوە و لیژنەی تەحزیری، لێ بدات[١٩٧].

رێککەوتنەکە مۆر دەکەن، بەڵام ناچێتە بواری جێ بەجێکردنەوە. بۆ لێپێچینەوەی هۆکاری جێ بەجێ نەکردنی، لەلایەن یەکێتییەوە، رۆژی

١٩٧٩/٦/١٠، رەسوڵ مامەند و دکتۆر مەحمود و کۆمەڵێك پێشمەرگە، سەردانی بارەگای حزبی شیوعی دەکەن و دەیانەوێت بزانن، بۆ یەکێتی پابەند نەبووە بەرێککەوتنەکە و، بەردەوامە لەسەر هێرشی راگەیاندن، بۆ سەریان[198].

دوای مۆرکردنی ئەم رێککەوتننامەیە، هیچ لایەنێکیان پێیەوە پابەند نەبوون. هەر لایەنەو لایەنی بەرامبەری بەوە تۆمەتبار دەکرد کەهۆکارە بۆ جێ بەجێ نەکردنی بەندەکانی رێککەوتننامەکە. موخابەراتی عێراقیش لەبڵاوکردنەوەی پڕوپاگەندە و زەمینەساز کردنی شەڕی ناوخۆ، رۆڵی خۆی دەگێڕێت... هەردوو لایەن، لەبچووکترین بیانوو بۆ یەکتر دەگەڕان. هەوڵ دەدەن، پێشمەرگەکان بۆ لای خۆیان رابکێشن. (شەفیق زاهیر کۆیی)، فەرماندەی یەکێك لەمەفرەزەکانی بزوتنەوە، بەهاندان و بەڵێنی (عەلی حەوێز)، لەناو بزوتنەوەوە، دەگەڕێتەوە ناو یەکێتی. شەفیق زاهیر، ناسراو بە (شەفە)، بەجەولە دەچێتە خوارەوە. لە ١٩٧٩/٧/٥دا، لەگوندی (شوشکە)ی بناری چیای کۆسرەت، لەگەڵ (شێرکۆ شێخ عەلی)، فەرماندەی بزوتنەوە، رووبەڕووی یەکتر دەبنەوە و دەکەونە شەڕەوە... لەئەنجامدا: سێ پێشمەرگەی بزوتنەوە شەهید دەبن، کەیەکێکیان (سەلام)ی برای شێرکۆ بوو[199]. شاخەوان عەباس، ئەوکاتە کادیری کۆمەڵە و فەرماندەی پێشمەرگەکانی یەکێتی بووە، لەبارەی ئەم رووداوەوە نووسیویەتی: (ئەمجارەشیان، لەراستیدا شەفیق بەرزاییەکانی شووشکەی لەشێرکۆ گرتبوو... ئەمە سەرکەوتنێکی مەعنەوی بوو بۆ ینك و هێزەکەی شەفیق زاهیر، بۆیە بەردەوام بوو لەجەولە کردن بەم ناوەدا تا رۆژی ١٩٧٩/٨/١١، هێزەکەی شەفیق لەدەشتایی قورەبەرازە تووشی هێزێکی زۆری رژێم دەبن لەجاش و سەرباز و کۆپتەر، لەئەنجامدا شەفیق زاهیر و هەژدە پێشمەرگە شەهید دەبن)[200]. سەرەڕای بەردەوامی هێرشی راگەیاندن، لەماوەی سێ مانگ و نیودا، ئەم شەڕە خوێناوییە لەنێوان ئەم دوو هێزەدا، رویدا، کەلەشەڕەکەدا، بەدانپیانانی خودی فەرماندەکانی یەکێتی، ئەوان بەرپرسی یەکەمی هەڵگیرساندنی شەڕەکان، بووینە... ئەم شەڕە، بووە دەستپێك بۆ بەردەوام بوون لەسەر شەڕی تر. ئەم دوو لایەنە، ناوە ناوەش رێککەوتننامە و ئاگربەستیان رادەگەیاند، بەڵام کاتی دەبوون و، دووبارە سەریان هەڵدەدایەوە.

١٠- پەیوەندیکردنی محەمەدی حاجی مەحمود
بە (سۆسیالیست)ەوە

محەمـەدی حـاجی مـەحمود، ناسـراو بـە (کاکـە حەمـە)، یـەکێك بـووە لەپێشـمەرگەی مـەفرەزە سـەرەتاییەکان، بەدرێـژایی مـاوەی پێشـمەرگایەتی، چەندین پلە و لێپرسراویەتی دیار و گرنگی لەئەستۆدا بووە. ئەو، سەرەتا لەنێو ریزەکانی یەکێتی بوو. سەرەتا لەگـەڵ کۆمەڵـە هاوسـۆز بـووە، بـەڵام لەلایـەن لێپرسراوە باڵاکانی کۆمەڵە، نموونەی مـەلا بـەختیار و نەوشـێروان مسـتەفاوە، بەربەرەکانی زۆری کراوە. بەرەنجامی ئەم رکابەری و فشار هێنانە، وای لەکاکە حەمـە کـردووە کـەزێتر بکەوێتـە خانـەی هێڵـی گشـتی و نزیـك لـەمام جـەلال. سـەرکردایەتی چـەندین شـەڕ و داسـتانی کـەم وێنـەی کـردووە، بەتایبـەتیش لەناوچەکانی شـارەزوور و سـلێمانی. دەربـارەی ئـەم فشـارە زۆرەی سـەری و رکابەرێتی کردنی، ناوبراو دەنووسـێت: (لـەرۆژی ١٥/٤/١٩٧٨، مـن و مامۆسـتا تالیب رۆستەم لەسەر هەڵسوکەوتی نابـەجێی هەنـدێك لەمەسـئولەکانی کۆمەڵـە ئیستیقالەمان دا. وازمان لەکۆمەڵە هێنا)[٢٠١]. ئەم ئیسـتیقالە کردنـەی لێ قبـوڵ نـەکرا و لـەریزەکانی یەکێتیـدا مایـەوە. لەبـەر ئـەوەی خـەڵکی ناوچـەکە و کەسایەتیەکی دیار و چالاك بوو، زۆر نەچۆتە ژێر باری دیسـپلینی حزبایـەتی و هەوڵی داوە کەسـایەتی و بیروبـاوەڕ و بۆچـوونی خـۆی بچەسـپێنێت و خـاوەن هەڵوێستی خۆی بێت. هێشتا هەر لەناو یەکێتیـدا بـووە و لەسـەر هێڵـی گشـتی حسێب کراوە، ئەوکات، کێشـەی پۆسـتی فەرمانـدەی هـەرێمی (١)ی سـلێمانی هێشتا یەکلا نەببۆوە کـەکێ بکرێتـە فەرمانـدەی... لەسـەر ئـەم پۆسـتە، سـێ کەس لەململانێدا بووینە (محەمەدی حاجی مەحمود، شەوکەتی حـاجی مشـیر، رەئـوفی خەلیفـە سـەعید)... کـادیر و سـەرکردەی دیـاری کۆمەڵـە، پشـکۆ نەجمەدین، دەنووسێت: (هەرێمی یەك، یەکێك لەهەرێمە بەهێزەکانی یـەکێتی و پانتایی ململانێی نێوان کۆمەڵە و بزوتنەوە، کۆمەڵە و لێپرسراوەکانی دەرەوەی کۆمەڵە بوو.. جیابوونەوەی بزوتنەوە، دوای ئەوەی کەشەوکەتی حـاجی مشـیر لای ئـەوان گیرسـایەوە... کـادیرانی کۆمەڵـە، لـەنێوان شـەوکەت و حەمـەدا،

هەمیشە لایەنگیری حەمە بوون و ئەمیان پێ شایستە و شیاوتر بوو... حەمەی حاجی مەحمود لەدیدی کادیرانی کۆمەڵەوە، کادیرێکی عەسکەری چالاك و بەتوانا بوو، کەسێکی نەرم و لەسەرخۆ کەمامەڵە و هەڵسوکەوت کردن لەگەڵیدا هاسان و بێگرفتتر بوو... دیسانیش کەسایەتیەکی عەشایەر و دەرکەوتووی ناوچەکە بوو)[٢٠٢]. هەروەها جگە لەمەش، خۆی خاوەن هەڵوێست و بڕیاری خۆی بووە و (هەڵگری خەونێکی گەورە بوو)ە[٢٠٣].

ململانێکان بەردەوام بووینە و گەیشتونەتە ئاگادار کردنەوە و هەڕەشە لەیەکتر کردن، بەتایبەتیش لەلایەن چەند لێپرسراوێکی بالا دەستی کۆمەڵە. یەکێتی، ناوبراوی بەوە تاوانبار دەکرد کەکەسێکی عەشایەر و تاکڕەوە و گوێ بەبڕیارەکانی سەرکردایەتی نادات، خۆی هەموو شتێکە. بۆیە لەرۆژی ١٩٨٠/٩/٢٩، لێپرسینەوەی لەگەڵدا دەکەن و فەرمانەی کەرتەکانی سڕ (تەجمید)، دەکەن. جارێکی تر، لەرۆژی ١٩٨٠/١٠/١٤دا، لەگفتوگۆیەکی توند و پڕ لەهەڵچووندا، هەر لەسەر مەسەلەی ئیلتیزامات، ناوبراو و نەوشێروان مستەفا لەیەکتری تووڕە دەبن. لە ١٩٨٠/١١/٦دا، کەناوبراو دەچێتە کۆبوونەوەی سەرکردایەتی، عەلی حەوێز و سەید مەجید ئاگاداری دەکەنەوە کەنەچێتە ئەو کۆبوونەوەیە، چونکە ئەوان پێیانوابووە ترسناکە، دووریش نییە بیکوژن. بەڵام ئەو گوێ بەلێپرسینەوە و هەڕەشەکان نادات و دەچێتە کۆبوونەوەکە و بێ منەتانە ئامادەی لێپرسینەوە دەبێت. لەم کۆبوونەوەیەدا نەوشیروان مستەفا، کەسی یەکەمی کۆمەڵە و کەسی دووەمی بالا دەست و دەست رۆیشتووی یەکێتی، رووبەڕوو بەناوبراو دەڵێت: تۆ چیت دەوێ و چی دەکەیت؟ ئێمە دەمانەوێت هەموو مەسئولیاتێك لەتۆ وەربگرینەوە و خەڵکی بزانێ کەیەکێتی لەتۆ بالا دەسترە... هەر لەم سەرو بەندەدا، مەلا بەختیار نامەیەك بۆ ناوبراو دەنووسێت و ئاگاداری دەکاتەوە و پێی دەڵێت: کێ دەڵێت بەناوی یەکێتییەوە قسە بکەیت، بۆت نییە، دەبێت لەم سێ خاڵە کامیان هەڵدەبژێریت، خۆت مخەوەلیت:

١- تەسلیم بوون بەئێمە واتا یەکێتی.

٢- تەسلیم بوونەوە بەعێراق.

٣- تەسلیم بوون بەئێران.. نابێت چیتر لەکوردستاندا بیت[٢٠٤].

لە ١٩٨٠/١١/٦دا، هەر دوازدە فەرماندەی کەرتەکان و خودی محەمەدی حاجی مەحمودی فەرماندەی هەرێمی (١)، سڕ دەکرێن. لەبەرامبەر ئەم هەڵوێستەی یەکێتی، ناوبراو کاردانەوەی دەبێت و لەرۆژی ١٩٨٠/١٢/١١دا، واز لەپۆستی فەرماندەی هەرێم دێنێ و مۆری فەرماندەیی، تەسلیم بەمەکتەبی سیاسی و مەکتەبی عەسکەری، دەکاتەوە.

(حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان)یش، لەم بینە و بەردە و ململانێیەدا، ئاگادار دەبن، حەز دەکەن ناوبراو، پەیوەندی بەریزەکانی ئەوانەوە بکات، چونکە بەهاتنی ناوبراو، پێگەی ئەوان (سۆسیالیست)، لەناوچەی شارەزوور و دەوروبەری سلێمانی، بەهێز دەبێت. ماوەیەك پێش توند بوونی ئەم ململانێیەی کاکە حەمە و یەکێتی، رۆژی ١٩٨٠/٩/٧، رەسوڵ مامەند و دوو ئەندامی سەرکردایەتی حسیك لە (زەڵێ)، لەگەڵ سکرتێری هەرێمی کوردستانی حزبی شیوعی کۆدەبنەوە و بەدڵخۆشیەوە، باسی کێشەکانی نێوان محەمەدی حاجی مەحمود و یەکێتیان کردبوو[٢٠٥].

بەهۆی فشاری زۆرەوە، محەمەدی حاجی مەحمود، چیتر ناتوانێت دان بەخۆیدا بگرێت. بۆیە لەرۆژی ١٩٨٠/١٢/٧دا، بەخۆی، وەك فەرماندەی هەرێمی یەکی یەکێتی و پێنج فەرماندەی کەرت و، دە فەرماندەی مەفرەزە و زیاتر لەسەد (١٠٠)، پێشمەرگە، بەئارەزووی خۆیان بڕیار دەدەن لەریزەکانی (حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان)، درێژە بەخەبات کردن بدەن و پەیوەندیان پێوە دەکەن[٢٠٦].

حزبی سۆسیالیست لەنامەیەکدا، داوا لەحزبی شیوعی دەکەن کەیەکێتی ئاگادار بکەنەوە لەوەی کەلەسەر مەسەلەی پەیوەندی کردنی ناوبراوەوە کێشەیان بۆ دروست نەکەن و، ئەم پەیوەندی کردنە، وەك هەڵوێستی ئازاد و سەربەخۆ حسێب بکەن، چونکە پێش ئەم پەیوەندی کردنە، شەوکەتی حاجی مشیر و فەقێ بایز و چەتۆ، ریزەکانی (سۆسیالیست)یان جێهێشتووە و چوونەتە ناو یەکێتییەوە و چەکیشیان بردووە. لەگەڵ ئەوەی کەهەندێکیان لەژێر چاودێری و لێپرسینەوەشدا بوونە لای حسیك[٢٠٧].

بەم هەڵوێست وەرگرتنەی محەمەدی حاجی مەحمود، یەکێتی زۆر دەشڵەژێ و، هەوڵی تۆڵە کردنەوە دەدات. چونکە بەهۆی وازهێنانی ناوبراو، پێگەی یەکێتی، بەتایبەتی لەناوچەی شارەزوور، زۆر بێ هێز دەبێت... بۆیە لەرۆژی ١٤/١٢/١٩٨٠دا، رادیۆی یەکێتی، بەیانێکی دوور و درێژ لەسەر هەرێمی یەك و لێپرسراوەکان و خودی محەمەدی حاجی مەحمود دەردەکات و، چەندین ناو و ناتۆرەی بۆ دادەتاشێت و دەڵێت: ئەوانە، لەسەر دزی و جەردەیی دەرکراون، کەس هاوکاریان نەکات و بیانگرن و تەسلیممان بکەنەوە[٢٠٨]. کەچی هەر چەند رۆژێك پێش دەرکردنی ئەم بەیانە، محەمەدی حاجی مەحمود لەدیدی یەکێتیەوە، کەسایەتیەکی دیاری ناوچەکە و پێشمەرگەیەکی ئازا و پاڵەوانی ناوچەکە بووە. لەئەنجامی ناکۆکی و دووبەرەکی و شەڕی نێوان حزب و هێزەکانی کوردستان، زەمینەی ئەوە رەخسا بوو کەهەر هێز و کەسایەتیەك بەئاسانی بتوانێت لەم هێز و حزب، بۆ ئەم هێز و حزبێکی تر باز بدات و سەنگەر بگوازێتەوە... هەر لایەنێکیش کەکەسێکی لێ جیا دەبۆوە ریسوای دەکرد و ناو و ناتۆرەی بۆ هەڵدەبەستی. ئەو لایەنەش کەئەو کەسە پەنای بۆ دەبرد، بەپێچەوانەوە و دەیکرد بەپاڵەوان و بەشان و باڵی هەڵدەگوت[٢٠٩].

لەمە بەدواوە، محەمەدی حاجی مەحمود (کاکە حەمە)، بووە سۆسیالیست و کەسایەتیەکی بەهێز و خاوەن پێگە لەناوچەکە و، توانی پێگەی حسیك لەناوچەی شارەزوور و سلێمانی، بەهێز بکات.

١١- کۆنگرەی یەکەمی حزب

هەر لەسەرەتای ساڵی (١٩٨١)دا، حزب بڕیاریدا کەیەکەم کۆنگرەی خۆی ببەستێت. بۆ ئەم مەبەستە دەستی بەئامادەکاری کرد. کۆمەڵێك لیژنەی بۆ سەرپەرشتیکردن و بەڕێوەچوونی کۆنگرە، پێکهێنا. بەپێی بڕیاری ژمارە (٥)ی لیژنەی ئامادەکردنی کۆنگرە، دەرچوو لە ١٦/٣/١٩٨١، کەئاڕاستەی هەموو هەرێم و لق و ناوچەکانی کردبوو، ئەم کەسانە مافی ئەوەیان هەبوو کەبەشداری کۆنگرە بکەن:

١- هەر (٥٠) پەنجا پێشمەرگەیەك، دەتوانن نوێنەرێك بۆ کۆنگرە هەڵبژێرن

ئەگەر لەهەر شوێنێکیش زیاتر لـە (٢٥) پێشـمەرگە هـەبوو، ئـەوا نوێنـەرێکیان لەکۆنگرە دەبێت.

٢- هـەموو فەرماندەی هەرێمـەکان، بـێ هەڵبـژاردن، راسـتەوخۆ ئەنـدامی کۆنگرەن.

٣- هەموو ئەندام لق و ناوچەکان[٢١٠].

(یـەکێتی نیشـتمانی کوردسـتان)، ئـەوەی دەزانـی کـەحزبی سۆسیالیسـتی یەکگرتووی کوردستان (حسیك)، خەریکی بەستنی کۆنگرەن، نێوانی (رەسـوڵ مامەند و د. مەحمود عوسمان)یش، خۆش نییە و سـەرەنجام، کـۆنگرە، حـزب بـەرەو دوو ئاقـاری جیـاواز و لـێکترازان دەبـات. د. مـەحمود و گروپەکـەی، بەپێچـەوانەی (بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی کوردسـتان)، کاتێـك کەلەیـەکێتی دەرچوون، هیچ گرفتێکیان لەگەڵ یەکێتی و خودی مام جـەلال، نـەبوو. بـەپێی زۆربەی گێڕانەوە و شایەدحاڵە زیندووەکان، هەرچەندە بزوتنـەوە نەیدەویست لەناو (یەکێتی)دا، بمێنێتەوە، بەڵام دکتۆر مەحمود، هێنـدەی تـر هـانی دەدات کەلەناو یەکێتی دەرچن. پاش دەرچـوون، بەماوەیـەکی کـەم، دکتـۆر مـەحمود دووبارە کەوتەوە ژێر کاریگەری یەکێتی و خودی (مام جەلال)ەوە.

ئەمەش لەبەر دوو هۆ: یەکـەمیان: نـاوبراو خـۆی و خانەوادەکـەی لەسـوریا دەژیان لەژێر هەژموون و فشاری سوریا و حزبی بەعسی (هەرێمی عێراق)دا بوو. دووەم: (مام جەلال)یش، بەهەمان شێوە لـەوێ بـوو. لەگـەڵ حزبـی بەعسـی و گروپـە بەرهەڵسـتکارە عێراقییـەکانی سـەر بەسـوریا، دۆسـت و تـەبا بـوون. ئەوکاتەش، زێتر لەیەکێتی نزیك بۆوە، کەئیمزای لەسـەر دامەزرانـدنی (بـەرەی نیشتمانی و نەتەوەیی دیموکراتی- جوقد)، لەدیمەشـق کـرد. لـەکاتی بەسـتنی کۆنگرەی حسیك، یـەکێتی ئـەم راسـتیانەی دەزانـی، بۆیـە کەوتـەخۆ، تـاوەکو بەهەر شێوەیەك بێت تۆڵەی خۆی لەبزوتنەوە بکاتەوە و درزێك بخاتە کۆنگرە و (د. مەحمود و جەماعەتەکەی)، لەسۆسیالیست جیـا بکاتـەوە و، لـەدواجاردا: وەك حزبێکی سەربەخۆ، لەگەڵ یەکێتی دا، تێکەڵ ببنـەوە. بـۆ ئـەم مەبەسـتە یەکێتی بەتەمای ئەوە بوو کە د. مەحمود لەشەش (٦)ی گوڵانی ١٩٨١، واتـە: (٢٦/٤/١٩٨١)، کۆنگرەیەك ببەستێت، بڕی (٣٠٠) سێ سەد هـەزار تمەنیشـیان

بەقـەرز بـەناوبراو دابـوو، تـاوەکو بتوانێـت سـەرکەوتوانە کـاری کۆنگرەکـە و خواستی یەکێتی، رایی بکات... هەروەها، هەوڵی دەدا کەسەرچاوەی هاوکـاری (حسیك) و رەسوڵ مامەند، لـەئێران، وشـك بکـات. بـەم شـێوەیەش، (بـەرەی نیشـتمانی دیمـوکراتی– جـود)، هەڵبوەشـێتەوە و پـارتی بەتـەنیا بمێنێتـەوە. ئەگەر لەم کۆنگرە پێشنیارکراوەدا، د. مەحمود سەربکەوتایە، بڕیار بوو بەناوی حزبەوە، بچێتە ناو یەکێتییەوە(٢١١). پیلانە نەخشە بۆ داڕێژراوەکە، جێ بـەجێ نەکرا.

دوای تـەواوبوونی ئامادەکارییـەکان و ئامـادەبوونی ئەنـدامان، بەبەشـداری (١١٥) ئەنـدام، لـەرۆژی ١٩٨١/٥/١٢، لەگونـدی (دۆڵـەتوو)، لـەناو باخچـە و دارستانەکەی ناو گوند، لەسەر زەوی، کۆنگرە دەستی بەکارەکانی کرد.

دروشمەکانی کۆنگرە بریتی بوون لە:

– دیموکراتی بۆ عێراق و ئۆتۆنۆمی راستەقینە بۆ کوردستان.

– تێدەکۆشـین لـەپێناو دامەزرانـدنی بەرەیـەکی نیشـتمانی بـەرفراوان، بـۆ روخاندنی رژێمـی فاشـی بەغـدا و هێنانـە سـەر کـاری حکومـەتێکی نیشـتمانی دیموکراتی بنکە فراوان.

– دژی ئیمپریـالیزمی جیهـانی بەسـەرکردایەتی ئەمـەریکا و زایـۆنیزم و کۆنەپەرستانی ناوچەکە، دەجەنگین.

محەمـەدی حـاجی مـەحمود، بـەهێزێکی زۆرەوە، هێنـدە نـەبوو پەیوەنـدی بەریزەکانی حزب کردبوو. (عادل موراد)یش، هەرچەندە یەکێك بـوو لـەم چـوار پێـنج کەسـەی کـە (یـەکێتی)یـان دامەزرانـدبوو، بـەڵام بـەهۆی ململانـێ و نەگونجانـەوە، هـاتبووە نـاو سۆسیالیسـت. عـادل مـوراد، بـەو سـیفەتەی کەلەسەردەمی پێش تواندنەوەی شۆڕشی ئەیلول (سەرۆکی یـەکێتی قوتابیـانی کوردستان) بوو، کەسایەتییەکی ناسراو بـوو، یـەکێکیش بـوو لەدامەزرێنـەرانی یەکێتی، رێزێکی زۆری لێ گـیرا. لەبەرئـەوەی کەسـەر بـەهیچ باڵێکیش نـەبوو، ئەرکی سەرۆکی لیژنەی ئامادەکردن و سەرپەرشتیکردنی کۆنگرەی پێ سپێردرا بوو. جگە لەئەندامانی حزب لە (نوێنەرانی رێکخستنەکانی ناوشار و هەندەران، کۆنە ئەندام سەرکردایەتیەکان)، چـەند کەسـێکیش بـەناوی حەلقـەی سـەقافی

(بازنەی رۆشنبیری)[٢١٢]، کەپێشتر سەر بەقیادەی موەقەتە بوون، لە (سامی عەبدولڕەحمان) تۆرا بوون، لەگەڵ هەریەك لەعەزیز ئاکرەیی، وەزیری راکردووی عێراق و، (عەبدولخالق رەشید زەنگەنە)ی کادیری دەست لەکارکێشاوەی پێشکەوتوی حزبی شیوعی و هیوا بەهجەت، ناسراو بە (مام وریا)، کەلەئەڵمانیا گەڕابۆوە، بەشداری کۆنگرەکە بوون. سەرەتا، رەسوڵ مامەند، کۆنگرەکەی کردەوە. بەخێرهاتنی میوانەکانی کرد، راپۆرتی سیاسی حزبی خوێندەوە. هەروەها هۆکاری فرێدانی وشەی (دیموکراتی)، رونکردەوە و گوتی: بۆیە (بزوتنەوەی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان)مان کردە (بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان)، چونکە حزبە سۆسیال دیموکراتەکانی رۆژئاوا لەخولگەی ئیمپریالیزمی جیهانی و سەرمایەداریدا دەخولێنەوە و لادەر و گومان لێکراون، پێویست بوو خۆمان لەم رێبازە بێزراوە دوور بخەینەوە. گرنگترین و بەرچاوترین گرفتەکانی کۆنگرە، بوونی دوو باڵ (دوو جەمسەری)، بوو. جەمسەر، یان ئاڕاستەی یەکەم: رەسوڵ مامەند رێبەرایەتی دەکرد و (قادر عەزیز و مامۆستا سەعد عەبدوڵلا و شێرکۆ شێخ عەلی و مامۆستا ئەمین قادر و گروپی بازنەی رۆشنبیری) و بەشێکی هەرە زۆری کادیرانی پلە دووی حزب پشتگیرییان دەکرد و ببوونە زۆرینە. ئاڕاستەی دووەم: دکتۆر مەحمود عوسمان رێبەرایەتی دەکرد و هەریەك لە (حاجی حاجی برایم و محەمەد وەتمان و موحسین بایز و عوسمانی قادر منەوەر و ملازم فوئاد عومەر چەلەبی) و هەندێك لەفەرماندە عەسکەرییەکان، پشتگیرییان لێدەکرد. هەردوو گروپ، خۆیان ئامادە کردبوو کەلەکۆنگرەدا، کێشەکانیان یەکلایی بکەنەوە. (تاهیری عەلی والی و مەلا ناسیح و قادر شۆڕ)یش، لەگەڵ هیچ ئاڕاستەیەکدا نەبوون، سیاسەتێکی نەرم و میانڕەویانەیان، پیادە دەکرد.

گروپی یەکەم: پێی لەسەر ئەوە دادەگرت کەدەبێت ئایدۆلۆژی داهاتووی حزب، ئایدۆلۆژی (سۆسیالیستی زانستی) بێت. هەروەها، زێتر لایەنگیری بەرەی (جود) و پارتی دیموکراتی کوردستان بوون و (حزبی شیوعی عێراق)یان، بەدۆستێکی ستراتیژی حزب دەزانی. لەبەرەی (جوقد)، رازی نەبوون. بیانویان ئەوە بوو کەحزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان،

هێزێكی چالاكی گۆڕەپانی عەسكەری و سیاسییە، كەچی لەناو بەرەی (جوقد)، رۆڵێكـی وایـان پێنـەدراوە كەشـایانی خـەبات و قـەبارە و قوربانیـەكانی بێـت. لەجیاتی ئەوە، حزب و گروپی وا بەرز كراونەتەوە كەهیچ رەنـگ و سـەنگێكیان لەسـەر گۆڕەپانەكـە نییـە و بـریتین لەچـەند كەسـێك، كەچـی رۆڵـی دیـار و سـەركردایەتیان پێـدراوە. جگـە لەمـەش، لەسیاسـەت و ئیمـزا كردنەكـەی د. مەحمود، زۆر ناڕازی و بەگلەیی بوون.

گروپـی دووەم: پێیـان وابـوو قۆنـاغی خـەبات، قۆنـاغی خـەباتی رزگـاری نیشـتیمانیە، پێویسـتە حـزب تـەنها خـۆی لـەناو یـەك ئایـدۆلۆژیای دیـاریكراو، گۆشەگیر نەكات. سوود لەهەموو چەمكەكانی (كوردایەتی و سۆسیال دیموكرات و دیموكراتی)، وەربگیرێت و قورسایی خۆی بخاتـە سـەر خـەباتی نیشـتمانی و كوردایەتییەوە. هەروەها لایەنگیریيان لەبـەرەی (جوقـد) و سیاسـەتی یـەكێتی نیشتمانی كوردستان، دەكرد. لەدووەم رۆژی كۆنگرەدا، لەمیانەی گفتوگۆكردن لەسەر كاری لیژنـەكان، نـاكۆكی و ململانێكـان بەئاشـكرا دیـار بـوون و هـەموو كەسێك هەستی پێدەكرد. (قـادر جـەباری و شـێروان شـێروەندی)یـش لـەنێوان هەردوو ئاڕاستەكە، سیاسەتیان دەكرد. هەرچی عەزیز ئاكرەیی، تازە هاتووش بوو، دەیگوت: خۆزگە سێ ساڵ زووتر لەیـەكێتی دەرچـووبان. بەناڕاسـتەوخۆ، پارسـەنگی هێـز بـوو بـۆ ئاڕاسـتەی رەسـوڵ مامەنـد. هـەروەك لـەدووەم رۆژی كۆنگرەدا هەستی پێدەكرا كەلایەنگیری ئاڕاستەی یەكەم زۆرینـەن و، هـەر رای ئەوان سەردەكەوێت. بەزۆرینەی دەنگ، ئایدۆلۆژی حزب بـووە (سۆسیالیسـتی زانسـتی). هـەروەها نـاوی حـزب، لـە (حزبـی سۆسیالیسـتی یـەكگرتووی كوردستان– حسیك)، بووە (حزبی سۆسیالیستی كوردستان– حسك).

لەسێیەم رۆژی كۆنگرەدا، دەرگای خۆ پالاوتن بۆ بوون بەئەندامی كۆمیتەی ناوەندی، كرایەوە. هەر زوو، د. مەحمود گوتی: (من خۆم هەڵنابـژێرم) لـەدوای ئـەو، (حـاجی حـاجی بـرایم)یـش، خـۆی هەڵنەبـژارد. زۆر تكایـان لێكـردن كەپەشـیمان ببنـەوە، بـەڵام ئـەوان لەسـەر راكـەیان سـوور بـوون و پەشـیمان نەبوونەوە. د. مەحمود، دەیزانی كەش و هەوای كۆنگرە لەبەرژەوەنـدی ئـەودا یەكلایی نابێتەوە، بۆیە خۆی نـەپالاوت. بەقسـەی (قـادر عـەزیز)ی لایـەنگیری

ئاڕاستەی یەکەم (د. مەحمود بۆیە خۆی هەڵنەبژارد، چونکە دەیزانی دەرناچێت، لەنێو هەموو ئەندامانی کۆنگرەدا تەنها چواردە کەس لەگەڵ ئەودا بوون)[٢١٣]. پێمانوایە ئەم بۆچوونە بەم شێوەیە، زۆر لەڕاستییەوە، دوورە، چونکە پاش تەواوبوونی کۆنگرە، خەڵکێکی زۆر، لەسەرووی چواردە کەسەوە بەگەڵ رەوتەکەی دکتۆر کەوتن و ئەندامی کۆنگرەش بوون. ئەگەر ئەوانە، دەنگیان بەدکتۆر مەحمود نەدەدا، ئەدی پاشان بۆ لەگەڵ ئەو رۆیشتن؟! بەپێچەوانەی رایەکەی قادر عەزیز، د. مەحمود دەڵێت: (لەکۆنگرەدا، ئەوەی چەکدار و پێشمەرگە بوو، هەموو لایەنی ئێمەیان دەگرت)[٢١٤].

پاش تەواو بوونی پرۆسەی دەنگدان، ئەم پاڵێوراوانە، بۆ ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی، دەرچوون:

١- عادل موراد ٩٨ دەنگ.
٢- رەسوڵ مامەند ٩١ دەنگ.
٣- تاهیری عەلی والی ٨٩ دەنگ.
٤- ئەحمەد فەقێ رەش ٨٦ دەنگ.
٥- قادر عەزیز ٨٣ دەنگ.
٦- سەید کاکە ٧٩ دەنگ.
٧- خاڵە حاجی ٧٨ دەنگ.
٨- مەلا ناسیح ٧٦ دەنگ.
٩- عەزیز ئاکرەیی ٧٥ دەنگ.
١٠- قادر جەباری ٧٥ دەنگ.
١١- شێرکۆ شێخ عەلی ٧٠ دەنگ.
١٢- محەمەد فاتح (مامۆستا عومەر) ٧٠ دەنگ.
١٣- شێروان شێروەندی ٦٩ دەنگ.
١٤- ئەمین قادر ٦٥ دەنگ.
١٥- قادر شۆڕش ٦٤ دەنگ.
١٦- سەعد عەبدوڵڵا ٦٤ دەنگ.
١٧- عەبدولخالق زەنگەنە ٥١ دەنگ[٢١٥].

ئـەم پاڵێوراوانـەش، بەئەنـدامی یـەدەگ (ئیحتیـات)ی کۆمیتـەی ناوەنـدی هەڵبژێردران:

١- محەمەدی حاجی مەحمود ٧١ دەنگ[٢١٦].

٢- د. هوشیار کۆیی ٥٦ دەنگ.

٣- حوسێن فەیلی (ئەبو عەلی) ٥٥ دەنگ.

٤- عەدنان ڕەشاد موفتی ٥٣ دەنگ.

٥- ماۆستا شەریف مەولود ؟ دەنگ.

٦- هیوا بەهجەت (مام وریا) ٣٦ دەنگ[٢١٧].

هـەروەها بەشـێوەیەکی نهێنـی، (سـاڵح یوسـفی)، بەسـکرتێری حـزب و، مامۆسـتا (شـێخ محەمـەد شـاکەلی)، ناسـراو بـە (خەلـەف)، کەلێپرسـراوی ڕێکخستنە نهێنیەکانی ناوەوە بوو، بەئەندامی کۆمیتەی ناوەندی هەڵبـژێردران، دوای ئەمە، ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی کۆبوونەوە و لەنێو خۆیاندا هەریەك لە (ڕەسوڵ مامەند، ملازم تاهیری عـەلی والی، قـادر عـەزیز، عـەزیز ئـاکرەیی)یـان، بەئەندامی مەکتبـەی سیاسـی، هەڵبـژارد. دوای ئەمـە، بروسکەی پشـتگیری و سوپاسـنامەی بەشـداربووانی کـۆنگرەی حـزب، ئاڕاسـتەی هەریـەك لـە (ئیمـام خومـەینی- ڕێبـەری شۆڕشـی ئیسـلامی ئـێران، سـەرهەنگ معەمـەر قـەزافی- ڕابەری شۆڕشی فاتح و سەرۆکی لیبیا، کۆمیتەی ناوەنـدی حزبـی کۆمۆنیسـتی یەکێتی سۆڤیەت، حافز ئەسـەد- سـەرۆك کۆمـاری سـوریا، حـزب و ڕێکخـراوە پێشکەوتنخوازەکانی فەلەستین، حزبی شیوعی یەمەن، حزبی شـیوعی لوبنـان، بەرەی (جوقد)، بەرەی (جود)،...تاد)، کرا.

کۆنگرە لە ١٩٨١/٥/١٥دا، تەواو بوو. هەر لەوێدا بەرپرسی لقەکانیش، بەم شێوەیە دیاری کران:

١- قادر شۆڕش- بەرپرسی لقی هەولێر.

٢- شێرکۆ شێخ عەلی- بەرپرسی لقی سلێمانی.

٣- محەمەد فاتح- بەرپرسی لقی کەرکوك.

٤- مامۆستا ئەمین قادر- بەرپرسی لقی بادینان.

دوای شەهید بوونی سالّح یوسفی لە ١٩٨١/٦/٢٥ لەبەغدا، محەمەدی حاجی مەحمود بەبڕیارێکی کۆمیتەی ناوەندی لەتەموزی ١٩٨١، لەئەندامی (یەدەگ)ەوە کرایە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی. هەروەها لەکۆبوونەوەیەکی کۆمیتەی ناوەندیدا، رەسولّ مامەند بەسکرتێری حزب هەلّبژێردرا. کە (شێرکۆ شێخ عەلی)ش، لەشەڕێکی ناوخۆ لەگەلّ یەکێتیدا لە ١٩٨١/٨/٢٣دا، شەهید کرا، محەمەدی حاجی مەحمود بووە بەرپرسی لقی سلێمانی.

لەدوای کۆنگرە، دکتۆر مەحمود، هەرچەندە بەروالّەت خۆی بەزویر و ناڕازی نیشان نەدەدا، بەلاّم لەژێرەوە قسەی لەگەلّ (یەکێتی) کردبوو، کەئەو وەك: (حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان)، دەمێنێتەوە و دان بەم کۆنگرەیەدا نانێت. رادیۆی (یەکێتی)ش بانگەشەی ئەوەی دەکرد کەیەکێتی شەڕی (حسك)، جەماعەتی رەسولّ مامەند دەکات و شەڕی د. مەحمود و حزبەکەی (حسیك)، ناکات[٢١٨]. د. مەحمود، هێندە لەشاخ نەمایەوە و گەڕایەوە سوریا. لایەنگرانیشی، کەنزیکەی (٢٠٠) دوو سەد کەسێك دەبوون لەفەرماندەی عەسکەری و سیاسی، حزبیان جێهێشت و بارەگای خۆیان بۆ گوندی (شێنێ و بێدەلاّن)، گواستەوە. گرنگترین کەسە ناسراوەکانیان، ئەمانە بوون:

١- **محەمەد وەتمان:** فەرماندەی هەرێم لەگەلّ نزیکەی حەفتا (٧٠) پێشمەرگە.

٢- **عەبدولڕەحمان سیوەسی:** بەرپرسی هێز، سی (٣٠) پێشمەرگەی لەگەلّدا بوو.

٣- **فەقێ رەسولّ:** فەرماندەی کەرت، بیست (٢٠) پێشمەرگەی لەگەلّدا بوو.

٤- **حاجی ئەحمەد:** فەرماندەی مەفرەزە، هەشت (٨) پێشمەرگەی لەگەلّدا بوو.

٥- **موختار:** فەرماندەی کەرت، سی (٣٠) پێشمەرگەی لەگەلّدا بوو.

٦- **مام پیرۆت:** فەرماندەی مەفرەزە. هەروەها ئەم سەرکردە و کادیر و فەرماندانەش لەگەلّ ئەوان رۆیشتن: (حاجی حاجی برایم، ملازم فوئاد عومەر چەلەبی، مامۆستا عەزیز، عەبدوللاّی مام عەلی، رەحمان حاجی رەحمان، ئازادی حەمە گەمحان، شێخ محەمەد سەرگەلّویی، محەمەد ئێنەیی، سەید

رەحمان، سەرباز کۆیی، موحسین بایز، عوسمانی قادر منەوەر، شێخ مەنسوری حەفید). هەروەها هەندێکی تری وەك عەبدوڵڵا سور و مام ئاراس، ئەوەندە سارد ببوونەوە، کەهەر بەناو لەگەڵ حزبدا، مابوونەوە[٢١٩]. د. مەحمود، پاش شەش مانگ، لەسوریاوە رایگەیاند: (من دژی حزب نابم و ناشمەوێت کێشە دروست بێت و حزب لاواز بێت... من هەر ئەندامی حزبم، بەڵام لەقیادە نیم و لەدەرەوەش ئیش و کاری حزب دەکەم... پاش ئەم راگەیاندنەی، جەماعەتەکەی نائومێد بوون، زۆربەیان پێیان خۆش بوو بگەڕێنەوە ناو حزب، جگە لەمحەمەد وەتمان، سەرباز کۆیی، ئازادی حەمە گەمحان، شێخ محەمەد سەرگەڵویی، شێخ مەنسوری حەفید، کەچوونەوە ناو یەکێتی، ئەوانی تر گەڕانەوە ناو حزب)[٢٢٠].

هەر لەم بارەیەوە، خودی د. مەحمود دەڵێت: (ئەوەبوو کۆمەڵە پێشمەرگەیەك بۆ ماوەیێ جیابوونەوە و چوونە بێدەلان. هەر بەناوی حسیك قسەیان دەکرد و خۆیان بەجەماعەتی من دەزانی، کەمن لەسوریا بووم. دوای شەش مانگ، ناچار بووم بگەڕێمەوە بۆ چارەسەرکردنی ئەم گرفتە. هەندێك هاتنەوە ناو حزب و هەندێکی تریش چوونەوە ناو یەکێتی)[٢٢١].

(عەزیز ئاکرەیی)یش، پاش ئەوەی کەبووە ئەندامی مەکتەبی سیاسی، ناڕازی بوو، وەزعەکەی بەدڵ نەبوو. چووە راژان و لای پارتی مایەوە و بەیەکجاری (حزبی سۆسیالیستی کوردستان)ی بەجێهێشت. (محەمەد فاتح- مامۆستا عومەر)یش تەسلیمی حکومەت بۆوە. بۆیە، مامۆستا شەریف مەولود، لەئەندامی (یەدەگ)ەوە بووە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی. هەروەها (حاجی حاجی برایم)یش هەر چەندە لەکۆنگرە خۆی هەڵنەبژاردبوو، بەڵام بەبڕیارێکی مەکتەبی سیاسی هێنایانە کۆمیتەی ناوەندی.

بەپێی قسەی شایەدحاڵەکان، گرنگترین گرفت و ئاڵۆزییەکانی ناو کۆنگرە، بریتی بوون لەساغکردنەوەی ناسنامەی حزب... بەڵێن عەبدوڵڵا، ئەوکات کادیرێکی چالاك و پێشکەوتووی حزب بوو، هەروەها لایەنگیری چەسپاندنی ئایدۆلۆژی (سۆسیالیستی زانستی) بوو، ئەو پێی وابووە (کێشەکانی کۆنگرە لەسەر ئەمانە بوون: سۆسیالیست و سۆسیالیستی زانستی، حزبی سۆسیالیست

ناسـنامەکەی چـییە و چـی بێـت، نەتـەوەیی، لیـبرال، دیمـوکرات، دیمـوکراتی شۆڕشگێڕ، مارکسی...)[٢٢٢]. دەربارەی سەرکەوتن و سەرنەکەوتنی کۆنگرەش، هەرچەندە بـەلای (سۆسیالیسـتی زانسـتی) خوازەکانـەوە، سـەرکەوتوو بـووە، بەڵام لەراستیدا کێشەکانی ناو حزبی قوڵتر کردەوە. بەرای د. مەحمود (کۆنگرە تـا رادەیـەك خـراپ نـەبوو، بـەڵام زۆر سـەرکەوتووش نـەبوو)[٢٢٣]. هـەروەها موحسین عوسمان، کـادیری پێشـکەوتووی ئـەوکاتی حـزب، دەڵێـت: (دەتـوانم بڵێم: ئەم کۆنگرەیە، کۆنگرەی یەکەم، کۆنگرەی لەناوبردنی حـزب بـوو. لـەناو کـۆنگرەدا دوو بـاڵی زەق دەکەوتنـە بەرچـاو، باڵێـك بەسەرپـەرشـتی رەسـوڵ مامەند، باڵەکەی تـر بەسەرپەرشـتی دکتـۆر مـەحمود. دەتـوانم بڵـێم کێشـەکە ململانێی نێوان کاك رەسوڵ و کاك دکتۆر بوو، دیارە دەستی لایەنەکانی تـریش لەناو کۆنگرەدا هەبوو)[٢٢٤].

بەشی چوارەم
شـــەڕی ناوخـــۆ

١- بەدیل گرتنی نەوشێروان مستەفا

گرژی و ئاڵۆزی و مۆرە لەیەكتر كردن، هەر لەسەرەتای دەرچوونی بزوتنەوە لەیەكێتی، هەستی پێدەكرا. دواتر، رووبەڕووبوونەوەی خوێناویشی لێكەوتەوە. ئەم بارە لەنێوان دەمێك شەڕ و، دەمێك ئاشتی و شەڕ راگرتن، مایەوە. بەپەیوەندی كردنی هەرێمی (١)، بەفەرماندەیی محەمەدی حاجی مەحمود بەسۆسیالیستەوە، كەنفوزێكی زۆری لەناوچەكەدا هەبوو، هەروەها خودی خۆیشی پێشمەرگە و فەرماندەیەكی قاڵبووی خەبات و مەفرەزە سەرەتاییەكان بوو، بۆ یەكێتی، بەئاسانی ئیستیعاب نەدەكرا... لەوەشیان، ئەگەر لەچوارچێوەی ئەم سەردەم و خەباتی چەكداریدا، حسێبی بۆ بكەین، یەكێتی لەسەر هەق بوو كەپێی قبوڵ نەدەكرا، چونكە هێزی یەكێتی لەم ناوچە بەرفراوانە تەواو نابووت ببوو، بەپەیوەندی كردنی ناوبراو بە حسیك، دەبوا یەكێتی تەسلیم بەئەمری واقیع بێت و (حسیك)ی هاوپەیمانی دوێنێ و نەیاری ئەمڕۆ، وەك هێزێكی كاریگەری سەر گۆڕەپانی خەبات لەناوچەكە بناسێ و، دان بەبوونیدا بنێت... سەرەتای پەیوەندی كردنەكە، یەكێتی داوای لە (حسیك) دەكرد ئەو هەرێمە (هەرێمی یەك)، لەریزەكانی وەرنەگرێت ئەگەر هەر وەریشیان دەگرێت، ئەوا دەبێت تەواوی ئەو چەكانەی كەلای پێشمەرگە و فەرماندەی هەرێمەكە هەیە، بۆ یەكێتی بیانگەڕێنێتەوە... لەوەڵامی داواكەی یەكێتیدا، حسیك بۆیان دەنووسێت: (بەنیسبەت هەرێمی یەكی محەمەدی حاجی مەحمود، هەق نییە ئەوەندە موسر بن لەسەر ئەوە ئیلحاح بكەن، ئەو برادەرانە خۆیان قراریان داوە بێنە ناو حسیك. كاتی خۆی شەوكەتی حاجی مشیر و سلێمانی بیرێژی بەهەرێمەوە ئیلتیحاقیان بەبەڕێزتان كرد، قسەمان نەكرد)[٢٢٥].

پاش هێنان و بردن، یەكێتی هێزێكی زۆر كۆدەكاتەوە و لەناوەڕاستی مانگی كانوونی یەكەمی ١٩٨٠دا، بەئاڕاستەی هەرێمی یەكی پەیوەندی كرد و بەحسیك، دەیانجولێنێ. لەم كاتەشدا، هێزێكی سۆسیالیست بەفەرماندەیی ملازم تاهیری عەلی والی و قادر جەباری و شێروان شێروەندی و (١٧٠)

پێشـمەرگە، دێنـە هـەمان ناوچـە و[٢٢٦] لەگـەڵ هێزەكـەی محەمـەدی حـاجی مەحمود یەكدەگرنەوە[٢٢٧]. ئەم دوو هێزە، چەند جارێك تووشی یەكتر دەبن. لـەرۆژانی ٢٢-١٩٨٠/١٢/٢٣ و ٢-١٩٨١/١/٣، یـەكێتی كـەمین بـۆ هێزەكـانی حسیك دادەنێتەوە، لەئەنجامدا، چـەندین پێشـمەرگەی سۆسیالیسـتیان بـەدیل گرت و چەك كـرد[٢٢٨]. شـەوی پـێش گیرانـی نەوشـێروان، هێزەكـانی یـەكێتی، مەفرەزەیەكی سۆسیالیستیان لەگوندی بیوەك چەك كردبوو[٢٢٩]. یـەكێتی پێـی لەسەر ئەوە دادەگرت كە (كاك نەوشێروان بەنهێنی و بێ ئاگاداری ئێمە هاتۆتە خوارێ، لەگەڵ یەك پێشمەرگە گەیشتۆتە دۆڵی گەلاڵ. ئەو بۆ كاروباری تایبەتی خۆی هاتووە و كەسی ئاگادار نەكردووە)[٢٣٠].

بەقسەی یەكێتی بێـت، نەوشـێروان تـەنها یـەك پێشـمەرگەی لەگـەڵ بـووە، كەچی هەر خودی هەمان بۆچوون، لەهـەمان سەرچـاوەدا، ئـەم بۆچـوونە رەت دەكاتــەوە كــەدەڵێت: (ئیـدی نەوشــێروان و حەمــەی حـاجی سـابیر و دوو پێشـمەرگە دابڕابـوون و چـووبوونە گونـدی قەویلـە و مـاڵی (حـاجی عـەلی)یـان كردبووە پەناگەی خۆیان)[٢٣١]. جارێ كەدەگوترێت (دابڕابـوون)، واتـە: ئەوانـە لەگەڵ هێزێـك بووینـە، پـاش پشـێوی و رووبەڕووبوونـەوە، دابـڕاون. لەلایـەكی تریشــەوە، كەداشــبڕاون، یــەك پێشــمەرگەی لەگەڵــدا نــەبووە، بــەڵكو ســێ پێشـمەرگەی لەگەڵدا بـووە. هـیچ مـەنتیقیش نییـە، لـەم كاتـە نـاخۆش و پـڕ لەئاڵۆزییەوە، كەچەندین جار هـەردوو لایـەنی دژ بەیـەك لەناوچـەكەدا بەیەكدا پژاون، سەركردەیەكی دیار و پلـە یـەكی یـەكێتی وەك نەوشـێروان، بەتایبـەتی لـەغیابی (مـام جـەلال)دا، بەتـەنیا، یـان بەهاوڕێیــەتی یـەك دوو پێشـمەرگە، ســەردانی ناوچــەكە بكـات. ئەمــەیان، رێــی تێناچــێت. هەرچــەندە خــودی نەوشـێروان، لـەكاتی دەسـتگیركردنی، گوتوویـەتی: (مـن بـۆ شـەڕ نـەهاتووم، بەناخێری گیانم بۆ لای دایكم هاتووم و ژن بهێنم. ئێستە ئێوە بەرم بدەن وەعد بێت لەكوردستان دانەنیشم و دەچمە دەرەوە)[٢٣٢].

نەوشێروان، پێش دەستگیر كردنی، نامەیـەكی هەڕەشـە ئـامێز، كەمێـژووی ١٩٨١/١/١ی لەسەر بووە، بۆ تاهیری عەلی والی ناردووە. حسیك هەستی كردووە كەنامەكە لە ١٩٨١/١/٣، واتە- ئەمڕۆ- نووسراوە و ناوبراو بـۆ چەواشـەكردنی

هێزەکەی حسیك ئەم مێژووە- ١٩٨١/١/١-ی لەسەر نووسیوە. ئەوان هەست بەوە دەکەن، نەوشێروان خۆی لەم گوندەیە و سەرپەرشتی هێزەکەی یەکێتی دەکات[٢٣٣]. ئیدی لەرۆژی ١٩٨١/١/٤دا، هێزەکەی حسیك، چواردەوری گوندی (قەویلە) دەگرن، دەچنە ماڵی حاجی عەلی و تەواوی ماڵەکە دەپشکنن... سەرەنجام، نەوشێروان و محەمەدی حاجی سابیر و دوو پێشمەرگەکە بەدیل دەگرن. لەم کاتەدا مام ئاراس سەرپەرشتی ئەم مەفرەزەی کردووە کەچوونەتە ماڵی حاجی عەلی، دەڵێت: بۆ ئیحتیرامی کاك نەوشێروان، چەکی ناکەین لەبەرچاوی خەڵك... ناوبراویش- نەوشێروان- دەڵێت: تەسلیمی کاك تاهیری عەلی والیم بکەن[٢٣٤]. چونکە ئەو دەیزانی (شەهید تاهیری عەلی والی زۆر دژی شەڕی براکوژی بووە)[٢٣٥].

محەمەدی حاجی مەحمود و تاهیری عەلی والی و مام ئاراس، زۆر لەگەڵ نەوشێروان نەرم بووینە و ڕێزیان لێگرتووە. پێچەوانەی ئەوان، قادر جەباری زۆر لەگەڵی توند بووە. بەڵام بەداخەوە، دوای گیرانی نەوشێروان، مەفرەزەیەکی یەکێتی لەناو شاری سلێمانی بەئارپێچی لەماڵی باوکی تاهیری عەلی والی دەدەن[٢٣٦]. هەروەها بەدیل گرتنەکەی نەوشێروانیان خستبووە ئەستۆی مام ئاراس[٢٣٧]. تاکە داوای حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان لەیەکێتی، ئەوەبوو: کەئەو (١٠-١٢) چەکەیان بداتەوە کەلەپێشمەرگەکانی (حسیك)یان گرتبوو. جگە لەمەش، بەیانێك دەربکەن و ئیدانەی هێرشەکانیان بۆ سەر حسیك بکەن و بەرەسمیش حزبی ناوبراو لەشارەزوور بناسن. ئەوکاتە یەکێتی نەرم بووە، (لەبەر گیانی نەوشێروان پرکێشی و شەڕ و پەلاماریان نەدەکرد... سۆسیالیست، نەوشێروان لەگەڵ خۆیان دەبەنە شاخی سورێن)[٢٣٨].

لەبەر هەستیاری دۆخەکە و مەترسی تەشەنەکردنی شەڕ، حزبی شیوعی دێتە ناو ململانێکە و هەوڵی ناوبژیوانی کردن دەدات. سۆسیالیست رازی دەکەن کەبەبێ مەرج نەوشێروان ئازاد بکەن[٢٣٩]. سۆسیالیست لەمەرجەکانی خۆش دەبێت و بەدەنگ داواکەی حزبی شیوعییەوە دێت. حزبی شیوعی (قادر رەشید- ئەبو شوان)، رادەسپێرێت کەنەوشێروان لەسۆسیالیست وەربگرێت و

بیباته بارەگاكەی خۆیان. هەندێك سەرچاوە دەڵێن: (پاش ئـەوەی حسـیك بـێ قەید و شەرت دەیـەوێت نەوشـێروان بـەر بـدات، پاسـەوان و سانسـۆی لەسـەر سـووك دەكـەن، پـێش ئـەوەی برادەرانـی حزبـی شـیوعی بچـن و نەوشـێروان وەربگرن، ئەو رادەكات)[٢٤٠]. نەوشێروان و یەكێتیش، رووداوەكە بەجۆرێكی تر دەگێڕنەوە كەگوایا (ناوبراو بەئازایەتی و لێهـاتوویی خـۆیی و یارمـەتی كـاوەی شێخ لەتیف حەفید دەتوانێت رابكـات و خـۆی دەربـاز بكـات)[٢٤١]. بـەڵام ئـەو گێڕانەوەی نەوشێروان، بەهیچ جۆرێك لەگەڵ گێڕانـەوەكانی تـر، یەكناگرنـەوە. (قادر رەشید)، كەچارەسەركردنی ئەم كێشەیە بەئەو سپێردرابوو، سۆسیالیست نەوشێروان تەسـلیم بەئـەو و حزبـی شـیوعی دەكـەن. بەهـەڵاتنی نەوشـێروان، حزبی شیوعی بەرامبەر بەسۆسیالیسـت، خۆیـان بەكەمتەرخـەم دەزانـی. قـادر رەشید، بەرپـەرچی قسـەكانی یـەكێتی و نەوشـێروان دەداتـەوە و دەنووسـێت: (ئەو سیناریۆیەی كەنەوشـێروان لەكتێبەكەیدا نووسـیویەتی و باسـی یارمـەتی كـاوەی شـێخ لـەتیف ئـەكات دوورە لەراسـتییەوە)[٢٤٢]. محەمـەدی حـاجی مەحمودیش دەڵێت: (نەوشێروان لـە ١٩٨١/٢/٦، دەچـێتە لای حزبـی شـیوعی لەئەشـكەوتی هـەزار ئەسـتوون، هـەر ئـەم شـەوە شـیوعی مـەجالی دەدەن و نەوشێروان هەڵدێ)[٢٤٣].

ئەم رووداوە زۆری لەسەر نووسراوە و لەزۆربەی یاداشتەكاندا، باسكراوە. بۆ زیاتر شارەزابوون، خوێنەر دەتوانێت بگەڕێتـەوە سـەر یاداشـتەكانی ئەحمـەد بانیخێڵانی و هەرسێ بەرگەكەی فاتح رەسـوڵ و محەمـەدی حـاجی مـەحمود و سەید كاكە و قادر رەشید و نەوشێروان مستەفا و بەهادین نوری و...تاد.

هەرچەندە پێش ئەم رووداوە، شەڕی یەكێتی و سۆسیالیسـت هـەر لەسـاڵی ١٩٧٩، كاتی جیابوونەوە، دەستی پێكردبوو، بـەڵام دوای گیرانـی نەوشـێروان، رەهەندێكی تری وەرگـرت و توندوتیـژی و خـوێن رشـتنی زۆرتـری لێكەوتـەوە. لەهاوین و پایزی ساڵی ١٩٨١دا، تەواوی ناوچەكانی سلێمانی و دەشتی هـەولێر و خۆشناوەتی گرتەوە. لەگەڵ كۆتایی هـاتنی شـەڕی دووەمـی قەنـدیل لـەئابی ١٩٨٣دا، شەڕەكان بەرەو كەمبوونەوە، رۆیشتن.

٢- خوێن ڕژان لەنێو دەعوەت و دەعوەتکاریدا

جەمالی عەلی باپیر، ئەندامێکی دیاری کۆمەڵە و فەرماندەیەکی عەسکەری یەکێتی نیشتمانی کوردستان بوو، لەهەمان کاتدا، فەرماندەی هەرێمی چواری یەکێتی بوو. شێرکۆ شێخ عەلی، لەسەرەتاوە قیادە موەقەتە بووە، پاشان ریزەکانی ئەوانی جێهێشتووە و پەیوەندی بە (بزوتنەوە)وە کردووە. لەکۆنگرەی یەکەمی حزب، بۆتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی و بەرپرسی لقی سلێمانی. ناوبراو یەکێك بووە لەلایەنگرانی باڵی رەسوڵ مامەند، لەکۆنگرەدا، پێداگیری لەسەر چەسپاندنی ئایدۆلۆژی سۆسیالیستی زانستی کردووە. جگە لەوەش، فەرماندەی هێزی پێشمەرگەی حسك بووە لەناوچەکانی سلێمانی.

دوای زێتر بوونی گرژی و ئاڵۆزییەکانی نێوان (حسك و ینك)، ئەو لەهەوڵی چارەسەرکردنیدا بووە. شێرکۆ، سەرەڕای جیاوازی بیروڕا و کارکردن لەدوو حزب و رێکخراوی جیادا، دۆستایەتیەکی پتەوی لەگەڵ جەمالی عەلی باپیر هەبووە... لەسایەی شێرکۆ و محەمەدی حاجی مەحمود، هێزی حسك لەناوچەکەدا گەشەی کردبوو. کێشەکانیش، ناوە ناوە سەریانهەڵدەدایەوە. لەپێناوی چارەسەرکردن و بنبڕکردنیان (ماوەیەك بوو نامە و نامەکاری لەنێوان شێرکۆ شێخ عەلی و جەمالی عەلی باپیر دەهات و دەچوو، خەریکی ئەوە بوون پەیوەندی دووقۆڵی نێوان پێشمەرگەکانی حسك و ینك لەناوچەی سورداش و شارباژێڕ پتەو بکەن، دۆستایەتی و سەر لەیەکتردانی گەرم و گوڕ لەنێوانیاندا هەبێت)[٢٤٤].

جەمالی عەلی باپیر، نامەیەك بۆ شێرکۆ دەنووسێت و دەڵێت: نیوەڕۆی ١٩٨١/٨/٢٣، بەچل پێشمەرگەوە میوانی تۆین... ئەویش وەڵامی دەداتەوە و بۆی دەنووسێت: بەخێر بێن، حەز دەکەن با سەد کەس بن... هەرێمەکەی جەمال بەردەوام پێشمەرگەی کەم بووە، بەڵام ناوبراو ١٢٠ کەس کۆدەکاتەوە و دەچێتە سەردانی شێرکۆ. (شێرکۆ)ش دوو حەیوانیان بۆ سەردەبڕێت... شێرزادی برای شێرکۆ، لەزۆری پێشمەرگە میوانەکان، دەکەوێتە گومانەوە و بەشێرکۆ دەڵێت: ئەوانە بەناوی میواندارییەوە هاتوون، دەمانکوژن[٢٤٥]. دوای بەخێرهێنان و رێزگرتن و نان خواردن، باسی کێشەکانی نێوانیان دەکەن.

جـەمال بەشـێرکۆ دەڵێـت: بـا پیاسـەیەك بکـەین. دەچـنە دەرەوە و بـەدەم پیاسـەکردنەوە دەکەونـە مناقەشـەوە. لـەپڕ لـەگفتوگۆی ئاسـاییەوە دەبێتـە تورەبـــوون و دەنـــگ هـــەڵبڕین... بـــەگوێرەی گێڕانـــەوەی پێشـــمەرگە دەربازبووەکانی سۆسیالیست و هەندێك لەکادیرانی بەناوبانگی ئـەو سـەردەمی کۆمەڵە، گوایا (جەمال بەشێرکۆ دەڵێت: دەمانچـەکەت دانـێ... پـاش هـێن و منهێن، جەمال جوێن دەدات و تەقە لەشێرکۆ دەکات و دەیکوژێت... شـێرزادی بـرای شـێرکۆش لـەدوورەوە تەقـە دەکـات و جـەمال دەکوژێـت)[٢٤٦]. دوو سەرچاوەی سەر بەحزبی شیوعیش کـەتا ئەوکاتـە، سـەرەڕای بـوونی کێشـەی بچووك پەیوەندی باشیان لەگـەڵ یـەکێتی هـەبووە، دەنووسـن: (جـەمال عـەلی باپیر بەنیاز و پیلانی کوشتن سەردانی شێرکۆ دەکـات و ئـەو دەسـت پێشـخەر بووە لەم رووداوە)[٢٤٧] و (بەشێوەیەکی یەکجار نـاڕەوا و نامرۆڤانـە دەکەوێتـە گیانی شێرکۆ و ئەیکوژێت. بەرێکەوت برایەکی شـێرکۆ لـەدوورەوە چـاوی لـەم شـانۆگەرییە و کارەسـاتە دەبێـت، نایکـات بەنامـەردی و یەکسـەر جـەمال دەکوژێتەوە)[٢٤٨].

دوای ئـەم رووداوە و دەنگدانـەوەی لەناوچـەکە، (حسـك ئـەیانوت: جـەمال بەفیتی مەلا بەختیار بەناوی میوانیەوە چووە بۆ سـەردانی شـێرکۆ بـۆ ئـەوەی لەپەنای دۆستایەتیدا بەفێڵ بیکـوژێ... مـەلا بـەختیار ئەمـەی ئینکـار ئـەکرد، ئەیوت: جەمال چووە بۆ سەردانی شـێرکۆ بـۆ ئـەوەی کێشـەی نێـوان حسـك و یەکێتی بەلادا بخەن و، لەوێ بووە بەشەڕیان و ئەو کارەساتە قەوماوە)[٢٤٩].

تا ئێستاشی لەگەڵدا بێت، هەر لایەنە و لایەنی بەرامبەر بەخەتابار و دەست درێژکەر دەزانێـت.. لـەم شـەڕ و کارەسـاتە پـڕ لەناسـۆرەدا، ٢٦ پێشـمەرگەی کوردستان بوونە قوربـانی[٢٥٠]، کەحـەوت پێشـمەرگەی سۆسیالیسـت و حـەوت پێشمەرگەی یەکێتی، گیانیان سپارد.

بۆچوونەکەی کەسایەتی دیـاری کۆمەڵـە، پشـکۆ نەجمـەدین، بـۆ راسـتی و دروستی و یەکلاکردنەوەی کێشەکە، دەبێتە پارسـەنگێکی گـران، بـۆ دروسـتی بۆچـوونەکەی حسـك و شـیوعی. پشـکۆ دەنووسـێت: (... هێزەکـەی حسـك لەناوچەکە گەشەی کردبوو.. گرتنـی نەوشـێروان، هـەم بـۆ کۆمەڵـە و هـەم بـۆ

یەکێتی و هەمیش بۆ خودی نەوشێروانیش سووکایەتیەکی گەورە بوو... سەرکردایەتی یەکێتی هەمیشە سەرکۆنەی جەمالیان دەکرد کە لەئۆدەی شێرکۆ نایەت، ناتوانێ فشاری لەسەر دابنێت. هێزەکانی حسکی پێ لەمەنگەنە نادرێت.. جەمال لەژێر تەرزەی گلەیی و گازاندە و رەخنەدا، بەخۆدا هاتەوە و تێگەیشت کەلەگۆمی خوێناوی سیاسەتی کوردیدا، ماسی دۆستایەتی ناتوانێ زۆر بژی و ئەوی ناشێ و نایەوێ بیکات، دەبێ بیکات...)[٢٥١]. هەروەها دەربارەی راستی قسە و بۆچوونەکانی حسك، ناوبراو دەنووسێت: (رووداوەکە سەد ساڵ نییە رووی دابێت، هەتا تەفسیری جۆراوجۆر هەڵبگرێت و بەشدارانی شەڕەکەش زۆریان شاهیدی زیندوون و بۆچوونەکەی حسك دەسەلمێنن و نووسەری پەنجەکانیش- مەبەست لەنەوشێروانە-، لەهەموو کەس دڵنیاترە و ناشێ کەسێکی سەر راستی لەشەڕەکەدا بەشداربووی نزیك بەخۆی، هەقیقەتی مەسەلەکەی بۆ باس نەکردبێت)[٢٥٢].

دوای ئەم رووداوە، هێزێکی زۆری حسك لەدەشتی هەولێر و حەوزی رواندز و ناوچەی خۆشناوەتی و کۆیە، بۆ تۆڵەکردنەوە، بەرەو ناوچەی رووداوەکە کەوتنەڕێ.لەم جەولە و کێماڵ کردنەدا، دەیان رووداو و شەڕ و کارەساتی خوێناوی تری لێکەوتەوە. ئیدی، (شەڕەکە زۆر فراوانتر بوو)[٢٥٤].

٣- شەهید کردنی مام ئاراس

یاسین کەریم، ناسراو بە (مام ئاراس)، خەڵکی گەڕەکی (چوارباخ)ی شاری سلێمانی بوو.. ئەو منداڵ بووە، باوکی کۆچی دوایی کردووە. بەهەتیوی، بێبەش لەسۆزی باوك گەورە بووە. چۆتە قوتابخانە، بەڵام نەیتوانیوە خوێندن تەواو بکات. لەکۆتایی ساڵی (١٩٧٩)دا، پەیوەندی بەهێزەکانی پێشمەرگە کردووە. بۆتە فەرماندەی کەرت، دواتر بۆتە جێگری فەرماندەی هەرێمی سێی حزبی سۆسیالیستی کوردستان. لەپاش کۆنگرە، یەکێك بووە لەلایەنگرانی باڵی دکتۆر مەحمود. زۆر خۆی لەشەڕی ناوخۆ پاراستووە. باوەڕی نەدەکرد کەرۆژێك لەرۆژان لەشەڕی ناوخۆدا گیان لەدەست بدات. هەڵبەتە، ئازایی و دڵسۆزی و لێوەشاوەیی، ئەوی گەیاندبووە جێگری فەرماندەی هەرێم.

لەشـەڕی نـاوخۆ و لەلایـەن هێـزی دژبـەرەوە، ناوبراویـان بـەدیوێکی تـر، دەخوێندەوە. یەکێتی نیشتمانی کوردستان، لەرادیۆ و لەسەر زاری لێپرسراوە بـاڵا دەسـتەکانیانەوە، نموونـەی نەوشـێروان مسـتەفا، هـەموو دەم، (مـام ئاراس)یان بەمرۆڤێکی فاشیل و هەتیوچـە و سـەرۆکی بانـدی چەقۆکێشـەکانی سـلێمانی، لەقەڵـەم دەدا.. هەڵبـەت، ئـەم وەسـف کردنـە دوور لەراسـتی و ناشایستەیە، بۆ ئەوێ ڕۆژان، دیاردەیەکی ئاسایی و باو بوو، چـونکە ئـەوکات: ئەم جۆرە ناو و ناتۆرە خسـتنە پـاڵ یەکترییـەوە، هـەموو ئاقـارێکی ئـەخلاقی بەزاند بوو.

مـام ئـاراس، ئـەو کاتـەی کەفەرمانـدەی کـەرت بـووە، بـەخۆیی و بیسـت پێشـمەرگەوە کەیـەکێك لەپێشـمەرگەکانی نـاوی (ئاسـۆی قـومری) بـووە، لەناوچەکەدا سوڕاونەتەوە. ئاسۆ، لەلایەن یەکێتییـەوە، بـەوە تاوانبـار کرابـوو کـەگوایا سـیخوڕ و بـەکرێگیراوی ڕژێمـە و بـەپیلان هـاتووە تـاوەکو دەسـت بوەشێنێت و بگەڕێتەوە ناو ڕژێم. مـام ئـاراس و مەفرەزەکـەی دەکەونـە داوی هێزەکانی یەکێتیەوە و چەك دەکرێن. پشکۆ نەجمەدین، کەخۆی شایەدحاڵێکی زینـدووی ئـەم ڕووداوە بـووە و وەك کـادیرێکی سیاسـی لەگـەڵ مەفرەزەکـەی یەکێتیدا بووە، ڕووداوەکە بەم شێوەیە دەگێڕێتەوە: (ئێمـە لەگونـدی پـارەزان بـووین، هـەواڵی کـەرتێکی سۆسیالیسـتمان وەرگـرت کەئاسـۆی قـومری یـان لەگەڵدایە و لەگوندێکی دەوروبەری چوارتان. من زۆربەی کات، لەگەڵ وەهاب و کەرتەکەیـدا دەگـەڕام و هەڵسوکەوتم دەکـرد. وەهـاب ئەگەرچـی بـەکادرێکی عەسکەری توند و بەزەبر ناوی ڕۆیشتبوو، دیسانیش پیاوێکی ئازا، بزێو، وریا و ڕەوشت بەرز بوو. وەهاب گوتی: دەڕۆین و چـەکیان دەکـەین، ئاسـۆی قـومری سەر بەموخابەراتە و بەپێی هەواڵی ڕێکخستنەکانی ناو شار، دەوڵەت بۆ دەست وەشاندن و ئاژاوەی نـاردووە... دۆڵ بـەدۆڵ و شـاخ بەشـاخ، وەڕێ کـەوتین و نیوەشەو گەیشتینە گوندی تایەن. لەنێو گونددا دابەش بـووین، پشـوومان دا و شیومان خوارد، پێخەفمان هەڵگرت بۆ مـاڵی خـودا. لـەو ڕۆژگارانـەدا، زۆربـەی کارەسـاتەکان لەمزگەوتـدا دەقـەومان. سۆسیالیسـت پـێش ئێمـە لەمزگەوتـدا جێگایان گرتبوو. سڵاومان کرد و پێمـان گـوتن: ئەمشـەو دەمانـەوێت پێکـەوە

بخەوین و هەندەك قسە و باسیش لەسەر چۆنیەتی رێكخستنی كاروبارەكانمان بكەین. ئێمە پلانی خۆمان دانابوو. ئەوان نزیكەی بیست چەكدار و ئێمەش بەژمارە هەر هێندە دەبووین. مام ئاراس و عەبدوڵڵا هەمزە لێپرساویان بوون. وەهاب و من، مام ئاراسمان خستە نێوانی خۆمان و پێشمەرگەكانی دیكەش، هەر كەسەو كاری خۆی پێ سپێردرا بوو. پاش كەمێك گفتوگۆ و قسە و باس، ئیدی پەرلەی (یا ئەڵڵا)، بوویە دەستپێكی پەلامار و زۆرانبازی. ئەو پێشمەرگانەی پێش چەند چركەیەك پێكەوە قسەیان دەكرد و بەیەكتر بینین گەشاو بوون، ژیانیان كەوتنە سەر پەلەپیتكەی چەكی یەكتر. كارەكە زۆری نەخایاند و تەقەی تێدا نەكرا و خوێنی تێدا نەڕژا. هەموویانمان چەك كرد و دەستی ئاسۆمان لەپشتەوە شەتەك دا. لەجێدا جگە لەئاسۆی قومری و نوورە كووپە، ئەوانی دیكەمان ئازاد كردن. هەر ئەو شەوە بەرەو شارباژێڕ و پاشان (بلەكێ)ی ئەودیوی بناری سووركێو، بەدیل و دەستكەوتەوە رۆیشتین. لەبلەكێ، پاش چەند رۆژێك، بەفەرمانی سەركردایەتی یەكێتی، چەكەكان بۆ سۆسیالیست گەڕێندرانەوە. ئاسۆی قومری كەهیچ گومانێك لەوەدا نەبوو باوەڕپێكراوی موخابەراتە، ئەویش ئازاد كرا و لەگوڵ كاڵتری پێ نەگوترا!، یەكسەر گەڕایەوە شار و وەكو دڕندەترین فەرماندەی جاش، بوویە بكوژی دەیان پێشمەرگە و خەڵكی بێ گوناه. دەیانگوت: ئەو رۆژەی مام ئاراس و مەفرەزەكەی بێچەك دەگەڕێنەوە بارەگاكەیان لەبلەكێ، هەردوو رەحمەتی عوسمانی قادر منەوەر و مام هێرش- یەكەمیان لێپرساوی سۆسیالیست و دووەمیان لێپرساوی یەكێتی، ئیسماعیل-، سەرگەرمی گفتوگۆ و مشتومڕ دەبن و باس لەهۆكاری كێشە و گرفتەكانی نێوان یەكێتی و سۆسیالیست دەكەن. عوسمان دەڵێت: یەكێتی پاوانخواز و شەڕفرۆشە و هیچ گرووپ و لایەنێكی پێ قەبووڵ ناكرێت و شەڕ لەگەڵ ئاسمانیشدا دەكات. مام هێرش دەبێژێت: وانییە و ئێوە خۆتان پۆخڵەواتن و هێزەكانتان پڕن لەكەسانی گومانلێكراو و راو و رووتكەر.. دەنگە دەنگی ئەمان تا دێت هەڵدەكشێت و لەپڕ مام ئاراس و كۆمەڵەكەی خۆیان بەژووردا دەكەن و... عوسمان دەڵێت: ئەوە چییە؟ ئەی چەكەكانتان كوان؟ ئاراس دەڵێت: وەهاب چەكی كردین! عوسمان

قوشقی دەبێت و دەڵێت: ئەمەش خەتای ئێمەیە هەی مام.....!)[٢٥٤].

دوای قـەومانی ئـەم رووداوە، دانوسـتاندن دەکەوێتـە نێـوان یـەکێتی و سۆسیالیست و کێشەکە بەلادا دەخرێت، بـەڵام ئـەمجارەیان سۆسیالیستەکان زێتر ئاگاداری خۆیان دەبن. بۆیە پاش ئەم رووداوە: زۆربەی فەرماندەی کەرت و مەفرەزەکان، وایان پێ باش بووە بەمەفرەزەی بچووك بچووکەوە نەگەڕێن تاوەکو زیانی گـەورەیان لەلایـەن یەکێتییـەوە بەرنەکـەوێت. بۆیـە فەرماندەی کەرت و مەفرەزەکانی سۆسیالیست (جەبار عەلی حەوێز، عوسمان قادر منەوەر، نەجمەدین، مەحمود حەمە قادر، مام ئاراس، کەمال عەلی حـەوێز)، نامەیـەك بـۆ محەمەدی حاجی مـەحمود دەنێـرن و پێشـنیارەکەی خۆیانیـان دەخەنـەڕوو و داوای وەڵامی بەپەلەی لێدەکەن[٢٥٥].

لەخوێندنەوەی ئەم رووداوەدا، دەگەینە ئەم ئەنجامە کـەهێزەکانی یـەکێتی بۆ جێ بەجێ کردنی ئەم پیلانەیان، بەنەخشـەی پـێش وەخـت، دۆڵ بـەدۆڵ و شاخ بەشاخ دەڕۆن... مام ئاراس و هێزەکەیشی بەدڵێکی سافەوە، پێشـوازیان لێدەکەن. گـەر وانەبوایـە چـۆن رازی دەبـوو لـەنێوان دوو لێپرسـراوی یـەکێتی لەمزگەوتدا بخەوێت؟! هـەروەها یـەکێتی وشـەی نهێنیـان هـەبووە بـۆ دەست کردن بەئەنجامدانی پیلانەکەیان، چونکە هەر کەوشەی (یـا ئـەڵڵا)، دەبیسـتن، پەلاماریان دەدەن..

دوای ئەم تێك هەڵچوونە، سۆسیالیستەکان، هەرچـەندە لەجەولـە کـردن و گەڕان و سوڕان لەناوچەکە، کەمێك بەحەزەرتر دەبن. جارێکی تر، مام ئاراس و هەڤاڵەکانی لەگوندی (سۆیلەمش)ی ناوچەی شارباژێڕ، لـەرۆژی ١٩٨١/١٠/٧دا، جارێکی تر دەکەونە کەمینی یەکێتی، کەفەرماندەکەیان شەوکەتی حاجی مشیر بووە و هەموو مەفرەزەکەی مام ئاراس چەك دەکەن. پـاش ترسـاندن و گوللـە تەقانـدن بەسـەریاندا، لەیەکـەم رۆژی جـەژنی قوربـان لـەرۆژی ١٩٨١/١٠/٨دا، بەبەرچاوی خەڵکەوە، هەموویان گوللەباران دەکەن کەبریتی بوون لە:

١- یاسین کەریم (مام ئاراس).
٢- محەمەد عەزیز ناسراو بە (هێمن).
٣- خالید حاجی کەریم بێکراس.

٤– لەتیف عومەر ساڵح.

٥– بارزان عوسمان– خەڵکی گوندی خرابە.

٦– وەستا عومەر.

٧– فارس.

خەڵکی ناوچەکە، تەرمی پێشمەرگەکان لەگوندی (حاصل)، دەنێژن[٢٥٦].

مام ئاراس، یەك هەفتە پێش شەهید بوونی، لەرۆژی ١٩٨١/١٠/١دا، نامەیەك بۆ ژنە پێشمەرگە (تامین خان)ی هاوسەری محەمەدی حاجی مەحمود دەنووسێت و لەسەر بەردەوام بوون لەخەباتکردن هانی دەدات و دەستخۆشیشی لێدەکات[٢٥٧].

ئەم رووداوە قێزەونە، دەنگدانەوەیەکی فراوانی لەناوچەکەدا هەبوو... برینەکانی قوڵتر و، کێرڤی شەڕی ناوخۆشی بەرزتر کرد. خەڵکی ناوچەکە و ئەندام و لایەنگر و هەوادارانی سۆسیالیست، چەندین منداڵیان بەناوی (ئاراس)ەوە ناودێر کرد.

٤– دەبوو عەولا سوور لەسەر چیای حەمرین شەهید بێت، نەك لەدۆڵە رەقە

بەپێی زۆربەی گێڕانەوەکان، بەدۆست و نەیارەوە، هەموویان لەسەر ئەوە کۆکن کە: عەبدوڵڵا سوور، یان (عەولا سۆر)، پێشمەرگە و فەرماندەیەکی ئازا و چاونەترس و دوژمن بەزێن بووە، دۆست و دوژمن، حسێبی وردی بۆ کردووە. خۆشەویستی جەماوەری ناوچەکە بووە. شێوەی شەهیدکردنەکەی هەڵەیەکی گەورە بووە، ئەم رووداوەی کەرویدا، نەدەبوو روویدابوایە... نامانەوێت بیروبۆچوونی دۆست و کەسوکار و لایەنگر و ئەندامانی حزبەکەی ئەو، دەور بکەینەوە. تەنها بۆ مێژوو ئەم بۆچوونانە دەنووسین، کەچەند تێکۆشەرێکی سەردەمی رۆژە سەختەکان، کەلەقۆناغێکدا هاوخەباتی ناوبراو بووینە، دەریانبڕیوە. ئەو تێکۆشەرانە خاوەن رابردووی پاك و پڕ لەشانازین، نەك هەر بۆ خودی یەکێتی، بەڵکو بۆ تەواوی خەباتی رزگاریخوازی نەتەوەکەمان.

دوو لـەم تێکۆشـەرانە، لـەدنیای ئێمـەدا نـەماون، هـەردووکیان، لەهـەموو قۆناغەکاندا، دژی شەڕی خۆخۆری بووینە.

(ڕێبـان)، چـەندە دژی شـەڕی براکـوژی بـوو، مخـابن لەشـەڕی براکوژیشـدا، گیانی سپارد. شاخەوان عەباس، چەندە دژی توندوتیژی و شەڕی ناوخۆ بووو، بەدەستی تیرۆریستان گیانی سپارد. (پشکۆ نەجمەدین)یش تێکۆشەرێکی رۆژە سەختەکانە و بەنووسین و هەڵوێست و بۆچوونە پڕ لەجەسارەتەکانی، دنیایەك کەلەبەری تاریکی مێژووی رۆژە سەختەکانی بۆ نەتەوەکەی رۆشنکردۆتەوە.

لەبارەی عەولا سوور و چۆنیەتی ناسینی، شـاخەوان عـەباس دەنووسـێت: (... رۆژی ١٩٧٩/٣/٢٠، گەیشـتینە پیرانـەڕەش. پـێش ئێمـە مەفرەزەیـەکی پێشمەرگەی لێبوو کەعەولا سوور فەرماندەیان بوو، تازە چـالاکییەکیان لەسـەر جادەی سەنگەسـەر ئەنجامـدابوو، دەستکەوتیشـیان هـەبوو، خۆمـان بەیـەکتر ناسان، زۆر دڵمان پێیان خۆش بوو، عەولا سـوور بـەپیاوێکی بەهیمـەت و ئـازا هاتە بەرچاوم)[٢٥٨].

دەربارەی گەیشتنی هەواڵی شـەهید بـوونی عـەولا سـوور و دڵگرانبوونیـان، ڕێباز دەنووسێت: (شەو بوو، هەموومان لەگوندی گۆمەشین خـەوتبووین، لـەپڕ هەندێ قاچاخچی هاتن هـەواڵی شـەهید بـوونی عـەولا سـووریان راگەیانـد، زۆر خەفەتبار بووم، چونکە دەمزانی چەند ئەندامێکی بەکەڵك بوو بۆ میللەتەکەمان. دەمزانی شەهید بوونی عـەولا سـوور چـەند بۆشـایی لـەدۆڵی ئاکۆیـان دروسـت دەکـات، دەمزانـی جووتیارەکـانی ئـاکۆ و پشـدەر چـەند عـەولا سـووریان خۆشدەوێ، دەمزانی خەڵکی سماقوڵی چەند عەولا سوور بەقارەمان دەزانن... بەڵێ دەمزانی حکومەتی عێراق چەند رقـی لەعـەولا سـوورە. شـەڕی سمـاقوڵی ساڵی ١٩٧٩ کەزیاتر لەحەفتا لاشەی قوات خاسە بەجێمابوو، زۆر هونەری ئـەو پیاوە چاونەترسە بوو. دەشمزانی تازە عەولا سوور رۆیشت و ناگەڕێتەوە)[٢٥٩].

(پشکۆ نەجمەدین)یش، کەلەم کاتەدا کادیرێکی دیار و چالاکی کۆمەڵە بوو، لەگەڵ حزبەکەی عەولا سوور، دانویان پێکەوە نەکولاوە، دەنووسێت: (عەبدوڵلا سوور، جوتیارێکی ئازا و فەرماندەیەکی لێهاتووی حسك بوو. ئەو جگـە لـەوەی وەکـو ئەنـدامی حزبەکـەی نـەیارێکی سەرسـەختی یـەکێتی بـوو، دوژمنـی ئـەو

ئاغایانەی ناوچەکەش بوو کەچەکداری یەکێتی بوون و یەکێتی لەکێشەی نێوان جوتیـــار و ئاغاکانـــدا پشـــتی دەگـــرتن)[٢٦٠]. هـــەروەها پـــاش روودانـــی کارەساتەکەش، نەوشێروان مستەفا بۆ مێژوو دەنووسێت: (.... وەکو ئەیانوت: شـاخەوانێکی زۆر وریـا و، تفەنگچییەکی دەستڕاسـت و پێشـمەرگەیەکی ئـازا بوو... لەناخی دڵمەوە پێم ناخۆش بوو بکوژرێ... بێگومان عەولا سوور، وەکو هەموو شەهیدەکانی کەی شەڕی ناوخۆ، قوربانیەکی بێ گوناه بوو)[٢٦١].

عەبدوڵڵا سوور، فەرماندەی هەرێمی چواردەی (ئاکۆ)ی حزبی سۆسیالیست بوو. خەڵکی ناوچەکە بوو، لەیەکەم کۆنگرەی (حسك)، لایـەنگیری د. مـەحمود بوو. کەدکتۆر و جەماعەتەکەی لەپاش کۆنگرە، ماوەیەك جیابوونـەوە، (عـەولا سوور)یش زۆر لەحزب سارد ببۆوە، وەك دەڵێن: هەر بەناو لەگەڵ حزب مابۆوە. زۆر گوێڕایـەڵی فەرمانـەکانی حـزب و سـەرووی خـۆی جـێ بـەجێ نـەکردووە. ئەوکاتەی کەسۆسیالیست لەگەرمەی شەڕی ناوخۆدا بووە لەگەڵ یـەکێتی، ئـەو شەڕی یەکێتی نەکردووە. بەقسـەی (موحسـین بـاین)، کەئەوکاتـە جێگـر، یـان یاریـدەدەری نـاوبراو بـووە، نەوشـێروان مسـتەفا لەرێکـەوتی ١٩٨١/٩/١٥دا، کاغـەزی بـۆ عەبـدوڵڵا سـوور نووسـیوە و گوتوویـەتی: ئێمـە شـەڕی حزبـی سۆسیالیست ناکـەین، شـەڕی سـەید کاکـە دەکـەین. ئـەویش گەیشـتبووە ئـەو قەناعەتەی کەشەڕەکان خەتای سەید کاکەیە. لەبارەگای سەرکردایەتی حـزب، رەسوڵ مامەند بەسەید کاکەی گوتووە: زانیاریمان بۆ هاتووە کەیەکێتی لەگەڵ سواراغا پێك هـاتوون کـەوا یـەکێتی عەبـدوڵڵا سـووری بـۆ بکـوژن، سـواراغاش شەڕی هەموو لایەنەکانیان– جود– بۆ بکات... ئەوکاتە، سـواراغا لـەریزەکانی یەکێتیدا بوو، (هەمزاغا و ئاکۆ ئاغا)ش کەکەس و کـاری نزیکـی نـاوبراو بـوون، چەکداری رژێم بوون. لەبەرئـەوەی عەبـدوڵڵا سـوور گـوێی بـەبڕیارەکانی حـزب نەدەدا، دەنگۆی ئەوە هـەبووە کەلەلایـەن یەکێتییـەوە پارەشـی وەرگرتـووە، چونکە ئەو، لایەنگیری د. مەحمود بووە و دکتۆر مەحمودیش دەگەڕێتەوە لای مام جەلال. (پێویستە ئەوەش بوترێ پاش شکانی حزبی سۆسیالیست لەشەڕی هەورێ، شەهید عەولا سوور کەخۆی حەزی لەشەڕی براکـوژی نـەدەکرد، داوای لەکاك سەید کاکە کرد کەبگەڕێتەوە سەرکردایەتی، عەبدوڵڵا سوور سەید کاکەی

بەسەلامەتی گەیاندەوە سەرکردایەتی)[٢٦٢]. ئەوکاتـە، دەنگۆی ئـەوە هـەبووە کەسەید کاکە هۆکاری هەڵگیرساندنی شەڕەکانە و، لەگەڵ یەکێتیدا، توندوتیژە. ئەویش، بۆیە، ویستوویەتی سـەید کاکـە دووربخاتـەوە، تـاوەکو چـیتر خـوێنی کورد بەدەستی کورد نەڕژێت. گوایا یـەکێتی لـەناو هێـز و لایـەنگرانی خۆیـان، وایان بڵاوکردۆتەوە کەدەبێت عەبدوڵڵا سوور بکوژین، ئەویش لەبەر دوو هۆکار: یەکەم: سەید کاکەی رزگـار کـردووە. دووەم: یـەکێتی بـەڵێنی بەسـواراغا داوە کەناوبراوی بۆ لەناو ببەن، چونکە دوژمنێکـی سەرسـەختی ئاغاکـانی ناوچـەکە بووە. ئەوکاتە سواراغا بەهەموو هێز و توانایەوە شەڕی (جود)یان بـۆ دەکـات. کەعەولا سوور، سەید کاکە دەگەیەنێتـە سـەرکردایەتی حـزب، رەسـوڵ مامەنـد پێی دەڵێت: تکایە مەگـەڕێوە دۆڵـە رەقـە، چـونکە زانیاریمـان هەیـە، یـەکێتی پلانـی کوشـتنی تۆیـان دارشـتووە... هەنـدێك لـەو پێشـمەرگانەی کەلەگـەڵ نـاوبراودا بـوون، خزمـی سـواراغا بووینـە و پەیوەنـدییان لەگەڵیـدا هـەبووە... نـــاوبراو، ئەوەنـــدە لەســـەرکردایەتی نامێنێتـــەوە و لـــەرۆژی ١٩٨١/١١/١٠دا، دەگەڕێتەوە ناوچەکەی خۆی. یەکێتی کەمینی بۆ دادەنێتەوە. پـاش شـەڕێکی خوێناوی، لەکەمینەکەدا دەربازی دەبێت و هەشت پێشمەرگەی یەکێتی بـەدیل دەگرێت، پاشان بەچـەکەوە بـەڕەڵلایان دەکـات و پێیـان دەڵێـت: مـن شـەڕی براکوژی ناکەم و لەگەڵ یـەکێتی دۆسـتم... لەگـەڵ مەفرەزەکـەی دەگەڕێتـەوە ماڵی خۆی لەدۆڵـە رەقـە... سـواراغا هـەواڵ بـۆ یـەکێتی و خـودی نەوشـێروان دەنێرێـت کەعەبـدوڵڵا سـوور لـەماڵی خۆیـەتی. نەوشـێروان کەسەرپەرشـتی هێزەکـــەی کـــردووە، بـــەخۆیی و شـــەش ســـەد (٦٠٠) کـــەس کەجەماعـــەتی سواراغاشی لەگەڵدا بووە، رۆژی ١٩٨١/١١/١٧، چواردەوری ماڵی عـەولا سـوور دەگرن. پاش رووبەڕووبوونەوە و شەڕکردن، چـوار پێشـمەرگە لەمەفرەزەکـەی عەبدوڵڵا سوور شەهید دەبن... کەدەزانن دەرهەقی ئـەم هێـزە زۆرەی یـەکێتی نایەن و فیشەکیشیان نەماوە، لەگەڵ یەکێتی دا دەکەونـە وتووێـژ... هێزەکـە، بەڵێنی ئەوەی پێدەدەن کەئەگەر تەسلیمیان بێت، لەسەر شەرەفی مام جـەلال نـایکوژن. نـاوبراو تەسـلیم دەبێـت، بـەلام کۆمـەڵێك لەنـەیارەکانی لەگـەڵ نەوشـێروان دەبـن و سـەرکۆنەی دەکـەن، کەبەهـەر شـێوەیەك بێـت، دەبێـت

عەبدوڵڵا سوور بکوژرێت. ئەویش دەچێتە ژێر باری داواکەیان و بەدیلی، لەگەڵ چەند پێشمەرگەیەکی تر گوللەباران دەکرێن. پاشان، ماڵەکەشی تالآن دەکەن. ئەم پێشمەرگانەی کەلەگەڵ عەبدوڵڵا سوور گیانیان سپارد، بریتی بوون لە: (رەسوڵ کاکە ئەحمەد- خەڵکی گوندی ئێندزێ، مستەفا محەمەد- خەڵکی گوندی کەلێتە، سەید خدر، سەید عارف، خەڵکی رانیە. رەزا ئەحمەد- خەڵکی گوندی سۆفی برایمی ناوچەی مەنتکایەتی، سەید جەلال- خەڵکی دیبەگە)[٢٦٣].

لەم کاتەدا، لایەنەکانی جود خەریکی کۆبوونەوە و پلان دانان بوونە بۆ چۆنیەتی رووبەڕووبوونەوەی هێزە زۆرەکەی یەکێتی لەناوچەکەدا. ئەحمەد بانیخێڵانی، ئەندامی مەکتەب سیاسی حزبی شیوعی، دەنووسێت: (... ئێمە هێشتا لەکۆبوونەوەکەمان نەبووبووینەوە، بروسکەیەك گەیشت، کەلەناوچەی کۆمتان شەڕێك لەنێوان پێشمەرگەکانی یەکێتی و مەفرەزەیەکی پێشمەرگەی سۆسیالیست بەسەرکردایەتی عەبدوڵڵا سوور، روویداوە و یەك دوو پێشمەرگەیەکیش برینداو و شەهید بووینە. نەوشێروان بەهێزێکی گەورەوە چۆتە سەر مەفرەزەیەکی سۆسیالیست لەگوندی ماخۆبزنان، دوای شەڕێکی زۆر عەبدوڵڵا ناچار بووە خۆی تەسلیم بەنەوشێروان کردووە، بەڵام نەوشێروان بەدەستی خۆی عەبدوڵڵای کوشتووە)[٢٦٤].

نەوشێروان کەخودی خۆی بەشدار بووە لەشەڕەکە و سەرپەرشتی هێزەکەی یەکێتی کردووە، شاهیدحاڵێکی تری رووداوەکانە. ناوبراو، بەکورتی باسی رووداوەکەی کردووە. دڵگرانی و ناڕەحەت بوونی خۆیشی بەلەدەست چوونی عەبدوڵڵا سوور و قوربانیەکانی تر، دەربڕیوە. ناوبراو دەنووسێت:

- شەو گەیشتینە پڵینگان. چووینە ماڵی مەلا عوسمان... هێشتا نەحەسابوینەوە هەواڵیان بۆ هێنام کەئەمڕۆ عەبدوڵڵا سوور سەری سوار ئاغا و هەندێ لەفەرماندەی کەرتەکانی هەرێمەکەی دابوو، پێی وت بوون کە: (هێزێکی گەورەی جود لەو رۆژانەدا دێنە خوارێ بۆ دەرکردنی یەکێتی لەناوچەکە، ئەم، چونکە خۆی بەخزمیان ئەزانی لەپێشەوە هاتووە پێیان بڵێ... ترسی ئەوەم هەبوو پێش وەخت و پێش کۆبوونەوەی هێزەکانی یەکێتی، دەستکێشی هێزەکانی جود بکا بۆ ناوچەکە... هێزەکانم نارده چوار دەوری.

- بەیانی ڕۆژی ٢٨ی تشرینی یەکەمی ٨١ هەواڵم بۆ نارد کە: یان بێتەوە ریزی یەکێتی، یان بێلایەن لەماڵی خۆی دابنیشێ بەو مەرجەی هاوکاری جود نەکا... یان دەست بەجێ ناوچەکە چۆڵ بکا... بەهاتنی ئێمەی زانیبوو هەر شەوێ چووبووە شاخی بیرمکە لەپشتی دۆڵەرەقە، هێزەکانی خۆی بەچەند ریزی دامەزراندبوو.

- قادر خەبات دۆستی عەولا سوور بوو بەیانی زوو چوو قسەی لەگەڵ بکا. قسەکانی منی پێ بڵێ. تەقەیان لێکرد، گوللەیەك لەرانی دا و بریندار بوو... دوو لەخزمەکانی عەبدوللا سوور، کەفەرماندەی کەرت بوون لەهەرێمەکەی: حاجی ئاغا حامید و خاڵسی حەقی ئاغا، هاتنە ناو یەکێتیەوە. هەمان پەیامەکەی بەیانیم بەمانیشدا بۆ نارد. بەڵام پێم وتن ئەم پەیامە تا ئەو کاتە بڕ ئەکا کەلێمان نەکوژراوە، ئەگەر لێمان بکوژی لەکۆڵی نابینەوە.

- بەشوانێك من و سواراغا نامەیەکمان بۆ نووسی و بۆمان نارد. شوانەکە نامەکەی برد و ڕۆیشت، نازانم پێی گەیاند یان نە، زۆری نەخایاند لەبەردەمی دۆڵەرەقەدا بووە تەقە.

- لەگەڵ تەقەکان، دوو پێشمەرگەی یەکێتی کوژرا بوون.. سەرەنجام سێ پێشمەرگە کوژرا بوون. ئاگاداری هێزەکەم کرد، پەلاماری سەرچاوەی تەقەکان بدەن... زۆری نەخایاند کپیان کرد. هەندێکیان کوژران هەندێکیان بەدیل گیران. عەولا سوور لەگەڵ گیراوەکاندا بوو.

- کەس و کاری پێشمەرگە کوژراوەکەی یەکێتی لەژن و منداڵ و پێشمەرگەکانی لای ئێمە دەیانگوت هەر ئێستا عەولا سوور لەتۆڵەی پێشمەرگەکان دەکوژین.. هەتا جوێنیشیان بەنەوشێروانیش دابوو.. زۆربەی پێشمەرگەکانی هەردوو لایەنی شەڕکەر خزمی یەکتر بووینە... هەندەی نەمابوو ببێتە شەڕی خۆبەخۆ، لەم هەرایەدا عەولا سوور کوژرا و ئاژاوەکە کوژایەوە[٢٦٥]...

نەوشێروان و سەید کاکە لەگێڕانەوەکانیاندا، لەسەر ئەوە کۆکن کە عەولا سوور بەغەدر تیاچوو. ناوبراو نامە گۆڕینەوەی لەگەڵ نەوشێروان هەبووە، تاوەکو شەڕەکە روونەدا. مادام عەولا سوور هاتووە ئاگاداری هێزەکەی یەکێتی

بکات، تاوەکو ئاگاداری خۆیان بن، چونکە هێزێکی زۆری جود بەڕێوەن بۆ دەرکردنیان، هیچ رێی تێناچێت دەستکێشی هێزەکانی جود بکات بۆ ناوچەکە. ئەم گومانەی نەوشێروان لەجێگای خۆیدا نەبووە. یەکێك ئەگەر مەبەستی خراپە بووبێت، ئاگاداری نەیارەکەی ناکات و کاتی هێرش کردنە سەریان، ئاشکرا ناکات، بەڵکو وەك نهێنییەك دەیپارێزێت، تاوەکو غافڵگیریان بکات. ئەم ئاگادارکردنەوەی عەولا سوور، پەرۆشی بووە بۆ یەکێتی و نەڕژانی خوێنی براکانی سەنگەرە جیاوازەکان.

پشکۆ نەجمەدین، وەلامی بۆچوونەکانی نەوشێروان دەداتەوە و دەنووسێت: لەناو هێزە چەکدارەکاندا وا باو بووە کەنووسەری پەنجەکان– نەوشێروان–، بەدەستی خۆی یان بەفەرمانی خۆی، عەبدوڵلا سووری بەدیلی ئیعدام کردبێت... هەوڵی فەرهادی کێشاوە تا یەقینی ئەو تاوانە بکاتە گومان و گومانیش لەژێر مژی تۆڵەسەندنەوەی خێڵەکیدا ون بکات! نووسەر لەدوا دێرەکانی گێڕانەوەی چیرۆکەکەدا دەکەوێتە غەفڵەتەوە و دەڵێ: (لەناخی دڵەوە پێم ناخۆش بوو بکوژرێ، بەلام چۆن بۆ رزگارکردنی ژیانی مرۆڤێ لەمردن جاری وا هەیە دکتۆر خۆشەویستترین ئەندامی لەشی نەخۆشەکە ئەبڕێ، نەخۆشەکەش خۆی بەناچاری رازی ئەبێ، یانی بۆ کوژاندنەوەی ئاژاوەی خوێناوی نێوان دوو بنەماڵە یەکێ ئەکرێ بەقوربانی، کوشتنی ئەویش ناچارییەکی لەو بابەتە بوو. ل٢٢٤). لەپاش ئەم دێرانەی نەوشێروان، پشکۆ لێی دەپرسێ:... دەڵێی ئاگام لەکوشتنەکەی نەبووە و دوور لەدەسەلات و ئیرادەی من کوژراوە، کەچی هەر خۆت دەڵێی: کوشتنی عەولا سوور زەرورەت بووە!! پشکۆ بەردەوام دەبێت و دەنووسێت: خوێنەر دەتوانێت لەم چەند دێرەی سەرەوەدا، دەریایەك حەقیقەت پەیدا بکات. ئەگەر کەسێکیش گومانی لەوە هەبێت، ئەوا دەتوانم بێژم کەنووسەر– نەوشێروان– بەدەمی خۆی، ئیعدام کردنی عەولا سووری وەکو هەڕەشە لەکەسانی دیکە بەکارهێناوە و ئەمەش چیرۆکەکە و لەشوێنی دیکەدا جێگای خۆی هەیە[٢٦٦].

بەهەر شێوەیەك بێت، هەردوو لایەنی شەڕکەر بۆ لەدەستدانی عەبدوڵلا سوور، زۆر خەفەتبار و دڵگران بووینە، بەخودی نەوشێروانیشەوە... ئەو

فەرماندە خاوەن ئەزموون و چالاکە، نەدەبوو بەدەستی براکان لەناوبچێت، (نەدەبوایە لەدۆڵە رەقە شەهید بکرێ، جێگای شەهید بوونی عەولا سوور لەسەر ترۆپکی چیای حەمرین بوو)[٢٦٧].

٥- گیران و کوشتنی کاکەسوور قۆڕیتانی

چالاکییەکانی هەرێمی پازدە، زێتر لەرۆژهەلاتی کۆیە بوو، پاش شەهید بوونی (عەولا سوور)ی فەرماندەیان، بەرە بەرە لەکورتیان دەدا. لەساڵی (١٩٨٣) بەدواوەش، هێزەکانی یەکێتی تەنگیان پێ هەڵچنی بوون. کاکەسوور قۆڕیتانی، یەکێك بوو لەپێشمەرگەکانی ئەم هەرێمە و، لێپرسراو و فەرماندەی کەرت بوو.

یەکێك لەچالاکییەکانی ئەم کەرتەی کاکەسوور، گرتنی بەڕێوەبەری ناحیەی چوارقوڕنە و سێ لەپاسەوانەکانی بوو، لەنزیك قەزای کۆیە. ناوبراو و هێزەکەی کاتێك کەلەئەنجامدانی ئەم چالاکیەدا، دەگەڕانەوە، لەسنووری گوندەکانی (بانی نیسکان) و (سوێرە)ی دەشتی کۆیە، تووشی هێزێکی یەکێتی، بەفەرماندەی (شێخ شەماڵ و سەرباز) دەبن. کاکەسوور، لەبەر ئەوەی دژی شەڕی ناوخۆ بوو، متمانەی بەخۆی هەبوو، کەهێزەکانی یەکێتی کێشەی بۆ دروست ناکەن، لەگەڵ ئەوەشدا، پێشمەرگەکانی مەفرەزەکەی لەمەترسی دروست بوونی کێشە، ئاگادار کردبۆوە، بەلام ئەوان، بەهەندیان هەڵنەگرتبوو. کەهەردوو هێزەکە لەیەکتر نزیك دەبنەوە، پێشمەرگەکانی کاکەسوور دەڵێن: با بگەڕێینەوە، واپێدەچێت ئەو هێزەی یەکێتی نیازیان خراپ بێت. کاکەسوور وەلام و دڵنیاییان پێدەدات و دەڵێت: من، دوێنێ لەگەڵ سەرباز و شێخ شەماڵ بوویمە، هیچ شتێك لەنێوانماندا نییە. بەمتمانە بەخۆبوونەوە، لێیان نزیك دەبێتەوە و سلاویان لێ دەکات. بەلام کەچەند هەنگاوێك لەهێزەکەی یەکێتی دوور دەکەونەوە، یەکێتیەکان میلی تفەنگەکانیان رادەکێشن و هەڕەشەی کوشتنیان لێدەکەن.. پێشمەرگەکانی کەرتەکەی کاکەسوور، خۆیان بۆ شەڕ ئامادە دەکەن، کەچی کاکەسوور فەرمانیان پێدەکات شەڕ نەکەن. بەم شێوەیە، هێزەکەی یەکێتی، بەبێ تەقەکردن و خوێن رشتن، کاکەسوور و

دوازده پێشمەرگەکەی سۆسیالیست چەك دەکەن[٢٦٨]. دوای چەك کردنیان، یەکسەر کاکەسوور جیا دەکەنەوە و بەدیلی رەوانەی سەرکردایەتی دەکەن. دوای ئەم رووداوە، دەنگۆی ئەوە بڵاوبۆوە کەمام جەلال و سەرکردایەتی یەکێتی داوایان لەکاکەسوور کردووە واز لەسۆسیالیست بهێنێت و پەیوەندی بەیەکێتییەوە بکات، بەڵام ناوبراو رەفزی کردۆتەوە. پاش هێنان و بردن و ناوبژی کردن، یەکێتی جگە لەکاکەسوور، هەموو پێشمەرگە چەك کراوەکانی تر، ئازاد دەکەن، بەمەرجێك هەر پێشمەرگەیەك کەفیلێکی هەبێت و بەڵێنی ئەوە بدات کەجارێکی تر نەگەڕێتەوە ناو هێزەکانی سۆسیالیست، ئازادیشن لەوەی کەخۆیان رادەستی رژێم بکەنەوە.

(ئیستگەی دەنگی شۆڕشی عێراق)ی یەکێتی، لەژێر پاڵەپەستۆ و فشارەوە، کاکەسووریان ناچار کردبوو کەبڵێت: (... من بوومەتە یەکێتی و چیتر پەیوەندیم بەسۆسیالیستەوە نەماوە).

ئەو پێشمەرگانەی کەلەگەڵ کاکەسوور بەدیل گیران و چەك کران، بریتی بوون لە: (ئیسماعیل رەقیب ناسراو بەدەروێش، جەعفەر غەفار قۆڕیتانی، عومەر ئیبراهیم، نوری ئەسعەد قۆڕیتانی، دەروێش خدرانی، ئەنوەر ئیبراهیم قۆڕیتانی، بەکر عەبدوڵڵا ناسراو بە بەکرە شەل، ستار غەفار، سلێمان عارف باجەوانی، محەمەد ئەسعەد قۆڕیتانی، کەیفی ئەبوبەکر، ئیسماعیل عومەر)[٢٦٩].

شایانی باسە، لەبەر خۆ دوورخستن لەشەڕی ناوخۆ، جگە لەم جارە، کاکەسوور، دوو جاری تریش لەلایەن یەکێتییەوە گیراوە و دواتر ئازاد کراوە[٢٧٠].

کاکەسوور، لەساڵی ١٩٥٠ لەگوندی (قۆڕیتان)ی سەر بەدەشتی کۆیە، لەدایك بووە. دواجار لەرۆژی ١٩٨٣/١/٣١دا بەدیلی دەکەوێتە دەست یەکێتی. پاش هەوڵ و کۆششێکی زۆر، هەوڵەکان ئەنجامی نەبوو. دوای پێنج مانگ مانەوە لەزیندانەکانی یەکێتی، لەرۆژی ١٩٨٣/٦/٣١دا دەکوژرێت و بێ سەروشوێن دەکرێت[٢٧١].

کاکەسوور، لەم کاتەدا دەستگیرکراوە کەپەیمانی ئاشتی لەنێوان یەکێتی و سۆسیالیستەوە مۆرکرابوو. بەدەستی فەرماندەی مەفرەزەیەکی جاش کەتازە پەیوەندی بەیەکێتییەوە کردبوو، کوژرا... لەپاداشتی ئەوەدا، ئەو کۆنە جاشە و تازە یەکێتییە، دواتر کرا بەفەرماندەی کەرتێك لەتیپی ٢١ی کەرکوك[٢٧٢].

٦- شەڕی (ئاشقولکە و پشت ئاشان) لەبناری (قەندیل)دا

حزبـی سۆسیالیسـتی کوردسـتان، بارەگـای سـەرکردایەتی و مەکتـەبی ڕاگەیاندنی لەئاشقولکە و پشت ئاشان، بوو. دوای ئاڵۆزبوونی پەیوەندییـەکانی نێـوان حزبـی شـیوعی و یـەکێتی، ڕۆژی ١٩/١٠/١٩٨٢، بـەبڕیارێکی بەپەلـە، مەکتەبی سیاسی حزبی شیوعی، گشت بنکە و بارەگاکانی خـۆی لـە (تۆکـان- زەڵێ)وە، بـۆ پشـت ئاشـان، دەگوازێتـەوە[٢٧٣]. مەکتـەبی ڕاگەیانـدن و ئیستگەکەشیان لەوێ دادەمەزرێنن. کۆمەڵێك کادیری ڕاگەیانـدن، ژن و منـداڵ، ڕێکخستنە هەڵاتووەکانی دەستی ڕژێم، ئەوانەی بـەنیازی دەرچـوون بـوون بـۆ دەرەوەی وڵات،... هەموو لەوێ کۆببوونەوە، خەڵکی شەڕکەر نەبوون.

دوای ئەوەی زنجیرەیەك شەڕ و ڕووداوی یەك لەدوای یەك لەنێوان هێزەکانی سۆسیالیسـت و شـیوعی لەلایـەك و یـەکێتی لەلایـەکی تـرەوە، لەناوچـەکانی خۆشناوەتی و دەشتی هەولێر دەقەومێن و کۆمەڵێك پێشمەرگە لەهەموو لایەنە شـەڕکەرەکان، گیـان لەدەسـت دەدەن، کێرڤـی شـەڕەکان بـەرزتر دەبنـەوە و زەمینەیەکی لەبار بـۆ شـەڕی گـەورەی قەنـدیل، دەڕەخسـێنن. پـێش هێرشـی یەکێتی بۆ ئاشقولکە و پشت ئاشان، کۆمەڵێك گرژی و شەڕ و پێکـدادان ڕوویـدا بوو، لەوانە:

- لـەڕۆژی ٢٤/٤/١٩٨٣دا، دوو کـادیر و فەرمانـدەی دیـاری یـەکێتی بـەناوەکانی (شـێخ شـەماڵ و سـەرباز ئەحمـەد)، لەگونـدی (بـاداوان)ی دۆڵـی خەلەکان، لەکاتی ڕووبەڕووبوونەوە لەگـەڵ هێزێکـی هاوبەشـی سۆسیالیسـت و شیوعی، گیان لەدەست دەدەن. شەماڵ، فەرمانـدەی هێـزی ٩٣ی کۆسـرەت و (سەرباز)یش جێگری بوو.

- ڕۆژانـی ٢٧،٢٨/٤/١٩٨٣، هێزەکـانی جـود کەزۆربـەیان شـیوعی و سۆسیالیست بوون، هێرشیان کردۆتە سەر مەڵبەندی چواری یەکێتی لەبالیسان و مەڵبەندەکەیان داگیر کـردووە. لـەوێ کۆمـەڵێك بەڵگەنامـە کەوتۆتـە دەسـت هێزەکـانی جـود، لەوانـە (نامەکـەی نەوشـێروان مسـتەفا) کەلـەڕۆژی ٢٢/٣/١٩٨٣دا، بۆ (سەید کەریم)ی فەرماندەی هێزەکانی یـەکێتی، نووسـیوە.

نامەکە، بەفراوانی بڵاوکرایەوە. لەوێدا، نەوشیروان ئامۆژگاری سەید کەریم دەکات و بۆی دەنووسێت کەهێزەکانیان ڕێك بخەنەوە و ڕووبەڕووی هێزەکانی جود، ببنەوە. گۆڕانکاری لەفەرماندەکانی پێشمەرگە بکەن. لەنامەکەدا هاتبوو:

– وابزانم ڕێباز کوڕێکی چاك و دڵسۆزە، بەڵام لەپێشمەرگایەتی شەڕکەر نییە.

– بەراستی شاخەوان کوڕێکی زۆر دڵسۆز و چاك و خۆگرە بەڵام وەکو بیستوومە حسك لێی ناترسێن و بەهیچی نازانن لەبەرئەوە ئەو ببەنە مەڵبەند و بیکەنە مەسئولی مالی و عەبدوڵڵا ڕەشید لەجێگای ئەو دابنێن.

– مەڵبەندەکان وەزعیان باشە تەنها مەڵبەندی سێ نەبێ، نرخ و قورسایەتیان لەناو پێشمەرگە نەماوە.

– دەست لەتەعریب کراوەکان بوەشێنن– مەبەست لەو عەرەبانەیە کەبەنیازی تەعریب کردن، ڕژێم هێنابووینە ناوچە کوردستانییەکان–، ماڵ و خانووەکانیان بڕوخێنن، تراکتۆر و دەڕاسە و ئۆتۆمبێل و مەکینەکانیان بسووتێنن، گەنم و جۆ و زراعەتیان بسووتێنن، مەڕ و ماڵات و گا و گۆتاڵیان تاڵان بکەن، بۆ ئەوەی ناچار بن بڕۆن، گوێ مەدەنە ئەوەی چمان پێ دەڵێن و کێ ئەوە بەئینسانی دەزانێ یان بەنائینسانی[٢٧٤].

داگیرکردنی مەڵبەندی چوار، ئاڵۆزییەکانی فراوان و چڕتر کرد، ڕەهەندێکی ترسناکی بەشەڕەکە دا. هەزم کردنی ئەم واقیعە، بۆ یەکێتی ئاسان نەبوو، بێدەنگ بێت و تۆڵەی خۆی نەکاتەوە. بۆیە بەپلانێکی تۆکمە و بەهێزێکی زۆرەوە، کەراستەوخۆ لەلایەن خودی (نەوشیروان مستەفا)وە سەرپەرشتی دەکرا، ئامادەکاری بەپەلەی بۆ کرا و لەلایەن خودی (مام جەلال)یشەوە، بەوتارێکی حەماس ئامێز بەڕێکراو[٢٧٥] لەسەربازگەکانی ڕژێمەوەش، ناوە ناوە، تۆپ بارانی پشت ئاشان و دۆڵی ناو دەشت، دەکرا. بۆ نموونە: لەبەرەبەیانی ڕۆژی ١٨/٤/١٩٨٣دا، ڕژێم تۆپبارانێکی خەستی ئەم ناوچانەی کرد.

هێزە بەشداربووەکانی یەکێتی لەشەڕی ئاشقولکە و پشت ئاشان، بەگوێرەی ئەو گفتوگۆیەی کەئیستگەی (دەنگی شۆڕشی عێراق)، ئیستگەی یەکێتی، پاش تەواو بوونی شەڕەکە لەگەڵ (نەوشیروان مستەفا)ی کردبوو و دواتر وەك

بەڵگەنامەیەکیش بڵاوکرایەوە، هێزەکانی یەکێتی بریتی بوون لە: (تیپی ٢١ی کەرکوك، تیپی ٢٣ی سورداش، کەرتێکی تیپی ٤٧ و پیرەمەگرون، بەشێکی تیپی ٤٣ی ئاسۆس، کەرتەکانی ٦٨ی مامەندە، بەشێکی تیپی ٦١ی کۆڕش، تیپی شەهیدان و کەرتی قەندیل، بەشێکی تیپی ٥١ی گەرمیان، تیپی ٩٣ی کۆسرەت، تیپی ٩٩ی بیتوێن، تیپەکانی مەڵبەندی سێ، تیپی ٧٤ی باڵەك، تیپی ١٢ی سۆران، تیپی کارۆخ)[٢٧٦].

بەگوێرەی سەرچاوەکانی حزبی شیوعی، ئەو هێزەی یەکێتی، نزیکەی (١٧٠٠) کەس دەبوون و شارەزاییەکی باشیان لەشەڕکردن هەبووە و چەکی دوور مەودای وەك (بیکەیسی)شیان پێ بووە کەپێشتر حکومەت پێی دابوون[٢٧٧].

لەبەرامبەر ئەو هێزە راهێنراو و بەئەزموونەی یەکێتی، شیوعیەکانی پشت ئاشان، ژمارەیان سێ سەد کەس دەبوو کەزۆربەیان مەشقیان نەدیبوو، هەندێکیان خێزاندار بوون، یان کادیری راگەیاندن بوون[٢٧٨]. جگە لەو ژمارەیە، نزیکەی (١٧٠) پێشمەرگەی تریان لەدەوروبەری ئەو ناوچەیە بوو. وێڕای (١٥٠) پێشمەرگەی سۆسیالیست کەئەوانیش لەدەوروبەری شەڕەکە بوون. هێزەکانی جود، هەمووی بەسەریەکەوە، نزیکەی (٤٥٠–٥٠٠) کەس دەبوون[٢٧٩].

ئەو (١٥٠٠) پێشمەرگەیەی کەپارتی پەیمانی دابوو بینێرێت ئەوانیش نەگەیشتن[٢٨٠]. حزبی شیوعی لەم رووبەڕووبوونەوە و شەڕکردنەی لەگەڵ یەکێتیدا، تەواو خۆی یەکلا نەکردبۆوە، بۆچوونێکی یەکگرتوویان نەبوو. لەناوچەی سلێمانی، کەبەهادین نوری لێپرسراوی هێزەکانیان بوو، لەگەڵ مەلا بەختیار (یەکێتی)، رێککەوتنیان هەبوو کەشەڕ نەکەن. ئەمە لەکاتێکدا بوو، کەزۆر لەمێژ بوو، چەندین رووداوی خوێناوی لەنێوان هێزەکانی یەکێتی و شیوعی، لەناوچەکانی دەشتی هەولێر و کۆیە و خۆشناوەتی، قەوما بوو. بەهادین نوری ئەوەندە بێلایەن وەستابوو تا ئەو ئاستەی کەئیستگەی یەکێتی لەبەرنامەکانیاندا، بانگەشەی ئەوەیان دەکرد کە ناوبراو لەحزبی شیوعی جودا بۆتەوە[٢٨١]. هەروەها داوایان لەمەڵبەندی بادینان کردبوو، کەبەهانایانەوە بچن، بەڵام ئەوان بەبیانوی رێگا دووری، بەدەنگ داواکەیانەوە نەهاتبوون. شیوعی،

پێشبینی ئـەوەیان نـەدەکرد کەیـەکێتی بـەم شـێوەیە هێرشـیان بکاتـە سـەر. ئەوان، هەر خۆیان بەناوبژی کەر و ڕیش سپی دەزانـی، بۆیـە لـە ١٩٨٣/٤/٣٠، ڕۆژێك پێش هێرشـەکە، خۆیـان بـۆ سـازکردنی ئاهـەنگی یـەکی ئایـار، جـەژنی کرێکارانی جیهان ئامـادە کردبـوو. جگـە لـەحزبی شـیوعی، دەنگـۆی ئـەوەش هەبوو هێزەکانی لقـی سـلێمانی حزبـی سۆسیالیسـتیش لەگـەڵ یەکێتیـدا شـەڕ ناکــەن و جــۆرە ڕێککــەوتنێکیان لەنێوانیانــدا هەیــە، ئەمــەش بــەزەقی لەکۆبوونەوەکانی سەرکردایەتی حزبی سۆسیالیست، دوای شکستی ئاشقولکە و پشت ئاشان، بەئاشکرا دیار بوو. سەرکردایەتی حزب، لقی سلێمانیان بەم شەڕ نەکردن و ڕێککەوتنـە، تاوانبـار دەکـرد[٢٨٢]، کـەدواتر بـووە خـاڵ و بیانوویـەك بەدەسـت بـاڵی قـادر عـەزیز کەسـەرکردایەتی و مەکتـەبی سیاسـی بەجورئـەت نەبووینە لەسەر لێپێچینەوە کردن لەلقی سلێمانی.

هێزەکانی (پارتی دیموکراتی کوردستان)یش، ژمارەیـەکی یـەکجار کـەمیان لەم شەڕگەیەدا هەبوو، ئەوانیش بەهانای هێزەکانی شـیوعی و سۆسیالیسـتەوە نـــەهاتن. سەرچـــاوەکانی شـــیوعی و سۆسیالیســـت و پـــارتی (بەیاننامــە و هەواڵەکان)ی ئەوکات و، ئەو یاداشت و بیرەوەرییانەی کەلـەدوای ڕاپەڕینـەوە، بڵاویانکردۆتەوە، یەکێتیان بەوە تاوانبار کردووە کەپەیوەندیان لەگـەڵ ڕژێمـدا هەبووە[٢٨٣] و یارمەتی و کۆمەکی شەڕیان لـەڕژێم و جاشـەکانەوە وەرگرتـووە. بۆ نموونە: (ڕژێم ئاسانکاری بـۆ ینـك کردبـوو کـەهێزەکانیان بـۆ پشـت ئاشـان بێـنن... بەفڕۆکـە رومـاڵی ناوچـەکەی دەکـرد و زانیـاری بەیـەکێتی دەدا، جاشەکانیش ناوچەکانیان بۆردومان دەکرد)[٢٨٤].

لەبەرامبەر ئەم دەنگۆیانە، یەکێتیش دەیگوت: (کەپێش ئەوەی هێزەکانیان بگەنـە دەوروبـەری شـەڕگەکە، حکومـەت لـە ٤/٣٠، ڕۆژێـك پـێش هێرشـەکە، بۆردومانی کردوون و تۆپ کەوتۆتە ناویان و چەند پێشمەرگەیەکیان لێ شـەهید بووە، لەوانە: حەمە مەحمود، مام بێستوون، بەدرخان سابیر)[٢٨٥].

لـەپاش نیـوەڕۆی ١٩٨٣/٥/١، یـەکێتی هێـرش دەکـات و بـەماوەی یـازدە سەعات، دەست بەسەر تەواوی بارەگاکانی شیوعی و سۆسیالیست دا دەگرێت. زیانی سەرەکی کەمەرشکێن بەر حزبـی شـیوعی دەکـەوێت. سـەرەڕای شـەهید

کردنی (٦٥) پێشمەرگە و ئەندامیان، دەزگای ڕاگەیاندن بەتەواوی کەل و پەل و بەڵگەنامەکان و چەکێکی زۆری جۆراوجۆری وەك کلاشینکۆف، دۆشکە، مەدفەع، تا دەگاتە ساروخی سام حەوت کەبۆ دژە فڕۆکە هێنابوویان و تاقیش نەکرابۆوە، خواردن و کەل و پەلی تایبەتی پێشمەرگەکان و پارەیەکی زۆر کەوتە دەست هێزەکانی یەکێتی[٢٨٦]. پێش ئەوەی یەکێتی دەست بەسەر بارەگاکەیان دابگرێت، هەر خۆیان، ئیستگەکەیان تەقاندەوە[٢٨٧]. جگە لەم زیانانە، بەپێی هەواڵەکانی ئیستگەی یەکێتی کەلەڕۆژی ١٩٨٣/٥/٨دا، بڵاویانکردەوە، هەردوو ئەندامی سەرکردایەتی حزبی شیوعی (کەریم ئەحمەد، ئەحمەد بانیخێڵانی) و چل و هەشت کادیر و پێشمەرگەش، بەدیلی کەوتبوونە دەست یەکێتی[٢٨٨]. هەر لەم ڕۆژەدا، (١٩٨٣/٥/٨)، مەکتەبی سیاسی یەکێتی نیشتمانی کوردستان (ینك)، یاداشتێکی دوور و درێژیان ئاڕاستەی حزبە شیوعیەکانی وڵاتانی عەرەبی و، لایەنەکانی بزوتنەوەی ئازادی بەخش کردووە. لەم یاداشتەدا، باسی ڕووداوەکانی پێش یەکی ئایاریان کردووە و، حزبی شیوعیان بەوە تاوانبار کردووە، کەوا ئەوان دەست پێشخەر بووینە و هاریکاری لایەنەکانی (جود)یان کردووە دژی یەکێتی و، چەندین پێشمەرگەیان لێ شەهید کردوون. هەر لەم یاداشتەیاندا، جەختیان لەسەر سەلامەتی هەردوو ئەندامی سەرکردایەتی حزبی شیوعی کردۆتەوە و، ئەوەشیان ڕاگەیاندووە کەباری ناکۆکی و پەیوەندی نێوان هاوڕێیانمان و هاوڕێیانی شیوعی لەپارێزگای هەولێر، بەهیچ شێوەیەك کار ناکاتە سەر هاوڕێیانی شیوعی، لەسلێمانی و ناوچەکانی تر[٢٨٩].

زیانەکانی حزبی سۆسیالیست، بریتی بوون لەشەهید بوونی پێنج پێشمەرگە و پێنج پێشمەرگەی تریش، بەتێرادیتنەوە خۆیان تەسلیمی هێزەکانی یەکێتی کردبوو. ئەوان باوەڕیان وابوو، ئازار نادرێن، چونکە خزم و کەسیان لەناو یەکێتیدا بوون، بەلام پێشبینییەکانیان ڕاست دەرنەچوون، هەر پێنجیان بەدیلی گوللەباران دەکرێن و دەکوژرێن[٢٩٠]. دوای تەواو بوونی شەڕەکە، هەردوو سەرکردەی دیل (کەریم ئەحمەد و ئەحمەد بانیخێڵانی)، لەگەڵ مام جەلال، لەڕۆژی ١٩٨٣/٥/١٠، بانگەوازێکی هاوبەش بۆ هەموو چەکدارانی

هـەردوو لا بـڵاو دەكەنـەوە و داوايـان لێدەكـەن كەلـەمڕۆ بـەدواوە، لەتـەواوی میحوەرەكان شەڕ رابگرن[٢٩١]. بەياننامەكە، هیچ سەدايەكی نـەبوو، بەتايبـەتی لەلای حزبی شیوعیەوە، چـونكە پێیـان وابـوو، ئـەو دوو سـەركردەيان دیلـن و ئیرادەيان داگیر كراوە، هەرچی بڵێن و بڵاوی بكەنەوە، پێيانەوە پابەند نـابین. (حزبـی سۆسياليسـتی كوردسـتان)، گلـەیی لـەپارتی هـەبوو، كەبەهانايانـەوە نەچـوونە. هـەروەها دەيـانگوت: حزبـی شـیوعیش جیـدی نەبووینـە لەسـەر شەڕكردن لەگەڵ هێزەكانی يەكێتی، چونكە (زۆربەی هێزەكانی يەكێتی بەنزيك بنكەكانی شیوعی تێپەڕ بووینە لەقەڵاتوكان، بەڵام لەبەر نەبوونی سياسـەتێكی روون و ئاشكرا نەك هەر رێگايان پێ نەگرتوون، بگرە يارمەتيشيان دابوون و ئاو و نانيشيان بەهەندێ لەچەكدارەكانی يەكێتی دابوو)[٢٩٢]. نەوشێروانيش جەخت لەسـەر ئـەم راسـتییە دەكاتـەوە، بـەڵام ئـەو بـەديوێكی تـر و لەبەرژەوەنـدی هێزەكەی خۆی. ناوبراو دەڵێت: (هێزەكـانی حشـع كـەم بووینـە و نـەيانوێراوە لەهێزەكانی يەكێتی بدەن)[٢٩٣].

ئەم شەڕە، پارسـەنگی هێـزی لـەرووی عەسـكەرییەوە، بـەقازانجی يـەكێتی گۆڕی و، هێزەكانی بـەرەی جـود لەناوچـەكانی هـەولێر و خۆشـناوەتی، بێهێـز كـرد. ئەگـەر بهاتبوونايـەش، زۆر بـەنهێنی و بـەپارێزەوە، دەهاتنـە ناوچـەكە. هـەروەها ئـەم شكسـتەی بـەرەی (جـود)، ناكۆكییـەكانی نێـوان ئەنـدامانی سـەركردايەتی حزبـەكانی قـوڵتر كـردەوە، كەلـەدواجاردا، بەشـێكی زۆر لەهێزەكانی سۆسياليست لەئابی ١٩٨٤ تەسليم بەيەكێتی بوون. دوای ئەمەش، قادر عەزيز جيابۆوە. لەحزبی شیوعیش، بەهائەدين نوری وازی لەحزب هێنا... جگە لەم زيانانەش، خەڵكێكی زۆر لەپێشمەرگە و ئەنـدامان، نائومێـد بـوون و وازيان لەپێشمەرگايەتی هێنا و بـەرەو ئـەوروپا رۆيشـتن، يـان تەسـليم بـەرژێم بوونـەوە. هێزەكـانی جـود، لـەمانگی ئـابی ١٩٨٣دا، خۆيـان رێـك خسـتەوە، بەهێزێكی زۆرەوە ويستيان پارسەنگی هێز بەقازانجی خۆيان راسـت بكەنـەوە، بـەڵام ئـەمجارەش، دوای شـەهيد بـوونی (١٥) پێشـمەرگە لەشـيوعی و، (٦٥) لەپارتی و، (٥) لەسۆسياليست و، (٢٢) لەيـەكێتی، جـارێكی تـريش شكسـتيان خـوارد. ئـەم خولـەی شـەڕ، كەبەگـەڕی دووەمـی شـەڕی قەنـديل بەناوبانگـە،

هێزەکانی عێراق و ئێران، بەشداریان تێدا کرد، لەپێناو یەکلاکردنەوەی شەڕەکە بەقازانجی هاوپەیمانەکانیان[٢٩٤]. هەروەها بووە خاڵێکی یەکلاکەرەوە و لەمە بەدواوە شەڕی گەورە و فراوانی تر نەقەوما. حزبەکان لەوە نائومێد بوون کەبەهێز ناتوانن کێشەکانیان یەکلا بکەنەوە، بۆیە وردە وردە لەشەڕکردن سارد بوونەوە، بەتایبەتیش دوای شکستی مفاوەزاتەکەی حکومەت و یەکێتی و، زەمینەسازی بۆ دامەزراندنی (بەرەی کوردستانی)، کرا.

٧- شەڕی ناوخۆ و دەرهاویشتەکانی

دوای گەرمبوونی شەڕی ناوخۆ و فراوانبوونی بازنەکانی، هەر لایەنێك هەوڵیدەدا بەهێنانەوەی کۆمەڵێك بیانوو و تۆمەت، لایەنی بەرامبەر تاوانبار بکات. بەئامانجی خۆشیرین کردن و ئیقناع کردنی کۆمەڵانی خەڵك، بەوەی کەئەو لەسەر هەقە و لایەنی بەرامبەر ناهەقی دەکات و، شەڕ و کێشەی لابەلا، دروست دەکات. ئەگەر بەدوای بیانوو و تۆمەت و قسەی ناشیرین و بوختان دانە پاڵ یەکترییەوە، بگەڕێین، ئەوا زۆر بەئاسانی لەبەیاننامە و ئەدەبیاتی هەموو لایەنە شەڕکەرەکان، دەیاندۆزینەوە. ئەو تۆمەت و بیانوانە، لەکاتی هەڵچوون و کاردانەوەکاندا، دروست کراون و بڵاوکراونەتەوە. ئەگەر بەشێکی هەرە کەمیان، راستی تێدا بووبێت، ئەوا بەدڵنیاییەوە، بەشی هەرە زۆریان داتاشراو و هەڵبەستراو بوون. جگە لەرق و قینی پەنگ خواردووی زۆر بەرامبەر بەیەکتری، هیچ شتێکی تری نەگەیاندووە.. هەوڵ دەدەین، بەشێك لەو بیانوو و تۆمەتانە بهێنینەوە کەلەو سەردەمانەدا، هۆکارێك بووینە بۆ چەواشەکردنی خەڵك و درێژەدان بەشەڕی ناڕەوا، بەرامبەر بەیەکتری.

١- هەبوونی پەیوەندی لەگەڵ رژێم و جاش و نۆکەران: مام جەلال لەرۆژی ١٩٧٩/١١/٤دا، پاش مفاوەزاتەکەی حزبی سۆسیالیستی کوردستان و حکومەتی بەغدا، کورتە نامەیەك بۆ حزبی شیوعی دەنووسێت و هاوپێچ لەگەڵ نامەکەدا، نامەیەکی (ئەحمەد فەقێ بێورەیی)یشی ناردووە. ئەحمەد بێورەیی، لەنامەکەیدا، هەواڵی ئەوەی بۆ مام جەلال ناردووە کەخەبەری موئەکەدی

(موئەکەد ! !) هەیە کەرژێم لەرێگای بۆمبی تەوقیت یان لغوم دەیەوێت مام جەلال لەناو ببات. جێ بەجێکردنی ئەم پیلانەشی بەجەماعەتی دکتۆر مەحمود و رەسوڵ مامەند، سپاردووە[٢٩٥]. ئەمە یەکێك بووە لەو هەوڵ و پڕوپاگەندانەی کەرژێم دەیکرد، بۆ زیاتر خۆشکردنی شەڕ و دوژمنایەتی خستنە ناو ریزەکانی پێشمەرگە و حزب و رێکخراوەکانی سەر گۆڕەپانی خەبات. لەبەرامبەر ئەوەشدا، (کەریم ئەحمەد)ی کۆنە سکرتێری حزبی شیوعی کوردستان، لەدیمانەیەکیدا، ئەوە دەخاتەڕوو کەلەڕووداوەکەی (پشت ئاشان) لەبەهاری ١٩٨٣دا، رژێم رۆڵی هەبووە لەم رووداوەدا، ئەویش بەهاندان و ئاراستەکردنی ئەو لێپرسراوانەی کەلەناو یەکێتیدا بووینە و بۆ حکومەت کاریان کردووە. لەم بارەیەوە، ناوبراو دەڵێت: (... لەبەستی شەرغەوە هەتا دەگاتە رۆژی هێرشەکە هەموو حکومەت رێکی خستبوو. جاسووسی حکومەت، نوێنەری حکومەت لەناو یەکێتی رێکی خستبوو، لەو بارەیەوە بەڵگەشمان هەیە، کەلەپاش راپەڕین ئەو بەڵگەنامانەمان لەبینایەکی موخابەرات چنگ کەوت، دەڵێ: ئێمە ئەو شتانەمان رێك خست)[٢٩٦]. هەندێك لەم تۆمەت و قسانە راستیشیان تێدا بوو، چونکە دوای راپەڕین و روخانی سەدام، زۆر بەڵگە دەست کەوتن کەراستی ئەم قسانەیان دەسەلماند. پەیوەندی کردنی کەسایەتی و لێپرسراوی لایەنەکان، بەپیاوانی رژێم و دروست کردنی (خەت مائیل) لەنێویاندا، لەپێناوی سوود وەرگرتن لەدەنگ و باس و پیلانەکانی رژێم، کارێکی کردەیی بووە. چۆن شۆڕش، بۆ بەرژەوەندی خۆی، ویستوویەتی ئەم هێڵە دروست بکات، رژێمیش بەهەمان شێوە. هەندێك لەو پەیوەندییانە حاشا هەڵنەگرن، چونکە لەسەر زاری لێپرسراوە بەئاگا و بالا دەستەکانی حزبەکان، دانیان پیانراوە و بڵاوکراونەتەوە. بۆ نموونە:

– لەدوای تێکچوونی مفاوەزاتی نێوان یەکێتی و حکومەت لەساڵی (١٩٨٣–١٩٨٥)دا. یەکێتی پەیوەندی لەگەڵ زۆر لەسەرۆك جاش و مەفرەزە خاسەکان، هەبووە. بۆیە پاش مفاوەزات، مەفرەزەی پێشمەرگە بەتەك رەبایەی جاشەکاندا رۆیشتوون، بێ ئەوەی تەقەیان لێ بکرێت، یارمەتی دەربازبوونیان دراوە، چونکە لەنێوانیاندا، پەیوەندی هەبووە[٢٩٧]. تۆفیق رەحیم کۆنە

پێشمەرگەی یەکێتی بووە، پاشان تەسلیم بۆتەوە و بۆتە لێپرسراوی مەفرەزە خاسەی ئیستخبارات لەسلێمانی. ناوبراو، درێغی نەکردووە لەدژایەتیکردنی پێشمەرگە، بەڵام جارێکی تر دێتەوە شاخ و دەچێتە ئێران، ئەمجارەیان دەبێتە پێشمەرگەی پارتی. پشکۆ نەجمەدین، دەنووسێت: (من نامەیەکم بەناوی حەمە ئاواتەوە، بۆ تۆفیق رەحیم فەرماندەی مەفرەزەی تایبەتی جاشان و هاوڕێی خۆمان نووسی!)[٢٩٨].

– حزبی سۆسیالیستی کوردستان، لەهەڵبژاردنی ئەنجومەنی یاسادانانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی (سەر بەرژێم)، لەرۆژی ١٩٨٣/٨/٥دا، خەڵك و هەوادارانی خۆی راسپاردبوو کەدەنگ بەپاڵێوراو (محیەدین حەمە حەسەن) بدەن، چونکە بەدۆستی خۆیانیان زانیوە و لەدواڕۆژدا سوودی لێدەبینن[٢٩٩].

– عەبدوڵڵا ماولیانی لێپرسراوێکی جاش بووە، دێتە دەرەوە و پەیوەندی بەحزبی شیوعی دەکات و لەلای ئەوان بۆتە پێشمەرگە. یەکێتی و سۆسیالیست و پارتی، هەر سێ لایەن داوایان لەسەری هەبووە، گوایا دەستی هەبووە لەکوشتنی پێشمەرگە و ئەندامانی ئەوان. شیوعیش بەرگری لەناوبراو دەکرد. رۆژی ١٩٨١/٩/٥، مەفرەزەیەکی یەکێتی، لەگوندی دەرگەڵە، ناوبراو دەکوژن. بەم شێوەیە، یەکەمین شەڕ لەنێوان شیوعی و یەکێتیدا، هەڵدەگیرسێ[٣٠٠]. یوسف حەنا یوسف (ئەبو حیکمەت)، ئەوکات لێپرسراوی مەڵبەندی هەولێری حزبی شیوعی بوو، ناوبراو دەنووسێت: عەبدوڵڵا ماویلی فەرماندەی مەفرەزە خاسە بوو، لەناوچەی رەواندز. ژمارەی ئەو چەکدارە جاشانەی کەلەگەڵیدا بوون، (٣٠) کەس بوون. زۆربەیان کۆنە شیوعی، یان پەیوەندی دۆستانەیان لەگەڵ حزبی شیوعیدا، هەبووە، بەخودی (عەبدوڵڵا)شەوە. ناوبراو دێتە دەرەوە، پەیوەندی بەهێزی شیوعیەکانەوە کردووە. مام جەلال، نامەیەکی بۆ عەبدوڵڵا نووسیوە ئەبو حیکمەت دەڵێت: (من خۆم نامەکەی مام جەلالم خوێندەوە کەبۆ ماویلی ناردبوو). لەنامەکەدا، بەخێرهاتنی کردبوو، بەئازایەتی و هەڵوێستەکانی ماویلی هەڵدابوو. داوای لێکردبوو پەیوەندی بەریزەکانی یەکێتییەوە بکات، بەڵام ناوبراو ئەو داوایەی رەت کردۆتەوە. رۆژێك لەگوندی دەرگەڵە، مەفرەزەیەکی یەکێتی، چواردەوری ناوبراو دەگرن و داوای لێدەکەن

چەك دابنێت و تەسلیمیان بێت. ئەو، ناچێتە ژێر ئەم بارەوە. شەڕ ڕوودەدات، ماویلی دەکوژرێت. لەتۆڵەی ئەوە، حزبی شیوعی لەگوندی (ئاکۆیان)، چواردەوری (وەسمان بەگ)ی لێپرسراوی یەکێتی دەگرن و دەبێتە شەڕ. لەئەنجامدا، وەسمان بەگ و سێ پێشمەرگەی تری یەکێتی، دەکوژرێن[٣٠١].

٢- **مفاوەزات کردن لەگەڵ ڕژێم:** لەهەموو قەیران و کێشە و گرفتەکاندا، مفاوەزات باشترین چارەسەر بووە بۆ لابەلا کردنی کێشەکان، وەلێ: حکومەتە یەك لەدوای یەکەکانی عێراق، تەنها لەکاتی بێهێزیدا، پەنایان بۆ ئەم ڕێگایە بردووە و تا سەر دڵسۆز نەبوونە بۆ جێبەجێکردنی بەڵێنەکانیان. ئەوەی کردوویەتیان، تەنها بۆ خۆ بەهێزکردن و کات کوشتن بووە. لەشۆڕشی ئەیلولدا، زۆر جاران پەنا بۆ ئەم ڕێگایە بردراوە، بەڵام هیچ ئەنجامێکی لێ بەدی نەهاتووە. لەشۆڕشی نوێشدا، هەر لەسەرەتای هەڵگیرساندنەوە، حکومەت ئەم ڕێگایەی چەندین جار و بەچەندین شێوە، تاقیکردۆتەوە. ئەمجارەیان، نەك بەیەکجار لەگەڵ هەموو حزبەکان، بەڵکو هەوڵیداوە هەر جارێك دەرگا بەرووی لایەنێکدا بکاتەوە و داوای دانووستاندنی لێ بکات. ڕژێم، لەم کارەیدا، تەنها مەبەستی ئەوە بووە کەدووبەرەکی و درز بخاتە ڕیزی حزبەکان و پەرتەوازەیان بکات، تاوەکو بەئاسانی بتوانێت بەسەریاندا زاڵ بێت. گرنگترین ئەو داواکاری و مفاوەزاتانەی حکومەت و لایەنە کوردییەکان- تەنها ئەوانەی ئاشکرا بووینە و بڵاوکراونەتەوە- لەنێوان (١٩٧٧-١٩٩١)دا، ئەمانە بوون:

- ساڵی ١٩٧٧، پارتی لەڕێگای (عزەت بەگی دەرگەڵەیی) و، (یەکێتی)ش لەڕێگای (حاجی محەمەد شێخ ڕەشیدی لۆلان)، مفاوەزاتیان لەگەڵ حکومەت کردووە[٣٠٢].

- حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان، لەتشرینی یەکەمی ١٩٧٩دا، چوونەتە بەغدا و لەگەڵ نوێنەرانی حکومەت دانیشتوون. د. مەحمود عوسمان، سەرۆکی شاندەکە بووە.

- کەسەدام حوسێن لەساڵی ١٩٧٩دا بۆتە سەرۆك کۆمار، هەوڵیداوە مفاوەزات لەگەڵ لایەنە کوردییەکان بکات. بۆ ئەم مەبەستە، لەسەرەتای ساڵی

١٩٨٠، پەيامێك بۆ يەكێتی دەنێرێت و داوای دەست پێكردنی مفاوەزاتيان لێدەكات[٣٠٣].

– پێش هەڵگيرساندنی شەڕی عێراق– ئێران لە ١٩٨٠/٩/٢٢دا، سەدام حوسێن (بارزان تكريتی– سەرۆكی مخابەراتی عێراق)، كەبرای خۆيەتی، رادەسپێرێت كەنامەيەك بۆ سەرۆكی پارتی ديموكراتی كوردستان (مەسعود بارزانی) بنێرێت و داوای گفتوگۆی لێ بكات، بەڵام بەهۆی بێ متمانەيی بەحكومەت و سەدام حوسێن، هەوڵەكە سەری نەگرتبوو[٣٠٤].

– حكومەت لەساڵی ١٩٨٢دا، شاندێكی سەر بەمخابەراتی عێراقی ناردۆتە لای پارتی و لەناوچەی برادۆست، لەگوندی (بێركمێ)، كەبارەگای مەسعود بارزانی لێبووە، چاويان بەناوبراو كەوتووە. (عيزەت سلێمان بەگی دەرگەڵەيی)، ياوەری شاندەكەی حكومەتی كردووە. شاندەكە، نامەيەكی (بارزان تكريتی)يان گەياندۆتە دەستی سەرۆكی پارتی و وايان پيشان داوە كەگوايا لەسەر داوای سەرۆكی پارتيدا هاتوون، بەڵام بارزانی، پێيانی گوتبوو: من هيچ نامەيەكم بۆ حكومەت نەنووسيوە، بەڵام ئامادەم بۆ بەرژەوەندی گەلی كورد گفتوگۆ بكەم[٣٠٥].

– رۆژی ١٩٨٢/١٠/١٣، مام جەلال لەگوندی گۆڕەشێر، چاوی بەدكتۆر عەبدولڕەحمان قاسملۆ، كەوتبوو. سێ نوێنەری حكومەتی عێراق لەگەڵ د. قاسملۆ، ئامادەی ئەم يەكتر بينينە بووينە. يەكێك لەم سێ كەسە، برای (سەعدون شاكر)ی بەڕێوەبەری موخابەراتی عێراق بووە. مام جەلال لەم دانيشتنەدا، پرسياری لەنوێنەرانی حكومەتی عێراق كردبوو، ئايا بەغدا بەچ شێوەيەك ئامادەيە لەگەڵ كورد رێك بكەوێت؟ هەروەها گوتبووی: ينك بەتەنها ئامادە نييە لەگەڵ بەغدا، گفتوگۆ بكات[٣٠٦].

– مام جەلال رۆژی ١٩٨٣/٢/١٤، نامەيەك بۆ (كەريم ئەحمەد)ی ئەندامی مەكتەبی سياسی حزبی شيوعی عێراق دەنووسێت. لەنامەكەدا هاتبوو: چەند رۆژێك لەمەوبەر ئاگادار كراين كەمیری راسپاردەی گرنگ و بەپەلەی بۆمان هەيە... رۆژی ١٩٨٣/٢/١٣– واتە: رۆژێك پێش نووسينی نامەكە، ئيسماعيل– سێ كەسيان هاتن كەبريتی بوون لە: محەمەد شاكر (برای سەعدون شاكر)،

(عەقیــد ئیحســان) لێپرســراوی مخابــەراتی شــیمالی و یــەکێکی دی کەنەمدەناسی[٣٠٧]. ئەم یەکتر بینینە، ڕێگا خۆشکەر و زەمینەسازیکردن بووە بۆ مفاوەزاتەکەی یەکێتی و حکومەت لەکۆتایی ١٩٨٣ تاوەکو ١٩٨٥/١/١٥، کەساڵێك و چل و دوو ڕۆژی خایاند. لەبارەی ئەم مفاوەزاتەوە، ڕێباز دەنووسێت: (... مفاوەزات بەنهێنی کاری بۆ کراوە، بۆیە دەتوانم بڵێم سەرەتای مانگی شوباتی ١٩٨٣- سێ مانگ پێش ڕووداوەکەی پشت ئاشان-، زانیم مفاوەزات هەیە، لەنامەیەکی کاك نەوشیروان کەبۆ سەید کەریم نووسرابوو ئەو مەسەلەی بەراشکاوی تێدا بەدی دەکرا. کاك فەرەیدون بەنهێنی چووە بەغدا)[٣٠٨].

- هەر ئەو کاتەی کەیەکێتی و پارتی، لەشەڕێکی توندوتیژدا بوون، حکومەت بۆ پەرتەوازەکردنیان، بەنهێنی مفاوەزاتی لەگەڵ هەردوو لایان هەبوو، لەسەرەتای شوباتی ١٩٨٣ لەگەڵ یەکێتی و لەهەمان کاتیشدا لەگەڵ پارتی. بەڵام ئەوەی پارتی، دوای ئەوەی کەلەگەڵ سوپای ئێران بەشداری هێرش بۆ سەر حاجی ئۆمەران (گرد مەندیل) لەرۆژی ١٩٨٣/٧/٣١ دەکەن، مفاوەزاتەکەیان نامێنێ[٣٠٩].

- مفاوەزاتی حکومەت و یەکێتی، لەکۆتایی ١٩٨٣ تاوەکو ١٩٨٥/١/١٥.

- سەدام لەرێگای (د. موکەرەم تاڵەبانی)[٣١٠]، کۆنە وەزیری حزبی شیوعی عێراق لەکابینەی حکومەتی عێراق، لەناوەڕاستی حەفتاکانەوە، داوا لەهەموو حزبەکان (ینك، پدك، حسك، حشع) دەکات، جارێکی تر دانوستاندن دەست پێبکەن... دوای ئەوەی سەدام، موکەڕەم رادەسپێرێ، ناوبراویش لەکۆتایی شوباتی ١٩٨٨دا، نامەیەك بۆ سۆسیالیست دەنووسێ و لە ١٩٨٨/٣/٥دا، دەگاتە دەستی (شێخ محەمەد شاکەلی)، ئەندامی مەکتەبی سیاسی حزبی سۆسیالیست، ئەویش بۆ سکرتێری حزب (ڕەسوڵ مامەند)ی دەنێرێ. موکەڕەم، بەهەمان شێوە، نامە بۆ هەرسێ لایەنەکەی تریش دەنووسێت، بەڵام هەر چەند مانگێك دوای ناردنی ئەم نامەیە، رژێم دەستی بەجێبەجێکردنی پرۆسەی ئەنفال دژی گەلی کورد، کرد[٣١١].

- مەحمودی حاجی حەمەڕەش، هەڤاڵ و کادیرێکی دێرینی ڕێکخستنەکانی

سۆسیالیست بووە. رژێم لەرۆژی ١٩٩٠/٨/٢٣- سێ هەفتە دوای داگیرکردنی کوێت لەلایەن عێراقەوە-، ناوبراو بۆ مەسەلەی مفاوەزات دەنێرێتە تۆکان، بۆ لای حسك، ئەوکات لەبارەگای سەرکردایەتی، تەنها محەمەد شاکەلی و محەمەدی حاجی مەحمود و مامۆستا سەعد عەبدوللا و سەید کاکە، لەوێ دەبن. لەرۆژی ١٩٩٠/٨/٢٦، بەئامادەبوونی هەر چواریان قسە لەگەڵ مەحمودی حاجی حەمەڕەش، دەکەن... بەلام وا دیار بوو، رژێم هیچ بەڵێنێکی پێدا نەناردبوو، تەنها داوای ئەوەی کردبوو تەسلیم ببنەوە و حکومەت رێزتان دەگرێت... حزبی سۆسیالیست، داواکەیان رەت کردبۆوە... بەلام ناوبراو گوتبووی: (حکومەت، بەزۆر، جارێکی تریش دەمنێرێتەوە لاتان)[٣١٢].

- دوا مفاوەزات، ئەوەی ئاشکرا ئەنجامدرا، مفاوەزاتەکەی دوای راپەڕینی بەهاری ١٩٩١ی نێوان بەرەی کوردستانی و حکومەتی عێراق بوو.

لەهەموو ئەو پەیوەندی و نامە ناردن و مفاوەزاتانەدا، چونکە تاك لایەنانە بووینە، ئەگەر لایەنێك مفاوەزاتی کردبێت، ئەوا لایەنەکانی تر زۆر بێ رەحمانە، هێرشی راگەیاندنیان کردۆتە سەری و بە (جاش و خۆفرۆش و گەڕانەوە بۆ باوەشی رژێم و شۆڕشی چەواشە...) و دەیان ناو و ناتۆرەی تر، تاوانباری کردوون.. لایەنی مفاوەزات کاریش بەو موبەریراتانەی کەموفاوەزاتەکەی لەپێناودا کردووە، وەلامی داونەتەوە. ئەو هێرشانە، بارگرژییەکانی زیاتر کردووە و شەڕی ناوخۆشی گەرمتر کردووە، کەئەمەش تاکە ئامانجی بەغدا بووە لەو مفاوەزاتانەدا.

٣- بەرزکردنەوەی دروشمی (روخاندنی رژێم): کاتێك کەیەکێتی نیشتمانی کوردستان، لەبەرەی (جوقد)دا بوو، لەژێر پاڵەپەستۆی سوریا و حزبە عەرەبیەکانی وەك: (حزبی بەعس- سەرکردایەتی هەرێمی عێراق)، دروشمی روخاندنی رژێمیان بەرز کردبۆوە. لەم کاتەدا، حزبی سۆسیالیستی کوردستان، لەرێگای گفتوگۆکردن لەگەڵ بەغدا، هەوڵی چارەسەرکردنی کێشەی کوردی دەدا و بڕوای بەروخاندنی رژێم نەبوو. ئەم کاتە: یەکێتی، سۆسیالیستی بەوە تاوانبار دەکرد و دەیگوت: ئەو تاقمە- مەبەست لەسۆسیالیست بوو-،

دروستکراوی رژێمن و کرێگرتەن، هاکا گەڕانەوە باوەشی حکومەت، بۆیە باوەڕیان بەروخاندنی رژێم نییە. کەچی دوای مفاوەزاتەکەی (٨٣-٨٥)ی یەکێتی و حکومەت، ئەمجارەیان بارەکە پێچەوانە بۆوە. بەرەی جود، بەسۆسیالیستیشەوە، داوای روخاندنی رژێمیان دەکرد، کەچی یەکێتی لەگفتوگۆکردندا بوو لەگەڵ ئەو رژێمەی کەچەند مانگێك پێشتر بەنیازی روخاندنی بوو. یەکێتی وازی لەدروشمەکەی هێنابوو. بۆیە (بەگاڵتەپێکردنەوە لەزنجیرە وتارێکی رادیۆکەیاندا بەتەنزەوە دەیانگوت: عێراق بەئێمە ناڕوخێت و ئیشی ئێمە نییە مەگەر لەشکرەکەی حسك و پاسۆك لەخاڵص و حەمرینەوە هێرش بکات و حکومەتی عێراق بڕوخێنێ... یەکێتی، بۆ پشتگیریکردن لەهەڵوێستەکەی خۆیان ئەو نامانەیان بڵاوکردەوە کەساڵح یوسفی لەپێش کۆنگرە بۆ سۆسیالیستی ناردبوو، لەوێ داوای مفاوەزات و ئاشتی دەکات، داوا دەکات ئەو دروشمە هەڵنەگرن، چونکە ئەوە ئیشی کورد نییە... نامەکان لەسەرکردایەتی سۆسیالیست لەناو جانتاکەی کاك رەسوڵ- لەپشت ئاشان-، گیرابوون... پاشان، ینك چاپ و بڵاوی کردەوە)[٣١٣].

٤- **نوێنەری عەشایەر و کوڕە کوێخا**: کەبزوتنەوە لەنیمچە بەرەی (یەکێتی)، دەرچوون، کادیر و بەرپرسە باڵاکانی کۆمەڵە کەبوونە هێزی یەکەمی ناو یەکێتی، هەمیشە رەخنەیان لەبزوتنەوە دەگرت و دەیانگوت: چەندین کوڕە ئاغا و دەرەبەگ و خەڵکی (سۆشیال عەشایەر) هەیە، هەموویان لەگەڵ بزوتنەوەن. ئەوان هەرچەندە خۆیان بەسۆسیالیست لەقەڵەم دەدەن، بەڵام بەپێچەوانەوە نوێنەرایەتی چینی عەشایەر و دەرەبەگ و کوڕە کوێخا و ئاغا دەکەن... دەیانگوت: خودی سکرتێری حزب (رەسوڵ مامەند)، کوڕە کوێخا و دەرەبەگە. لەبەرامبەر ئەم دەنگۆیانە، (سۆسیالیست)یش تەواو بەپێچەوانەوە دەیانگوت: کەزۆربەی هەرە زۆری سەرکردە باڵاکانی کۆمەڵە کوڕە ئاغا و شێخ و دەرەبەگن...

لەراستیدا، لەناو (بزوتنەوەی سۆسیالیست)، لەگەڵ ئەوەی کەخەڵکێکی باشی خوێندەوار لە (مامۆستا و دەرچووی کۆلیژ و ئەفسەر و...)یان لەگەڵدا

بوو، لەگەڵ ئەوەشدا، ریزەکانی بێ بەری نەبوو لەکوڕە دەرەبەگ و خەڵکی نەخوێندەوار و عەشایەر. خودی (رەسوڵ مامەند) ئەوە نەبوو کەکۆمەڵە دەیانگوت ئەوەش نەبوو کەسۆسیالیست وەسفیان دەکرد. لەراستیدا، رەسوڵ مامەند، هەرچەندە کوڕە کوێخا بووە بەڵام نکوڵی لەوە ناکرێت کەمرۆڤێکی سیاسی و خەباتگێڕ بووە، چ لەسەردەمی شۆڕشی ئەیلول، چ لەسەردەمی هەڵگیرساندنەوەی شۆڕشی نوێدا. لەهەردوو قۆناغەکەشدا، پەڵەیەکی ناشیرین، ئاوێنەی ژیانی تەڵخ نەکردووە. یەکێتیەکان، (بەکۆمەڵە و خەتی گشتی و خودی مام جەلالیشەوە)، دانیان بەوەدا ناوە کەلەناو ریزەکانیاندا خەڵکی باڵا دەست هەن و کوڕە ئاغا و دەرەبەگ و شێخ و کوێخان. یەکێتی هەمیشە رەخنەی لەحسك دەگرت کەئاغا و دەرەبەگ و عەشیرەتگەر و نەخوێندەوارن، (کەچی زۆر لەبەرپرسەکانی کۆمەڵە و پێشمەرگەکان کوڕە ئاغا و کوڕە دەوڵەمەند و کوڕە شێخ بوون)[٣١٤]. بۆ مەسەلەی رادەی تێگەیشتن و خوێندەواریشیان، (دەتوانم بڵێم لەسەدا حەفتای ئەندامانی کۆمەڵە کتێبێکیان نەخوێندبۆوە لەسەر بیری چەپ)[٣١٥]. بۆ هەبوونی خەڵك و باندی چەتە و رێگر لەناو هێزی پێشمەرگە و شۆڕشدا، کەس ناتوانێت نکوڵی لەبوونی ئەم جۆرە خەڵکە لەناو هەموو لایەنەکاندا بکات. بۆ پشت راستکردنەوەی ئەم بۆچوونە، کەسی یەکەمی ناو یەکێتی کەخودی (مام جەلال)ە، پاش ئەوەی لەسنوری مەڵبەندی یەك کێشە و ململانێ لەنێوان محەمەدی حاجی مەحمود و هەندێك لەسەرکردەکانی کۆمەڵە دروست دەبێت، کۆمەڵە لەلای مام جەلال شکایەت لەناوبراو دەکەن، بەڵام مام جەلال رەدیان دەداتەوە و جەخت لەوە دەکاتەوە کە (من شۆڕش دەکەم، شۆڕش تەنیا بەئێوەی خوێندەوار بەئاکام ناگات، من پێویستم بەهێز و لەشکر هەیە، جوتیاران و عەشیرەتەکانیش، هێزی بنچینەی شۆڕشن... ئەم پۆخڵەوات و کەموکوڕییانەی ئێوە لەسەر هێزی پێشمەرگە بەگشتی و کاکە حەمە و پێشمەرگەکانی بەتایبەت باسی دەکەن و پێتان قبوڵ ناکرێن، لەنێو هێزەکانی کۆمەڵەدا و لای لێپرسراوەکانی کۆمەڵەش هەن)[٣١٦]. (حاجی مەمۆ)ش کەکەسایەتیەکی دیاری کۆمەڵە و دواتر (ئاڵای شۆڕش) بووە، لەو مونتەلەقەی (مام جەلال)ەوە، روو لەکەسی یەکەمی کۆمەڵە دەکات و دەڵێت: (... دڵنیام نەوشێروان لەهەموومان چاکتر بەوە ئاشنا بووە کەلەناو

قەڵەمڕەوی دەسەڵاتی پێشمەرگەی خودی خۆیدا، چەندان ئاغا و باندی غەدر و چەتەیی هەبوون، کەهەموو چالاکی و کرداری پێشمەرگانەیان تەنیا ئازاردان و زوڵم لێکردن بووە بەسەر سەروەرییەکانی مرۆڤ و ئازاردانی جوتیارە زەحمەتکێشەکان، کەکەم و زۆر باسیان ناکات و ناویان ناهێنێ...)[٣١٧].

بەکورتی: هەموو لایەنەکان، ئەو تۆمەتانەی دەیاندایە پاڵ یەکتر و ناوی یەکتریان پێدەزڕاند، هیچ لایەنێکیان بێبەری نەبوون لەم جۆرە خەڵکانە و، پەرێزی هیچ لایەنێکیان پاکژ نەبووە، ئەمەش بەقسەی ئێمە نا، بەڵکو بەقسە و دانپیانانی سەرکردە باڵاکانی خۆیان.

٥- ئۆتۆمبێل بردنی فەرمانگە حکومییەکان: لەسەرەتای ساڵی (١٩٨١)ەوە، پێشمەرگەکانی سۆسیالیست، بێ درێغی کردن، بەدەیان ئۆتۆمبێلی فەرمانگە حکومییەکانیان دەبرد و شۆفێرەکانیشیان ئازاد دەکردن... لەناوچە ئازادکراوەکان دا، بنمیچی ئۆتۆمبێلەکانیان دەبڕییەوە بۆ ئەوەی لەکاتی ڕووبەڕووبوونەوەی لەناکاو و بەسەر بۆسە و کەمین داکەوتن، زوو خۆیان دەرباز بکەن. لەم کاتەدا، سۆسیالیست لەدەشتی هەولێر، ریکۆردی شکاندبوو، (تەواوی هێزەکانی حسك لەدەو بەستی شەرغە بەو سەیارانە، بەئاشکرا و ئازادانە کار و چالاکییەکانیان ئەنجام دەدا)[٣١٨].

یەکێتی نیشتمانی کوردستان، زۆر جاران لەئیستگەکەیانەوە، گلەییان لەسۆسیالیست دەکرد و، ئەم کارەیان بەناڕەوا دەزانی، بەبیانووی ئەوەی ئەم ئۆتۆمبێلانە موڵکی حکومەت نین و موڵکی گشتین... بەم کردەوەیە، زیان بەخەڵك و هاوڵاتیان و بەرژەوەندی گشتی دەکەوێت، نەك حکومەت. لەم کاتەی ئەوان ئەم ڕەخنەیان دەگرت، پێشمەرگە و لێپرسراوەکانی خۆیان، لەم کارە نەدەپرینگانەوە. لەسەرەتای شەڕی عێراق و ئێران، هێزەکانی یەکێتیش چەندین شۆفەڵ و تەنکەری گاز و لاندکرۆزەری حکومەتیان بردبوو[٣١٩].

٦- رفاندن و دەستگیرکردنی پسپۆڕ و خەڵکی بیانی: بەسەدان پسپۆڕ و ئەندازیار و کارمەندی دەوڵەتە ڕۆژئاواییەکان، لەدام و دەزگا و پرۆژەی ئابوری و سەربازییەکانی حکومەت کاریان دەکرد و لەژێر چاودێری پۆلیس و سوپاوە،

دەسوڕانەوە. لەگەڵ ئەم پارێزبەندییەش، هێزەکانی سۆسیالیست چەندین جار، ئەم جۆرە خەڵکەیان رفاندووە، تاکە مەبەستیشیان، بۆ پڕوپاگەندە و بڵاوکردنەوەیان لەراگەیاندنە جیهانییەکان بووە. بەم کارەیان، ئەو پەیامەیان بەو دەوڵەتانە دەگەیاند، کە:

– لەدەڤەرەکانی کوردستاندا، شۆڕشێکی چەکداری هەیە و پێچەوانەی پڕوپاگەندەکانی رژێم، ئەم ناوچەیە ئارام نییە.

– شۆڕشی کورد، شۆڕشێکی رەوایە، لەپێناو هێنانەدی ئامانجەکانی نەتەوەی کورد، خەڵك بەو شاخانەوە کەوتوون. دەنا ئەوان ئەوەندە عەشقی توندوتیژی و چەك و خوێن رشتن نین.

– پێویستە ئەو پسپۆڕ و کارمەندانە ئەم راستییە بزانن و بەرای گشتی وڵاتەکانیان بگەیەنن کە پێشمەرگە باند و گروپی تیرۆریستی نین، ئەوە حکومەتی عێراقە دان بەبوونی مافەکانیان نانێت. بۆیە هەرچی زووە دەبێت ئەم حکومەتانە پەیوەندییە ئابووری و سەربازییەکانیان لەگەڵ عێراق بپچڕێنن و لەدامەزراندنی پڕۆژەی ئابوری و سەربازی، هاریکاری حکومەتی عێراق، نەکەن.

هێزەکانی حزبی سۆسیالیست، چەندین چالاکی لەم بابەتەیان ئەنجامداوە، بۆ نموونە:

– لەرێکەوتی ١٩٨٢/١/١١، لەبناری قەرەچوغ، هێزێکی هاوبەش لەهەرێمی یازدەی باواجی بەفەرماندەیی بەکر حەمە (مەلا بەکر) و هەرێمی هەشتی دەشتی هەولێر بەفەرماندەی قادر مستەفا و هاریکاری مام غەفور و سەید عەبدوڵڵا کەردزی، لەنزیك گوێڕ، دوو خەبیری فەرەنسی و نائیب زابتێك و چەند سەربازێك دەستگیر دەکەن. لەپێناو ئازادکردنیان، هێزێکی زۆری رژێم لەسوپا و جاش، بەپاڵپشتی دوازدە کۆپتەر، دەکەونە کێومالکردنی بەستی شرغە و دەشتی کۆیە، (گوندی نێرەگێن، بانەمورد، سێکانیان، قەشقە، بەردەسپی، بناری باواجی). لەئەنجامدا رووبەڕووی هێزەکانی (سۆسیالیست و شیوعی و یەکێتی)، دەبنەوە و زیانێکی زۆریان بەردەکەوێت و ناتوانن بەئامانجەکەیان

(ئازادکردنی خەبیرەکان)، بگەن. بەدەست بـەتاڵی و شکست خواردووییـەوە، دەگەڕێنەوە. ئەم چالاکییە، دەنگدانەوەیەکی فراوانی لەراگەیاندنەکانی دەوڵەتە رۆژئاوایییـەکان، دایـەوە. بەتایبـەتی لەئیسـتگەکانی: (لەنـدەن، مۆنتیکـارلۆ). سەرەنجام بەنێوەندگیری د. عەبدولڕەحمان قاسملۆ، خەبیرەکان ئازاد کـران و گەڕانەوە فەڕەنسا[٣٢٠].

لەبەرامبەر ئەم کارانـەدا، یـەکێتی دەیگـوت: (ئەمـە دژی بێگانەیـە و کـورد بەتیرۆریست دەناسرێن، لەسـەر گرتنـی مهەندیسـە فەڕەنسـی و بەریتانییـەکان بەیانێکی دوور و درێژ و زەرەرەکانی بۆ کـورد، هـەمووی لەسـەر سۆسیالیسـت بڵاو کرایەوە... کەچی دواتر یـەکێتی بـەخۆی مهەنـدیس و خـەبیری دەگـرت و بەپارە تەسلیم بەوڵاتەکانیانی دەکردنـەوە... بۆ سـەیارە بردنـی حکومـەتیش بەهەمان شێوە)[٣٢١]. نەك هەر دوای ئەم چالاکییەی سۆسیالیست یەکێتی خۆی دەستی بەئەنجامدانی ئەم جۆرە چالاکیانە کرد، بـەڵکو زۆر پێشـتر[٣٢٢]، کـاری لـەم شـێوەیەی ئەنجامـداوە، بـەڵام بـۆ بیـانوو گـرتن، ئـەم رەخنانـەیان لەسۆسیالیست گرتووە.

٧- کۆکردنـەوەی بـاج و سـەرانە سـەندن لەگوندنیشـن و دەوڵەمەنـدەکان: دوای ساڵی (١٩٧٦)، حکومەت دەستی کرد بەراگواستنی گوندە سـنوورییەکانی (عێراق- ئێران)، (عێراق- تورکیا). ئەو گوندنشینانەی لەدەوروبەری شارەکان، لەژێر چاودێری و کۆنترۆڵی خۆی، لەئۆردوگا زۆرەملێکان، کەخۆی نـاوی نـابوو (گوندی هاوچەرخ)، نیشتەجێ کردبوون. گوندنشینەکان، رەز و باخ و کێڵگـە و پـرۆژەی جۆربـەجۆریان هـەبوو. حکومـەت هـەمووی خـاپور کـردن. کانیـاو و سەرچاوە ئاوییەکانیشی چیمەنتۆڕێژ کـرد. لـەبری ئـەوە، بـڕە پارەیـەکی وەك قـەرەبوو، بەگوندنشـینەکان دەدا. لـەم کاتـەدا، هێزەکـانی پێشـمەرگە، ئـەو خەڵکانەیان ناچار دەکرد کە (بەخۆشی بێت یان بەزۆرداری)، بڕێك لەو پارەیەی کـەوەریانگرتووە، بیدەنـە شـۆڕش و هێـزی پێشـمەرگە. ئەمـە شـتێکی نهێنـی نەبوو، هەموو سەرکردە عەسکەری و سیاسییەکان دەیزانن. لەم سەروبەندەدا، بەرپرسەکانی کۆمەڵە، چونکە خۆشیان بەمحەمەدی حاجی مەحمود نەدەهات،

بەوەرگرتنی ئەم پارەیە، تاوانباریان دەکرد. سەرکردەیەکی عەسکەری کۆمەڵە، لەم بارەیەوە دەنووسێت: (دوای راگواستنی گوندەکان و قەرەبووکردنەوەیان لەلایەن رژێمەوە، یەکێتی بڕێك پارەی لەجوتیارەکان وەردەگرت بۆ شۆڕش. بەرپرسی ناوچە و رێکخستنەکانی پێشمەرگە کارەکانیان ئەنجامدەدا کەچی بۆ حەمەی حاجی مەحمود کرابوو بەعەیبە و رەخنە... سەرەڕای ئەمەش کەپارەکەش کۆدەکرایەوە، چەند بوو؟ چی لێدەکرا، چۆن سەرف دەکرا؟ ئەوە ئێمە نەماندەزانی)[٣٢٣]. رێژەی وەرگرتنی پارەکەش لای یەکێتی نیشتمانی کوردستان (٥٪) بوو[٣٢٤]. واتە گەر جوتیارێك (١٠) هەزار دیناری قەرەبوو وەربگرتایە، دەبوو (٥٠٠) دیناری بدابوایە یەکێتی. هەڵبەت حزبەکانی تریش، لەسنووری دەسەڵاتی خۆیان ئەم باج و سەرانەیان، لەخەڵك وەردەگرت. جگە لەمەش، (لەسەرەتای هەشتاکان، یەکێتی پسوولەی رەسمی کردووە و بۆ خەڵکە دەوڵەمەندەکانی ناردووە تاوەکو یارمەتی شۆڕش و یەکێتی بدەن. واتا، پارەیان لەدەوڵەمەندەکان دەستاند)[٣٢٥]. نەك هەر دەوڵەمەندەکان، بەڵکو یارمەتی و پارەیان لەو کارمەند و فەرمانبەرانەی دەوڵەت وەردەگرت کەلەژێر کۆنترۆڵی پێشمەرگەکاندا بووینە. (لەناوچەی بازیان و قەرەداغ ئابۆنەیان بەزۆری لەو فەرمانبەرانە وەردەگرت کەفەرمانبەری حکومەت بووینە)[٣٢٦]. خەڵکێکی شڕەخۆر، لەناو هێزی پێشمەرگە، سوودیان لەم بوارە وەرگرتبوو، زۆر جاران بەرێگای ساختە و تەزویرەوە، بێ ئاگاداری شۆڕش، پارە و سەرانەیان لەخەڵك وەردەگرت[٣٢٧].

ئەو یارمەتی و پیتاك کۆکردنەوەیە، سنووری ئاسایی خۆی بەزاندبوو، لەکاتی مفاوەزاتی یەکێتی و حکومەت لەکاتی گرتنی بێتواتە لەناوەڕاستی مانگی دەی ١٩٨٣، تەواو چووە خانەی تالان و دزی کردن. لەم بارەیەوە، رێباز دەنووسێت: (... راستە گوندەکان جاش بوون، بەڵام قەت نەدەبوو پێشمەرگە دەست بۆ تالان و بڕۆ، دەرگا لەرێسمە بردن ببات... ئەم گوندانە تا دوێنێ جێگای حەوانەوەی پێشمەرگە بوون... هەندێك لەوانە دۆست و ئەندامی ینك بوون... هەندێك لەپێشمەرگەکان هەڵسوکەوتی جاشانەیان دەکرد، زۆر بێ ئابڕوانە چاویان لەمافوور، مەڕ، بزن، مریشك، هێلکەی ئەو جوتیارانە بوو...

هەندێك لەپێشمەرگە و مەسئولەكان ئەو چەك و تەقەمەنیانەیان شاردەوە كەبەخوێنی چەندین پێشمەرگە دەست كەوتبوو... هەرچەندە سەركردایەتی شۆڕش ماوەیەك خۆی توڕە و توند كرد و وەعدی دا ئەو پاتەخۆر و بێ ئابڕوانە سزا بدات كەچی پاش ماوەیەك وەكو هەمیشە دیزە بەدەرخۆنە كرا)[٣٢٨]. ئەم كارانە نەك هەر یەكێتی دەیكرد و كردوویەتی، بەڵكو هێزەكانی تریش لەحزبەكانی ناو بەرەی جود[٣٢٩]، بەسۆسیالیستیشەوە لەم كارانەدا نەدەپرینگانەوە، پێشمەرگە و كادیر و فەرماندەكانی ئەوانیش دانیان بەمەدا ناوە و دەستیان تێدا هەبووە. گرفتەكە لێرەدایە یەكێتی ئەوكات هەر سۆسیالیست و هێزەكانی تری بە (باج كۆكەرەوە، دەواجینانە، راو و رووتكەر، دز و جەردە، پارە بەزۆر لەخەڵك سەندن...تاد) تاوانبار دەكرد و، لەراگەیاندنەكانیدا، لێی لەهەڵلا دەدان، وەك ئەوەی (بانێك و دوو هەوا) بێت.

٨- **ناو و ناتۆرە بۆ یەكتر داتاشین و یەكتر سووك كردن:** لەم رووەوە، هیچ لایەنێك رەحمی بەلایەنەكەی بەرامبەری نەكردووە، لەبەكارهێنانی وشەی ناشیرین و قێزەون، نەپرینگاونەتەوە. كەچی هەر ئەم هێزانە، دوای ئەوەی كەئاشتبوونەتەوە، هەر لەراگەیاندنەكانیانەوە، بەشان و باڵی یەكتریان هەڵداوە و بەیاننامە و جوێننامەكانی رابردوویان بیرچۆتەوە. هەندێك لەم نموونانە:

- یەكێتی حزبی شیوعی بەتەحریفی، راسترەو، كلكی قیادە موەقەتە، پاشكۆی سۆڤیەت، لادەر لەرێبازی ماركسی، ناودەبرد. پارتی، بەجاشی ئەم دەوڵەت و ئەو دەوڵەت و عەشایەر و بنەماڵە و پاسدار موەقەتە تاوانبار دەكرد.

سۆسیالیستی بەهێز و تاقمێكی دروستكراوی رژێم و گومانلێكراو لەقەڵەم دەدا و بەتاقمە سەرلێشێواوەكەی (رەسوڵ- جووجەڵە)، جاشی قیادە موەقەتە، ناوی دەبردن. سەری زمان و بنی زمانیان: (تاقمی شرەخۆر و جووجەڵە رەسوڵیەكان)[٣٣٠]، بوو. بە (پاسۆك)یان دەگوت: شەلاتیەكانی سلێمانی، بكوژەكانی كونەماسی، جەماعەتی مەنجەڵێك دۆڵمە. هەروەها دەیانگوت: پاسۆك چەند كەسێكی چەقۆ وەشێن و ژمارەیان ئەوەندە كەمە، هەموویان كۆبكەنەوە بەیەك مەنجەڵە دۆڵمە تێر دەخۆن.

لەبەرامبەر ئەم ناو و ناتۆرە بەخشینەوە، هێزەکانی (جود)یش بە (یەکێتی)یان دەگوت: (جاش جەلالییەکان، جاشە عەقائیدییەکان، موخابەراتی ئەم دەوڵەت و ئەو دەوڵەت، شەست و شەشەکان، پۆلپۆتەکان،...تاد).

ئەم تۆمەت و بیانوو دانەپاڵ یەکتری و جوێن بەخشینانەوە، لەپرۆسەی ئاشتی و پێکهاتنەوە و بەیەکەوە هەڵکردن، دوورتری دەخستنەوە و، کڵپە و بڵێسەی ئاگری شەڕی ناوخۆی توندوتیژ و گەشتر دەکرد، رق و قینی ئەندام و هەوادارانیان بەرامبەر بەیەکتری، زیاتر دەکرد. لەبەرامبەر ئەمەشدا: رژێم و نۆکەرەکانی، دڵخۆش و ئاسوودە و، خەڵکی رەش و رووت و نیشتیمانپەروەری کوردییان، هەناسە سارد و بێ هیواتر دەکرد.

٨- رۆڵی گوندنشینان لەشۆڕشی نوێدا

جوتیار و گوندنشینەکانی کوردستان، بەدرێژایی مێژوو و شۆڕش و سەرهەڵدان و راپەڕینەکانی گەلی کورد، هەمیشە کوانوو بوونە و رۆڵی بەرچاویان لەبەرەو پێش چوون و بەردەوامبوونیان، هەبووە... لەهەموو قۆناغەکانیشدا، ئەوان زەرەرمەندی پلە یەك بوونە. دێهاتەکانیان، سووتاو و وێرانکراون. ماڵیان بەتاڵان براوە. رەز و باخ و کێڵگە و تەبارەی گەنم و جۆیان، سووتێندراوە... کانیاو و سەرچاوە ئاوییەکانیان، تەقێندراونەتەوە. لەسەر حەواندنەوە و نان‌دان و میوانداریکردنی پێشمەرگە، تووشی دەیان کێشە و گرفت و گرتن و ئەشکەنجەدان، بوونەتەوە.

هەموو گوندەکان بەگشتی، بەتایبەتیش ئەوانەی کەوتبوونە ناوچە ئازادکراوەکان، باری قورسیان کەوتبووە سەر شان... ئەوان، (لەشۆڕشی نوێی گەلەکەمان و گەشەپێدان و حەوانەوە، نان پێدان، دەنگوباس گەیاندن، رێنمایی کردن، شاردنەوەی برینداروکۆمەك گەیاندن، ئەوە هەموو جوتیارە سەربەرزەکانی وڵاتەکەمان گرتبوویانە ئەستۆ... هەڵوێستی جوامێرانەیان هەبوو بەتایبەتی عەشیرەتەکانی مەنتك، مام سار، خەیلانی، شێخ مەموندی، هەرکی، لەناو ئەمانەدا مەنتکە مەڕدارەکان، زستانان لەکۆتانەکانی دەشتی هەولێر و وڵاتی کۆیە و زنجیرە شاخی بناری باواجی... لەناو تاوڵ و

ڕەشماڵـەكانیان پێشـمەرگەكانیان دەخەوانـد. نەیاندەهێشـت پێشـمەرگەكان حەرەسیات بگرن، بەڵكو خۆیان حەرەسـیاتیان لێدەگرتن و پێشـمەرگەش زۆر لێیـان دڵنیـا بـوون كەبـەهیچ جۆرێـك جاسووسـیان بەسـەر پێشـمەرگەوە نەدەكرد)[٣٣١]. لەزۆر حاڵەتیشدا، لەكاتی هێرش و پەلاماری هێزەكانی ڕژێم بـۆ سـەر ناوچـەكانیان، ئـەوان بەچـەك و تەقەمـەنی تایبـەتی خۆیـان، وەك هێـزی پشـتیوان، شـان بەشـانی پێشـمەرگەكان، دژی ئـەو هێزانـە دەجـەنگان و قوربانیشیان دەدا.

پێشمەرگەكان، كاتێك كـەبۆ ئەنجامـدانی چالاكییەك دەچـوون، زۆر جـاران ئۆتۆمبێـل و تراكتـۆری گوندنشـینەكانیان بـەكاردەهێنا، خاوەنەكانیشـیان، بەمەجبوری بەگەڵیان دەكەوتن و زۆر جارانیش بەسەر كەمین و هێزەكانی ڕژێم لەجاش و سوپا دەكەوتن و، دەبوونە قوربانی... چونی ئەوان، ئەگـەر هەنـدێك جاریش بەویستی خۆیان بووبێت، ئەوا بەشی زۆریان لـەژێر گوشـار و هەڕەشـە ڕازی دەبـوون و دەبـردران. كەلەئەنجامـدانی چالاكییەكانیشـیان دەگەڕانـەوە، جـارێكی تـریش دەبوونـەوە میـوانی گوندنشـینەكان، (لەهـەر مـاڵێكیش نـانی ئێوارەیان دەخوارد، داوای دوو ژەمی بەیانی و نیوەڕۆشـیان دەكـرد... ئەگـەر ئەو كاتەی كەلەماڵەكاندا بڵاو دەبوونەوە، شەوەكەی سـارد بووایـە، هەریەكـەو پێخەفێكیشی لەماڵەكە داوا دەكرد و بەرەو مزگەوتی دێیەكە دەچوون)[٣٣٢].

هـەموو گونـدەكان، بەرێـژەی جیاجیـا، ئـەم ئەركـە ترسـناك و قورسـەیان كەوتبووە سەر شان. كەباسی گوندێك دەكەین و بەنموونە دەیهێنینەوە، مانای ئەوە نییە دەڤەر و گوندەكانی تری كوردستانمان لەیاد كردبێـت. كـەناوی هـەر گونـدێك دێـنین، ئـەوە گوزارشـتە لەبەشـی زۆری گونـدەكانی كوردسـتان. (نێـرەگێن)، گوندێكـە و سـەر بەناحیـەی (دێگەڵـە)ی نێـوان هـەولێر و شـاری (كۆیە)یە. كەوتۆتـە سـەر بەسـتی شـەرغە. ئـەم گونـدە لەسـەرەتای شۆڕشـی ئەیلولەوە تا دەگاتـە شۆڕشـی نـوێ، چـەندین جـار سـووتاوە و وێرانكـراوە... (بەدرێژایی شۆڕشی نوێ، پێشمەرگە دەچوونە گوندەكانی قەراج و كەنـدێناوە، لەگەڕانەوەیانـدا لـەم گونـدە پشـوویان دەدا و نانیـان دەخـوارد... كەلـەدۆڵی خۆشناوەتیش دەهاتن، لەم گوندە پشوویان دەدا و دەمانەوە)[٣٣٣].

سەرەڕای پێشکەشکردنی ئەم هەموو خزمەت و ئەرك كێشانە، ئینجا زۆر جاران، بەهۆی فکر و بیروڕای جیاوازەوە، لەلایەن پێشمەرگەکانیشەوە، ئازار و ئەشکەنجە دەدران، بەتایبەتیش لەسەردەمی شەڕی ناوخۆدا. هەموو گوندنشینەکان سەر بەیەك حزب نەبوون، هەیانبوو سەر بەحزب و ڕێکخراوێکی دیاریکراو بووە، هەشبووە هیچ وابەستەیەکی حزبی و ڕێکخراوەیی نەبووە، بەڵکو تەنها هەواداری ئەم لایەنە بووە، لەپای ئەوەوە لەلایەن پێشمەرگەکانی حزبی رکابەرەوە، تووشی ئەشکەنجە و ئازاردان بۆتەوە. بۆ نموونە: (حاجی سەعیدی گوندی نێرەگێن گوایا لایەنگیر و هەواداری یەکێتی بووە، پاش شەڕەکەی شەوی ١١-١٩٨٣/١/١٢، پێشمەرگەکانی حزبی سۆسیالیستی کوردستان دەیگرن و ئەشکەنجەی زۆری دەدەن، بەو بیانووەی کەناوبراو ڕێنوێنی بۆ هێزە هێرشبەرەکەی یەکێتی کردووە... شایانی باسە، ماڵەکەی ناوبراو، هەردەم پڕ بووە لەپێشمەرگەی هەموو لایەنەکان.. ئەو پیاوێکی بەتەمەن و ریش سپی بووە، جوتیارێکی هەژار و ماندوو بووە. بەرەنجی شان و ئارەقەی نێو چەوانی خۆی بژێوی ماڵ و منداڵەکانی پەیدا کردووە... پێشمەرگەکان، نانەکەشیان لێدەخوارد، ئەوجا ئازاریشیان دەدا...)[٣٣٤].

پشکۆ نەجمەدین، زۆر بەویژدانانە، باس لەژیان و ئەرك كێشانی گوندنشینانی کوردستان دەکات و بۆ مێژوو دەنووسێت: (چەند گوناه بوون، ئەو خێزانە جوتیارانەی نەیاندەتوانی ژەمێك بەتەنیا بۆ خۆیان پێکەوە نان بخۆن، پاش ماندوو بوونی ڕۆژانە، پێکەوە رابکشێن و وەنەوزێك بدەن. چ سەخت بوون ئەو زستانە شەوانەی لەدەرگای ماڵانمان دەدا و لەشیرینی خەودا، تازە زاوایەکمان لەئامێزی نۆبووك دەردەکێشا و بۆ تاقیکردنەوەی مەترسی ڕێگا، وەپێش خۆمان دەخست. من هەمیشە لەتوانا و حەوسەڵە و خۆڕاگری خەڵکی گوندەکانی کوردستان سەرسام بووم. ئەو خەڵکە چ وزە و توانایەکیان هەبوو!)[٣٣٥].

لەدرێژەی ڕۆژان و قۆناغەکانی شەڕی ناوخۆشدا، ئەو کاتەی کەبراکان، کەوتبوونە گیانی یەکتر و دوژمنی سەرسەختی خۆیان لەیاد کردبوو، لایەنی بەرامبەریان بەدوژمنی ژمارە یەکی خۆیان حسێب دەکرد، ئەو کاتانە،

جوتیارەکـان، سـەرەڕای خـەم خـواردن و ئازارکێشـان، هەمیشـە سـەرکۆنەیان دەکردن و داوای تـەبایی و یـەك ریزییـان لێدەکردن. پشـکۆ دەنووسـێت: (مـن لـەماوەی دە سـاڵی پێشـمەرگایەتی خۆمـدا، تـەنیا یـەك جوتیـارم نـەبینی بەلایەنگیرانی یەکێتیشـەوە، کەلەدڵـەوی شـەڕی قیـادە موەقەتـە و پاشـتریش لایەنەکانی دیکەی نێو بزوتنەوە چەکدارییەکەیان پێ خۆش بێت)[٣٣٦].

ئەگەر جـارێکیش لێپرسـراو یـان فەرماندەیـەکی پێشـمەرگەش بەویژدانـەوە باسی ئەم ماندووبوون و ئەرك کێشـان و ئەشـکەنجەدانی گوندنشـینان لەلایـەن پێشــمەرگەوە کردبێـت، ئـەوا لەلایـەن حـزب و رێکخراوەکانیانـەوە تووشـی لێپرسینەوە و سزادان و دوورخستنەوە، بوونەتەوە[٣٣٧].

بەشی پێنجەم
ڕاگەیاندنی حزبی سۆسیالیستی کوردستان

أ- گۆڤار و رۆژنامە:

١- پێشمەرگە- دەنگی پێشمەرگە:

گۆڤاری هێزی پێشمەرگەی (حزبی سۆسیالیستی کوردستان- عێراق). لەژێر دروشمی: (کوردستان یان نەمان)دا، دەرچووە. چەند ژمارەیەکی سەرەتایی بەناوی (پێشمەرگە) دەرچووە. دواتر بۆتە (دەنگی پێشمەرگە). یەکەم ژمارەی لەمایسی ١٩٧٩دا، دەرچووە. ژمارە (٢)ی لەحوزەیرانی ١٩٧٩دا، دەرچووە. ژمارەکانی (١،٢)ی لەئەرشیفی (مەڵبەندی ئاوەدانی کوردستان لەبەرلین)، پارێزراون. ژمارە (٦)ی لەتەموزی ١٩٨٠دا، دەرچووە. ئەم ژمارەیە، لەدەزگای چاپ و راگەیاندنی حزبی شیوعی عێراق، بەرۆنیۆ چاپ و بڵاو کراوەتەوە[٣٣٨].

ژمارە (٢٨)ی ساڵی پێنجەم، قەبارە (١٧×٢١سم)، ٢٠ لاپەرە، لەشوباتی ١٩٨٣دا، دەرچووە. ژمارە (٣١)ی دوا ژمارەیە و لەکانوونی یەکەمی ١٩٨٦دا، دەرچووە. قەبارەکەی (A5) بووە. گرنگی بەبڵاوکردنەوەی هەواڵ و چالاکیەکان و دەنگوباسی پێشمەرگە و بابەتی پەیوەندیدار بەکاروباری عەسکەری، داوە. بەزمانی کوردی (کرمانجی خواروو- رێنووسی ئارامی) دەرچووە.

ئەم دوو دروشمە لەسەر بەرگی ژمارە (٢٨)دا نووسراوە: یەکەم- (دیموکراسی بۆ عێراق و ئۆتۆنۆمی راستەقینە بۆ کوردستان). دووەم- (خەبات دەکەین دژی ئیمپریالیزمی جیهانی وەلەسەرووی هەموویانەوە ئیمپریالیزمی ئەمەریکا، زایۆنیزم و کۆنەپەرستی). لەسەر بەرگی ئەم ژمارەیەدا، (نرخی "١٠٠" فلسە) نووسراوە.

ئێندێکسی ژمارە (٢٨):

- سەروتار: دەبێ پلانی شەڕی ناوخۆ گۆڕ بکرێ، ل١.
- رۆڵی بەرگری میللی لەشۆڕشدا، رێبوار عەبدولڕەحمان، ل٣.
- لەرۆژژمێری پارتیزانێکدا، شێروان شێروەندی، ل٦.
- چاوپێکەوتنێك لەگەڵ کادرێکی پارتی کرێکارانی کوردستانی تورکیا،

پەیامنێری دەنگی پێشمەرگە، ل٧.

- زایۆنیزم ترسناکترین دوژمنی سەربەستی و سەربەخۆیی گەلانە، وەرگێڕانی: ئاسۆ، ل١١.
- نامەیەك بۆ ئافرەتە سۆسیالیستەکان، شەهید سۆران (عەبدوڵڵا کوێستانی)، ل١٥.
- ئەدەب و شۆڕش: ئاوازێکی نیوەچڵ، پێشکەشە بەیادی سێ ساڵەی شەهیدبوونی سەید سەلیم، شیعر، زرار جۆلا، ل١٧.
- ئاگادارییەك دەربارەی بڵاوبوونەوەی چەند بەلاغێکی عەسکەری، ل١٨.
- پۆستەی (دەنگی پێشمەرگە)، ل١٩.
- کاروانی شەهیدان: شەهیدی نەمر خالید مستەفا سێکانیانی، لەبەرگی دواوە (دیوی ناوەوە)ی گۆڤارەکەدا، بڵاوبۆتەوە.
- بەیاننامەی لیژنەی بەرەی نیشتمانی دیموکراتی لەپارێزگای هەولێر، لەبەرگی دواوە (دیوی دەرەوە)ی گۆڤارەکەدا، بڵاوبۆتەوە.

دەنگی پێشمەرگە، لەحوزەیرانی ١٩٨٤ تاوەکو تەموزی ١٩٨٥، ماوەیەك دەوەستێت، لەشوێنی ئەو، گۆڤاری (پەیامی شۆڕشی کوردستانی عێراق) دەرچووە. پاش وەستانی (پەیام)، دەنگی پێشمەرگە، دووبارە دەرچۆتەوە.

٢- رێگای ئازادی:

ئۆرگانی ناوەندی (حزبی سۆسیالیستی کوردستان- عێراق). یەکەم ژمارەی بە (٨) لاپەڕەی قەبارە (A4)، لە ١٩٨١/٥/٢٥دا، دەرچووە. ژمارە (١)ی لەدوو چاپی جیاوازدا لەیەك کاتدا، بەکوردی و عەرەبی، دەرچووە. بابەتەکانی ئەم ژمارەیە، زێتر تایبەت بوون بەبڵاوکردنەوەی هەواڵەکانی یەکەم کۆنگرەی حزب لە (١٢-١٩٨١/٥/١٥).

ژمارە (٦٥)ی لەئاداری ١٩٩٠دا، دەرچووە. ژمارە (٦٨)، دوا ژمارە بووە کەلەشاخ دەرچووبێت. یەکەم ژمارەی دوای (راپەڕین)ی، ژمارە (٦٩) بووە کەبە (٨) لاپەڕەی قەبارە گەورە (٣٣.٥×٤٦سم)، لەتەموزی ١٩٩١دا، دەرچووە. ژمارە (٦٩)ی لەهەولێر و بەئاشکرا، بەتیراژێکی زۆر، بەشێوەیەکی

هونەری ڕێك و پێك، لەچاپخانەی (ڕۆشنبیری سەر بەئەمینداریەتی ڕۆشنبیری و لاوانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی سەردەمی ڕژێم)، چاپ و بڵاوکراوەتەوە. ئەم ژمارەیە: بەیەکەم ڕۆژنامە: (لەرووی هونەری چاپ و تیراژ و قەبارە)وە، دوای ڕاپەڕین دەژمێردرێت. هەر ئەم ژمارەیە لەبەر خواستی زۆری خەڵك، جارێکی تر چاپ کراوەتەوە. ئەم ژمارەیە و چەند ژمارەیەکی دوای ڕاپەڕین، لەلایەن ڕۆژنامەنووس (شێرزاد شەریف شێخانی)یەوە سەرپەرشتی کراوە. ژمارە (٧٠)ی لەئەیلولی ١٩٩١دا دەرچووە. ژمارە (٧١)ی لەتشرینی یەکەمی ١٩٩١دا دەرچووە. ژمارە (٧٢)ی لەتشرینی دووەمی ١٩٩١دا، دەرچووە ژمارە (٧٣)ی لەکانوونی یەکەمی ١٩٩١دا، دەرچووە. ژمارە (٧٤)ی لەکانوونی دووەمی ١٩٩٢دا، دەرچووە. ژمارە (٧٥)ی لەئاداری ١٩٩٢دا دەرچووە. ژمارە (٧٦)ی لەنیسانی ١٩٩٢دا، دەرچووە. ژمارە (٧٧)ی لەتشرینی یەکەمی ١٩٩٢دا، دەرچووە. ژمارە (٧٨)ی دوا ژمارە بووە و لەتشرینی دووەمی ١٩٩٢دا، دەرچووە.

لەمە بەدواوە، ئەو باڵەی کەلەکۆنگرەی یەکگرتنی هەرسێ حزبەکە (سۆسیالیست، گەل، پاسۆك)، کەبەباڵی رەسوڵ مامەند، ناسراو بوون، دەرچوون و کۆنگرەی دووەمی (حزبی سۆسیالیستی کوردستان)یان، لەرانیە بەست، دواتر لەشوباتی ١٩٩٣دا، چوونەوە ناو یەکێتی نیشتمانی کوردستان. (محەمەدی حاجی مەحمود)یش، دوای یەکگرتنی (حزبی یەکگرتنی کوردستان) لەگەڵ پارتی دیموکراتی کوردستان، بەچەند هەفتەیەك دواتر، لەپارتی دەردەچێت و دووبارە (حزبی سۆسیالیستی کوردستان) ڕێك دەخاتەوە. لەژێر ناوی ئەم حزبە ڕێکخراوەوە، ڕێگای ئازادی ژمارەکانی (٧٩، ٨٠، ٨١، ٨٢، ٨٣، ٨٤، ٨٥، ٨٦)ی لێدەردەچێت. هەندێك لەم ژمارانە بەرەنگی رەش و سپی بەفۆتۆکۆپی، چاپ و بڵاوکراونەتەوە.

ژمارە (٨٦)ی دوا ژمارە بووە کەبەناوی (ڕێگای ئازادی)یەوە دەرچووبێت و لەحوزەیرانی ١٩٩٤دا، دەرچووە.

لەسەردەمی شاخ، مامۆستا (سەعد عەبدوڵڵا)، لێپرسراوی دەزگای ڕاگەیاندنی حزب بووە. هەروەها ئەم کادیر و پێشمەرگانەی حزب، کاریان لە

(ڕێگای ئازادی)دا، کردووە:

- لە (١٩٨١- ئابی ١٩٨٥): ئاسۆ حەسەن، ڕێبوار عەبدولڕەحمان، مامۆستا دارا (محەمەد عومەر دۆڵەبەکرەیی)، شێرکۆ، عەبدوڵڵا قەرەداغی، عەبدوڵڵا ئیسماعیل (مامۆستا فەرەیدون).
- لەکۆتایی (١٩٨٥- ڕاپەڕین ١٩٩١): عەبدوڵڵا قەرەداغی، شێرکۆ، ئاری کاکەیی، مەریوان فەتحی (مامۆستا جەمال)، شێرزاد شێخانی.
- لەدوای ڕاپەڕینەوە، تا هەڵوەشاندنەوەی حزب، ئەم نووسەر و ڕۆژنامەنووسانە، وەك سەرپەرشتیار و دەستەی نووسەران، کاریان تێدا کردووە: (شێرزاد شێخانی، عەبدوڵڵا قەرەداغی، ئاسۆ حەسەن، ئیسماعیل تەنیا، برزۆ عەلی هەژار، مستەفا پەژار، عەباس عەبدوڵڵا یوسف).
- ڕێگای ئازادی، تا کۆتایی ساڵی سێیەمی، (١٩) ژمارەی لێدەرچووە. لەهەر ساڵێکی تازەی دەرچوونیدا، لەزنجیرەی ژمارە یەك (١)ەوە، دەستی بەدەرچوون کردووە. لەسەرەتای ساڵی چوارەمی دەرچوونیدا (کانوونی دووەمی ١٩٨٤)، زنجیرەی ژمارە (٢٠)ی وەرگرتووە. لەمە بەدواوە، پەیڕەوی ئەوە نەکراوە کەلەهەر ساڵێکی تازەی دەرچوونیدا زنجیرەی ژمارە (١)ی پێبدرێت.

ژمارەکانی شاخ، بەهەردوو ڕەنگی ڕەش و سوور دەرچووینە. تەنها مانشێتەکان بەڕەنگی سوور نووسراون، نرخی ژمارەکانی (١٠٠) فلس بووە.

- بۆ زانیاری زیاتر، ئەو ژمارانەی کەلەسەردەمی شاخ دەرچووینە و لەئەرشیفی بەندە (ئیسماعیل تەنیا)، پارێزراون، بۆ پاراستن و وون نەبوونیان، لێرەدا پۆلینیان دەکەم:
  - ژمارە (٨)، ساڵی دووەم، حوزەیرانی ١٩٨٢، ٤ ل.
  - ژمارە (٩)، ساڵی دووەم، ئابی ١٩٨٢، ٦ ل.
  - ژمارە (١٠)، ساڵی دووەم، ئەیلولی ١٩٨٢، ٦ ل.
  - ژمارە (١١)، ساڵی دووەم، تشرینی یەکەم و تشرینی دووەمی ١٩٨٢، ٦ ل.
  - ژمارە (١٢)، ساڵی دووەم، کانوونی یەکەمی ١٩٨٢، ٦ ل.
  - ژمارە (١)، ساڵی سێیەم، کانوونی دووەمی ١٩٨٣، ٦ ل.

- ژماره (٢)، ساڵی سێیەم، شوباتی ١٩٨٣، ٦ ل.
- ژماره (٣)، ساڵی سێیەم، ئازاری ١٩٨٣، ٨ ل.
- ژماره (٥)، ساڵی سێیەم، ئابی ١٩٨٣، ١٠ ل.
- ژماره (٧)، ساڵی سێیەم، کانوونی یەکەمی ١٩٨٣، ٨ ل.
- ژماره (٢١)، ساڵی چوارەم، شوباتی ١٩٨٤، ١٠ ل.
- ژماره (٢٢)، ساڵی چوارەم، ئازاری ١٩٨٤، ٨ ل.
- ژماره (٢٣)، ساڵی چوارەم، نیسانی ١٩٨٤، ١٠ ل.
- ژماره (٢٤)، ساڵی چوارەم، ئایاری ١٩٨٤، ٨ ل.
- ژماره (٢٦)، ساڵی چوارەم، ئابی ١٩٨٤، ١٠ ل.
- ژماره (٢٧)، ساڵی چوارەم، تشرینی دووەمی ١٩٨٤، ٨ ل.

ئەو ژمارانەی کەپۆلینمان کردوون، هەموویان لەژێر دروشمی (دیموکراسی بۆ عێراق و ئۆتۆنۆمی راستەقینە بۆ کوردستان)دا، دەرچوون.

٣- سۆسیالیست

گۆڤارێکی تیۆریە، حزبی سۆسیالیستی کوردستان- عێراق، بەزمانی کوردی (کرمانجی خواروو- رێنووسی ئارامی)، دەریدەکات. یەکەم ژمارەی لەناوەڕاستی ١٩٨١دا، دەرچووە.

- ژماره (٣)ی ساڵی دووەم، (٤٠) لاپەڕەیە، قەباره (١٧×٢١سم)، لەمانگی ئابی ١٩٨٢دا، دەرچووە. نرخی (٢٥٠) فلسە.
- ژماره (٤)، ساڵی دووەم، (٤٦) لاپەڕەیە، قەباره (١٧×٢١سم)، کانوونی یەکەمی ١٩٨٢.
- ژماره (٦)، ناوەڕاستی تشرینی دووەمی ١٩٨٣.
- ژماره (٧)، ساڵی چوارەم، (٥٢) لاپەڕە، قەباره (١٧×٢١سم)، ئازاری ١٩٨٤.
- ژماره (٨)، ساڵی چوارەم، (٤٤) لاپەڕە، قەباره (١٧×٢١سم)، کانوونی یەکەمی ١٩٨٤.
- ژماره (٩)، ساڵی ١٩٨٦.

- ژماره (١١)، ساڵی شەشەم، حوزەیرانی ١٩٨٧.
- ژماره (١٤)، ساڵی حەوتەم، قەباره (١٧×٢١سم)، تشرینی دووەمی ١٩٨٨.
- ژماره (١٦)، ساڵی نۆیەم، ئاداری ١٩٩٠.
- ژماره (١٧)، دوا ژماره بووه، لەتشرینی یەکەمی ١٩٩٠دا، دەرچووه. لەمە بەدواوە وەستاوە.
- (رەسوڵ مامەند، سەعد عەبدوڵلا، عادل موراد، عەدنان موفتی، ئاسۆ حەسەن، ڕێبوار عەبدولڕەحمان، دارا، هەڵمەت، محەمەد شاکەلی، کامەران قادر شۆڕش، عەبدولرەزاق مەرزەنگ، ئیسماعیل تەنیا، عەباس عەبدوڵلا یوسف، شێروان محەمەد،...تاد)، بەرهەمیان تێدا بڵاوکردۆتەوە.
- لەزۆربەی ژمارەکانیدا، یەك دوو لاپەڕەی کۆتایی، بابەتی بەزمانی عەرەبی، تێدا بڵاوکراوەتەوە.

* ئیندێکسی چەند ژمارەیەك:
* ژماره (٣)، ساڵی دووەم، ئابی ١٩٨٢:

- کورتە باسێك دەربارەی تیئوری شۆڕشگێڕی، ب. گۆران (سەعد عەبدوڵلا)، ل١.
- سەرمایەداری لەبەردەم هەژانی نوێ دا، هەڵمەت، ل١١.
- نووسراوێك بۆ شاعیری فەلەستینی (سمیع القاسم)، شێروان محەمەد، ل٢٥.
- عومان مەڵبەندی نۆکەرایەتی ئیمپریالیزمی جیهانی، سۆسیالیست تەرجەمەی کردووە، ل٢٦.
- کوبا دورگەی شۆڕش و ئازادی، سۆسیالیست تەرجەمەی کردووە، ل٣٢.
- چەوساندنەوە، سۆسیالیست، ل٣٤.
- راپەڕینی ئازادیخوازانەی ئافرەتانی جیهان، ل٣٥.

* ژماره (٤)، ساڵی دووەم، کانوونی یەکەمی ١٩٨٢:

- چەند سەرنجێك دەربارەی پێشڕەو، ب. گۆران (سەعد عەبدوڵلا)، ل١.
- لێکۆڵینەوەیەك لەمەڕ وجودیەت، خلف (شێخ محەمەد شاکەلی)، ل١٢.
- شیلی رژێمی تیرۆر و داپڵۆسین، ل٢٠.
- چین، فەرهەنگ، ل٣٠.

- هێرشی رژێمی زایۆنی بۆ سەر لوبنان بەشێکە لەستراتیژی فراوانی ئەمەریکا لەناوچەکەدا، نووسینی: ن.ك، تەرجەمە: کامەران، ل٣١.
- دەوری لاوان لەشۆڕشی گەلەکەماندا، ئاسۆ (ئاسۆ حەسەن)، ل٤٠.
- کێشەی بێکاری لەجیهانی سەرمایەداریدا، ل٤٤.

* ژمارە (٧)، ساڵی چوارەم، ئازاری ١٩٨٤:

- قۆناغێکی تازە لەبزوتنەوەی رزگاری خوازی گەلی کورد و لەدایکبوونێکی نوێ، حیکمەت (رەسوڵ مامەند)، ل١.
- چەپی توندڕەو لەژیانی سیاسی رۆژهەڵاتدا، سۆسیالیست، ل١٠.
- خوارووی ئەفریقیا رووبەڕووی دوژمنکارییەکان دەبێتەوە، وەرگێڕانی لەعەرەبیەوە: هەڵمەت، ل١٩.
- ئاژانسی موخابەراتی ئەمەریکا (CIA) لەسەردەمی رێگان، نووسینی: تیسرنس کانوون، تەرجەمەی: ب. ئامانج (سەعد عەبدوڵڵا)، ل٣٠.
- ئیعلامی فاشیستەکان، ئاسۆ حەسەن، ل٣٦.
- چەند سەرنجێك دەربارەی کێشەی کوردستان و عێراق و پێداویستی ئەمڕۆی، رێبوار (رێبوار عەبدولڕەحمان)، ل٤٠.
- ئیمپریالیزم، سۆسیالیست، ل٤٧.
- عن الادب والفن والسیاسه، سیروان (عەباس عەبدوڵڵا یوسف)، ل٥٠.

* ژمارە (٨)، ساڵی چوارەم، کانوونی یەکەم ١٩٨٤:

- پەیوەندی ئۆرگانیزمی شۆڕشی رزگاری نیشتمانی و پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی، ب. گۆران (سەعد عەبدوڵڵا)، ل١.
- پۆڵۆنیا لەدەمی مار هاتە دەر، ئامادەکردنی: عەبدولڕەزاق مەرزەنگ، ل٨.
- گەلی کورد و تاقیکردنەوەی حوکمی زاتی، ئامادەکردنی: م. بەختیار، ل١٥.
- ئەزموونی وڵاتە تازە پێگەیشتووەکان و رێگای گەشەسەندنی ناسەرمایەداری، ئامادەکردنی: شاهین، ل٢٣.
- پەرەسەندن و قووڵ بوونەوەی بزوتنەوەی رزگاریخوازی نیشتمانی، ئامادەکردنی: کامەران شۆڕش، ل٢٩.
- فەرهەنگی سیاسی: دیموکراتی شۆڕشگێڕ، ل٣٦.

- الماركسية والادب والفن، بقلم: ل.ج، ل٣٧.
- التوجه الاشتراكي هو طريق الى التقدم الاجتماعي، اعداد: اشتى (عادل مراد)، ل٤٢.

٤- طريق الحرية:

ئۆرگانی ناوەندی حزبی سۆسیالیستی کوردستان– عێراق. بەزمانی عەرەبی لەدەرەوەی وڵات لەسوریا (دیمەشق) دەرچووە. عادل موراد، عەدنان موفتی، عەبدولخالق زەنگەنە، سەرپەرشتی دەرچوونیان کردووە. یەکەم ژمارەی بە (١٢) لاپەڕەی قەبارە (A4) لەتەموزی ١٩٨٢دا دەرچووە. لەم ژمارەیەدا: چەندین وتار و دەنگ و باس و هەواڵەکانی حزبی لەناوەوە و دەرەوەدا تێدا بڵاوکراوەتەوە. لەلاپەڕەی یەکەمدا، وتارێك بەبۆنەی یەکەم ساڵیادی شەهید ساڵح یوسفی لەگەڵ وێنەکەیدا، بڵاوکراوەتەوە. هەروەها وتارێك لەسەر دەست درێژییەکانی ئیسرائیل بۆ سەر گەلی فەلەستین و لوبنان، وێڕای وێنە و پۆستەری شەهیدانی حزبی تێدا بڵاوکراوەتەوە.

* ژمارە (٣-٤)ی بە (٢٠) لاپەڕە لەتشرینی دووەمی ١٩٨٢دا، دەرچووە.

بەشێك لەبابەتەکانی ئەم جووت ژمارەیە:

- لاپەڕەی یەکەم: بەمانشێتێکی گەورە نووسراوە: (پێشمەرگە قارەمانەکان پەرە بەچالاکییە شۆرشگێڕییەکانیان دەدەن دژ بەدام و دەزگاکانی رژێمی دکتاتۆری خوێن رێژی سەدام).
- هەر لەلاپەڕەی یەکەمدا، سەروتار لەژێر ناونیشانی: (هەڵوێستی سیاسیمان: رووخانی رژێمی سەدام ئەرکێکی نیشتمانی بەپەلەیە)، بڵاوبۆتەوە. لەسەروتاردا هاتووە: (.... تاقمە فاشیستەکەی بەغدا بەردەوامن لەجەنگە ناڕەواکەیاندا و لەسەر سیاسەتی تیرۆر و داپلۆسین بەردەوامن، بۆیە تەنیا رێگە لەبەردەم هێزە نیشتمانی و دیموکراسی و ئیسلامیە شۆڕشگێڕەکاندا گیانی تەبایی و هاوکارییە لەبەرەیەکی نیشتمانی دیموکراتی فراواندا بۆ روخاندنی تاقمە عەفلەقیەکەی بەغدا).
- بەیاننامەی مەکتەبی سیاسی حزبی سۆسیالیستی کوردستان دەربارەی

هێرشەکانی ئیسرائیل بۆ سەر لوبنان.

- لاپەڕە چوار، بۆ بڵاوکردنەوەی چالاکییەکانی پێشمەرگە، تەرخان کراوە.
- لەلاپەڕە پێنجدا، لەیادی یەکەم ساڵڕۆژی شەهید بوونی کادیری جوتیاران شۆڕشگێڕی ناسراو هەڤاڵ شەهید عەبدوڵڵا سوور، وتارێك بڵاوکراوەتەوە... لەم وتارەدا هاتووە: (سوار چاکیان کوشت... بەڵام کوردستانیش مەڵبەندی هەزاران سوارچاکە).

هەر لەم ژمارەیەدا، دەقی ئەم وتارە بەزمانی عەرەبی کەپێشتر لەیەکەم ساڵڕۆژی شەهید بوونی ساڵح یوسفی بەزمانی عەرەبی لەرۆژنامەی (تشرین)، لەسوریادا، بڵاوکرابۆوە، دووبارە بڵاوکراوەتەوە. لەم وتارەدا هاتووە: (ساڵح یوسفی پەیکەرێکە لەترۆپکی شاخەکان و گۆڕەپانی دەشتەکانی خوارووداا... سەیدا ئەو کوردە نیشتمانپەروەرە بوو کەهەرگیز دەستی بۆ دوژمنانی نەتەوەی عەرەب و عێراق درێژ نەکردووە).

- لەلاپەڕە یازدەدا، وتارێك لەسەر شەهیدی قارەمان (مام ئاراس)، بڵاوکراوەتەوە جگە لەم بابەتانە، چەندین باس و بابەتی تری تێدا بڵاوکراوەتەوە.

* ژمارە (٥)، بە (٤٠) لاپەڕە، لەئازاری ١٩٨٣دا، دەرچووە.
* ژمارە (١)ی ساڵی سێیەم، بە (٨) لاپەڕەی قەبارە (A3)، لەشوباتی ساڵی ١٩٨٤دا، دەرچووە.
* ژمارە (١٢-١٤)ی لەیەك بەرگدا، لەتشرینی دووەمی ١٩٨٨دا، دەرچووە.

لەدوو ساڵی بەراییدا، لەهەر ساڵێکی تازەی دەرچوونیدا، لەژمارە (١)ەوە دەستی بەبڵاوکردنەوە دەکردەوە.

* لەپاش راپەڕین هەمان ژمارەی (رێگای ئازادی)، ژمارە (٧١) دراوەتە (طريق الحرية). واتە: ژمارە (٧١)ی (طريق الحرية)، لەتشرینی یەکەمی ساڵی ١٩٩١دا، دەرچووە.

٥- خەباتی قوتابیان

لەسەر بەرگی یەکەمیدا نووسراوە: گۆڤاری ناوەندی یەکێتی قوتابیانی کوردستان. ئەم رێکخراوە، سەر بەحزبی سۆسیالیستی کوردستان- عێراق،

بوو. لەسەرەتای دروستبوونییەوە کاردۆ گەڵاڵی، سەرپەرشتی دەکرد. شەهید (سەڵاحەدین محەمەد ئیسماعیل– مامۆستا سەڵاح)، ئاسۆ حەسەن، کامەران قادر شۆڕش، ئەمین قادر، ئاری، لەکادیرە چالاکەکانی بوون. ئەم گۆڤارە، بەزمانی کوردی (کرمانجی خواروو– رێنووسی ئارامی)، دەرچووە. ژمارە (٠) سفری، لەمانگی کانوونی دووەمی ساڵی ١٩٨٣دا، دەرچووە.

– ژمارە (١)، ئازاری ١٩٨٣.
– ژمارە (٢)، ئەیلولی ١٩٨٣.
– ژمارە (٣)، کۆتایی تشرینی دووەمی ١٩٨٣.
– ژمارە (٤)، کانوونی دووەمی ١٩٨٤.
– ژمارە (٥)، شوبات و ئازاری ١٩٨٤.
– ژمارە (٧)، کۆتایی ساڵی ١٩٨٤.

هەمووی بەسەر یەکەوە، (١٢) ژمارەی لێدەرچووە. دوای راپەڕین، ئەم رێکخراوە لەگەڵ رێکخراوی (یەکێتی لاوانی سۆسیالیستی کوردستان)، یەکیان گرتووە و ناوەکەی بۆتە: (یەکێتی خوێندکاران و لاوانی سۆسیالیستی کوردستان).

– ئیندێکسی چەند ژمارەیەك:

* ژمارە (٢)، قەبارە (١٧×٢١سم)، ٢٤ لاپەڕە، ئەیلولی ١٩٨٣.

– خەباتمان، ل٣.
– شەهید سەلاح بەخوێنی پڕ لەهیوایەوە مێژووی خەباتمان دەڕازێنێتەوە، ل٨. ئەم بابەتە هەرچەندە ناوی لەسەر نییە، بەڵام پاش سۆراغ کردن، بۆمان دەرکەوت کە (رێبوار عەبدولڕەحمان)، نووسیویەتی.
– ساڵی خوێندنی ٨٢–٨٣ چۆن بەسەرچوو؟! ل١٠.
– با خەبات کەین لەپێناوی کۆمەڵەیەکی یەکگرتووی خوێندکارانی کورد لەئەوروپا، ل١٣.
– ١٤ی تەموز و کۆمەڵەی خوێندکارانی کورد لەئەوروپا، ل١٧.
– رێکخراوە جەماوەرییەکانی قوتابیان و لاوانی جیهان تاوانەکانی تاقمی جەلال تاڵەبانی ریسوا دەکەن، ل١٩.

- خەباتمان، پاشماوە، ل٢١.
- بروسکەی یەکێتیمان بۆ ح.س.ك، پاشماوە، ل٢١.
- بۆ شەهیدێك، شیعر، یەزدان شێر، ل٢٢.
- ساڵی خوێندنی ٨٢–٨٣، پاشماوە، ل٢٢.
- بروسکەی یەکێتیمان بۆ حزبی سۆسیالیستی کوردستان، ل٢٣.
- کۆپلەیەك لەقەسیدەی چیانشینەکان، شیعر، ئاسۆ (ئاسۆ حەسەن)، ل٢٤.

* ژمارە (٣)، ساڵی یەکەم، تشرینی دووەمی ١٩٨٣، قەبارە (١٧×٢١سم)، ٢٠ لاپەڕە.

- خەباتمان، ل١.
- ئەم هەواڵە، ل٣.
- لەئاهەنگی ماتەمینی هەڤاڵ (سەلاحەدین محەمەد)، ل٤.
- گەلی یەمەن لەیادی ئۆکتۆبەردا، ل٧.
- بۆ زیندانیەك، هێمن، ل٨.
- هەواڵی قوتابیان لەدەرەوەی وڵات، ل٩.
- یادی مبایعە و راپەڕین، سەنگەر، ل١١.
- قادسیە و تطوع لەکوردستان، بەختیار، ل١٢.
- قادسیەی شووم لەساڵی چوارەمی دا، سالار، ل١٣.
- چالاکی قوتابیان، ل١٥.
- مانەوە، کورتە چیرۆك، هەڵمەت، ل١٦.
- نامەیەك بۆ قوتابیان، بڵند، ل١٩.
- قصر جمهوری أم مرقص؟! أبو شهاب، ل٢٠.
- بۆ ئەو کەسەی دەنگم نایگاتێ، شیعر، رێبوار (رێبوار عەبدولڕەحمان). لەسەر دیوی دەرەوەی بەرگی دواوە، بڵاوکراوەتەوە.

* ژمارە (٤)، قەبارە (١٧×٢١سم)، کانوونی دووەم، بەبەرگەوە (١٨) لاپەڕەیە. لەسەر بەرگی یەکەمیدا، ئەم دروشمە نووسراوە: (ژیانێکی بەختەوەرانە دواڕۆژێکی پڕشنگدار).

- خەباتمان: رژێمی فاشی سەدام بەجاشایەتی جەلال... ناپارێزرێ!! ل١.

- بۆ پێشمەرگە، هێمن، ل٣.
- قوتابیە شۆرشگێڕەکانی کوردستان رادەپەڕن، ل٤.
- زانکۆی سەلاحەدین... لەنێوان چەوسانەوە و راپەڕیندا، توانا، ل٥.
- هەواڵ: تونس (باسێکە لەسەر راپەڕینی قوتابیان لەتونس)، ل٧.
- دەرچوانی ئامادەیی بەرەو کوێ؟ یەزدان شێر، ل٨.
- ئاستی ژیانی قوتابیان، سەنگەر، ل٩.
-ساڵی تازە، ل١٠.
- دەرچوونی ژمارە (٣)ی گۆڤاری ڕێبازی لاوان، ل١٠.
- راکێشانی قوتابیان بۆ بەرەکانی جەنگ، بایز (د. محەمەد کیانی)، ل١١.
- قوتابیانی یەمەن لەکۆنگرەی شەشەمدا، ل١٢.
- راگواستن بەردەوامە، ل١٢.
- سامانتا ئەو دەنگەی کۆشکی سپی بێزار کرد، وەرگێڕانی: بڵند، ل١٣.
- لەسێدارەدانی سەربازەکان، هەواڵ، ل١٥.
- کارت دابەش کردن!، ئامانج، ل١٥.
- هەڵبژاردنی ساختە، ل١٦.
- چیا، شیعر، ئاسۆ (ئاسۆ حەسەن)، ل١٧.
- سەلاحەدینی ئەیوبی دەگەڕێتەوە، شیعر، کاکە زیاد لادێی، لەسەر بەرگی دواوەی گۆڤارەکەدا، بڵاوکراوەتەوە.

* ژمارە (٥)، قەبارە (١٧×٢١سم)، شوبات و ئازاری ١٩٨٤، ٢٠ لاپەڕەیە.

- خەباتمان، سڵاو لەیادی سی و یەکەمین ساڵڕۆژی لەدایك بوونی یەکێتیمان، ل١.
- بڵاوبوونەوەی ژمارە (٤)ی ڕێبازی لاوان، ل٣.
- قوتابیان پێشەنگی خەباتن بۆ گەل و نیشتمان، ل٤.
- تطوع و هەڵوێستی شۆرشگێڕانەی قوتابیان، ل٥.
- ٨ی ئازار جەژنی ئافرەتان، ل٦.
- کۆلێژی بەڕێوەبردن و ئابوری زانکۆی بەغدا بەرەو کوێ؟، ل٧.
- ئاوڕێك لەمێژوو، ل١٠.

- ئەم هەواڵە، ل١١.
- هەواڵ: قوتابیانی پاكستان، ل١١.
- خوێندن و قادسیەی دۆڕاو، ل١٢.
- بەرەی نیشتمانی دیموكراسی و بڕیارێكی شۆڕشگێڕانە، ل١٣.
- مافی چارەی خۆنووسین لەقاموسی جەلالییەكاندا، ل١٤.
- لەیادی یەكەمی شەهید بوونی هەڤاڵی پایەبەرز كاكە ئاری، ل١٥.
- جەژنی نەورۆز، ل١٦.
- هەواڵەكانی قوتابیان (بەغدا، ناسریە، بەسرە، زانكۆی موستەنسریە، بوخارست)، ل١٧.
- كۆنگرەی چوارەمینی یەكێتی قوتابیانی جیهان، هەواڵ، ل١٨.
- لەیادی راپەڕینەكانی نەورۆزدا، ل١٩.
- هەواڵ: لەدایك بوونێكی نوێ، ل٢٠.
- هەواڵ: بەیاننامەیەكی نوێ، لەدیوی ناوەوەی بەرگی دواوەی گۆڤارەكە، بڵاوكراوەتەوە.
- بۆ كوردستان، شیعر، رێبوار (رێبوار عەبدولڕەحمان)، لەدیوی دەرەوەی بەرگی دواوەی گۆڤارەكە، بڵاوكراوەتەوە.

٦- دەنگی لاوانی كوردستان

بڵاوكراوەیەكی ناو بەناو بووە رێكخراوی (لاوان و خوێندكارانی سۆسیالیستی كوردستان لەدەرەوە)، بەزمانی كوردی (كرمانجی خواروو- رێنووسی ئارامی) و عەرەبی، دەریكردووە. یەكەم ژمارەی لەمانگی كانوونی دووەمی ساڵی ١٩٨٣دا، دەرچووە[٣٣٩].

٧- سورێن

ئۆرگانی لقی سلێمانی (حزبی سۆسیالیستی كوردستان- عێراق)، یەكەم ژمارەی لە ١٩٨٣/٨/١٣دا، بەزمانی كوردی (كرمانجی خواروو- رێنووسی

ئـارامی)، دەرچـووە. بابەتـەکانی بـریتی بـوون لەچـالاکییەکانی پێشـمەرگە و بابەتی رۆژ و هوشیار کردنەوە و رێکخستن و ئاشـکراکردنی پیلانـەکانی رژێـم و بابەتی ئەدەبی. (محەمەد شاکەلی، محەمەدی حاجی مەحمود، حەمە شوان[٣٤٠]، حاجی عەبدوڵڵای سیامێوەیی، حوسێن خەلیفـە، جـەمالی حەمـە نوقڵـە، مـلازم مەجید کاکەیی، خالە جوتیار، قادر جەباری، مامۆستا دلشاد، ئامانج شاکەلی)، لەژمارەکانی شاخدا، بابەتیان تێدا بڵاوکردۆتەوە. محەمەد شاکەلی، بەناوەکانی (بـاوکی دلێـر، چـاودێرێك) و محەمـەدی حـاجی مـەحمود بـەناوی (سـەربان)، بابـەتیان تێـدا بڵاوکردۆتـەوە. بـەئامێری دەسـت تایـپ کـراوە و بـەرۆنیۆ و فۆتۆستێنسڵ، لەبەری گیراوەتەوە. سەرپەرشتکاری سەرەکی، ئامانج شاکەلی، بووە. دواتـر، (ئـاری کاکـەیی)یـش بووەتـە هاوکـاری. ژمـارە (٣)ی لەتشـرینی دووەمـی ١٩٨٣دا، دەرچـووە. بابەتـەکانی ئـەم ژمارەیـە، بـەزمانی کـوردی و عـەرەبی بـووە، تایبـەت بـووە بـەیادی شـەهیدانی حـزب (مامۆسـتا دلشـاد و هەڤاڵەکانی)، کەلەنەبەردییەکی شێرەمەردا، شەهید بوون... جگە لەم بابەتانە، کۆمەڵێك چالاکی پێشمەرگە و بابەتی تریشی تێدا بڵاوکراوەتەوە.

ژمارە (٤)ی بـەکوردی و عـەرەبی بـووە، لـەئازاری ١٩٨٤دا بـە (٨) لاپـەڕە دەرچووە. ژمـارە (٦٦)ی سـاڵی نۆیـەمی، دوای راپـەڕین، لـەکانوونی یەکـەمی ١٩٩١دا، دەرچووە.

٨- رێبازی لاوان

لەژێر ئارمی (رێبازی لاوان)دا، نووسراوە: گۆڤاری ناوەنـدی یـەکێتی لاوانـی سۆسیالیستی کوردستان. ئەم رێکخـراوە لـە ١٩٨٣/٤/٤دا، لەشـاخ دامـەزراوە. ژمارە (١)ی ساڵی یەکەم، بە (١٦) لاپەڕەی قەبارە (١٧×٢١سم)، لەمانگی ئابی ١٩٨٣دا دەرچووە. ژمارە (٢)، (١٨) لاپەڕەیە، لەسـەرەتای تشـرینی دووەمـی ١٩٨٣، بەقـەبارەی (١٧×٢١سـم)، دەرچـووە. ژمـارە (٣)، (١٤) لاپەڕەیـە، لەناوەڕاسـتی کـانوونی دووەمـی ١٩٨٤، بەقـەبارەی (١٧×٢١سـم) دەرچـووە. ژمـارە (٤)، بـە (١٤) لاپـەڕە، لەناوەڕاسـتی ئـازاری ١٩٨٤، بەقـەبارەی (١٧×٢١سم) دەرچووە. لەسەر ئەم چوار ژمارەیەی سەرەوە، نووسراوە: نرخی

(۱۰۰) فلسـه. ژمـاره (٥)، (١٤) لاپەڕەیـە، لـەحوزەیرانی ١٩٨٤ بەقـەبارەی (١٧×٢١سم)، لەحوزەیرانی ١٩٨٤دا دەرچووە. نرخی لەسەر نییە. ژمارە (٦-٧)، (٢٠) لاپەڕەیـە، لەتشـرینی دووەمـی ١٩٨٤، بەقـەبارەی (١٧×٢١سـم) دەرچووە. نرخی لەسەر نییە. ژمارە (٨)، (١٦) لاپەڕەیە، لەتـەموزی ١٩٨٦، بەقەبارەی (١٧×٢١سم) دەرچووە. نرخی لەسـەر نییـە. ئـەم ژمارەیـە (ژمـارە ٨)، ئەو باڵە دەریانکردووە کەلەئابی ١٩٨٥ لەحزب جیابوونەوە و قـادر عـەزیز سەرپەرشـتی دەکـردن. ژمـارە (١٦)، لەبـەهاری ١٩٨٩دا، دەرچـووە. هـەموو ژمارەکانی بەزمانی کوردی (کرمانجی خواروو- ڕێنووسی ئـارامی)، دەرچووە. هەندێك لەژمارەکانی، لەلایەن ڕێکخستنەکانی حزب لەدەرەوەی وڵات، لەسوید، دووبارە چاپ و بڵاوکراونەتەوە.

- ئێندێکسی چەند ژمارەیەك:

* ژمارە (١)، ئابی ١٩٨٣:

- ڕێبازمان، ل١.
- بروسکەی یەکێتیمان بۆ ح.س.ك، ل١.
- لەبیرەوەری ٨ی ئابدا، ل١.
- بەیانی دامەزراندنی یەکێتی لاوانی سۆسیالیستی کوردستان- عێراق، ل٢.
- لەپێناوی ئاشتی جیهانیدا با دەنگی لاوانمان یەکخەین، ئاشتی، ل٤.
- تەئسیری شەڕی قادسیەی شووم بەسەر لاوانی گەلەکەماندا، شێرکۆ، ل٥.
- ڕێکخراوە جەماوەرییەکان تاوانەکانی تاقمی جەلالی خۆفرۆش ریسوا دەکەن، پەیامنێری ڕێبازی لاوان لەدیمەشق، ل٧.
- الفاشية والشباب، أبو نصير (زهير الجزائيري)، ل٨.
- ئەدەبی لاوان: چیرۆك، خـاتوو شـاناز دەژییێتـەوە، ئاسـۆ (ئاسـۆ حەسـەن)، ل١٠.
- لەپێناوی ئاشتی: پاشماوە، ل١٢.
- لەبیرەوەری ٨ی ئابدا: پاشماوە، ل١٣.
- شەهید فاروق: پاشماوە، ل١٣.
- بروسکەی یەکێتیمان: پاشماوە، ل١٤.

- بەیانی دامەزراندنی یەکێتیمان: پاشماوە، ل١٤.
- ڕێبازمان: پاشماوە، ل١٥.
- شەهید فاروق نموونەی لاوێکی هوشیار بوو، ل١٦.
- گەلا و گوڵیش تاوانبارن، شیعر، زرار جۆلا، ل١٦.

* ژمارە (٢)، سەرەتای تشرینی دووەمی ١٩٨٣:

- لاوەکانی کوردستان و هەڵوێست لەجەنگی قادسیە، ل١.
- شالاوێکی تازەی ڕژێم بۆ گواستنەوەی جوتیارانی کوردستان، پەیامنێرمان لەباڵەك، ل٢.
- حزبی دیموکراتی شۆرشگێڕ و ڕێکخراوی جەماوەری، ئازاد مەحمود، ل٣.
- بێکاری لاوان لەوڵاتە سەرمایەدارەکان، ئاشتی، ل٥.
- چاوپێکەوتن لەگەڵ هونەرمەندی ناسراو عومەر چاوشین، ئامادەکردنی: م. بەختیار، ل٧.
- مادام شەڕ بەردەوامە رووتاندنەوەی گەلیش بەردەوام دەبێت، پەیامنێرمان لەهەولێر، ل١٠.
- ئەدەبی لاوان: کورتە چیرۆك، موژدە، هەڵمەت، ل١١.
- لووتکە، شیعر، ڕێبوار عەبدولڕەحمان، ل١٥.
- شیعرێکی نازم حیکمەت، وەرگێڕانی: سیروان (عەباس عەبدوڵلا یوسف)، ل١٥.
- هۆ سەلاح گیان خۆشمان دەوێی، شیعر، فەرهەنگ (ئیسماعیل تەنیا)، ل١٦.
- بۆ مەکتەبی سکرتاریەتی یەکێتی لاوانی دیموکراتی عێراقی تێکۆشەر، ل١٧.
- نامەیەك بۆ رای گشتی جیهانی، شوان محەمەد (ئاسۆ حەسەن)، ل١٨.

* ژمارە (٣)، ناوەڕاستی کانوونی دووەمی ١٩٨٤:

- سەربەستی، لەبەرگی یەکەم دیوی ژوورەوە، بڵاوکراوەتەوە.
- با ساڵی تازە ساڵی هەنگاونانی مەزن بێ بەرەو خەبات، ل١.
- لەپێشوازی ساڵی تازەدا، ل٢.
- شەهید شێرکۆ... نموونەی قوربانیدانی لاوانە بۆ گەل، ل٣.
- پێشانگای کەلتوری فەلەستین، ل٤.

- یان ئیعدام یان مردن لەبەرەکانی شەڕ، ل٤.
- ڕۆڵی لاوان لەکۆمەڵدا، ئامادەکردنی: م. بەختیار، ل٥.
- دوا هەنگاو بۆ ئیدانەکردنی جەنگ، ل٦.
- قوتابیانی دیانا بەرووی ڕژێمدا دەتەقنەوە، ل٧.
- هەموو شتێك لەپێناوی شەڕدا، ل٧.
- چاوەڕوان بن بەم زوانە گۆڤاری (خەباتی قوتابیان)، ژمارە (٤)، دەردەچێت، ل٧.
- کۆڕێك بۆ کورتە چیرۆك، ل٨.
- ئەدەبی لاوان: دوو خەونی پێچەوانە، کورتە چیرۆك، ڕێناس، ل٩.
- دوو چیرۆکی زۆر کورت، سیروان (عەباس عەبدوڵلا یوسف)، ل١١.
- پۆستەی ڕێباز، ل١٢.
- تاوان لەیادێکدا، شیعر، ڕەوەند، ل١٣.
- شێرکۆ نەمرد، ئاسۆ حەسەن، لەبەرگی دووەم دیوی دەرەوەدا، بڵاوکراوەتەوە.

* ژمارە (٤)، ناوەڕاستی ئازاری ١٩٨٤:

- دیموکراسی، لەبەرگی یەکەم دیوی ناوەوەدا، بڵاوکراوەتەوە.
- با خەبات بکەین لەپێناوی یەکخستنی تێکۆشانی لاوان، ل١.
- ئەتۆم و گەورەترین تاوان دەرهەق بەمرۆڤایەتی، دلشاد (ئاسۆ حەسەن)، ل٢.
- نەورۆز ڕۆژی نوێی خەباتە، ئاسۆ حەسەن، ل٣.
- لاوانی ڕۆژئاوا لەگەڵ کێن، م. بەختیار کردوویەتی بەکوردی، ل٤.
- الامل، ل٥، (ناوی گۆڤارێکی تازەیە، ژمارە یەکی لێ دەرچووە).
- لەیادی ڕاپەڕینەکانی نەورۆزی پاردا، ل٦.
- لەجەژنی ئافرەتانی جیهاندا، دەستەی نووسەران، ل٧.
- نموونەیەك لە (٢٠٠٠٠٠) تاوان، ئامادەکردنی: ئاڵا، ل٨.
- دەنگوباسی لاوان و قوتابیان، ل٩.
- چیرۆکێکی زۆر کورت، سیروان (عەباس عەبدوڵلا یوسف)، ل١٢.

- رابیتەی نووسەر و رۆژنامەنووس و هونەرمەندانی پێشمەرگە، ل١٢.
- پۆستەی رێباز، ل١٣.
- شەهید کرێکار قادر و شەهید ئیدریس مەولود، ل١٤.

* ژمارە (٥)، حوزەیرانی ١٩٨٤:

- سۆسیالیستی، لەبەرگی یەکەم، دیوی ناوەوەدا بڵاوکراوەتەوە.
- قوتابیان جارێکی دیکەش دەیسەلمێنن کەپێشەنگی خەباتی گەلەکەیانن، ل١.
- دەربارەی ئازاردان، ل٢.
- خەباتی قوتابیان، بەم زوانە ژمارە (٦)ی ئەم گۆڤارە دەردەچێت، ل٢.
- کۆبوونەوەی رێکخراوە دیموکراسییەکانی لاوان و قوتابیانی کوردستان و عێراق، ل٣.
- چاوەڕوان بن بەم زوانە ژمارە یەکی گۆڤاری (دەنگی لاوان و قوتابیان) دەردەچێت، ل٤.
- فیستیڤاڵی دوازدەمینی لاوان و قوتابیانی جیهان، ل٥.
- تا منداڵیش لەکوشتن و بڕینی فاشیستەکان رزگاریان نابێت، ل٦.
- تاوانێك لەسەدان هەزار تاوان، مام عەلی، ل٧.
- عودەی قوتابی! !، ئامانج، ل٨.
- دەنگ و باسی لاوان و قوتابیان، ل٩.
- پێناسەی عاشقێك و مەدالیایەك، شیعر، زرار جۆلا، ل١٣.
- شەهید زبێر ئادەم، دوا لاپەڕە.

* ژمارە (٦-٧)، تشرینی دووەمی ١٩٨٤:

- ئاشتی: لەبەرگی یەکەم، دیوی ناوەوەدا بڵاوکراوەتەوە.
- لەنێوان بەرداشی شەڕ و زەبر و زەنگی فاشیزمیدا...، ل١.
- بروسکەی پیرۆزبایی بۆ یەکێتی لاوانی دیموکراتی عێراق، ل٢.
- چاوەڕوان بن بەم زوانە ژمارە ٢ی گۆڤاری (دەنگی لاوان و قوتابیان) دەردەچێت، ل٢.
- بەلاغی کۆبوونەوەی لیژنەی باڵای هاوکاری، ل٣.

- رۆڵی لاوان لەخەباتدا، عەبدولرەزاق مەرزەنگ، ل٥.
- دەرچوون و وەرگرتنی قوتابیان لەزانکۆکانی عێراق، ڕێناس، ل٧.
- لەگەڵ لاوێکی پێشمەرگە، ئامادەکردنی: م. بەختیار، ل٨.
- لەپێناوی ئاشتی و دۆستایەتی و هاوکاری دژ بەئیمپریالیزم: کورتەیەك لەمێژووی فیستیڤاڵە جیهانییەکانی لاوان، د.ع (دارا عومەر)، ل٩.
- یادێکی شووم، ل١٠.
- میهرەجانی سیاسی لەکێوە بۆ کێ؟، ل١٢.
- لەرۆژی جیهانی قوتابیان، ل١٢.
- لەیادی دامەزراندنی حزبی سۆسیالیستی کوردستان، ل١٣.
- تیپی کرێکاران، ل١٣.
- مەبەست ئاشکرایە، ل١٣.
- لەدژی رژێمی فاشستی بەغدا، ل١٣.
- دەربارەی بارودۆخی عێراق دەڵێن، ل١٤.
- لەچالاکییەکانی رێکخستنە نهێنییەکان، ل١٤.
- کۆبوونەوەی دوو قۆڵی یەکێتیمان و رێکخراوی لاوانی خەباتی فەلەستین، ل١٤.
- رێکخراوە دیموکراتی و نەقابیەکان لەگەڵ خەباتی گەلەکەمان هاوکاری دەکەن، ل١٥.
- پێشوازی ساڵی نوێ، ل١٦.
- رۆڵی لاوان لەخەباتدا: پاشماوە، ل١٦.
- شانۆی لاوان، ب. رووناك، ل١٧.
- ژوانی نوێ، شیعر، ئاسۆ حەسەن، ل١٨.
- لەنامەی لاوێکی پێشمەرگە، ل٢٠.
- دوو کۆپلە شیعر: تاوان، وەسیەت نامەیەك بۆ دایکم، ب. دەوەن (ئیسماعیل تەنیا)، لەبەرگی دووەم، دیوی ناوەوەدا بڵاوکراوەتەوە.
- رێز و خۆشەویستی بۆ یادی دامەزراندنی یەکێتی لاوانی دیموکراتی جیهان، لەبەرگی دووەم، دیوی دەرەوەدا بڵاوکراوەتەوە.

* ژماره (٨)، تەموزی ١٩٨٦:
ئەم ژمارەیە باڵی جیابۆوەی حزب، بەناوی (حزبی سۆسیالیستی کوردستان- ئیتجاهی دیموکراتی شۆڕشگێڕ)، دەریانکردووە.
- بەرەو راپەڕینی سەرتاسەری، ل١.
- هەڵوێستمان، ل١.
- لەم ژمارەیەدا، ل١.
- شەڕی قادسیە روو لەساڵی حەوتەمە، حەسیب (ئاسۆ حەسەن)، ل٢.
- بەیانێکی هاوبەش، ل٤.
- خوێندکاران بەخۆپیشاندان شاڵاوی رەشبگیری رەت دەکەنەوە، ل٥.
- هەش بەسەری ئەوانەی بەدڵیان نین، ئاڵا، ل٦.
- شاڵاوێکی تری رەشبگیری، ل٧.
- ملحق راية الحرية، ژمارە یەکی بڵاوکرایەوە، ل٧.
- روونکردنەوەیەك، ل٧.
- ئاوڕێك لەهونەری سینەما، کاردۆ (ئاسۆ حەسەن)، ل٨.
- بنگرد بووکی سەربڕاوی کوردستانە، ل٩.
- کوڕە کەچەڵ، شیعر، هەژار دێدەوانی، ل١٠.
- چیرۆکی ژمارە: کاروان سەرایەك، گۆران (گۆران جەلال)، ل١١.
- لەپێناوی دزیەکی خۆیاندا، ل١٣.
- پاشماوەی لاپەڕە پازدە، ل١٣.
- ئاوڕدانەوەیەك لەهونەری سینەما: پاشماوە، ل١٣.
- هەڵوێستمان: پاشماوە، ل١٤.
- بەرەو راپەڕینی سەرتاسەری: پاشماوە، ل١٥.
- شەهیدی نەمر... وەهاب حەمەڕەش (شوان)، ل١٦.

٩- بەهدینان

ئۆرگانی ناوەندی لقی دهۆکی حزبی سۆسیالیستی کوردستان- عێراق. یەکەم ژمارەی لەتشرینی یەکەمی ساڵی (١٩٨٣)دا، بەچوار لاپەڕەی قەبارە

(٢١×٣٤سم)، بەزمانی کوردی (کرمانجی ژووروو– ڕێنووسی ئارامی)، لەگوندی (کافێ)ی نێوان بەری گاراو زێبار، دەرچووە. تەنها سێ ژمارەی سەرەتایی ساڵی یەکەمی بەزمانی کوردی بووە. لەژمارە (٤)ەوەی ساڵی یەکەم، تاوەکو ڕاوەستانی، تەنها بەزمانی عەرەبی دەرچووە. نرخی (٥٠) فلسە. هەمووی بەسەر یەکەوە، (١٠) ژمارەی لێدەرچووە. ژمارە (١٠)ی لەکۆتایی پایزی ١٩٨٥دا، دەرچووە. دەربارەی بڵاوبوونەوەی یەکەم ژمارەی (بەهدینان)، لەلاپەڕە (٦)ی ژمارە (٧)ی، ساڵی سێیەم، کانوونی یەکەمی ١٩٨٣ی (ڕێگای ئازادی)دا، بەم شێوەیە ژمارە (١)ی بەهدینان، نمایشکراوە: ژمارە (١)ی بەهدینان، بڵاوکراوەی لقی بادینانی حزبمان لەکۆتایی تشرینی یەکەمدا کەوتە بەردەستان کەبەشێوەی کرمانجی سەروو بڵاوکراوەتەوە. چەند وتار و هەواڵی بەنرخ و سوود بەخشی گرتۆتە خۆ. هیوادارین بەهدینان دەوری کاریگەری خۆی ببینێ و بەردەوام بێت.

- ژمارە (٥)ی ساڵی (١)ی لەمایسی ١٩٨٤دا بە (٤) لاپەڕە دەرچووە.
- ژمارە (١)ی ساڵی (٢)ی لەتشرینی دووەمی ١٩٨٤دا، بە (٤) لاپەڕە دەرچووە.
- ژمارە (٣)ی ساڵی (٢)ی لەکانوونی دووەمی ١٩٨٥دا، بە (٤) لاپەڕە دەرچووە.
- ئیندێکسی چەند ژمارەیەك:

* العدد (٤)، السنة (١)، بداية اذار ١٩٨٤:

- اذار شهر العطاء والامجاد، ص١.
- طريقنا: التصعيد الخطير في الحرب وتحركات مشبوهة للأنقاذ نظام صدام من الأنهيار، ص١.
- كل المجد لشهيدنا الخالد (سعدي عزيز) ولرفاقه الأبطال، ص١.
- عمليات بطولية، ص٢.
- أخبار الداخل، ص٢.
- بقية المواضيع، ص٣.
- اللجنة العليا لـ(جود) تعقد إجتماعها وتصدر بلاغها الختامي، ص٤.

- الديمقراطية الثورية وطريق تطورها الطبيعي، ص٤.
- الجلاليون أصبحوا أداة بيد الفاشية، ص٤.

* العدد (٥)، السنة (١)، آيار ١٩٨٤:

- تحية للأول من آيار عيد الطبقة العاملة العالمية، ص١.
- طريقنا: من أجل تحويل الأنتفاضة الطلابية إلى إنتفاضة شعبية عارمة، ص١.
- الحزب الشيوعي العراقي يحتفل بالذكرى اليوبيلية الخمسين، ص١.
- عمليات بطولية، ص٢.
- أخبار الداخل، ص٢.
- وصايا في حرب الأنصار، ص٢.
- ننبه، ص٢.
- مسيرة الشعوب لن تخلو من الزمر المأجورة، ص٣.
- إدانة كردية شاملة للأتفاقية صدام– جلال المذلة، ص٣.
- بقايا المواضيع: ص٣.
- لا تزال قلعة دزه صامدة بوجه أعدائها، ص٤.
- من منهاج الحزب، ص٤.
- مصطلحات سياسية: الأستعمار الجديد، ص٤.
- الحل الأمبريالي الرجعي للقضية الكردية، ص٤.
- من الجذر، شعر، شيركو بێكەس، ص٤.

* العدد (١)، السنة (٢)، تشرينى الثاني ١٩٨٤:

- بمزيد من التطور والرسوخ (جود) تدخل عامها الخامس، ص١.
- الهجوم التركي، ص١.
- طريقنا: جود تضع (أوك) أمام إمتحان صعب، ص١.
- المصب النهائي لمخططات السلطة، ص٢.
- من نشاطات رفاقنا في الداخل، ص٢.
- الزاوية الثقافية: أهمية برنامج الحزب ونظامه الداخلي، ص٣.
- بقايا المواضيع: ص٣.
- جاش الديسكو، ص٤.

- ويجلوا النباح مرة اخرى، ص٤.
- إستشهاد ثلاثة من رفاقنا الأبطال، ص٤.
- إنتصار الثورة الوطنية الديمقراطية لشعوب أين يمكن؟، ص٤.
- النظام في الصحافة، ص٤.

* العدد (٣)، السنة (٢)، كانون الثاني ١٩٨٥:
- طريقنا: أوك والمساومة الخاسرة، ص١.
- جود تجتمع وتصدر بياناً للشعب، ص١.
- أساليب بربرية فاشلة، ص١.
- في داخل أربيل، ص١.
- قفزتين بدلاً من واحدة، ص٢.
- الرد الأكثر حزماً، ص٢.
- بقايا المواضيع، ص٢.
- من هنا وهناك، ص٣.
- مصطلحات السياسية: النضال الطبقي والوطني، الديمقراطية الثورية، ص٣.
- الزاوية الثقافية: الوحدة الفكرية والتنظيمية في الحزب، ص٣.
- الفن والأرتزاق، ص٤.
- عمليات بطولية، ص٤.
- إصدارات جديدة، ص٤.
- نواياهم، ص٤.
- من قصيدة أنشودة النضال، شعر، كلسرخي، ص٤.

* لەسەر ئارمی (بهدینان)، ئەستێرەیەکی سوور هەیە، لەسەر ئەستێرەکەش لەناو لاکێشەیەکی باریک نووسراوە: (الديمقراطية للعراق والحكم الذاتي الحقيقى لكردستان). لەژێر ئارمی (بهدينان)یش نووسراوە: (جريدە دوريە يصدرها الحزب الاشتراكى الكردستانى- العراق، فرع دهوك). مانشێتەکانی لاپەڕە یەك، هەمووی بەرەنگی سوور نووسراون.

١٠- پەیامی شۆڕشی کوردستانی عێراق

لەسەر بەرگەکەی نووسراوە: (بڵاوکراوەی ڕاگەیاندنی ناوەندی حزبی سۆسیالیستی کوردستان- عێراق). لەژێر دروشمی: (دیموکراسی بۆ عێراق و ئۆتۆنۆمی ڕاستەقینە بۆ کوردستان)، دەرچووە. ژمارە (١)ی بە (٢٠) لاپەڕەی قەبارە (٢١×١٧سم)، لەحوزەیرانی ١٩٨٤دا، دەرچووە. ژمارە (٧-٨)ی لەبەرگێکدا کەدوا ژمارە بووە و لەحوزەیران و تەموزی ١٩٨٥دا، دەرچووە. گرنگی بەبڵاوکردنەوەی هەواڵ و بابەتی عەسکەری و چالاکییەکانی هێزی پێشمەرگەی حزبی سۆسیالیست دەدا. لەم کاتەدا، (دەنگی پێشمەرگە) دەرنەدەچوو، (پەیام) جێگەی ئەوی گرتبۆوە.

- ئیندێکسی ژمارە (١)، حوزەیرانی ١٩٨٤:
- هەواڵ و لێدوان، ل١.
- هەڵوێستی قوتابیانی کوردستان، ل١.
- بەپێویستی دەزانین ڕاستیان تێبگەیەنین، ل١.
- سووتاندنی زیلێکی پڕ لەسەرباز، هەواڵ، ل١.
- عێراق لەڕۆژنامەکانی جیهاندا، ل٢.
- بەرەی نیشتمانی دیموکراسی عێراقی.. جێگای هیوای گەلەکەمانە، ل٣.
- چالاکییەکانی پێشمەرگە، ل٥.
- هەواڵ و لێدوان: پاشماوە، ل٩.
- هەڵوێستی قوتابیانی کوردستان: پاشماوە، ل٩.
- سووتاندنی زیلێکی: پاشماوە، ل١٠.
- بەپێویستی دەزانین: پاشماوە، ل١١.
- ناوچەی ڕۆست: پاشماوە، ل١٣.
- لێرە و لەوێ، ل١٤.
- ڕۆمانیا: قوتابیان لەشاری ئەیاشی، ل١٦.
- چالاکییەک، ل١٦.
- جەماوەری شۆڕشگێڕ بڕیاری وەزارەتی داخلیەی ڕژێم ڕەت دەکەنەوە، ل١٦.

- راپۆرتێك، هەواڵ، ل١٧.
- بۆ ئاگاداری، ل١٧.
- تاوانێکی دیکەی پۆل پۆتەکان، ل١٨.
- شۆڕش شۆڕشی گەلە هی سەپان و رەنجدەرە، ل١٨.
- بەرەو باوەشی شۆڕش، ل١٨.
- لەلاپەڕەیەکی رۆشنبیریدا: فاشیزم، ل٩.
- لەرێگای ئازادیدا: شەهیدی نەمر بەکر تۆفیق بەکر، دوا لاپەڕە.

گەلی عەلی بەگ، چالاکییەك، ل٢٠ (دوا لاپەڕە).

١١ - پەیامی برایەتی

لەژێر ئارمەکەیدا نووسراوە: (ئۆرگانی لقی کەرکوکی حزبی سۆسیالیستی کوردستان- عێراق). ژمارە (١)، ساڵی (١)، بەهەشت لاپەڕەی قەبارە (A4)، لەکانوونی دووەمی ١٩٨٥دا، دەرچووە. بەزمانی کوردی (کرمانجی خواروو- رێنووسی ئارامی) و عەرەبی، بابەتەکانی بڵاو دەکردەوە. تەنها چوار ژمارەی لێدەرچووە و وەستاوە. (ئامانج شاکەلی و ئاری کاکەیی)، سەرپەرشتیان کردووە و لەزۆربەی ژمارەکانیدا، بابەتیان تێدا بڵاوکردۆتەوە. بەئامێری دەست تایپ کراوە و بەرۆنیۆ لەبەری گیراوەتەوە. ئەوکات، بارەگای لقی کەرکوك لەشارباژێڕ بووە. (محەمەد شاکەلی)یش نووسینی تێدا بڵاوکردۆتەوە.

١٢- قەندیل

لەژێرەوەی بەرگی یەکەم، لەناو لاکێشەیەکی باریکدا نووسراوە: (گۆڤارێکی ئەدەبی- رۆشنبیری سەربەخۆیە). (مارف عومەر گوڵ)، بەرپرسیاری بووە و سەرپەرشتی کردووە. حزبی سۆسیالیستی کوردستان، لەچاپخانەی شەهید (سەیدا ساڵح یوسفی)، چاپ و بڵاویانکردۆتەوە، نرخی (٧٥٠) فلسە. گۆڤارەکە، وەرزی، یان بڵێین ناو بەناو دەرچووە. یەکەم ژمارەی لەشوباتی ١٩٨٧، لەشێوە و قەبارەی زەنگیانە کتێب بە (٩٦) لاپەڕە دەرچووە. ژمارە (٣)ی لەکانوونی یەکەمی ١٩٨٧دا، دەرچووە. ژمارە (٤)، دوا ژمارە بووە و لەتەموزی ١٩٨٨دا، دەرچووە.

١٣- پەیامی ئازادی

رۆژنامەیەك بوو، لقی دیالای (حزبی سۆسیالیستی کوردستان- عێراق)، بەزمانی کوردی (کرمانجی خوارووـ رێنووسی ئارامی)، لەپاش راپەڕین لەکوردستانی ئازاد کراودا، دەریدەکرد. یەکەم ژمارەی لەناوەڕاستی ١٩٩١دا، بەهەشت لاپەڕەی قەبارە گەورە دەرچووە. ژمارە (٣)ی دوا ژمارە بووە و لەتشرینی دووەمی ساڵی ١٩٩١دا، دەرچووە.

١٤- زەنگ

لەژێر ئارمی (زەنگ)دا، نووسراوە: (ئۆرگانی یەکێتی قوتابیان و لاوانی سۆسیالیستی کوردستان- لقی هەولێر). (٨) لاپەڕە، نرخی (٥٠٠) فلسە. ئەم رۆژنامەیە، بەزمانی کوردی (کرمانجی خوارووـ رێنووسی ئارامی)، لەشاری هەولێر دەرچووە. یەکەم ژمارەی بە (٨) لاپەڕەی قەبارە (٤١×٢٨.٥سم)، لەکانوونی یەکەمی ١٩٩١دا، دەرچووە. ژمارە (٢)، دوا ژمارە بووە لەکانوونی دووەمی ١٩٩٢دا، دەرچووە. دەستەی نووسەرانی لەسەر نەبوو، بەڵام ئەم نووسەرانە سەرپەرشتیان کردووە: ئاسۆ حەسەن، رێبوار عەبدولڕەحمان، ئیسماعیل تەنیا، برزۆ عەلی هەژار، مستەفا پەژار، عەباس عەبدوڵڵا یوسف، کەریم دەشتی، هیمداد حوسێن، خالید جوتیار.

بیرۆکەی دەرکردنی ئەم رۆژنامەیە لەوەوە هات کەرۆژانی کۆنگرەی راپەڕینی یەکێتی نووسەرانی کورد کەلەرۆژانی ١٥-١٧/١٠/١٩٩١، لەشەقڵاوە بەسترا. من و ئاسۆ حەسەن، رۆژانە دەچووینە شەقڵاوە و دەهاتینەوە هەولێر. رۆژێکیان، کاتی نیوەڕۆ، ئاسۆ حەسەن گوتی: بۆ گۆڤارێکی ئەدەبی دەرنەکەین؟! هەوڵ دەدەین حزب یارمەتیمان بدات و بۆمان چاپ و بڵاو بکاتەوە. ناوەکە پێشنیاری من بوو. نیاز وابوو گۆڤار بێت و تەنها بابەتی ئەدەبی بڵاو بکاتەوە، بەڵام کەپرس بەمامۆستا (سەعد عەبدوڵڵا)ی لێپرسراوی لق کرا، ئەو پێی باشبوو، گۆڤار نەبێت و رۆژنامە بێت. تایبەت بەئەدەب نەبێت و هەمەڕەنگ بێت. هەروەها ببێتە ئۆرگانی لقی هەولێری یەکێتی قوتابیان و لاوانی سۆسیالیستی

کوردستان. پێشنیارەکەی ناوبراو کەوتە بواری جێبەجێ کردنەوە. ئەوکات بارەگای رۆژنامەکە، لەدوو ژووری یەکێتی ناوبراو بوو لەقوتابخانەیەکی چۆڵکراوی تەنیشت هوتێلی شیراتۆن. دەرگای سەرەکی قوتابخانەکە بەرامبەر بارەگای (یەکێتی نەقابەکانی کرێکارانی جاران) و (بارەگای حزبی شیوعی) لەدوای راپەڕین، بوو.

١٥- تیشك

لەسەر بەرگی گۆڤارەکە نووسرابوو: دەنگی قوتابیان و لاوانی سۆسیالیستی کوردستان- لقی سلێمانی. بەزمانی کوردی (کرمانجی خواروو- رێنووسی ئارامی)، یەکەم ژمارەی بە (٨) لاپەڕەی قەبارە (٢٢×٣٣سم)، لەشوباتی ١٩٩٢دا، دەرچووە. ژمارە (٢)ی لەئازاری ١٩٩٢دا، دەرچووە. ژمارە (٣)ی لەگوڵان (مایس)ی ١٩٩٢دا، دەرچووە.

١٦- زمناکۆ

رۆژنامەیەك بوو، یەکێتی قوتابیان و لاوانی سۆسیالیستی کوردستان، لقی سلێمانی، بەزمانی کوردی (کرمانجی خواروو- رێنووسی ئارامی)، دەریدەکرد. یەکەم ژمارەی بە (٨) لاپەڕەی قەبارە (٢٩×٤١سم)، لەشوباتی ١٩٩٢دا، دەرچووە. لەچاپخانەی وەزارەتی رۆشنبیری لەهەولێر، چاپکراوە. هەر ئەم ژمارەیەی لێدەرچووە و وەستاوە.

١٧- یەکگرتن

ئۆرگانی ناوەندی حزبی سۆسیالیستی کوردستان- عێراق و پارتی سەربەخۆیی دیموکراتی کوردستان (پاسۆك)، بوو. بەزمانی کوردی (کرمانجی خواروو- رێنووسی ئارامی)، لەهەولێر دەردەچوو. ژمارە (٠) سفری بە (٨) لاپەڕەی قەبارە (A3)، لە ١٩٩٢/٤/٢٠دا، دەرچووە. ژمارە (١)ی لەمایسی

١٩٩٢دا، دەرچـووە. ژمـارە (٢)ی لـە ١٤/٥/١٩٩٢دا، دەرچـووە. ژمـارە (٣)ی لەحوزەیرانی ١٩٩٢دا، دەرچووە. ژمـارە (٤)ی لـەئابی ١٩٩٢دا دەرچـووە. تـا کـۆنگرەی یـەکگرتنی (سۆسیالیسـت، پاسـۆك، پـارتی گـەل)، هـەر ئـەم پێـنج ژمارەی لێدەرچووە. سێ ژمارەی تایبەتیشی لەرۆژانی کۆنگرەدا، لێدەرچـووە. ژمارە (١)ی تایبەتی، لەیەکەم رۆژی کۆنگرە لە ٢٠/٨/١٩٩٢دا، بەچوار لاپەڕەی قـــەبارە (A3)، دەرچـــووە. ژمـــارە (٢)ی لەســـێیەم رۆژی کـــۆنگرە لـــە ٢٢/٨/١٩٩٢دا، دەرچووە. ژمارە (٣)ی لەرۆژی ٢٤/٨/١٩٩٢دا، دەرچووە. هەر سێ ژمارە تایبەتیەکە، چوار لاپەڕە بووە.

یەکەم ژمارەی دوای تەواوبوونی کۆنگرە، بۆتـە: (ئۆرگـانی ناوەنـدی حزبـی یەکگرتنی کوردستان) و، لەئەیلولی ١٩٩٢دا، بە (٨) لاپـەڕە دەرچـووە. ژمـارە (٦)ی لـەکۆتایی کـانوونی یەکـەمی ١٩٩٢دا، دەرچـووە. ژمـارە (١٦)ی لـە ١٧/٥/١٩٩٣دا، دەرچووە. تا تەواو بوونی کـۆنگرەی سـێ حزبەکـە (کـۆنگرەی یەکگرتن)، (ئاسۆ حەسەن، برزۆ عەلی هەژار، ئیسماعیل تـەنیا، نـزار محەمـەد، ماجید نوری، عەباس عەبدوڵڵا یوسف، مستەفا پـەژار)، کاریـان تێدا کـردووە. ئەوکاتـە (عەبـدوڵڵا ئـاگرین)، لێپرسـراوی راگەیانـدنی هەرسـێ حزبەکـەی نـاو پرۆسەی یەکگرتن بوو. دوای یەکگرتنی (حزبی یەکگرتن) و (پارتی دیمـوکراتی کوردستان)، رۆژنامەکەش وەستا.

١٨- یەکگرتن

لەژێر ئـارمی رۆژنامەکـەدا نووسـراوە: (جریـدة المرکزیـة لحـزبین الاشـتراکي الکردسـتاني- العـراق و الاسـتقلال الـدیمقراطي الکردسـتاني- پاسـۆك). دوو لاکێشـەی بچـووك لـەلای راسـت و چـەپی ئـارمی رۆژنامەکـەدا، دەبینـرێن. لەلاکێشەی دەسـتە راسـتدا نووسـراوە: (حـق تقریـر المصـیر للشـعب الکردی، الدیمقراطیـة للعـراق). لەلاکێشـەی دەسـتە چـەپدا نووسـراوە: (الاتحـاد أسـاس النصر). ئەم رۆژنامەیە، بەزمانی عەرەبی دەرچـووە، ژمـارە (٠) سـفری سـاڵی یەکەمی لە ٢٠/٤/١٩٩٢دا، بـە (٨) لاپـەڕەی قـەبارە (A3)، دەرچـووە. ژمـارە (١)ی بە (٨) لاپەڕەی قەبارە (٣٣×٤٩سم)، لە ١٠/٥/١٩٩٢دا، دەرچووە. ژمارە

(٢)ی لـه ١٩٩٢/٦/١٧دا، دەرچـووە. جـارێکی تـر لەیەکـەم ڕۆژی کـۆنگرەی یەکگرتنی هەرسێ حزبەکە، لە ١٩٩٢/٨/٢٠دا، ژمـارە (١)ی تایبـەت بـەکۆنگرە بەچوار لاپەڕە دەرچووە. (عەبدوڵڵا ئاگرین، خەسرەو گۆران، شێرزاد شێخانی، عەبدولغەنی عەلی یەحیا، عەباس عەبدوڵڵا یوسف)، لـەم ڕۆژنامەیـەدا، کاریـان کردووە.

١٩- ئیزگەی کوردستان

گۆڤـارێکی ڕۆشـنبیری گشـتی بـوو، (ئیزگـەی کوردسـتان- ئیزگـەی حزبـی سۆسیالیستی کوردستان- عێراق)، مانگی دوو جار بەزمانی کـوردی (کرمـانجی خواروو- ڕێنووسی ئارامی) و عەرەبی لەرانیە، دەریدەکرد. یەکەم ژمـارەی بـە (٤٢) لاپەڕەی قەبارە (١٦.٥×٢١سم)، لەناوەڕاستی تشرینی یەکـەمی ١٩٩٢دا، دەرچووە. هەر تەنها ئەم ژمارەیەی لێدەرچووە و وەستاوە. مامۆستا حەسـەن عوسمـان، ناسـراو بەمامۆسـتا (عەبدولکـەریم)، بەرپرسـی ئیزگـە بـووە. پـاش ئـەوەی بـاڵی ڕەسـوڵ مامەنـد، نەچـوونە نـاو حزبـی یـەکگرتنی کوردسـتان و کۆنگرەی دووەمیان بەستا، ئەم ئیزگەیە، سەر بەو باڵە بوو.

جگە لـەم ڕۆژنامـە و گۆڤـار و بڵاوکرانـە، حزبـی سۆسیالیسـتی کوردسـتان، بەهاوبەشی لەگەڵ حزب و لایەنەکانی (بەرەی جود)، ئەم گۆڤار و ڕۆژنامانەشی دەرکـردووە: (دەنگـی لاوان و قوتابیـان، ڕۆشـنبیری پێشـمەرگە، هەڵوێسـتی ئەدەبی، بانگ، ڕێیا سـەرکەفتنێ، کفـاح الجبهـە، صـدا جـود). هـەروەها دوای دامەزراندنی بەرەی کوردستانی، بەشداری لەدەرکردنی ئۆرگانی بـەرە (بـەرەی کوردستانی، الجبهه الکردستانیه)دا، کردووە.

ب- رادیـــۆ

حزبی سۆسیالیستی کوردستان، بۆ ئەوەی لەجەماوەر دانـەبڕێت و زووتـر و بەئەرکێکی کەمتر، دەنگوباس و چالاکی و پەیامەکانی بگەیەنێتە پێشـمەرگە و ئەندام و دۆست و هەوادارەکانی و جـەماوەری گەلەکـەمان. جگـە لـەدەرکردنی

(بەلاغی عەسکەری)، (رێگـای ئـازادی) ئۆرگـانی حـزب و بڵاوكـراوەی (پـەیامی شۆڕشی كوردستانی عێراق) و (دەنگی پێشمەرگە)، لەهەوڵی ئەوەدا بووە، وەك حزبــەكانی تــری ســەر گۆڕەپــانی خــەبات لــەدژی دكتــاتۆری، رادیۆیــەك دابمـەزرێنێت. بـۆ ئـەم مەبەسـتە، رێكخراوەكـانی دەرەوە (ئـەوروپا)ی حـزب، رادەسپێرێت كەلەخـەمی پەیـدا كـردن و كڕینـی ئـەم جیهـازە (رادیـۆ)دا بـن... ئەوانیش، لێبڕاوانە بۆ جێبەجێكردنی ئەم ئەركە نیشتمانی و حزبییە، دەكەونە خـۆ. رێكخـراوی دەرەوە (سـوید)، كەئـەو سـەردەم یـەكێك بـووە لـەرێكخراوە چـالاكەكانی حـزب... (جـەمیل محەمـەد قـادر بـەگ)، ئـامۆزای شـەهید مـلازم تاهیری عەلی والی، جیهازەكە دەكڕێت[٣٤١]. هەڵبەتە پارەكەش لەلایەن ئەندامانی رێكخراوەكـانی دەرەوە، كـۆ دەكرێتـەوە[٣٤٢]. بەهــەوڵی بـێ پسـانەوەی كـاك جەمیل و ئازاد (ئازادە قەڵەو) و ساڵحە سـوور، جیهازەكـە لەبـەهاری ١٩٨٣دا، دەگاتەوە شاخەكانی كوردستان[٣٤٣]. دوای رووداوەكەی پشت ئاشـان (ئایـاری ١٩٨٣)، بەهەوڵ و كۆشـش و یارمـەتی گروپێـك لـەكادیرانی راگەیانـدنی حزبـی شیوعی عێراق، ئیستگەكە دادەمەزرێت. كادیرەكان بریتی بوون لە:

- ئەبو سوهێل (باوكی سوهێل)، ئەندازیار.
- ئەبو وەلید (باوكی وەلید)، ئەندازیار.
- فالح عەبدولجەبار، نووسەر.
- زوهێر ئەلجەزائیری، نووسەر[٣٤٤].

نەك هەر ئەم جارە، بەڵكو جارێكی تریش، حزبی سۆسیالیست، داوا لەحزبی شیوعی هاوپەیمان دەكات كەبۆ رایـی كـردن و بـەرەو پێشـبردنی رادیۆكـەیان، چەند كادیرێكی (تەكنیكی، نووسەر، بێـژەر)یـان، بـۆ بنێرێـت. حزبـی شـیوعی بەدەنگ داواكەیان دێـت و ئـەم كادیرانـەی راگەیانـدنی خۆیـان دەنێرێـت كـەبۆ ماوەی سێ مانگ لەئیستگەكە دەمێننەوە و، كادیرەكانی سۆسیالیسـت لەسـەر كاری (تەكنیك، بنچینەكانی كـاری نووسـەری رادیـۆ، دەرهێنـان، ئامـادەكردنی بەرنامە)كان، رادەهێنن. كادیرەكان بریتی بوون لە:

- لەتیف حەسەن، نووسەر.
- ئەبو نور (باوكی نور)، بێژەر.

- ئەبو شەهاب (باوکی شەهاب)، ئەندازیار[٣٤٥].

دوای دامەزراندنی ئیستگەکە لەپشت شاخەکانی (زێوکە) و (ماشکان)[٣٤٦]، لەبەهاری ١٩٨٣دا، دەستی بەیەکەمین پەخش کردووە[٣٤٧].

ناوی ئیستگەکە دەبێتە: (دەنگی شۆڕشی کوردستانی عێراق)، تا داخرانی، هەر لەژێر ئەم ناوەدا، بەردەوامی دەبێت... ئەوکاتەی کە، (حزبی سۆسیالیستی کوردستان- عێراق)، دەبێتە خاوەن ئیزگە، چەند ئیزگەیەکی تریش لەچیاکانی کوردستانەوە، خەبات و پەخشیان دەکرد[٣٤٨].

مامۆستا (سەعد عەبدوڵڵا)، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی و لێپرسراوی راگەیاندن بوو، جگە لەوتار نووسین، راستەوخۆ سەرپەرشتی ئیزگەکەشی دەکرد. بۆ ئەوەی هەوڵ و خەباتی ئەو پێشمەرگە خۆبەخشانە ون نەبن، بەپێی ئەو زانیاریانەی کەلەملا و لەولا، لەلامان کۆبوونەتەوە، هەوڵ دەدەین ناوی یەکە یەکەیان بێنین و، ئەو کارانەی کەئەنجامیان داوە، لەگەڵ شوێنی پەخشکردنی ئیستگەکە و بەرنامەکان، دەست نیشان بکەین.

*** یەکەم: شوێنی پەخشکردنی ئیستگە:**

- لەبەهاری ١٩٨٣، تاوەکو ئەیلولی ١٩٨٤، لەپشت گوندەکانی (زێوکە) و (ماشکان)، بووە.
- لەئەیلولی ١٩٨٤، گواستراوەتەوە بۆ گوندی (شووشان)[٣٤٩]، لەوێ دەستی بەپەخشکردن کردووە. تاوەکو لێکترازانەکەی حزب لە ١٩٨٥/٨/١٣.
- لە ١٩٨٥/٨/١٣، بۆ بناری قەندیل، گوندی (کاولان)، گواستراوەتەوە. لەوێ، دەست بەکار بووە تاوەکو هاوینی ١٩٨٨... لەهاوینی (١٩٨٨)ەوە، لەپەخشکردن وەستاوە تاوەکو راپەڕینی ئازاری ١٩٩١[٣٥٠].
- لەگەڵ دەست پێکردنی راپەڕین لە ١٩٩١/٣/٥، ئیستگەی (دەنگی شۆڕشی کوردستانی عێراق)، لە (نۆکان)[٣٥١]ەوە، دەستی بەپەخشکردن، کردۆتەوە[٣٥٢].
- ماوەیەکی کەم لە (نۆکان) دەبێت، دواتر بۆ شاری رانیە گواستراوەتەوە. لەکۆنە بارەگای تیپ (فرقە)ی چل و چواری سوپای عێراق، لەنێوان (رانیە و

چوارقوڕنه)، دەستی بەکار کردۆتەوە. ئەوکاتە لەرانیە و چوارقوڕنە، هەموو ڕۆژێك بەرنامەکانی خۆی بەزمانی کوردی و عەرەبی، لەسەر شەپۆلی ٧٥ مەتری، کاتژمێری حەوتی ئێوارە، بڵاوکردۆتەوە. هەمان بەرنامەی، بۆ ڕۆژی دوایی، کاتژمێری حەوتی سەر لەبەیانی، دووبارە بڵاوکردۆتەوە. تاوەکو (حزبی سۆسیالیستی کوردستان)[٣٥٣]، لەگەڵ (یەکێتی نیشتمانی کوردستان)، تێکەڵ دەبێتەوە، بەردەوام بووە. دوای ئەمە، ئیستگەکەش داخراوە.

*** دووەم: نووسەر و کارمەندەکان:**

– بەشی کوردی: لەدەست بەکاربوونەوە تاوەکو لێکترازانەکەی ١٣/٨/١٩٨٥، (ئاسۆ حەسەن)، بەرپرسی بووە[٣٥٤].
– بەشی عەرەبی: لەدەست بەکاربوونەوە تاوەکو ١٣/٨/١٩٨٥، ئیحسان گلی ناسراو بە (خەسرەو)[٣٥٥]، بەرپرسی بووە.
– ئاسۆ حەسەن، دارا، ڕێبوار عەبدولڕەحمان، م. بەختیار[٣٥٦]، سەعد عەبدوڵڵا، ئەوانە نووسەری بەبڕشت و ئەکتیڤی بەشی کوردی بووینە. جگە لەمامۆستا سەعد، ئەوانی تر لەکۆتایی ١٩٨٥، حزبیان بەجێهێشتووە.
– جگە لە (خەسرەو)ی سەرپەرشتیکار، (م. بەختیار، دارا، هەڵمەت)[٣٥٧]، لەبەشی عەرەبی کاریان کردووە. ئەوەی دواییان (هەڵمەت)، بێژەرێکی باشی بەشی عەرەبی و ئینگلیزی بووە. پاش ئەوەی کەهەست دەکەن کەلەبەشی عەرەبی کەموکوڕیان هەیە، جارێکی تر داوا لەحزبی شیوعی دەکەن، چەند کادیرێکیان وەك هاوکار بۆ بنێرن. حزبی شیوعی بەدەنگیانەوە دێت و ئەم دوو کادیرەیان بۆ دەنێرێت:
١– ئەبو واثق: بەبنەچەکە کورد، خەڵکی خانەقین بوو. کادیرێکی ڕۆشنبیر و چالاك بوو. کوردی باش نەدەزانی.
٢– سەباح مەندەلاوی: ئەویش هەر خەڵکی خانەقین بوو. دوایی کچی (محەمەد مەهدی جەواهیری) خواست و بووە زاوای ناوبراو. دوای ڕوخانی ڕژێم، لەشاری بەغدا بووە بەڕێوەبەری هونەر و ڕۆشنبیری لەوەزارەتی ڕۆشنبیری

لەبەغدا[٣٥٩].

- لەدوای ساڵی (١٩٨٥)، هەوار ئەنوەر بەرواری بووە بەرپرسی بەشی کرمانجی ژووروو. هەر لەم کاتەش (١٩٨٥-١٩٨٨)، شێرزاد شەریف شێخانی، بەرپرسی بەشی کرمانجی خواروو (سۆرانی) بووە. (عومەر بۆتانی)، ئەوکات لەسوریا (دیمەشق) بووە. پاش لێکترازانەکە، دێتەوە کوردستان و لەئیستگە دەست بەکار دەبێت و دەبێتە بەرپرسی بەشی عەرەبی.
- جگە لەم بەرپرس و نووسەرانەی ناومان هێناون، هەندێك پێشمەرگەی تریش بەئەرکی جیا جیا لەئیستگەدا، کاریان کردووە. نمونەی:
- سەید عەبدوڵڵا محەمەد (شێرکۆ): کاروباری بەڕێوەبردنی لەئەستۆ بووە. جاروبار وتاریشی نووسیوە. پۆستەری بۆ شەهیدان دروست کردووە. بابەتەکانی (ڕێگای ئازادی) و (گۆڤاری سۆسیالیست)یشی تایپ کردووە.
- عەبدوڵڵا ئیسماعیل حوسێن میرەکانی (مامۆستا فەرەیدون)، جگە لەرێکخستن، کاری تەرجەمە و (تایپ)یشی دەکرد.
- عەبدولڕەزاق مەرزەنگ: لە ١٩٨٥ لەئیستگە کاری کردووە، پاشان لەگەڵ باڵی قادر عەزیز، ئیستگەی بەجێهێشتووە.
- هەر لەماوەی نێوان (١٩٨٦-١٩٨٨)دا، (فەرهاد خانەقینی)یش بەرپرسی بەشی عەرەبی بووە[٣٥٩].
- لەدوای راپەڕین تاوەکو داخرانی ئیستگە لە (١٩٩٣/٢/١١) لەرانیە، مامۆستا حەسەن عوسمان ناسراو بەمامۆستا عەبدولکەریم، بەرپرسی ئیستگە بووە. کۆمەڵێك نووسەر، چ بەپاداشت یان وەك خۆبەخش، بابەتیان بۆ ئیستگە نووسیوە. لەوانە (کەریم دەشتی، عەباس عەبدوڵڵا یوسف، ئیسماعیل تەنیا). هەر لەم سەردەمەدا، (فوئاد ئەحمەد سلێمان)، وەك کادیرێکی چالاك کاری لەئیستگە کردووە.
- شاخەوان (سالار محەمەد کۆیی)، فەرهاد جاف، عەبدوڵڵا قەرەداغی، محەمەد ئەحمەد (خەڵکی کفری بووە)، بابە شێخ، م. ف. جەمال (مەریوان فەتحی قەڵادزەیی)[٣٦٠]، وەك نووسەر و کارمەند، کاریان کردووە.

- هونەرمەند دلشاد بەرواری ناسراو بە (کۆڤان)، وەك دەرهێنەر کاری کردووە.
- ئارام ناسراو بە (ئارامە سوور)، لەبەشی ئەنسات.
- کرێکار هەولێری (عەزەدین– خوارزای بەکر حەمە)، لەبەشی پەخشکردن.
- خالید گروانشی، هەردی، مەمۆ،... کۆمەڵێك خەڵکی تر[٣٦١].
- مامۆستا سەلاح کەرکوکی، ناسر حەفید، پۆلا مارف بەرزنجی، بابەعەلی سلێمانی، هونەر هەولێری، ئەمانەش لەهەندێك قۆناغدا، وەك کارمەند، بێژەر، نووسەر، کاریان کردووە.
- عەبدولخالق زەنگەنە، عادل موراد، عەدنان موفتی، جاروبار لەدیمەشقەوە، بەزمانی عەرەبی بۆ بەشی راگەیاندنیان دەنووسی و تەرجەمەی کوردی دەکرا و، لەئیستگە و بڵاوکراوەکانی حزبدا، بڵاودەکرانەوە.
- رەسوڵ مامەند، قادر عەزیز، مامۆستا محەمەد شاکەلی، مارف عومەر گوڵ، جاروبار بابەت و شرۆڤەیان بۆ ئیستگە دەنووسی.
- لەبەشی زۆری شار و شارۆچکەکاندا، پەیامنێری هەبوو... جگە لەپەیامنێرەکان، لەهەرێمەکانی پێشمەرگە و ناوچە و لق و رێکخراو و شانەکانی حزبەوە، هەواڵ و بابەت و دەنگوباس، بۆ ئیستگە دەهات و بڵاودەکرانەوە.

* سێیەم: بەرنامە و گۆشەکانی ئیستگە:

ئیستگە لەسەرەتای دەست بەکاربوونیەوە، تاوەکو داخرانی، بەچەند قۆناغێکی جودادا تێپەڕیوە. لەهەر قۆناغێکیشدا، بەرنامەی هەمەچەشنەی هەبووە. بەرنامە هەبووە، ماوەیەك پەخش کراوە، بەڵام لەگەڵ نەمان یان رۆیشتنی ئەو نووسەرەی کەئامادەی کردووە، بەرنامەکەش خامۆش بووە... هەندێك جاریش قۆناغە سیاسییەکە و جۆری پەیوەندی نێوان حزبەکان، بەرنامەی تازەی هێناوەتە ئاراوە، کەقۆناغەکە بەرنامەکانی فەرز کردووە...

هەوڵ دەدەین چەند بەرنامەیەك بەسەر بکەینەوە، ئەگەر زۆر کەمیش بێت، چونکە تا ئێستاش لەزاکیرەی ئێمەمانان هەر زیندوون و گەرد و تۆز و

گرفتەکانی ژیان، نەیانتوانیوە خامۆشیان بکەن.

١- کردنەوەی ئیستگە بەچەند ئایەتێك لەقورئانی پیرۆز.

٢- سەروتار، یان وتەی ئیستگە: ئەمە بابەتی رۆژ بوو، پاش ئەوەی کەئیستگە بەخوێندنەوەی چەند ئایەتێکی قورئان دەکرایەوە، وتاری ئیستگەش دەخوێندرایەوە. ئەوکاتە، چ روداو و پێشهاتێك، باسی رۆژ بوایە، ئیستگەش هەروەستەی لەسەر دەکرد و هەڵوێستی حزبی روون دەکردەوە. بابەتەکانیش بەپێی قۆناغ دەگۆڕان. بۆ نموونە: (شەڕی براکوژی، بەرقەرار بوونی ئاشتی، شەڕی عێراق- ئێران، سەردانی وەفدی حزب بۆ دەرەوە، پەیوەندییە ناوخۆیی و هەرێمیەکان، هەڵوێست وەرگرتن لەدانووستاندن لەگەڵ حکومەت، راپەڕینی جەماوەری، راپەڕینی خوێندکاران، وێرانکردنی دێهاتەکان،...تاد). ئەمانە، زۆر جاران دەبوونە هەوێنی وتەی ئیستگە... شێوەی خوێندنەوەشی، ئاسایی بوو، حەماس و دەنگ هەڵبڕینی تێدا نەبوو.

٣- چالاکییەکانی پێشمەرگە: بریتی بوو لەخوێندنەوەی شەڕ و چالاکیەکانی هێزی پێشمەرگەی حزب (هەندێك جارانیش هاوبەش لەگەڵ لایەنەکانی جود)، لەدژی هێزەکانی سوپا و جاش، لەناو شار و شارۆچکە و ناوچەکانی تری کوردستان. لەم رووەوە زیانەکانی دوژمن و دەستکەوتەکانی پێشمەرگە و ژمارە و ناوی هێزی بەشدار بوو، بەیان دەکرا. جگە لەچالاکی پێشمەرگە، باسی چالاکییەکانی رێکخستنەکانی حزب لەناو شار و شارۆچکەکانیشدا، دەکرا، کەبەزۆری بریتی بوون لە: (بڵاوکردنەوەی بەیاننامەکانی حزب، بڵاوکردنەوە و هەڵواسینی پۆستەری شەهیدان لەسەر دیواری کوچە و شەقامەکان، تەمبێ کردنی جاش و ئەو کەسانەی کەبەشێوەیەك لەشێوەکان، هاریکاری رژێمیان دەکرد، بڵاوکردنەوەی هەواڵی سەردانەکانی وەفدی حزب لەدەرەوەی وڵات،...تاد). هەندێك جاریش، ئەگەر ئەم رۆژە هەواڵ و چالاکی کەم بوایە، هەوڵدەدرا بەبڵاوکردنەوەی هەندێك چالاکی هونەری و رۆشنبیری، کەلێنەکان پڕ بکرێنەوە.

٤- خەباتی گەلان: هەر جارەی باس لەئەزموون و خەباتی یەکێك لەو گەلانە دەکرا، کەلەقۆناغێك لەقۆناغەکاندا، وەك نەتەوەی کورد، بن دەست بوونە،

لەئـەنجامی خـەباتی نەپساوەیاندا، توانیویانـە لـەژێر دەسـەڵاتی داگیرکەرانـدا ڕزگار ببن و سەربەخۆیی خۆیان ڕابگەیەنن... ئەو گەل و وڵاتانەی هەمیشە باس دەکران، بریتی بوون لـە: لاوس، کـەمبۆدیا، ئـەفریقای باشـوور، شـیلی، کوبـا، خـــەباتی ڕزگـــاریخوازی فەلەســـتین، یـــەکێتی ســـۆڤیەت، لیبیـــا، باشـــووری سودان،...تاد.

٥- داستانەکانی پێشمەرگە: بەشێوەیەکی ئەدەبی و تێکەڵ کردنی سۆز و واقیـع، باسـی ئـەو شـەڕانە دەکـرا، کەشـەڕی گـەورە و قارەمانانـە بـوون، توانیبوویان لەهزر و بیری پێشمەرگە و جەماوەر جێگیر ببن... شەڕەکان گەورە بوون، ژمارەیەکی کەمی پێشمەرگە بەرامبەر بـەهێزی زۆر و زەوەنـدی سـوپا و جاش و بەبەشداری فڕۆکە و تانك و تۆپی دوورهاوێژ، لەگەڵ ئەوەی کەتەرازووی هەردوو هێزەکە، زۆر لاسەنگ بووینـە، ئـەوجا پێشـمەرگە توانیویانـە شـەڕێکی گەورەی (داسـتان ئـامێز)، تۆمـار بکـەن... ئـەو شـەڕ و داسـتانانە، لەسـاڵانی (١٩٨٣–١٩٨٥)دا، ئاسـۆ حەسـەن، دەینووسـی و شـەهید هەڵمـەت (ئیـبراهیم حەمیـد هـەولێری)، بەدەنگـە پـڕ لەسـۆز و حەماسـەتەکەی دەیخوێنـدەوە... نموونـەی هەنـدێك لەشـەڕەکان: (داسـتانی دەشـیتۆ، سمـاقوڵی، شـێرەمەڕ، شیوەپیران، شەڕی چیای هەورێ، شەڕی گرتنـی خـەبیرە فەڕەنسیەکان....). زۆربەی ئەو شەڕانەی کەباس دەکران، ئەو شـەڕانە بـوون کەلـەدژی هێزەکـانی ڕژێم ئەنجامدرا بوون.

٦- لەڕێگای ئازادیدا: ئەمـەش چۆن لەڕۆژنامـە، ئۆرگـانی حـزب (ڕێگـای ئازادی)، گۆشەیەکی جێگیر بوو لەدوا لاپەڕەدا، بەهەمان شـێوە، لەئیسـتگەش ببووە گۆشەیەك. لەم بەرنامەیەدا باسـی ژیاننامـە و سـاڵانی خـەباتی حزبـی و پێشـــمەرگایەتی و شـــوێن و کـــات و چـــۆنیەتی شـــەهید بـــوونی یـــەکێك لەپێشمەرگەکانی حزب، دەکرا... ئەو کەسەی کەبەرنامەکـەی ئامـادە دەکـرد، ژیاننامەکەی بەشێوەیەکی ئـەدەبی، پەخشـان ئـامێزی پـڕ لەسـۆز دەنووسـی. ئەوەی دەشیخوێندەوە، دەنگێکی وای هـەبوو، کەکاریگـەری لەسـەر هەسـت و ســـۆزی بیســـەران، بەجێدەهێشـــت. لـــەکاتی خوێندنـــەوەی بەرنامەکـــەدا، مۆسیقایەکی غەمگینی ماتەم ئامێزی لەگەڵ پەخش دەکرا.

٧- رای جەماوەر: لەم بەرنامەیەدا، هەڵوێستی چین و توێژەکانی کۆمەڵگای کوردی لەبارەی شەڕ و بەرگری و پێکدادانی نێوان حزبەکان و رەفزکردنەوەی خزمەتی سەربازی و بوون بەجەیشی شەعبی و...تاد، روون دەکرانەوە. جاروباریش گفتوگۆ لەگەڵ خەڵك دەکرا، بەتایبەتیش ئەو خەڵکانەی کەلەژێر سێبەری ناوچە ئازادکراوەکاندا، دەژیان.

٨- ئەدەب و شۆڕش، یان ئەدەب و رۆشنبیری: لەم بەرنامەیەدا، باسی رۆڵی ئەدەب لەشۆڕش و قۆناغی رزگاری گەلاندا، دەکرا. جاروبار، (شیعر، چیرۆك)[٣٦٢]ێك، دەخوێندرایەوە (هەڵبەت شیعر و چیرۆکی بەرگری)، ناوەڕۆکەکەی شیدەکرایەوە و هەڵدەسەنگێندرا، زێتر جەخت لەسەر لایەنە پۆزەتیفەکەیەوە دەکرایەوە... هەواڵ و کۆڕ و چالاکییە ئەدەبیەکان (ئەوانەی کەلەناوچە ئازادکراوەکان ئەنجام دەدران)، پەخش دەکران. ئەم گۆشەیە، لەسالآنی (١٩٨٣-١٩٨٥)، لەلایەن ئیحسان گلی (خەسرەو)، بەرپرس و بێژەری عەرەبی دەخوێندرایەوە. هەندێك جارانیش شەهید هەڵمەت دەیخوێندەوە. ئەمانە، هەردووکیان دەنگێکی باش و کاریگەر و پڕ لەحەماسەتیان هەبوو.

٩- لێرە و لەوێ: بڵاوکردنەوەی کورتە هەواڵی سەرنج راکێش و هەمەڕەنگ بوو، زێتر ئەو هەواڵانە بوون کەلەژێر سایەی رژێمدا روویانداببوو. هەواڵەکان، هەواڵی ئاسایی و باو نەبوون. دوای خوێندنەوەی هەواڵەکە، کۆمێنتێکی تەنز ئامێزیشی لەگەڵدا بڵاو دەکرایەوە.

١٠- رژێم لەرۆژنامە عەرەبی و جیهانییەکاندا: بەکورتی باسی ئەو گۆڤار و رۆژنامانە دەکرا کەوتاریان لەسەر شەڕ و سیاسەتی دیکتاتۆریانەی سەدام، بڵاو دەکردەوە. ناوی نووسەرەکە دەهێنرا و چەند بڕگەیەکیشی لێدەخوێندرایەوە.

١١- جگە لەو بەرنامە جێگیرانە، زۆر جارانیش وتاری درێژ درێژ، بەزنجیرە و بەچەند رۆژێك دەخوێندرایەوە. ئەمانەش تایبەت بوون بە: (شۆڕشەکانی کورد، تەعریب و تەهجیر، ژیاننامەی سەرکردە کوردەکان).

* چوارەم: زمان، ماوە، کات و شوێنی پەخشکردن:

سەرەتا کەئیستگە دامەزرا، ماوەی بەرنامەکانی تەنها یەك کاتژمێر بوو، چل و پێنج خولەك بەکوردی و پازدە خولەکیش بەزمانی عەرەبی بوو. پاشان، وردە

ورده ماوەی پەخشی بەرنامەکان زیاد کرا... لەهەندێك قۆناغدا، دوو کاتژمێر بەزمانی کوردی و نیو کاتژمێر بەزمانی عەرەبی و پازدە خولەکیش بەزمانی ئینگلیزی، پەخش دەکرا. لەبەشە کوردییەکەی، هەواڵ و چالاکی و بابەت بەدیالێکتی (کرمانجی ژووروو)ش، دەخوێندرایەوە.

بۆ مەسەلەی کات و شەپۆڵەکانی پەخشکردن، هەموو کاتێك وەك یەك نەبووە. بۆ ئەم مەبەستە، دەقی ئەم پڕوپاگەندە (ریکلام)ە بڵاو دەکەینەوە کەلەژمارە (٢٤)ی (ڕێگای ئازادی)دا بڵاوکراوەتەوە. لەوێدا هاتووە: (دەنگی شۆڕشی کوردستانی عێراق هەموو ڕۆژی بەرنامەکانی خۆی لەسەر شەپۆلێکی کورتی ٤١ مەتری بەرامبەر بە ٧.٥ مێگاهێرتز لەسەعات ٣ی پاش نیوەڕۆ بەکاتی هاوینی بەغدا، بۆ ماوەی نیو سەعات بەزمانی کوردی و لەسەعات چواریشەوە بەزمانی عەرەبی بڵاو دەکاتەوە)(٣٦٣).

* پێنجەم: گرفتەکان: گرفتی پێشکەوتن و بەردەوام بووی ئیستگە زۆر بوون، لەوانە:

– نەبوونی کادیری شارەزا: ئەوانەی لەم بوارەدا کاریان دەکرد، زۆربەیان ئارەزوومەند بوون. جگە لەمەش، ژمارەیان زۆر کەم بووە. هەربۆیە هەندێك جار ناچار بووینە کادیری راگەیاندن، لەحزبە هاوپەیمانەکان، بخوازن. زمان زانیش، بەتایبەتی زمانە زیندووە جیهانییەکان، ئەمەش یەکێکی تر بووە لەگرفتەکان. لەم رووەوە، کادیری زمانزان، زۆر کەم بووە. ئیستگەش وەك دەڵێن: وەك ئاش (ئاسیاو) وایە، هەر تێیکەی هەرگیز ناڵێ بەسە و هەر داوا دەکات...

– نەبوونی شوێنی پێویست: دەبوایە ئەم شوێنەی کەئیستگەی لێدادەمەزرێت، یارمەتیدەر بێت تاوەکو زۆرترین خەڵك بتوانن گوێگری بن. جگە لەمەش، خانوو و ژووری پێویست، یان نەبووە، یان زۆر کەم بووە. شەڕی ناوخۆش، سەرباری هەموو ئەمانە، وای کردبوو کەجیهازی ئیستگە هەردەم لەسەر پشتی هێستر بێت، هەر ماوەیەو لەشوێنێك بگیرسێتەوە.

– تەشویش (هانی هانی) خستنە سەر شەپۆڵەکانی ئیستگە لەلایەن رژێمەوە، ئەمەش گرفتێکی بەرچاو بوو.. رژێم هەوڵی دەدا بەهەموو شێوەیەك

پەیام و دەنگ و باسی حزب و پێشمەرگە نەگاتە جەماوەر. بۆ ئـەم مەبەسـتە، هەر ماوەیەو جۆرە تەشویشێکی دەخسـتە سـەر شـەپۆلەکانی بڵاوکردنـەوە... جاری وا هەبووە تا کورتە هـەواڵێك خوێندراوەتـەوە، دوو سـێ جـار جێگۆڕکـێ بەشوێنی پەخشکردنی کراوە. دەبوایە بەردەوام دەسـتت لەسـەر میلـی شـوێن گـۆڕینی رادیـۆ بێـت، تـاوەکو بتـوانی هەواڵەکـە ببیسـتی... لەگـەڵ هـەموو ئەمانەشـدا، لەهەنـدێك قۆناغـدا، پەخشـی ئیسـتگە زۆر بـەهێز بـووە، جگـە لەکوردستان، (لەبەهاری ١٩٨٤ پەخشەکەی گەیشتۆتە بەغدا و سوریا و تاران و کوێت)[٣٦٤].

بەشی شەشەم

ڕێکخراوە پیشەیی و جەماوەرییەکانی حزبی سۆسیالیستی کوردستان

١- یەکێتی قوتابیانی کوردستان:

ئـەم رێکخـراوە سـاڵێك دوای دامەزرانـدنی (بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی کوردستان) و لەسـاڵی ١٩٧٧دا، دامـەزراوە. خۆیـان بەدرێژەپێـدەری (یـەکێتی قوتابیـانی کوردسـتان- عێـراق)ی سـەر بـە (پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان- عێراق)، زانیوە، کەلەرۆژی ١٨/٢/١٩٥٣دا، دامەزرابوو. بۆیـە ناوەکـەی خۆیـان نەگۆڕیوە. لەسەردەمی شۆڕشی نوێ (١٩٧٦-١٩٩١)یشدا، بـۆ ئـەوەی لەگـەڵ ئـەو رێکخـراوەی قوتابیـان (پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان)دا جیـا بکرێتـەوە، ئـەوەی سۆسیالیسـت نـاوی (یـەکێتی قوتابیـانی کوردسـتان) و ئـەوەی پـارتی (یەکێتی قوتابیانی کوردستان- عێراق) بـوو. تـەنها جیاوازیەکـەیان، داش (-) عێراق بووە و بەس.

(کـاردۆ گـەلاڵی)، ئەنـدامی کۆمیتـەی ناوەنـدی (بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی کوردستان)، دامەزرێنەری ئەم رێکخراوە بووە. هەر خـۆی داینـەمۆی سـەرەکی بوو. ئەندامە چالاکەکانی ئـەوکاتی (سـەردەمی خـەباتی ژێـر زەمینـی ١٩٧٧-١٩٧٩)، ئەمین قادر (مامۆستا ئـەمین) و کامـەران قـادر شـۆڕش و سـەلاحەدین محەمـەد ئیسـماعیل و سمکـۆ ئـەنوەر و بـەلێن عەبـدوللا و بـەهرۆز گـەلاڵی و محەمـەد عومـەر ئەحمـەد (مامۆسـتا دارا) و رێبـوار عەبـدولڕەحمان و عومـەر محەمەد ئەمین (مامۆستا کاوە) و ئاسۆ حەسـەن و ئیحسـان گلـی (خەسـرەو)، بوون.

کـاردۆ گـەلاڵی، لەبـەر ئـەوەی لەسـەردەمی شۆڕشـی ئەیلولـدا، کـادیرێکی چـالاکی پـارتی و (یـەکێتی قوتابیـانی کوردسـتان- عێـراق) بـوو، لەگـەڵ دامەزراندنی بزوتنەوەدا، هەستی بەرۆڵی چالاکی قوتابیان لەشۆڕش و خـەباتی ژێر زەمیندا کردبوو، بۆیە زوو کەوتە خۆیی و بـەزووترین کـات، لـەنێو ئەندامـە چالاکەکانی بزوتنەوەدا، کەقوتابی بـوون، ئـەم یەکێتیـەی زینـدوو کردۆتـەوە و تۆڕێکی فراوانی نهێنی لەقوتابیان، دروست کرد.

(یـەکێتی قوتابیـانی کوردسـتان) لەسـەردەمی شـاخدا، سـەرەڕای خـەباتی پیشەیی هـانی ئەندامەکانیشـی داوە کەلـەکاتی پێویسـت پەیوەنـدی بەشـاخ و

ریزەکانی پێشمەرگەوە بکەن. کۆمەڵێك چالاکیشیان ئەنجامداوە، وەك:

- بڵاوکردۆنەوەی گۆڤـاری (خـەباتی قوتابیـان) کـەژمارە سـفر (٠)ی لـەمانگی کانوونی دووەمی ١٩٨٣دا، دەرچووە.
- دروست کردنی پۆستەر بۆ شەهیدانی حزب.
- بەشداری کارای لەخۆپیشاندانەکانی قوتابیـانی کوردسـتان و بڵاوکردنـەوەی دروشمەکانی ئەم رێکخراوە و حزبی سۆسیالیستی کوردسـتان لـەناو شـار و شارۆچکەکانی کوردستاندا، کردووە.
- سازکردنی کۆڕی شیعر و چیرۆك خوێندنەوە لەناوچە ئازادکراوەکاندا.
- بەشداریکردنیان لەئاهەنگ و بۆنە نیشتمانیەکاندا، نموونەی: نـەورۆز، یـەکی ئایار، ساڵڕۆژی دامەزراندنی حزب...تاد.
- بەشداریکردنیان لەکۆبوونەوەی (رێکخراوە دیموکراتیەکانی لاوان و قوتابیانی کوردستان و عێراق). ئەم رێکخراوە لە (لۆلان)، لەکۆبوونەوەیـەکی فراوانـی نێوان رێکخراوەکانی قوتابیان و لاوانـی هـەموو حـزب و لایەنـەکانی بـەرەی (جود)، لە ١-٣/٦/١٩٨٤دا، دامەزرابوو. دوای دامەزراندنیان، گۆڤارێکیشیان بـــەناوی (دەنگـــی لاوان و قوتابیـــان) دەردەکـــرد، کەیەکـــەم ژمـــارەی لـــەحوزەیرانی ١٩٨٤، بـــە (٥٨) لاپـــەڕە لەچـــاپخانەی (خـــەبات)ی پـــارتی دیموکراتی کوردستان دەرچووە. ژمارە (٩)ی لەتشرینی دووەمی ١٩٩٠، بـە (٨) لاپەڕە دەرچووە[٣٦٥].
- چـــەندین ئەنـــدامی چـــالاکیان لـــەریزەکانی خـــەباتی شۆرشـــگێڕانەی (پێشـمەرگایەتی و رێکخسـتن)دا، شـەهید بـووە، لەوانـە: (کـاردۆ گـەلاڵی و سەلاح محەمەد و دیار سۆربەشی و...تاد).
- بڵاوکردنـــەوەی بەیاننامـــە و روونکردنـــەوەی هەڵوێســـت لەئاســـت رووداوە گەرمەکانـدا. لەسـەردەمی شـاخ، تـاوەکو ١٩٨٥، رێبـوار عەبـدولڕەحمان لێپرسراوی سەرەکی بـووە. دوای رێبـوار، لەسـاڵی (١٩٨٦-١٩٩١)، هـەڤاڵ (هەنگاو عەبدوڵڵا خان)، لێپرسراوی یەکەمی بووە. ئـەم رێکخـراوە، لـەدوای راپەڕین، لەگەڵ (یەکێتی لاوانی سۆسیالیستی کوردستان) یەکیان گرتووە و ناوەکەیان بۆ (یەکێتی قوتابیان و لاوانی سۆسیالیستی کوردستان) گۆڕاوە.

لـــەدوای راپـــەڕین، جگـــە لەچـــالاکی رێکخراوەیـــی و حـــزبیش، لـــەرووی ڕاگەیاندنیشەوە دەست پێشخەر بووینە و ئـەم بڵاوکراوانـەیان دەرکـردووە: (زەنـگ، زمنـاکۆ)، کەلەلاپـــەڕەکانی پێشـووتردا بەدرێـژی باسمـان لێـوە کردوون.

هــەروەها لــەدوای راپــەڕین، تیپێکــی مۆسیقاشــی هــەبووە بــەناوی تیپــی مۆسیقای (شەهید کاردۆ)، کەهونەرمەندان: (مستەفا رەئوف و زیـاد ئەسـعەد و محەمەد عەزیز)، بەڕێوەیان دەبرد.

٢- یەکێتی لاوانی سۆسیالیستی کوردستان:

ئەم رێکخراوە لەئەنجامی کۆبوونەوەیەکی کۆمەڵێك لاوی پێشمەرگەی حزبی سۆسیالیستی کوردستان، کەلەرێکـەوتی ١٩٨٣/٤/٤، لەناوچـە ئازادکراوەکانـدا بەسترا، دامەزرا. بەشێك لەو لاوانەی کەدەستیان هەبوو لەدامەزراندنی یـەکێتی قوتابیـانی کوردسـتان، بوونـە دەسـتەی دامەزرێنـەری یـەکێتی لاوان. یـەکێتی لاوان، سـەرەڕای بەشـداری کردنیـان لەچالاکیەکانی پێشـمەرگە لـەدژی رژێـم، لـەپێناوی هێنانـەدی ژیـانێکی ئـارام و پـڕ لەبەختـەوەری بـۆ گـەنجان، لـەژێر دروشمـەکانی: (سەربەسـتی، دیموکراسـی سۆسیالیسـتی، ئاشـتی)، خـەباتیان دەکرد. رێبوار عەبدولڕەحمان، ئیحسـان گلـی (خەسـرەو)، سـەلام مـەلا سـەید نوری[٣٦٦] ناسراو بە شێرکۆ، فەرەیـدون مورشـید خورشـید (فـاروق)، ئیـبراهیم ئەحمەد (شـوان)، حـەکیم مـەلا قـادر (دلاوەر)[٣٦٧]، ئەندامـە چـالاکەکانی ئـەم رێکخراوە بوون.

یەکێتی لاوان، لەخەباتی پێشمەرگایەتی دا، کۆمـەڵێك شـەهیدی بەخشـیوە، لەوانە: (فاروق، شێرکۆ مەلا نـوری، شـوان، کرێکـار، ئیـدریس، دلاوەر...تـاد). یەکـەمین بـەیانی دامەزرانـدنیان لـەرۆژی ١٩٨٣/٤/٤دا، بڵاوکردۆتـەوە. جگـە لەخــەباتی پێشــمەرگایەتیدا، وەك یــەکێتی قوتابیــان، بەشـدارییەکی کارایـان لەجۆشـدانی خــەباتی سیاســی و هانــدانی گــەنجان بــۆ بەرەنگاربوونــەوەی سیاســـەتەکانی رژێـــم دا، کـــردووە. لەشـــار و شارۆچـــکەکاندا، بەشـــدارییان لەخۆپیشاندانەکاندا کردووە. بەیاننامە و پۆستەری شـەهیدان و بڵاوکراوەکـانی

حزبیـان لـەناو جـەماوەردا بڵاوکردۆتـەوە. ڕێنـوێنی کـار و چـالاکییەکانی پێشمەرگەیان لەناو شـار و شارۆچـکەکاندا کـردووە. هـەروەها، گۆڤارێکیشـیان بەناوی (ڕێبازی لاوان)، بڵاوکردۆتەوە کەیەکـەم ژمـارەی لـەمانگی ئـابی سـاڵی ١٩٨٣دا دەرچووە. ئەم گۆڤارە، سـەرەڕای هـەواڵ و چـالاکییەکانی گـەنجان و ڕێنـوێنی کردنـی شـێوەکانی خـەبات، بابـەتی ئـەدەبی لەشـیعر و چـیرۆکیش، بڵاوکردۆتەوە. بەشدارییەکی کارایان لەگـەڵ ڕێکخراوەکـانی قوتابیـان و لاوانـی سەر بەحزبەکانی ناو بەرەی (جود)دا کردووە و ئەندامی ئەو کۆبونەوە هاوبەشە بووینـە کەئـەم ڕێکخراوانـە لـەرۆژانی ١-٣/٦/١٩٨٤، لەناوچـەی (لـۆلان)دا، بەستوویانە.

لەقۆناغی دوای ڕاپەڕین، هەردوو ڕێکخراوی یەکێتی قوتابیان و یەکێتی لاوان یـەکیان گـرت و ڕێکخراوێکـی تازەیـان بـەناوی (یـەکێتی قوتابیـان و لاوانـی سۆسیالیستی کوردستان) دامەزراند.

٣- یەکێتی مامۆستایانی سۆسیالیستی کوردستان:

هەرچەندە چەندین مامۆستا لـەریزەکانی هێـزی پێشـمەرگەی کوردسـتان و ڕێکخستنەکان و سەرکردایەتی حزبی سۆسیالیسـتی کوردسـتاندا، چ لەشـاخ، چ لەشاردا، خەباتیان کردووە، بەڵام لەپێش ڕاپەڕین (١٩٧٦- ئازاری ١٩٩١)، ئەم ڕێکخراوە، بەشێوەی ڕێکخراوی سەربەخۆ، بوونی نەبووە. چـەندین مامۆسـتای وەك: (عەلی هەژار، مەلا ناسیح ئیسماعیل، سەعد عەبدوڵڵا، ئەمین قـادر، شـێخ محەمەد شاکەلی)، لەشار بەپیشـە مامۆسـتا بووینـە و دواتـر بوونەتـە ئەنـدامی کۆمیتەی ناوەنـدی و مەکتـەبی سیاسـی. هـەروەها چـەندین مامۆسـتای تـریش نمونەی: (عەبدوڵڵا حاجی سمایل میرەکانی (فەرەیدون)، عەلی ئەکبـەر فـەیزڵڵا (دلشـاد)، محەمـەد عومـەر ئەحمـەد (دارا)، سـلێمان ئەسـعەد دۆڵەبـەکرەیی (ڕێبوار)، شێرزاد عومەر عوسمان، خالید ئەحمەد) پێش ئەوەی ببنە پێشمەرگە مامۆستا بووینە و ڕۆڵی کادیری ڕێکخستنیان بینیوە.

لەسەردەمی شاخ، بەکردەوە تەنها یەکێتی نیشتمانی کوردسـتان (یـەکێتی مامۆستایانی کوردستان)ی هەبووە. دوای ڕاپەڕین، هەر حزبەو دەیویست خۆی

سەرکردایەتی ئەو توێژە کاریگەر و زۆر و زەوەندەی کوردستان بکات. بۆیە بەرەنجامی ئەم کێبڕکێیە، هەموو حزبەکان (بەگەورە و بچووکەوە)، ڕێکخراوی (یەکێتی مامۆستایان)ی تایبەت بەخۆیان، دروست کرد.

(حزبی سۆسیالیستی کوردستان)، لەمانگی ئەیلولی ١٩٩١دا، لەگەڵ دەست پێکردنی ساڵی نوێی خوێندن، لەسەرکردایەتییەوە ڕێنوێنی ئەندامەکانی کرد، بەو ئاڕاستەیە کار بکەن و هەرچی زووترە ئەم یەکێتیە دروست بکەن، تاوەکو بەگوێرەی سەنگی خۆیان لە (یەکێتی گشتی مامۆستایانی کوردستان)، پێگەی خۆیان هەبێت. بەم شێوەیە، داواکاری ئاڕاستەی لقەکان کرا، بۆ ئەم مەبەستە بکەونە خۆ. لەکەسی یەکەمی لقەکانیشەوە، ڕاستەوخۆ پشتگیریان لێدەکرا.

لەهەولێر، کەبنکەی سەرەکی (پایتەخت)ی جموجۆڵی سیاسی و ڕێکخراوەیی هەموو حزبەکان بوو، دەست کرا بەکۆبوونەوەی ڕێکخراوی مامۆستایان. من (ئیسماعیل تەنیا)، بەو سیفەتەی کەئاگاداری دروست بوونی (یەکێتی مامۆستایانی سۆسیالیستی کوردستان) بووم، لەلایەن لێپرسراوی لقی هەولێری حزب (مامۆستا سەعد عەبدوڵڵا)وە، ئاڕاستە کراین کەبەشداری ئەو کۆبوونەوانە بکەین بەئاڕاستەی دروست کردنی (یەکێتی مامۆستایانی کوردستان). مامۆستا سەرەکییەکانی لقی هەولێر بریتی بوون لە: (حەمید ئیبراهیم، شێرزاد عومەر عوسمان، ئیسماعیل تەنیا، محەمەد ڕەحمان)، دواتریش، مامۆستایان: (وەیسی ساڵح، تەحسین عەلی شێروانی، ڕەشید ئەحمەد ڕەواندزی، جەعفەر حوسێن، مامۆستا شەمسەدین، ڕەمەزان ڕەسوڵ عومەر، ماجید محەمەد ئەمین حوسێن، عەبدولعەزیز عەدۆ، پشتیوان، عەونی، ئیبراهیم مەدحی ئیبراهیم)، پەیوەندیان بەم ڕێکخراوە تازە دامەزراوە کرد.

یەکەم کۆبوونەوەی مامۆستایانی حزبەکان، لەبارەگای حزبی شیوعی عێراق (نەقابەی کرێکارانی سەردەمی بەعس)، لەفلکەی ئاوی کەسک و سوور (نافورە)، نێوان شارەوانی هەولێر و هوتێل شێراتۆن، بەسترا. سەرەتا، هەر نوێنەری (یەکێتی) و (پارتی) و (شیوعی) و (سۆسیالیست) بوون. من (ئیسماعیل تەنیا) و حەمید ئیبراهیم، نوێنەری سۆسیالیست بووین. عوسمان دەشتی و مامۆستا (ڕێبوار)ی مەڵبەندی هەولێر، نوێنەری یەکێتی و ئەنوەر

سلێمان، نوێنەری حزبی شیوعی و محەمەد ئیسماعیل نوێنەری پارتی، بەشداری کۆبوونەوەکە بووین. لەگەرمەی گفتوگۆ و را گۆڕینەوە و پلان دانان بۆ کاری داهاتوو، عوسمان دەشتی گوتی: جگە لەیەکێتی نیشتمانی کوردستان، حزبەکانی تر رێکخراوی مامۆستایانیان نییە. ئەوەی دروستیان کردووە تەنها بۆ کێبڕکێ و (بدعە)یە. ئەنوەر سلێمان، نوێنەری حزبی شیوعی بەرپەرچی دایەوە و باسی رابردووی خەباتی حزبی شیوعی لەم بوارەدا کرد. هەروەها نوێنەری (پارتی)ش، بەهەمان شێوە هاتە قسە.

لەدوای ئەم کۆبوونەوەیە، وردە وردە کۆبوونەوەکان، بەردەوام بوون. نوێنەری ئێمە لەم کۆبوونەوانەدا، بەگشتی بریتی بوون لە: (حەمید ئیبراهیم، شێرزاد عومەر، ئیسماعیل تەنیا، وەیسی ساڵح، محەمەد رەحمان). یەکێتی مامۆستایانی سۆسیالیستی کوردستان– مەکتەبی سکرتاریەت، کەتازە چەند مانگێك بوو دروست ببوو، یەکەم بەیاننامەی خۆی لەپاش کۆبوونەوەیەکی فراوان کەنوێنەری هەموو لقەکان، لەرانیە تیایدا بەشدار و ئامادە ببوون، لەرۆژی ١٩٩١/١٢/٢٧دا، بڵاوکردەوە. لەناوەرۆکی بەیاننامەکەدا هاتبوو:

- یەکێتی مامۆستایانی سۆسیالیستی کوردستان لە ١٩٩١/١٢/٢٧، لەشاری رانیەی راپەڕین کۆبوونەوەیەکی فراوانی سازکرد بۆ ئەندامانی مەکتەبی سکرتاریەت و لێپرسراوانی دەستەی لقەکانی دیالا و سلێمانی و کەرکوك و هەولێر و دهۆك و نەینەوا بۆ لێکۆڵینەوە و گفتوگۆ دەربارەی هەندێ کێشە و کاروباری پەیوەندیدار بەجوڵانەوەی پیشەیی مامۆستایان.
- کارکردن بۆ پتەوکردنی بەرەی کوردستانی و پشتگیری کردنی.
- پێشنیارکردن بۆ پێکهێنانی لیژنەی خۆ سازکردن بۆ کۆنگرەی یەکگرتووی هەموو مامۆستایانی کوردستان، لەهەل و مەرجی گونجاودا.
- جەخت کردنەوە لەسەر داوا رەواکانی مامۆستایان و بەرزکردنەوەی ئاستی ژیانیان.
- گۆڕانکاری بنەڕەتی لەکەرتی پەروەردە و فێرکردن.

پاش ئەم بەیاننامەیە، لقەکانی یەکێتی مامۆستایان، بۆ بەستنی یەکەم کۆنفرانس کەوتنە خۆ. بۆ ئەم مەبەستە، لەرۆژی یەك شەممە ١٩٩٢/٢/١٦،

کاتژمێر سێی پاش نیوەڕۆ، لەبارەگای لقی هەولێری حزب، (٢٥) مامۆستا ئامادەبوون، بۆ هەڵبژاردنی نوێنەری خۆیان بۆ کۆنفرانس. بۆ نوێنەرایەتی لقی هەولێر، ئەم مامۆستایانە خۆیان پاڵاوت و بەم شێوەیە دەنگیان هێنا: (شێرزاد عومەر ١٩ دەنگ، محەمەد رەحمان ١٩ دەنگ، ئیسماعیل تەنیا ١٧ دەنگ، وەیسی ساڵح ١٧ دەنگ، رەشید ئەحمەد ١٦ دەنگ، تەحسین عەلی شێروانی ١٥ دەنگ، حەمید ئیبراهیم ١٥ دەنگ، مامۆستا شەمسەدین ١١ دەنگ، مامۆستا سەباح ١١ دەنگ، عەبدولعەزیز عەدۆ ١٠ دەنگ).

پاش جیاکردنەوەی دەنگەکان: (شێرزاد عومەر، محەمەد رەحمان، ئیسماعیل تەنیا، وەیسی ساڵح، رەشید ئەحمەد)، بوونە نوێنەری لقی هەولێر بۆ بەشداریکردنی کۆنفرانس. هەروەها مامۆستایان: (حەمید ئیبراهیم و تەحسن عەلی و شەمسەدین)یش بوونە ئەندامی یەدەگ بۆ کۆنفرانس.

کاتژمێر یازدەی پێش نیوەڕۆی رۆژی ١٩٩٢/٢/٢٠، لەبارەگای مەکتەبی سیاسی حزب لەرانیە، بەئامادەبوونی هەموو لقەکانی (هەولێر، سلێمانی، دهۆك، کەرکوك، راپەڕین)، کۆنفرانس دەستی بەکارەکانی خۆی کرد. سەرەتا، (رەسوڵ مامەند)، سکرتێری حزبی سۆسیالیستی کوردستان، وتارێکی پێشکەش کرد و کۆنفرانسەکەی کردەوە. دواتر، (د. مەحمود عوسمان) وتەیەکی پێشکەش کرد. ناوەڕۆکی هەردوو وتەکە، بریتی بوون لەگێڕانەوەی چۆنیەتی دروست بوونی حزب و رۆڵی لەخەباتی چەکداری و دروستکردنی بەرەی کوردستانی و خۆ ئامادەکردن بۆ هەڵبژاردنی گشتی لەکوردستاندا. لێپرسراوی لقی سلێمانی حزب (محەمەدی حاجی مەحمود)یش ئامادەی کردنەوەی کۆنفرانسەکە بوو. دوای پێشکەش کردنی ئەم دوو وتارە، وتاری لقەکان، بەم شێوەیە خوێندرایەوە:

- لقی سلێمانی لەلایەن حسام حەکیم.
- لقی هەولێر لەلایەن شێرزاد عومەر عوسمان.
- لقی دهۆك لەلایەن عەبدوڵلا عەبدولکەریم بامەڕنی.
- لقی کەرکوك لەلایەن حەمە سەعید سابیر.
- لقی راپەڕین لەلایەن عوسمان مەحمود ئەحمەد.

پاش نیوەڕۆی هەمان ڕۆژ، کۆمەڵێك لیژنە بۆ بەڕێوەبردنی کۆنفرانس دروست کران، کەبەم شێوەیە بوو:

أ- لیژنەی داڕشتنی پێشەکی پەیڕەو و پڕۆگرام: حەجی جەعفەر، حوسام حەکیم، سەدیق شرۆ.

ب- لیژنەی داڕشتنەوەی پڕۆگرام: ئازاد فەتحوڵلا، ڕێبوار عەلی ڕەزا، ئەحمەد فەقێ ڕەسوڵ، ژیلەمۆ.

ج- لیژنەی داڕشتنەوەی پەیڕەوی ناوخۆ: ئیسماعیل تەنیا، ئەحمەد عەبدوڵلا زەرۆ، عوسمان مەحمود ئەحمەد، عومەر مەحمود پیرۆت.

د- لیژنەی دانانی پلانی داهاتووی یەکێتی مامۆستایان بۆ لایەنی (ڕاگەیاندن، پەیوەندییەکانی ناوخۆ و دەرەوە، چالاکییە کۆمەڵایەتییەکان، کارە زانستی و پەروەردەییەکان، ئیدارە و دارایی)، مەحمود عومەر، ڕەشید ئەحمەد، محەمەد ڕەحمان، تەحسین عەلی، ئازاد مەحمود، وەیسی ساڵح، دڵنیا حەمە ساڵح).

هـ- لیژنەی داڕشتنەوەی بەیانی کۆتایی کۆنفرانس: (جەعفەر حوسێن، خالید ئەحمەد، ئەنوەر حەمەلاو).

و- لیژنەی لێکۆڵینەوەی هەڵبژاردنی مامۆستایانی کوردستان (گشتی): شێرزاد عومەر عوسمان، حەمید ئیبراهیم ئیسماعیل، سەدیق سەعید، عەبدوڵلا عەبدولکەریم، محەمەد سەعید سابیر.

ی- لیژنەی سەرپەرشتیکردنی هەڵبژاردنی ئەندامانی مەکتەبی سکرتاریەت: جەلال حەمەدەمین، نیشتیمان قادر ڕەشید، ئیبراهیم مەدحی ئیبراهیم.

لەڕۆژی ١٩٩١/٢/٢١، سەرلەبەیانی، لیژنەکان کەوتنەکار. پاشان، مامۆستا محەمەد شاکەلی، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی حزب بەشداری کرد و، هەندێك قسەی کرد. سەر لەئێوارە، کاتژمێر (٣.٣٠)، دەست کرا بەپرۆسەی هەڵبژاردن بۆ مەکتەبی سکرتاریەت. بۆ هەڵبژاردنی حەوت کەس، دە کەس خۆیان پالاوت، کەئەم مامۆستایانە بەم شێوەیە دەنگیان هێنا: (شێرزاد عومەر ٢٢ دەنگ، جەعفەر حوسێن ١٨ دەنگ، دڵنیا حەمە ساڵح ١٦ دەنگ، حوسام حەکیم ١٥ دەنگ، نیشتیمان قادر ١١ دەنگ، ڕەشید ئەحمەد ١٠

دەنگ، ئیبراهیم مەدحی ٩ دەنگ، عومەر مەحمود ٦ دەنگ، ئەنوەر حەمەلاو ٤ دەنگ، ئازاد فەتحوڵڵا ٤ دەنگ).

پاش جیاکردنەوەی دەنگەکان، ئەم مامۆستایانە بوونە ئەندامی مەکتەبی سکرتاریەتی یەکێتی مامۆستایانی سۆسیالیستی کوردستان: (شێرزاد عومەر، جەعفەر حوسێن، دڵنیا حەمە ساڵح، حوسام حەکیم، نیشتمان قادر، رەشید ئەحمەد، ئیبراهیم مەدحی ئیبراهیم).

دوای یەکگرتنی حزبی سۆسیالیستی کوردستان و پارتی سەربەخۆیی دیوکراتی کوردستان (پاسۆک)، رێکخراوی مامۆستایانی هەردوو حزبەکە یەکیان گرت و لەرۆژی ١٩٩٢/٦/١دا، بەیانێکیان بڵاوکردەوە.

لە ١٩٩٢/٤/٣٠دا، لەسەرتاسەری کوردستان، پرۆسەی هەڵبژاردنی گشتی مامۆستایان، ئەنجامدرا. جگە لەیەکێتی مامۆستایانی پارتی و یەکێتی، رێکخراوەکانی تر بە (یەکێتی مامۆستایانی سۆسیالیستی کوردستان)یشەوە، نەیانتوانی دەنگی پێویست بێنن و ببنە ئەندام لە (یەکێتی مامۆستایانی یەکگرتووی کوردستان).

دوای هێن و منهێن و سازش کردن، لەچوارچێوەی سازان (تەوافوق)دا، ئەندامی حزبە دەرنەچووەکان لەپرۆسەی هەڵبژاردن، لەمەکتەبی سکرتاریەت، بەشداریان پێکرا، کەلەسۆسیالیست و پاسۆك: (شێرزاد عومەر عوسمان و هوشیار حاجی)، بوونە ئەندامی مەکتەبی سکرتاریەتی یەکێتی مامۆستایانی کوردستان.

ئیدی دوای ئەم هەڵبژاردنە، هەموو رێکخراوەکانی مامۆستایانی سەر بەحزبەکان، بەسۆسیالیستیشەوە، هەڵوەشێندرایەوە. پێش ئەنجامدانی کۆنگرەی گشتی مامۆستایان (ئیسماعیل تەنیا و وشیار حەمەد حاجی لەلیژنەی راگەیاندندا بوون کەئامادەکاریان بۆ کۆنگرەی گشتی یەکێتی مامۆستایان دەکرد. هەروەها شێرزاد عومەر عوسمانیش، لەلیژنەی دارایی کۆنگرەدا بوو)[٣٦٨].

٤- یەکێتی ئافرەتانی سۆسیالیستی کوردستان:

ئـەم ڕێکخـراوە لـەقۆناغی خـەباتی شـاخ (١٩٧٦-١٩٩١)دا بـوونی نـەبووە. ئـەوەی هـەبووە، تـەنها بەشـداری کردنـی کـچ و ژنـانی کـورد بـووە لـەناو ڕێکخستنەکانی حزبی سۆسیالیسـتی کوردسـتاندا. ئـەم کـچ و ژنانـە، کۆمـەڵێك ئەرك و کاری خەباتیان لەناو شار و شارۆچکەکاندا، ئەنجام داوە کەبۆ پیاوەکان پڕ لەکێشە و گرفت تر بووە. جگە لـەکاری ڕێکخسـتن، زۆر جـارانیش یارمـەتی ئەنجامـدانی چـالاکییەکانی پێشـمەرگەیان لـەناو شـارەکاندا داوە و بـەکردەوە بەشداری چالاکییەکانیان کردووە لەتەمبێ کردن و چەك کردنی ئـەو کەسـانەی کەکاری سیخوڕیان بۆ ڕژێم کردووە[٣٦٩]. هەروەها، (دەورێکـی گرنگیـان هـەبوو لەڕاپەڕینی مایسی ١٩٨٤ی شاری سلێمانیدا. ئەم ڕاپەڕینە زێتر دژی بەجەیشی شەعبی کردنی خوێندکاران بوو)[٣٧٠].

دوای ڕاپەڕین، (حزبی سۆسیالیستی کوردسـتان)یـش، وەك حزبـەکانی تـر، بیری لەدامەزراندنی ڕێکخراوێکی تایبەت بەئافرەتانی کردەوە. بۆ ئەو مەبەستە، کۆمەڵێك ئافرەتی سەر بەحزبیان هاندا، کەئـەم ڕێکخـراوە (یـەکێتی ئافرەتـانی سۆسیالیستی کوردستان)، دروست بکەن و چالاکییەکانیان لەریزی ئافرەتانـدا، پـەرە پێبـدەن. لەهـەموو شـارەکانی کوردسـتاندا (لـق)یـان هـەبوو. لەلایـەن مەکتەبی سیاسی و خودی کەسی یەکەمی لقەکانی حزبەوە، پشتگیری ماددی و مەعنەوی دەکران.

بەشی حەوتەم

حزبی سۆسیالیستی کوردستان لەدوای شەڕی ناوخۆدا

١- ناكۆكییەكانی نێو سەركردایەتی حزب:

بزوتنەوەی سۆسیالیستی كوردستان، لەلایەن چەند كەسایەتیەكی خاوەن بیروبۆچوونی جیاواز دامەزرا. ئەوەی ئەم كۆمەڵە خەڵكە نیشتمانپەروەرەی كۆكردبۆوە، ئەوەبوو كەبەهەر شێوەیەك بێت، بتوانن نوێنەرایەتی كورد بكەن و لەرێگای دانوستاندنەوە لەگەڵ حكومەتی بەغدا، مافەكانی كورد، بەدەست بهێنن. ئەو كەسانە نوێنەرایەتی خەڵكی (نەخوێندەوار، عەشایەر، خوێندەوار، دیموكراتخواز، ماركسی، نەتەوەیی)یان دەكرد. جگە لەمەش، بەسەر دوو گروپی جیاوازدا، دابەش ببوون و باكگراوندی مێژوویی جیاوازیان هەبوو. بەشێكیان لەلێكترازانە مێژووییەكەی (پارتی دیموكراتی كوردستان) لەساڵی (١٩٦٤-١٩٧٠)، لەگەڵ حزبی دایك (پارتی) مابوونەوە، كەلەنێو خەڵكی بە (مەلایی)، ناسراو بوون. بەشەكەی تریان بەگەڵ باڵە جیابۆوەكە (باڵی مەكتەبی سیاسی)، یان (جەلالی)، كەوتبوون. ئەوانە لەزەمانێكدا، تا سەر ئێسقان دوژمنایەتی و دژایەتی یەكتریان كردبوو، تا گەیشتبووە سنووری كوشتن و خوێن رشتن. بەكورتی شەقی زەمانە، ئەوانەی لەرێكخراوێكی تازەدا كۆكردبۆوە. كەسایەتیە بەرچاو و گرنگەكانی بزوتنەوە لەساڵی یەكەمی دروست بوونیدا، بریتی بوون لە:

- **ساڵح یوسفی:** ناوبراو، هەر لەسەرەتاوە لەریزەكانی پارتیدا خەباتی كردبوو، نوێنەری پارتی بووە لەشاندەكانی دانوستاندن لەگەڵ حكومەتە یەك لەدوا یەكەكانی عێراق. كەسایەتیەكی نیشتمان پەروەر و كورد پەروەر بووە. زێتر باوەڕی بەخەباتی ئاشتیخوازانە و دانووستاندن هەبووە. (دیموكراتخواز و ئاشتیخواز بوو، سۆسیالیست نەبوو، بەڵام كەدەیدیت خەڵكەكەی زیاتر بڕوایان بەسۆسیالیستە و، یان رێكخراوەكە رێكخراوێكی سۆسیالیستیە دژی ئەوە نەبوو... لەبەر ئەوەی بەهەموو پێوەرێك وەكو كەسایەتی، وەكو تەمەن و رۆشنبیری، ئەو لەهەمووان شایستەتر بوو بۆ سكرتێری ئەو رێكخراوە، واتە هیچ كەسێك مونافیسی ئەو نەبوو لەناو بزوتنەوە)[٣٧١].

- **عەلی عەسكەری:** زیاتر وەك كەسایەتی و فەرماندەیەكی عەسكەری

ناوبانگی دەرکردبوو. پێشتر لەریزەکانی باڵی مەکتەبی سیاسی (جەلالی)دا بوو. پاش ساڵی ١٩٧٠ گەڕابۆوە ناو ریزەکانی پارتی، بەڵام هەر هاوسۆزی مام جەلال بوو.

– **رەسوڵ مامەند:** کۆنە کادیرێکی چالاکی پارتی بوو. تا نسکۆی ١٩٧٥، هەر لەگەڵ پارتیدا بووە و سەنگەری نەگۆڕیوە. دوای نسکۆ، رێبازی (مارکسی– لینینی) هەڵدەبژێرێ و باوەڕی بەوە هێناوە کەخەباتی رزگاریخوازی نەتەوەی کورد لەم رێگایەوە دەتوانێت بەمافەکانی بگات. ئەو سەر بەبنەماڵەیەکی جوتیاری خاوەن موڵك بوو، بۆیە زۆرجار ناحەز و دژ بەرەکانی دەیانگوت: سەرۆك عەشیرەتە، یان کوڕە کوێخا و دەرەبەگە. (قادر عەزیز)ی کۆنە هاوڕێ و هاوخەباتی، کەلەهەندێك قۆناغدا بەهۆی یەکنەبوونی بیروبۆچوونەکانیان دژایەتی کردووە، تا ئاستی جودا بوونەوە، ئەو دەنگۆیانە رەت دەکاتەوە و دەڵێت: (نا، سەرۆك عەشیرەت نەبوو، کاك رەسوڵ ئەسالیبی عەشایەری هەبوو، بەڵام پیاوێکی تێکۆشەر بوو، باوەڕیشی بەسۆسیالیزم هەبوو... بەڵام پەیوەندی عەشایەری هەبوو... کەس موونافیسی نەبوو، لەبەر ئەوەی بەهەموو پێوەرێك لەهەمووان شایستەتر بوو)[٣٧٢].

– **عەلی هەژار:** لەسەردەمی لاوێتیەوە لەریزەکانی پارتیدا خەباتی کردووە. کۆمەڵێك پۆستی گرنگی لەم حزبەدا هەبووە، تا گەیشتۆتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی. پاش نسکۆ باوەڕی بەخەباتکردن لەسەر رێبازی (سۆسیالیستی)، هێناوە.

– **مەلا ناسیح:** کادیرێکی چالاك و خوێندەواری پارتی بووە. لەساڵی ١٩٦٤ بەگەڵ باڵی جەلالی کەوتووە. باوەڕی بەخەباتی کوردایەتی هەبووە.

– **دکتۆر خالید سەعید:** کەسایەتیەکی دیاری خەباتی چەکداری و پێشمەرگایەتی بووە. لەشۆڕشی ئەیلول کۆمەڵێك پۆستی گرنگی عەسکەری لەئەستۆ بووە. هاوسۆزی مام جەلال بوو.

– **عومەر مستەفا دەبابە:** کەسایەتیەکی دیار و بەرچاوی باڵی جەلالی بووە.لەهەموو قۆناغەکانی خەباتدا، پەیوەندییەکی پتەوی لەگەڵ (مام

جەلال)دا، هەبووە. لەهەوڵی ئەوەدا بووە بزوتنەوە بەرەو ڕێکخراوی (یەکێتی نیشتمانی کوردستان) ببات و تەسلیم بە (مام جەلال)ی بکات.

- کاردۆ گەلاڵی: کادیرێکی چالاکی پارتی و بزوتنەوەی خەباتی (یەکێتی قوتابیانی کوردستان)، بووە. پاش نسکۆ، بۆتە هەڵگری بیروباوەڕی چەپ و لەخەباتی رزگاریخوازی کورددا، ڕێبازی (مارکسی- لینینی) هەڵبژاردووە. باوەڕی بەچەمکی (سۆسیالیستی زانستی) هەبووە، تا سنووری پەرگیری (تەتەروف). ئەو (ئەوەندە متەتەریف بوو لەکۆمۆنیستی، باوەڕ ناکەم لینین وا بوو بێت... مرۆڤێکی زۆر خەباتکار و جدی بوو، ئەگەر سۆسیالیست چەند کادیرێکی وەك کاردۆی هەبوایە، ڕۆژی بەم ڕۆژە نەدەگەیشت)[٣٧٣].

- سەید کاکە: پێشمەرگە و کادیرێکی دیار و بەرچاوی پێشمەرگایەتی شۆڕشی ئەیلول بوو، بەتایبەتی لەدەشتی هەولێر. ئەو، مرۆڤێکی نەخوێندەوار بوو، جگە لەخەبات دژی ڕژێم و نۆکەرەکانی، هەروەها کوردایەتی کردن، باوەڕی بەهیچ ڕێبازێکی سیاسی (نەخوازەڵلا سۆسیالیستی، سۆسیالیستی زانستی) نەبوو. تا سەر ئێسقان دژی ئاغا و دەرەبەگەکان بوو.

- نورەدین عەبدولڕەحمان: باکگراوندی گروپی (جەلالی) هەبوو. لەساڵانی (١٩٦٤-١٩٧٠)، لەگەڵ ئەو باڵەدا بووە.

- سەعدی عەزیز (سەعدی گچکە): سەرکردەیەکی عەسکەری دیاری پارتی بوو. تا نسکۆ هەر لەگەڵ پارتیدا ماوەتەوە و سەنگەری نەگۆڕیوە.

- تاهیری عەلی والی: کەسایەتیەکی دیاری جەماوەری و کادیرێکی پسپۆری بواری سەربازی بوو. لەشۆڕشی ئەیلول کۆمەڵێك پۆستی عەسکەری پێ سپێردراوە. فەرماندەیەکی مەیدانی بووە. تا نسکۆ هەر لەگەڵ پارتیدا ماوەتەوە. دوای ئەوەی بزوتنەوە دەچێتە شاخ و دەبێتە باڵێکی دیاری خەباتی چەکداری شۆڕشی کورد، بیروبۆچوونە جیاوازەکان، دەگەنە ئاستی ململانێ کردنی یەکتری. بۆ نموونە: هەر دوای دوو ساڵ خەباتی شاخ، ململانێی نێوان دوو کەسایەتی دیاری بزوتنەوە دەگاتە ئاستی یەکتر بوغزاندن. لەبەر ئەوە (ڕەسوڵ مامەند)ی ئەندام مەکتەبی سیاسی یەکێتی لەساڵی (١٩٧٨)، دەست

لەپۆستەکەی دەکێشێتەوە و زێتر خەریکی کاری ڕێکخستنی بزوتنەوە دەبێت[٣٧٤]. جگە لەمەش ناکۆکی دەکەوێتە نێوان هەڵگرانی (سۆسیالیستی زانستی) و (سۆسیال دیموکرات و کوردایەتی).

کەبزوتنەوە، لەنیمچە بەرەی (یەکێتی) دەچێتە دەرەوە، لەسەر بنچینەی فراوانبوون و خۆ بەهێزکردن لەگەڵ (لیژنەی ئامادەکردن- پارتی دیموکراتی کوردستان) کەدکتۆر مەحمود عوسمان ڕابەرایەتی دەکرد، یەکیان گرت. ئەم دوو ڕێکخراوە، جگە لەدژایەتی کردنی یەکێتی و کوردایەتی کردن، هیچ چەمکێکی تر، کۆی نەکردبوونەوە. ڕابەر و کەسایەتیەکانی (لیژنەی ئامادەکردن)، باوەڕیان بەسۆسیالیست و سۆسیالیستی زانستی نەبوو. لەگەڵ ئەم ناکۆك بوونەش، لەڕێکخراوێکدا یەکیان گرتبوو. گەرا دانانی ئەم ناکۆکیانە، لەئایندەدا کاریگەری تەواوی کردە سەر حزبی سۆسیالیستی کوردستان. دوای هاتنی بازنەی ڕۆشنبیری (حەلقەی سەقافی) و بەشداریکردنیان لەیەکەم کۆنگرەی حزبدا، ناکۆکیەکان زێتر دەرکەوتن، بەتایبەتی لەنێوان سەرکردە دیارەکان. بۆ نموونە:

- **لەکۆنگرە دوو میحوەر دروست ببوو:** یەکەمیان باوەڕی بەوە هەبوو کەدەبێت حزبی سۆسیالیستی کوردستان لەسەر ڕێبازی (سۆسیالیستی زانستی) خەبات بکات. ڕەسوڵ مامەند، نوێنەرایەتی ئەم میحوەرەی دەکرد و هەریەکە لە (قادر عەزیز و مامۆستا سەعد عەبدوڵڵا و شێرکۆ شێخ عەلی) و بەشێکی هەرە زۆری کادیرە پلە دووەکانی ڕێکخستن، پشتگیریان لێدەکرد.

میحوەری دووەم، باوەڕی بەکوردایەتی کردن هەبوو لەسەر ڕێبازێکی دیموکراتی پێشکەوتنخوازانە. د. مەحمود، نوێنەرایەتی ئەم میحوەرەی دەکرد و بەشێك لەسەرکردە و کادیرە عەسکەرییەکان، پشتگیریان لێدەکرد.

سەرەنجام میحوەری یەکەم سەرکەوت، کەبووە هۆی ڕەنجان و ساردبوونەوەی بەشێك لەئەندامانی کۆنگرە. هەتا خودی دامەزرێنەری بزوتنەوە (ساڵح یوسفی) بەچەسپاندنی (سۆسیالیستی زانستی)، ناڕازی و دڵگران بوو.

- شەهید بوون و لەدەست دانی کۆمەڵێك سەرکردەی دیاری سۆسیالیست، نموونەی: (عەلی عەسکەری، د. خالید سەعید، عەلی هەژار، کاردۆ گەلاڵی، ساڵح

یوسفی، شێرکۆ شێخ عەلی، ئەنوەری مەجید سولْتان، قادر شۆڕش، سەعدی گچکە) و شکستە عەسکەرییەکانی حسك لەشەڕی ناوخۆ لەگەڵ یەکێتی، ناکۆکیەکانی نێو حزبی قوڵتر کردەوە. تەکەتول و جەمسەربەندی و دژایەتی یەکتری کردن، لەکۆبوونەوەکانی سەرکردایەتی حزب لەساڵی (١٩٨٣) و (١٩٨٥)دا، زیاتر و قوڵتر دەرکەوتن. بۆ نموونە، لەکۆبونەوەکەی (شووشان)دا:

- قادر جەباری زۆر دژی رەسوڵ مامەند بووە[٣٧٥].
- خیلافاتی میحوەری لەکۆبوونەوەکەی شوشان، پایزی ١٩٨٥، (رەسوڵ مامەند، سەعد عەبدوڵڵا، خاڵە حاجی، سەید کاکە، ئەحمەد فەقێ رەش) لەلایەك و (قادر عەزیز و عەبدولخالق زەنگەنە و تا رادەیەك قادر جەباری)، لەلایەکی تر[٣٧٦].
- میحوەری قادر عەزیز و عەبدولخالق: (خاڵی حاجی)، نوێنەری حسك لەئێرانیان تاوانبار دەکرد و بەکەسێکی نامولتەزیم و پیاوی ئێرانیان دەزانی. (خاڵە حاجی پیاوێکی چالاك و بزێو بوو، بەڵام ئیلتیزامی بەبڕیارەکانی سەرەوەی خۆی وەکو پێویست نەدەکرد، بۆیە زۆر جاران لەلایەن شەخسی کاك رەسوڵەوە بانگ دەکرا و لێپێچینەوەی لەگەڵ دەکرا. یەك دوو جاریش لەکارەکەی دوور خرایەوە، بەڵام لەبەر ئەوەی لەو باشتر نەبوو دەگەڕێندرایەوە سەر کارەکەی)[٣٧٧].
- عادل موراد و عەدنان موفتی دژی قادر عەزیز بوون، قادر عەزیزیش دژی ئەوان[٣٧٨]. هەروەها قادر عەزیزیش دژی (خاڵە حاجی، مامۆستا سەعد، سەید کاکە، محەمەد شاکەلی، محەمەدی حاجی مەحمود، مەلا ناسیح)بوو[٣٧٩]. سەید کاکە گۆتەنی: جگە لەعەبدولخالق زەنگەنە، دەنا (قادر عەزیز) دژی سکرتێری حزب و هەموو ئەندامانی سەرکردایەتی و مەکتەبی سیاسی بوو[٣٨٠]. هەروەها پاش جیابوونەوەی قادر عەزیز، بەتایبەتی لەساڵی ١٩٨٨ بەدواوە، قادر جەباری زۆ دژایەتی (رەسوڵ مامەند و خاڵە حاجی) دەکرد[٣٨١].

لەدوای راپەڕینیش، دوو جەمسەری ئاشکرا بەحزبی سۆسیالیستەوە دیار بوو. رەسوڵ مامەند، وەك سکرتێر، بارەگای مەکتەبی سیاسی لەرانیە دانابوو.

کەچی دکتۆر مەحمود لەشەقڵاوە بارەگایەکی کردبۆوە و بەبەردەوامی دەوامی لەوێ دەکرد و نەدەچووە رانیە... ئەم ناتەبایی و جەمسەربەندییە لەناو کۆنە سۆسیالیستەکانی ناو حزبی (یەکگرتن)یشدا، هەر درێژەی هەبووە. لەوێ، گوایا سۆسیالیست نەماوە و هەرسێ حزب بوونەتە حزبێکی تازە، کەچی لەوێش سۆسیالیستەکان، دژایەتی یەکتریان دەکرد[٣٨٢].

لەراستیشدا باری قورسی هەموو ئەم ململانێ و جەمسەربەندییە کەوتبووە سەر شانی رەسوڵ مامەند، بەو سیفەتەی سکرتێری حزب بوو. دەبوایە پارسەنگی ململانێکان رابگرێت و خۆی نەداتە پاڵ کەسێك و یەکێکی تر فەرامۆش بکات. ئەو (پیاوێکی نیشتمانپەروەر و رۆشنبیر و تێکۆشەر بوو.. زۆربەی مەرجەکانی سەرکردە و رابەری تێدا بوو، بۆ ئەویش تا نەمانی حزب چەندین کۆسپ و گرفت هاتنە پێش کەرێگر بوون لەوەی ببێتە مەرجەع و سەرکردەیەکی بێ مونافیس)[٣٨٣]. ئەو دەیویست حزبەکە تووشی لێکترازان نەبێت، هەوڵی دەدا سەرکردەکان لەیەك نزیك بکاتەوە[٣٨٤].

لەئەنجامی ئەم هەموو جەمسەربەندی و دژایەتی یەکتر کردن و جێگیر نەبوونی فکر و سیاسەتی حزب، زۆرجاران (لێدوان و بۆچوونی سەرکردەیەکی سۆسیالیست وەك سەرکردەیەکی حزبی شیوعی بوو، لەهەندێك کاتیشدا لەرووی مەسەلەی نەتەوایەتییەوە وەك پاسۆك وا بوون)[٣٨٥].

٢- کۆبوونەوەکانی گوندی (شووشان) و جیابوونەوەی قادر عەزیز:

دوای ئەوەی ململانێ و تانە و تەشەر لەیەکتردان دەگاتە ئاستی نەخوازراو و تەقینەوە، سەرکردایەتی حزبی سۆسیالیستی کوردستان، کۆبوونەوەیەکی چارەنووسساز لەگوندی (شووشان)، لەرۆژی ١٩٨٥/٧/٢٦، ساز دەکات. ئەم کۆبوونەوە پڕ لەکێشە و ململانێ و تۆمەت بەخشینەوەیە، شازدە رۆژ دەخایەنێت و لەرۆژی ١٩٨٥/٨/١١دا، کۆتایی پێدێت. تەوەری کۆبوونەوەکان، بریتی بوون لە:

- شەڕی عێراق- ئێران و درێژەکێشانی.
- حزب و رێکخراوە ئیسلامیە عێراقیەکان.

- یەکێتی و شکستی گفتوگۆ لەگەڵ ڕژێم.
- ئاڵای شۆڕش و دەرهاویشتەکانی.
- بەرەی جود و هەڵسەنگاندنی.
- پارتی کرێکارانی کوردستان و خەباتی کوردانی باکوری کوردستان.

ئەمانە، هەموویان تەوەر و باسی لاوەکی بوون، گرنگی و شوێنێکی ئەوتۆی نەبوو لەکۆبوونەوەکاندا. فراوانبوونی کێشەکانی ناوخۆی حزب و بێ چارەسەر مانەوە، تەوەری سەرەکی و بنچینەیی تەواوی ڕۆژانی کۆبوونەوەکان بوو...

بەشێوەیەکی گشتی، هەموو لایەك یەکتریان تاوانبار دەکرد، بەڵام دوو میحوەری سەرەکی هەبوو، میحوەرێك کەقادر عەزیز و عەبدولخالق زەنگەنە سەرپەرشتیان دەکرد. میحوەرەکەی تر، سکرتێری حزب و تەواوی ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی حزب بوون... لەمیانەی گفتوگۆ توندەکاندا، زۆرجاران وەك هۆکارێك ناوی ئەدیب شەعبان (ئارام)، کادیری پێشکەوتووی حزب دەهات و بەسەرچاوەیەکی پشێوییەکانیان دەزانی.

ئەو کاتەی ئەم کۆبوونەوەیە ئەنجامدرا، بەهۆی نەبەستنی کۆنگرەوە، بۆشاییەکی فراوان کەوتبووە سەرکردایەتییەوە، چونکە (ساڵح یوسفی، کاردۆ گەلاڵی، عەلی هەژار، ملازم تاهیری عەلی والی، شێرکۆ شێخ عەلی، قادر شۆڕش) شەهید ببوون. هەروەها حاجی برایم، لەتشرینی یەکەمی ١٩٨٣، پەیوەندی بە (پارتی دیموکراتی کوردستان)ەوە کردبوو. عەزیز عەقراوی، دوای یەکەمین کۆنگرە، حزبی بەجێ هێشتبوو. محەمەد فاتیح وەك ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی تەسلیم بەرژێم ببۆوە. ئەبو عەلی و هیوا بەهجەت ناسراو بە (مام وریا)، پاش تەواو بوونی کۆنگرەی یەکەم (مایسی ١٩٨١)، جارێکی تر، نەبینرانەوە[٣٨٦].

میحوەری قادر عەزیز، کۆمەڵێك کادیری پێشکەوتووی لەگەڵدا بوو، کەزیاتریان خەڵکی هەولێر و دەوروبەری بوون. ساڵێك پێش ئەم کۆبوونەوەیە، لەمانگی ئابی ١٩٨٤، عەریف عەلی فەرماندەی هەرێمی (١٠)ی سەفین و غەفور ئەحمەد (مام غەفە)، فەرماندەی هەرێمی (٧)ی قەرەچوغ و بورهان بلەیی، فەرماندەی هەرێمی (١٧)ی کۆڕەك، لەئەنجامی تێکشکانی هێزەکانی حسك و

بــەرەی (جــود)ەوە بەرامبــەر بەیــەکێتی، بــەخۆیان و بەشــێکی زۆر لەپێشمەرگەکانیانەوە، ریزی حزبیان بەجێ هێشت و پەیوەندیان بەیەکێتییەوە کـرد. دواتـر، برهـان بلـەیی تەسـلیم بـەرژێم بـۆوە. کاردانـەوەی بەشـێك لەفەرماندەی هەرێمەکان ئەوەبوو کە: لەئەنجامی خروقات و گوێڕایەڵ نـەبوون بـەبڕیارەکانی سـەرکردایەتیەوە، سـزا درابـوون. سـاڵێك پێشـتر، واتـە لـەئابی ١٩٨٣، لەلایەن سەرکردایەتییەوە ئیجرائاتیان لەگەڵدا کرابوو[٣٨٧].

دوای کۆبوونەوەکان، کەهیچ ئـەنجامێکی وای لێنەکەوتـەوە، قـادر عـەزیز و نزیکەی (١٢٠) کادیر و پێشمەرگە، لەشەوی ١٣-١٤/٨/١٩٨٥دا حزبیان بـەجێ هێشت و جیابوونەوە. بەرەو ناوچـەی بـارزان (بنکـە کۆنـەکانی لقـی هـەولێری حزب)، بەرێکەوتن. بەشێك لەو کـادیر و پێشـمەرگانەی وەك: ئـەدیب شـەعبان (ئارام)، سمکۆ ئەنوەر، رێبوار عەبدولڕەحمان، هیوا سەید سەلیم، رەشاد مـەلا جەلال کەردزی (سامان)، لەم ململانێ و لێکترازانە بـێ هیـوا بـوون و، هـەر زوو تەسلیم بەرژێم بوونەوە.

باڵی جیابۆوەی قادر عەزیز، لەرۆژانی ١٢-١٤/١٢/١٩٨٥، لەناوچـەی (گـەلی زێوە)ی نزیـك شارۆچـکەی ئامێدی، بـەئامادەبوونی (٤٦) کـادیر و پێشـمەرگە کۆبوونەوەیـەکیان سـاز کـرد و خۆیـان بـە (حزبـی سۆسیالیسـتی کوردسـتان/ ئیتجاهی دیموکراتی شۆڕشگێڕ) ناساند[٣٨٨]. هەرچەندە باڵی جیابۆوە لـەحزب، بیانووی خۆیان هـەبوو، بـەڵام لەگـەڵ ئەوەشـدا، (یـەکێتی و پـارتی سـەرەڕای کێشـە و ململانێـی مێـژوویی خۆیـان، حـەزیان نـەدەکرد حزبـی سۆسیالیسـت لەسنوورێکی دیاریکراودا گەشـە بکـات)[٣٨٩]. هـەروەها حزبـی شـیوعیش رۆڵـی خۆی هەبوو لەهانـدانی ئـەم گروپـە و جیابوونـەوەیان لـەحزب، بـەو سـیفەتەی ئەوان (باڵی جیابۆوە)، لەئایـدۆلۆژیای حزبـی شـیوعی نـزیکن نـەك جەماعـەتی سەرکردایەتی و رەسوڵ مامەند.

مەکتەبی سیاسی و گروپـی زۆرینـە (بـاڵی رەسـوڵ مامەنـد)، گروپـی (قـادر عەزیز)یان بەوە تاوانبار دەکرد کە: خاوەن ئایدۆلۆژیەکی پەڕگیرن و ناواقیعیانە بـیر دەکەنـەوە. لـەپێناو پاراسـتنی یـەکڕیزی حـزب پێویسـتە گیـانی دان بەخۆداگرتن و لێبووردنیان هەبێت... لەبەرامبەر ئەوەدا، گروپی جیابۆوە، پاش

لـێکترازان، لەناميلکەيەکـدا بـەناوی: (هەڵوێســتی شۆڕشــگێڕی نــەك لادان و پاشـگەزبوونەوە)، کەلەسـەرەتای ئـابی ١٩٨٦دا، بڵاویـان کـردەوە، کۆمـەڵێك هۆکار دەست نيشـان دەکـەن بۆ دەرچـوونيان لـەحزب لـەگرنگترينيان بـەلای ئەوانەوە بريتی بوون لە:

١- بــاڵی راســتڕەو (مەبەســت لــەباڵی ســەرکردايەتی و رەســوڵ مامەنــد- ئيسـماعيل)، کۆمەڵـە خـەڵکێکی خۆيـانی بـێ هەڵبـژاردن هێنايـە کۆميتـەی ناوەنـدی کەهێشــتا راســپاردەکانی کــۆنگرە (کــۆنگرەی يــەك)، لەچــاپ نەدرابوون. ل٢-٣.

٢- نەبوونی سەرکردايەتيەکی شۆڕشگێڕ. ل٤.

٣- دەبوو هـەر چـوار مـانگ کۆميتـەی ناوەنـدی کۆبێتـەوە، بـەپێی پـەيڕەوی ناوخۆ، کەچی جاری وا هەبووە زياتر لەسـاڵ و نيوێـك خۆيـان لێ دەبـوارد. ل٥-٦.

٤- پەيڕەوکردنی سياسەتی رازی کردنی خەڵك لەبەرژەوەندی خۆيان. ل٦.

٥- بايەخ نەدان بەرێکخستن و هێڵە فيکرييەکەی و رێکخراوە جەماوەرييـەکان. ل٦.

٦- هێرشە نـاڕەوا و گومـان لێکراوەکـەی سـەرکردايەتی ينـك لەيـەکی ئايـاری ١٩٨٣ بۆ سەر بارەگاکانی حزب لەئاشـقولکە و پشـت ئاشـان کەهـەر تـەنها بەرتيلێك بوو بۆ رژێمی فاشی و سەرگرتنی سەوداکەيان. ل٧.

٧- هەر بۆ زيـاتر تێکدانی حزبەکـە دەسـتی خـەڵکێکی زۆريـان لەناوچـەکانی سـەرکردايەتی و لقـی سـلێمانی و هــەولێر و علاقــاتی دەرەوە بەهــەردوو بەشەکەی لەئێران و سـوريا بـەڕەڵڵا کـرد. هـەروەها دەسـتکاری پـەيڕەو و پرۆگرامی حزبيان کرد کەهەموو لايەك دەزانن دەستکاری کردن لەپـەيڕەو و پرۆگرامی حزب تەنيا لەدەسەڵاتی کۆنگرەدايە. ل١٠.

٨- نـەبوونی يـەك هەڵوێسـتی حـزب دەربـارەی ينـك. بـۆ نموونـە لەکاتێکـدا هێزەکانی حزب و جود لەناوچەکانی هەولێر، لەزێبارۆك و قەڵاسنج و سەفين و شوێنەکانی تر کەوتبوونە بەر شاڵاوێکی دڕندانەی هێزەکانی ينك و رژێـم، لەناوچـەی سـلێمانی بـەجيا لەسياسـەتی حـزب و تەنانـەت بەدەرچـوونيان

لەسیاسەتی جود لەسەر ئاستی سەرکردایەتی کۆبوونەوە و ڕێککەوتنیان لەگەڵ یەک ساز دەکرد. ل١٢.

٩- درەنگ بەستنی کۆبوونەوە، بۆ نموونە: لە ٩-١٩٨٣/٩/١٣ تاوەکو ١-١٩٨٥/٨/١٠ کەدەکاتە نزیکەی دوو ساڵ هیچ کۆبوونەوەیەک نەکرا. ل١٢.

١٠- تاقمی ڕاستڕەو، تەواو لەڕێباز و ئایدۆلۆژی حزب لایان دابوو. لەپەیڕەوی ناوخۆدا هاتووە: (حزبی سۆسیالیستی کوردستان- عێراق، حزبێکی دیموکراتی شۆڕشگێڕی پێشکەوتنخوازە). هەر لەهەمان ماددەش لەخاڵی دووەمدا هاتووە: (حزب خەباتی نەتەوایەتی خۆی بەخەباتی کۆمەلایەتی دەبەستێتەوە). لەراپۆرتی سیاسی کۆنگرەشدا هاتووە: (حزبمان باوەڕی تەواوی بەسۆسیالیزمی زانستی و بەیەکەوە گرێدانی دیالێکتیانەی خەباتی نەتەوایەتی و چینایەتی هەیە). ل١٨.

١١- نەبوونی نەخشەیەکی ڕێکوپێکی ئیدارە و دارایی لەکۆکردنەوە و زەبت کردنی داهات و دابەشکردنی عادیلانە بەسەر دەزگاکانی حزب و هێزی پێشمەرگە و دەستکاری کردنی. ل٢٢.

١٢- نادیاری لەداهاتی حزب و شێوەی سەرف کردنی. ل٢٢-٢٣.

١٣- پاش کەڵەکە بوونی گرفتەکان، کادیرەکان لەیاداشتێك لە ١٩٨٥/٨/١٣ داوایان کرد، کۆنفرانسێك بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان ببەسترێ لەماوەی دوو مانگ. ئەگەر هەر نا کاتی کۆنگرەی دووەم دیاری بکەن. کەچی مەکتەبی سیاسی ئامادە نەبوون وەلام بدەنەوە. ل٣٣[٣٩٠].

دوای ئەم لێکترازان و جیابوونەوەیە، ڕووداوی هەرە ناخۆش، شەهید بوونی (قادر مستەفا) بوو لەرۆژی ١٩٨٥/١١/٥، بەدەستی هەڤاڵ و هاوسەنگەرەکانی، هەموو لایەنەکان (پارتی، یەکێتی، شیوعی)، سەرکۆنەی ئەم کارەیان کرد و بەتاوانێکی گەورەیان لەقەڵەم دا و داوایان کرد بکەرەکانی بەسزا بگەیەنرێن.

ئەم لێکترازانە، گەورەترین و کاریگەرترین گورزی کوشندە بوو بەر جەستەی حزب کەوت و بووە سەرەتایەکی یەکلاکەرەوە بۆ لاوازبوون و بێ هێز بوونی، کەجارێکی تر نەتوانێت بکەوێتەوە سەر پێی خۆی.

٣- ڕوداوی شەهید کردنی قادر مستەفا:

قادر مستەفا، یەکێك بوو لەپێشمەرگەی مەفرەزە سەرەتاییەکان. لەدەشتی هەولێردا، ڕۆڵێکی بەرچاوی هەبوو. لەشۆڕشی ئەیلولدا، چوارده ساڵ پێشمەرگایەتی کردبوو. لەدوا ساتەکانی شۆڕش، پلەی سەرلق بوو. دوای نسکۆی ١٩٧٥، گەڕاوەتەوە کوردستان، ڕژێم بۆ خوارووی عێراق دووری خستۆتەوە. لەگەڵ دامەزراندنی بزوتنەوەدا، پەیوەندی کردووە و بۆتە پێشمەرگە و فەرماندەی کەرت لەهەرێمی دەشتی هەولێر. ئەوکات، - سەردەمی مەفرەزە سەرەتاییەکان- کۆمەڵێك پێشمەرگەی ناسراوی لەگەڵدا بووە، لەوانە، ئەحمەد قەمبەری، ئەحمەد کوردە، ئەحمەد سماقە، میرزا حەمەدەمین، بەکر عەزیز سینەم، کاوە مەخموری، عەلی قەڵغانی، مستەفا کەندال، جەوهەر گردەسۆری[٣٩١]. ئەو، بەو سیفەتەی کەخەڵکی ناوچەکە بوو، ماوەیەکی زۆریش هەر لەم دەڤەرەدا، پێشمەرگە بووە و لەدژی ڕژێم جەنگاوە، دێ بەدێ، زورگ و تەلان و بەست و کەند و لەندی هەموو ناوچەکەی بەسەر کردۆتەوە و شارەزاییەکی باشی هەبووە. زۆر دژی شەڕی براکوژی (ناوخۆ)ش بووە. هەتا پێی کرا بێت، لەم جۆرە شەڕانە خۆی لاداوە و خۆی دزیوەتەوە. حاجی مەمۆ، کادیری دێرین و پێشکەوتووی کۆمەڵە و یەکێتی، سەرەڕای ئەوەی کەلەرووی ڕێکخستن و پێکهاتەی فکرەوە لەگەڵ ناوبراو یەکیان نەگرتۆتەوە و سەر بەدوو ڕێکخراوی سیاسی جیاواز بوون، دەربارەی کەسایەتی (قادر مستەفا)ی پارتیزان، دەنووسێت: (وەك پێشمەرگەیەکی پارتیزانی سەرکەوتوو کەلەخەباتی چەکداری نوێدا نموونەی کەم بوو، سەرباری نەخوێندەواری[٣٩٢] و لادێی لەگەڵ سەختیەکانی خەبات و پێشمەرگایەتی دا قاڵ ببۆوە)[٣٩٣].

(شاخەوان عەباس)، ئەویش یەکێك بوو لەپێشمەرگە دێرینەکانی یەکێتی و ماوەیەکی زۆر لەدەڤەری دەشتی هەولێر و لەهەمان دەڤەری (قادر مستەفا)، خەباتی کردووە و پلەی سەرتیپی (٨٤)ی هەولێری هەبووە، ئەویش- شاخەوان-، نموونەی قادر مستەفا، دژی شەڕی ناوخۆ بووە، لەکاتێکدا کەپەیوەندییەکانی نێوان یەکێتی و سۆسیالیست لەوپەڕی گرژیدا بووە، ئەویش

حەزی نەکردووە بەشداری شەڕی ناوخۆ بکات. هەربۆیە (قادر مستەفا و نایف فارس باوە هەردەم بەرگریان لێ کردووە و بەلێپرسراوێکی بێ گرفت و دوورەپەرێزی شەڕی ناوخۆیان لەقەڵەم داوە)[٣٩٤].

یەکێتییەکان، زۆر دژایەتی (قادر مستەفا)یان نەدەکرد. زۆر جاران، بەتایبەتی لەساڵانی (١٩٨٢-١٩٨٥)، کەلەدەڤەری دەشتی کۆیە و خۆشناوەتی مامۆستا بووم، بەندە (ئیسماعیل تەنیا)، بەچاوی خۆم بینیومە و هەروەها بیستوومە کاتێك کەلەگەڵ کادیر و مەفرەزەکانی یەکێتی دانیشتووم، ئەوان لەدوو روانگەوە سەیری بێ گرفتی و دوورەپەرێزی (قادر مستەفا)یان لەشەڕی ناوخۆ دەکرد:

- پێیان دەگوت: قادر سەلامەت، چونکە خۆی نەداوەتە بەر شەڕی ناوخۆ و خۆی بەدوور گرتووە.

- دەیانگێڕایەوە: زۆرجاران، هەر چوار دەوری قادر مستەفا و پێشمەرگەکانیمان گەمارۆ داوە، وتوومانە و پێمان وابووە سەد دەر سەد دەستگیری دەکەین، کەچی ئەو، زۆر بەسەرکەوتوویی بازنەی گەمارۆکەی ئێمەی شکاندووە و خۆی دەرباز کردووە. هەروەها دەیانگوت: قادر مستەفا بخەیتە ناو پەرداخێك و سەرەکەی دابخەی، ئەو لەژێرەوە دەچێتە دەرەوە و خۆی دەرباز دەکات. ئەم بۆچوونانە لەم کاتانەدا، مەغزای تایبەتی هەبووە. لەوانەیە ئەوان بەترسنۆك و کەسێکی راکردوو لەقەڵەمیان دابێت، بەڵام لەراستیدا، ئەو مانایە دەگەیەنێت کەناوبراو سەرکردە و پارتیزانێکی خاوەن ئەزموون و شارەزا و بەپلان بووە، لەهەمان کاتیشدا، نەیویستووە ببێتە هۆکارێك بۆ گەرمتر بوونی شەڕی ناوخۆ.

شاخەوان عەباس، دەنووسێت: (ئەگەرچی ئێمە لەگەڵ قادر مستەفا بیروباوەڕمان جیاواز بوو لەبەرئەوەی ئەو بزوتنەوە بوو، بەڵام بەویژدانەوە دەبێ دان بەوەدا بنێم کەپیاوێکی سەرڕاست و شارەزا و خۆڕاگر و خۆشەویستی جوتیاران بوو و هەرگیز رێگەی نەدەدا پێشمەرگەکانی مەفرەزەکەی ئازاری کەس بدەن)[٣٩٥].

لەشەڕی پارتیزانی دا، ئەزموونێکی باشی هەبوو، هەربۆیە نامیلکەیەکیشی

لەسەر شەڕی پارتیزانی چاپ و بڵاو کردەوە.

ئەو فەرماندە ماندوو نەناس و خاوەن ئەزموونی چوارده ساڵ لەشۆڕشی ئەیلول و نۆ ساڵ لەشۆڕشی نوێدا، لەرووداوێکی نەخوازراودا، بەدەستی هاوڕێکانی خۆی شەهید کرا. دوای ئەوەی باڵی جیابۆوە دەچنە ناوچەی بارزان، ناوبراو (قادر مستەفا)، لەبەر ئەوەی دۆستێکی نزیکی عەلی حاجی فەرماندەی پێشمەرگەکانی حزبی شیوعی دەبێت، دەیەوێت بچێتە ئەو دەڤەرە. بارەگاکەی عەلی حاجی، لەبەری لای عەشیرەتی زێبار لەگوندی (سیدان) دەبێت. قادر مستەفا کەچوارده پێشمەرگەی لەگەڵدا دەبێت، لەرۆژی ١٩٨٥/١١/٥دا، تووشی مەفرەزەیەکی باڵی جیابۆوە دەبێت. پاش گفتوگۆ و هێن و منهێن، ناوبراو لەگەڵیان دادەنیشێ و ناگەنە هیچ ئەنجامێك، بۆیە داوای لێدەکەن چەك دابنێت. ئەویش بەمە رازی نابێت، لەئەنجامدا تەقەی لێدەکەن و ناوبراو شەهید دەکەن. هەشت پێشمەرگەش لەوانەی کەلەگەڵیدا بوون، چەك دەکەن[٣٩٦].

٤- ئاشتبوونەوەی گشتی و دامەزراندنی بەرەی کوردستانی:

دوای ماوەیەکی زۆر لەشەڕی یەکتر قڕکردن و بەرپێنەدان و یەکتر تۆمەتبار کردن و شەڕی راگەیاندن و دەروونی نێوان لایەنەکانی بەرەی جود (پارتی، سۆسیالیست، شیوعی، پاسۆك) لەلایەك و یەکێتی بەتەنها لەلایەکی ترەوە، هەموو لایەکیان تەواو ماندوو ببوون، کێرڤی ژمارەی چەکدار و ئەندام و هەوادارانیان روو لەدابەزین بوو... ئەم شەڕە بێ ئەنجامە و ماڵ وێران کەرە کەلەساڵانی (١٩٨٠- ئابی ١٩٨٣)دا، لەوپەڕی توند و تیژیدا بوو، دوای شەڕی قەندیلی دووەم (ئابی ١٩٨٣)، ورده ورده، بەرەو دامرکانەوە و خامۆش بوون دەچوو. هەموو لایەنەکان، ئەو باوەڕەیان لا دروست ببوو کەهیچ لایەنێکیان ناتوانێت لایەنی بەرامبەر لەناو بەرێت، یان بیبەزێنێت.

یەکێتی لەگەرمەی مفاوەزات دا بوو لەگەڵ رژێم. هێزەکانی جود بەتایبەتی (سۆسیالیست و شیوعی)، لەئاشقولکە و پشت ئاشان لەلایەن یەکێتییەوە گورزێکی کەمەرشکێنیان بەرکەوتبوو. لەناوچەکانی خۆشناوەتی و دەشتی

هەولێر، لەبەر باڵادەستی مەفرەزەکانی یەکێتی کەلەگەڵ حکومەت لەمفاوەزاتدا بوون، بـەنهێنی و مـەفرەزەی بچـووک بچـووک، لەناوچـەکە دەسـوڕانەوە. دوای درێژە کێشـانی مفـاوەزات و نادیـاری ئەنجامـەکانی، یـەکێتی وردە وردە لـەناو خودی خۆیەوە، دەنگی نـاڕەزایی لێ بـەدیار دەکـەوت و هەسـت دەکـرا، درزی تێدەکـەوێت. لـەم سـەرو بەنـدەدا، کەیـەکێتی گەیشـتبووە قەناعـەتێك کـەرژێم ئامـادە نییـە داواکانیـان جێبـەجێ بکـات لەلایـەك و، لەدەسـتدانی دۆسـت و پشتیوانە سەرەکییەکانی لەبەرەی (جوقد) و هـەردوو وڵاتـی سـوریا و لیبیـا و حزب و لایەنە فەلەستینی و لوبنانیەکان لەلایەکی ترەوە، لەئاهەنگە بەناوبانگ و مێژووییەکەی سورداش لەنەورۆزی ١٩٨٤، مام جـەلال لـەوتارێکی حەماسـەت ئامێزدا، داوای ئاشتبوونەوەی گشتی لەتەواوی لایەنەکانی بەرەی (جود) کرد و ئامادەیی (یەکێتی نیشتمانی کوردستان)ی بۆ زەمینە خـۆش کـردن بـۆ ئاشـت بوونەوە و کۆتایی هێنان بەشەڕی ناوخۆ، نیشـاندا... لـەم کاتـەدا، لایەنـەکانی جود، باوەڕیـان بـەم بەڵێنانـە نـەدەکرد، چـونکە یـەکێتی هێشـتا لەگـەڵ رژێـم لەمفاوەزاتـدا بـوو. ئـەوان (لایەنـەکانی جـود)، لەبەیاننامـەی یەکلایەنـە و بەکۆمەڵدا، داوایان لەیەکێتی دەکرد کەپەیوەندییەکانی لەگەڵ رژێم بپچڕێنێت و بگەڕێتەوە ریزی نیشتمانی. لەم کاتەدا، یەکێتی جگە لەحکومەتی عێراق، هـیچ دۆسـتێکی نـاوخۆ و دەرەوەی بەدەسـتەوە نـەمابوو. یـەکێتی، لـەرۆژی ١٩٨٥/١/١٥، لەبەیاننامەیەکی دوور و درێـژدا، کۆتـایی بـەمفاوەزات هێنـا و بـۆ دەرخستنی راستی و نیاز پاکی، گەورەترین شەڕی لەگەڵ رژێم دەست پێکـرد. ئیدی لەمە بەدواوە، لەهەوڵی ئەوەدا بوو پەیوەندییەکانی لەگەڵ وڵاتانی سوریا و لیبیا و ئێران لەلایەك و لایەنەکانی بـەرەی جـود، لەلایـەکی تـرەوە، ئاسـایی بکاتەوە. لەم پێناوەدا، لەسـەر پێشـنیاری یـەکێتی، لەرێکـەوتی ١٩٨٤/٤/١٦، فەرەیدون دارتاش و حەمەی حەمە باقی دەچنە لای حزبی شـیوعی لەناوچـەی برادۆست و پەیامی یەکێتی بۆ لایەنی ناوبراو دەبەن. هەر لـەم سـەرو بەنـدەدا، مەکتەبی سیاسی یەکێتی نامەیەك بۆ پارتی دەنێرێت. هـەر یـەکێتی، جـارێکی تر، وەفدێکی تر، کـەپێکهاتبوون لـە (ئـازاد هـەورامی و د. پێشـەوا تاڵـەبانی و فەرەیـدون دارتـاش)، لەرێکـەوتی ١٩٨٤/٨/١٦، بـۆ لای حزبـی شـیوعی

دەنێرێتەوە. حزبی شیوعی پێ لەسەر ئەوە دادەگرن کەدەبێت یەکێتی ئیدانەی شەڕی ئاشقولکە و پشت ئاشان بکات...

لەناوچەی سلێمانیش، بەو سیفەتەی کەمحەمەدی حاجی مەحمود (ئەندامی مەکتەبی سیاسی و لێپرسراوی لقی سلێمانی حزبی سۆسیالیست) و شەوکەتی حاجی مشیر ئەندامی سەرکردایەتی یەکێتی، کۆنە دۆست و هاوخەباتی یەکتر بووینە، بۆ ئاسایی کردنەوەی بارودۆخەکە لەناوچەکە دەکەونەخۆ. لە ١٩٨٥/٢/١، شەوکەتی حاجی مشیر نامەیەك بۆ محەمەدی حاجی مەحمود دەنێرێت. لایەنی دووەم، لەرۆژی ١٩٨٥/٢/٢، وەڵامی نامەکەی شەوکەت، دەداتەوە. لقی سلێمانی حزبی سۆسیالیست و یەکێتی، لەرێکەوتی ١٩٨٥/٣/٢١دا، لەگوندی (ناوگردان)ی سەر بەشارۆچکەی سەید سادق، رێکەوتنی ئاشتی مۆر دەکەن. بەهۆی ئەم رێککەوتنەوە، حزبەکانی ناو بەرەی (جود)، سەرکۆنەی (سۆسیالیست)یان کرد و، بەوە تاوانباریان کرد کەتاك لایەنانە، بێ گەڕانەوە بۆ بەرەی (جود)، هەنگاویان ناوە.

محەمەدی حاجی مەحمود و شێخ محەمەد شاکەلی، پاش هەوڵێکی زۆر، قەناعەت بەسەرکردایەتی حزب دێنن کەئەوان هەنگاوێکی پۆزەتیڤیان بەئاراستەی ئاشتبوونەوە و هەڵدانەوەی لاپەڕەیەکی تازە، ناوە. حزبی سۆسیالیست لەکۆبوونەوەی بەرەی (جود)دا، قەناعەت بەهاوپەیمانەکانی دەهێنێت کەجگە لەئاشتبوونەوەی گشتی، هیچ رێگایەکی تر لەبەردەم بزوتنەوەی رزگاریخوازی کوردا نەماوە. لەرێکەوتی ١٩٨٥/١٢/٢، مام جەلال لەلایەك و نەوشیروان لەلایەکی ترەوە، لەرێکەوتی ١٩٨٦/١/١٤، بۆ پتەوکردنی پەیوەندییەکانیان و ئاشتبوونەوە، نامە بۆ محەمەدی حاجی مەحمود، دەنێرن. محەمەدی حاجی مەحمود، رۆڵێکی کاریگەر لەسازکردنی زەمینەی ئاشتبوونەوە لەگەڵ یەکێتیدا، دەبینێت. بەپێزانین و رازی بوونی سەرکردایەتی حزبی سۆسیالیست، وەفدێك کەپێکهاتبوون لە: (محەمەد شاکەلی، قادر جەباری، خاڵە حاجی)، لەرێکەوتی ١٨-١٩٨٦/٤/٢٤، دەچنە یاخسەمەر و لەگەڵ سەرکردایەتی یەکێتی، کۆدەبنەوە و لە ١٩٨٦/٤/٢١، رێکەوتنی ئاشتی مۆر دەکەن. ئەم هەنگاوەی حزبی سۆسیالیست، بووە هاندەرێك کە (پاسۆك)یش

بەم ئاڕاستەیە هەنگاو هەڵبنێن. بۆیە، لەئایاری ١٩٨٦دا، پرۆتۆکۆڵی ئاشتی لەنێوان پاسۆك و یەکێتیشدا، مۆر دەکرێت. بەدەست پێشخەری و ناوبژیوانی سۆسیالیست، یەکێتی و پارتی، نامە ئاڵوگۆڕ دەکەن. لەرۆژی ١٩٨٦/٥/٢٥، نوێنەرانی سەرکردایەتی هەردوولا، لەبارەگای مەکتەبی سیاسی حزبی سۆسیالیست لەگوندی (کاولان)، لەگەڵ یەکتریدا کۆدەبنەوە و، پەیوەندیەکانی نێوانیان، ئاسایی دەکەنەوە. هەر لەمانگی ئایاری ١٩٨٦دا، بەناوبژیوانی و دەست پێشخەری حسك و خودی (خاڵە حاجی) ئەندامی سەرکردایەتی حسك، مەلا ئەحمەدی بانیخێڵانی، ئەندامی مەکتەبی سیاسی حزبی شیوعی عێراق، دەگاتە سەفرە و زەروون و لەگەڵ (مام جەلال)دا، کۆدەبێتەوە و پرسی ئاشتبوونەوە، تاوتوێ دەکەن. بەناوبژیوانی حسك و خودی خاڵە حاجی و محەمەدی حاجی مەحمود، ئێران و یەکێتی نیشتمانی کوردستان، لەتشرینی یەکەمی ١٩٨٦دا، پەیوەندییەکانیان، ئاسایی دەکەنەوە و ڕێککەوتننامەیەك مۆر دەکەن.

دوای ئەمە، بەناوبژیوانی حسك و ئێران، یەکێتی و پارتی (مام جەلال و ئیدریس بارزانی)، لەتاران، ڕێککەوتنێکی دوو قۆڵی، هاریکاری یەکتری کردن و ئاشتبوونەوە لە ١٩٨٦/١١/٨دا، مۆر دەکەن. دوای ئەمە، یەکێتی و (حزبی شیوعی عێراق)یش، لەبارەگای پارتی لەراژان، لەکانوونی دووەمی ١٩٨٧دا، کۆدەبنەوە و ڕێککەوتننامەی ئاشتی، مۆر دەکەن.

بەهەوڵی خێرخوازانەی هەموو لایەك بەگشتی و حزبی سۆسیالیست بەتایبەتی، ڕێککەوتننامەی هاریکاری و ئاشتبوونەوە، لەنێوان هەموو لایەنە دژ بەیەکەکانی دوێنێ بەرقەرار دەبێت و لاپەڕەیەکی نوێ هەڵدەدەنەوە.

جگە لەگەیشتنە قەناعەتی هەموو لایەنەکان، کەلەڕێگای شەڕەوە هیچ کێشەیەك یەکلا ناکرێتەوە لەلایەك و ڕوودانی لێکترازان لەنێو خودی حزبەکان لەلایەکی ترەوە، دەرفەتی ئاشتبوونەوەی رەپێشتر کرد. حزبەکان، هەستیان بەوە دەکرد، کەلەرابردوودا، بەهۆی پیادەکردنی سیاسەتی یەکتر قبوڵ نەکردن و تاکڕەوییەوە، وردە وردە، پێشمەرگە و لایەنگرانیان، ریزەکانیان جێدەهێڵن... یان، روو لەئەوروپا دەکەن، یانیش لەشێوەی گروپ و حزبی

تـازەوە، لـەحزبی دایـك جیـا دەبنـەوە. بـۆ نموونـە: لـەکاتی مـۆرکردنی ڕێککەوتننامەی ئاشتی لەنێوان لایەنەکاندا:

- ئالآی شۆڕش، لەیەکێتی جیابۆوە.
- حزبی زەحمەتکێشان لەسۆسیالیست جیا ببۆوە.
- بەهائەدین نوری لەحزبی شیوعی جیاببۆوە.

بەم شێوەیە، ئەمجارەش شەڕی ناوخۆی خۆکوژی، خـامۆش کرایـەوە. لـەم سەروبەندەدا، هاوئاهەنگی و هاریکاری نێوان لایەنەکان لەبەرەی (جود)دا، ئەم گەرم و گوڕییەی جارانی نەمابوو. بـەرەی (جـود) و (جوقـد)، بـەفیعلی لەسـەر گۆڕەپانەکە، کاریگەرییان نەمابوو. بۆیە، بـۆ دۆزینـەوەی ئەلتـەرناتیڤێکی تـر، ئەمجارە، بەدەست پێشـخەری مـام جـەلال، بیرۆکـەی دامەزرانـدنی بەرەیـەکی بـەرفراوانی کوردسـتانی، هاتـە ئـاراوە. بـۆ ئـەم مەبەسـتە، نـاوبراو، لـەرۆژی ٢٢/٤/١٩٨٧دا، نامەیەکی هاوشێوەی بۆ هەریەك لە: (مەسعود بارزانی، ڕەسوڵ مامەند، ئازاد مستەفا، سامی عەبدولڕەحمان)، نووسی و بەڕێکرد. ئەوانیش بێ خۆگنخانـدن و دواخسـتن، بـەپیر بانگەوازەکـەوە چـوون. (ئـازاد مسـتەفا)ی سـکرتێری پـارتی سۆسیالیسـتی کـورد (پاسـۆك)، لـەرۆژی ٢٤/٤/١٩٨٧ و (مەسـعود بـارزانی)یش لـە ٣٠/٤/١٩٨٧، بەنامـە، وەڵامـی داخـوازی و بانگەوازییەکەیانی دایەوە. پاش پرس و را کردن و دانیشتنی دوو لایەنی و سێ لایەنی، بۆ یەکەم جار نوێنەری لایەنەکان، لەرۆژی ١٨/٧/١٩٨٧دا، بەمەبەستی ئاڵوگۆڕکردنی بیرورا، دەربارەی بیرۆکەکە، کۆبوونـەوە. ئـەوەی زێـتر هانیـدان کەزووتر ئەم بەرەیە دابمەزرێنن، ڕووداني کارەساتی کیمیابارانکردنی هەڵەبجـە لـە ١٦/٣/١٩٨٨ و دەسـتپێکردن و جێبـەجێ کردنـی پرۆسـەی وێرانکردنـی دێهاتەکان و ئەنفالکردن بوو لەمانگی نیسانی ١٩٨٨دا، بوو.

لـە ٢/٥/١٩٨٨، نوێنـەرانی هەریـەك لـە (پـارتی، یـەکێتی، سۆسیالیسـت، پاسـۆك، پـارتی گـەل، هـەرێمی کوردسـتانی حزبـی شـیوعی)، بەمەبەسـتی تـاوتوێکردن و نووسـینەوەی بەیاننامـەی دامەزرانـدنی بـەرەی کوردسـتانی، لـەخواکورك، کۆبوونـەوە و لـە ٦/٦/١٩٨٨یشـدا، هـەر شـەش لایـەنی نـاوبراو، لەهەمان شوێن، بەیاننامەکەیان مۆرکرد و بڵاو کردەوە.

(حزبی زەحمەتکێشانی کوردستان)، زۆر هەوڵی ئەوەی دەدا کەبێتە ناو بەرەکەوە، بەڵام بەهۆی رازینەبوونی (حزبی سۆسیالیستی کوردستان)ەوە، داواکەی رەت دەکرایەوە. دوای راپەڕین و لەکۆبوونەوەی بەرەی کوردستانی لە ١٠/٢٧ تاوەکو ١٩٩١/١١/١، هەریەکە لە: (حزبی زەحمەتکێشانی کوردستان و بزوتنەوەی دیموکراتی ئاشووری)یش، لەبەرەی کوردستانی وەرگیران و بوونە ئەندام.

بەرەی کوردستانی، رۆڵێکی کاریگەر و پۆزەتیڤی گێڕا لەخۆ ئامادەکردن بۆ راپەڕین و دوای راپەڕینیش دانووستاندن کردن لەگەڵ حکومەت. هەروەها، هێنانە کایەی بیرۆکەی هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان و دامەزراندنی حکومەتی هەرێم و دام و دەزگای ئیداری، چونکە لەم کاتەدا، حکومەتی عێراق، تەواوی دام و دەزگا ئیدارییەکانی لەناوچە ئازادکراوەکاندا، کێشابۆوە.

دوای بەرقەرار بوون و دامەزراندنی حکومەتی هەرێمی کوردستان، ئۆتۆماتیکی (بەرەی کوردستانی)، رۆڵی نەما و، وردە وردە پووکایەوە[٣٩٧].

بەشی هەشتەم

پرۆسەی یەکگرتن و جیابوونەوە

لەدوای (را پەڕین)دا

١- ليستى يەكگرتن (سۆسياليست و پاسۆك) و ئەنجامى هەڵبژاردنەكانى پەرلەمانى كوردستان

سـێزده مـانگ دواى راپـەڕين و (٣٥) رۆژ پـێش پرۆسـەى ئەنجامـدانى هەڵبژاردن، بێ ئەوەى رێكخستنەكانى حزبى سۆسياليست ئاگادارىـان هـەبێت، دەنگۆى ئەوه بڵاو بـۆوه كەسۆسياليست و پاسـۆك بڕيارىـان داوه يـەكبگرن و لەحزبێكى تازەدا، پێكەوه خەبات بكەن. لـەكاتى ئـەم يەكگرتنـەدا، نـەك هـەر رێكخستنەكان، بەڵكو لەسەر ئاستى لقى هەولێريش، هيچ كـەس پـرس و رايـان پێنەكرابوو.

لەرۆژى ١٩٩٢/٤/٥، لەبەياننێكى هاوبەشدا، پرۆسـەى يـەكگرتنيان راگەياند. ئەم يەكگرتنه، پێشتر لەقۆناغه جياجياكانى سەردەمى خەباتى شاخ، كارى بـۆ كرابوو. پێشينەيەكى لەمێژينەى هەبوو. (لەمێژەوه هەنگاوى بەرەو يەكبوونيان ناوه، لەساڵى ١٩٧٩دا بەهاوبەشى فەرماندەيەتى هێزه سـەربازييەكانى خۆيـان كردووه... لەساڵى ١٩٨٢دا وتووێژيان كردووه بۆ يەكبوون. لەسـاڵەكانى ١٩٨٤ تـا ١٩٨٦دا، مـەفرەزەكانيان بـەدوو قـۆڵى و گيـانێكى برايانـەوه كارەكانيـان ئـەنجام داوه... لەسـاڵى ١٩٨٩دا پـرۆژەى پرۆگرامـى هاوبەشـيان دانـاوه بـۆ يەكگرتن.. لەمانگى ئابى ١٩٩١دا نوێنـەرانى مەكتـەبى سياسـى هـەردوو حـزب لـەبارەگاى سۆسياليسـت لەشـەقڵاوه كۆبوونـەوه بـۆ رێگـه ئاسـان كـردن بـۆ يەكبوون... لەسەرەنجامدا لەرۆژى ١٩٩٢/٤/٥ نوێنەرانى سەركردايەتى هەردوولا لەبارەگاى پاسۆك لەسلێمانى كۆبوونەوه و لەسەر ئەم خاڵانه پێك هاتن:

١- يەكخستنى هەردوو حزب لەيەك رێكخستنى تازەدا.

٢- پێكهێنانى سەركردايەتيەكى هاوبەش تا كۆنگرەى يەكگرتن.

٣- يەكخستنى هەموو رێكخراوه پيشەييەكانى هەردوولا.

٤- كاركردن بۆ بەستنى كۆنگره و يەكخستنى پەيڕەو و پرۆگرام.

٥- دەرگـا واڵايـه بـۆ حـزب و رێكخـراوى تـر بـۆ هاتنـه نـاو ئـەم پـرۆژەى يەكگرتنه)[٣٩٨].

سەركردايەتى هاوبەشى هەردوولا، بۆ تـاوتوێكردنى پـرۆژەى يـەكگرتن، بـۆ

دووەم جار لەرۆژی ١٩٩٢/٤/١٠، لەمەکتەبی سیاسی حزبی سۆسیالیست لەرانیە کۆبوونەوە و، ئامانج و سەرەتا بنچینەییەکانی ئەم پرۆسەیان لەچەند خاڵێکدا خستەڕوو کەبریتی بوون لە:

١- یەکگرتنی هەردوو حزب لەسەر بنچینەیەکی نەتەوایەتی پێشکەوتنخواز.

٢- خەبات کردن لەپێناوی هێنانەدی مافی چارەی خۆنووسین بۆ نەتەوەی کورد.

٣- بڕوابوون بەعێراقێکی دیموکراتی بەمەرجێك گەلی کورد بەمافی چارەی خۆنووسینی خۆی بگات لەگەڵ دابین کردنی مافی کەمە نەتەوەییەکانی تر.

٤- خەبات کردن لەسەر جێ بەجێ کردنی دەسەڵاتی یاسادانان و راپەڕاندن و دادپەروەری.

٥- بڕوابوون بەمافەکانی مرۆڤ.

٦- دژایەتی کردنی بیروباوەڕی شۆڤینی تەنگەبەر.

٧- بڕوابوون بەسۆسیالیزمی لەسەر بناغەی چەسپاندنی دادپەروەری کۆمەڵایەتی و نەهێشتنی چەوساندنەوەی چینایەتی.

٨- تێکۆشان بۆ فراوان کردنی چوارچێوەی ئەم یەکگرتنە.

٩- کارکردن بۆ بەستنی کۆنگرە و پەسەند کردنی پەیڕەو و پرۆگرامێك بۆ حزبی تازە.

١٠- تا بەستنی کۆنگرە، سەرکردایەتی هاوبەش سەرپەرشتی هەموو چالاکییە سیاسی و راگەیاندن و دارایی و رێکخراوە پیشەیی و جەماوەرییەکان و پێشمەرگایەتی دەکات.

١١- خەبات کردن بۆ پتەو کردنی بەرەی کوردستانی.

١٢- دەرکردنی ئۆرگانێکی ناوەندی بەناوی (یەکگرتن)[٣٩٩].

ئەم یەکگرتنە، وا بڵاو دەکرایەوە کە (رەسوڵ مامەند) کاری بۆ کردووە و دڵخوازی ئەو بووە. هەربۆیەش، کۆبوونەوەکەی سەرکردایەتی هاوبەش لە ١٩٩٢/٤/١٠، لەبارەگای ئەو (مەکتەبی سیاسی) لەرانیە بووە. هەر ئەم کاتە: بارەگایەکی تری مەکتەبی سیاسی لەشەقڵاوە هەبوو، کە د. مەحمود عوسمان، لەوێ دادەنیشت.

رۆژی دوو شـــەممە، ڕێکـــەوتی ١٣/٤/١٩٩٢، هـــەردوو حـــزب، لەباخچـــەی (گلکەند)ی شاری هەولێر، ئاهەنگێکیان ساز کرد. سـەرەتا، دکتـۆر مـەحمود، وتارێکی خوێندەوە. (عەبدوڵڵا پەشێو)ی شاعیر، بەسەردان لەدەرەوە گەڕابۆوە کوردستان. ئەویش چووە سەر مینبەری ئاهەنگەکە و چـەند پارچـە شـیعرێکی خوێندەوە. هەروەها ئەوەشی گوت: (... من بۆ هیچ حزبێك شیعر ناڵێم، بـەڵام چونکە ئەوە یەکگرتنە بۆیە زۆر پێخۆشحاڵم).

دوای خوێندنەوەی شـیعرەکانی پەشـێو، هـەردوو تیپـی مۆسـیقای (شـەهید کاردۆ گەلاڵی) و (تەلار)، بەشداری ئاهەنگەکەیان کرد و، گـۆرانی بێـژان: (زیـاد ئەسعەد، محەمەد عەزیز، جەزا ساڵەیی، جـەلال پەرێشـان)، چـەندین گۆرانیـان پێشکەش کرد. ئاهەنگەکە، سێ کاتژمێری خایاند. بـۆ شـەوەکەی هـەمان رۆژ، کاتـژمێر هەشـتی ئێـوارە، لیژنـەی راگەیانـدنی هـەردوو حـزب (سۆسیالیسـت و پاسۆك)، لەگەڵ دکتۆر مەحمود، کۆبوونەوە. (شێرزاد شێخانی، ئاسۆ حەسەن، فازیل قـەرەداغی، ئیسـماعیل تـەنیا، بـرزۆ عـەلی هـەژار)، لەراگەیانـدنی حزبـی سۆسیالیسـت و، (نـزار محەمـەد، سـۆزان خـان، ئـازاد)، لەپاسـۆك، بەشـداری کۆبوونەوەکەیان کرد.

بڕیاردرا، تا هەڵبژاردنی پەرلەمان لە (١٩/٥)، بەلایەنی کەم دەبێت پێنج تـا شەش ژمارە لەرۆژنامەکە دەربکرێت و رۆژنامەکەش ناوی (یەکگرتن) دەبێت.

لە ٣٠/٤/١٩٩٢، یەکەم ژمارەی رۆژنامەکە دەرچوو، بەڵام لەبەر ئەوەی یەك رۆژ مابوو بۆ مانگی مایس، لەسەر رۆژنامەکەش نووسرا بوو مانگی مایس، لەبەر ئەوە لە ٣٠/٤دا، بڵاو نەکرایەوە. رۆژێك دواتر، لـە ١/٥/١٩٩٢دا، دابـەش کـرا و بڵاو کرایەوە.

لـە ٣٠/٤/١٩٩٢دا، هەڵبـژاردنی یـەکێتی مامۆسـتایانی کوردسـتان، ئـەنجام درابوو. هەردوو لیستی سۆسیالیست و پاسۆك، بەهەردوو لایان نـەیانتوانی بـوو رێـژەی پێویسـت وەدەسـت بێـنن و بەشـداربن لەدامەزرانـدنی ئـەم (یـەکێتی مامۆستایانی کوردستان)ە چاوەڕوانکراوە. تـا رادەیـەك هەسـت بـەوە دەکـرا، کەئەندام و هەوادارانی حزب و جەماوەرەکەی، کەمێك بەبێ ئومێدیەوە سـەیری هەڵبژاردنی پەرلەمانیان دەکرد. هەڵبـژاردنی مامۆسـتایان، پێشـینەیەکی بـاش

بوو، ئەوەی نیشان دەدا کەسۆسیالیست و پاسۆك، ناتوانن بەربەستی ڕێژەی لەسەدا حەوت تێپەڕێنن و بگەنە پەرلەمان. لەگەڵ هەست کردن بەم ڕاستیەش، سەرکردەکان، ئەوەیان دووپات دەکردەوە کەبەدڵنیاییەوە زۆر لەم ڕێژەیە زێتر بەدەست دەهێنن.. حزبەکان، هەرکەسەو بۆ خۆی پروپاگەندەی هەڵبژاردن و ڕێ ڕۆیشتن و دروشمەکانی خۆیان بڵاو دەکردەوە. ڕۆژی ١٩٩٢/٥/٦، سەرکردایەتی هاوبەش، لەکاتژمێری پێنجی ئێوارە، مەزنترین خۆپیشاندان و ڕێ ڕۆیشتنیان بەئۆتۆمبیل ڕێك خست کەبەزیاتر لە (٢٣٥) ئۆتۆمبیل، مەزەندە دەکرا.

لەناو شاری هەولێر، لەگەڕەکەکانی (ئازادی، کوران، گەڕەکی عەسکەری، گەڕەکی سەدام، حەی عەدل، ٩٢، مەهاباد، مەنتکاوە، ئەندازیاران، ڕوناکی، باداوە، سەیداوە، شۆڕش، ٧ی نیسان) سوڕانەوە و، هێز و بنکەی جەماوەری خۆیان نمایش کرد. ئەم دروشمانە لەمایکرۆفۆنی ئۆتۆمبیلەکانەوە دەوترانەوە: (دکتۆر مەحمود ڕابەرە– گەلی کورد تاجی سەرە)، (دکتۆر مەحمود سۆرانی– پێشڕەوی کوردستانی)، (یەکگرتن یەکگرتن– تاکە ڕێگای سەرکەوتن)،...تاد. ڕێڕەو و خۆپیشاندانەکە، تا کاتژمێر نۆی شەو درێژەی کێشا. ئەم چالاکییە زێتر بۆ بەرزکردنەوەی ورەی ئەندام و جەماوەر و هەوادارانی حزب بوو.

پێش ئەوەی پرۆسەی هەڵبژاردن ئەنجام بدرێت، چەند ڕۆژێك پێش ١٩٩٢/٣/١٧، مام جەلال داوا لەسۆسیالیست دەکات پێکەوە بەیەك لیست بەشداری هەڵبژاردن بکەن. هەندێك لەئەندامانی سۆسیالیست ڕازی دەبن، هەندێکی تر دژی دەبن و حەز دەکەن لەگەڵ پارتی لیستی هاوبەش دروست بکەن. سەرەنجام شێوەیەك لەدژایەتی و ناتەبایی دەربارەی بەشداربوون لەگەڵ یەکێتی دروست دەبێ و هەوڵەکە ناکام دەبێت[٤٠٠]. هەندێك برادەر لەسەرکردایەتی سۆسیالیست وێنەیەکی دوور لەواقیعیان دابووە سکرتێری حزب کەئەگەر سۆسیالیست بەتەنها بەشداری هەڵبژاردن بکات، دەنگی زۆر وەدەست دێنێ و خەڵکێکی زۆر متمانەیان پێی هەیە و گوایا جەماوەر لەدوو لایەنەکە بێزار بوون، قەناعەتیان بەدکتۆر مەحمودیش کردبوو... سکرتێری حزب قەناعەتی بەوە نەبوو سۆسیالیست بەتەنها خۆی بچێتە پرۆسەکەوە بەڵام ئەو

قەناعەتەی نەدەدرکاند و حەماسەتیشی بۆ هەڵبژاردنەکە نەبوو. پاش ئەوەی رای جیاواز و ناتەبایی برادەرانی بینیبوو، لێگەڕا بوو چۆن کارەکە دەڕوات با بڕوات، خۆشی سەفەری لەندەنی کرد[٤٠١].

کاتژمێر پێنجی سەر لەئێوارەی رۆژی ١٩٩٢/٥/١١، د. مەحمود عوسمان، لەگۆڕەپانی پێش بینایەی پارێزگای هەولێر، کۆڕێکی جەماوەری ساز کرد. خەڵکێکی زۆر ئامادەی ببوون. ناوبراو، وەك پیشەی هەمیشەیی، زێتر جەختی لەسەر پاراستنی ریزەکانی گەل و یەکگرتن و پەرلەمان، کردەوە. پاشان زۆر بەکورتی، باسی ژیانی خۆی کرد. ئینجا هەڵوێستی حزبی روون کردەوە و گوتی: بۆ پێکەوە ژیان لەگەڵ پێکهاتەکانی تری عێراق، بڕوامان بەسیستەمی فیدراڵی هەیە، هیچ لایەنێك ئەو هەقەی نییە داوای ئۆتۆنۆمی، یان مافی چارەی خۆنووسین بکات، چونکە ئەم بڕیارە پەرلەمانی هەڵبژێردراوی داهاتوو دەیدات... هەروەها ئەوەشی راگەیاند ماوەی شەش مانگ لەمەوبەر، دەربارەی تاقیکردنەوەکانی ئەم ساڵی خوێندن، پەیوەندیمان بەرێکخراوی (یۆنسکۆ)ی پەروەردە و فێرکردن کرد، ئەوان پێیان راگەیاندین کەدان بەبڕوانامەی ئەمساڵی قوتابیان دەنێن.

ململانێی رەسول مامەند و دکتۆر مەحمود، پێش هەڵبژاردن، بەزەقی دەبیندران. لەگەرمەی پروپاگەندەکردنی هەڵبژاردندا، سکرتێری حزب بەسەردان چووبووە لەندەن. هیچ ئامادەگییەکی نەبوو لەپڕوپاگەندەکردنی بۆ حزب و دەنگ کۆکردنەوە. د. مەحمودیش لەهەموو کۆڕ و کۆبوونەوە جەماوەرییەکاندا، یەکەم وشە و دوا وشەی هەر کوردایەتی بوو. سۆزی سەرکردایەتی پاسۆك و کادیرە پلە دووەکانی بەتەواوەتی بۆ لای خۆی راکێشا بوو. ئەوان (پاسۆك)، بەوە رازی دەبوون کەحزبی یەکگرتووی ئایندە، د. مەحمود، سکرتێر یان سەرۆکی بێت. ناوبراو رۆژێك لەرۆژان، پروپاگەندەیەکی بۆ حزب نەکرد و تەنانەت لەزۆر کۆڕ و کۆبوونەوەشدا هەر ناوی حزبی نەدەهێنا. وەك ئەوە وابوو، ئەو نوێنەری حزبێکی ترە، یان سەرکردەیەکی بێلایەنە...

ئامادەبوانی کۆڕەکانی ناوبراو، ئەگەر پێشتر نەیانزانیبوایە کەدکتۆر یەکێکە

لەکەسـایەتییە دیارەکـانی سۆسیالیسـت، ئـەوا بەقسـە و بۆچـوونەکانی نەیانـدەزانی ئـەو سۆسیالیسـتە و نوێنەرایـەتی ئـەم سـەرکردایەتیە هاوبەشـە دەکات.

رۆژی ١٩/٥/١٩٩٢، هەڵبـژاردن ئـەنجام درا. خـەڵکی کوردسـتان بەحەماسەتەوە روویان لەسندوقەکانی دەنگدان کرد. لەکاتژمێر هەشتی بـەیانی دەستی پێکـرد و لەکاتـژمێر دوازدەی شـەو تـەواو بـوو. لەسەرانسـەری ناوچـە ئازادکراوەکانی کوردستان، یەك ملیۆن و حەفتا و دوو هەزار و حەفسەد و چل و پێنج (١٠٧٢٧٤٥) کـەس، دەنگیـان دا. تـەزویر و خروقـاتێکی زۆر کـرا. خـەڵك هەبوو لەچەند شوێنێك دەنگی دابوو. ئەو مەرەکەب (رەنگ)ەی کەبۆ دڵنیابوون لەوەی دەنگدەر لەجارێك زیاتر دەنگ نەدەن، بەکارهێنرا، بەئاسانی، دەتـوانرا بسـڕێتەوە. لەبـەر ئـەم خروقـات و قەڵـەباڵغی و پاڵەپەسـتۆیە، خـەڵکێکی زۆر نەیانتوانی دەنگ بدەن. وەك ناڕەزایی دەربڕینێك دەربـارەی ئـەم خروقاتانـە، هـەموو لایـەن و پارتـە بەشـداربووەکان (جگـە لەیـەکێتی)، بەیاننامـە و روونکردنەوەیان، بڵاو کردەوە. پارتی دیموکراتی کوردسـتان، بـڵاوی کـردەوە: هەرچەندە ئێمە سەرکەوتووین، بەڵام دان بەم هەڵبژاردنە نانێین. حزبی شیوعی لەهەموو بنکەکانی دەنگدان، مەحزەری بنکـەکانیان واژۆ نـەکرد. لـەبری ئـەوە بەنووسـراو ناڕەزاییـان دەربـڕی. د. مـەحمود عوسمـان، روونکردنـەوەی بـڵاو کردەوە.

ترس و دڵەڕاوکێ، باڵی بەسەر کوردستاندا، کێشابوو. خەڵك لەوە دەترسان، لایەنەکان نەگەنە یەك و شەڕی نـاوخۆ روویـدات. پـاش سـێ رۆژ لەبێـدەنگی و رانەگەیاندنی ئەنجامەکانی هەڵبژاردن، پاش کۆبوونەوە و بێنە و بەردە لەنێوان یـەکێتی و پـارتی، هـەموو لایەنـەکانی بـەرەی کوردسـتانی دانیـان بـەوە دانـا کەتەزویر و خروقات کراوە. لەبەر بەرژەوەندی گشتی و لەکـەدار نـەبوونی ئـەم ئەزموونە، بەئەنجامەکانی رازیـن، بەمـەرجێك پـاش شـەش مـانگی تـر (مـانگی تشرینی یەکەم)، دووبارە هەڵبژاردنێکی رێك و پێك، بکرێتەوە. حزبـی شـیوعی جـەختی لەسـەر ئـەوە کـردەوە کەرێـژەی لەسـەدا حـەوت وەلا بنـرێ و هـیچ رێژەیەك دانەنرێ.

لەرۆژی ٢٢/٥/١٩٩٢، لەهاوینەهەواری سەلاحەدین (پیرمام)، بەئامادەبوونی مام جەلال و مەسعود بارزانی و لایەنەکانی تری ناو بەرە، لەکۆنگرەیەکی رۆژنامەنووسیدا، ئەنجامەکان بەم شێوەیە راگەیەنرا:

- پارتی دیموکراتی کوردستان: ٤٩١٤٩٧ دەنگ، بەرێژەی ٥٠.٢٢٪.
- یەکێتی نیشتمانی کوردستان، لیستی هاوبەشی زەحمەتکێشان و یەکێتی: ٤٧٥٧٣١ دەنگ، بەرێژەی ٤٩.٧٨٪.
- لیستی ئیسلامی: ٤٩١٠٨ دەنگ.
- لیستی یەکگرتن، (سۆسیالیست و پاسۆك): ٢٤٨٨٢ دەنگ.
- لیستی حزبی شیوعی: ٢١١٢٣ دەنگ.
- لیستی پارتی گەل: ٩٩٠٣ دەنگ.
- لیستی بێلایەن: ٥٠١ دەنگ.

دەنگی ئەم چوار کەسەی کەخۆیان بۆ رابەر کاندید کردبوو، بەم شێوەیە راگەیەنرا:

- مەسعود بارزانی: ٤٦٦٨١٩ دەنگ.
- جەلال تاڵەبانی: ٤١٠٠٧٥ دەنگ.
- عوسمان عەبدولعەزیز، ٣٨٨١٥ دەنگ.
- د. مەحمود عوسمان: ٢٣٣٤٢ دەنگ.

کۆی گشتی (٩٣٩٠٣٣) کەس بۆ رابەر دەنگیان دابوو. دەبوو (رابەر)، (٤٦٩٥١٦) دەنگ زیاتر بهێنێ، بەڵام هیچ کام لەکاندیدەکان ئەم رێژەیان نەهێنا، بۆیە بۆ خولی دووەمی هەڵبژاردنی چاوەڕوانکراو لە (تشرینی یەکەم)، دوا خرا. پارتی دیموکراتی کوردستان، بۆ (رابەر)، (٥٦٧٦٢) دەنگ و بۆ پەرلەمان (١٥٧٦٦) دەنگی لەلیستی هاوبەشی یەکێتی و زەحمەتکێشان، زیاتر هێنابوو.

سەیر لەوەدا بوو، ئەو کەسانەی کەدەنگیان بەلیستی سۆسیالیست و پاسۆك دابوو، زیاتر بوو لەو کەسانەی کەدەنگیان بەرابەری هەمان لیست (د. مەحمود) دابوو، د. مەحمود، (١٥٤٠) دەنگی کەمتر لەلیستەکەی خۆی هێنابوو. ئەوە لەکاتێکدا دەبوو کاندیدی رابەر زێتر لەلیستەکەی دەنگ بهێنێ، چونکە هەر

تـەنها نوێنەرایـەتی حـزب ناکـات، بـەڵکو نوێنــەری تـەواوی گەلـە. بـەڵام وا دەرکەوت، بەهۆی ململانێی نێوخۆی حزب، ئەوانـەی دەنگیـان بەسۆسیالیسـت (لیستەکە) دابوو، هەندێکیان دەنگیان بە د. مەحمود نـەدابوو. ئەوانـە ببوونـە دوو بەش: بەشێکیان، ئەوانەی لەگەڵ پارتی هاوسۆز بوون، دەنگیان بەمەسعود بارزانی دابوو. ئەوانەی کەلەگەڵ (یەکێتی)یش هاوسۆز بـوون، دەنگیـان بـەمام جەلال دابوو. واتە: بەشێك لەدەنگەکانی سۆسیالیست بـۆ کاندیـدی رابـەر، بـۆ پارتی و یەکێتی رۆیشت. بیانووی ئەو کەسـانە ئـەوە بـوو، دەیـانگوت: دکتـۆر مـەحمود لەبەرامبـەر بـارزانی و تاڵـەبانی هـەر سـەرکەوتوو نابێـت، ئـەوجا بـا دەنگەکانمان بەفیرۆ نەڕوات و بیدەینە ئەو کەسەی کەبەشایستەی ئەو پۆستەی دەزانین.

دوای هەڵبژاردن، ئەندامانی سۆسیالیست، بەشێکیان ئەوەیان نەدەشاردەوە و بەئاشکرا دەیانگوت: لەبەر ململانێی توونـدی یـەکێتی و پـارتی، تـەواو لـەوە دڵنیا بووین کەدکتۆر مەحمود دەرناچێت، بۆیە دەنگمان پێنەداوە و لەبری ئەو بەمەسعود، یان (مام جەلال)مان داوە.

هۆکـارێکی تـری شکسـتی لیسـتی سۆسیالیسـت و پاسـۆك، ئـەوەبوو: ئـەو برادەرانــەی سەرپەرشــتی پرۆســەی هەڵبــژاردن و پڕوپاگەنـدەیان دەکـرد، بەرچاوڕوونی تەواویان نەبوو، هەتا جەماوەرەکـەیش دابەشـی سـەر یـەکێتی و پارتی ببوون. رێککەوتنی پێشووی مام جەلال و کاك رەسوڵ بۆ هاوپەیمانێتی و پاشان هەڵوەشاندنەوەی، دواتر نزیك بوونەوە لەپارتی و تێکەڵاو بـوونی ئـاڵای سەوز و شـین (رەنگـی شـین تایبـەت بـوو بەلیسـتی سۆسیالیسـت و پاسـۆك)، جارێکی تر زەرد و شین، ئەندام و هەوادارانی تووشی سەرلێشێواوی و نیگەرانی کرد. سەرەنجام سۆسیالیست زیانی بەرکەوت[٤٠٢] و لـەم پرۆسـەیەدا، شکسـتی هێنا.

دوای راگەیانـدنی ئـەنجامی کۆتـایی و هـاوێرکردنی دەنگـەکان، یـەکێتی و پارتی، بۆ خۆ بەهێزکردن، هەریەکەو لەلای خۆیەوە، مجامەلەی حزبـە شکسـت خواردووەکانیان دەکرد و لێیان نزیك دەبوونـەوە. هـەوڵیان دەدا، لەحکومـەتی داهاتوو لەسەر لیسـتی خۆیـان بەشـداریان پـێ بکـەن. بـۆ ئـەم مەبەسـتە، لـە

١٩٩٢/٥/٣٠، بەئامادەبوونی رەسوڵ مامەند و دکتۆر مەحمود و مەسعود بارزانی، کۆبوونەوەیەك لەنێوان پارتی و سۆسیالیست رێکدەخرێت. پارتی وتبوویان: بەگرنگی دەزانین لەگەڵ سۆسیالیست نزیکتر ببینەوە تا رادەی یەکگرتن و پێویستیان بەکەسانی بەتوانا و خاوەن ئەزموون هەیە و دەوری شایستە دەدرێتە برادەرانی سۆسیالیست لەتەشکیلەی داهاتووی پارتی دا... هەروەها یەك رۆژ دوای کۆبوونەوە لەگەڵ پارتی، مام جەلال سەردانی مەکتەبی سیاسی حزبی سۆسیالیستی لەشەقلاوە کرد و داوەتی کردن کەلەگەڵیاندا کۆببێتەوە.

سەرکردایەتی حزبی سۆسیالیست دەچنە بارەگای مام جەلال لەشەقلاوە و لەگەڵیدا کۆدەبنەوە. لەوێدا، مام جەلال باسی دۆستایەتی و پەیوەندی بەهێزی خۆی بەرامبەر بەسۆسیالیست تازە دەکاتەوە و ئامادەیی پیشان دەدا بۆ هەموو هاوکارییەك. بەڵام راستەوخۆ باسی یەکگرتن و ئەو بابەتانە ناکات و دەرگای کرانەوەی هەموو بابەتێکی بەکراوەیی هێشتبۆوە(٤٠٣).

٢- پارتی گەل لەگەڵ پاسۆك و سۆسیالیست یەکدەگرێت :

دوای ئەوەی (پارتی گەلی دیموکراتی کوردستان)، بەرێبەرایەتی سامی عەبدولڕەحمان، لەهەڵبژاردنی پەرلەماندا، دەنگێکی زۆر کەمی هێنا و هەستی بەوە دەکرد کەلەلایەن (یەکێتی و پارتی)یەوە دژایەتی دەکرێت، بەناچاری، بەوە رازی بوو کەلەگەڵ هەردوو حزب (پاسۆك و سۆسیالیست)، لەحزبێکی تازەدا، یەکبگرێت. ناوبراو سەرکردەیەکی دیاری پارتی بووە. هەروەها لەدامەزراندنەوە و رێکخستنەوەی پارتیدا لەپاش نسکۆی ١٩٧٥، رۆڵێکی بەرچاوی هەبووە. لەساڵی (١٩٧٩)دا، لە (پارتی دیموکراتی کوردستان)، سەرکردایەتی کاتی، جیابۆتەوە و لە ١٩٨١/٧/٢٦دا، پارتێکی بەناوی (پارتی گەلی دیموکراتی کوردستان))، دامەزراندووە.

پرۆژەی یەکگرتن لەگەڵ پارتی گەل، بیرۆکەکەی، ئەو برادەرانە خاوەنی بوون کەحیساباتی هەڵەیان بۆ دەنگەکانی سۆسیالیست کردبوو، وێنەیەکی ناواقیعیانەی قەبارەی حزبیان دابووە سکرتێر. بەڵام خاڵی هاوبەش و مێژووی

هاوبەش لەگەڵ سامی و پارتی گەل زۆر کەم بوو. سەرەتا زۆربەی ئەندامان لەگەڵ ئەوە نەبوون لەسامی نزیك ببنەوە، بەڵام کەمەسەلەکە بووە جدی، کەس رای پێچەوانەی دەرنەبڕی[٤٠٤].

هەر لەسەرەتاوە، رەسوڵ مامەند، وەك سکرتێری حزب، بەپارێزەوە بۆ یەکگرتن لەگەڵ پارتی گەل دەچوو، پێچەوانەی ئەمەش (سامی عەبدولڕەحمان) هەمیشە دژی رەسوڵ مامەند بووە و بەنەخوێندەواری لەقەڵەم داوە[٤٠٥].

دوو سێ رۆژ پاش راگەیاندنی ئەنجامەکانی هەڵبژاردن و پێکهاتنی یەکێتی و پارتی لەسەر پێکهێنانی پەرلەمان، رۆژی ١٩٩٢/٥/٢٥، شەمسەدین موفتی، بەوەرگرتنی ئۆکەی لەدکتۆر مەحمود عوسمان و رازی بوونی، سەردانی سامی عەبدولڕەحمان دەکات و پێشنیارێك دەخاتە بەردەم ناوبراو بۆ چوونە ناو ئەم یەکگرتنەی (سۆسیالیست و پاسۆك). سێ رۆژ دوای ئەم سەردانە، لە ١٩٩٢/٥/٢٨دا، دکتۆر مەحمود و شەمسەدین موفتی و عەدنان موفتی بۆ مەسەلەی یەکگرتن سەردانی سامی عەبدولڕەحمان دەکەن. دوای ئەم سەردان و یەکتر بینینانە، شاندێکی پارتی گەل لە ١٩٩٢/٦/٣ سەردانی رانیە دەکەن و لەگەڵ رەسوڵ مامەند کۆدەبنەوە و دەربارەی یەکگرتن، نیمچە رێککەوتنێك دەکەن[٤٠٦].

شەمسەدین موفتی، زیاتر لەباڵی د. مەحمود عوسمان نزیکتر بوو وەك لەرەسوڵ مامەند. ناوبراو کاتی خۆی لەسوریا، یەکێك بووە لەسەرکردەکانی (پارتی دیموکراتی کوردستان- لیژنەی ئامادەکردن)، کە د. مەحمود رێبەرایەتی دەکرد. لەرۆژی ١٩٩٢/٦/٨دا، بەئامادەبوونی زۆربەی هەرە زۆری ئەندامانی سەرکردایەتی و کادیرانی هەرسێ حزب: (گەل، پاسۆك، سۆسیالیست)، کاتژمێر شەشی ئێوارە، لەبارەگای سامی عەبدولڕەحمان، لەسەر شەقامی شەست مەتری (خانووی ئەمین عامەکانی سەردەمی رژێم)، یەکگرتنیان راگەیاند و، بەیانێکی هاوبەشیان بڵاو کردەوە. سکرتێری هەرسێ حزبەکە: (رەسوڵ، سامی، ملازم شوان)، ئامادەی کۆبوونەوەکە بوون.

دوای ئەمە، ئێوارە خوانێك رێکخرا و، هەر لەوێ کۆنگرەیەکی رۆژنامەنووسی بەسترا. لەبەیاننامە هاوبەشەکەی هەرسێ حزبەکەدا، هاتبوو: (رووداوە سامناك

و کارەساتە دڵتەزێنەکانی کوردستان، هەروەها سەرکەوتنەکانی مێژوو سەلماندوویانە گەلی کوردستان و هێزە سیاسییەکانی بەیەکگرتوویی دەتوانن خواست و ئاوات و مافە رەواکانی شۆڕشی کوردستان بەدی بهێنن و هەر ئەو هەنگاوە دڵسۆزانەیشە رۆڵی سروشتی و کاریگەری خۆی دەبینێ و وەك بورکانێکی ئاگرین دەتەقێتەوە. ئێستاش لەروانگەی هەست بەبەرپرسیاری نەتەوەییمان بەکردەوە بۆ دۆست و دوژمنی کوردی دەسەلمێنین کەبەرژەوەندی گەلی چەوساوە و ستەمدیدەی کوردستان لەسەرووی خواست و ئارەزووی تاکەکەسی و بەرژەوەندی حزبایەتی تەسکەوەیە... هەرسێ حزبی کوردستانی لەحزبێکی نەتەوەیی پێشکەوتووخوازی دیموکرات یەکیان گرت)[٤٠٧].

٣- کۆنگرەی یەکگرتن ٢٠/٨-١٩٩٢/٨/٢٧:

لەرۆژی ١٩٩٢/٨/٢٠، لەژێر دروشمی: (یەکگرتن لەپێناوی سەرکەوتنی کوردستان)، هەرسێ حزب، بەئامادەبوونی (٨٦٨) ئەندام، لەهۆڵی میدیا لەشاری هەولێر، یەکەم کۆنگرەی یەکگرتنیان بەست[٤٠٨].

حزبی سۆسیالیستی کوردستان، بەبەشداری ئەندامانی سەرکردایەتی و کادیر و فەرماندە عەسکەرییەکان، لەرۆژی ١٩٩٢/٧/٩، لەشاری سلێمانی، لەهوتێل (ئەبو سەنا)، پلینۆمێکی گرێدا. لەوێ، گفتوگۆ و راگۆڕینەوە و سەرنج و تێبینی خرابوونەڕوو دەربارەی کۆنگرەی یەکگرتنی هەرسێ حزبەکە و رۆڵی سۆسیالیست لەم حزبە تازەیەدا. هەر لەوێدا: باسی رۆڵی قارەمانانەی حزبی سۆسیالیست لەخەباتی شاخ و دروستبوونی مەفرەزە سەرەتاییەکان و دەرچوونی لەیەکێتی و پاشان دروستبوونی شەڕی ناوخۆ، کرابوو. ئاماژە بەوە کرابوو کەلەئەنجامی شەڕی ناوخۆی شاخ، حزب (١٧٩) شەهیدی بەخشیوە.

لەم پلینۆمەدا، بەزۆرینەی دەنگ، بڕیار لەسەر ئەم خاڵانە درابوو:

- لەکۆنگرەی یەکگرتن دا، دەبێت حزبە تازەکە ناوی (حزبی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان) بێت. بۆیەش وشەی (دیموکراتی) زیاد کرابوو. چونکە، ئەم وشەیە لەهەردوو حزبی تر (گەل) و (پاسۆك)دا، هەبوو. جگە

لــەوەش، (بزوتنـــەوە)، لەســـەرەتای دامەزراندنیـــدا، نـــاوی بزوتنـــەوەی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان بوو. بەم کارەیان، دەیانویست هەردوو پارتی ناوبراو رازی بکەن.

- دەبێت بێ دەنگدان، سەرۆك یان سکرتێری حزبی تازە لەسۆسیالیست بێت.
- هەروەها (بڕیاریان دابوو پەلە لەیەکگرتن نەکرێ، بۆیە د. مەحمود عوسمان تورە دەبێت و دەڕواتەوە ئەوروپا)[٤٠٩].

لە ١٩٩٢/٧/٢٧، لەهوتێل ئەبو سەنا لەسلێمانی، هەرسێ حزبەکـە، بڕیـاری بەسـتنی کۆنگرەیـان دابـوو. د. مـەحمود و عـەدنان مـوفتی و عـادل مـوراد، لـــەدەرەوە بـــوون. بەشـــداری کۆنگرەیـــان نـــەکرد، بـــەڵام لەگـــەڵ ئـــەوەی کەلەکۆنگرەشـدا نـەبوون، سۆسیالیسـتەکان، ئـەوانیان پـاڵاوت و دەنگیشـیان هێنا.

یەکەم ڕۆژی کۆنگرە تا کاتژمێر دووی پاش نیوەڕۆ، بۆ خوێندنەوەی وتار و بروسکەی حزب و لایـەنی میـوان و بـانگ هێشـت کراوەکـان، تـەرخان کرابـوو، لەوانە:

وتاری سەرۆکی شارەوانی هەولێر، پەرلەمانی کوردستان کەلەلایەن جەوهەر نامیق، خوێندرایەوە. وتاری د. رۆژ نوری شاوەیس، جێگری سـەرۆك وەزیرانـی حکومـەتی هـەرێم. وتـاری وەزارەتـی رۆشـنبیری لەلایـەن (شـێرکۆ بێکـەس)ی وەزیر، خوێندرایەوە. وتـاری سـەڵاح حەفیـد و محەمـەدی مـەلا قـادر و پاشـان وتاری حزبەکان خوێندرایەوە، کەبریتی بوون لە:

- مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان، لەلایـەن نێچـیرڤان بـارزانی، خوێندرایەوە.
- یەکێتی نیشتمانی کوردستان، لەلایەن د. کەمال فوئاد، خوێندرایەوە.
- وتاری بەرەی کوردستانی، لەلایەن هاوڕێ مەلا حەسەن، خوێندرایەوە.
- وتاری حزبی زەحمەتکێشانی کوردستان، لەلایەن د.سەردار، خوێندرایەوە.
- وتاری حزبی شیوعی عێراق، لەلایەن عەبدولرەزاق صافی، خوێندرایەوە.
- وتاری کۆمەڵەی دیموکراتی عێراقی، لەلایەن (ئەبو فراس)، خوێندرایەوە.

لەگەڵ چەند وتارێکی تریش، هەروەها چەندین بروسکەش گەیشتە کۆنگرە. لەوانــە: (بروســکەی د. فوئــاد مەعســوم، بروســکەی وەزیــری شــارەوانی و

هاوینەهەوارەکان، بروسکەی کۆلۆنێل ریتشارد ویلسۆن فەرماندەی هێزی هاوپەیمانەکان لەزاخۆ، بروسکەی بزوتنەوەی دیموکراتی ئاشووری، بروسکەی بزوتنەوەی ئیسلامی لەکوردستانی عێراق، بروسکەی حزبی پارێزگاران، یەکێتی نووسەرانی کورد– مەڵبەندی گشتی، پارتی تورکمانی عێراقی، کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان، پارتی دیموکراتی کوردستانی ئێران– تەیاری شۆرشگێڕ، سەرکردایەتی هاوبەشی پارتی دیموکراتی کوردی یەکگرتوو– سوریا،...تاد). هەروەها، رەسوڵ مامەند، سامی عەبدولڕەحمان، عەبدوڵلا ئاگرین، هەریەکەو وتاری حزبەکەی خۆیانیان خوێندەوە.

پاش نیوەڕۆی هەمان رۆژ، چەند لیژنەیەك بۆ بەڕێوەبردنی کاروباری کۆنگرە، وەك: لیژنەی راپۆرتی سیاسی و پەیڕەوی ناوخۆ و پرۆگرام و...تاد، داندران. پاش گفتوگۆکردن، کۆنگرە بڕیاری لەسەر:

– پرۆگرامی حزبی یەکگرتنی کوردستان.
– پرۆژەی ناوخۆی حزب.
– راپۆرتی سیاسی کۆنگرەی یەکگرتن– دا.

کۆنگرە چەند رۆژێك بەردەوام بوو. لەدواجاردا، بڕیاردرا سەرکردایەتی حزب (٢٤) ئەندامی کارا و (٦) ئەندامی یەدەگ، پێك بێت. لە (٢٤) ئەندامەکە، هەر (٨) کەس لەحزبێك بێت. بۆ ئەم مەبەستە لەسۆسیالیست (٢٤) کەس و، لە (گەل) ٢٤ و، لەپاسۆك ٢٠ کەس خۆیان بۆ ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی پاڵاوت. پاش پرۆسەی دەنگدان، جیاکردنەوە و ژماردنی دەنگەکان، دەستی پێکرد. هەموو پاڵێوراوەکان، بەم شێوەیەی خوارەوە دەنگیان هێنا:

– **یەکەم:** حزبی سۆسیالیستی کوردستان: (محەمەدی حاجی مەحمود ٥٥٣ دەنگ، قادر جەباری ٥٢١، سەعد عەبدوڵلا ٥١٨، د. مەحمود عوسمان ٤٩٣، عومەر بۆتانی ٤٤٥، رەسوڵ مامەند ٤١٧، سەید کاکە ٣٦٠، نیزامەدین مەجید گلی ٣٥٣، محەمەد شاکەلی ٣٣٠، شێروان شێروەندی ٢٩٨، عەدنان موفتی ١٩٥، مامۆستا ئەمین قادر ١٨٠، رێبوار عەبدولڕەحمان ١٤٦، خاڵە حاجی ١٣٠، سەید عەبدوڵلا کەردزی ١١٨، موحسین عوسمان ١١١، سەید قادر جەباری ١٠٣، عەلی ئەحمەد وەیسی ٩٥، شێخ سەردار ٧٨، بەکر حەمە ٦٩، حەمەسوور تەها

٦٠، مەلا ناسیح ٥٥، بەهرۆز گەلاڵی ٤٤، مامۆستا سەلام گۆمەشینی ٤١ دەنگ).

– **دووەم:** پارتی گەلی دیموکراتی کوردستان: (سامی عەبدولڕەحمان ٤٧٧ دەنگ، د. مەجید جەعفەر ٤٦٠ دەنگ، عەبدوڵڵا ساڵح ٤١٥، بروسکە شاوەیس ٣٨٤، مەجید رزگاری ٣٠٢، رێکار ئەحمەد ٢٩١، زێرەڤان ٢٧٥، فازل جەلال ٢٣٧، پاڵە باوانی ٢٣٥، عادل مەجید ١٨٦، ئەدیب چەلکی ١٧٧، دیدار ١٧٤، یوسف یاسین ١٥٢، لەزگین کۆچەر ١٤٩، کامەران کەرکوکی ١٤٥، خەسرەو عەزیز گۆران ١٢٠، جەمیل خدر ١٠٥، سەردار محەمەد ٩٧، ئەحمەد هەولێری ٩٦، موحسین قۆچان ٩٥، هوشیار رێکانی ٩٢، هەمزە رەشۆ ٨٢، هۆشەنگ ٧٣، عەبدولقادر ٢٥ دەنگ).

– **سێیەم:** پارتی سەربەخۆیی دیموکراتی کوردستان (پاسۆك): (ملازم شوان ٦٤٨ دەنگ، ملازم کەریم ٦٤٧ دەنگ، عەلی بەگ (عەلی جاف) ٣١٤ دەنگ، موژدە تاهیر ٣١١، عەبدوڵڵا ئاگرین ٢٩٥، مامۆستا هادی ٢٤٧، بارزان سەعید گەوهەر ٢٤٣، حوسێن جاف ٢٤٢، کامیل ژیر ٢٢٥، کەریم مەحمود (کەریم رۆژ) ١٨٠، شێخ محەمەد باڵەك ١٧٠، غاندی ئەنوەر ١٦٣، بەختیار شەوکەت ١٥٣، ئومێد عەباس ١٤٨، فەرهاد سەدیق ١١٧، مامۆستا هێمن ٩٩، عیرفان عەلی ٩٩، هوشیار کەریم ٨٧، مەلا فایەق ٨٤، مامۆستا فایەق ٥٠ دەنگ).

لەم (٦٨) پاڵێوراوەی سەرەوە، دەبوو (٢٤) ئەندامی کۆمیەی ناوەندی کاراو، (٦)ی یەدەگ، هەڵبژێردرێت. بەپێی رێژەی دەنگەکان، ئەمانە بوونە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی: (محەمەدی حاجی مەحمود، قادر جەباری، سەعد عەبدوڵڵا، د. مەحمود عوسمان، عومەر بۆتانی، رەسوڵ مامەند، سەید کاکە، نیزامەدین مەجید گلی) لەسۆسیالیست و، (سامی عەبدولڕەحمان، د. مەجید جەعفەر، عەبدوڵڵا ساڵح، بروسکە شاوەیس، مەجید رزگاری، رێکار ئەحمەد، زێرەڤان، فازیل جەلال) لەپارتی گەل و، (ملازم شوان، ملازم کەریم، عەلی بەگ، موژدە تاهیر، عەبدوڵڵا ئاگرین، مامۆستا هادی، بارزان سەعید گەوهەر، حوسێن جاف)، لەپاسۆك. هەروەها شەش ئەندامی یەدەگیش دەستنیشان کران، کەئەمانە بوون: (شێخ محەمەد شاکەلی، شێروان شێروەندی) لەسۆسیالیست و، (پاڵە، عادل مەجید) لەپارتی گەل و، (کامیل ژیر، کەریم مەحمود)، لەپاسۆك.

*** هەندێك لەدەنگۆ و گرفتەكانی ناو كۆنگرە:**

- لەكۆنگرەدا، كاتێك كەپێشنیاری ناوی حزبی تازە كرا، سۆسیالیست، ناوی (حزبی سۆسیالیتی دیموكراتی كوردستان)ی پێشنیار كرد. (پاسۆك)یش (حزبی رزگاری كوردی)، پێشنیار كرد. هەردوو ناوەكە لەدەنگدان، دەنگی پێویستیان نەهێنا. جارێكی تر، سۆسیالیست پێشنیاری (حزبی یەكگرتنی كوردستان)ی كرد. بەزۆرینەی دەنگ، پەسەند كرا. هەروەها، سۆسیالیست، وشەی (حزب)ی لەجیاتی (پارت)، دانابوو، ئەوەش بەدەنگدان، یەكلابۆوە.

- دوای ئەوەی كەفەرزی دەنگەكان كرا و یەكلا بۆوە كەكێ دەرچووە و كێ دەرنەچووە، یان دەنگی پێویستی نەهێناوە، چەند ئەندامێكی كۆنگرە (سەر بەحزبی سۆسیالیست)، هەستانە سەر مینبەر و لەمایكرۆفۆنەوە گوتیان: (ئێمە بڕوامان بەم كۆنگرەیە نییە، چونكە ئەو داوایانەی كەئێمە لەپلینۆمی حزب لەسلێمانی جێگیرمان كردبوو، جێ بەجێ نەكرا و پێشێل كرا). ئەوانە: رێبوار عەبدولڕەحمان و موحسین بایز و مامۆستا كاوە و... تاد)، بوون. هەندێك لەوانە، خۆیان بۆ سەركردایەتی حزبی تازە، پاڵاوتبوو، بەڵام دەرنەچووبوون. لەبەرامبەر ئەوانەدا، محەمەدی حاجی مەحمود، كەیەكەم دەنگی هێنابوو، رەدی داناوە. هەروەها، (رەسوڵ مامەند)ی سكرتێری حزب، بەپلەی شەشەم، دەنگێكی كەمی هێنابوو، لەدوای لێپرسراوی لقەكان: (سلێمانی، هەولێر، دهۆك) بوو. ناوبراو، لەوەڵامی دەنگی ناڕازی كادیرەكان، وتەیەكی پێشكەش كرد و گوتی: (من ئامادەمە لەناو حزبی تازە، یەكگرتن، وەك پێشمەرگەیەك بمێنمەوە، بەڵام هیوادارم كارێكی وا بكەین، هیچ هەڤاڵێكمان جیا نەبێتەوە). هەروەها لەدوا وتاری كۆنگرەدا، گوتوویەتی: (پیرۆزبایی لەبەشداربوانی كۆنگرە و هەموو شەهیدانی هەرسێ حزبەكە دەكەم... دەبێ لەمەودوا، ململانێ و خیلافات ببێتە شەرم و عار، جارێكی تر لەناو بزوتنەوەی ئازادیخوازی كورد دووبارە نەبێتەوە... رایدەگەیەنم وەك پێشمەرگەیەك، هەتا ئەندامی كۆمیتەی ناوەندی حزب كادیرێكی یەكگرتن بم و بۆ سەركەوتن و پێش خستنی بەجدی تێبكۆشم)[٤١٠].

- لەسەر ئاستی پاڵێوراوەكانی هەرسێ حزب، ملازم شوان و ملازم كەریم،

بەپلەی یەکەم و دووەم و، محەمەدی حاجی مەحمود بەپلەی سێیەم و، قادر جەباری بەپلەی چوارەم و، سەعد عەبدوڵلا بەپلەی پێنجەم و، د. مەحمود عوسمان بەپلەی شەشەم و، سامی عەبدولڕەحمان (بەفرۆفێڵ و دەنگ گۆڕین و تەزویر)[٤١١]، بەپلەی حەوتەم و، عومەر بۆتانی بەپلەی هەشتەم و، رەسوڵ مامەند بەپلەی نۆیەم، دەرچوون.

دەنگۆی ئەوە هەبوو کەپێش کۆنگرە، سامی و مامۆستا سەعد و برادەرانی پاسۆك لەسەر ئەوە رێککەوتبوون کەدەنگ بەیەکتر بدەن، بەڵام پاسۆك فێڵی لەهەردوو لایان کردبوو. کڵاوی لەسەر نابوون. رێنوێنی ئەندامەکانی خۆیان کردبوو، پێیان گوتبوون، هەتا پێتان دەکرێ، تەنها دەنگ بەپاڵێوراوەکانی خۆمان بدەن. دەیانگوت: لێپرسراوەکانی لقەکانی حزبی سۆسیالیست، بەتایبەتی هەولێر و سلێمانی، (رەسوڵ مامەند)یان فەرامۆش کردووە و دەنگی پێویستیان بۆ کۆنەکردۆتەوە. لەناو سۆسیالیستەکان، قسە هەبوو، دەیانگوت: مامۆستا سەعد عەبدوڵلا، بەنهێنی رێکەوتنی لەگەڵ پاسۆك و گەل کردبوو، گوتبووی: (ئێوە دەنگ مەدەنە رەسوڵ مامەند). لەبەر ئەوە بووە رەسوڵ مامەند، دەنگی کەمی هێناوە.

دوای راگەیاندنی ئەنجامی دەنگدان، رەسوڵ مامەند تووشی دڵەڕاوکێ و ئیحراجییەکی زۆر ببوو، بەڵام بەئاشکرا، بەسەرخۆی نەدەهێنا.

- کەکۆنگرە تەواو بوو، لەرۆژی ١٩٩٢/٨/٢٧دا، چەند کادیرێك لەسەر ئاستی ئەندام و کارگێڕی لق، لەوانە: (بەهرۆز گەلاڵی، مامۆستا کاوە، رێبوار عەبدولڕەحمان، موحسین بایز، محەمەد فاتح، دارا، سمکۆ ئەنوەر، جەرجیس حەسەن،... تاد)، ناڕازی بوون و ئەنجامەکانی کۆنگرەیان قبوڵ نەدەکرد. دەیانگوت: دەبێت رەسوڵ مامەند سەرۆکی ئەم حزبە تازەیە (یەکگرتن) بێت، دەنا ئێمە رازی نابین.
- دەیانگوت: پاش تەواو بوونی کۆنگرە، شێروان شێروەندی، لەگەڵ مامۆستا سەعد بۆتە دەمەقاڵێیان و، شێروان جوێنی بەمامۆستا سەعد داوە و، دەمانچەشی لێ هەڵکێشاوە. هەروەها، حیمایەکانی رەسوڵ مامەند، بانگی مامۆستا سەعدیان کردووە و، هەڕەشەیان لێ کردووە. جوێنیش بەقادر

جەباری، دراوە.

- دوو رۆژ دوای تەواو بوونی کۆنگرە، کاتژمێر حەوتی ئێوارەی رۆژی ٨/٢٩، مامۆستا سەعد کۆبوونەوەیەکی بەئەندامانی ناوچەی شار و دەرەوەی شار، لەبارەگای لقی هەولێری حزب رێکخست، کەچەند کارگێڕێکی لقی هەولێر، وەك: (مامۆستا کاوە، د. پەروەر، جەرجیس)، ئامادەی ببوون.

پاش تەواو بوونی ئەم کۆبوونەوەیە، کۆبوونەوەیەکی فراوانتری لەهەمان رۆژ لەگەڵ ئەندامانی حزب کرد. بەندە (ئیسماعیل)، وەك بەشداربوویەك لەم کۆبوونەوەیەدا بووم. سەرنج و تێبینییەکانم یاداشت دەکرد. لەبەرامبەر گلەیی و گازاندەی ئامادەبووان، مامۆستا سەعد گوتی: (... راستە ئێمە لەسلێمانی لەپلینۆمدا لەسەر چەند بنچینەیەك بڕیارمان وەرگرت، بەڵام دوای پلینۆم، کاك رەسوڵ و محەمەدی حاجی مەحمود و نیزامەدین مەجید گلی، لەگەڵ سەرکردایەتی پاسۆك و گەل ئەم بڕیار و راسپاردانەی پلینۆمیان هەڵوەشاندبۆوە... بۆ ناوی حزبی تازە، بەدەنگدانی ئەندامانی کۆنگرە رازی ببوون... لەبەر ئەوە، هیچ تاوانێکی ئێمە نییە و خۆیان وایان بڕیار دابوو...).

- رێکار ئەحمەد دەنووسێت: (لەسۆسیالیست، خاڵە حاجی و عەدنان موفتی، بەجێگر (یەدەگ)، هەڵبژێردران)[٤١٢]. بەڵام لەراستیدا، بەپێی ژمارەی دەنگەکان، یەدەگەکانی سۆسیالیست، شێخ محەمەد شاکەلی و شێروان شێروەندی بوون، چونکە عەدنان موفتی بەپلەی یازدەم و خاڵە حاجی بەپلەی چواردەم دەهاتن. شێخ محەمەد و شێروان شێروەندی، لەپێش ئەوانەوە بوون. وەك لەلاپەڕەکانی پێشووتردا، ئاماژەمان بەدەنگی هەموو پاڵێوراوەکان، کردووە.

- لەرۆژانی کۆنگرەدا: سێ ژمارەی تایبەت بەزمانی کوردی و یەك ژمارە بەزمانی عەرەبی، لەرۆژنامەی (یەکگرتن)، دەرچوو و، بەسەر ئەندامانی کۆنگرەدا، دابەش کران.

- لەرۆژی ١٩٩٢/٨/٢٩دا، یەکەمین کۆبونەوەی کۆمیتەی ناوەندی حزبی تازە (حزبی یەکگرتنی کوردستان)، بەسترا. هەروەها لەرۆژی ١٩٩٢/٨/٣٠دا، حزبی یەکگرتن، سیستەمی سەرۆکایەتی بەکۆمەڵی پەسەند کرد و، هەریەك

له: (ڕەسوڵ مامەند، سامی عەبدولڕەحمان، مـلازم شـوان)، بوونـە ئەنـدامی دەستەی سەرۆکایەتی حزبی یەکگرتن.

- له ١٩٩٢/٩/٨دا، کاتژمێر (٩.٣٠)، شاندێکی حزبی یـەکگرتن کەلـە: ڕەسـوڵ مامەند، محەمەدی حاجی مەحمود، سەعد عەبدوڵلا، مـلازم شـوان، عەبـدوڵلا ئاگرین)، سـەردانی بارەگـای (پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان)یان کـرد. ئـەم سـەردانە، زیـاتر بـۆ گەیانـدنی هـەواڵی سـەرکەوتنی کـۆنگرە و، بـەخێر هێنانـەوەی مەسـعود بـارزانی بـوو. بـارزانی، لـەدەرەوەی وڵات گـەڕابۆوە کوردستان. پاش نیوەڕۆکەی هەمان ڕۆژ، هەمان شـاند، سـەردانی مەکتـەبی سیاسی (یەکێتی نیشتمانی کوردستان)یان، کرد.
- لەبەرامبەر ئـەم یەکگرتنـە، هەرچـەندە پـارتی و یـەکێتی، دڵخۆشـی خۆیـان نیشاندا و پیرۆزباییان لەحزبی یەکگرتن کـرد، بـەڵام لەراسـتیدا، زۆریـان پـێ ناخۆش بوو. بۆیە، هەر پێنج ڕۆژ دوای کۆنگرە، بەئامادەبوونی مام جەلال و مەسـعود بـارزانی، ڕێککەوتننامەیـەکیان مـۆر کـرد. لـەم ڕێککەوتننامەیـەدا، لەسەر چەند خاڵێك ڕێك کەوتبوون، لەوانە:
- بەگەڕخستنی پەرلەمان و حکومەت.
- یەکخستنی هێزی پێشمەرگەی کوردستان.
- یەکخستنی دەزگاکانی پەیوەندییـەکانی دەرەوە و ئـیعلام و مالیـە و هـەموو دەزگاکانی تر.
- یەکخسـتنی هەڵوێسـت، بەگوتـە و کـردەوە، لـەئیعلام و ڕەفتـار و کـرداردا، بەرامبەر بەپەکەکە و حزبەکانی تری کوردستان[٤١٣].
- ڕێگەنەدان بەهیچ حزب و تاقمێك لەسەرپێچی کردن لەبەرامبـەر پەرلـەمان و حکومەت دا و، لەیەك خستنی هێزی پێشمەرگە و گومرگ و ئیـدارە و دەزگـا جیاجیاکانی تردا.

ئەم ڕێککەوتننامەیە، لەدەزگاکانی ڕاگەیاندنی هەردوولا، بڵاوکرایەوە[٤١٤].

- له ١٩٩٢/٩/٨، کاتژمێر نۆی شەو، ڕەسوڵ مامەند، لەبارەگای لق لەهـەولێر، کۆبوونەوەیەکی لەگەڵ کادیرە ناڕازییەکانی ناو کۆنگرە، ڕێکخست.

٤- جیابوونەوەی باڵی رەسوڵ مامەند و هەندێك رووداوی دوای کۆنگرەی یەکگرتن :

- رەسوڵ مامەند، وەك ئەندامی دەستەی سەرۆکایەتی حزبی یەکگرتنی کوردستان، بەشداری لەیەکەم کۆبوونەوەی حزب، لەرۆژی ۱۹۹۲/۸/۲۹دا، کردووە. لەدانیشتنی دووەمی کۆبوونەوەکەدا، ناوبراو بروسکەیەك بۆ (عەلی بەگ)ی ئەندامی کۆمیتەی حزب و بەشداربوویەکی کۆبوونەوەکە، دەنێرێت. لەوێدا، نووسیویەتی: (لەبەر چەند ئیلتزامێك کەلەبەرژەوەندی حزبی یەکگرتن دایە، بۆم ناکرێت، هیوادارم بۆم بەبەشداربوون حیساب بکەن. هەر بڕیارێك بدەن بەلامەوە پەسەندە و ئیلتیزامی پێوە دەکەم)[٤١٥].
- لەکۆتاییەکەی مانگی ئەیلول ۱۹۹۲، پاش هەوڵدان و سەردانی کردنی ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی یەکگرتن، بەتایبەتی سۆسیالیستەکان، بۆ رانیە، بۆ لای رەسوڵ مامەند و پەشیمان کردنەوەی، باڵی رەسوڵ مامەند بەفەرمی جیابوونەوەی خۆیان لەحزبی یەکگرتن راگەیاند و، ئیستگەکەیان لەرانیە، دووبارە بەکارخستەوە. لەئیستگەکەیاندا، زۆر بەتوندی هێرشیان دەکردە سەر ئەو ئەندام سەرکردایەتیانەی سۆسیالیست کەلەناو حزبی یەکگرتن دا، بوون. هەروەها هێرشێکی توندیشیان دەکردە سەر خودی سامی عەبدولڕەحمان. ناوە ناوەش، بروسکەی خانەوادەی شەهیدەکانی حزب، نموونەی: بنەماڵەی ملازم ئەنوەری مەجید سوڵتان، عەلی عەسکەری، د. خالید سەعید، ملازم تاهیری عەلی والی، دەخوێندەوە کەپشتگیرییان بۆ باڵی رەسوڵ مامەند و نەچوونە ناو حزبی یەکگرتن، دەکرد.
- لە ۱۹۹۲/۱۰/۳، تەواو ئاشکرا بوو کەباڵی رەسوڵ مامەند ناچنە ناو یەکگرتن و هەر بەناوی (حزبی سۆسیالیستی کوردستان)، درێژە بەخەبات دەدەن و، ئامادەکاری بۆ بەستنی کۆنگرەی دووەمی حزب دەکەن. هەر ئەم رۆژە، چەند لافیتەیەك بەناوی (حزبی سۆسیالیستی کوردستان)، لەکۆلیژەکانی زانکۆی سەلاحەدین، بەبۆنەی ساڵی نوێی خوێندنەوە، هەڵواسرابوو. دەگوترا: (یەکێتی قوتابیان و لاوانی یەکگرتن)، بەتەوجیهی مامۆستا سەعد عەبدوڵلا، لێپرسراوی لقی هەولێری (حزبی یەکگرتنی کوردستان)،

لێکراوەتەوە.

- لە ١٩٩٢/١٠/٥، حزبی سۆسیالیستی کوردستان، بەیان و بانگەوازێکی بۆ هەموو پێشمەرگە و کادیر و رێکخستنەکانی حزب، بڵاوکردەوە. لەوێدا هاتبوو: نابێ بەهیچ جۆرێك ئەو کەلوپەل و ئۆتۆمبیل و ئامێرانەی لاتانە، تەسلیم بەکەسی بکەن، (واتە: بەحزبی یەکگرتن). ئەوانەی لەحزبیش دەرچووینە[٤١٦]، چ زوو بێت چ درەنگ، لێپرسینەوەیان لەگەڵدا دەکرێت.

هەروەها بەکورتی باسی (کۆنگرەی یەکگرتن)، کرابوو. لەوێدا هاتبوو (ئێمە لەسەرەتادا، لەگەڵ یەکگرتن بووین، بەڵام کەزانیمان کۆمەڵێکی هەلپەرست و پارەخۆر دەیانەوێ لەسەر حیسابی یەکگرتن خۆیان قەڵەو بکەن و، چاو بپۆشرێ لەهەڵەکانیان، ئەوا ئێمە هەڵوێستمان وەرگرت و ئامادە نەبووین بچینە ناو ئەم یەکگرتنە).

- لە ١٩٩٢/١٠/٥دا، (بەرەی کوردستانی)، کۆبوونەوەی ئاسایی خۆی بەست. هەموو لایەنەکانی بەرە، ئامادە ببوون، نوێنەری حزبی یەکگرتن بریتی بوون لە (سامی عەبدولڕەحمان، محەمەدی حاجی مەحمود، قادر جەباری، عەبدوڵڵا ئاگرین). (رەسوڵ مامەند و بەهرۆز گەلالی)ش وەك نوێنەری سۆسیالیست، بەشداریان کردبوو. دیمەنی ئەم کۆبوونەوەی بەرەی کوردستانی، لەتەلەفزیۆنیش نیشاندرا.

لەم کۆبوونەوەیەدا: سۆسیالیست (رەسوڵ مامەند و بەهرۆز گەلالی)، کەوتبوونە دەمەقاڵی لەگەڵ نوێنەرەکانی حزبی یەکگرتن. یەکگرتن گوتبوویان: حزبی سۆسیالیست هەڵوەشاوەتەوە و شەرعیەتی نەماوە، ئێمە نوێنەرایەتی ئەوان دەکەین. مەسعود بارزانی و مام جەلالیش گوتبوویان: ئەوانە- واتە: سۆسیالیست-، هەر لەبەرە بووینە و دەشمێنن... ئەوان نوێنەری راستەقینەی سۆسیالیستن. (عەلی عەبدوڵڵا)ی سکرتێری پارتی دیموکراتی کوردستان، بەیەکگرتنی گوتبوو: (ئێوەی حزبی یەکگرتن، تازەن، پێویستە داواکاری پێشکەش بکەن تاوەکو مۆڵەتی کارکردنتان پێ بدرێت و لەبەرە وەربگیرێن). بێجگە لەیەکێتی و پارتی، (حزبی زەحمەتکێشانی کوردستان)یش ئیعترافی بەرەسوڵ مامەند و بەهرۆز گەلالی وەك نوێنەری سۆسیالیست، کردبوو.

پێچەوانەی ئەم بینە و بەردەیەی نێوان نوێنەری سۆسیالیست و یەكگرتن، لەكۆبوونەوەی (بەرەی كوردستانی)دا، (حزبی یەكگرتنی كوردستان)، لەرۆژی ١٩٩٢/١٠/١٠، بەیانی ژمارە (١)ی ناوخۆی بڵاوكردبۆوە و ئاڕاستەی كۆمیتەی پارێزگاكان و هەموو كۆمیتەی حزبی كردبوو. لەوێدا بڵاوكرابۆوە (لەرۆژی ١٩٩٢/١٠/٥دا، سەركردایەتی بەرەی كوردستانی لەهاوینەهەواری سەڵاحەدین، بەڕێوەچوو. لەم كۆبوونەوەیەدا رەسوڵ مامەند بەسیفەتی شەخسی بەشداری ئەم كۆبوونەوەیەی كردووە، نەك بەناوی هیچ حزبێك... هەروەها شاندێكی حزبی یەكگرتن لەرۆژی ١٩٩٢/١٠/٦ سەردانی یەكێتی نیشتمانی كوردستانی كردووە. ئەوان، بەیەكگرتنیان راگەیاندووە كەپشتگیری تەواوی حزبی یەكگرتن دەكەن و هەموو جۆرە جیابوونەوە و لادانێك بەراست نازانن و پشتیوانی لێ ناكەن)[٤١٧].

- یەكێتی و پارتی، رۆڵیان هەبوو لەسەرنەكەوتنی (حزبی یەكگرتن). ئەوان بەئاشكرا پشتگیریان لەیەكگرتن دەكرد و پیرۆزباییان لێ دەكردن، كەچی بەنهێنی و ژێر بەژێر هەوڵی ئەوەیان دەدا درز و لێكترازان بخەنە كۆنگرەی یەكگرتنەوە، بۆ نموونە:
- فەرەنسۆ هەریری، بەڵێنی بە (پاڵە باوانی)، ئەندامی یەدەگی كۆمیتەی ناوەندی (حزبی یەكگرتن) دابوو گەر نەچنە ناو یەكگرتن و بەناوی (پارتی گەل)، بمێننەوە، من یارمەتیتان دەدەم[٤١٨].
- لەلایەكی ترەوە، یەكێتی و پارتی، لەكۆبوونەوەی ١٩٩٢/١٠/٥ی بەرەی كوردستانی، پشتگیریان لەباڵی جیابۆوە (رەسوڵ مامەند) كردبوو، بەنوێنەری سۆسیالیستیان، لەقەڵەم دابوون.
- پێش نیوەڕۆی رۆژی ١٩٩٢/١٠/٦، رەسوڵ مامەند و كادیرە جیابووەوەكان سەردانی (مام جەلال)یان كردبوو. مام جەلال بەئەوانی گوتبوو: (ئێمە پشتگیری لەئێوە دەكەین. ئەمڕۆ حكومەتی هەرێمی كوردستان هەیە. نابێ محەمەدی حاجی مەحمود بەكەیفی خۆی هەڵسوكەوت بكات... ناوبراو سەربەخۆیە، حزب لەگەڵ ئەوە نەك ئەو لەگەڵ حزب...).

هەر هەمان رۆژ، پاش نیوەڕۆكەی، (حزبی یەكگرتن)یش سەردانی (مام

جەلال)یان کردبوو. مام جەلال هەر لەسەر ئەو هەڵوێستەی خۆی کەبۆ سۆسیالیستی خستبووە روو، سوور بوو لەسەر پشتیوانی لێکردنیان... بۆیە حزبی یەکگرتن بەپەلە بەخۆکەوتن و چەند کۆبوونەوەیەکیان کرد. لەم کۆبوونەوانەدا، بڕیاریاندا وەفدێك لەسەر ئاستی مەکتەبی سیاسی بنێرنە تورکیا و ئێران، بۆ مەسەلەی پشتیوانی پەیداکردن و ئیعتراف پێکردنیان. لەرۆژی ۱۹۹۲/۱۰/۸، وەفدەکەیان بەسەرۆکایەتی سامی عەبدولڕەحمان، چوونە تورکیا.

- لەرۆژی ۱۹۹۲/۱۰/۱۵دا، ژمارە (۱)ی تشرینی یەکەمی ۱۹۹۲ی رۆژنامەی (یەکگرتن)، ئۆرگانی ناوەندی (حزبی یەکگرتنی کوردستان)، بەزمانی کوردی و، هەمان ژمارە بەچاپی عەرەبی، کەوتە بازاڕەوە.

لە ۱۹۹۲/۱۰/۲۷دا، یەکەمین ژمارەی رۆژنامەی (رێگای ئازادی)، ئۆرگانی حزبی سۆسیالیستی کوردستان، دوای پرۆسەی یەکگرتن، لەژێر زنجیرەی ژمارە (۷۷)، کەوتە بازاڕەوە. ئەم ژمارەیە، رۆژنامەنووس (غەفور مەخموری)، سەرپەرشتی چاپکردنی کردبوو.

شایانی گوتنە: هەر لەگەڵ پرۆسەی یەکگرتن لەمانگی نیسانی (۱۹۹۲)ەوە، رێگای ئازادی، وەستابوو، چیتر بەناوی (رێگای ئازادی)یەوە، دەرنەچووبوو.

٥- گرژی نێوان (یەکگرتن و سۆسیالیست) و هەندێك رووداوی توندوتیژی :

لەو گرژی و رووداو و توندوتیژییانەی کەلەنێوان (یەکگرتن و حزبی سۆسیالیستی کوردستان)دا، روویاندا، لەدەفتەری یاداشتنامەی رۆژانەدا، نووسیومن، هەندێکیان دەگوازمەوە نێو ئەم کتێبە.

*** یەکەم :**

شەوی ۲۰-۱۹۹۲/۱۱/۲۱، کارزان شەقڵاوەیی، لێپرسراوی ناوچەی شەقڵاوەی (حزبی یەکگرتنی کوردستان)، لەزووەوە، بەنهێنی پەیوەندی بەحزبی سۆسیالیستەوە کردبوو، بەڵام هەر لەناو (یەکگرتن) مابۆوە. شەوی ۲۰-۱۱/۲۱، مامۆستا (سەعد عەبدوڵڵا)ی بەرپرسی لقی هەولێری (حزبی

یەکگرتن)، هەست بەم پەیوەندییە نهێنییەی کارزان دەکات. کاتژمێر دووی شەو، کارزان دەچێتە ئەو بارەگایەی کەببووە (مەکتەبی سیاسی حزبی یەکگرتن)، لەشەقڵاوە. لەوێ، پێشمەرگەیەکی وەك پاسەوانی بارەگا لێدەبێت و دەریدەکات. هەندێك لەحیمایەکانی (مامۆستا سەعد)یش، لەوێ دەبن. ئەوانیش دەردەکات. مامۆستا (سەعد)یش، خودی خۆی لەماڵی مامۆستا (ئەمین قادر) دەبێت لەشەقڵاوە. حیمایەکان دەچنە لای مامۆستا سەعد و رووداوەکەی بۆ باس دەکەن. ناوبراویش، بەجیهاز، بروسکەیەك بۆ هێزی (باڵەك) دەکات و داوای هاتنی بەپەلەیان لێدەکات. هێزی باڵەك بەدەنگیەوە نایەن. مامۆستا سەعد، بەناچاری دەچێتە بارەگای داگیرکراو. لەدوورەوە، جەماعەتی کارزان دەنگی دەدەن و نایەڵن بێتە پێشەوە. مامۆستا سەعدیش پێیان دەڵێت: (دێمە ژوورەوە، دوو سێ قسەتان لەگەڵ دەکەم). ئەوان ناهێڵن... حیمایەکانی مامۆستا سەعد، بەنیازی شەڕکردن، دابەش دەبن. جەماعەتی کارزان، لەژوورەوە تەقە دەکەن. لەئەنجامدا، (تەحسین)ی حیمایەی مامۆستا سەعد، بریندار دەبێت. دوای ئەمە، ئاسایشی شەقڵاوە و خەڵك و بەشێك لەپێشمەرگەکانی یەکێتی، دێنە شوێنی رووداوەکە و، تەقە لەیەکتر کردن، رادەگرن. بۆ بەیانیەکەی: لیژنەیەکی لێکۆڵینەوە لە (یەکێتی و پارتی و شیوعی)، پێکدەهێنن. لەئەنجامی لێکۆڵینەوەکەدا، مامۆستا سەعد عەبدوڵڵا بەدەست درێژی کەر، لەقەڵەم دەدرێت. مەحزەری چۆنیەتی روودانی رووداوەکە و لێکۆڵینەوەکە بۆ مەسعود بارزانی و مام جەلال، دەنێرن. ئەوانیش دەڵێن: پێویستە لەلایەن لایەنی پەیوەندیدار، لێی بکۆڵدرێتەوە. بۆیە، بڕیار دەدەن، بارەگای ناوبراو (بارەگای مەکتەبی سیاسی حزبی یەکگرتنی کوردستان لەشەقڵاوە)، بۆ ماوەیەکی کاتی، لەدەست یەکێتی بێت، تا ئەنجامی لێکۆڵینەوەکە تەواو دەبێت. بەم شێوەیە، مامۆستا سەعد و (کارزان)ی سۆسیالیست بەم بڕیارە، رازی دەبن. جەماعەتی یەکگرتن، دێنەوە هەولێر و (سۆسیالیست)یش دەچنە بارەگایەکی یەکێتی، تا تەواو بوونی لێکۆڵینەوەکە.

هەر ئەم شەوە، پێشمەرگەکانی (موحسین عوسمان)ی لێپرسراوی لقی هەولێری حزبی سۆسیالیستی کوردستان، بەهانای (کارزان)ەوە دەچن و

لەدوورەوە، چاودێری وەزعەکە دەکەن. پاش لێکۆڵینەوە، سەعد عەبدوڵڵا بەدەست درێژی کەر، لەقەڵەم درا[٤١٩].

ڕۆژێك پێش ئەم ڕووداوە، سەعد عەبدوڵڵا و سەید کاکە و قادر جەباری، بەواژۆی خۆیان، بروسکەیەك دەدەنە (کارزان)، تاوەکو بەجیهاز بۆ (دکتۆر مەحمود عوسمان)ی بنێرێت. کارزان بروسکەکە نانێرێت و وەك بەڵگەنامەیەك لای خۆی گلی دەداتەوە. ناوەرۆکی بروسکەکە بەم شێوەیە بوو: (کاك دکتۆر، هیوادارین بەزووترین کات بێیتەوە، ئەگەر بۆ ماوەی مانگێکیش بێت، دەنا وەزعی یەکگرتن خراپە و لەوانەیە هەڵبوەشێتەوە).

*** دووەم:**

شەوی ٢٢–١٩٩٢/١١/٢٣، ڕۆژێك دوای ڕووداوەکەی شەقڵاوە، تەلەفزیۆنی یەکگرتن باسی ڕووداوەکەی کرد و گوتی: (.... جەماعەتێکی دۆڕاو... دار و دەستەی ڕژێم، هێرشیان کردۆتە سەر بارەگاکانی حزبی یەکگرتن لەهەولێر و سەلاحەدین و شەقڵاوە کەبۆتە هۆی بریندار بوونی پێشمەرگەیەکی حزبی یەکگرتن). هەروەها گوتی: (... ئێمە لەحزبی یەکگرتن هەردەم حەز لەبرایەتی و ئاشتی و یەکگرتن دەکەین... بۆیە بەرەنجامی ئەم دەست درێژیەمان ئاگادارکردنەوەی هەموو حزب و لایەن و پەرلەمان و حکومەتی هەرێمی کوردستان بوو...).

هەر ئەم ڕۆژە، بەیانێك دەربارەی ڕووداوەکە بەناونیشانی (ڕوونکردنەوەیەك) لەمەکتەبی سیاسی حزبی یەکگرتن، دەرچوو بوو. بەیانەکە، سێ جار لەتەلەفزیۆنی یەکگرتن، خوێندرایەوە. لەکاتی خوێندنەوەدا، چەند کۆترێکی نیشان دەدا کەبەئاسمانەوە، وەك سیمبوڵی ئاشتی خوازی، دەفڕین. هیمداد حوسێن (د. هیمداد)، ئەوکاتە، وەك بێژەرێك لەتەلەفزیۆنی یەکگرتن کاری دەکرد، ئەو، بەیانەکەی دەخوێندەوە. ڕۆژێك دواتر، لەگازینۆی مەچکۆ، هیمداد گوتی: (... بەیانەکە بەدەست و خەتی مامۆستا سەعد عەبدوڵڵا، نووسرابوو. داوای لەعەبدوڵڵا ئاگرین، بەرپرسی ڕاگەیاندن کردبوو، کەدوو سێ جار، لەتەلەفزیۆن، بخوێندرێتەوە).

شایانی گوتنە: هەر لەکاتی کەبروسکەیەك بۆ د. مەحمود عوسمان دەنووسن و داوای گەڕانەوەی بەپەلەی لێدەکەن، ئاگادارییەکیش بۆ هەموو هێز و پێشمەرگەکانی حزبی یەکگرتن، دەنێرن. لەئاگادارینامەکەدا هاتبوو: (سمکۆ مەنتك، بیست هەزار دیناری لەڕژێم وەرگرتووە و پیاوی رژێمە، تی ئێن تیەکەی کەلەدارەتوو تەقیەوە، هەر دەستی ئەوی تێدا بووە... بۆیە تکایە ئاگاداری ئەم پیاوە بن....).

ئەوکاتە، سمکۆ مەنتك لەگەڵ باڵی رەسوڵ مامەند بوو، پێشمەرگە و فەرماندەیەکی عەسکەری چالاك و ماندووی حزبی سۆسیالیستی کوردستان بوو. دواتر، پەیوەندی بەریزەکانی (پارتی دیموکراتی کوردستان)ەوە کرد و، لەدرێژەی شەڕەکانی ناوخۆی یەکێتی و پارتی، شەهید بوو.

٦- کۆنگرەی دووەمی (حزبی سۆسیالیستی کوردستان):

رۆژی چوارشەممە، رێکەوتی ١٩٩٢/١١/٤، کاتژمێر (١٠.٣٠)ی سەرلەبەیانی، لەهۆڵی بنکەی لاوان لەرانیە، بەئامادەبوونی نوێنەری زۆربەی حزب و رێکخراوە سیاسییەکانی کوردستان، دووەمین کۆنگرەی (حزبی سۆسیالیستی کوردستان)، بەسترا. هۆڵی کۆنگرە، بەوێنەیەکی ساڵح یوسفی و چەند سەرکردە و کادیر و پێشمەرگەیەکی شەهیدی حزب، رازێندرابۆوە. لەدروشمەکانی کۆنگرەی دووەمی حزب:

- کۆنگرەی دووەمی حزبی سۆسیالیستی کوردستان، کۆنگرەی بەخۆداچوونەوە و خۆ رێکخستنەوە لەپێناوی یەکگرتنی راستەقینە لەسەر رێبازی دیموکراتی و سۆسیالیستی و دادپەروەری کۆمەلایەتی.
- کۆنگرەی دووەمی حزبی سۆسیالیستی کوردستان، کۆنگرەی وەفادارییە بۆ رێبازی سەیدای رێبەر و خوێنی شەهیدە نەمرەکانمان.
- بزوتنەوەی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان فەرهەنگێکی خەباتی پڕ ئەزموونە لەبزاڤی رزگاریخوازی گەلەکەمان- لەوتەکانی رەسوڵ مامەند-.

کادیری پێشکەوتووی حزب (سمکۆ ئەنوەر)، سەرپەرشتی کردنەوەی کۆنگرەی دەکرد. سەرەتا دەقیقەیەك وەستان بۆ گیانی شەهیدان، پاشان ئەم

وتار و بروسكانە، خوێندرانەوە:

١- بروسكەی مام جەلال. لەم بروسكەیەدا، مام جەلال جەختی لەسەر مێژووی (حزبی سۆسیالیستی كوردستان)، كردبوو. هەروەها باسی برایەتی و هاوخەباتی و هاوڕێبازی- سۆسیال دیموكرات-ی (یەكێتی نیشتمانی كوردستان و حزبی سۆسیالیستی كوردستان)ی كردبوو. ئومێدخواز بوو، لەدوارۆژێكی نزیكدا، یەك بگرنەوە.

٢- وتاری مەكتەبی سیاسی (یەكێتی نیشتمانی كوردستان)، لەلایەن (قادری حاجی عەلی)یەوە، خوێندرایەوە.

٣- وتاری حزبی شیوعی عێراق، لەلایەن (جەلال دەباغ)ەوە، خوێندرایەوە.

٤- بروسكەی حزبی دیموكراتی كوردستانی ئێران- ڕێبەرایەتی شۆڕشگێڕ.

٥- وتاری مەكتەبی سیاسی (حزبی زەحمەتكێشانی كوردستان)، لەلایەن (د. سەردار)ەوە، خوێندرایەوە.

ئەوەی جێگای سەرنج و تێڕامان بوو، (پارتی دیموكراتی كوردستان- عێراق)، نوێنەریان لەوێ نەبوو. بەبروسكەش بەشداریان نەكردبوو. هەر لەوێ هەست دەكرا، پارتی حەز بەزیندوو كردنەوەی حزب ناكات.

دوای وتاری میوانەكان و خوێندنەوەی بروسكەكان، (رەسوڵ مامەند)، راپۆرتی سیاسی خوێندەوە، كەیەك كاتژمێری خایاند. راپۆرتەكە لەسەر دروستبوونی بزوتنەوەی سۆسیالیستی كوردستان و مێژووی خەبات و قوربانیدان و هەوڵی یەكگرتن و سەرنەكەوتنی كۆنگرەی یەكگرتن و بەستنی كۆنگرەی دووەمی حزب بوو. سكرتێری حزب، لەراپۆرتەكەیدا گوتی: (... پێویستە كۆنگرەكەمان بۆ هەڵسەنگاندنی مەسەلەی یەكگرتن و سوود وەرگرتن لەهەموو كەموكوڕییەكانی پێشوو هەوڵ بدات بۆ بەدیهێنانی یەكگرتنی فراوانتر لەسەر ئەساسی فیكری و بیروباوەڕی راستگۆیی و قەناعەتی مەبدەئی و یەكگرتنی ئەوتۆ كەگوڕان و تەئسیری ئیجابی هەبێت بۆ خەباتەكەمان و كێشەی گەلەكەمان)[٤٢٠].

* دانیشتنی یەكەم، لەكاتژمێر (١٢.١٠)ی نیوەڕۆ، كۆتایی پێهات.

* دانیشتنی دووەم، ١٩٩٢/١١/٤، لەكاتژمێری (٤.٣٠)ی پاش نیوەڕۆ،

لەبارەگای حزب، لەچوارقورنە، دەستی بەکارەکانی کرد و لەتۆی شەو تەواو بوو.

سەرەتا، پەیڕەوی ناوخۆ خوێندرایەوە. بەزۆرینەی دەنگ، ناوی حزب هەروەکو خۆی (حزبی سۆسیالیستی کوردستان– عێراق)، مایەوە. بڕیاردرا، یازدە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی و پێنج ئەندامی یەدەگ، هەڵبژێردرێن. هەروەها بڕیار لەسەر ئەوە درا کە: کۆمیتەی سەرکردایەتی مافی ئەوەی هەیە لێپرسینەوەی لەگەڵ ئەندامی کۆمیتە بکات و دووری بخاتەوە. بڕیاریش درا، مەکتەبی سیاسی لەسکرتێر و چوار ئەندام پێك بێت.

* دانیشتنی سێیەم، ١٩٩٢/١١/٥ پێنج شەممە. لەکاتژمێر (٨.٣٠)ی بەیانی دەستی پێکرد و لەدوازدەی نیوەڕۆ تەواو بوو. بەدوور و درێژی گفتوگۆی چڕ لەسەر پەیڕەوی ناوخۆ قسە کرا و بەدەنگدان بڕیاری لەسەر درا.
* دانیشتنی چوارەم، ١٩٩٢/١١/٥ پێنج شەممە. لەکاتژمێر (٢.٣٠)ی پاش نیوەڕۆ دەستی پێکرد و لە (٧.٣٠)ی ئێوارە تەواو بوو. لەم دانیشتنەدا، گفتوگۆ لەسەر پرۆژەی مەکتەبی عەسکەری و پرۆژەی یەکگرتنی داهاتوو، کرا. (رەسوڵ مامەند)، زۆر پێی لەسەر یەکگرتن دادەگرت و دەیگوت: ئەمڕۆ سەردەمی یەکگرتنە، بەتایبەتیش لەنێوان ئەم حزبانەی کەرێبازیان لەیەکترەوە نزیکە... سەردەمی پارچە پارچە بوون و حزبی بچووك، نەماوە... لەوتارەکەی ناوبراودا، بیانووی ئەوە هێنرابۆوە کە: نەبوونی نوێنەری سۆسیالیست لەپەرلەمان و ئەنجوومەنی وەزیران و جومگەکانی حکومەت و شوێنی تر و بێ ئیمکانیەتی دارایی حزب، دەبێت هانمان بدات لەگەڵ ئەو حزب و لایەنانە یەکبگرین کەلەسۆسیالیستەوە، نزیکن. وتارەکەی ناوبراو، زێتر بەلای یەکگرتن لەگەڵ (یەکێتی نیشتمانی کوردستان)دا، دەشکایەوە. هەروەها دەیگوت: (... کەئەم قسانە دەکەم، کەس پێشنیاری یەکگرتنی لەگەڵ نەکردووین، بەڵام ئەگەر لەداهاتوودا پرۆژەی وا هاتە پێش، حەز دەکەین، رای ئێوەی ئەندامانی کۆنگرە بزانین، تا کۆمیتەی سەرکردایەتی، جارێکی تر، بەبێ گەڕانەوە بۆ را وەگرتنی ئێوە، پرۆژەی یەکگرتن لەگەڵ حزب و لایەنی تر، ئەنجام بدات...).

بەشی هەرە زۆری ئەندامانی کۆنگرە، رایان لەسەر ئەوە بوو (جارێ با ئێمە حزب رێك بخەینەوە و بەهێز ببینـەوە، ئەگـەر لەبەرژەوەنـدیمان دابـوو، ئینجـا بڕیار لەسەر یەکگرتن، بدەین). شـەو پـاش تـەواو بـوونی دانیشـتنی چـوارەم، نوێنەرانی کۆنگرە، دوو دوو و سێ سێ، گروپ گروپ، باسی مەسەلەی یەکگرتن و قسەکانی (رەسوڵ مامەند)یان، دەکـرد. زۆربـەیان رایـان لەسـەر ئـەم جـۆرە یەکگرتنە، نەبوو. دەنگۆی ناڕازی بوونی ئەندامان گەیشتبۆوە رەسوڵ مامەند و شێخ محەمەد شاکەلی.

* دانیشتنی پێنجەم، ١٩٩٢/١١/٦، هـەینی: کـە، (رەسـوڵ مامەنـد) زانـی بـەم شێوەیەی ئـەو دەیـەوێت و باسـی کردبـوو، نوێنـەرانی کـۆنگرە، رازی نـین، خۆیی و محەمەد شاکەلی، هاتنە سەر مینبەری کۆنگرە و گوتیان: (... ئێـوە بەهەڵە لەقسەکانی ئێمە گەیشتوون. ئێمە، باسی یەکگرتن لەئێستادا ناکەین، بەڵکو دەڵێین: ئەگەر لەداهاتوو پرۆژەی وا هاتـە پـێش و لەبەرژەوەندیمانـدا بوو، ئێمە ئامادە دەبین بۆ یەکگرتن). دوای ئەوە، گفتوگۆ لەسـەر راپـۆرتی سیاسـی و بڕیـار و راسـپاردەکان، کـرا. ئـەم دانیشـتنە لەکاتـژمێر (٨.٣٠) دەستی پێکرد و، لەیەکی پاش نیوەڕۆ، کۆتایی پێهات.
* دانیشتنی شەشەم، ١٩٩٢/١١/٦، هەینی: لەکاتژمێر (٢.٤٥)ی پـاش نیـوەڕۆ دەستی پێکرد و لە (١١)ی شەو، کۆتـایی پێهـات. لـەم دانیشـتنەدا، دەسـت بەهەڵبژاردنی کۆمیتەی ناوەندی کرا. بەتێکڕای دەنگی ئەندامانی کـۆنگرە و بێ هەڵبژاردن، (رەسـوڵ مامەنـد) بەسـکرتێری حـزب و، (محەمـەد شـاکەلی، شێروان شێروەندی)، بەئەندامی کۆمیتەی ناوەندی، هەڵبـژێردران. ئـەوانیش سوپاسی ئەندامانی کۆنگرەیان کـرد. دوای ئـەوە، وتـاری بنەماڵـەی شـەهید دکتۆر عەزیز و چەند پارچە شیعرێك لەلایەن (عەبدوڵڵا)ی بـرای شـەهید مـام ئـاراس و حەمـە جـاف و شـادمان مـەلا حەسـەنەوە، خوێندرایـەوە. ئینجـا دەرگای خۆ کاندید کردن، بـۆ ئەنـدامانی کۆمیتـەی ناوەنـدی کرایـەوە. ئـەم ئەندامانە، خۆیان کاندید کرد:

١- عەبدولکەریم حەسەن: ناسراو بەمامۆسـتا عەبدولکـەریم، لیژنـەی کـەرکوك، لەدایکبووی ساڵی ١٩٤٦، ئاستی خوێندن: سێی ناوەندی.

٢- شـێخ محەمـەد شـێخ عـزەدین: لیژنـەی کـەرکوك، ئاسـتی خوێنـدن: خوێندەوارە.
٣- سەید ساڵح: لیژنەی کەرکوك، لەدایکبووی ساڵی ١٩٣٢.
٤- ئەحمەد قەدەفەری: لیژنەی سلێمانی، لەدایکبووی ساڵی ١٩٥٩.
٥- عەبدولکـەریم تۆفیـق: لیژنـەی سـلێمانی، ئاسـتی خوێنـدن: مامۆسـتای سەرەتایی، لەدایکبووی ساڵی ١٩٥٠.
٦- جـەلال عەینـەك: لیژنـەی سـلێمانی، دەرچـووی ئامـادەیی پیشەسـازی، لەدایکبووی ساڵی ١٩٦٠.
٧- جەودەت محەمەد ساڵح: لیژنەی هەولێر، ئامادەیی تەواو نەکردووە.
٨- رێبوار عەبدولڕەحمان: لیژنەی هـەولێر، دەرچـووی کۆلیـژی بـەڕێوەبردن و ئابووری.
٩- محەمەد فاتح: لیژنەی هەولێر، مامۆستای سەرەتایی، لەدایکبووی ١٩٤٦.
١٠- جەرجیس حەسەن: لیژنەی هەولێر، لەدایکبووی ١٩٥٣.
١١- عوبێـد مەجیـد سـاڵح: لیژنـەی هـەولێر، لـەدایکبووی ١٩٥٦، دەرچـووی ئامادەیی.
١٢- موحسن عوسمان: لیژنەی هەولێر، لەدایکبووی ساڵی ١٩٥٥.
١٣- مامۆستا عەبدولکەریم (حەسەن عوسمان): بەڕێوەبەری ئیستگە.
١٤- بەهرۆز گەلالی[٤٢١]: لیژنەی ئەوروپا، لەدایکبووی ساڵی ١٩٦٠، ئەندازیار.
١٥- عەلی ئەحمەد وەیسی: لیژنەی دهۆك، مامۆستا، لەدایکبووی ساڵی ١٩٥٤.
١٦- موحسین بایز: لیژنەی راپەڕین، دەرچووی قۆناغی ناوەندی.
١٧- حەمەسوور: لیژنەی راپەڕین، لەدایکبووی ساڵی ١٩٤٢.
١٨- بەکر فەتاح: مامۆستا، لەدایکبووی ١٩٦٢.
١٩- کاوە محەمـەد ئـەمین (مامۆسـتا کـاوە)[٤٢٢]: لیژنـەی هـەولێر، دەرچـووی ئامادەیی کشتوکاڵ، لەدایکبووی ساڵی ١٩٥٦.
٢٠- سمکۆ ئەنوەر: لیژنەی هەولێر، لـەدایکبووی ١٩٥٧، دەرچـووی ئامـادەیی کشتوکاڵ.

دوای تەواو بوونی پرۆسەی دەنگدان و لەیەکتر هاوێرکردنی دەنگەکان، ئەم کاندیدانە بۆ ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی، دەرچوون:

١- عەلی ئەحمەد وەیسی: ٣١٤ دەنگ.

٢- بەهرۆز گەلاڵی: ٢٩٦ دەنگ.

٣- ئەحمەد قەدەفەری: ٢٨٤ دەنگ.

٤- رێبوار عەبدولڕەحمان: ٢٦١ دەنگ.

٥- جەلال عەینەك: ٢٥٤ دەنگ.

٦- محەمەد فاتح: ٢١٤ دەنگ.

٧- موحسین بایز: ٢١١ دەنگ.

٨- موحسین عوسمان: ٢٠٣ دەنگ.

ئەم کاندیدانەش بوونە ئەندامی یەدەگی کۆمیتەی ناوەندی:

١- عەبدوڵلا تۆفیق: ١٨٦ دەنگ.

٢- عەبدولکەریم حەسەن: ١٨٤ دەنگ.

٣- سمکۆ ئەنوەر: ١٥٤ دەنگ.

٤- حەمەسوور: ١٥١ دەنگ.

٥- کاوە محەمەد ئەمین: ١٤٨ دەنگ.

ئەم کاندیدانەش بەهۆی نەهێنانی دەنگی پێویست نەیانتوانی بگەنە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی (کارا، یەدەگ):

١- شێخ محەمەد شێخ عزەدین: ١٢٠ دەنگ.

٢- حەسەن عوسمان (مامۆستا عەبدولکەریم): ١٠٨ دەنگ.

٣- جەودەت محەمەد ساڵح: ٩٦ دەنگ.

٤- سەید ساڵح ٥٨ دەنگ.

٥- جەرجیس حەسەن: ٢٦ دەنگ.

٦- عوبێد مەجید ساڵح: ١٧ دەنگ.

٧- بەکر فەتاح: ١٠ دەنگ.

ئەمەو سەرلەبەیانی رۆژی شەممە، ١١/٧، رەسوڵ مامەند، سوپاسی

ئەندامانی کۆنگرەی کرد و پیرۆزباییشی لەدەرچـووەکان کـرد. دوایـی، ئـیش و کارەکانیان بەم شێوەیە دابەش کرد:

١- موحسین عوسمان: لێپرسراوی لقی هەولێر.

٢- ئەحمەد عەلی وەیسی: لێپرسراوی لقی دهۆك.

٣- ئەحمەد قەدەفەری: لێپرسراوی لقی سلێمانی.

٤- عەبدولکەریم حەسەن: لێپرسراوی لقی کەرکوك و خانەقین.

٥- رێبوار عەبدولڕەحمان: لێپرسراوی راگەیاندن.

٦- شێخ محەمەد شاکەلی و شێروان شێروەندی: ئەندامی مەکتەبی سیاسی.

شایانی گوتنە کە: لەدووەم رۆژی کۆنگرە، بەهرۆز گەلاڵی، بەنیازی کۆمەك و یارمەتی پەیداکردن بۆ بەڕێوەچوونی کۆنگرە، چووە هەولێر و چاوی بەسەرۆکی حکومـەت (د. فوئـاد مەعسـوم) کـەوتبوو، یارمـەتی و کۆمـەکی لـەناوبراو وەرگرتبوو. پاش نیوەڕۆ گەڕایەوە چوارقوڕنە و دووبارە بەشداری لـەکۆنگرە، کردەوە.

رێککـەوتێکی تـریش، لـەو هەشـت کەسـەی کەبەدەنگدان بوونـە ئەنـدامی کۆمیتەی ناوەندی، سێ کەسیان ناویان (موحسـین) بـوو. موحسـین عوسمـان، موحسین بایز، موحسین عەبدولڕەحمان ناسراو بەرێبوار.

بەم شێوەیە، بەئامادەبوونی (٣٨٨) نوێنەر، پـاش گفتوگـۆکردنی بیسـت و هەشت کاتژمێر و دە خولەك، کۆنگرەی دووەمی حزب، کۆتایی هات.

لە ١٩٩٢/١١/٨یشدا، بەلاغی کۆتایی کۆنگرەی دووەم، بڵاو کرایەوە.

٧- یەکگرتنی حزبی سۆسیالیستی کوردستان و یەکێتی نیشتمانی کوردستان:

دوای ئەوەی کۆنگرەی دووەمی حزب تـەواو بـوو، لقـەکان دامـەزران، بـەڵام هـیچ چـالاکیەکی ئـەوتۆ نـەبوو... دەزگـای راگەیانـدن، جگـە لەئیسـتگە و، بڵاوکردنەوەی یەك ژمارەی (رێگای ئازادی)، هـیچ چـالاکییەکی تـری نـەبوو... لەهەموو لایەکەوە، فشاری لەسەر بوو. لەیـەکێتی و پـارتی لەلایـەك و، (حزبـی یـەکگرتن)یش، لەلایـەکی تـرەوە. سـەرەڕای هـەموو ئەمانـەش، گەرمـەی

دابەشــکردنی پلــە و پۆســتی حکــومی بــوو.. لێپرســـراوەکان و کــادیر و فەرماندەکانی هەردوو حزبی براوەی هەڵبژاردن، پۆستی حکومی وەك: (وەزیر، ئەندام پەرلەمان، بەڕێوەبەری گشتی، راوێژکار، دامەزراندنی بەکۆمەڵ، پلەکانی عەســـکەری...تاد)یان، وەردەگــرت... کەچـــی کـــادیران و لێپرســـراوانی سۆسیالیست، لـەدوورەوە، سـەیری ئـەم هـەموو ئیمتیـازات و بەخشـینەوەیان، دەکرد. ئەگەر مەسەلە، خـەباتی شـاخ و قوربانیـدان بێـت، ئـەوا سۆسیالیسـت لەوانی کەمتر نەکردبوو، ئەگەر زیاتریشی نەکردبێت... بەڵام ململانێی حزبایەتی و دەرکردنی هاوڕێیـان و هاوسـەنگەرانی شـاخ، لەبازنـەی پۆسـت و ئیمتیـازات بەخشــینەوە، بەشـێك لەســەرکردە و کــادیر و فەرمانــدەکانی سۆسیالیســتی نائومێد کردبوو. ئەوان، بیریان دەکردەوە، بەحزبێکی یـەکگرتوو و بـەهێزەوە، نەیانتوانی لەهەڵبژاردن، سەرکەوتوو بن، پاش ئەم پارچە پارچە بوون و فشارە زۆرەی سەریان، چۆن دەتوانن جارێکی تر و لەهەڵبژاردنێکی تـردا، سـەرکەوتن بەدەست بهێنن؟!

ئەو سەرکردە و کادیرانەی سۆسیالیست، کەچاویان لەپۆسـت و پلـە و پایـە بوو، بەنائومێدییەوە، لەناو سۆسیالیست، مابوونەوە. فشارێکی زۆریان بۆ سەر سەرکردایەتی دەهێنا تاوەکو لەم دۆخە دەرباز بـبن و لەگـەڵ حزبێکـی گـەورە یــەکبگرن و پۆســت و پلــە و پایــە، بەدەســت بێــنن. (یــەکێتی نیشــتمانی کوردستان)یش، لەژێرەوە، هەوڵی دەدا، بەهەر شـێوەیەك بێـت، سۆسیالیسـت لەخۆی نزیك بکاتــەوە[٤٢٣]. رۆژانـی کـۆنگرەی دووەم و ئامـادەبوونی نوێنـەری یەکێتی و بروسکەی تایبەتی مام جەلال و پارە وەرگرتن لەسـەرۆکی حکومـەت د. فوئاد مەعسوم (لەسەر لیستی یەکێتی) و باسکردنی یەکگرتنی گەورە لەگەڵ یــەکێتی لەلایــەن (رەسـوڵ مامەنـد)ەوە، ئامـادە نـەبوونی پـارتی لـەکۆنگرە. ئەمانە، هەموویان نیشانەیەك بوون کەهـەوڵ دەدرێـت سۆسیالیسـت بخرێتـەوە چوارچێوەی یەکێتی... یـەکێتیش لـەرێگای رۆژنامـەی (کوردسـتانی نـوێ)وە، وتار و بابەتی جۆر بەجۆری لەسەر یەکگرتنی چـەپەکان لەگـەڵ یـەکێتی، بـڵاو دەکردەوە و، ئەم باسەی کردبووە باسی رۆژ و، بەهەرمێنی کردبوو.

سـەرەنجام: لـەرۆژی ١٩٩٣/٢/١٠، پرۆسـەی یـەکگرتن ئەنجامـدرا و حزبـی

سۆسیالیستی کوردستان، لەناو یەکێتیدا، توایەوە. (ڕەسوڵ مامەند)، کرا بەکارگێڕی مەکتەبی سیاسی. شێخ محەمەد شاکەلی و شێروان شێروەندی بوونە ئەندامی سەرکردایەتی. (بەهرۆز گەلاڵی)ش کەلەکۆنگرەی دووەم ببووە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی سۆسیالیست، لەم پۆست بەخشینەوەیە بووە ئەندامی یەدەگی سەرکردایەتی یەکێتی و لەحکومەتیش، پۆستی (جێگری وەزیری ئاوەدانکردنەوەی هەرێمی کوردستان)ی، وەرگرت. ئەوانی تریش، لەدامودەزگاکانی حکومەت و مەڵبەندەکان و پەیوەندییەکانی دەرەوە و هێزی پێشمەرگە و کۆمیتە و راگەیاندن و...تاد، جێگایان بۆ کرایەوە و پۆست و ئیمتیازاتیان، وەرگرت. ئەم پرۆسەیە، (یەکگرتن) بوو، نەك (یەکگرتنەوە). وەك هەندێك کەس بانگەشەیان بۆ دەکرد و، بڵاویان دەکردەوە، گوایا، سۆسیالیست لەشاخیش لەناو یەکێتیدا بووە و پاشان لێی جیابۆتەوە. ئێستاش گەڕاوەتەوە هەمان شوێنی خۆی. بەڵام لەراستیدا وانەبوو. چونکە:

- سۆسیالیست کەلەسالآنی (١٩٧٦-١٩٧٩)، لەگەڵ یەکێتی بووە، رێکخراوێکی سەربەخۆ بووە. رێکخستن و سیاسەت و ئایدیای تایبەت بەخۆی هەبووە. ئەوکات، یەکێتی نیشتمانی کوردستان، بریتی بوو لەسێ رێکخراو، (بزوتنەوە، کۆمەڵە، هێلی گشتی یان خەتی پان). بەهەرسێکیان نیمچە بەرەیەکیان لەژێر ناوی (یەکێتی نیشتمانی کوردستان)، پێك هێنابوو.
- ئێستا (١٩٩٣)، ئەو یەکێتییەی جاران (١٩٧٦-١٩٧٩)، نەماوە. کۆمەڵە و یەکێتی شۆرشگێڕان، تواونەتەوە. یەکێتی، لەنیمچە بەرەیەکەوە بۆتە رێکخراو (حزب)ێکی یەکگرتووی سەربەخۆ.
- یەکگرتن: بەمانای ئەوە دێت کەبۆ یەکەم جار (أ) لەگەڵ (ب) یەك بگرێت. (یەکگرتنەوە)ش، بەمانای ئەوە دێت کە (أ) و (ب)، رۆژێك لەرۆژان لەیەك ماڵ، چوارچێوە، شوێن، پێکەوەبووبن و دواتر لەیەکتر جیا بوونەتەوە. ئێستا، هەردوو لایان دەیانەوێت وەك جاران پێکەوە کاربکەن و یەکبگرنەوە. لەم حاڵەتەدا، (سۆسیالیست) وانەبووە. لەرابردوودا، رێکخراوێکی سەربەخۆ بووە بەڵام لەچوارچێوەی نیمچە بەرەی یەکێتی.

(حزبی یەکگرتنی کوردستان)یش، بەهۆی فشاری زۆری پارتی و یەکێتی و

ناتەبایی باڵەکان و چاوبڕینە پۆست و پایە، ئەوانیش نەیانتوانی بەرگە بگرن و، لەرۆژی ١٩٩٣/٧/٢٧ (پێنج مانگ و حەڤدە رۆژ، دوای چوونی سۆسیالیست بۆ ناو یەکێتی)، ئەوانیش لەگەڵ پارتی دیموکراتی کوردستان، یەکیان گرت.

کەسایەتیە دیارەکانی سۆسیالیست لەناو (حزبی یەکگرتن)دا، لەریزەکانی پارتی، کۆمەڵێك پۆست و پلەیان پێ بەخشرا. لەوانە:

– محەمەدی حاجی مەحمود، بوو بەئەندامی مەکتەبی سیاسی پارتی و لێپرسراوی لقەکانی سلێمانی و گەرمیانی پارتی.
– سەعد عەبدوڵڵا، بووە ئەندامی سەرکردایەتی و لێپرسراوی لقی دووی پارتی لەهەولێر.
– قادر جەباری، بووە وەزیری داد و ئەندامی سەرکردایەتی پارتی.
– سەید کاکە، عومەر بۆتانی، نیزامەدین گلی، بوونە ئەندامی سەرکردایەتی پارتی.
– مامۆستا ئەمین قادر بووە ئەندامی یەدەگی سەرکردایەتی و لەدەزگای رێکخستن، شوێنی بۆ کرایەوە.

محەمەدی حاجی مەحمود، ئەوەندە لەناو پارتی نەمایەوە، هاتە دەرەوە. (حزبی سۆسیالیستی کوردستان)ی دروست کردەوە. پارتی زۆر دژایەتی کرد، لەرۆژی ١٩٩٣/١٢/١١، کاتژمێر سێی پاش نیوەرۆ، لەهێرشێکی کتوپڕدا، بارەگاکانی سۆسیالیستی لەهەولێر سووتاند و دایخستن. ئەمجارەیان، یەکێتی پشتگیری لەمحەمەدی حاجی مەحمود، کرد. ناوبراو (محەمەدی حاجی مەحمود)، لەتشرینی دووەمی ١٩٩٤دا، (حزبی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان)، دادەمەزرێنێتەوە. حکومەتی هەرێم، بۆ مۆڵەتی رەسمی وەرگرتن، ئەوەیان لەسەر فەرز کردبوو کەناتوانێت بەناوی: (حزبی سۆسیالیستی کوردستان)، کاربکات. چونکە، ئەم حزبە چەندین جار هەڵوەشاوەتەوە. بۆیە وەك فێڵێکی قانوونی، وشەی (دیموکراتی)، بۆ زیاد دەکەن. رۆژنامەکەش لە (رێگای ئازادی)یەوە، دەکرێتە (رێبازی ئازادی).

لەپاش رووداوی ١٩٩٦/٨/٣١، (حزبی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان) چۆتە سلێمانی و بۆتە لایەنگیری یەکێتی. (پارتی)ش، وەك ئەڵتەرناتیڤێك،

بەهەمان ناو، (حزبی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان)ی بۆ (سابیر فەقێیانی) ناسراو بە (سابیر لاتە)، دروست کردووە. سابیر لاتە، لەسەردەمی شاخ، فەرماندەیەکی عەسکەری بوو، لەریزەکانی حزبی سۆسیالیستدا.

دوای ئەم رووداوانە، ئەو سۆسیالیستە بەهێز و خاوەن پێگەی جاران نەما و، بووە حزبێکی مێژوویی ناو دیکۆمێنت و ئەرشیفەکان.

کۆمەڵێك هۆکار هەبوون کەوایان کرد سۆسیالیست پەراوێز بخرێت و بتوێتەوە، لەوانە:

- حزبی سۆسیالیست هەر لەسەرەتای دامەزراندنیەوە، تەبایی و یەکگرتوویی لەناو ریزەکانی- بەتایبەتی دامەزرێنەر و ئەندامانی سەرکردایەتی-دا، نەبووە. ئەو هاتنە پاڵ و یەکگرتنانەش، هیچیان لەسەر بنچینەی یەك فکر و ئایدیا و بۆچوونەوە، نەبووە. ئەوەی کراوە، لەژێر فشار و پاڵەپەستۆی دەرەوە و بەرژەوەندی کەسی بووە، وەك: یەکگرتنەکانی (کۆمیتەی ئامادەکردنی د. مەحمود و حەڵقەی سەقافی) سەردەمی شاخ و یەکگرتنی لەگەڵ (پاسۆك و گەل)، لەدوای راپەڕین[٤٢٤].
- فشاری زۆری یەکێتی و پارتی، چ لەسەردەمی خەباتی شاخ، چ دوای راپەڕین.
- ململانێی د. مەحمود و رەسوڵ مامەند، بەتایبەتی دوای راپەڕین.
- حزبی سیاسی لەکوردستان و لەناو کۆمەڵگای کوردەواریدا تا ئێستاش لەسەر سیستەمی عەشیرەتگەری و دەرەبەگایەتی بنەماڵەییدا، بەڕێوەدەچێت. پێویستی بەسەرکردەی کاریزما هەیە، چونکە رۆڵی کارا دەگێڕێت لەبەهێزبوون و دەسەڵاتی سیاسی دا. لەم رووەوە: پێچەوانەی یەکێتی و پارتی، سۆسیالیست سەرکردەیەکی کاریزمایی نەبوو.
- بەرژەوەندی تایبەتی و دەست خستنی پلە و پۆستی حزبی و حکومی و خۆ رانەگرتن بەژیانی دەروێشانە، هۆکارێکی تری تاواندنەوەی حزبی سۆسیالیست بوو.
- ململانێ و بەرپێنەدانە یەکتر و بوغزاندن و پیلان گێڕان دژی یەکتر، خاسیەتی ئەندامانی سەرکردایەتی سۆسیالیست بوو.

هەموو ئەندامانی سەرکردایەتی سۆسیالیست، بەگوێرەی پێگەی خۆیان، ئەم مەسئولییەتە مێژووییەی تاواندنەوەی (سۆسیالیست)یان، دەکەوێتە ئەستۆ کە:

- بەپلەی یەکەم: رەسوڵ مامەند و دکتۆر مەحمود، بەپلەی دووەم: قادر عەزیز کەلەساڵی ١٩٨٥دا باڵێکی کاریگەری جیاکردەوە، بەپلەی سێیەم: بەرپرسی لقەکان، کەدەیانتوانی رۆڵی کارا و خۆڕاگرانە بگێڕن... ئەمانە: ئەم مەسئولییەتە مێژوویی و نەتەوەیی و مۆراڵییەیان دەکەوێتە ئەستۆ.

(پاش کۆنگرەی دووەمی حزب، دەکرا بەنەفەسێکی شۆرشگێڕانەوە بەرامبەر بەفشارەکان خۆڕاگر بن، بەڵام دواتر بڕیاریاندا بچنە ناو یەکێتی، چونکە زۆربەی کادیرانی حزب پەلەیان بوو و بەتەمای پلە و مەسئولیات بوون و دەیانویست لەحزبێکی هەژار و کەم دەرامەت و کەم دۆستی دەربچن و لەبەرهەمی رەنج و ماندووبوونی چەند ساڵەیان شتێکیان بەربکەوێت... کاک رەسوڵ وەك ئارەزووی خۆی حەزی لەمانەوە دەکرد بەڵام خزمەکانی لەگەڵ ئەوەدا بوون کەبچێتە ناو حزبێکی گەورە و خاوەن دەسەڵات و ئیمتیازات، ئەوانیش لەپەنایدا هەندێ بحەسێنەوە... ناتەبایی و فشاری ئەملا و ئەولا و ماندووبوونی سەرکردایەتی سۆسیالیست لەبەرگری کردن و چاوتێبڕینی هەندێك لەکادیران بۆ پلە و پۆست لەحکومەتی هەرێم وای کرد، کەبڕیار بدەن حزبەکە لەگۆڕ بنێن. لێپرسراویەتی ئەم لەگۆڕنانەی حزب بەپلەی یەکەم بۆ سەرکردایەتی بەپلەی دووەمیش بۆ کادیرانی پلە دووی حزب دەگەڕێتەوە)[٤٢٥].

بەشی نۆیەم

کرۆنۆلۆژیای بەشێک لەشەڕەکانی حزبی سۆسیالیستی کوردستان

(حزبی سۆسیالیستی کوردستان)، هەر لەسەرەتای چوونە شاخەوە تاوەکو راپەڕین، سەدان چالاکی پێشمەرگایەتی و سیاسی و رێکخراوەیی، ئەنجامداوە. بەمەبەستی ئاشناکردنی نەوەی نوێ بەم حزبە و ریزبەندکردنی چالاکییەکان و رزگارکردنیان لەپەرش و بڵاوی، بەشێك لەم داستان و شەڕانە (زۆر بەکورتی)، دەخەینە روو، لەدامێنی هەر چالاکیەکیشدا، ئەو سەرچاوانەمان دەست نیشان کردووە کەهەواڵەکەیان لێ گواستراوەتەوە کەبریتین لەم سەرچاوانە: (سەفەری کوردایەتی- شاخەوان عەباس، ئازارەکانی شەڕی ناوخۆ- ئازاد کاکل، بیرەوەری پێشمەرگەیەك- سەید کاکە، رۆژژمێری پێشمەرگەیەك- بەرگی یەکەم و دووەم- محەمەدی حاجی مەحمود، ئینسکلۆپیدیای یەکێتی نیشتمانی کوردستان، رۆژنامەی رێگای ئازادی، رۆژنامەی بەهدینان).

بەشێك لەشەڕەکان، شەڕی ناوخۆن (نێوانی یەکێتی و سۆسیالیست). حەزمان نەدەکرد ئەم رووداو و شەڕە ناوخۆییانە بخەینەڕوو، بەڵام چی بکەین، ئەمە بۆتە بەشێك لەمێژووی خەباتی ئەم حزبە، ئەمڕۆش باسی نەکەین، هەر دەبێت سبەینێ باسی بکەین.

- تشرینی یەکەمی ١٩٧٦: مەفرەزەیەکی پێشمەرگە لەشاخی کۆڕەك لەسەربازگەیەك دەدەن و شەش سەرباز دەکوژن. سەید کاکە، ل١١٩.
- تشرینی یەکەمی ١٩٧٦: مەفرەزەیەك لەنزیك گوندی (خەتێ)ی ناوچەی خۆشناوەتی، کەمینێك بۆ سوپای رژێم دادەنێن، ١٦ سەرباز و ئەفسەر دەکوژن و چەکەکانیان دەهێنن. سەید کاکە، ل١٢٠.
- تشرینی یەکەمی ١٩٧٦: مەفرەزەیەکی پێشمەرگە چوونە ناو ناحیەی هەریر و سێ سەد سەر مەڕی سەر بەوەزارەتی کشتوکاڵیان هێنا. لەرێگادا تووشی کاروانێکی سەربازی رژێم دەبن و دەکەونە شەڕەوە. شەڕەکە شەش سەعات درێژە دەکێشێت، لەئەنجامدا، (١٠) سەرباز دەکوژرێت. ئەم سێ شەڕەی مانگی تشرینی یەکەمی ١٩٧٦، بەفەرماندەیی (مەغدید بناوی) و (سەلیم کێشکەیی) و (سمایل) و (حەمەدە بۆری مەلەکان) بووە. سەید کاکە، ل١١٩.

- ١٩٧٧/١/٤: مەفرەزەیەك بەفەرماندەیی سەعدی عەزیز، ناسراو بە (سەعدی گچكە)، لەسەر جادەی نێوان (بەستۆرە و مەلا ئۆمەر)ی رۆژهەڵاتی شاری هەولێر، كەمینێك دادەنێنەوە. بەڕێوەبەری ئەمنی پیرمام (سەلاحەدین)، دەكەوێتە كەمینەكەوە. خۆیی و حیمایەكانی دەكوژرێن. لەم چالاكییەدا، سەعدی، خۆیشی بریندار دەبێت.
- ١٩٧٧/٤/٥: مەفرەزەیەكی پێشمەرگە لەگوندی (چیوە)ی ناوچەی خۆشناوەتی، لەلایەن سوپاوە گەمارۆ دەدرێن. شەڕ گەرم دەبێت، مەفرەزەكە بەسەلامەتی رزگاریان دەبێت. سەید كاكە، ل١٢٣.
- ١٩٧٧/١٠/٢٥: هێزێكی زۆری رژێم بەپاڵپشتی هەلیكۆپتەر، هێرشیان كردە سەر چیای (هەورێ)، لەگەڵ پێشمەرگەكان رووبەڕوو بوونەوە. هێزەكەی پێشمەرگە بەفەرماندەیی، سەعدی گچكە و سەید كاكە و مەفرەزەیەكی (كۆمەڵەی رەنجدەرانی كوردستان)، بەفەرماندەیی (مەلا بەختیار) بوو. لەم شەڕەدا، یەك پێشمەرگە بریندار بوو. ئینسكلۆپیدیا، ل٣٢٢.
- ١٩٧٧/١٠/٢٩: جارێكی تر، رژێم هێرشی كردەوە سەر چیای (هەورێ) و شەڕێكی قورس

لەنێوان پێشمەرگە و سوپا روویدا. لەئەنجامدا، پەنجا سەرباز كوژران و پێنج هەلیكۆپتەریش پێكران. یەك پێشمەرگەش بەناوی (مەلای حاجی رەسوڵ)، شەهید بوو. شەهید مەلا، خەڵكی گوندی (كەرزۆڕ)ی سەر بەناحیەی قوشتەپە بوو، یەكێك بوو لەپێشمەرگەی مەفرەزە سەرەتاییەكان و فەرماندەی كەرتی دووی بزوتنەوە بوو.

- ١٩٧٧/١١/١٠: هێزێكی رژێم لەسوپا و جاش، چواردەوری گوندی (جەلی) ناوچەی خۆشناوەتی، دەگرن. پاش شەڕ و دەست وەكردنەوە، چوار سەرباز دەكوژرێت و لەپێشمەرگەكانیش چوار كەس بریندار دەبن و لەگوندەكە دەربازیان دەبێت. سەید كاكە، ل١٢٩.
- ١٩٧٧/١٢/٢١: مەفرەزەیەكی جاشەكان بەفەرماندەی (كانۆ چاوشین)، لەگوندی (حەسەن موترب)ی عەشیرەتی مەنتك، سەر بەناحیەی قوشتەپە، دەبن. هێزێكی پێشمەرگە كەپێكهاتبوون لەهەرێمی هەشتی دەشتی هەولێری

بزوتنەوە، بەفەرماندەیی (سەعدی گچکە) و مەفرەزەیەکی سەید کاکە و مەفرەزەیەکی کۆمەڵە، چواردەوری گوند دەگرن، شەڕ دەست پێدەکات. لەئەنجامدا، پێنج جاش دەکوژرێن و پێشمەرگەیەکیش بەناوی (محەمەد رەسوڵ سێگردکانی)، شەهید دەبێت. پێنج چەکی سووکی جۆری کلاشینکۆف، دەستکەوتی پێشمەرگە دەبێت. سەید کاکە، ل١٣٠. ئینسکلۆپیدیا، ل٩٢-٩٣.

- ١٩٧٨/١/١٤: شەڕێکی چوار سەعاتی لەنێوان چەند مەفرەزەیەکی سەر بەهەرێمی هەشتی دەشتی هەولێر و هێزێکی سوپای عێراق لەگوندی (بەردەسپیان)ی سەر بەقەزای کۆیە، روویدا. لەئەنجامدا، ژمارەیەك سەرباز کوژران و بریندار بوون. ئینسکلۆپیدیا، ل٤٦.
- ١٩٧٨/١/٢٧: شەڕێکی پێنج سەعاتی لەنێوان مەفرەزەیەك لەپێشمەرگەکانی هەرێمی هەشتی دەشتی هەولێر، بەفەرماندەیی سەعدی گچکە و سوپای عێراق، لەگوندی (قەڵاسنج)ی بناری چیای سەفین، روویدا. لەئەنجامدا، ئەفسەرێك و ٢١ سەرباز کوژران. ئینسکلۆپیدیا، ل٢٢٨.
- ١٩٧٨/٢/٢٢: هێزێکی زۆری رژێم لەسوپا و جاش، بەپاڵپشتی چەندین هەلیکۆپتەر، هێرشیان کردە سەر گوندی (شێنێ)ی سەر بەقەڵادزە. شەڕەکە سێ سەعاتی خایاند. هێزەکەی رژێم، بەبێ ئەنجام گەڕانەوە سەربازگەی گۆجاڕ. ئینسکلۆپیدیا، ل١٧٨-١٧٩.
- ١٩٧٨/٣/٨: لەدەوروبەری گوندی (دەشتێو)، هێزێکی پێشمەرگە، بەفەرماندەیی سەعدی گچکە و سەید کاکە، رووبەڕووی هێزێکی زۆری سوپا و جاش و ئەمن و ئیستخبارات دەبنەوە. چەندین فڕۆکە و تانك و زرێپۆش و لیوا و فەوجی سوپا، بەشداری ئەم شەڕە دەکەن. شەڕێکی قورس دەقەومێت. لەئەنجامدا، زیانێکی زۆر و بەرچاوی گیانی و ماددی بەر هێزەکەی رژێم دەکەوێت و نزیکەی (٤٠٠) کەسیان لێدەکوژرێت و بریندار دەبن. چەند کۆپتەرێکیش دەکەوێتە خوارەوە. زیانی پێشمەرگەش، شەهید بوونی فەرماندەی هەرێم (سەعدی گچکە) و چواردە پێشمەرگە دەبێت. پێنج پێشمەرگەش بەبرینداری دەکەونە دەست هێزەکەی رژێم، دواتر لەسێدارە

دەدرێن. سەید کاکە، ل١٣٦-١٤٠.

- ١٩٧٨/٥/١١: هێزێکی (٥٠٠) کەسی بەفەرماندەی عەلی عەسکەری کەبەرەو ناوچەی هەکاری دەچوون، لەگوندی (سالاریە)ی سەر بەناوچەی سیدەکان، لەگەڵ هێزێکی رژێم بەپاڵپشتی چەند هەلیکۆپتەرێکی جەنگی، دەکەونە شەڕەوە. لەئەنجامدا، (٤٥) سەرباز دەکوژرێت و چەند پارچە چەکێکیش، دەکەوێتە دەستی هێزەکەی پێشمەرگەوە. ئینسکلۆپیدیا، ل١٤٦.
- ١٩٧٨/٦/١٩: هێزێکی هەرێمی هەشتی دەشتی هەولێر، بەفەرماندەیی سەعدی گچکە، لەنێوان گوندی (ئاقوبان) و (کەوەرتیان)ی سەر بەقەزای شەقڵاوە، رووبەڕووی هێزێکی سوپا دەبنەوە. لەئەنجامدا، سێ سەرباز و ئەفسەرێك دەکوژرێن. ئینسکلۆپیدیا، ل١٤. (سەرنج: شەڕەکە بەسەرکردایەتی سەعدی نەبووە، چونکە ئەو کاتە ئەو شەهید ببوو-ئیسماعیل).
- ١٩٧٨/١١/٨-١٩٧٨/١١/١٧: شەڕێکی قورسی نۆ رۆژە، لەنێوان سوپای عێراق و هێزەکانی پێشمەرگە، لەناوچەی قەڵادزە و گوندی (شێنێ)، روودەدات. هێزەکەی پێشمەرگە بەفەرماندەیی (حاجی حاجی برایم) بوو. هێزەکەی پێشمەرگە، نزیکەی (١٥٠) پێشمەرگە دەبوون. هەرێمی حەوتی باڵەکیش بەشداریان هەبوو لەشەڕەکەدا. لەئەنجامی شەڕی نۆ رۆژەدا، (٢٥٠) سەرباز کوژران، (٢٠٠)ی تریش برینداربوون. سێ فڕۆکەش پێکران. هێزەکانی پێشمەرگە لەم شەڕەدا، بێ زیان بوون. ئینسکلۆپیدیا، ل١٧٩.
- ١٩٧٨/١٢/٢: هێزێکی پێشمەرگە بەفەرماندەیی سەید کاکە، سەید سەلیم، شینە بۆڵی، لەگوندی (زێوە)ی خۆشناوەتی، لەگەڵ جاشەکانی (ئەنوەر بەگی بێتواتە)، دەکەونە شەڕەوە. بەکشانەوەی جاشەکان، شەڕەکە کۆتایی پێهات. سەید کاکە، ل١٧٤.
- ١٩٧٩/٢/١٧: مەفرەزەیەکی سەر بەهەرێمی هەشت، لەنزیك گوندی (گۆمەسپان)ی نێوان هەولێر و دێگەڵە، لەکەمینێکدا، ئەفسەرێك بەناوی (جاسم محەمەد مەحمود)، دەستگیر دەکەن. بەم هۆیەوە، رژێم هێرشێکی بەربڵاو دەکاتە سەر ناوچەی خۆشناوەتی و لەتۆڵەی ئەم ئەفسەرە، نزیکەی

دوو سەد هاوڵاتی، لەگوندەکانی نازەنین و سماقوڵی سەروچاوە و کونەفلوسە و کەوەرتیان و کەس و کاری پێشمەرگە لەهەولێر، دەستگیر دەکەن. پاش ئەمە، پێشمەرگە ئەفسەرەکە ئازاد دەکەن و حکومەتیش هەموو هاوڵاتیەکان سەربەست دەکات. ئینسکلۆپیدیا، ل٢٥١.

- ١٩٧٩/٢/١٩: هێزێك لەپێشمەرگەکانی هەرێمی (١٢)ی سۆران، بەفەرماندەیی (سەید سەلیم)، لەسەر جادەی نێوان گوندی ئالانە و خەلیفان، کەمینێك بۆ سوپا دادەنێنەوە. هێزەکەی رژێم دەکەوێتە کەمینەکە و شەڕێکی قورس دەقەومێت کەلەئەنجامدا ئامیر فەوجی دووی لیوای (٢٢) و (٤٤) سەرباز و جاش دەکوژرێن، یەك پێشمەرگەش بەناوی ساڵح عەباس (ئاکۆ) شەهید دەبێت و پێشمەرگەیەکیش بریندار دەبێت. ئینسکلۆپیدیا، ل١٧.
- ١٩٧٩/٢/٢٠: مەفرەزەیەك لەسەر پردی گوندی (حاجی وسو)ی سەر بەناحیەی (دێگەڵە)، لەئەنجامی نانەوەی کەمینێك، ئەفسەرێك بەدیل دەگرن. سەید کاکە، ل١٥٨.
- ١٩٧٩/٧/٥: مەفرەزەیەکی (یەکێتی نیشتمانی کوردستان)، بەسەرکردایەتی (شەفیق زاهیر)، لەگوندی (شوشکە)ی بناری چیای کۆسرەت، کەمینێك بۆ پێشمەرگەکانی (حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان)، بەفەرماندەی (شێرکۆ شێخ عەلی)، دادەنێنەوە. مەفرەزەکەی هێزەکەی سۆسیالیست دەکەوێتە کەمینەکە و لەئەنجامدا، دوو پێشمەرگە شەهید دەبن و دوازدەی تریش بریندار دەبن. ئەمە یەکەم شەڕی چەکداری نێوان یەکێتی و سۆسیالیست بوو. سەید کاکە، ل١٦٣.
- ١٩٧٩/٨/٢١: هێزێکی یەکێتی بەفەرماندەیی (جەمال عەلی باپیر)، لەگوندی (یاخسەمەر)، لەگەڵ هێزێکی سۆسیالیست رووبەڕووی یەکتر دەبنەوە. لەئەنجامدا، پێشمەرگەیەك لەهێزەکەی یەکێتی شەهید دەبێت. سەید کاکە، ل١٦٦.
- ١٩٧٩/٩/٥: هێزێکی یەکێتی بەفەرماندەیی (سەید مەجید و سەلاح چاوشین)، لەگوندی (نازەنین)ی ناوچەی خۆشناوەتی، لەگەڵ هێزێکی سۆسیالیست بەفەرماندەیی (سەید کاکە)، دەکەونە شەڕەوە. لەئەنجامدا،

هەردوولا، بێ زیان دەبن. سەید کاکە. ل١٦٩.

- ١٩٧٩/٩/٧: هێزێکی یەکێتی لەگوندی (سماقوڵی سێنان) دەبێت، هێزێکی (سۆسیالیست)یش دێنە ئەم گوندە. شەڕ دەقەومێت. لەئەنجامدا، پێنج پێشمەرگەی یەکێتی بەدیلی دەکەونە دەست هێزەکەی سۆسیالیست. سەید کاکە، ل١٦٩.
- ١٩٧٩/١٠/٢٠: فەرەج ئەسعەد ئەحمەد، فەرماندەی کەرتی یەکێتی، لەگەڵ مەندە و دوازدە پێشمەرگەی تر، لەدێی (شەوگێڕ)ی دەشتی کۆیە، تەقەیان لە (کاکەسوور)ی فەرماندەی کەرتی سۆسیالیست کرد، بەڵام هیچ لایەکیان زیانیان نەبوو. شاخەوان عەباس، ل٢٢٢.
- ١٩٧٩/١٢/٢٤: هێزێکی زۆری رژێم بەپاڵپشتی فرۆکەی جەنگی و هەلیکۆپتەر و تانك و زرێپۆش و ژمارەیەکی زۆر لەجاش و سەرباز، لەچەندین لاوە هێرش دەکەنە سەر گوندەکانی (سماقوڵی سەروچاو) و (سماقوڵی گرتك). شەڕێکی قورس و فراوان لەچەندین محوەرەوە دەقەومێت. سەرکردەکانی پێشمەرگە بریتی بوون لە: (سەید کاکە، سەید سەلیم، شینە بۆڵی، عەولا سوور، عەولا بۆر، ئەحمەد خان). رژێم زیانێکی زۆری بەرکەوت، زیاتر لە (٧٢) تەرم، لەشوێنی شەڕەکە بەجێمابوو. دوو فەرماندەی پێشمەرگە، (سەید سەلیم و شینە بۆڵی)، لەم شەڕەدا، شەهید دەبن. سەید کاکە، ل١٧٤–١٧٨.
- ١٩٨٠/١/١: لەپشت (چناران)، هێزێکی یەکێتی و سۆسیالیست، رووبەڕووی یەکتر دەبنەوە. شەڕ روودەدات. لەئەنجامدا، کادیرێکی یەکێتی، بەناوی (دلشاد محەمەد)، بریندار دەبێت. شاخەوان عەباس، ل٢٢٥.
- ١٩٨٠/٩/٩: هێزێکی یەکێتی بەفەرماندەیی مەجید ئاغا و مەندە و فەرەج، لەپشت گوندی (خدران)، تووشی مەفرەزەیەکی سۆسیالیست دەبن. سۆسیالیستەکان، بێ ئاگا، خەریکی خۆشوشتن دەبن. تەقە دەست پێدەکات. دوو لەپێشمەرگەکانی سۆسیالیست، بەناوەکانی: (محەمەدی مام بەکر) و (جەنگی سەید حەمەدەمین)، شەهید دەبن. ئەوانی تریش، بەدیلی دەکەونە دەست یەکێتی. پاشان، لەژێر فشار، پێشمەرگە دیلەکان تەسلیم بەرژێم دەبنەوە. سەید کاکە، ل١٨٢.

- شەوی ٣-١٩٨١/١/٤: هێزێکی سۆسیالیست بەفەرماندەیی تاهیری عەلی والی و شێروان شێروەندی و قادر جەباری و محەمەدی حاجی مەحمود و مام ئاراس لەناوچەکە دەبن. هێزێکی یەکێتیش بەفەرماندەیی نەوشێروان مستەفا دێنە ناوچەکە. لەگوندی (قەوێڵە)، نەوشێروان، بەدیلی دەکەوێتە دەستی هێزەکەی سۆسیالیست. محەمەدی حاجی مەحمود، بەرگی یەکەم، ل٤٠٠-٤٠١.
- شەوی ٨-١٩٨١/١/٩: هێزێکی یەکێتی لەگەڵ هێزێکی سۆسیالیست، بەفەرماندەیی محەمەدی حاجی مەحمود رووبەڕووی یەکتر دەبنەوە. لەئەنجامدا، پێشمەرگەیەك لەهێزەکەی یەکێتی شەهید دەبێت و (٩)ی تریش بەدیلی دەستگیر دەکرێن. محەمەدی حاجی مەحمود، بەرگی یەکەم، ل٤٠٦-٤٠٧.
- ١٩٨١/١/٢١: هێزێکی سۆسیالیست بەفەرماندەیی (مامە رەشەی کەچە)، لەگەڵ هێزێکی سوپای رژێم دەکەونە شەڕەوە. پێنج سەرباز دەکوژرێن. محەمەدی حاجی مەحمود، بەرگی یەکەم، ل٤١٢.
- ١٩٨١/٣/١٢: هێزێکی هاوبەشی سۆسیالیست، لەسەر جادەی نێوان خورماڵ- سەید سادق، لەگەڵ هێزێکی رژێم، رووبەڕووی یەکتر دەبنەوە. شەڕێکی قورس دادەکەوێت، لەپاش نیوەڕۆوە تاوەکو شەو بەردەوام دەبێت. (٢٠) سەرباز دەکوژرێن، چەندین سەیارەی سەربازیش تێکدەشکێندرێن. محەمەدی حاجی مەحمود، بەرگی یەکەم، ل٤٢١.
- ١٩٨١/٣/٢٥: هێزێکی سۆسیالیست لەسەر جادەی نێوان سەید سادق و پێنجوین، لەگەڵ سوپای رژێم دەکەونە شەڕەوە. لەئەنجامدا، (٣٠) سەرباز، دەکوژرێن و بریندار دەبن. لەهێزەکەی پێشمەرگەش (مەحمود زەردۆیی)، بریندار دەبێت. محەمەدی حاجی مەحمود، بەرگی یەکەم، ل٤٢١.

- ١٩٨١/٤/١٧: هێزێکی هاوبەشی سۆسیالیست و حزبی شیوعی و یەکێتی، لەدەڤەری (حاسڵ و ئالان)ی سەر بەزەڕایەن، رووبەڕووی هێزێکی سوپا و جاش دەبنەوە. شەڕ دەست پێدەکات، زیانەکانی رژێم: کوژرانی چوار ئەفسەر و (٢٥) سەرباز و جاش. بەدیل گرتنی سەربازێك. ئامیر لیوای (٩٩)، بەناوی (خالید

مەزهەر عوبێدی)، لەناو كوژراوەكاندا بوو، تەرمەكەی كەوتۆتە دەست هێزەكانی پێشمەرگە. پێشمەرگەیەكی سۆسیالیست بەناوی (ئەكرەم مەحمود) و دوو پێشمەرگەی یەكێتی و سێی شیوعی، شەهید دەبن. محەمەدی حاجی مەحمود، بەرگی یەكەم، ل٤٢٥.

- ١٩٨١/٥/٢٦: هێزێكی یەكێتی كەمینێك بۆ هێزێكی سۆسیالیست لەگوندی (ئالان)، دادەنێنەوە. لەئەنجامدا، پێشمەرگەیەكی سۆسیالیست بەناوی (سەرحەد حەمە سەعید) بریندار دەبێت. محەمەدی حاجی مەحمود، بەرگی یەكەم، ل٤٣٨.
- شەوی ٢٣-١٩٨١/٦/٢٤: هێزێكی سۆسیالیست دەچنە ناو (سەید سادق)ەوە، دوو سەعات لەگەڵ هێزەكانی سەر بەرژێم شەڕ دەكەن، پاشان بەبێ زیان دەگەڕێنەوە شوێنەكانیان.
- شەوی ٣-١٩٨١/٧/٤: هێزێك لەپێشمەرگەكانی سەر بەهەرێمی یەك، دەچنە ناو ناحیەی سیروان. بەچەكی سووك و ئارپیچی لەبارەگاكانی منەزەمە و جەیشی شەعبی دەدەن. شەڕەكە، چوار سەعات درێژە دەكێشێت، یەك جەیشی شەعبی دەكوژرێت و چواری تریش، بریندار دەبن. محەمەدی حاجی مەحمود، بەرگی یەكەم، ل٤٥٧.
- ١٩٨١/٧/٥: مەفرەزەیەكی كەرتی حەوتی سەر بەهەرێمی یەك، لەسەر جادەی گشتی نێوان (قەدەفەری و گردەنازێ)دا، لەسەیارەیەكی سەربازی جۆری ئیڤا دەدەن، لەئەنجامدا (١٥) سەرباز دەكوژن. محەمەدی حاجی مەحمود، بەرگی یەكەم، ل٤٥٨.
- ١٩٨١/٨/٢٠: جەمالی عەلی باپیر، فەرماندەی هێزێكی یەكێتی لەگەڵ بەشێك لەپێشمەرگەكانی، داوەتی نان خواردن دەبن لەلایەن (شێركۆ شێخ عەلی)، فەرماندەی هێزێكی سۆسیالیست. پاش ئەوەی دەبێتە دەمەقاڵێیان، جەمال و هێزەكەی، (شێركۆ شێخ عەلی) و شەش پێشمەرگەی سۆسیالیست شەهید دەكەن. پێشمەرگەكانی سۆسیالیست دەست دەكەنەوە و (جەمال) و چەند پێشمەرگەیەكی یەكێتی شەهید دەكەن. سەید كاكە، ل١٩٦-١٩٧.
- ئابی ١٩٨١: پاش شەهید كردنی (شێركۆ شێخ عەلی)، هێزێكی گەورەی

سۆسیالیست، بەفەرماندەیی سەید کاکە، کەپێك هـاتبوون لـە: (هەرێمـەکانی یـازدەی بـاواجی، ١٥ی کۆیـە، ١٢ی رواندز و سـۆران، ١٠ ی سـەفین، ١٤ی ئاکۆیان، و چـەندین سـەرکردە و فەرمانـدەی پێشـمەرگە)، لـەدۆڵی ئالانـە و کۆیـەوە تـا بـەری مەرگـە و کۆسـرەت و دۆڵـی جافایـەتی، لەتۆڵـەی شـەهید شـێرکۆ، لەچـەندین رووبەڕووبوونـەوەدا، (٦٣) پێشـمەرگەی یـەکێتی بـەدیل دەگرن. هەروەها کوژراویش لەناو هێزەکـانی یەکێتیـدا، هـەبووە. محەمـەدی حاجی مەحمود، بەرگی یەکەم، ل٤٧٧.

- ١٩٨١/٨/٢٣: لەتۆڵەی شەهید (شێرکۆ شێخ عـەلی)، هێزێکـی سۆسیالیسـت، بەفەرماندەیی (سەید کاکە و عەبدوڵڵا بۆر و بورهان بلەیی)، لەدۆڵی بالیسان، لەگوندی (چیوەی سەروو)، تووشی چـەند پێشـمەرگەیەکی یـەکێتی دەبـن و چەکیان دەکەن و ئازادیان دەکەن. سەید کاکە، ل١٩٨.
- ١٩٨١/٨/٢٦: هــەر هــەمان هێــز، لەدەوروبــەری گونــدی نــازەنین، چــەند پێشمەرگەیەکی تری یەکێتی چەك دەکەن و ئازادیـان دەکـەن. سـەید کاکـە، ل١٩٨.
- ١٩٨١/٨/٢٩: شەڕێکی فراوان لـەنێوان هێزەکـانی یـەکێتی و هـەرێمی (٨)ی دەشــتی هــەولێر و (١٠)ی ســەفین روودەدات. ســەید کاکــە، ل١٩٨.
- ١٩٨١/٩/٢: هێزێکـی زۆری سۆسیالیسـت لەگونـدی (مێـوژە)، تووشـی هێزێکی یەکێتی دەبن. شەڕ دەست پێدەکات. لەئەنجامـدا، پێشـمەرگەیەکی یەکێتی شەهید دەبێت. دوانیشیان لێ بریندار دەبێت. ئەوانی تریش، بـەدیلی دەگیرێن. سەید کاکە، ل١٩٩.
- شەوی ٩-١٩٨١/٩/١٠: هێزێکی یەکێتی و سۆسیالیست، لەدەڤەری (قـاجر)، رووبەڕووی یـەکتر دەبنـەوە. لەئەنجامـدا، پێشـمەرگەیەك لەیـەکێتی شـەهید دەبێت و یەکێکی تریش بریندار دەبێت و بەدیلی دەگیرێت. محەمەدی حاجی مەحمود، بەرگی یەکەم، ل٤٧٠.
- ١٩٨١/٩/١٣: شەڕێکی گەورە لەنێوان یەکێتی و سۆسیالیست، لەنێوان چیای (بیوەك) و (رەزڵە)، روودەدات. لەئەنجامدا، سێ پێشـمەرگەی سۆسیالیسـت شـەهید و سـێی تـریش برینـدار دەبـن. محەمـەدی حـاجی مـەحمود، بـەرگی

یەکەم، ل٤٨٠.

- شەوی ١٥-١٩٨١/٩/١٦: لەشەڕێکی نێوان سۆسیالیست و یەکێتیدا، سۆسیالیست ئەم شەهیدانەی هەبووە: (سالار جاف، جەبار بیانەیی، خەبات عەبدوڵڵا، مەحمود زەردۆیی، عەتا حاجی فەریق، شێرزاد حاجی ساڵح، جەلال سورموریاسی، حەمە بچکۆل حەمە عەبدوڵڵا، جەبار حەمە ساڵح). هەروەها پێنج بریندایشی هەبووە. محەمەدی حاجی مەحمود، بەرگی یەکەم، ل٤٨٣.
- ١٩٨١/٩/٢٠: شەڕێك لەنێوان هەرێمی ١٧ی کۆڕەك و هێزەکانی یەکێتی بەسەرکردایەتی (نەوشێروان مستەفا) و سوار ئاغا، روودەدات. لەئەنجامدا، دوو پێشمەرگەی سۆسیالیست و شەشی یەکێتی، شەهید دەبن. سەید کاکە، ل٢٠٥.
- ١٩٨١/٩/٢٦: هێزێکی زۆری یەکێتی لەگەڵ هێزێکی سۆسیالیست لەدەوربەری گوندی (چێوەی سەروو)، دەکەونە شەڕەوە. لەئەنجامدا، حەسەن وەرتی، فەرماندەی کەرتی سۆسیالیست شەهید دەبێت.
- ١٩٨١/١٠/٧: هێزێکی سۆسیالیست بەفەرماندەی (مام ئاراس)، لەگوندی (تەپەکەلی) شارەزوور، دەکەونە کەمینی هێزێکی یەکێتییەوە. مام ئاراس و چەند پێشمەرگەیەك، بەدیلی دەکەونە دەست هێزەکەی یەکێتییەوە. بۆ رۆژی دواتر (١٩٨١/١٠/٨)، بەدیلی شەهید دەکرێن، کەئەمانە بوون: (مام ئاراس، بارزان عوسمان، خالید حاجی کەریم بێ کراس، وەستا عومەر، محەمەد عەزیز، لەتیف عومەر ساڵح، فارس). ئازاد کاکل، ل٦١-٦٢.
- شەوی ١٥-١٩٨١/١١/١٦: هێزێکی گەورەی (٦٠٠) کەسی، کەپێکهاتبوون لەسۆسیالیست و شیوعی و پارتی، چوونە ناو شاری هەڵەبجە و لەبارەگاکانی رژێمیان دا و بەموکەبیرەی مزگەوت قسەیان بۆ خەڵکی کرد. پاشان گەڕانەوە. محەمەدی حاجی مەحمود، بەرگی یەکەم، ل٤٩٣.
- ١٩٨١/١١/١٧: شەڕێك لەنێوان هێزەکانی سۆسیالیست بەسەرکردایەتی عەبدوڵڵا سور و هێزەکانی یەکێتی بەسەرکردایەتی (نەوشێروان و سوارئاغا)، روودەدات. لەئەنجامدا عەبدوڵڵا سور و حەوت پێشمەرگە، پاش ئەوەی

کەبەڵێن لەیەکێتی وەردەگرن کەنایانکوژن، خۆیان رادەستی یەکێتی دەکەن. بەڵام بەداخەوە، بەدیلی، هەموویان شەهید دەکەن. سەید کاکە، ل٢١٥-٢١٦.

- ١٩٨١/١١/٢٥: هێزێکی بەرەی (جود)، هێرش دەکەنە سەر بارەگاکانی یەکێتی لەگوندی (وەرتێ). بارەگاکانی دەگرن و سێ پێشمەرگەی یەکێتیش بەدیل دەگرن. سەید کاکە، ل٢٢١.
- ١٩٨٢/١/١١: هێزێکی هاوبەش لەپێشمەرگەکانی هەرێمی یازدەی باواجی و هەرێمی هەشتی دەشتی هەولێر، دوو خەبیری فەرەنسی بەناوەکانی: (مغۆگزیك و ستانی لاس)، دەستگیر دەکەن. فەرماندەی هێزەکانی ئەم چالاکییە بریتی بوون لە: بەکر حەمە، فەرماندەی هەرێمی باواجی و مام غەفور، فەرماندەی کەرتی دووی هەرێمی هەشتی دەشتی هەولێر، سەید عەبدوڵڵا کەردزی، فەرماندەی کەرت لەهەرێمی یازدەی باواجی. خالید سەعید، فەرماندەی کەرت. سەید عەبدوڵڵا سەرسۆر. ئازاد کاکل، ل٣٧.
- ١٩٨٢/١/٢٠: بۆ ئازاد کردنی دوو خەبیرە فەرەنسییەکە، رژێم بەهێزێکی زۆری سەرباز و جاش، بەپشتیوانی دوازدە هەلیکۆپتەری جەنگی، هێرشێکی چڕ و بەرفراوانی کردە سەر بەستی (شرغە). هێزەکەی رژێم، رووبەرووی هێزێکی هاوبەشی (سۆسیالیست، یەکێتی، شیوعی)، دەبێتەوە. شەڕێکی قورس دادەکەوێت. سەرەنجام، زیانێکی زۆر بەر هێزەکەی رژێم دەکەوێت، خەبیرەکانیش نادۆزنەوە. لەم رووبەڕووبوونەوەیەدا، زیانی هەرسێ لایەنەکە بەم شێوەیە بوو: سێزدە شەهید و شازدە بریندار، کەشەش لەشەهیدەکان پێشمەرگەی سۆسیالیست بوون. هەروەها پێشمەرگەیەکی سۆسیالیست، بەناوی (عومەر ژێرسە) بەدیل دەگیرێت. ئازاد کاکل، ل٣٩-٤٠.
- شەوی ١-١٩٨٢/٥/٢: هێزێکی هاوبەشی لقی بادینانی سۆسیالیست و مەفرەزەیەکی حزبی شیوعی، لەرەبیەکانی سەر (ئەلقوش)یان دا، کەبووە هۆی کوشتنی شەش سەرباز و بریندار بوونی ژمارەیەکی تر. رێگای ئازادی، ژ (٨)،ساڵی دووەم، حوزەیرانی ١٩٨٢، دوا لاپەڕە.
- ١٩٨٢/٥/٢٧: هێزێکی یەکێتی لەنزیك گوندی (حاجی وسو)ی سەر بەناحیەی

دێگەڵـە، تووشــی پێشــمەرگەکانی هــەرێمی (١٠)ی ســەفین، بەفەرمانـدەی عــەریف عــەلی دەبـن. شــەڕ دەقــەومێت. لەئەنجامــدا چــوار پێشــمەرگەی سۆسیالیست بەدیلی دەگیرێن، هەر لەوێ شـەهیدیان دەکـەن. سـەید کاکـە، ل٢١٧.

- ١٩٨٢/٧/١–١٩٨٢/٩/٣٠: پێشــمەرگەکانی حــزب لەهــەموو دەڤــەرەکان، لەماوەی سێ مانگدا، (١٠٨) چالاکی جۆر بەجۆریان ئەنجامداوە، کەسەرجەم زیانــەکانیان بــەم شــێوەیە بــووە: خســتنە خــوارەوەی دوو هەلیکۆپتــەر، تەقاندنــەوەی ســێ ناقیلــە، تێـك و پێکـدانی ســەربازگەیەك، ســوتاندن و تێکشکاندنی (٢٣) ئۆتۆمبیلی زیل و ئیڤای سـەربازی و جاشـەکان، کـوژرانی (١٥٤) ســەرباز و جــاش، ٧٨ بریـنــدار، ٢٩ دیــل، ٣٧ کلاشــینکۆف، ١٣ دەمانچە، ژمارەیەکی زۆری فیشەك و کەل و پەلی سەربازی، هێنان و دەست بەســەر داگرتنــی (٢٤) ئۆتــۆمبیلی حکــومی و ســەربازی، دەســتکەوتی پێشمەرگەکان بووە. لەهەموو چالاکییەکاندا: (١٠) پێشمەرگە شەهید و (١٦) بریندار هەبووە. ڕێگای ئازادی، ژ (١٠)، ساڵی دووەم، ئەیلولی ١٩٨٢، ل٣.
- ١٩٨٢/٧/٣٠: پێشمەرگەکانی هەرێمی هەشتی دەشتی هـەولێر، کـەمینێکیان لەسەر ڕێگای پردێ– هەولێر، دانایـەوە. سـەیارەیەکی سـەربازی دەکەوێتـە کەمینەکەوە. پاش ڕووبەڕووبوونەوە، عەقیدێك و نائب عەریفێك و سـەربازێك بـەدیلی دەگیرێـن. ڕێگـای ئـازادی، ژ (٩)، سـاڵی دووەم، ئـابی ١٩٨٢، دوا لاپەڕە.
- شەوی ٤–١٩٨٢/٨/٥: پێشمەرگەکانی هەرێمی (١٢)ی هەنـدرێن و کۆمیتـەی ناوچەی ڕواندزی حزب، لەکاتژمێری هەشتی ئێوارە تـا کاتـژمێر سـێی شـەو، دەسـتیان بەسـەر تـەواوی شـاری ڕەوانـدزدا گـرت و لەبنکـە و بارەگاکـانی ڕژێمیاندا. پاشان، لەمزگەوتی (باویل ئاغا)، بەبڵندگۆ وتارێکیان خوێنـدەوە. لەگەڕانەوەیاندا، تووشی کەمینێکی سـەربازی بـوون. کەمینەکـە شـکێندرا و پێشمەرگەیەك بەسووکی بریندار بوو. ڕێگـای ئـازادی، ژ (٩)، سـاڵی دووەم، ئابی ١٩٨٢، دوا لاپەڕە.
- ١٩٨٢/٨/١٧: پێشــمەرگەکانی هــەرێمی (١ و ٥)ی ســەر بــەلقی سـلێمانی،

لەگوندی (گردەنازێ)ی دەڤەری شارەزوور، لەرژێم دێنە دەست و هەشت موخابەرات دەکوژن و دەست بەسەر چەکەکانیاندا، دەگرن. رێگای ئازادی، ژ (١٠)، ساڵی دووەم، ئەیلولی ١٩٨٢، دوا لاپەڕە.

- ١٩٨٢/٩/١٤: هێزێکی هاوبەشی هەرێمی (٧)ی قەرەچوغ و قوەی زورگەزراو، سەعات چواری ئێوارە، لەهێرشێکی کتوپڕدا، دەستیان بەسەر گوندی (زمارە)دا گرت و جەیش شەعبیەکانیان چەك کرد. رێگای ئازادی، ژ (١٠)، ساڵی دووەم، ئەیلولی ١٩٨٢، دوا لاپەڕە.
- ١٩٨٢/١٠/١٢: هێزێکی زۆری رژێم، بەپاڵپشتی چەندین تانك و زرێپۆش و چوار هەلیکۆپتەر، هێرشیان کردە سەر گوندی (بەردەسپی) لەبەستی (شرغە). پێشمەرگەکانی هەرێمی هەشتی دەشتی هەولێر و هەرێمی حەوتی قەرەچوغ لێیان دێنە دەست. رژێم زیانێکی زۆری بەرکەوت. پێشمەرگەیەك بەناوی (حەمید یابە)، سەر بەهەرێمی حەوت شەهید دەبێت، چواری تریش بریندار دەبن. ئازاد کاکل، ل٤٤-٤٥.
- ١٩٨٢/١٠/٢١: هێزێکی پێشمەرگە کەپێکهاتبوون لەقوەی زورگەزراو، کەرتی (٦)ی هەرێمی هەشتی دەشتی هەولێر، ناوچەی دەشتی هەولێر، بەمەبەستی هوشیارکردنەوەی جەماوەر و تەمبێ کردنی پیاوانی رژێم، بەرەو بناری قەرەچوغ بەڕێکەوتن. پاش تەواو بوون و ئەنجامدانی کارەکانیان، لەشەوی ٢٨-١٩٨٢/١٠/٢٩، بەرەو بەستی (شرغە) دەگەڕێنەوە. لەنزیك گوندی (منارە)، دەکەونە کەمینی جاشەکان. پاش رووبەڕووبوونەوە، دوو پێشمەرگە بەناوەکانی (کاکە زیاد حەسەن) فەرماندەی مەفرەزەی ناوچەی دەشتی هەولێر و (خەسرەو ئیسماعیل) پێشمەرگەی ناوچەی دەشتی هەولێر، شەهید دەبن. هەردوو شەهید خەڵکی گوندی (کەردن)ی سەر بەناحیەی قوشتەپە بوون. پاش تەواوبوونی شەڕ و شکاندنی کەمینەکە، هێزەکە دەگەڕێتەوە چیای قەرەچوغ. رژێم هێرشیان دەکاتە سەر، جارێکی تریش شەڕ دەقەومێت. ئازاد کاکل، ل٤٦-٤٧.
- ١٩٨٢/١١/٧: هێزێك لەپێشمەرگەکانی هەرێمی (٤)، لەسەر جادەی گشتی نێوان سورداش و دوکان، کەمینێك دادەنێتەوە. لەئەنجامدا کاروانێکی

سەربازی دەکەوێتە کەمینەکەوە. ئامیر فەوجی سوسێ و دوو ئەفسەری تر، دەکوژرێن لەگەڵ (١٠) سەرباز. دەستکەوتی پێشمەرگەکان (٨) کلاشینکۆف و هەندێك کەلوپەلی سەربازی. رێگای ئازادی، ژ (١١)، ساڵی دووەم، تشرینی یەکەم و دووەمی ١٩٨٢، دوا لاپەڕە.

- ١٩٨٢/١١/١٣: هێزێکی هاوبەش لەپێشمەرگەکانی بارەگای هەرێم و کەرتی دووی هەرێمی چوار و کۆمیتەی ناوچەی دوکان، کەمینێکیان لەسەر رێگای گشتی نێوان سلێمانی– دوکان، نایەوە. لەکاتژمێر (٣.٣٠)ی پاش نیوەڕۆ لەنزیك سەربازگەی (کانی خان)، ئیڤایەکی عەسکەری دەکەوێتە کەمینەکەوە. لەئەنجامدا، ئیڤایەکە تێك و پێك شکێنرا و (١٠) سەرباز کوژرا و پێنجی تریش بریندار بوون. رێگای ئازادی، ژ (١٢)، ساڵی دووەم، کانوونی یەکەمی ١٩٨٢، ل٣.
- شەوی ١٣–١٩٨٢/١١/١٤: مەفرەزەیەك لەپێشمەرگەکانی لقی هەولێر، بەهاوکاری کەرتی (١)ی سەر بەهەرێمی (١١)ی باواجی، دەچنە ناو ناحیەی دێگەڵە و دەست بەسەر تەواوی دەرمانخانەکانی نەخۆشخانەکەدا دەگرن و دەیگوازنەوە ناوچە ئازادکراوەکان. رێگای ئازادی، ژ (١١)، ساڵی دووەم، تشرینی یەکەم و دووەمی ١٩٨٢، ل٥.
- ١٩٨٢/١١/١٤: مەفرەزەیەکی کەرتی (٢)ی سەر بەهەرێمی هەشتی دەشتی هەولێر، لەسەر رێگای نێوان هەولێر– مەخمور، خەبیرێکی دانیمارکی بەناوی (پاینس فردیکنە) بەسەیارەکەیەوە دەڕفێنن. ناوبراو خەڵکی دانیمارك، دانیشتووی (کۆپنهاگن) بووە. رێگای ئازادی، ژ (١١)، ساڵی دووەم، تشرینی یەکەم و دووەمی ١٩٨٢، ل٤.
- ١٩٨٢/١١/٢٥: هێزێکی هاوبەش کەپێکهاتبوون لەکۆمیتەی ناوچەی هەولێر و هەرێمی هەشت و حەوت و قوەی زورگەزراو چوونە ناوچەکانی گوێڕ و دیبەگە و مەخمور. لەشاخی قەرەچوغ، رووبەڕووی هێزێکی زۆری جاش و ئیستخبارات بوونەوە. شەڕ لەسەعات (٧)ی بەیانیەوە تا شەو بەردەوام بوو. لەهێزەکەی رژێم، زیاتر لە (٢٠) جاش کوژران و ژمارەیەکیشیان لێ بریندار بوو. پێشمەرگەیەکیش شەهید بوو بەناوی (قاسم سەلیم) سێقوچانی، دوانی

تریش بریندار بوون. ڕێگای ئازادی، ژ (١٢)، ساڵی دووەم، کانوونی یەکەمی ١٩٨٢، ل٤.

- ١٩٨٢/١٢/١٥: هێزێکی هاوبەش لەپێشمەرگەی هەرێمەکانی (١، ٢، ٥) و کۆمیتەی ناوچەی گەرمیان و کۆمیتەی ناوچەی هەڵەبجە و کەرتی بارەگای لقی سلێمانی، هێرشیان کردە سەر مۆلگا و ڕەبایەکانی جاش و سوپا لەناو سەید سادق و دەوروبەری. لەم شەڕەدا، کەسێ سەعاتی خایاند، (٣٥) سەرباز و جاش کوژران. پاشان ڕژێم کوێرانە بۆردومانی ناوچەکەی کرد کەبووە هۆی شەهید بوونی ئافرەتێك و دوو منداڵیش بریندار بوون. ڕێگای ئازادی، ژ (١)، ساڵی سێیەم، کانوونی دووەمی ١٩٨٣، ل١ و ٢.
- شەوی ١٥-١٩٨٢/١٢/١٦: هێزێکی هەرێمی (٧)ی قەرەچوغ، لەنزیك گوندی (بیرە عارەبان)ی سەر بەناحیەی قوشتەپە، دەکەونە کەمینی جاش و مەفاریز خاسەی دائیرەی ئەمنی قوشتەپە. لەئەنجامدا یازدە پێشمەرگە لەناو عارەبانەی تراکتۆر شەهید دەبن. شەهیدەکان (ڕەمەزان عەبدولڕەحمان، ڕەشاد بەردێنە، شێرزاد هەینی، مزەفەر عوسمان، نوری خورمەڵە، ڕەمەزان ئەحمەد، ئەکرەم مەولود، ڕەحمان ئیسماعیل، سالم عومەر، ئیسماعیل نورەدین، ڕەحمان سەعید). پێنج پێشمەرگەش بریندار دەبن. ئازاد کاکل، ل٥١-٥٢.
- ١٩٨٣/١/١٠: مەفرەزەیەك لەپێشمەرگەکانی هەرێمی (١٥)، لەسەر ڕێگای گشتی کۆیە- ڕانیە، کەمینێکیان دانایەوە. سەیارەیەکی تویتا سالۆن کەوتە ناو کەمینەکە و سەرنشینەکانی بەدیل گیران، بریتی بوون لە: ملازمی دوو ئەستێرەی پۆلیس (عزەدین وەلید خالید)، خەڵکی موسڵ، معاون پۆلیس لەچوارقوڕنە. پۆلیس مخابر (موشتاق ئەحمەد خدر). کلاشینکۆفێك و دەمانچەیەك و سەیارەیەکی تویتا، دەستکەوتی پێشمەرگەکان بوو. ڕێگای ئازادی ژ (١)، ساڵی سێیەم، کانوونی دووەمی ١٩٨٣، ل١-٢.
- ١٩٨٣/١/٢٤: هێزێك لەپێشمەرگەکانی دەشتی هەولێر، لەسەر ڕێگای سەرەکی هەولێر- کۆیە، کەمینێك دادەنێنەوە. سەیارەیەکی عەسکەری دەکەوێتە کەمینەکە و پێشمەرگەکان دەیدەنە بەر دەستڕێژی گوللە.

لەئەنجامدا، مقەدەمێکی عەسکەری بەناوی (عەبدولعەزیز)، ژمارەی ناسنامە (٤٠٣٢)، لەگەڵ عەریفێك دەکوژرێن. رێگای ئازادی، ژ (٢)، ساڵی سێیەم، شوباتی ١٩٨٣، ل١.

- شەوی ١١-١٩٨٣/٢/١٢: دوای مۆرکردنی رێککەوتننامەی نۆزدە قۆڵی تەرابلس لەلیبیا، بەچەند رۆژێك، هێزێکی بەرەی جود کەپێکهاتبوون لە: حزبی سۆسیالیست، شیوعی، پارتی، پاش ئەنجامدانی چالاکیەك لەدژی هێزەکانی رژێم دەگەنە گوندی (نێرەگێن)ی بەستی (شرغە) و لەوێ دەمێننەوە. هەر هەمان شەو، هێزێکی زۆری (یەکێتی نیشتمانی کوردستان)، چواردەوری گوند دەگرن و دەیاندەنە بەر رێژنەی چەکی سووك و ئارپیجی. پاش شەڕێکی (١٩) سەعاتی، (١١) پێشمەرگە شەهید دەبن، کەدوانیان پاش بەدیل گرتنیان، شەهید دەکرێن. پێشمەرگە شەهیدەکانی سۆسیالیست: (سەلام ئەبوبەکر، عوسمان حەمەد میرەکانی، قاسم ئەبوبەکر، زرار حەمەد داود، سابیر عومەر، ناسیح حاجی رەسول، عومەر دیبەگەیی، عەبدوڵڵا تاڵەبانی). شەهیدەکانی حزبی شیوعی: (مەحمود قادر، نادر چۆمە زەردەرەیی، گەیلان). رێگای ئازادی، ژ (٣)، ساڵی سێیەم، ئازاری ١٩٨٣، دوا لاپەڕە.
- ١٩٨٣/٢/١٦: هێزێکی سەر بەهەرێمی یازدەی باواجی دەیانەوێت بچنە گوندی (نێرەگێن) و لەگەڵ هێزە شەڕکەرەکەی سۆسیالیست یەك بگرنەوە، لەرێگادا، لەنێوان گوندی سماقە و بایز ئاغادا، بەسەر کەمینێکی یەکێتیدا دەکەون. لەئەنجامدا، (بەکر حەمە)ی فەرماندەی هەرێم و (محسین بایز)ی جێگری و (قەهار قەرچناغەیی) فەرماندەی کەرت، بریندار دەبن. سەید کاکە، ل٢٤٢.
- ١٩٨٣/٣/٢١: هێزێکی هاوبەش کەپێکهاتبوون لەقوەی زورگەزراو و کەرتی شەشی سەر بەهەرێمی هەشتی دەشتی هەولێر و مەفرەزەیەکی پارتی دیموکراتی کوردستان، چوونە ناو ناحیەی گوێڕ و لەبارەگاکانی ئەمن و جەیشی شەعبیان دا، لەئەنجامدا: (٧) ئەمن کوژرا و پێنجی تریش بریندار بوون. هەروەها دوو جەیشی شەعبیش کوژران. رێگای ئازادی، ژ (٣)، ساڵی

سێیەم، ئازاری ١٩٨٣، ل١.

- شـەوی ٢٤-١٩٨٣/٣/٢٥: هێزێکـی قـوەی ئاسـۆس لـەکاتی پەڕینـەوەیان لەچـۆمی (سـەندۆڵان)، هێزێکـی یـەکێتی تەقـەیان لێدەکـەن. لەئەنجامـدا، پێشـمەرگەیەکی سۆسیالیسـت بـەناوی (عوسمـان حـاجی ڕۆسـتەم) شـەهید دەبێت. ڕێگای ئازادی، ژ (٣)، ساڵی سێیەم، ئازاری ١٩٨٣، دوا لاپەڕە.
- ١٩٨٣/٤/١٩: چـوار هەلیکۆپتـەر لـەکاتی رووماڵکردنی بەسـتی شـرغە، بۆردومـانی هێزێکـی سۆسیالیسـت دەکـات، لەئەنجامـدا، دوو پێشـمەرگە بەناوەکانی (لوقمان تەڵعەت و هەڤاڵ ئیسماعیل) شەهید دەبن و سێی تریش بریندار دەبن. ئازاد کاکل، ل٩٤-٩٥.
- ١٩٨٣/٤/٢٨: هێزێکی سەر بەبەرەی جود، هێرشیان کردە سـەر بارەگـای مەڵبەندی سێی یەکێتی لەگوندی بالیسان. دوای شەڕێکی خوێناوی، داگیری دەکەن. زیانی هەموو لایەنەکان لەم شەڕەدا: یازدە شەهید و بیست برینـدار بوو. ئازاد کاکل، ل٩٧.
- ١٩٨٣/٥/١: جەولەی یەکەمی شەڕی (ئاشقولکە و پشت ئاشـان)، کەلـە ٥/١ دەستی پێکرد و لە ٥/١٣ کۆتایی پێهات، سۆسیالیسـت لـەم شـەڕەدا، پێـنج پێشمەرگە و حزبی شیوعی زیاتر لە (٦٠) شەهیدی دەبێت.
- ١٩٨٣/٦/١: مەفرەزەیەکی سەر بەهەرێمی هەشتی دەشـتی هـەولێر کەلـەنۆ پێشمەرگە پێکهاتبوون، لەترسی هێزەکانی یەکێتی خۆیـان لەچـەمی گونـدی (قەرە سالم)ی سـەر بەناحیـەی ئـاڵتون کـۆپری، شـاردبۆوە. یـەکێتی چـوار دەوریـان دەگـرن، شـەڕ دەسـت پێـدەکات. هەنـدێك لەپێشـمەرگەکان پـاش تەسـلیم بـوون شـەهید دەکـرێن. نـاوی شـەهیدەکان: (وەلی حەمـەد ئـەمین، عەبدولکەریم حوسـێن، کـاوە عومـەر، نەسـرەدین یاسـین، عوسمـان عومـەر، فەرهاد شوکر، نەسرەدین خورشید، ئـازاد رەحمـان). ئـازاد کاکـل، ل١٣٨-١٣٩.
- ١٩٨٣/٦/١٥: هێزێکی قوەی هەیبـەت سـوڵتان، لەگونـدی سمـاقوڵی گرتـك، دەکەونە کەمینی هێزێکی یەکێتییەوە. پاش شەڕێکی خوێناوی، فەرمانـدەی قوەی هەیبەت سوڵتان (دلزار حوسێن)، شەهید دەبێت. ئازاد کاکل، ل١٤٠.

- ١٩٨٣/٧/١٥: هێزێکی زۆری ڕژێم لە (سوپا و جاش و ئیستخبارات)، هێرشیان کردە سەر پێشمەرگەکانی کۆمیتەی ناوچەی رواندز و هەرێمی (١٢) لە (باسکە درێژ و گەلی مێگر). شەڕێکی سەخت داکەوت کەلەسەعات نۆی بەیانییەوە تاوەکو چواری عەسر بەردەوام بوو. زیانەکانی رژێم: (کوشتنی چوار سەرباز و جاشێك). پێشمەرگەیەکیش بریندار بوو. رێگای ئازادی، ژ (٥)، ساڵی سێیەم، ئابی ١٩٨٣، دوا لاپەڕە.
- ١٩٨٣/٧/٢٧: مەفرەزەیەکی سەر بەهەرێمی (٩)ی باڵەك، هێرشیان کردە سەر رەبیە سەربازییەکانی سەر چیای (بەردەبووك)ی پشت شارۆچکەی چۆمان. شەڕەکە سێ سەعاتی خایاند. لەئەنجامدا: ئەفسەرێك و سێ سەرباز کوژران. رێگای ئازادی، ژ (٥)، ساڵی سێیەم، ئابی ١٩٨٣، ل٨.
- ١٩٨٣/١٠/١٥: مەفرەزەیەکی کەرتی (٢)ی سەر بەهەرێمی هەشتی دەشتی هەولێر، بەفەرماندەیی (عەباس عەلی سۆر) دەچنە ناو شاری هەولێر و سەعات ١١ی شەو لەگەڕەکی ئیسکان، لەگەڵ هێزەکانی رژێم رووبەڕوو دەبنەوە. (عەباس)ی فەرماندەی کەرت بەبرینداری دەکەوێتە دەست هێزەکانی رژێم، دوای ساڵێك لەزیندان مانەوە، لەسێدارە دەدرێت. ئازاد کاکل، ل٤٣.
- ١٩٨٣/١١/٦: پێنج پێشمەرگەی سۆسیالیست لەگوندی (سێناڵە)ی نزیك قوشتەپە رووبەڕووی هێزێکی رژێم لەسەرباز و جاش و جەیشی شەعبی دەبنەوە. پاش شەڕێکی قورس، سێ جەیشی شەعبی دەکوژرێن و پێشمەرگەیەکیش بریندار دەبێت. رێگای ئازادی، ژ (٧)، ساڵی سێیەم، کانوونی یەکەمی ١٩٨٣، ل١ و ٧.
- ١٩٨٤/١/١: هێزێکی هاوبەش کەپێکهاتبوون لەپێشمەرگەکانی هەرێمی (١) و (٤)، سەعات (٨.٣٠) شەو هێرشیان کردە سەر رەبایەکانی نێوان (کێلەکەوە و شانەدەری) و، دەستیان بەسەردا گرت. لەئەنجامدا: پێنج سەرباز کوژران و دووی تریش بەدیل گیران. رێگای ئازادی، ژ (٢١)، شوباتی ١٩٨٤، ل٦.
- ١٩٨٤/١/١٦: پێشمەرگەکانی سەر بەلقی بادینان، لەسەر رێگای گشتی (باتوفە)، کەمینێکیان دانایەوە. زیلێکی سەربازی کەوتە کەمینەکەوە،

لەئەنجامدا: (٩) سەرباز كوژران و بریندار بوون. ڕێگای ئازادی، ژ (٢٢)، ئازاری ١٩٨٤، دوا لاپەڕە.

- شەوی ١٤-١٥/٢/١٩٨٤: مەفرەزەیەكی سەر بەقوەی هەورامان، بۆ ماوەی یەك سەعات، ڕەبایەكانی دەوروبەری (سەید سادق)یان بەچەكی سوك و قورس گوللەباران كرد. لەئەنجامدا، سەربازێك كوژرا و، یەكێكی تریش بریندار بوو. ڕێگای ئازادی، ژ (٢٢)، ئازاری ١٩٨٤، ل٥.
- شەوی ٢٥-٢٦/٢/١٩٨٤: پێشمەرگەكانی سەر بەلقی بادینان، هێرشیان كردە سەر بارەگاكانی ڕژێم لەناحیەی (دەرگار عەجەم)، زیانێكی زۆریان لەڕژێم دا. ڕێگای ئازادی، ژ (٢٢)، ئازاری ١٩٨٤، ل٥.
- ١١/٣/١٩٨٤: مەفرەزەی شەهید (دلزار)ی سەر بەناوچەی ڕواندز، چوونە ناو شارۆچكەی خەلیفان. بلاوكراوەكانی حزبیان بلاو كردەوە، پاشان بەئارپیجی و چەكی سووك لە (منەزەمە و مەركەزی پۆلیس و خەستەخانەی سەربازی و ڕەبیەی تانكی)یان دا. زیانەكانی ڕژێم: كوژرانی دوو جەیشی شەعبی و سەربازێك. مەفرەزەكەش بەسەلامەتی گەڕانەوە. ڕێگای ئازادی، ژ (٢٣)، نیسانی ١٩٨٤، دوا لاپەڕە.
- ١٨/٣/١٩٨٤: مەفرەزەیەكی تایبەتی سەر بەلقی هەولێر، لەسەر جادەی شەست مەتری، نزیك مزگەوتی سپی، تەقەیان لە (قاسم زیارەتی) كرد، لەئەنجامدا، ناوبراو كوژرا، (جەلال ئاكۆ)ش بریندار بوو. ئەم دوو جاشە سەر بەمەفرەزە خاسەی (وەهاب عەیشێ) بوون. ڕێگای ئازادی، ژ (٢٣)، نیسانی ١٩٨٤، ل٧.
- شەوی ٢٦-٢٧/٧/١٩٨٤: مەفرەزەیەك لەپێشمەرگەكانی هەرێمی (٣)ی شارباژێڕ، چوونە ناو شاری سلێمانی. لەسەر جادەی سی مەتری گەڕەكی شەهیدان، دوو سەیارەی پۆلیسی فریاكەوتن دەدەنە بەر دەستڕێژی گوللە. لەئەنجامدا هەردوو سەیارەكە پەكیان دەكەوێت و سێ پۆلیس دەكوژرێن و دوانی تریش بریندار دەبن. مەفرەزەكەش بەسەلامەتی دەگەڕێتەوە. ڕێگای ئازادی، ژ (٢٦)، ئابی ١٩٨٤، دوا لاپەڕە.
- ١/١١/١٩٨٤: هێزێكی هاوبەش لەپێشمەرگەكانی هەرێمی (٩)ی باڵەكی سەر

بەحزبی سۆسیالیست و سریەی شەهید (خدر کاکل)ی حزبی شیوعی، هێرشیان کردە سەر مۆڵگەکانی رژێم لەگوندی (ئۆمەراوە و ناوکێلەکان)، کەدەکەونە سەر رێگای گشتی رواندز- چۆمان. هێزەکە بەهاوەنی (٦٠) ملم و ئاربیجی و چەکی سووک، بارەگای لیوا و دوو فەوجی سەر بەلیوا و کەتیبەی مەدفەعیان ئاگرباران کرد. زیانەکانی رژێم: کوشتن و بریندار بوونی (٧٠) سەرباز. لەکارخستن و تێکشکاندنی تۆپێکی مەیدان و دۆشکەیەك و سووتاندنی (٩) سەیارەی سەربازی. رێگای ئازادی، ژ (٢٧)، تشرینی دووەمی ١٩٨٤، ل١.

- ١٩٨٤/١١/٢: سەعات (١٠)ی سەر لەبەیانی، مەفرەزەیەکی تایبەتی سەر بەهەرێمی (٨)ی دەشتی هەولێر، لەناو جەرگەی شاری هەولێر، لەگۆڕەپانی کۆتر سەلام، تاوانبار (محەمەد عەلی سۆر) دەکوژن. تاوانباری ناوبراو، لەساڵی ١٩٨٢، بەهاندان و دەست لەپشتدانی رژێم، دەبێتە پێشمەرگە و، (سەعید عەلی سۆر)ی برای دەکوژێت و تەسلیم بەرژێم دەبێتەوە. سەعید عەلی سۆر، فەرماندەی کەرت بوو لەهەرێمی (٨). رێگای ئازادی، ژ (٢٧)، تشرینی دووەمی ١٩٨٤، دوا لاپەڕە.
- شەوی ٢٠-١٩٨٤/١٢/٢١: پێشمەرگەیەکی سەر بەکەرتی زاخۆ نارنجۆکێکی دەستی فرێدایە ماڵی تاوانبار (حاجی ئەحمەد). زیانەکانی نەزانراوە. بەهدینان، ژمارە (٣)، کانوونی دووەمی ١٩٨٥، دوا لاپەڕە.
- ١٩٨٥/١/١٢: مەفرەزەی شەهید (برهان)ی سەر بەکەرتی یەکی زاخۆ، کەمینێکیان لەنێوان (سێکوتکێ و زەمبیل فرۆش) لەسەر شەقامی زاخۆ- باتوفە، دانایەوە. دەوریەکی رژێم کەوتە کەمینەکەوە. لەئەنجامدا، سێ جەیشی شەعبی کوژران و هەندێکی تریش بریندار بوون. بەهدینان، ژ (٣)، کانوونی دووەمی ١٩٨٥، دوا لاپەڕە.
- ١٩٨٥/٢/٧: هێزێکی زۆری رژێم کەپێکهاتبوون لەسوپا و جاش و موخابەرات، هێرشیان کردە سەر هێزێکی سۆسیالیست لەگوندی (ناوگردان)، لەناوچەی شارەزوور. شەڕێکی گەورە قەوما. رژێم شکا و (١٢) جاش کوژران و (٣٠)ی تریش بریندار بوون. هێزەکەی پێشمەرگەش (٩) برینداری سووکی

هەبوو. لەم شەڕەدا، مەسئولی موخابەراتی سەید سادق کوژرا. محەمەدی حاجی مەحمود، بەرگی دووەم، ل٢٣٥.

- ١٩٨٥/٦/٢٦: رژێم هێرشی کردە سەر (بانی شار) و بارەگای هەرێمی (٢)ی قوەی سیروان. شەڕەکە سێ سەعاتی خایاند، چەندین سەرباز کوژران، چواریش بەدیلی گیران. دەستکەوتی پێشمەرگە: هاوەنێکی (٦٠) ملم و چەند چەکێکی سووك و کەل و پەلی سەربازی بوو. محەمەدی حاجی مەحمود، بەرگی دووەم، ل٢٧٣.

بەشی دەیەم

ژیاننامەی بەشێك لەکەسایەتیەکانی سۆسیالیست

١-ساڵح یوسفی:

ساڵح عەبدوڵڵا نەجمەدین مەلا تەها یوسفی، ناسراو بەسەیدا ساڵح یوسفی، لەبنەماڵەیەکی نیشتمانپەروەری ئایینی لەساڵی ١٩١٨، لە (بامەڕنێ)ی سەر بەقەزای ئامێدی لەدایك بووە. باپیرەی گەورەی یەکێك بووە لەو کەسانەی کەدژی دەسەڵاتی عوسمانییەکان، جەنگاوە و، بەشداری شۆڕشی بنەماڵەی بەدرخانییەکانی کردووە. عەبدوڵڵای باوکی یوسفی، زانایەکی ئایینی خاوەن باوەڕنامە و ڕێگەپێدراو بووە. سەیدا ساڵح، خوێندنی سەرەتایی لە (بامەڕنێ)، تەواو کردووە. بۆ بەردەوامبوون و تەواوکردنی قۆناغەکانی خوێندن، چۆتە بەغدا و، قۆناغی دوا ناوەندی لەساڵی ١٩٣٨دا، لەدواناوەندی (ئال ئەلبەیت)، تەواو کردووە و، هەر ئەم ساڵە، بەپیشەی مامۆستا، لەشارۆچکەی (هەریر)، دامەزراوە. دوای ماوەیەکی کەم، بەنیازی تەواوکردنی خوێندنی باڵا گەڕاوەتەوە بەغدا و، لەساڵی خوێندنی ١٩٤٢-١٩٤٣، بەپلەی نایاب، خوێندنی باڵای لەکۆلیژی شەریعە تەواو کردووە. لەبەر ئەوەی نمرەکانی زۆر باش بووە، دەوڵەت بڕیاری داوە بینێرێتە زانکۆی ئەزهەر لەقاهیرە، تاوەکو ببێتە قازی... بەڵام لەبەر هەژاری و نەداری بنەماڵەکەیان، نەیتوانیوە بچێتە قاهیرە.

هەر لەم ساڵەدا، لەدادگای موسڵ بەفەرمانبەر، دامەزراوە. لەساڵی ١٩٤٧دا، بەهۆی چالاکی سیاسی، بۆ باشوری عێراق و شاری (حلە)، دوورخراوەتەوە. لەساڵی ١٩٤٩دا، بەر لێبووردن کەوتووە و لەدادگای شەنگال (سنجار)، دامەزراوە. دواتر، بۆ زاخۆ گواستراوەتەوە. لەساڵی ١٩٥٨دا، بۆ شاری موسڵ، گواستراوەتەوە و، بۆتە بەڕێوەبەری (ئەحوال ئەلقاصرین). لەساڵی ١٩٦٠، بەدواوە، ژیانی خۆی بەتەواوی بۆ سیاسەت و حزب تەرخان کردووە.

سەیدا یوسفی، لەتەمەنی هەژدە ساڵییەوە، خولیای سیاسەت بووە. لەساڵی ١٩٣٦دا، لەگەڵ هاوڕێیانی، ڕێکخراوی (بروسك)، دادەمەزرێنن. چالاکییەکانی ئەم ڕێکخراوە، هەر لەدەڤەری بادینان بووە. لەساڵی ١٩٣٩دا، لەگەڵ (ڕەفیق حیلمی، مستەفا عوزێری، یونس ڕەئوف دڵداری شاعیر، جەلال قادر، موسا عەبدولسەمەد، ڕۆستەم عەبدولجەبار) و چەندین هاوڕێی تری، (حزبی هیوا)، دادەمەزرێنن. یوسفی بۆتە لێپرسراوی ڕێکخستنەکانی هیوا لەکۆلێژی خانەی

مامۆستایانی باڵا و زانستەکان لەبەغدا. هەروەها، یەکەم ڕێکخراوی (حزبی هیوا)ی لەدەڤەری بادینان دامەزراندووە و سەرپەرشتی کردووە. دوای ئەوەی حزبی هیوا، کێشەی (چەپ و ڕاستی)، تێدەکەوێت، لەساڵی ١٩٤٤دا، هەڵدەوەشێتەوە. بەشێك لەئەندامەکانی، (حزبی ڕزگاری کورد)، لەساڵی ١٩٤٥دا، دادەمەزرێنن. سەیدا یوسفی، یەکێك بووە لەدامەزرێنەرانی. کە (ڕزگاری)، هەڵدەوەشێتەوە، (پارتی دیموکراتی کورد)، دواتر: (کوردستان)، لە ١٩٤٦/٨/١٦دا، دادەمەزرێنن.

سەیدا یوسفی، یەکێك بووە لەدامەزرێنەرانی پارتی و، بۆتە لێپرسراوی لقی بادینان (موسڵ)ی ئەم پارتە. لەدوای شۆڕشی چواردەی تەموز، لەساڵی (١٩٦٠)، یاسای دامەزراندنی حزب و ڕێکخراو و کۆمەڵەکان، دەرچووە، تاوەکو بتوانن بەئاشکرا و بەرەسمی چالاکی بنوێنن. بۆ ئەم مەبەستە، لە ١٩٦٠/١/١٩، هەریەك لە: (مستەفا بارزانی، ساڵح یوسفی، ئیبراهیم ئەحمەد، نوری شاوەیس، عومەر مستەفا، عەلی عەبدوڵڵا، مەلا عەبدوڵڵا ئیسماعیل، حیلمی عەلی شەریف، ئیسماعیل عارف، شەمسەدین موفتی)، داوایەك ئاڕاستەی حکومەت دەکەن. لە ١٩٦٠/٢/٩، قبوڵ دەکرێت و، (پارتی دیموکراتی کوردستان)، دەبێتە پارتێکی یاسایی ڕێگەپێدراو. دوای ئەوەی پەیوەندی نێوان پارتی و حکومەتی قاسم، بەرەو ئاڵۆزی دەچێت، حکومەت فشاری زۆری خستۆتە سەر ڕێکخراو و کەسایەتییە ناسراوەکانی پارتی. لە ١٩٦٠/١٠/١٥دا، سەیدا گیراوە و، بۆ زیندانەکانی بەغدا و ناسریە، دوور خراوەتەوە. لە ١٩٦٢دا، بۆ زیندانەکانی موسڵ، گواستراوەتەوە. هەر لەم ساڵەدا، ئازاد کراوە. دوای ماوەیەکی کەم، جارێکی تر، فەرمانی گرتنی بۆ دەرچووە، بەڵام ناوبراو خۆی ڕادەستی حکومەت، نەکردووە. لەساڵی ١٩٦٢دا، بۆتە لێپرسراوی لقی پێنجی پارتی لەبەغدا. پاش ڕووخانی حکومەتی قاسم و هاتنە سەر کاری بەعسییەکان لە ١٩٦٣/٢/٨، لەنێوان پارتی و حکومەت، دانوستاندن، دەستی پێکردووە. پارتی وەفدێکی چواردە کەسی بەسەرۆکایەتی مام جەلال و سەیدا یوسفی وەك جێگر، لەئازاری ١٩٦٣ ناردۆتە بەغدا. سەیدا، لەم کاتەی کەئەندامی وەفدی دانوستاندکار بووە لەبەغدا، لە ١٩٦٣/٦/٩، گیراوە و، بەدڕندانەترین شێوە

ئــازاری جەســتەیی و دەروونــی دراوە کەبۆتــە هــۆی شــکاندنی دەســتێك و پەراسووەکانی. ڕەوانەی زیندانـەکانی شـاری (حلـه) کـراوە. لەسـاڵی ١٩٦٤دا، ئــازاد کـراوە. ڕۆژنامەنووســی فەڕەنســی (ئــەریك ڕۆلاو Eric Rouleau)، کەلەســاڵی ١٩٦٤، بەمەبەســتی ئامــادەکردنی ڕاپۆرتێــك لەســەر شۆڕشــی کوردسـتان، هاتۆتـە کوردسـتان، سـاڵح یوسـفی بینیـوە. پاشـان ڕاپۆرتەکـەی لەڕۆژی ١٩٦٤/٧/٨، لەڕۆژنامەی (لۆمۆند)، بڵاو کردۆتەوە. ئەو لەڕاپۆرتەکەیدا نووسیویەتی: ساڵح یوسفی یەکێکە لەنوێنەرانی کـورد لەبەغـدا. مرۆڤێکـی بـاڵا بــەرز و لاوازە. لــەڕێگای ســەیرکردنی چــاوەکانییەوە، خــەمێکی قــووڵ دەخوێندرێتەوە... یەکێك بوو لەو کەسانەی کەئەندامی وەفدی بـاڵای شۆڕشـی کورد بـوو، بەعسـییەکان لـەحوزەیرانی ڕابـردوو– ١٩٦٤–دا، زینـدانیان کـرد و بەدڕندەترین شێوە ئازاری جەستەیی و دەروونیان داوە... لەگەڵ ئـەم ئـازار و ئەشــکەنجەدانە بێبەزەییانــە، وەك هەنــدێك لەشــاهیدحاڵەکان دەڵــێن: وای لەبەشێك لەجەلادەکان کردووە کەفرمێسـکی بـۆ بڕێـژن... لەگـەڵ ئـەم هـەموو ئازاردانەش، ناوبراو، ئازایانە بەرگەی گرتووە[٤٢٦].

دوای نــەمانی عەبدولســەلام عــارف لــە ١٩٦٦/٤/١٣ و هاتنــە ســەر کــاری (عەبدولڕەحمان عارف)ی برای، حکومەت جارێکی تر داوای دانوستاندن لەکورد دەکـات. لـە ١٩٦٦/٦/٢٢، وەفـدی شـۆڕش بەسـەرۆکایەتی حـەبیب کـەریم و ئەندامێتی: (ساڵح یوسفی و موحسین دزەیی و عەلی عەبدوڵڵا)، دەچنە بەغدا و، لەگــەڵ دەســەڵاتداران، کۆدەبنــەوە. لــە ١٩٦٦/٦/٢٩دا، ڕێککــەوتنێك و ئاگربەست، ڕادەگەیـەنرێت. دوای ئـەم ڕێککەوتنـە، لەسـاڵی ١٩٦٧، بەدەسـت پێشخەری ساڵح یوسفی، ڕۆژنامەی (التـآخی)، لەبەغـدا دەردەچێت و، نـاوبراو یەکێك بووە لەو کەسانەی کەبێ پسـانەوە کـاری بـۆ چارەسـەرکردنی کێشـەی کورد بەڕێگای ئاشتی و ڕێککەوتننامەی یازدەی ئازاری ساڵی ١٩٧٠، کردووە.

دوای مۆرکردنی ئـەم ڕێککەوتننامەیـە، چـەقی قوڕسـایی خـەباتی یوسـفی، لەناو شاری بەغدا بووە. لەم ماوەیەدا، کۆمەڵێك ئەرك و لێپرسراویەتی لەئەستۆ گرتووە. لەوانە:

– لە ١٩٧٠/٣/٢٩، بۆتە وەزیری دەوڵەت بۆ کاروباری کورد.

- جێگری سەرۆکی کۆمەڵەی هاوکاری و دۆستایەتی عێراق– سۆڤیەت.
- بەرپرسی لقی (٥)ی پارتی لەبەغدا.
- ئەندامی ئەنجوومەنی ئاشتی و هاوکاری جیهان.
- ئەندامی ئەنجوومەنی ئاشتی و هاوکاری لەعێراق.
- ئەندامی کۆمیتەی ئاشتی بۆ جێبەجێ کردنی خاڵەکانی رێککەوتننامەی ئازار.
- ئەندامی ئەنجوومەنی نەخشەکێشانی پەروەردەیی.
- بەرپرسی سەرپەرشتیکردنی رێکخراوی یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان.
- بەرپرسی سەرپەرشتیکردنی سەندیکای کرێکاران و یەکێتی جوتیارانی کوردستان.

هەروەها کۆمەڵێك ئەرکی رۆشنبیری و ئەدەبی و رۆژنامەگەریی لەدوای یازدەی ئازاری ١٩٧٠، لەئەستۆ گرتووە، لەوانە:

- سەرنووسەری رۆژنامەی (التآخی)، بەزمانی عەرەبی.
- سەرنووسەر و خاوەن ئیمتیازی رۆژنامەی (برایەتی)، بەکوردی.
- سەرنووسەری گۆڤاری (رۆژی کوردستان)، بەزمانی کوردی و عەرەبی.
- سەرنووسەری گۆڤاری (ئەستێرە)، بەزمانی کوردی، بۆ منداڵان.
- سەرنووسەری گۆڤاری (نووسەری کورد).
- سەرۆکی کۆمەڵەی رۆشنبیری کوردی لەبەغدا[٤٢٧].

سەیدا، دژی هەڵگیرساندنەوەی شەڕی ئازاری (١٩٧٤) بوو. بەهەموو شێوەیەك نێوەندگیری لەنێوان سەرکردایەتی شۆڕشی کورد و حکومەت دەکرد، تاوەکو بەندەکانی رێککەوتننامەکە، جێبەجێ بکرێ. ناوبراو دواخستنی جێبەجێ کردنی بەندەکانی رێککەوتننامەکەی بەباشتر دەزانی لەدووبارە هەڵگیرساندنەوەی شەڕ. هەر ئەم نیەت پاکی و ئاشتیخوازییەی وای لەحکومەت کردووە کەهەوڵی لەخشتە بردنی بدەن و لەسەرکردایەتی پارتی و شۆڕشی کوردستان، دووری بخەنەوە. بۆ جێبەجێ کردنی ئەم مەبەستەیان، لەسەرەتای ساڵی ١٩٧٤ و پێش هەڵگیرساندنەوەی شەڕ، (نەعیم حەداد)، کەئەوکات یەکێك

بـووه لەسـەرکردە باڵاکـانی بـەعس و حکومـەت، داوا لەیوسـفی دەکـات، واز لەسـەرکردایەتی پـارتی بهێنێـت. ئـەوکات، حکومـەت ئامادەیـە، چ پۆسـتێکی وزاری، دەخوازێت، ئەوان پێیدەدەن. لەبەرامبەر ئەم داوایەی (نەعیم حـەداد)، یوسـفی وەڵامـی دەداتـەوە و دەڵێـت: کاکـە نـەعیم، هەرچـەندە ئێسـتاکە تـۆ ئەندامی سەرکردایەتی شـۆڕش و سـەرکردایەتی هەرێمایـەتی حزبـی بـەعس و، هـاوڕێی گیـانی بـەگیانی لێپرسـراوەکانی تـری، ئـەوجا، زۆر جـاران گـوێم لـەهاوڕێکانت بـووە کـەپێت دەڵـێن: تـۆ بەبنەچـە عێراقـی و عـەرەب نیـت و ئەحوازی، واتە ئێرانیت... ئەگـەر هـاتوو مـن خیانـەتم کـرد و، پۆسـتم لـەئێوە وەرگـرت، لەشـۆڕش و حـزب و میللەتەکـەم جیـا بوومـەوە، کەلەبنەچـەکەوە کـوردم، ئـەدی چـی بـەمن دەڵـێن؟! لـەم کاتـەدا، نـەعیم حـەداد، بێـدەنگی هەڵبژێرێت(٤٢٨).

پـاش نسـکۆی ١٩٧٥، پێچـەوانەی زۆربـەی سـەرکردە دیارەکـانی شـۆڕش، گەڕانەوە بۆ عێراق هەڵدەبژێرێت. ئەوەندەش بڕوای بەخۆی هەبوو کەحکومەت گوێی لێدەگرێت و، دەتوانێـت شـتێك بەشـتێك بکـات. کەدەگەڕێتـەوە بەغـدا، لێناگەڕێن بچێتەوە ماڵی خـۆی و، لـەهوتێلێك دەسـت بەسـەری دەکـەن. دوای ئەوەی خانەوادەکەشی لەئێران (نەغەدە)وە دەگەڕێنەوە بەغدا، ئینجـا ڕێگـای پێدەدەن بگەڕێتەوە سەر ماڵ و حاڵی خۆی، بـەڵام لـەژێر چـاودێرییەکی چـڕی دەزگاکانی ڕژێم. ناوبراو، دەستبەرداری هەوڵەکانی نابێت، لەماڵەوە نامەیـەکی دوور و درێـژی چـل لاپـەڕەیی، بـۆ سـەرۆك کۆمـار (ئەحمـەد حەسـەن بـەکر)، دەنووسێت. لەنامەکەدا، باسی رابردوو و تێکۆشانی خۆی لەدژی حکومەتە یەك لەدوا یەکەکانی عێراق بەحکومەتەکەی ئێستاشەوە، دەکات... لەگەڵ ئەمەشدا، چەندین ڕێگا چارە بۆ چارەسـەر کردنـی کێشـەی کـورد، دەخاتـەڕوو... بـەڵام لەبەر بوغرایی و نەشئەی سـەرکەوتن، ڕژێـم گـوێ بـەداواکانی نـادات و نامەکـە فەرامۆش دەکات(٤٢٩).

لەگەڵ فەرامۆش کردنی داواکانیشی، ئەو هەر لەهەوڵەکانی بەردەوام دەبێت. بۆیــە لەگــەڵ هاوڕێکــانی، ســەرەتای ســاڵی ١٩٧٦، ڕێکخـراوی (بزوتنــەوەی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردسـتان)، دادەمـەزرێنێت، تـاوەکو لەچوارچێوەی

ئەم ڕێکخراوەدا، هەوڵەکانی چڕتر بکاتەوە و، داوا و خواستەکانی، بگەیەنێتە دەسەڵاتداران.

ئەوان (حکومەت)، دەیانویست سەیدا وەك هەموو ئەو کوردانەی کەلەبەغدا لەژێر ناوی پارت و ڕێکخراوی کارتۆنیدا، کار دەکەن، لێ بکات... یان، پۆستێکی وزاری بدەنێ و، بێدەنگی بکەن. ناوبراو لەنێوان ساڵانی ١٩٧٠-١٩٧٤ لەبەغدا ژیابوو. چەندین پۆستی گرنگی هەبوو، بەپۆستی وەزیریشەوە، پەیوەندییەکی باشی لەگەڵ سەرۆك کۆمار (ئەحمەد حەسەن بەکر)، هەبوو. بۆیە، سەرۆك کۆمار داوای لێدەکات کەیەکێك لەم پۆستانە (سەرۆکی دیوانی سەرۆکایەتی کۆمار، سەرۆکایەتی ئەنجومەنی ڕاپەڕاندنی ناوچەی حوکمی زاتی، پۆستی سەفیری عێراق لەیەکێك لەوڵاتەکان)، هەڵبژێرێت، بەڵام ئەو هەموویان ڕەت دەکاتەوە و، وەڵامیان دەداتەوە: تەنها داواکاریم ئەوەیە کەنەتەوەکەم بەئازادی و یەکسانی لەسایەی هاتنەدی ئۆتۆنۆمیەکی ڕاستەقینەدا، بژیت[٤٣٠].

سەیدا، لەبەر ئەوەی پێشتر چەندین پۆستی حکومی و حزبی و ڕۆشنبیری هەبوو، پەیوەندییەکی باشی لەگەڵ باڵوێزخانەکانی وڵاتان لەبەغدا، هەبوو، بۆیە، کەکۆنگرەی لوتکەی عەرەبی لە ١٠/١٠/١٩٧٨ لەبەغدا بەسترا، لەترسی ئەوەی نەوەك ناوبراو، لابەلا و لەپەراوێزی لوتکەکەدا، پەیوەندی بەکەسایەتی و لێپرسراوە عەرەبەکانەوە بکات و داوایان لێبکات کەفشار بخەنە سەر حکومەت بۆ دۆزینەوەی ڕێگا چارەیەك، چەند هەفتەیەك، پێش بەسترانی کۆنگرە و، هەفتەیەکیش دوای تەواو بوونی، دائیرەی ئەمنی بەغدا، زیندانی و دەستبەسەری دەکات[٤٣١].

دوای ئەوەی لەکودەتایەکی سپیدا، (ئەحمەد حەسەن بەکر) لادەدرێ و (سەدام حوسێن)، دەبێتە سەرۆك کۆمار، سەدام، چەند گەشتێك و سەردانێك بۆ کوردستان دەکات، بەگفت و ڕەفتار ئەوە نیشان دەدات کەگرنگی بەکورد و ناوچەی حوکمی زاتی کوردستان، دەدات. لەم ڕوانگەیەوە، سەیدا، بەئومێدێکی زۆرەوە، یاداشتنامەیەکی یازدە لاپەڕەیی بۆ سەدام حوسێن دەنووسێت و داوای لێدەکات دامودەزگاکانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی پەرەپێبدات و دەست

هـەڵبگرن لەتێکـدان و ڕاگواسـتنی دێهاتـەکانی کوردسـتان. کـاتێکیش کەلـە ٢٢/٩/١٩٨٠، شەڕی عێراق– ئێران، هەڵدەگیرسێت، ڕژێم داوا لەسـەیدا دەکـات دژی ڕژێمی تازەی ئێران، بابەت بنووسێت و، لەڕۆژنامەکاندا، بـڵاوی بکاتـەوە. ئەو ناچێتە ژێر باری ئەم داوایە و ئامادە نابێت داخوازییەکانی ئەوان جێبـەجێ بکات[٤٣٢].

سەیدا، هەرچەندە دامەزرێنەر و بزوێنـەری سـەرەکی بزوتنـەوە بـوو، بـەڵام هاوڕێکانی، بەتایبەتیش ئەوانەی شاخ، زۆر گوێڕایەڵی نەبووینە.. ئەو هەمیشـە لەنامەکانیدا، ڕێنمایی ئەوەی دەکردن کەواقیعی بـن و واقیعیانـەش کۆمـەڵگای کوردی، بخوێننەوە... دروشمێك بەرز بکەنەوە، کەکۆمەڵگەی کـوردی بتوانێـت ئیستیعابی بکات. لەنامەکانیدا، داوای ئەوەی لێدەکردن کەواز لەبەرزکردنەوەی چمکی (سۆسیالیستی زانستی)، بهێنن...

لەڕۆژی ١٦/٤/١٩٨١، واتە: بیست و شەش (٢٦) ڕۆژ، پێش بەستنی یەکـەم کۆنگرەی حزب لە ١٢/٥/١٩٨١دا، ڕاپۆرتێکی دوور و درێژی بەدەستخەتی خۆی بـەزمانی عـەرەبی بـۆ نـاردوون و، ڕێنمـایی کـردوون کـەواز لـە (سۆسیالیسـتی زانسـتی) بهێـنن و، حزبەکـە تووشـی لـێکترازان نەکـەن. گـوێی لێنـەگیراوە و، ڕێنوێنییەکانی فەرامۆش کراوە.

ڕژێـم هەسـتی بـەجموجۆڵ و چـالاکی و داوا ئاشـکراکانی دەکـرد، بۆیـە: سـەرەڕای چـاودێری ئاشـکرا و کـۆنترۆڵ خسـتنە سـەری، بـەنیازی زانیـاری کۆکردنـەوە و، ناسـینی میوانـەکانی، خـەڵکی نزیـك لـەخۆی، بـەبیانووی جـۆر بەجۆرەوە، دەنارده لای... بۆ ئەم مەبەسـتە، زۆر جـاران گـەنجێکی پۆشـتە و ڕێکوپێك، بەبیانووی ئەوەی کەدەیەوێت نامەی ماجستێر لەسەر ڕۆژنامەگـەریی بنووسێت و سوود لەئەزموونی سەیدا، وەربگرێت، سەردانی ماڵەوەی کردووە... ڕۆژێکیان، لەپێش چاوی میوانەکان، سەیدا، بێ پێچ و پەنا بەگەنجەکە دەڵێت: براکـەم، مـن دەزانم تـۆ لەلایـەن حکومـەت و دائـیرەی ئەمنـەوە راسـپێردراوی کەچاودێری من بکەیت... بیروبۆچوونی من دەربارەی ڕۆژنامەگەریی، زۆر ڕوون و ئاشکرایە و، هەموو خەڵکیش ئەوە دەزانن، شتێکی تازەم پـێ نییـە... دوای ئـەوەی کەگەنجەکـە دەڕوات، یـەکێك لەمیوانـەکانی کەلەدانیشـتنەکەدا بـووە،

بەسەیدا دەڵێت: نەترسایت کەوا بەراشکاوی وەڵامی ئەم گەنجەت دایەوە؟!
سەیدا دەڵێت: لەچارەنووسی خۆم ناترسم، بەڵام ئەوەم پێناخۆش بوو کەئەو میوانم بوو، وام پێ گوت[٤٣٣].

چەند مانگێك پێش شەهیدکردنی، بارزان تکریتی، کەئەوکات سەرۆکی موخابەرات بووە، سەردانی ماڵەکەی کردووە و، لەبارەی شەڕی عێراق- ئێران، داوای هەڵوێست و روونکردنەوەی، لێکردووە.. سەیدا، لەوەڵامدا پێی گوتووە: من لەسەر ئەم بابەتە، هیچ را و بۆچوونێکم نییە، بەڵام لەبارەی پرۆسەی تەهجیر و تەعریب کەلەزاخۆوە تا خانەقینی گرتۆتەوە، دەتوانم رای خۆم بخەمەڕوو... بەم وەڵامە، (بارزان تکریتی)ش، تووشی سەرسوڕمان بووە و یەکسەر رۆیشتووە[٤٣٤].

سەیدا، نامە و رێنماییەکانی، لەرێگای (کاردۆ گەلاڵی و عەلی هەژار و محەمەد شاکەلی)یەوە، بۆ سەرکردایەتی شاخ، ناردووە. بۆ سەلامەتی و ئاشکرا نەبوونی لەئەگەری گیرانی نامەکان و، کەوتنە دەست رژێم، ناوی خواستراوی: (خاڵ سلێمان، ئەرشەد، رەفیق نادر)، بەکارهێناوە[٤٣٥].

رژێم، کەلەدەستەمۆ و رامکردنی سەیدا نائومێد دەبێت، پەنا بۆ تیرۆرکردنی دەبات. بۆ ئەم مەبەستە، دەزگاکانی ئەمن و موخابەرات، مفەوەزێکی سەربەخۆیان، لەجل و بەرگی پۆستەچی، بۆ ماڵەکەی دەنێرن. کاتژمێر یازدەی پێش نیوەڕۆی رۆژی ١٩٨١/٦/٢٥، پۆستەچی لەدەرگا دەدات. یوسفی، خۆی دەرگاکەی لێدەکاتەوە و، پۆستەکە، کەلەشێوەی نامەیەکدا بووە، لێوەردەگرێت... بەچەند خولەکێك دوای رۆیشتنی پۆستەچییەکە، سەیدا، نامەکە دەکاتەوە و، بەروویدا دەتەقێتەوە. تومەز چەند کەسێك لەناو پیکابێك لەپشت ماڵی سەیدا بووینە و، چاوەڕێی ئەوەیان کردووە کەپۆستەچییەکە، نامەکە بداتە دەست سەیدا. کەسەیدا وەریگرتووە و ئیمزای کردووە، ئەوان لەدوورەوە، لەرێگای کۆنترۆڵەوە، نامەکەیان تەقاندۆتەوە. سەیدا کەوتۆتە سەر زەوی. ئەو دەستەی کەنامەکەی پێ کردۆتەوە، زۆر بەخەستی بریندار بووە. خێزان و کچەکانی، هاواریان کردووە و دراوسێکانیان بەفریایان کەوتوون... بەرێکەوت، ئۆتۆمبیلێك بەوێدا تێپەڕیوە، رایان گرتووە، سەیدایان خستۆتە

ناوی و بۆ نەخۆشخانەی (یەرموك) و، بەشی فریاکەوتنیان، بردووە. لەوێ، بردوویانەتە ژووری نەشتەرگەریی و، ئەوەندەی نەبردووە، گیانی سپاردووە. لەسەر داوا و وەسیەتی خۆی، رۆژێك دوای گیان لەدەستدانی، تەرمەکەیان بۆ زاخۆ بردووە و، لەژێر چاودێرییەکی چڕی دائیرەی ئەمن، بەخاك سپێردراوە. دوای چەند مانگێك، خانەوادەکەشی بەیەکجاری بەغدایان بەجێ هێشتووە و گەڕاونەتەوە شاری زاخۆ[٤٣٦].

٢- رەسوڵ مامەند

لەساڵی (١٩٤٤)، لەگوندی (بەردەشان)ی ناوچەی مەرگە، لەدایکبووە. خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی، لەبنگرد و قەڵادزێ و شاری سلێمانی، تەواو کردووە. لەکۆلیژی ماف وەرگیراوە، تا قۆناغی سێی خوێندووە. لەبەر زروفی سیاسی، وازی لەخوێندنی زانکۆ هێناوە. لەساڵی ١٩٦١، پەیوەندی بەریزەکانی (پارتی دیموکراتی کوردستان)ەوە، کردووە. لەرێکخراوە پیشەییەکانیش بۆتە ئەندامی یەکێتی قوتابیانی کوردستان. (لەساڵی ١٩٦٧ لێپرسراوی ناوچەی قەڵادزێ بووە... ئەوکاتە، لیژنەی ناوچە لەچۆم خڕکە بووە، لەپشت قەڵادزێ)[٤٣٧].

لەکۆنگرەی شەشی پارتیدا، ناوبراو یەکێك بووە لەئەندامەکانی کۆنگرە و لەلیژنەی ئامادەکردنی کۆنگرە بووە. لەساڵی ١٩٦٩دا، لەخولێکی پێگەیاندنی کادیرانی پارتیدا، بۆتە یەکەمی سەر خولەکە. دوای رێککەوتننامەی یازدەی ئازار، بۆتە لێپرسراوی کاروباری رێکخستن لەسلێمانی. دواتر، بۆ هەڵەبجە و دوکان گواستراوەتەوە. لەساڵی ١٩٧١دا، بۆتە کارگێڕی لقی سێی پارتی لەشاری کەرکوك. لەدوای نسکۆی ١٩٧٥، لەگەڵ چەند کادیر و سەرکردە و فەرماندەیەکی پێشمەرگە، لەناوچەکانی پێنجوین و بناوە سووتە، هەوڵیانداوە درێژە بەخەبات بدەن و تەسلیم بەرژێم نەبنەوە. هەوڵەکەیان، بێ ئاکام بووە. دوای ئەوە، چۆتە رۆژهەڵاتی کوردستان و لەشاری ورمێ، گیرساوەتەوە. لەشارەکانی رۆژهەڵات، لەگەڵ هەڤاڵەکانیدا، بەشداری چەندین کۆبوونەوەی کردووە، بەمەبەستی دروستکردنی پارتێکی تازە. دوای ئەمە، گەڕاوەتەوە

عێـراق. یـەکێك بـووە لەدامەزرێنـەرانی بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی دیمـوکراتی کوردستان.

نـاوبراو، یـەکێك بـووە لـەو سـەرکردانەی بزوتنـەوە کەلایـەنگیری دەسـت پێکردنەوەی خـەباتی چـەکداری بـووە. لەگـەڵ یەکـەم مـەفرەزەی بزوتنـەوە، چۆتەوە شاخ. رەسوڵ مامەند، لەگـەڵ سـاڵح یوسـفی و کـاردۆ گـەلاڵی و عـەلی هەژار و چەندین کادیر و فەرماندەی تر، لەگەڵ ئەو رایەدا نـەبووە کەبزوتنـەوە پەیوەندی بە (یەکێتی نیشتمانی کوردستان)ەوە بکات... ئەوان، پێیان وابـوو، (بزوتنەوە)، وەك هێڵی سێیەم وایە، نە جەلالی و نە مەلاییە. ئەگەر خـۆ بدەنـە پاڵ یەکێتی، دووبارە کارەساتی ململانێی ئـەم دوو باڵـە زینـدوو دەکەنـەوە و، دەبنە هۆکار و پارسەنگێك بۆ شەڕی ناوخۆ، بەڵام لەژێر هەوڵ و فشـاری عـەلی عەسـکەری و دکتـۆر خالیـد سـەعید و عومـەر دەبابـە و چـەند کـادیرێکی تـر، کەپێشتر لەگەڵ باڵی مەکتـەبی سیاسـی (جـەلالی)دا بووینـە، بـەوە رازی بـووە کەوەك رێکخراوێکـی سـەربەخۆ بچـنە نـاو نیمچـە بـەرەی (یـەکێتی نیشـتمانی کوردستان).

ماوەی ئەم سێ ساڵەی کەلەگەڵ یەکێتیدا بووینە، هەردەم کێشەیان لەگـەڵ سەرکردەکانی کۆمەڵە و خودی مام جەلال دا، هەبووە. چونکە پێیان وابووە:

- یەکێتی لەبەر ئەوەی لەسوریا دامەزراوە و لەژێر کاریگـەری سـوریا و حزبـی بەعس هەرێمی عێراقدا، بووە، بۆیە، دروشمی شۆڕشی سەرتاسەری عێراقی هەڵگرتووە و، داوای روخانـدنی رژێمـی کـردووە. کەچـی رەسـوڵ مامەنـد و بزوتنەوە و هاوبیرەکانی پێیان وابووە، رژێمێکی وا، کەرۆژهەلات و رۆژئاوا، هاوکاری دەکەن، بەچەند رێکخراوێکی تازە دامەزراوی ئۆپۆزسـیۆنی کـورد، ناڕوخێت. جگە لەمەش، روخاندنی رژێم، ئەرکی کورد نییە.
- ناوبراو و هاوبیرەکانی، جەختیان لەسەر سەربەخۆیی بزوتنەوە دەکـردەوە، خۆیـان بەنـەیاری پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان، نـەدەزانی. هەوڵیانـدەدا، هاوسەنگیەك لەنێوان ئەو دوو باڵە نەیارە رابگـرن و نەبنـە پارسـەنگێك بـۆ هیچ لایەکیان. کەچی یەکێتی، پارتیان بەدوژمن و نەیاری پلە یەکی خۆیـان دەزانی.

پـێش ڕوودانـی ڕووداوەکـانی هـەکاری لەسـاڵی ١٩٧٨دا، ڕەسـوڵ مامەنـد، ئەندامی مەکتەبی سیاسی یەکێتی بوو، بەڵام لەبەر کێشە و گرفتـەکانی لەگـەڵ سەرکردایەتی یەکێتی، دەستی لەمەکتەبی سیاسی کێشـایەوە... ئـەو، هـەوڵی دەدا، هەرچی زووترە بزوتنـەوە لەبـەرەی (یەکێتی)یـەوە، دەربچـێت و نەبێتـە سووتەمەنی و قوربانی ململانێی مێژوویی هەردوو باڵەکەی خەباتی کوردایـەتی، بەڵام لەبەر عەلی عەسکەری و د. خالیـد، نەیدەتوانی ئـەم هـەنگاوە هـەڵێنێت. دوای شەهیدبوونی ئەم دوو سەرکردەیە لەهـەکاری، ڕەسـوڵ مامەنـد، دەسـتی واڵا بوو. دوای (٦-٧) مانگ، لەنەورۆزی ١٩٧٩دا، لەگەڵ زۆربـەی هـەرە زۆری بزوتنەوە (بەسەرکردایەتی و ڕێکخستنەوە)، لەیەکێتی، جیابوونەوە.

لـەکۆنگرەی یەکـەمی حزبـی سۆسیالیسـتی کوردسـتان، بۆتـە سـکرتێری سەرکردایەتی شاخی حزب. دوای شەهیدبوونی ساڵح یوسـفی لـە ١٩٨١/٦/٢٥، بۆتە سکرتێری حزب. دوای ئەنفالـەکان و بـێ هێـز بـوونی خـەباتی چـەکداری، لەسـاڵی ١٩٨٩دا، چـۆتە ئـەوروپا و، ناوەنـدێکی سـەرکردایەتی حزبـی سۆسیالیستی لەوێ دامەزراندووە. لە ١٩٩٠/١١/١٢دا، گەڕاوەتـەوە کوردسـتان. لەکاتی ڕاپەڕینی بەهاری ١٩٩١دا، سەرپەرشتی قۆڵی ڕاپەڕینی ڕانیەی کردووە. لەدانووستاندن لەگەڵ ڕژێم، ئەندامی دەستەی وتووێژ بووە. لەکۆنگرەی دووەمی حزب لەنۆڤێمبـەری ١٩٩٢دا، دووبـارە بەسـکرتێری حـزب، هەڵبژێردراوەتـەوە. لەشوباتی ١٩٩٣، چوونەتەوە ناو یـەکێتی و بۆتـە کـارگێڕی مەکتـەبی سیاسـی یەکێتی. لە ١٩٩٣/١٢/٢٢دا، بۆتە ئەندامی دەستەی سـەرۆکایەتی هـەرێم. ئـەم دەستەیە لەهەشت کەسایەتی پێك هاتبوو، کەمەسعود بـارزانی و مـام جـەلال، یەکێك بوون لەئەندامەکانی ئەم دەسـتەیە، لـە ١٩٩٤/٤/١٢، لەلەنـدەن، کۆچـی دوایی کردووە. لە ١٩٩٤/٤/٢٤دا، تەرمەکەی گەیشـتۆتەوە دەروازەی سـنووری ئیبراهیم خەلیل. لـە ٤/٢٥دا، لـەڕێوڕەسمێکی شایسـتەدا لەگوندەکـەی خـۆی، زێدی باوك و باپیرانی (بەردەشان)، بەخاك سپێردراوە.

ناوبراو، مرۆڤێکی کەمدوو و میانڕەو بـوو. لەگەرمـەی تەنگژەکانـدا، هـەوڵی دەدا پارسەنگی هێـز و هاوکێشـەکان، بەهاوسـەنگی ڕابگرێـت. لەگـەڵ ئـەوەی کەسۆسیالیست دۆستایەتیەکی بەهێزی لەگـەڵ ئێـران هـەبوو، لەهـەمان کاتـدا،

ئەو دۆستایەتییەی لەسەر حسێبی خەباتی پارتەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان نەبوو. لەم رووەوە، (عەبدوڵڵا حەسەن زادە)ی سکرتێری ئەوسای حزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران، لەرۆژی ١٩٩٤/٤/٢٥، لەسەر گۆڕی رەسوڵ مامەند، وتارێکی خوێندەوە. لەوتارەکەیدا گوتی: (دەخوازم ئەڵقەیەکی نیوە نهێنی و ئاشکرا لەخەبات و تێکۆشانی کاک رەسوڵ مامەندەوە پەیام بکەم. لەساڵی ١٩٦٨ەوە، من کاک رەسوڵ مامەند دەناسم، لەو ساتە تا ئێستا یەکێك بووە لەیاوەران و هاوسەنگەرانی حزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران و هەموو تێکۆشەرانی کورد لەکوردستانی ئێران. راستە بەهەموو شانازییەکەوە دەڵێم کاک رەسوڵ لەهەر سەنگەرێك دا بوو‌بێت حزبەکەی و رێکخراوەکەشی دۆست و پشتیوان و یاوەر بووە بۆ حزبی دیموکراتی کوردستان و بزوتنەوەی گەلی کورد لەکوردستانی ئێراندا)[٤٣٨].

جگە لەقسەکانی عەبدوڵڵا حەسەن زادە، بەشی زۆری حزب و رێکخراوەکانی باکور و رۆژئاوای کوردستان و حزبی زەحمەتکێشانی کوردستان و حزبی شیوعی عێراق و...تاد، ئەو راستیەیان دووبارە کردەوە کە: (رەسوڵ مامەند، هەموو ژیانی خۆی لەپێناوی رزگاری گەلەکەی خەرج کردووە، وەسەرکردەیەکی پشوو درێژ و ماندوو نەناس، بووە)[٤٣٩].

٣- تاهیری عەلی والی

لەساڵی ١٩٣٨، لەشاری سلێمانی لەدایك بووە. خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی لەشاری سلێمانی تەواو کردووە. لەساڵی (١٩٥٧)، لەکۆلیژی سەربازی وەرگیراوە. لەساڵی (١٩٦٠)دا، خوێندنی سەربازی تەواو کردووە و بۆتە ئەفسەر لەسوپای عێراقدا. کاتێك کەشۆڕشی ئەیلول، ساڵێك لەتەمەنی تێنەپەڕیبوو، ناوبراو لەساڵی ١٩٦٢دا، پەیوەندی بەهێزەکانی پێشمەرگەوە کردووە و، لەناوچەی ئاکۆیان، بۆتە سەرلق. هەر لەم ساڵەدا، کراوە بەفەرماندەی بەتالیۆنی ناوچەی ئاکۆیان و، دواتر بۆتە فەرماندەی هێزی سەفین. لەساڵی (١٩٦٥)دا، بەپلەی فەرماندەی هێزی قەرەداغ بۆ ناوچەی قەرەداغ، گواستراوەتەوە. بەشداری چەندین رووبەڕووبوونەوە و شەڕی

بەرفراوانی کردووە. لەوانە: شەڕەکانی ئاکۆیان، رواندز، سەفین، هەندرێن، گەرمیان، سەنگاو، رێگای چەمچەماڵ- کەرکوك...تاد.

دوای رێککەوتننامەی یازدەی ئازار، بۆتە فەرماندەی فەوجی حەوتی پاسەوانی سنوور لەسوپای عێراق. دوای ئەوەی کەحکومەت لەجێ بەجێ کردنی رێککەوتننامەی یازدەی ئازار پەشیمان دەبێتەوە و، شەڕ هەڵدەگیرسێتەوە، ملازم تاهیر، پەیوەندی بەشۆڕش کردۆتەوە، بۆتە جێگری فەرماندەی هێزی خەبات. دوای نسکۆ، بەشداری کۆبوونەوەکانی رۆژهەڵاتی کوردستانی کردووە و لەهەوڵی ئەوەدا بووە دەستبەرداری شۆڕش و بەرگری نەبێت. لەگەڵ هاوڕێکانی دەگەڕێتەوە عێراق. رژێم بۆ شاری عیمارە، دووری دەخاتەوە. ناوبراو، یەکێك بووە لەدامەزرێنەرانی بزوتنەوە. لەگەڵ یەکەم مەفرەزەی بزوتنەوە، چۆتەوە شاخ. دوای کۆبوونەوەکانی یەکێتی لەساڵی ١٩٧٧دا، بۆتە ئەندامی سەرکردایەتی یەکێتی نیشتمانی کوردستان. لەساڵی ١٩٧٨، لەهەکاری بەدیل گیراوە. لەنەورۆزی ١٩٧٩، لەگەڵ باڵە سەرەکییەکە، لەیەکێتی چۆتە دەرەوە. لەکۆنفرانسی یەکگرتنی بزوتنەوە و لیژنەی کۆمیتەی ئامادەکردنی پارتی، بۆتە ئەندامی دەستەی سەرۆکایەتی (حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان- حسیك). لەکۆنگرەی یەکەمی حزبدا، بۆتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی و، دواتر ئەندامی مەکتەبی سیاسی.

فاتح رەسوڵ دەنووسێت: (... کاك تاهیری عەلی والی ئەندامی کۆمیتەی سەرکردایەتی و مەکتەبی سیاسی حسك لەگەڵ حەفت تێکۆشەر کەیەکێکیان شەهید کاوەی شێخ لەتیف حەفید دەبێ لەرۆژی ١٩٨٢/١٢/٢دا... دەکەونە بەر تەوژمی گێژەلووکەی بارینی بەفرێکی زۆر و سارد و شەهید دەبن)[٤٤٠].

بەڵام لەراستیدا، شەهیدەکان حەوت کەس نەبووینە، وەك سەرچاوەی ناوبراو باسی دەکات، بەڵکو یازدە کەس بووینە. ئەمەش بەشێکە لەناوی شەهیدەکان: (تاهیری عەلی والی، ملازم عوسمان سەعید والی، نووسەر و شاعیر عەبدولکەریم عەبدوڵڵا ناسراو بەسۆران، کامەران سەعید والی، ئەنوەر مەحمود، یاسین رەمەزان کەردزی، کەمال عەبدوڵڵا، کاوەی شێخ لەتیف، زەکی، جەبار).

ئەم مەفرەزەیە، بەئامانجی جێ بەجێ کردنی کاروباری سیاسی و

پێشمەرگایەتی و پەیوەندییە نیشتمانییەکان، دەیانویست لەقەندیلەوە ئاودیوی ڕۆژهەڵات ببن و، لەوێشەوە بچنە ناوچەی سلێمانی. لەڕێگادا، بەهۆی باهۆز و گێژەلووکەی بەفر، دەکەونە ناو زەنە بەفر و، شەهید دەبن.

بنەماڵەی ملازم تاهیر، بنەماڵەیەکی تێکۆشەر و ناسراوی شاری سلێمانی و کوردستانن. جگە لەم شەهیدانە، کۆمەڵێك شەهیدی تریان، لەڕێگای ئازادی و سەربەخۆیی کوردستاندا، بەخشیوە. لەوانە: (شەهید ڕەئوف بەگ، لەکارەساتی هەکاری شەهید بووە. ئەنوەر سەعید والی لەگوندی داری قەڵاتێی ناوچەی شارەزوور، بەدەستی جاشەکانی زەڕایەن، شەهیدکراوە. بایز ئەحمەد والی لەگوندی بەردەڕەشی ناوچەی شەمزینان لەباکوری کوردستان، لەساڵی ١٩٧٧، بەدەستی سەرکردایەتی کاتی پارتی، شەهید کراوە. شەهیدان: تاریق و شەماڵ لەگوندی بێسەڵمێن و توەقوت لەشارەزوور بەدەستی یەکێتی شەهید کراون. شەهید ڕۆستەم مستەفا بەگ لەگوندی تەپەسەرقوڵەی شارەزوور بەدەستی جاشەکانی هەڵەبجە، شەهید بووە)[٤٤١].

٤- دکتۆر خالید سەعید

لەساڵی ١٩٣٤، لەشاری کۆیە لەدایك بووە. هەر لەم شارەدا، قۆناغەکانی خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی تەواو کردووە. بۆ بەردەوامی خوێندن چۆتە شاری کەرکوك و هەر لەوێ ئامۆژگای برین پێچی تەواو کردووە. لەسەرەتای تەمەنی هەرزەکارییەوە کەهێشتا زۆر منداڵ بووە، لەساڵی ١٩٤٨ پەیوەندی بەریزەکانی (یەکێتی قوتابیانی کوردستان)ەوە، کردووە. لەدوای شۆڕشی چواردەی تەموزی ١٩٥٨، بۆتە ئەندامی لیژنەی ناوچەی کۆیەی پارتی. لەساڵی ١٩٦٠، ژیانی هاوسەرێتی پێك هێناوە. لەگەڵ هەڵگیرساندنی شۆڕشی ئەیلول، بۆتە پێشمەرگە. لەساڵی ١٩٦٣ بۆتە سەرلق. ئەوکاتە، بارەگای لق لەگوندی (حاجی قەڵا)ی سەر بە (کۆیە) بووە. لەساڵی ١٩٦٤ بەهەمان لێپرسراویەتیەوە، لەدەشتی کۆیە خەباتی کردووە، پاشان بۆتە فەرماندەی بەتالیۆن.

دوای ڕێککەوتننامەی یازدەی ئازار، تاوەکو ساڵی ١٩٧٤، لەشاری بەغدا نیشتەجێ بووە و لەنەخۆشخانەی (نەعمان)، بۆتە بەڕێوەبەری کارگێڕی ئەم

نەخۆشـخانەیە. لەگـەڵ هەڵگیرسـاندنەوەی شـەڕ لەسـاڵی ١٩٧٤، پەیوەنـدی بەشـۆڕش کردۆتـەوە. سـەرەتا، وەك فەرمانـدەی بـەتالیۆن، دواتـر بۆتـە فەرماندەی هێزی کۆسرەت. دوای نسکۆی ١٩٧٥، لەگەڵ هەڤاڵەکانی بەشداری چەندین کۆبوونەوەی لەشارەکانی نەغەدە و ورمێ و مەهاباد کردووە. دوای ئـەوە، دەگەڕێتـەوە عێـراق و بـۆ شـاری بەغـدا دوور دەخرێتـەوە. لەگـەڵ دامەزراندنی بزوتنەوە، پەیوەندی کردووە و بۆتە ئەندامی سەرکردایەتی. لەگەڵ یەکـەم مـەفرەزەی بزوتنـەوە، لـە ١٩٧٦/٨/٨دا، چـۆتەوە شـاخ. لـەدوای کۆبوونـەوەکانی سـەرکردایەتی یـەکێتی لـەپایزی ١٩٧٧، بۆتـە ئەنـدامی سەرکردایەتی یەکێتی لەسەر پشکی بزوتنەوە.

لەبەهاری ١٩٧٨، بەمەبەستی چەك هێنان و پتەوکردنی پێگەی یەکێتی لەناوچەی بادینان، لەگەڵ هێزێکی زۆر، روو لەسنووری ئێران عێراق، عێراق-تورکیا، دەکات. لەلایەن هێزەکانی ئەوکاتی سەرکردایەتی کاتی، بەدیل دەگیرێ. لەرێککەوتی ١٩٧٨/٦/١٩، شەهید دەکرێت.

٥- عەلی عەسکەری

لەساڵی ١٩٣٧ لەگوندی (عەسکەر)ی ناوچەی ئاغجەلەر لەدایك بووە. سەر بـەگروپی ئـایینی (ئـەهلی هـەق- هەقـە) بـووە. مـامی نـاوبراو، (شـێخ عەبدولکەریمی شەدەڵە)، شێخی گروپەکەیان بووە. لەسەرەتای پەنجاکانـەوە کەلەشاری کەرکوك خوێنـدکار بـووە، پەیوەنـدی بـە (یـەکێتی قوتابیـانی کوردستان)ەوە، کردووە. دواتر، پەیوەندی بەریزەکانی پارتیەوە کردووە. دوای شۆڕشی چواردەی تەموز، بۆتە ئەندامی لیژنەی ناوچەی کەرکوکی پارتی. لەساڵی ١٩٦٠، لەکۆنگرەی پێنجەمدا، بۆتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی پارتی. لـەکاتی هەڵگیرسـاندنی شۆڕشـی ئـەیلول، رۆڵێکـی کـارای لەرێکخسـتن و سەرپەرشتی کردنی هێزەکانی پێشمەرگە، گێڕاوە.

لەسـاڵی ١٩٦٢، بۆتـە فەرمانـدەی هێـزی خـەبات. لەلێکترازانەکـەی ١٩٦٤، لەگەڵ باڵی مەکتـەبی سیاسـی بـووە. لـەپاش رێککەوتننامـەی یـازدەی ئـازار، رۆڵێکـی بـاش و بەرچـاوی گێـڕاوە بـۆ ئاشـتبوونەوە و یەکگرتنـەوەی هـەردوو

باڵەکەی پارتی. دوای نسکۆی ١٩٧٥، بەشداری کۆبوونەوەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی کردووە. دوای ئەمە، گەڕاوەتەوە عێراق و بۆ باشووری عێراق قەزای (روفاعی)، دوورخراوەتەوە. لەکاتی دامەزراندنی بزوتنەوە (هەرچەندە ناوبراو ئەندامی دەستەی دامەزرێنەر نەبووە)، بەڵام دواتر بۆتە یەکێك لەسەرکردە دیارەکانی ئەم ڕێکخراوە و لە ١٩٧٦/٨/٨، لەمیحوەری سلێمانیەوە، چۆتە شاخ. ناوبراو، پەیوەندییەکی پتەوی لەگەڵ (مام جەلال)دا، هەبووە. هەر ئەویش هۆکاری سەرەکی بووە لەبردنی بزوتنەوە بۆ ناو یەکێتی. لەم قۆناغەدا (١٩٧٦-١٩٧٨)، ناوبراو، لێپرسراوی فەرماندەی گشتی هێزی پێشمەرگەی یەکێتی نیشتمانی کوردستان، بووە. سەرەڕای ئەوەی کەئەندامی سەرکردایەتی بزوتنەوە بووە، لەکۆبوونەوەکانی پایزی ١٩٧٧ی ناوچەی برادۆست، لەسەر پشکی بزوتنەوە، بۆتە ئەندامی مەکتەبی سیاسی. سەرۆکی یەکەم شاندی یەکێتی بووە کەلەتشرینی دووەمی ١٩٧٧، بۆ دانووستاندن، چۆتە بەغدا. لەبەهاری ١٩٧٨، بەهێزێکی گەورە، بەئامانجی دانانی بارەگای مەکتەبی سیاسی لەبرادۆست و هێنانی وەجبەیەکی چەك کەبڕیار وابوو لەسوریاوە، بەناو خاکی تورکیا بگاتە هێزی پێشمەرگە، لە (قەڵادزێ)وە، بەرەو هەکاری بەڕێکەوتووە. دوای شەڕ و پێکدادان لەگەڵ هێزەکانی سەرکردایەتی کاتی پارتی، بەدیلی دەگیرێ. لە ١٩٧٨/٦/١٩، شەهید کراوە[٤٤٢].

٦- عەلی هەژار

عەلی عەبدوڵڵا عەلی، ناسراو بە (عەلی هەژار)، لەساڵی ١٩٤٣، لەگوندی (عەوێنە)، لەدایك بووە. لەساڵی ١٩٦٢، پەیمانگای مامۆستایانی لەشاری هەولێر، تەواو کردووە. بۆتە مامۆستا، پەیوەندی بەریزەکانی پارتی دیموکراتی کوردستانەوە کردووە. لەریزەکانی پارتیدا، کۆمەڵێك ئەرك و لێپرسراویەتی لەئەستۆ گرتووە، وەك: بەرپرسی یەکێتی جوتیاران، بەرپرسی لقی دووی پارتی لەهەولێر، بەرپرسی لق لەهیران و نازەنین، ئەندامی لیژنەی دانوستاندنی پارتی و حکومەت، ئەندامی لیژنەی ناوەندی). جگە لەم ئەرکە حزبیانە، بەشداری لەرێکخراوە پیشەییەکانیشدا کردووە و بۆتە ئەندامی: (یەکێتی

نووسەرانی کورد، سەندیکای پارێزەران، یەکێتی مامۆستایانی کوردستان، کۆمەڵەی هونەرە جوانەکانی کورد). لەگەڵ هەڵگیرساندنەوەی شۆڕش لەساڵی ١٩٧٤، پەیوەندی بەشاخەوە کردووە. پاش نسکۆ یەکێك بووە لەو کەسانەی کەلێبڕاوانە، هەوڵی بەردەوامبوونی شۆڕشی داوە. لەهەموو کۆبوونەوەکانی رۆژهەڵات، بەشداری کردووە. بەنیازی خۆ رێکخستنەوە و دامەزراندنی حزبێکی تازە، لەگەڵ هاوڕێکانیدا، گەڕاوەتەوە عێراق. گەڕاوەتەوە کۆلیژی یاسا، کەپێشتر، لەبەر بەشداری کردنی لەهەڵگیرساندنەوەی شۆڕش، نەیتوانیبوو تەواوی بکات. لەساڵی ١٩٧٦ خوێندنی تەواو کردووە و بۆتە پارێزەر. یەکێك بووە لەدامەزرێنەرانی بزوتنەوە. لەخەمی ئەوەدا بووە، کەهەردوو ئاڕاستەی باوی ناو سیاسەتی کوردی (جەلالی و مەلایی)، لەناو کۆمەڵگای کوردیدا کاڵ بکاتەوە و، ئاڕاستەی سێیەم دابمەزرێنێ. لێپرسراوی ناوەوەی هەموو رێکخستنەکانی بزوتنەوە، بووە. لە ١٩٧٩/٤/٩، لەژووری پارێزەرانی دادگای هەولێر، لەگەڵ کاردۆ گەلاڵی هاوڕێ و هاوخەباتی، لەلایەن دائیرەی ئەمنی هەولێرەوە، دەستگیر دەکرێت و شون بزر دەبێت.

محەمەد شاکەلی، هاوڕێی، دەربارەی رۆڵی ناوبراو، دەنووسێت: (شەهید عەلی هەژار تا کاتی گیران و بێسەروشوێن کردنی داینەمۆ و بزوێنەری یەکەمی کاروباری ناوخۆی بزوتنەوە و پەیوەندییەکان بوو. لەنێوان هەولێر و بەغدا و باشووری عێراق دا هەمیشە لەهاتووچۆ بوو. چەند هەڤاڵێکیش بۆ راپەڕاندنی ئەرکە زۆرەکان هاوکاریان دەکرد، شەهید کاردۆ گەلاڵی، یەکێك بوو لەوان)[٤٤٣].

٧- کاردۆ گەلاڵی

کاردۆ عەبدولقەهار مستەفا گەلاڵی، لەساڵی ١٩٥١، لەگوندی (کەردن)ی سەر بەناحیەی قوشتەپە، لەدایك بووە. قۆناغەکانی خوێندنی لەناحیەی قوشتەپە و شاری هەولێر، تەواو کردووە. لەکۆتایی شەستەکاندا، پەیوەندی بەریزەکانی (یەکێتی قوتابیانی کوردستان) و (پارتی دیموکراتی کوردستان)ەوە، کردووە. لەساڵی ١٩٧٣، بۆتە لێپرسراوی بەشی راگەیاندنی لقی هەولێری یەکێتی قوتابیان. کەشۆڕش هەڵگیرساوەتەوە، لەگەڵ هەڤاڵەکانیدا، چۆتەوە شاخ.

لەشاخ، لەلایەك سەرپەرشتی ڕێکخستنەکانی قوتابیانی کردووە، لەلایەکی ترەوە، وەك پەیامنێرێك، هەواڵ و چالاکییەکانی پێشمەرگەکانی دەشتی هەولێری ئامادەکردووە و، بۆ رادیۆی (ئیستگەی دەنگی کوردستانی عێراق)ی ناردووە. پێش هەڵگیرساندنەوەی شۆڕشیش (١٩٧٤)، کۆمەڵێك چالاکی رۆشنبیری و ئەدەبی، ئەنجام داوە. وەك:

- کاتێك کەقوتابی دواناوەندی هەولێری کوڕان بوو، لەساڵی ١٩٧٢دا، لەگەڵ هاوڕێکانیدا، گۆڤارێکیان بەناوی (بیری نوێ)، دەرکردووە.
- هەر لەم سەروبەندەدا، بەهاوبەشی بەشی راگەیاندنی لقی هەولێری یەکێتی قوتابیان، چەند ژمارەیەك لەگۆڤاری (دەنگی قوتابیان)یان، دەرکردووە.
- لەساڵی ١٩٧٣، وەك پەیامنێرێك، لەرۆژنامەی (التآخی)، رۆژنامەی (برایەتی)، کاری کردووە.

لەساڵی ١٩٧٢، لەکۆلیژی (یاسا)ی زانکۆی (موستەنسریە)، وەرگیراوە. بەهۆی دەست پێکردنەوەی شەڕ (١٩٧٤)، نەیتوانیوە بەردەوام بێت. کەشۆڕش دووچاری نسکۆ دەکرێت، ناوبراو، ئاوارەی شارەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان، بووە. لەوێوە، لەگەڵ هاوڕێکانیدا، بەشداری چەندین چالاکی خۆڕێکخستنەوەی کردووە. بەنیازی دۆزینەوەی ئەلتەرناتیڤێك بۆ بەردەوام بوون لەشۆڕش، دواجار گەیشتوونەتە ئەم ئەنجامە کەبگەڕێنەوە عێراق و لەناو جەماوەرەوە، جارێکی تر دەست بەخەبات بکەنەوە. کەگەڕاوەتەوە عێراق، چۆتەوە زانکۆ. لەپەیوەندیدا بووە لەگەڵ هەڤاڵەکانی. ناوبراو، هەرچەندە کەلەگەڵ ئەو کۆبوونەوەیە نەبووە کەدامەزراندنی (بزوتنەوە)یان تێدا راگەیاندووە، بەڵام یەکێك بووە لەئەندامە نزیك و سەرەتاییەکانی بزوتنەوە. بۆتە ئەندامی سەرکردایەتی و، لەگەڵ عەلی هەژار، سەرپەرشتی رێکخستنەکانی ناوخۆی کردووە. ناوبراو، یەکێك بووە لەلایەنگرانی رەوتی چەپ و، دژی ئەوە بووە کەبزوتنەوە بچێتە ناو ینك. ئەوەشی لەخەمخۆری ئەوەدا بووە، کەدووبارە رەوتی جەلالی و مەلایی، زیندوو نەبێتەوە. لەساڵی ١٩٧٨، کۆلیژی یاسای تەواو کردووە. بیرۆی کردۆتەوە، بۆتە پارێزەر لەشاری هەولێر.

لەرۆژی ٩/٤/١٩٧٩، لەژووری پارێزەرانی دادگای هەولێر، لەلایەن دائیرەی

ئەمنی هەولێرەوە، لەگەڵ عەلی هەژار، گیراون و شون بزر کراون. دوای ڕاپەڕین و دەست کەوتنی هەندێك بەڵگەنامە، ئاشکرا بووە کەلەرێکەوتی ٢/٥/١٩٨٣، لەسێدارە دراون. تا ئێستاکە، تەرمەکانیان، کەس نازانێت چی لێهاتووە و گۆڕی غەریبیان، کەوتۆتە کوێ وە؟![٤٤٤].

کاردۆ، لەبواری نووسینیشدا، سێ کتێبی چاپکراوی هەیە کەئەمانەن:

- زێدەبایی، قانوونە بەناوبانگەکەی مارکس لەمەڕ ئابوری سەرمایەداریەوە، چاپخانەی شارەوانی، هەولێر، ١٩٧٧، (٥٠) لاپەڕەیە.
- عەلی شون هەڵگر پسپۆڕێکی بەهرەوەر بوو، چاپخانەی ئەسعەد، بەغدا، ١٩٧٨، (٧٢) لاپەڕەیە.
- کاردۆ گەلاڵی نووسەر و پارێزەر و سیاسەتمەدار، ئیسماعیل تەنیا، چاپی یەکەم، هەولێر، ١٩٩٧، (٩٦) لاپەڕەیە.

ئەم کتێبە، بریتییە لەکۆمەڵێك نووسین و شیعر و لێکۆڵینەوە، کەکاتی خۆی، (کاردۆ)، لەگۆڤار و ڕۆژنامەکاندا، بڵاوی کردۆتەوە. بەندە (ئیسماعیل تەنیا)، کۆی کردۆتەوە و پێشەکی بۆ نووسیوە و، ئامادەی چاپکردنی کردووە.

٨- مەلا ناسیح

ئیسماعیل خدر عومەر، یان سەید ئیسماعیل کوڕی حاجی مەلا سەید خدری کوڕی سەید عومەر دۆڵپەمۆیی، ناسراو بە (مەلا ناسیح)، لەساڵی ١٩٣٢، لەگوندی (لهێبان)ی ناوچەی کەندێناوە، لەدایك بوە. سەرەتا، لەحوجرە و مزگەوتەکانی کوردستاندا، دەستی بەخوێندنی ئایینی کردووە. دوای ئەوە ئامۆژگای ئیسلامی لەشاری بەغدا، تەواو کردووە. لەقەزای توزخورماتوو، وەك ئیمام تابووری عەسکەری، دامەزراوە. دوای ئەوە، بۆتە پێشنوێژ و وتارخوێنی مزگەوتی (کوران)ی سەر بەشارۆچکەی عەنکاوە. لەهەرەتی گەنجێتیدا، پەیوەندی بەریزەکانی (پارتی دیموکراتی کوردستان)ەوە، کردووە. وەك پێشمەرگەیەك بەشداری شۆڕشی ئەیلولی کردووە و ئەرکی سەرپەرشتی کردنی بەشێك لەپێشمەرگەکانی لە (چەمی ڕێزان)، پێ سپێردراوە. لەساڵی ١٩٧٤، جارێکی تر چۆتەوە شاخ. دوای نسکۆ، ئاوارەی ئێران بووە. بەشداری

کۆبوونـەوەکانی رۆژهـەڵاتی کوردسـتانی کـردووە. بـەبڕیاری دەسـتەجەمعی هاوڕێکانی، گەڕاوەتەوە عێراق.

مەلا ناسیح، یەکێك بووە لەم شەش کەسەی کە (بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی دیمـوکراتی کوردسـتان)یان دامەزرانـدووە. لەسـاڵی ١٩٧٧، چـۆتەوە شـاخ. ماوەیەك لێپرسراوی پەیوەندییەکانی حزب بووە لەشارەکانی مەهاباد و ورمـێ. لەیەکـەمین کـۆنگرەی حـزب، بۆتـە ئەنـدامی کۆمیتـەی ناوەنـدی. لـەکاروباری رێکخستن و سیاسەتدا، مرۆڤێکی نەرم، موعتەدیل، واقیعبین، بووە. هەوڵیـداوە ئاراستە و بیروبۆچوونە جیاوازەکانی نێو حزب، لەیەکتر نزیك بکاتەوە.

دوای ئـەوەی کەنەخۆشـی تەنگەنەفەسـی (رەبـۆ)، تـەنگی پـێ هەڵچـنیوە، لەسەر راسـپاردەی حـزب، لەرێکـەوتی ١٩٨٩/١١/١٩، چـۆتە لەنـدەن و، لـەوێ گیرساوەتەوە. دوای راپەڕین و هەڵوەشـاندنەوەی حـزب لەپرۆسـەی کـۆنگرەی یەکگرتن، بەهەوڵی محەمەدی حاجی مەحمود، جارێکی تر، رێکخستنەکان لەژێر نـاوی: (حزبـی سۆسیالیسـتی دیمـوکراتی کوردسـتان)، رێکخراوەتـەوە، (مـەلا ناسیح)، هاوکاری ناوبراو بووە، بۆتە ئەندامی مەکتەبی سیاسی.

لەرێکەوتی ٢٠٠١/٩/٨، لەشاری سلێمانی، کۆچی دوایی کردووە، هەر لەوێش نێژراوە[٤٤٥].

٩- سەید کاکە

سەید کاکە سەید ئیسماعیل سـەید عومـەر، لەگونـدی (مورتکـە)ی گـەورەی سەر بەناحیەی قوشتەپە، لەسـاڵی ١٩٣٢، لـەدایك بـووە. نەچۆتە قوتابخانـە، بەهۆی هەوڵی تایبەتی خۆی، کەمێك فێرە خوێندنەوە و نووسین بووە.

پەیوەنـدی کۆمەڵایـەتی لەگـەڵ ئاغـا و دەرەبەگـەکانی ناوچـەی دەشـتی هەولێر، باش نەبووە. بەردەوام لەدژیان وەسـتاوەتەوە. لەسـاڵی (١٩٥٨)ەوە، پەیوەندی بەریزەکانی (پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان)ەوە، کـردووە. لەسـاڵی ١٩٦١، بەشداری هەڵگیرساندنی شۆڕشی ئەیلولی کردووە. لەسـاڵی ١٩٦٤ بۆتـە سـەرپەل. لەسـاڵی ١٩٦٦، بۆتـە سـەرلق. لەسـاڵی ١٩٦٧، بۆتـە فەرمانـدەی بەتالیۆنی یەك لەهێزی دەشتی هەولێر. لەساڵی ١٩٧٤، دووبارە چـۆتەوە شـاخ

و، بۆتە لێپرسراوی بەتالیۆنی یەکی هێزی دەشتی هەولێر. لەزۆربەی هەرە زۆری چالاکییەکانی هێزی دەشتی هەولێر، بەشداری کردووە، رۆڵی دیار و بەرچاوی هەبووە. کەسایەتییەکی ناوچەی دەشتی هەولێرە. پاش نسکۆ گەڕاوەتەوە عێراق و، بۆ خوارووی عێراق، شاری رومادی، دوورخراوەتەوە. لەگەڵ بڵاوبوونەوەی یەکەم بەیانی دامەزراندنی بزوتنەوە، پەیوەندی کردووە. لە ١٩٧٨/٨/٨، لەگەڵ یەکەم مەفرەزەی بزوتنەوە، چۆتەوە شاخ. لەساڵی ١٩٧٧، بۆتە فەرماندەی هەرێمی سەفین. لەساڵی ١٩٧٨، لەهەکاری بەدیل گیراوە. لەنەورۆزی (١٩٧٩)، لەگەڵ بزوتنەوە، (یەکێتی)یان جێهێشتووە. لەیەکەم کۆنگرەی حزب، بۆتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی. لەهەندێك قۆناغی خەباتدا، بۆتە ئەندامی مەکتەبی سیاسی. دوای پرۆسەی یەکگرتن، بۆتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی حزبی یەکگرتن. کەلەگەڵ (پارتی) یەکیان گرتووە، سەید کاکە بۆتە ئەندامی سەرکردایەتی پارتی. لەسەر لیستی پارتی بۆتە ئەندامی پەرلەمانی کوردستان.

بەهۆی پەیوەندی کردن بەشۆڕشەوە، چەندین جار، خێزان و منداڵەکانی لەلایەن رژێمەوە، زیندانی کراون. هەر بەم هۆیەشەوە، دایك و باوکی، لەزینداندان کۆچی دواییان کردووە. ئێستا خانەنشینە و، لەشاری هەولێردا، نیشتەجێیە.

دەربارەی سەید کاکە، شاخەوان عەباس، دەنووسێت: (سەید کاکە لەدەشتی هەولێر، ژمارەیەك پێشمەرگەی باشی لەگەڵدا بوو، وێرای ئەمانەش فەرماندەیەکی بەتوانا و جێی باوەڕی جەماوەری ناوچەکە بوو)[٤٤٦].

١٠- دکتۆر مەحمود عوسمان

د. مەحمود عەلی عوسمان یان د. مەحمود سۆرانی، لەساڵی ١٩٣٨، لەسلێمانی لەدایك بووە. کۆلیژی پزیشکی لەبەغدا، تەواو کردووە. لەتەمەنی هەژدە ساڵیەوە، پەیوەندی بەریزەکانی (پارتی)یەوە کردووە. لەساڵی ١٩٦٢، بۆتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی، دواتر مەکتەبی سیاسی. لەساڵی ١٩٦٨، بۆتە نوێنەری بارزانی بۆ بەڕێوەبردن و رێکخستنی پەیوەندییەکانی دەرەوەی پارتی. لەساڵی ١٩٧٠، ئەندامی شاندی دانووستاندکاری شۆڕش بووە لەگەڵ

حکومەت. دوای نسکۆی ١٩٧٥. ئاوارەی ئێران بووە. لەتاران کاری پزیشکی کردووە. لەتشرینی دووەمی ١٩٧٦، کۆمیتەی ئامادەکردنی پارتی، دادەمەزرێنێت. لەساڵی ١٩٧٧، چۆتە سوریا. لەساڵی (١٩٧٨)، گەڕاوەتەوە کوردستان. لەنەورۆزی ١٩٧٩، لەگەڵ (بزوتنەوە)، هاوسەفەری (کۆچی نەورۆز) بووە. لەگەڵ (بزوتنەوە) یەك دەگرێت و (حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان)، دادەمەزرێنن. دەبێتە ئەندامی دەستەی سەرۆکایەتی ئەم حزبە.

زۆربەی ژیانی لەسوریا و لەندەن، بردۆتە سەر. لەکۆنگرەی یەکەمی حزب، دوای دروستبوونی ئاڕاستە و باڵ، دڵی شکاوە و خۆی بۆ کۆمیتەی ناوەندی کاندید نەکردووە. دواتر، بەتەزکیە بۆتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی. لەدوای راپەڕین، گەڕاوەتەوە کوردستان و لەهەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان لە ١٩٩٢/٥/١٩، خۆی بۆ پۆستی (رابەر)، کاندید کردووە. سەرەنجام، هەر چوار پاڵێوراوەکە، دەنگی پێویستیان، نەهێناوە. لەسەروبەندی کۆنگرەی یەکگرتنی هەرسێ حزبەکە، جارێکی تر دڵی شکاوە و، کوردستانی جێهێشتووە. لەساڵی ١٩٩٥ گەڕاوەتەوە کوردستان. دوای روخانی رژێم، لەساڵی ٢٠٠٣ بۆتە ئەندامی ئەنجوومەنی حوکم لەبەغدا. لەساڵی ٢٠٠٤ بۆتە ئەندامی ئەنجومەنی نیشتمانی عێراق (پەرلەمان). تاوەکو ساڵی ٢٠١٠، لەم پۆستەدا، ماوەتەوە. ئێستاکە خانەنشینە و لەکوردستاندا نیشتەجێیە.

١١- محەمەدی حاجی مەحمود

محەمەدی حاجی مەحمود، ناسراو بە (کاکە حەمە)، لەساڵی ١٩٥٣ لەگوندی (گوڵە خانە)ی ناوچەی شارەزوور، لەدایك بووە. نەچۆتە قوتابخانە، بەهۆی هەوڵ و کۆششی خۆی، فێرە خوێندن و نووسین بووە. لەتەمەنی حەڤدە ساڵیدا (١٩٧٠)، پەیوەندی بەریزەکانی (پارتی)یەوە کردووە. دوای نسکۆ، پەیوەندی بەریزەکانی (کۆمەڵەی مارکسی لینینی کوردستان)، کردووە.

لەشەوی ٢٦-١٩٧٦/٦/٢٧، لەگەڵ پۆلێك لەتێکۆشەری تر، وەك یەکەمین مەفرەزەی سەرەتایی شۆڕشی نوێ، چۆتە شاخ و بۆتە پێشمەرگە. ئەوکات، بۆ ناسینی هەڤاڵەکانی تر، ناوی نهێنی (بەرد)یان لەمەفرەزەکە ناوە. هەر ئەو

شەوە، ناوی نهێنی (عەزیز)ی بۆ خۆی هەڵبژاردووە. بەڵام ناوەکەی ئەوەندە بڕی نەکردووە، چونکە خەڵکی ناوچەکە ناسیویانەتەوە و، هەر بەناوی راستەقینەی خۆی بانگیان کردووە. چەکی دەستی ئەم مەفرەزە سەرەتاییە، بریتی بوو لەسێ برنە و دوو کلاشینکۆف و دوو دەمانچە. برنەوەکان، بەهۆی ئەوەی فیشەکەکانیان تەڕ بووینە، کاریان نەکردووە[٤٤٧].

لەکۆتایی تەموزی ١٩٧٦، یەکەم چالاکی پێشمەرگانەی لەسەر رێگای نێوان هەڵەبجە و سەید سادق، ئەنجام داوە. لەساڵی ١٩٧٨، وازی لەکۆمەڵە هێناوە، لەگەڵ هێزێك بۆ سەر سنووری عێراق– تورکیا، بەمەبەستی چەك وەرگرتن، بۆ هەکاری، بەڕێکەوتووە. لەهەوڵەکەیان سەرکەوتوو نەبووینە. ناوبراو، یەکێك بووە لەو حەوت کەسەی کەبەسەلامەتی، لەهەکارییەوە گەڕاوەتەوە قەندیل.

لەبەر لێهاتوویی بۆتە فەرماندەی هەرێمی یەکی هەورامان، کەئەوکاتە، بەهێزترین و پڕ چالاکیترین، هەرێم بووە. (هەرێمی یەك یەکێك بوو لەهەرێمە گەورەکانی یەکێتی کەسنوورەکەی پێك هاتبوو لەبەشێکی پێنجوین، دەشتی شارەزوور، هەورامان و ناوچەی هەڵەبجە، ئەو سەردەمە کاکە حەمەی حاجی مەحمودی گوڵەخانە بەرپرسی ئەم هەرێمە بوو، لەناو هەرێمەکەدا هەرسێ باڵەکەی یەکێتی، کۆمەڵە، بزوتنەوە، خەتی گشتی، رێکخستنیان هەبوو... کاکە حەمە دۆستی کۆمەڵە و پشتگیری ئەکردین، بەڵام کۆمەڵە کێشە و گرفتی بۆ دروست ئەکرد)[٤٤٨].

لەساڵی (١٩٧٩)، خێزان و منداڵەکانی لەلایەن رژێمەوە زیندانی دەکرێن و بۆ شاری (ناسریە)ی باشووری عێراق، دووریان خستوونەتەوە. لەبەر ئەوەی ناوبراو خاوەن هەڵوێست و رای تایبەتی خۆی بووە و حەزی بەپاشکۆی ئەم و ئەو نەکردووە، لەلایەن چەند سەرکردەیەکی دیار و دەست رۆیشتووی یەکێتی (بەتایبەتی کۆمەڵە)، دژایەتی کراوە، پەڵپ و بیانووی پێ گیراوە و ویستوویانە دەستەمۆی بکەن. بەهۆی ئەم رەفتار کردنە، لەیەکێتی سارد دەبێتەوە، هەرچەندە بەشێك لەسەرکردەکانی یەکێتی و خودی مام جەلال، دەیانەوێت دڵی رابگرن، بەڵام ئەو بریاری خۆی دەدات و لەمانگی کانوونی یەکەمی ١٩٨٠ واز لەیەکێتی دێنێ و، پەیوەندی بەحزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان

(حسيك)، دەكات.

لەيەكەم كۆنگرەی حزب بەشداری دەكات و، بەئەندامی یەدەگی كۆمیتەی ناوەندی هەڵدەبژێردرێت. پاش ماوەیەكی كەم، دەبێتە ئەندامی كارای كۆمیتەی ناوەندی و بەرپرسی لقی سلێمانی. سەرەڕای كار و چالاكی پێشمەرگایەتی، چەندین وتار و بابەتی سیاسی و عەسكەری، لەگۆڤاری (سورێن)، بەناوی خواستراوی (سەرباز، عەزیز)، بڵاوكردۆتەوە. لەساڵی ١٩٨٥دا، بۆتە لێپرسراوی مەكتەبی عەسكەری حزب. لەدوای راپەڕین و لەپرۆسەی یەكگرتنی هەرسێ حزبەكە، لەئابی ١٩٩٢، بۆتە ئەندامی كۆمیتەی ناوەندی (حزبی یەكگرتن). لەساڵی ١٩٩٣دا، لەپرۆسەی یەكگرتن لەگەڵ پارتی دیموكراتی كوردستان و كۆنگرەدا، بەئەندامی مەكتەبی سیاسی پارتی هەڵدەبژێردرێت، دەبێتە لێپرسراوی پارتی لەناوچەكانی گەرمیان و سلێمانی. ئەوەندە ناخایەنێت، پارتی جێدەهێڵێت و، بەهەوڵ و كۆششی خۆی و هاریكاری چەندین هەڤاڵی تر، لەتشرینی دووەمی ١٩٩٤دا، (حزبی سۆسیالیستی دیموكراتی كوردستان)، رێك دەخات و دادەمەزرێنێتەوە. كۆنگرە دەبەستن. ناوبراو دەبێتە سكرتێری حزب.

محەمەدی حاجی مەحمود، لەهەڵبژاردنەكانی پەرلەمانی كوردستان، بۆتە ئەندام پەرلەمان. لەپاش هاتنی رێكخراوی تیرۆریستی (دەوڵەتی ئیسلامی لەعێراق و شام– داعش)، كاكە حەمە یەكێك بووە لەبەرپرسە دیارەكانی هێزی پێشمەرگەی كوردستان لەمیحوەری كەركوك. بەبەردەوامی لەگەڵ پێشمەرگەكان، لەناو سەنگەرەكاندا، بووە. هەر لەم پێناوەشدا، (عەتا محەمەد حاجی مەحمود)ی كوڕی، كەئەندامی كۆمیتەی ناوەندی حزب بووە، لەسەنگەرەكان، لەكاتی رووبەڕوو بوونەوە لەگەڵ داعش، شەهید بووە. كاكە حەمە، خودی خۆیشی، بریندار بووە.

چوار بەرگ لەكتێبی: (رۆژژمێری پێشمەرگەیەك)ی یاداشت كردووە، كەبۆتە سەرچاوەیەكی بەنرخ و تۆمارێكی دیكۆمێنتاری مێژوویی بزوتنەوەی كوردایەتی و، شۆڕشی نوێ.

١٢- قادر عەزیز

قـادر سـابیر عـەزیز، ناسـراو بـە (قـادر عـەزیز)، لەسـاڵی ١٩٥٤ لەگونـدی (سێبیران)ی نزیك قوشتەپە، لەدایك بـووە. بـرازای فەرمانـدە سـەعدی عـەزیز، ناسراو بە (سەعدی گچکە)یە. خوێنـدنی سـەرەتایی و ناوەنـدی و دواناوەنـدی لەهـەولێر تـەواو کـردووە. لەسـاڵی ١٩٧٠، پەیوەنـدی بـەریزەکانی (یـەکێتی قوتابیانی کوردسـتان)ەوە، کـردووە. لەساڵی ١٩٧٤، پەیوەنـدی بەشۆڕشـەوە کـردووە. پـاش نسـکۆی ١٩٧٥، گەڕاوەتـەوە عێـراق. لەگـەڵ ڕاگەیانـدنی دامەزرانـدنی بزوتنـەوە، لەساڵی ١٩٧٦، پەیوەنـدی کـردووە. لـەئابی ١٩٧٦، لەگـەڵ یەکـەم مـەفرەزەی بزوتنـەوە، چـۆتەوە شـاخ. لـەپاش شـەهید بـوونی (سـەعدی گچـکە)ی مـامی بۆتـە ئەنـدامی سـەرکردایەتی بزوتنـەوە و یـەکێتی. لەنەورۆزی ١٩٧٩، پشتگیری لەپرۆژەی دەرچوون لەیەکێتی، کردووە. لەیەکەم کۆنگرەی حزب، بۆتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی حزب. یەکێك بووە لەم کەسە دیارانەی کەپشتگیری لەچەسپاندنی بیری (سۆسیالیستی زانستی)، لەپەیڕەو و پرۆگرامی حزبدا کردووە و، پاڵپشتی (ڕەسوڵ مامەند) بووە.

بـەهۆی جیـاوازی بـیروڕا، لەگـەڵ زۆربـەی سـەرکردە و فەرمانـدە عەسکەرییەکانی حزب، کێشە و گرفتی، هـەبووە. بـەهۆی کەڵەکـە بـوونی ئـەم کێشانە و چارەسەر نەکردنیان، لەپایزی ١٩٨٥، لەگەڵ (عەبدولخالق زەنگەنە)ی ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی حزب و کۆمەڵێك کادیری چالاکی حزب، جیابۆتـەوە و (حزبـی سۆسیالیسـتی کوردسـتان- ئیتجـاهی دیمـوکراتی شۆڕشـگێڕ)ی دامەزراندووە.

لەڕێکەوتی ٢٤-١٩٨٨/٤/٢٦، لەیەکەم کۆنفرانسدا، (حزبی زەحمەتکێشانی کوردسـتان) دادەمـەزرێنێت و دەبێتـە سـکرتێری حـزب. لـەپاش ڕاپـەڕین، بەلیسـتێکی هاوبـەش لەگـەڵ (یـەکێتی) بەشـداری هەڵبـژاردنی پەرلـەمانی کوردستان لـە ١٩٩٢/٥/١٩دا، کـردووە. دوای دامەزرانـدنی حکومـەتی هـەرێمی کوردستان، بۆتە وەزیری کشتوکاڵ.

حزبی زەحمەتکێشان، چەندین لێکترازانی تێکەوتووە و، گروپ و کەسایەتی، لێ جیابۆتەوە. بەرفراوانترین لێکترازان، ئەو لێکترازانە بوو کەبەشی هەرە زۆری

سەرکردایەتی حزب لەئازاری ٢٠٠٩، لەناوبراو جیابووتەوە و، بەهۆی دادگاوە ناوی حزبەکە بەر گروپە زۆرە جیابۆوەکە کەوت. قادر عەزیز، بەناچاری لەژێر ناوی (حزبی ئایندەی کوردستان)، درێژەی بەخەبات دا. لەرێکەوتی ٢٠١٦/٨/١٠، حزبی ئایندە چۆوە ناو یەکێتی و (قادر عەزیز)ی سکرتێر، بووە ئەندامی مەکتەبی سیاسی یەکێتی نیشتمانی کوردستان.

١٣- سەعدی گچکە

سەعدی عەزیز محەمەد ئەمین، ناسراو بە (سەعدی گچکە)، لەساڵی ١٩٤٣، لەگوندی (سێبیران)ی سەر بەشارۆچکەی قوشتەپە، لەدایك بووە. لەقۆناغی سەرەتایی وازی لەخوێندن هێناوە. ساڵی (١٩٦٢)، چۆتە خزمەتی سەربازی و ساڵێك دواتر، پەیوەندی بەشۆڕشی ئەیلول، کردووە. لەناوچەکانی، کۆیە، باڵەکایەتی، خۆشناوەتی، چەمی ڕێزان، پێشمەرگایەتی کردووە. لەشۆڕشی ئەیلول بۆتە (سەرپەل، سەرلق)، دواتر، فەرماندەی بەتالیۆن. لەکاتی هەڵگیرساندنەوەی شەڕ لەئازاری ١٩٧٤، یەکێك بووە لەفەرماندە مەیدانیەکانی شەڕەکانی، ماکۆك، کەدوای سێ مانگ لەبەرگری کردن، بریندار بووە.

پاش نسکۆی ١٩٧٥، گەڕاوەتەوە کوردستان. پەیوەندی بەبزوتنەوە کردووە. لە ١٩٧٦/٨/٨، چۆتەوە شاخ. ئەندامی سەرکردایەتی بزوتنەوە بووە. لەدوای تێپەڕبوونی چەند مانگێك بەسەر چوونەوە شاخ، بۆتە فەرماندەی هەرێمی دەشتی هەولێر و، سەرکردایەتی یەکەم مەفرەزەی پارتیزانی لەناوچەکانی هەولێر و خۆشناوەتی دا، کردووە.

یەکەم چالاکی پێشمەرگانەشی لە ١٩٧٧/١/٤، لەسەر ڕێگای گشتی نێوان بەستۆڕە و مەلا ئۆمەر بوو، کەبووە هۆی کوشتنی بەڕێوەبەری ئەمنی پیرمام (سابیر زێدان) و پارێزەرەکانی. ناوبراو لەم شەڕەدا، بریندار بووە. بەشداری چەندین شەڕی کردووە، لەوانە: (خانزاد، هەورێ، سەفین، دێدەوان، حاجی قەڵا). لەشەڕەکانی گوندی (حەسەن موترب) و بناری دێدەوان، جارێکی تریش، بریندار بووە. پاش کۆبوونەوەکانی پایزی ١٩٧٧، بۆتە ئەندامی سەرکردایەتی یەکێتی. لەشۆڕشی نوێدا، تەنها حەڤدە مانگ، پێشمەرگایەتی کردووە.

لەرێکەوتی ١٩٧٨/٣/٨، پاش شەڕێکی قورسی قارەمانانە لە (دەشتێو)، لەگەڵ دوازدە پێشمەرگەی تر، شەهید دەبێت. هەر لەم شـەڕەدا، چـوار پێشـمەرگەی تــریش بەبرینــداری کەوتوونەتــە دەســت جــاش و ســوپا، دوای ماوەیــەک لەزیندانەکانی موسڵ، لەسێدارە دراون.

١٤- قادر شۆڕش

لەساڵی ١٩٢٤ لەگوندی (قەراسنجی سەروو)ی بناری چیای سـەفین لـەدایک بـووە. لەسـاڵی ١٩٤٣ بۆتـە سـەرباز و چۆتە (قـبرس). لەسـاڵی ١٩٤٧، بۆتـە ئەنـدامی پـارتی. بـەهۆی چـالاکییەکانی، لەسـاڵی ١٩٥٤، لەلایـەن رژێمـی پاشایەتییەوە گیراوە و لەساڵی ١٩٥٦، ئازاد کراوە. لەسەر داوای حـزب، پـاش شۆڕشی چواردەی تەموز لەساڵی (١٩٥٨)، کتێبخانەی (شۆڕش)ی لەژێر قەڵای هەولێر، کردۆتەوە. ئەم نازناوەشی (شۆڕش)، هەر لەناوی کتێبخانەکەیەوە، بۆ ماوەتــەوە. کتێبخانــەی شــۆڕش، ببــووە شــوێنی یــەکتر بینینــی ئەنــدام و لێپرسراوەکانی پارتی و ئاڵوگۆڕ کردنی بڵاوکراوەکانی حزب.

لە ١٩٦١/٩/١٤، جارێکی تر، زیندانی کراوە. پاش سێ مانگ مانـەوە، ئـازاد کراوە. لە ١٩٦٢/٥/٣١، لەکاتی ئەنجامدانی چالاکییەکی حزبی دەستگیرکراوە. دوای چـەند مانگێـک، ئـازاد کـراوە. لەسـاڵی ١٩٦٣، بۆتـە ئەنـدامی ناوچـە. لەلێکترازانەکەی پارتی لەساڵی (١٩٦٤) کەوتۆتە لای باڵی مەکتـەبی سیاسـی و چۆتە ئێران. دوای ماوەیەکی کـەم، گەڕاوەتـەوە نـاو پـارتی و لـە ١٩٦٥/٥/٨، بۆتەوە پێشمەرگە. لەساڵی ١٩٦٩، بۆتە ئەندام ناوچە.

لـەمانگی تشـرینی یەکـەمی ١٩٧٠، بۆتــە بەرپرسـی ناوچـەی کۆیـە. لـە ١٩٧٣/٢/٢٤ بۆ شارۆچکەی شەقڵاوە گواستراوەتەوە و بۆتە لێپرسراوی لاوانـی شـەقڵاوە. لـەکاتی نسـکۆی ١٩٧٥، لێپرسـراوی ناوچـەی شـەقڵاوە بـووە. لـە ١٩٧٥/٤/١٤، لــە (نەغــەدە)وە گەڕاوەتــەوە عێــراق. لــە ١٩٧٥/١٢/٢٢دا، بەچاودێری کار (مراقب عمل)، لەبەڕێوەبەرێتی خۆجێیەتی هەولێر، دامـەزراوە. دوای راگەیاندنی بزوتنەوە، لەلایەن (عەلی هەژار)ەوە پەیوەندی پێـوە کـراوە و بۆتە ئەندامی کۆمیتەی رێکخستنی ناو شاری هـەولێر. لـەهاوینی ١٩٧٩، چۆتە

شاخ. لەیەکەم کۆنگرەی حزب بۆتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی حزب و، بەرپرسی لقی هەولێر لەگوندی (سماقولی سەروچاوە). لە ١٩٨٣/٦/١١، لەگەرمەی شەڕی ناوخۆ، بەهۆی تووشبوون بەنەخۆشی (ریخۆڵە کوێرە)، لەگوندی (ئاریانە)ی نزیك دێگەڵە، کۆچی دوایی کردووە. رۆژێك دواتر، بەهەوڵی کەس و کار و هاوڕێیانی، لەگۆڕستانی (ئیمام محەمەد) لەهەولێر دەنێژرێت. لە ١٩٨٣/٧/١، مەکتەبی سیاسی حزب دەربارەی کۆچی دوایی قادر شۆڕش، بەیانێکی لەژێر ناوی: (هەڤاڵی قارەمان قادر شۆڕش لەرێگای خەباتدا گیانی خۆی فیداکرد)، دەرکرد.

١٥- ئەنوەری مەجید سوڵتان

لەبنەماڵەیەکی رۆشنبیر و ناسراوی سلێمانی، لەساڵی ١٩٤٤، لەگەڕەکی گوێژە، لەدایك بووە. (سوڵتان ئەحمەد چاوڕەش)ی باپیری لەسوپای عوسمانیدا، ئەفسەر بووە. (ئەنوەر)، لەساڵی (١٩٦٦)، بەشی زانستی قۆناغی ئامادەیی تەواو کردووە، پاشان چۆتە کۆلیژی کشتوکاڵ لەزانکۆی بەغدا. کۆرسی یەکەم تەواو دەکات، دوایی واز لەم کۆلیژە دەهێنێت و دەچێتە کۆلیژی سەربازی. لەساڵی ١٩٦٩ کۆلیژ تەواو دەکات و بەپلەی ملازمی دووەم بۆتە ئەفسەر. لەساڵانی ١٩٦٩-١٩٧٠دا، لەیەکە سەربازییەکانی سوپای عێراق لەشارەکانی، بەغدا، بەسرە، حیلە، خزمەتی کردووە. لەساڵی ١٩٧٢، پلەکەی بۆ ملازمی یەك، بەرز کراوەتەوە. هەر لەم ساڵەدا، ریزەکانی سوپای عێراقی بەجێهێشتووە و، پەیوەندی بەهێزەکانی پێشمەرگەوە کردووە. لەگەڵ دەست پێکردنەوەی شۆڕش لەساڵی ١٩٧٤، بۆتە فەرماندەی تۆپخانە لەهێزی خەبات، لەدەڤەری پێنجوین. پاش نسکۆی شۆڕش، گەڕاوەتەوە عێراق، بۆ شاری بەسرە دوورخراوەتەوە. نەگەڕێندراوەتەوە سوپا، وەك فەرمانبەرێك لەدائیرەی پۆستە و گەیاندن، دامەزراوە. لەئەیلولی ١٩٧٦، لەسەر داوای کۆمەڵە، پەیوەندی بەشۆڕشی نوێوە کردووە. لەکۆبوونەوەی سەرکردایەتی یەکێتی لەپایزی ١٩٧٧، کراوەتە فەرماندەی هەرێمی دووی دەشتی کەرکوك. لەنیسانی ١٩٧٨، وەك فەرماندەیەك، ئەرکی سەرپەرشتیکردنی بەشێك لەو هێزەی پێ

سپێردراوە کەبەرەو هەکاری بەڕێکراوە. پاش شکست خواردن و پەرت و بڵاوبوونی هێزەکە، ناوبراو، لەلایەن سوپای ئێرانەوە، دەستگیر کراوە. لەشوباتی ١٩٧٩، دوای روخاندنی شا، لەزیندان ئازاد کراوە. ئەمجارەیان، پەیوەندی بە (بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان)ەوە، کردووە. لەجودابوونەوەی بزوتنەوە، لەگەڵ باڵە سەرەکییەکە (باڵی رەسوڵ مامەند)، رۆیشتووە. لەیەکەم کۆنفرانسدا، بەئەندامی کۆمیتەی ناوەندی حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان، هەڵبژێردراوە.

وەك بەدەنگەوەچوون و هاریکاری کردن، بەشداری شۆڕشی رۆژهەڵاتی کوردستانی کردووە. لەچەندین شەڕ و پێکداداندا لەگەڵ هێزەکانی حکومەتی کۆماری ئیسلامی ئێران، رۆڵی فەرماندەیەکی شەڕکەری شایستەی بینیوە. لەیەکێك لەرووبەڕوو بوونەوەکاندا، لە ١٩٧٩/٩/٢، لەنزیك شاری (بانە)، شەهید بووە. دوای بیست رۆژ، کەسوکارەکەی، تەرمەکەی دەهێننەوە شاری سلێمانی و لەگۆڕستانی (گردی سەیوان)، بەخاکی دەسپێرن[٤٤٩].

دەربارەی ملازم ئەنوەر، نەوشێروان مستەفا، دەنووسێت: (... لەسەر داوای کۆمەڵە بوو بەپێشمەرگە، دواتر بۆتە بزوتنەوە... ئەنوەر لەجەیشی عێراقدا ئەفسەر بوو. لەشۆڕشی ئەیلولدا ببوو بەپێشمەرگە. کوڕێکی ئازا و دەستپاك و دڵسۆز بوو، بەڵام کابرایەکی ساویلکە و کەللەڕەق بوو)[٤٥٠].

١٦- محەمەد غەفور ئاغجەلەری

محەمەد غەفور ئەحمەد ئاغجەلەری، لەساڵی ١٩٣٩، لەشارۆچکەی ئاغجەلەر، لەدایك بووە. تا پۆلی سێیەمی ناوەندی خوێندوویەتی. لەساڵی ١٩٦٠، پەیوەندی بەریزەکانی (پارتی دیموکراتی کوردستان)ەوە، کردووە. وەك پێشمەرگە، دواتر (سەرلق)ێك بەشداری شۆڕشی ئەیلولی کردووە. لەلێکترازانە مێژووییەکەی پارتی لەساڵی (١٩٦٤)، لەگەڵ باڵی مەکتەبی سیاسی بووە. لەساڵی (١٩٧٤)، پەیوەندی بەشۆڕش کردووە. دوای نسکۆی ١٩٧٥، کەبزوتنەوە دامەزراوە، ناوبراو لەساڵی ١٩٧٦، پەیوەندی بەم رێکخراوەوە، کردووە. یەکێك بووە لەپێشمەرگە سەرەتاییەکانی شۆڕشی نوێ. چەندین

چالاکی پێشمەرگانەی لەناوچەکانی سنووری کەرکوك و چەمچەماڵ و بەری کۆیە و چەمی ڕێزان و قەڵاسێوکە و...تاد، ئەنجام داوە. ئەندامی سەرکردایەتی بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان، بووە. لەرێکەوتی ١٩٧٧/٧/٢٣دا، لەگوندی (کانی بی) ناوچەی بازیان، لەرووداوێکی تەمومژاویدا، لەگەڵ نۆ پێشمەرگەی تر، بەدەستی مەفرەزەیەکی سەرکردایەتی کاتی (قیادە موەقەتە)، شەهید کراون. شەهیدەکان ئەمانە بوون: (ئەنوەر کەریم، عەبدوڵلا تۆفیق، حامید مەلا ئەحمەد، رەزا عومەر، سەعید عومەر، کەریم مەلا ئەحمەد، حەمید عەزیز، رەمەزان سەعید، ئەحمەد محەمەد).

دوای ئەم رووداوە، مەفرەزەکەی سەرکردایەتی کاتی، خۆیان رادەستی رژێم کردۆتەوە و بوونەتە جاش[٤٥١].

١٧- سەعد عەبدوڵلا

سەعدەدین عەبدوڵلا عوسمان، ناسراو بە (مامۆستا سەعد)، لەساڵی ١٩٤٩، لەگوندی (عەوێنە)ی سەر بەپارێزگای هەولێر لەدایك بووە. خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی، لەهەولێر تەواو کردووە. لەتەمەنی چواردە ساڵیەوە، پەیوەندی بە (یەکێتی قوتابیانی کوردستان)ەوە کردووە. دواتر پەیوەندی بە (پارتی)یەوە کردووە. لەساڵی ١٩٦٩دا، خانەی مامۆستایانی لەهەولێر تەواو کردووە و، بەمامۆستا دامەزراوە. لەدوای رێککەوتننامەی یازدەی ئازار، بۆتە ئەندام ناوچەی هەولێر. لەساڵی ١٩٧٤ چۆتە شاخ و بۆتە ئەندام ناوچەی رەواندز.

پاش نسکۆ، گەڕاوەتەوە عێراق و لەهەولێر بۆتەوە بەمامۆستا. لەگەڵ دامەزراندنی بزوتنەوە، لەرێگای عەلی هەژار و کادرۆ گەلاڵی، لەساڵی ١٩٧٦، پەیوەندی بە (بزوتنەوە) کردووە. دوای دەستگیرکردنی (کاردۆ و عەلی هەژار)، لەبەهاری ١٩٧٩ چۆتە شاخ. لەیەکەمین کۆنگرەی حزب، بۆتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی. مامۆستا سەعد، یەکێك بوو لەلایەنگرانی ئاراستەی (سۆسیالیستی زانستی). دوای کۆنگرە، بۆتە لێپرسراوی راگەیاندن. سەرپەرشتی (رێگای ئازادی)، ئۆرگانی حزب و گۆڤاری تیۆری (سۆسیالیست) و ئیستگەی (دەنگی شۆڕشی کوردستانی عێراق) و (پەیامی شۆڕشی کوردستانی عێراق)ی، کردووە. چەندین نووسین و لێکۆڵینەوەی سیاسی، بەناوی

خواسـتراوی (ب. گـۆران، ب. ئامـانج) بڵاوکردۆتـەوە. نـاوبراو جگـە لـەکاری سیاسـی، نووسـەرێکی زمـان پـاراو و چیرۆکنووسـێکی سـەر بـەرێبازی ریـالیزم بـووە. یەکـەمین کورتـە چـیرۆکی بـەناوی (فەریکـە گـوێز)، لەسـاڵی ١٩٧٨، لەگۆڤاری (بـەیان)دا، بڵاوکردۆتـەوە. نـاوەرۆکی چـیرۆکەکە، باسـی لەتێکدانی گونـدەکان و، راگواســتن و تەقاندنــەوەی کانیاوەکــان و، ســوتاندنی رەز و باخـەکانی کوردسـتان، کـردووە. ئـەم چـیرۆکە، دەکەوێتـە خانـەی (ئـەدەبی بەرگری)یەوە. نـاوبراو، رێچـکەیەکی تایبـەت و دیـاری، لەنووسـیندا، هـەبووە. چەندین کتێب و نامیلکەی مێژوویی و ئەدەبی و سیاسی، بڵاوکردۆتەوە. لەوانە:

– تاقە دارێك، کۆمەڵە چیرۆك، لەشاخ بڵاوکراوەتەوە.
– کێشەی کورد، نووسینی: لازارێف، وەرگێران لەعەرەبییەوە، چـاپی یەکـەم، لەشاخ و، چاپی دووەم لەشار دوایی راپەڕین، بڵاوکراوەتەوە.
– ئایار لەبناری قەندیل، نامیلکەیەکە باس لەشەڕی ئاشقولکە و پشت ئاشـان، دەکات.
– واقیعبینــی و چــەند دیدگایــەکی ســەیدای نــەمر، لێکۆڵینەوەیەکـە لەســەر نامەکانی سەیدا ساڵح یوسفی.
– کەسایەتی کورد و چەند تێبینیەك، هەولێر، ٢٠٠٣.

لەشاخ و لەسەردەمی دوای راپەڕین، ئەندامی مەکتەبی سیاسی حزب، بووە. لـەدوای راپــەڕین، بۆتــە لێپرســراوی لقــی هــەولێری حــزب. ئەنـدامی یـەکێتی نووسەرانی کورد، بووە.

لـەکۆنگرەی یـەکگرتنی هەرسـێ حزبەکـە لـەئابی ١٩٩٢، بۆتـە ئەنـدامی مەکتەبی سیاسی (حزبی یەکگرتنی کوردستان) و لێپرسراوی لقی هەولێری ئـەم حزبە. دوای ئەوەی یەکگرتن لەگەڵ پـارتی یەکـدەگرن، نـاوبراو بۆتـە ئەنـدامی کۆمیتــەی ناوەنـدی پـارتی و لێپرســراوی لقـی دوو (هــەولێر). لـەبواری کـاری حکومیش بۆتە وەزیری کشتوکاڵ و ئاودێری لەحکومـەتی هـەرێمی کوردسـتان. بەیەکێك لەرۆشـنبیرە جدییـەکانی شـاری هـەولێر دادەنرێـت. لـەرۆژی جـەژنی قوربان، لە ٢٠٠٤/٢/١، ئەوکات کەلێپرسـراوی لقـی دوو بـوو لەهـەولێر، لـەکاتی پێشوازی کردن لەمیوانەکانی جـەژن، لـەکارە تیرۆریسـتیەکەی یـەکی شـوباتی سەر مەڵبەندی یەکێتی و لقی دووی پارتی، شەهید بووە[٤٥٢].

١٨- شێخ محەمەد شاکەلی

لەساڵی ١٩٤٤، لەبنەماڵەیەکی ئایینی نیشتمانپەروەر، لەشارۆچکەی کەلار لەدایك بووە. لەساڵی ١٩٥٠ چۆتە قوتابخانە. لەساڵی ١٩٦٣ پەیمانگای پێگەیاندنی مامۆستایانی لەشاری کەرکوك تەواو کردووە و بۆتە مامۆستا. لەسەرەتای لاوێتییەوە پەیوەندی بەریزەکانی (پارتی دیموکراتی کوردستان)ەوە، کردووە. لەلێکترازانەکەی ١٩٦٤، لەگەڵ باڵی مەکتەب سیاسی بووە. لەساڵی ١٩٧٤، بەشداری شۆڕشی کردووە، لێپرسراوی رێکخستنەکانی ناوچەی کفری بووە. پاش نسکۆی ١٩٧٥، گەڕاوەتەوە عێراق و بۆ شاری دیوانیە، دوورخراوەتەوە. کەسێکی بەشدار و ئاگاداری جموجۆڵەکانی دامەزراندنی بزوتنەوە، بووە. دوای گیران و شون بزر کردنی عەلی هەژار و کاردۆ گەلاڵی، بۆتە لێپرسراوی ناوخۆی رێکخستنەکانی بزوتنەوە، پاشان حزبی سۆسیالیست. پەیوەندییەکی پتەو و بەردەوامی لەگەڵ خودی دامەزرێنەری بزوتنەوە (سەیدا سالح یوسفی)، هەبووە. لەکۆنگرەی یەکەمی حزب، بەنهێنی بۆتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی. لەسەر داوای حزب، لەمانگی ئابی ساڵی ١٩٨٢، پەیوەندی بەشاخ، کردووە.

لەدوای راپەڕین، بەشداری کۆنگرەی یەکگرتنی کردووە. لەگەڵ باڵی (رەسوڵ مامەند)، حزبی سۆسیالیستی دامەزراندۆتەوە. لەکۆنگرەی دووەم، لەنۆڤێمبەری ١٩٩٢، بۆتە ئەندامی مەکتەبی سیاسی. دوای یەکگرتنی سۆسیالیست و یەکێتی لەشوباتی ١٩٩٣، بۆتە ئەندامی سەرکردایەتی یەکێتی. لەناو یەکێتی دا، کۆمەڵێك پۆستی ئیداری و سیاسی، وەرگرتووە، وەك: وەزیری رۆشنبیری (ئیدارەی یەکێتی)، وەزیری ئەوقاف (ئیدارەی هاوبەشی یەکێتی و پارتی)،...تاد.

چەندین کتێب و نامیلکەی چاپکراوی هەیە. ئێستا سەرۆکی کۆمەڵەی روناکبیری و کۆمەڵایەتی پارێزگای کەرکوك و، راوێژکاری کاروباری ئایینی سەرۆکی هەرێمی کوردستانە.

١٩- عادل موراد

لەساڵی ١٩٤٩، لەخانەوادەیەکی کوردی فەیلی، لەشاری بەغدا، لەدایك بووە. لەهەرزەکارییەوە، لەساڵی ١٩٦٥، پەیوەندی بەرێکخستنەکانی (پارتی)یەوە، کردووە. خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی، لەبەغدا تەواو کردووە. لەساڵی ١٩٦٦، لەبەشی کیمیا لەکۆلێژی پەروەردەی بەغدا، وەرگیراوە. بەهۆی ئەوەی کەلەساڵی ١٩٦٩دا، رێکخستنەکانی بەغدای پارتی ئاشکرا بووینە، ناوبراو، نەیتوانیوە خوێندن تەواو بکات و، چۆتە شاخ و، بۆتە پێشمەرگە. لەخەباتی پێشمەرگایەتیدا، بۆتە ئەندام ناوچەی باڵەك. لەدوای رێککەوتنی یازدەی ئازار، لەکۆنگرەی یەکێتی قوتابیانی کوردستان، بۆتە سکرتێری ئەم یەکێتیە. هەر لەم ماوەیەدا، گواستراوەتەوە بەغدا، لەوێ، پەیوەندی بەزانکۆ کردۆتەوە و خوێندنی تەواو کردووە. هەروەها بۆتە ئەندامی لقی پێنج لەبەغدا.

لەگەڵ هەڵگیرساندنەوەی شەڕ لەئازاری ١٩٧٤، پەیوەندی بەشاخ کردۆتەوە. پاش نسکۆی ١٩٧٥، ئاوارەی ئێران بووە. هەر لەم ساڵەدا، چۆتە سوریا و، لەوێ نیشتەجێ بووە. لەوێ، لەگەڵ مام جەلال و چەند کەسێکی تر، (یەکێتی نیشتیمانی کوردستان)یان، دامەزراندووە. لەکانوونی دووەمی ١٩٧٩دا، گەڕاوەتەوە کوردستان، لەناوزەنگ گیرساوەتەوە. لەمانگی شوباتی هەمان ساڵ، بەهۆی کێشە و گیروگرفتەوە، لەیەکێتی رەنجاوە و گەڕاوەتەوە سوریا. لەوێ، وەك رۆژنامەنووسێك لەرۆژنامەی (السفیر)ی لوبنانی، کاری کردووە. لەساڵی ١٩٨١، پەیوەندی بەریزەکانی (حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان- حسیك)ەوە، کردووە. لەیەکەمین کۆنگرەدا، بۆتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی. بەشی زۆری ژیانی لەسوریا بردۆتە سەر و، وەك نوێنەری پەیوەندییەکانی حسك، کاری کردووە. دوای راپەڕین، چەند جارێك گەڕاوەتەوە کوردستان. لەکاتی پرۆسەی یەکگرتنی هەرسێ حزبەکە، ئەو لەسوریا بووە. لەساڵی ١٩٩٤، جارێکی تر پەیوەندی بەریزەکانی (یەکێتی)یەوە کردۆتەوە، بۆتە ئەندامی سەرکردایەتی، تا ساڵی ٢٠٠٠، لێپرسراوی راگەیاندن بووە. ساڵی ٢٠٠٤، بۆتە باڵوێزی عێراق لەرۆمانیا. ساڵی ٢٠١٢، بۆتە لێپرسراوی (ئەنجوومەنی ناوەندی یەکێتی).

٢٠- محەمەد فاتح

محەمەد فاتح عەبدولڕەحمان فەتاح، لەساڵی ١٩٤٦ لەشاری کەرکوك لەدایك بووە. خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی لەشاری کەرکوك تەواو کردووە. ساڵی ١٩٦٧، پەیمانگای مامۆستایانی هەر لەشاری کەرکوك تەواو کردووە و، بۆتە مامۆستا. لەساڵی ١٩٦٥دا، پەیوەندی بەرێکخستنەکانی (پارتی)یەوە کردووە. کۆمەڵێك لێپرسراویەتی وەك: ئەندام ناوچە، ئەندامی لقی کەرکوك، گرتۆتە ئەستۆ. لەساڵی ١٩٦٩ بۆتە پێشمەرگە. لەساڵی ١٩٧٤، جارێکی تر، پەیوەندی بەشاخ کردۆتەوە. پاش نسکۆی ١٩٧٥، ئاوارەی شارەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان بووە. دوای ماوەیەك گەڕاوەتەوە عێراق. لەگەڵ دامەزراندنی بزوتنەوە، لەساڵی ١٩٧٦، پەیوەندی بەریزەکانی کردووە، بۆتە کادیرێکی چالاکی بزوتنەوە، بەتایبەتیش لەناو رێکخستنەکانی شاری کەرکوك. لەساڵی ١٩٨٠، پەیوەندی بەشاخ کردووە. لەیەکەمین کۆنگرە، بۆتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی حزب. بەهۆی ململانێ و شەڕی ناوخۆ، وازی لەحزب هێناوە و گەڕاوەتەوە عێراق، بۆ شاری رومادی، دوورخراوەتەوە و، لەوێ، بۆتەوە بەمامۆستا.

لەدوای راپەڕین، پەیوەندی بەحزب کردۆتەوە. لەدووەمین کۆنگرەی حزب، بۆتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی. لەپرۆسەی یەکگرتن لەگەڵ یەکێتیدا، بۆتە ئەندامی مەکتەبی رێکخستن. ناوبراو، ئەزموونێکی زۆری لەبواری کاری بەڕێوەبردن و رێکخستندا هەیە. ئێستاکە لەشاری هەولێر نیشتەجێیە. لەبواری نووسین و وەرگێڕاندا، تا ئێستاکە، زیاتر لەبیست کتێب و نامیلکەی لەبواری بەڕێوەبردن و سیاسەتدا، چاپ و بڵاوکردۆتەوە.

٢١- عەبدولخالق زەنگەنە

عەبدولخالق محەمەد رەشید زەنگەنە، لەساڵی ١٩٤١، لەشاری کەرکوك لەدایك بووە. دەرچووی پەیمانگای کۆمپانیای نەوتی کەرکوکە. لەسەرەتای گەنجێتیەوە، پەیوەندی بەریزەکانی (حزبی شیوعی عێراق)ەوە کردووە.

ورده ورده، پلــەی حزبــی بــەرز بۆتــەوە. دوا پلــەی حزبــی، ســکرتێری ســەرکردایەتی پارێزگــای کــەرکوك بــووە. نــاوبراو، لــەژیان و خــەبات و کــاری سیاســیدا، چــەند جارێــك لەلایــەن رژێمــەوە، زینــدانی کــراوە. بــۆ نموونــە: (لەناوەڕاستی ١٩٧١، بــەهۆی گیران و دانپیانــانی ئەنــدامێکی حزبــی شــیوعی، عەبدولخالق زەنگەنە گیراوە، دوای ماوەیەك، ئازاد کراوە)[٤٥٣].

دوای ئەوەی لەلایەن حکومەتەوە، فشاری زۆر خراوەتە سەر حزبی شیوعی و وای لێکراوە کەلەسالّی ١٩٧٨دا، لەو بەرەیە دەرچێت کەلەگەڵ حزبی بەعس لە ١٩٧٣/٧/١٧دا، پێکیان هێنابوو... بەرەنجامی ئەو فشارە زۆرە، بەشێکی زۆری کــادیر و ئەندامــەکانی شــیوعی چــوونەتە شــاخ، یــان دەرەوەی وڵات. بەشێکی تریشیان، پاکانەیان نووسی و، لەژێر دەسەڵاتی رژێم، مانەوە.

عەبدولخالق زەنگەنە، (لەساڵی ١٩٧٨دا، سکرتێری سەرکردایەتی پارێزگای کەرکوك بووە. پاش فشار هێنانی رژێم، عەبدولخالق و ئەندامەکانی لیژنەی پارێزگای کەرکوك: ئەبو ئازاد و گۆران و مەنسور، دەچنە دائیرەی ئەمنی گشتی کەرکوك و پاکانە دەنووسن و دەڵێن: لەمڕۆ بەدواوە، ئێمە شیوعی نین و بڕیارمانداوە وەك هاوڵاتیەکی باش لەژێر دەسەڵاتی حکومەت، دابنیشین)[٤٥٤].

مــاوەی دوو ســاڵ لــەعێراق ماوەتــەوە. پاشــان، پەیوەنــدی بــە (حزبــی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان)، کردووە. بۆ ئەم مەبەستە: لەگەڵ عەزیز عەقراوی (عەزیز ئاکرەیی)، چۆتە ماڵی ساڵح یوسفی و گوتوویانــە: دەمانــەوێت پەیوەنـدی بەسۆسیالیســتەوە، بکــەین. (یوسـفی)ش، دوای ئــەم پەیوەندییــە، لەلای هەڤاڵەکانی دەڵێت: نــەدەبوو عــەزیز ئــەو پیــاوە لەگــەڵ خــۆی بهێنێــت، چونکە هەستم کــرد، ئــەو پیــاوە زۆر پەلەیــەتی، جێگــەی خــۆی لــەناو شــۆڕش بکاتەوە... ترسی ئەوەم هەیە گوڵ لەعەزیز و ئێمە و برادەرانی شاخیش بکات. بەڵام لەدەست دەرچوو، هیچ ناکرێت[٤٥٥].

زەنگەنە، لەگەڵ عەزیز ئــاکرەیی، ســاڵی ١٩٨٠، چــۆتە ســوریا. لەوێشــەوە، پەیوەندییان بەسۆسیالیستەوە کــردووە. لەگــەڵ چــەند کەســێکی تــر، بــەناوی بازنەی رۆشنبیری (حەلقــەی ســەقافی)، بەشــداری یەکــەم کــۆنگرەی حزبیــان، کردووە. زەنگەنە، بۆتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی. ناوبراو، یەکێك بــووە لــەم

کەسـانەی کەسەرسـەختانە هەوڵیـداوە ڕێبـازی (سۆسیالیسـتی زانسـتی)، لەپەیڕەوی ناوخۆی حزب، بچەسپێنێت. ئەو، بەشی زۆر ژیانی لەسوریا، بردۆتە سەر. لـەوێ، وەك نوێنـەری پەیوەندییـەکانی دەرەوەی حـزب کـاری کـردووە. لەسـاڵی ١٩٨٥، لەکۆبوونـەوەکانی سـەرکردایەتی حزبـدا، لەگـەڵ قـادر عـەزیز جیابۆتەوە و، حزبی زەحمەتکێشانیان، دروست کردووە. لـەم حزبـە تازەیـەدا، بۆتە ئەندامی پەرلـەمانی کوردسـتان. لـەم کاتـەی کەهـەردوو حزبـی سـەرەکی کـۆنترۆڵی پەرلـەمانیان کردبـوو، ئۆپۆزسـیۆن نـەبوو، نـاوبراو لەهـەموو کۆبوونەوەکاندا، رای تایبەتی خۆی هەبووە و قسەی کـردووە. ئـەوکات، ڕۆڵـی ئۆپۆزسـیۆنی هـەبووە. لـەکۆتایی سـاڵی ١٩٩٦، لەگـەڵ قـادر عـەزیز و زەحمەتکێشان جیابۆتەوە، وەك ئەندامێکی سەربەخۆ لەپەرلـەمان ماوەتـەوە. هەر لەم سەروبەندەدا، لەگەڵ (غازی حەسـەن)ی ئەنـدامی کۆمیتـەی ناوەنـدی حزبی زەحمەتکێشان و بەرپرسی ڕاگەیانـدن، دوای ٣١ ئـابی ١٩٩٦، لەهـەولێر ماونەتەوە، ڕێکخراوی (بزوتنـەوەی میللـی کوردسـتان)یان دامەزرانـدووە. ئـەم ڕێکخراوە، ڕۆژنامەیەکیان بەناوی (دەنگی میللـەت) و، گۆڤارێکیشـیان بـەناوی (ڕۆشنبیری کوردستان)، دەرکردووە. زەنگەنە، ئەندامی چەندین ڕێکخراو بووە، لەوانە:

- سەرۆکی کۆمەڵەی مافخوازانی مرۆڤ لەکوردستان.
- سەرۆکی لقی هەولێری کۆمەڵەی مافی مرۆڤی عێراقی.
- لەپەرلەمان، سەرۆکی لیژنـەی مـافی مـرۆڤ، لیژنـەی داکـۆکی کـردن لـەمافی ئافرەتان.
- یەکێك بـووە لەچـالاکڤانەکانی بـواری مـافی مـرۆڤ و ئاشـتی لەکوردسـتان و عێـراق و دەرەوەی وڵات، بەشـداری لەچـەندین کـۆنگرە و کـۆنفرانس و کۆبوونەوە، لەناوەوە و دەرەوەی وڵات، کردووە.
- لـەنێوان سـاڵانی (١٩٨٦-١٩٩١)، لەسـوریا، ڕۆژنامـەی (رایـه الحریـە)ی زمانحـاڵی (حزبـی زەحمەتکێشـانی کوردسـتان)، بـەزمانی عـەرەبی، دەرکـردووە. دوای ماوەیـەك، ڕێکخراوەکـەی (بزوتنـەوەی میللـی) هەڵدەوەشـێنێتەوە، دەچێتە نـاو پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان و دەبێتـە ئەندامی سەرکردایەتی پارتی.

٢٢- غەفور ساڵح ژاژڵەیی

لەساڵی ١٩٤٨، لەگوندی (کانی بی)ی سەر بە (ژاژڵە)ی ناوچەی ماوەت، لەدایك بووە. لەساڵی ١٩٥٤، چۆتە قوتابخانە و قۆناغی سەرەتایی تەواو کردووە. بۆ تەواوکردنی قۆناغی ناوەندی، ساڵی ١٩٦٠، چۆتە شاری سلێمانی. لەم ماوەیەدا، پەیوەندی بەریزەکانی (یەکێتی قوتابیانی کوردستان)ەوە، کردووە. لەبەر ئاشکرا بوونی چالاکییەکانی، لەساڵی ١٩٦٢، حکومەت بۆ قەزای (هاشمیە)ی سەر بەپارێزگای (بابل)، دووری خستۆتەوە. لەساڵی (١٩٦٨)، بۆتە مامۆستا لەگوندی (ژاژڵە). لەساڵی ١٩٧٤ پەیوەندی بەشۆڕش کردووە، لەناوچەی بادینان، بۆتە سەرلق. پاش نسکۆی ١٩٧٥، گەڕاوەتەوە عێراق. لەگەڵ راگەیاندنی بزوتنەوە، پەیوەندی بەم رێکخراوە تازەیە، کردووە. لەساڵی ١٩٧٨، چۆتە شاخ و بۆتە پێشمەرگە.

دوو تاوانبار، کەلەریزەکانی پێشمەرگەدا بوون و، لەژێرەوە لەگەڵ رژێم بووینە، لەرێکەوتی ١٩٧٨/١٠/٧، لەنێوان گوندەکانی (باڵخ و گاپیلۆن)ی ناوچەی ماوەت، شەهیدیان کردووە[٤٥٦].

٢٣- عەدنان موفتی

عەدنان محەمەد رەشاد موفتی، لەساڵی ١٩٤٩، لەشاری هەولێر لەدایك بووە. قۆناغەکانی خوێندنی لەهەولێر، تەواو کردووە. لەساڵی ١٩٦٣، پەیوەندی بەرێکخستنەکانی (پارتی)یەوە کردووە. بڕوانامەی بەکالۆریۆسی لەژمێریاری زانکۆی موستەنسریە، بەدەست هێناوە. ساڵی ١٩٧٤، پەیوەندی بەشۆڕش کردووە. پاش نسکۆ گەڕاوەتەوە هەولێر. هەر هەمان ساڵ، عێراقی بەجێ هێشتووە و چۆتە سوریا. لەوێ، لەگەڵ (د. محمود عوسمان، شەمسەدین موفتی، قادر جەباری) و چەند کەسێکی تر، (لیژنەی ئامادەکردن- پارتی دیموکراتی کوردستان)یان، دامەزراندووە. لەساڵی ١٩٧٨، گەڕاوەتەوە کوردستان و بۆتە پێشمەرگە. لەنەورۆزی ١٩٧٩، کاتێك کەبزوتنەوە لە (یەکێتی) هاتۆتە دەرەوە، (عەدنان موفتی)ش، وەك یەکێك لەدامەزرێنەرانی

ڕێکخـراوی (لیژنــەی ئامـادەکردنی پـارتی)، لەگــەڵ بزوتنــەوە، (یــەکێتی)یان بەجێهێشـتووە. لەیەکـەم کـۆنگرەی حـزب، بۆتـە ئەنـدامی یـەدەگی کۆمیتـەی ناوەندی. لەساڵانی هەشتاکاندا، لەگەڵ عادل موراد و د. مەحمود و عەبدولخالق زەنگەنە، زۆربەی ژیانیان لەسوریا و دەرەوەی کوردستان، بردۆتە سەر. لەوێ، وەك نوێنەری دەرەوەی حزب، کاریان کردووە.

لــە ١٩٨٧/١١/٢٤، لەناوچــەی مەرگــە، لەلایــەن نۆکـەرێکی ڕژێـم، لەگـەڵ ژمارەیەك لەهەڤاڵەکانی، بەژەهری سالیۆم، ژەهر خواردوو کراوە. بۆ وەرگرتنی چارەسەری، چۆتە لەندەن. دوای ڕاپەڕین، یەکێك بووە لەشاندی دانووسـتاندن لەگەڵ ڕژێم. دوای هەڵوەشاندنەوەی سۆسیالیست، لەسـاڵی ١٩٩٥، پەیوەنـدی بە (یەکێتی)یەوە، کردووە. بۆتە ئەندامی سەرکردایەتی و لێپرسراوی مەڵبەندی هەولێر. لەشوباتی ٢٠٠٤، لەکردەوە تیرۆریسـتیەکەی مەڵبەنـد و لـق لەهــەولێر، بریندار بووە. لـە ٢٠٠٥/٦/٤دا، بۆتـە سـەرۆکی پەرلـەمانی کوردسـتان، لەسـەر لیستی یەکێتی. لەساڵی ٢٠١٠، بۆتە ئەندامی مەکتەبی سیاسی. ئێستا لەشـاری هەولێردا، نیشتەجێیە[٤٥٧].

٢٤- سەید سەلیم

سـەید سـەلیم نـەبی، لەسـاڵی ١٩٤٠، لەگونـدی (بێخـاڵ)ی سـەر بەقـەزای ڕەوانـدز، لـەدایك بـووە. بـەهۆی هـەژاری و نـەداری بنەماڵەکـەی، نـەیتوانیوە خوێنـدن تـەواو بکـات. لەسـەرەتای هەڵگیرسـاندنی شۆڕشـی ئـەیلول، بۆتـە پێشمەرگە.

لەبەر لێهاتوویی، بەخێرایی پلەکانی پێشمەرگایەتی و حزبـی بڕیـوە. دوایـن پلــەی لــەکاتی نسـکۆی ئـازاری ١٩٧٥، ئەنـدامی لیژنــەی ناوچــەی باڵــەك و فەرماندەی بەتالیۆن بووە. پـاش نسـکۆ، ئـاوارەی ئێـران بـووە. وەك زۆربـەی هاوخەبات و هاوڕێیـانی، گەڕاوەتـەوە کوردسـتان. دوای کارەسـاتی هـەکاری و کەمبوونـەوەی هێـزی پێشـمەرگە، لەسـەر داوای مـام جـەلال، لەگـەڵ هەریـەك لەشـــەهیدان (ڕەحمـــان ســـەیدە و ســـاڵح هـــەولێری)، پەیوەنـــدی بـــەهێزی پێشـــمەرگەوە دەکـــەن. لـــەکاتی دابەشـــکردنی ئەرکـــەکان و دامەزرانـــدنی

هەرێمەکان، سەید سەلیم، کراوەتە فەرماندەی هەرێمی دوازدەی هەندرێن و ئەندامی مەکتەبی عەسکەری یەکێتی. سەرکردایەتی زۆربەی ئەو شەڕانەی کردووە کەلەناوچەکەدا قەوماون، نموونەی: شەڕەکانی گەلی عەلی بەگ، بەنی هەریر، ناو شاری رەواندز. پاش رووخانی شای ئێران و هەلگیرساندنەوەی شۆڕش لەرۆژهەلاتی کوردستان لەساڵی ١٩٧٩، ناوبراو وەك فەرماندەیەك بەهانای شۆڕشی رۆژهەلاتەوە چووە و، لەشارەکانی مەهاباد و سەردەشت و خانە، چەندین چالاکی ئەنجام داوە. لەنەورۆزی ١٩٧٩، لەیەکێتی هاتۆتە دەرەوە و بۆتە ئەندامی مەکتەبی عەسکەری و سەرپەرشتیکاری هەرێمەکانی (١٠، ١١، ١٢، ١٤)ی هێزی پێشمەرگەی (حسیك).

هەر لەم ساڵەدا، لەشەڕە بەناوبانگەکەی (سماقوڵی)، لە ١٩٧٩/١٢/٢٤، لەگەڵ (شینەبۆڵی) فەرماندە، شەهید بووە[٤٥٨].

٢٥- عەولا سوور

عەبدوڵلا رەسوڵ مەحمود عەبدوڵلا، ناسراو بە (عەبدوڵلا سوور)، لەساڵی ١٩٤١، لەگوندی (ئێندزە)ی بناری چیای قەندیل، لەدایك بووە. باوکی ناوبراو، وەك پێشمەرگەیەك، بەشداری کۆماری مەهابادی، کردووە. عەولا سوور، تا پۆلی چوارەمی سەرەتایی خوێندووە و وازی هێناوە.

لەساڵی ١٩٦٣ بۆتە پێشمەرگە. پاش ماوەیەکی کەم بۆتە سەرپەل، لەهێزی کاوە. لەبەر ئازایەتی و لێهاتوویی، لەلایەن رێبەری شۆڕش (مستەفا بارزانی)یەوە خەلات کراوە. پاش نسکۆی ١٩٧٥، گەڕاوەتەوە کوردستان. لەگەڵ راگەیاندنی بزوتنەوە، پەیوەندی بەڕیزی پێشمەرگەکانی (بزوتنەوە)وە، کردووە. لەگەڵ هەندێك لەکەسوکارەکانی لای د. خالید سەعید، بوونەتە پێشمەرگە. رژێم، سێ جار هەوڵیداوە دەستگیری بکات، یان بیکوژێت، بەلام سەرکەوتوو نەبووە[٤٥٩].

پاش دەرچوونی بزوتنەوە لەیەکێتی، عەولا سوور، لەگەڵ بزوتنەوە رۆیشتووە. بەشداری یەکەم کۆنگرەی حزبی کردووە. بەهۆی ململانێی ئەوکاتی نێوان باڵی د. مەحمود و رەسوڵ مامەند، ناوبراو کەمێك لەخەبات ساردبۆتەوە.

عـەتف و خۆشەویسـتی بـۆ (یـەکێتی) هـەبووە، بۆیـە لـەکاتی شـەڕی نێـوان بزوتنەوە و یەکێتیدا، زۆر باوەڕی بـەخۆی هـەبووە کەیـەکێتی شـەڕی لەگەڵدا ناکات. پاش دابەشکردنی ئەرکەکانی پێشمەرگایەتی، بۆتە فەرماندەی هەرێمی چواردەی ئاکۆیان.

له ١٩٨١/١٠/٢٨، لەگوندی (خەزێنە)ی دۆڵەڕەقە، بەدیلی لەلایەن هێزەکانی یەکێتی، کەنەوشێروان مستەفا سەرپەرشتی کردوون، شەهید کراوە.

دوای شـــەهید بـــوونی، خـــودی نەوشـــێروان و بەشـــێك لەفەرمانـــدە عەسکەرییەکانی یەکێتی، بەم کردەوەیە، دڵگران بووینە.

٢٦- قادر مستەفا

قـادر مسـتەفا، لەسـاڵی ١٩٤٥، لەگونـدی (پەلکانـە)، لـەدایك بـووە. سـەر بەهۆزی (لەك)ە. لەسەردەمی حەرەس قەومیەکان، لەسـاڵی ١٩٦٣، لەزینـدانی ئـەبوغرێب، زینـدانی کـراوە. بەهـەوڵ و لێزانینـی خـۆی، توانیویـەتی لەزینـدان رابکات. لەسـاڵی ١٩٦٤، کەتەمـەنی نـۆزدە سـاڵان بـووە، پەیوەنـدی بـەهێزی پێشمەرگەی کوردستان (شۆڕشی ئەیلول)، کردووە. چۆتە قوتابخانە و، تا پۆلی دووەمی قۆناغی ناوەندی خوێندوویـەتی. لـەکاتی نسـکۆی ١٩٧٥، فەرمانـدەی بەتالیۆنی حاجی قـەڵا بـووە لەدەشـتی کۆیـە. وەك هەڤاڵـەکانی، گەڕاوەتـەوە عێراق، بەماڵ و منداڵەوە، بۆ ناحیەی (غەمماس)ی سەر بەپارێزگای دیوانیـەی باشووری عێراق، دوورخراوەتەوە. لەدوور خراوەییدا، پەیوەندییەکی بەردەوامی لەگەڵ لێپرسراو و دامەزرێنەرانی بزوتنەوەدا هەبووە، بەبەردەوامیش سـەردانی کردوون و ئاگاداری جموجۆڵەکان بووە. بەنیازی خۆ ئامادەکردن بـۆ چـوونەوە شاخ، پێشوەخت: لەرێگای خزمێکـی خۆیـەوە، خێـزان و منداڵـەکانی، لـەرۆژی ١٩٧٦/٦/٤دا، رەوانی هەولێر کردووە. دوای ئەوە، خۆشی بەنهێنی گەڕاوەتەوە کوردسـتان و دوای ماوەیـەکی کـەم، پەیوەنـدی بەیەکـەم مـەفرەزەی شـاخ کردووە. لەبەر ئەوەی پێشمەرگە بووە، سێ جاران خانەوادە و براکەی، لەلایەن رژێمـەوە بەبارمتـە گـیراون و زینـدانی کـراون. لەشۆڕشـی نوێـدا، کۆمـەڵێك لێپرسراویەتی هـەبووە، لـەکاتی شـەهید بـوونی، فەرمانـدەی هـەرێمی هەشـتی

دەشتی هەولێر بووە. بەقسە و دانپیانانی دۆست و نەیارەکانی، قادر مستەفا، مرۆڤێکی تێکۆشەر و کوردپەروەر و دڵسۆزی ڕێبازەکەی بووە. هەردەم دژی شەڕی ناوخۆ و ئازاردانی خەڵك بووە. مخابن، بەهۆی ململانێی نادروستی ناوخۆی حزب، لەڕووداوێکی نەخوازراودا، لەلایەن مەفرەزەیەکی باڵی جیابۆوە، لەرۆژی ١٩٨٥/١١/٥، شەهید کراوە. ئەو مەفرەزەیەی کەبەم کارە ناڕەوایە هەستان، هەڤاڵ و هاوسەنگەری دێرینی قادر مستەفا بوون. چەندین ساڵ پێکەوە، لەیەك حزب و هەرێم و سەنگەردا، هاوخەباتی یەکتر بوون.

کاتێك کەناوبراو پێشمەرگە بووە، لەڕێگای دەزگای مخابەراتەوە لەبەغدا، لەڕێگای نامەیەکەوە، بانگهێشتی (عومەر)ی برای کراوە. عومەر لەوە ترساوە ڕاستەوخۆ بچێتە بەغدا. پەیوەندی بەماڵی (شێخ کاکە)، لەهەولێر کردووە. ئەوان، نامەیەکیان بۆ عەبدوڵڵا ئیسماعیل (مەلا ماتۆڕ) نووسیوە و داوایان کردووە کەعومەر بگەیەنێتە دەزگای مخابەرات و داکۆکی لێ بکات. عومەر نامەکەی بردووە، گەیشتۆتە بەغدا و چۆتە دائیرەی مخابەرات. لەوێ لێی دەپرسن: ئێمە تەنها چەند پرسیارێکمان لەتۆ هەیە، تکایە بەراستی وەڵاممان بدەرەوە: (ئایا قادر مستەفای برات، عاشقی ژن، پارە، مەنسەبە؟!).

عومەریش وەڵامیان دەداتەوە و پێیان دەڵێت: ناوەڵڵا، ئەو عاشقی ئەو شتانە نییە. ئەگەر عاشقی ژن بوایە، ژنەکەی خۆی بەتەنیا بەجێ نەدەهێشت. مخابەرات، ئەمجارە بەوەندە وازی لێ دەهێنن و بۆ هەولێری دەنێرنەوە. مخابەرات مەبەستی بووە بزانێت، قادر مستەفا بەچ شتێك ئیغرا دەبێت و دەتوانرێت دەستەمۆ بکرێت.

قادر ستەفا، لەدوای خۆی، چوار کچ و چوار کوڕی بەجێهێشتووە[٤٦٠].

٢٧- ڕەئوف خەلیفە سەعید

لەساڵی ١٩٤٦، لەگوندی (قەدەفەر)ی دەڤەری شارەزوور، لەدایك بووە. لەساڵی ١٩٥٤ چۆتە قوتابخانەی گوندی (ناوگردان). تا پۆلی سێیی ناوەندی خوێندووە. پەیوەندی بەرێکخستنەکانی (کۆمەڵەی مارکسی لینینی کوردستان)ەوە کردووە. لەتەموزی ١٩٧٦، بۆتە پێشمەرگە. لەساڵی (١٩٨٠)،

سەنگەری خەباتی لەناو کۆمەڵەوە بۆ ناو سۆسیالیست، گواستۆتەوە. لەیەکەم کۆنگرەی حزب بەشداری کردووە و بۆتە ئەندامی لقی سلێمانی حزب. دواتر بۆتە لێپرسراوی هەرێمی پێنج. لەشەوی ٢١-١٩٨١/٧/٢٢، کاتێك کەبەکاروباری رێکخستنەوە بەرەو گوندی (قەدەفەر) چووە، کەوتۆتە کەمینی جاشەکانی رژێم و شەهید کراوە. لەدوای خۆی، سێ کوڕ و سێ کچی بۆ کوردستان بەجێ هێشتووە. ئەوکاتەی کەشەهید کراوە، بۆ رێزگرتن لەشەهید بوونی سەیدا ساڵح یوسفی، هەر پارچە قوماشی رەشی بەیەخەوە، بووە[٤٦١].

٢٨- مەجید حەمید کاکەیی

لەساڵی ١٩٥٠، لەشارەدێی (داقوق)ی سەر بەپارێزگای کەرکوك لەدایك بووە. لەساڵی ١٩٧٣، کۆلیژی سەربازی، بەپلەی ملازم، لەبەغدا تەواو کردووە. لەگەڵ هەڵگیرساندنەوەی شەڕ لەساڵی ١٩٧٤، پەیوەندی بەهێزی پێشمەرگەوە، کردووە و بۆتە جێگری فەرماندەی بەتالیۆنی (نەهلە)، لەدەشتی موسڵ. هەروەها ئەندامی مەکتەبی عەسکەری بووە. دوای نسکۆی ساڵی ١٩٧٥، هاوشێوەی بەشێك لەهەڤاڵەکانی، ئاوارەی ئێران بووە. لەساڵی (١٩٧٦)، گەڕاوەتەوە عێراق، بۆ شاری (عیمارە)ی باشوری عێراق دوورخراوەتەوە و پلەی سەربازیشی لێ وەرگیراوەتەوە. لەکۆتایی ساڵی ١٩٧٦، لە (عیمارە)وە، پەیوەندی بەرێکخستنەکانی (بزوتنەوە) کردووە. دواتر بۆتە پێشمەرگە و بۆتە ئەندامی یەکەمین کۆنگرەی حزب لە ١٩٨١/٥/١٢. لەسەر راسپاردەی حزب، گەڕاوەتەوە شار و بۆتە بەرپرسی رێکخستنەکانی ناوخۆی بەغدا و کەرکوك. لەبەهاری ١٩٨٩دا، لەگەڵ پۆلێك لەرێکخستنەکانەوە، لەلایەن رژێمەوە گیراوە.

لە ١٩٨٩/١٠/١١، لە (ئەمنە سوورەکە)ی شاری سلێمانی، گوللەباران و شەهید کراوە.

بەشی یازدەهەم
سەرکردەکانی (بزوتنەوە)
لە (دیداری تەمەن)دا

سەرکردەکانی (بزوتنەوە) لە (دیداری تەمەن)دا

(دیداری تەمەن)، چاوپێکەوتنێکی دوور و درێژ و بەرفراوانی (سەلاح رەشید)ە، کەلەگەڵ (مام جەلال)دا، لەئایاری (١٩٩٠) و بەدواوە ئەنجامی داوە. لەکتێبێکی دوو بەرگیدا، لەساڵی ٢٠١٧دا، بڵاوکراوەتەوە. لەم دیمانەیەدا، مام جەلال، زۆر بابەت و نهێنی درکاندووە. بیروبۆچوونی خۆیشی لەمەڕ کەسایەتی و رووداوەکاندا، بە (ئەرێنی و نەرێنی)یەوە، خستۆتەڕوو. کەکتێبەکە بڵاوکرایەوە، چەندین نووسین و وەڵام و روونکردنەوە و کۆمێنتی لەسەر نووسرا و، بڵاوکرایەوە. خاوەنی زۆربەی بابەتەکان، بەگومانەوە لەم دیمانەیان روانیوە و پێیان وابووە، ئەوانە، وەڵام و قسەی (مام جەلال) نین و، باوەڕ ناکرێت (مام) شتی لەم بابەتەی گوتبێت، بەتایبەتی ئەو تۆمەت و ناو زڕاندنانەی کەدراوەتە پاڵ هەڤاڵەکانی. هەرچەندە خودی ئامادەکار (سەلاح رەشید)، جەختی لەراستی بۆچوونەکان کردۆتەوە کەقسەی (مام جەلال)ن و پێی لەسەر ئەوە داگرتووە کەهەموو قسەکان، بەتۆمارکراوی لەسەر کاسێت لەلای ئەو پارێزراون و بۆ ئەو کەسانەی کەگومانیان لەم قسانە هەیە، دەتوانن گوێ بیستی کاسێتەکە بن. پێچەوانەی ئەوانەی کەباوەڕ ناکەن ئەمانە قسەی (مام) بن، ئێمە پێمان وایە، قسەکانی (سەلاح رەشید)، راست و دروستن. ئەو بۆچوون و قسانە هی (مام)ن و، لەکاتی خۆیدا دەری بڕیون.

بۆ سەلماندنی راستی ئەم قسەیەشمان، کۆمەڵێك راوبۆچوونی دژ بەیەکی (مام)، لەقۆناغە جیاجیاکانی خەبات، دەربارەی هەڤاڵەکانی، کەوەك دیکۆمێنت بڵاوکراونەتەوە و پارێزراون، وەك نموونە، دەهێنینەوە.

هەموو مرۆڤێکیش، با لەهەر تەمەن و پلە و پۆستێکی سیاسیشدا بێت، دەکرێت هەڵەی کردبێت و قابیلی ئەوە بێت کەلەلایەن خەڵکی ترەوە، رەخنەی لێ بگیرێت. دەربارەی ئەم بابەتە، خودی (مام)، لەساڵی ١٩٩٢دا، وتارێکی نووسیوە و لەژمارە (٥٠١)ی رۆژی ١٩٩٢/١٠/٥ی رۆژنامەی (کوردستانی نوێ)دا، بڵاوکراوەتەوە. هەمان وتار، جارێکی تر لەهەمان رۆژنامە و لەلاپەڕە (٥)ی ژمارە (٧٣١٤)ی رۆژی ١٤-٢٠١٧/٧/١٥دا، بڵاوکراوەتەوە. لەم وتارەیدا، (مام) دەنووسێت: (مام جەلال لەژیانی سیاسی دوور و درێژی خۆیدا هەندێ

هەڵەی دیاری کردووە و هەندێ جاریش بەشداری هەڵەی دیاری تر بووە، بۆیە هەق و رەوایە رەخنەی لێ بگیرێت... مام جەلال خۆی بەسۆسیالیستی دیموکرات دادەنێت، هەردوو وشەکەش رەخنە و گلەیی حەڵاڵ دەکەن و بەرەوا و هەق و پێویستیشیان دەزانن. خۆی لەخۆیدا بیروباوەڕی سۆسیالیستی بیروباوەڕێکی رەخنەگرانەیە، دیموکراسیش لەپێشەوە دەکاتە هەقی دەربڕینی بیروڕای جیاجیا و جیاواز و رایەکەی تر و رەخنە و گلەیی لەهەموو شتێک...)[٤٦٢].

لەژێر رۆشنایی ئەم وتارە و بیروباوەڕی (مام) بەدیموکراسی و رەخنە، دەتوانین بۆچوون و رای جیاوازی خۆمان دەربارەی (دیداری تەمەن)، بخەینەڕوو و، ئەو مافەش بەخۆمان بدەین، کەلەگەڵ هەندێك لەبۆچوونەکان، نەبین. هەموو بۆچوون و کۆمێنتەکانیشم بەبەڵگەی بڵاوکراوە و دیکۆمێنت کراو، دەخەمە روو، تاوەکو لەقسەی گێرفان و، گۆترە و گۆترەکارییەوە، دوور بن.

– مام دەڵێت: (... بەتەقدیری خۆم و بەپێی ئەو زانیارییانەی کەمن و نەوشێروان دەستمان کەوت، ئەو جوڵانەوەیە– بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان، ئیسماعیل– دەستی حکومەتی تێدا بوو). بڕوانە: دیداری تەمەن، بەشی دووەم، ل٥٢.

هەروەها دەڵێت: (هەندێك سەرکردەیان کەپەیوەندیان لەگەڵ حکومەت هەبوو، دوای کارەساتی هەکاری پێیوابوو، هەلێکی باش رەخساوە بۆ ئەوەی یەکێتیش لەرووی سیاسییەوە لەناو خۆیدا هەڵتەکێنێتەوە و بەناوی جیاکردنەوەی بزوتنەوە دووبەرەکی خستە ناو یەکێتیەوە... مەلا ناسیح وا ناسرابوو پەیوەندی لەگەڵ حکومەت هەیە و لەبنەوە سەرێکی بەئەمنەوە بەستراوە). بڕوانە: دیداری تەمەن، بەشی دووەم، ل١٢٩.

یەکێتی، دوای جودابوونەوەی (بزوتنەوە)، دەیان ناو و ناتۆرەی خستە پاڵی و چەندین وتار و بابەتی، لەئیستگەکەیان، لەسەریان بڵاوکردەوە، بەتاقمی گومانلێکراو، دەستی رژێم، پەیوەندی بوون لەگەڵ حکومەت، تاوانباری کردن. ئەوکات، دەیانگوت: ئەوانەی لەیەکێتی دەرچوون، بەشێکی کەم و گومانلێکراو و سەر بەرژێمن، بزوتنەوە رەسەنەکان لەناو یەکێتیدا ماونەتەوە... بەڵام هەر

ئەم (ڕەسـوڵ مامەنـد)ە و، ئـەو بەشـەی کەلەگەڵـیدا لەیـەکێتی جودابوونـەوە، کاتێك کەلەشوباتی (١٩٩٣)دا، بڕیاری ئەوەیاندا کەخـەباتی خۆیـان بگوازنـەوە نـاو یـەکێتی، (مـام)، پێـی گـوتن: (بەشـی هـەرە زۆریـان لەسۆسیالیسـتە ڕەسەنەکان بوون، بەسـەرۆکایەتی ڕەسـوڵ مامەنـد کـەکۆنیش یـەکێتی بـوون، پێیان باشـبوو بێنـە نـاوی یەکێتییـەوە... ئێمـە هاتنـەوەی ئـەم برادەرانـەمان پێباشبوو، چونکە هەم جـەماوەرێکی باشـیان لەگـەڵ بـوو وەژمارەیـەکی زۆری خەڵکیان گەڕاندەوە بـۆ نـاو یـەکێتی نیشـتمانی کوردسـتان). بڕوانـە: دیـداری تەمەن، بەشی دووەم، ل٢٣٥.

هەروەها، (مام) لەوتاری یەکگرتنەوەدا گوتی: (پێویستە ئەو ڕاستییە بڵێین کـەحزبی سۆسیالیسـتی کوردسـتان لەسـەرەتای دامەزراندنیـەوە، چـەند ئیختیلافیش بوو بێت لەبەینی ئەو و ینك دا، بەڵام هێزێکی تێکۆشەری خۆڕاگری نەبەز بووە لەشۆڕشی کوردستاندا)[٤٦٣].

هـەر ئـەم (ڕەسـوڵ مامەنـد)ەی کەلـەکاتی جیابوونـەوە، بـەگومانلێکراو و دەستی ڕژێم ناویـان دەبـرد، کاتێـك کەگەڕایـەوە نـاو یـەکێتی بـووە کـارگێڕی مەکتەبی سیاسی یەکێتی و جێگای متمانەی (مـام). (مـام) کاتێـك کەسـەفەری دەرەوەی وڵاتی دەکرد، (مۆرەکەی مەکتەب سیاسـی یـەکێتی دەدایـە ڕەسـوڵ مامەند و زۆریش متمانەی پێی هەبوو)[٤٦٤].

کەڕەسوڵ مامەند لەڕۆژی ١٩٩٤/٤/١٢، لەشاری لەندەن کۆچی دوایـی کـرد، مام جەلال بەبۆنەی ئەم کۆچەوە وتارێکی لەکوردستانی نـوێ، ژمـارە (٦٦١)ی ڕۆژی ١٩٩٤/٤/١٥دا، بڵاوکردەوە و لەوێدا گوتی: (ڕەسوڵ مامەند ڕۆڵێکی دیاری بینـی لەهەڵگیرسـاندنەوەی شۆڕشـی نـوێی گەلەکـەمان و دامەزرانـدنی ینـك و ڕاستکردنەوەی باری لاری کوردایەتی دا. بەدرێژایی شۆڕشی نوێی گەلەکەشمان نەبەزانە لەڕیزی ینك دا وەك ئەندامی مەکتەبی سیاسی و ئینجا لـەڕیزی حزبـی سۆسیالیستی کوردستاندا وەك سکرتێری گشتی حزبەکـە بـێ وچـان و کۆڵـدان درێژەی بەخەباتەکەی داوە)[٤٦٥].

هـەر بەبۆنـەی کۆچـی دوایـی ڕەسـوڵ مامەنـدەوە، مەکتـەبی سیاسـی ینـك بەیانێکی دەرکرد و، لەوێدا هاتووە: (ڕەسـوڵ مامەنـد هەمیشـە گیـانی چـاوگی

کوردایەتی و لەخۆبووردن بوو. دەمێ ساڵە و لەرۆژانی هەرە تاریک و نوتەکدا پێشمەرگەی گیان لەسەر دەست و بوێری ناو سەنگەرەکانی شۆڕش و بەرەنگاربوونەوەی داگیرکەران بوو. تەواوی شاخ و پێدەشت و لێرەوار و رێ و بانەکانی کوردستان شایەتی بۆ جوامێری و خەباتی هەرگیز نەپساوەی ئەو دەدەن)[٤٦٦].

لەیادی یەکەم ساڵڕۆژی کۆچی دوایشیدا، (مام)، لەوتارێکیدا بەناوی لەیادی ساڵڕۆژی کۆچی دوایی کاك رەسوڵ مامەند، لە ١٩٩٥/٤/١٢دا، گوتی: (لەبیرەوەری هەڤاڵی تێکۆشەر و کۆڵنەدەری رێگای رزگاری و دیموکراتی خەڵکی کوردستاندا کاك رەسوڵ مامەند، زۆر شت هەیە و دەبێ و پێویستە باسیان بکەین بەڵام بەراستی ئەگەر بەدوور و درێژی لەسەری بڕۆین پێویستی بەچەندین نامیلکە و وتار هەیە. خوالێخۆشبوو کاك رەسوڵ مامەند دەورێکی دیار و ئاشکرای بینی لەبوژاندنەوەی کوردایەتی و شۆڕشی نوێ دا... لەسەرەتای شۆڕشی نوێ وە لەدەستپێکردنەوەی شۆڕشی نوێ وە هەتا راپەڕینی گەلەکەمان کاك رەسوڵ مامەند بێ وچان بێ کۆڵدان لەشاخ و داخی کوردستان مایەوە و هەوڵ و کۆششی دلێرانەی خۆی درێژە پێدا لەدژی دیکتاتۆریەت و لەپێناوی بەدیهێنانی مافە رەواکانی گەلەکەمان دا هەرچەندە بۆ ماوەیەك زۆر بەداخەوە ناکۆکی و ناتەبایی کەوتە نێوان شەهیدی نەمر کاك رەسوڵ مامەند و براکانی لەناو یەکێتی نیشتمانی کوردستاندا بەڵام لەراستیدا ئەوە ناکۆکی نەبوو لەسەر رێبازی خەبات و لەسەر پێویستی درێژەپێدان و گەشەپێدانی شۆڕشی نوێ و سەرخستنی بیروباوەڕی پێشکەوتنخوازانە لەکۆڕی کوردایەتیدا بەڵکو هەمان رێباز درێژەی پێدرا. بەم جۆرە کاك رەسوڵ هەم دەستپێکی خێر و هەم ئاخیری خێر بووە وەهەم لەدرێژایی خەباتی کۆڵنەدەرانە و نەبەزانەی خۆیدا رێگای راستی گرتووە)[٤٦٧].

دەربارەی (مەلا ناسیح)یش، (مام) لەساڵی ٢٠٠١دا، لەمەراسیمێکی تایبەتیدا لەچەمی رێزان، باخچەیەکی بەناو کرد و هەر خۆیشی هاوڕێیەتی کرد بۆ کردنەوەی باخچەکە، هەروەها لەدوای خۆی، هیچی بەجێ نەهێشت تەنیا موچەیەکی خانەنشینی نەبێت، ئەویش هەر بەئەمری مام جەلال بوو[٤٦٨].

جگـه لەمــەش، لەســاڵی ٢٠١٢، بەماوەیــەکی کــەم دوای یادکردنــەوەی دامەزراندنی یەکێتی، لەکاتی چوونی لە (دەباشان)ەوە بۆ (چەمی ڕێزان)، لەناو ئۆتۆمبیل، بەدرێژایی ئەم ڕێگایە، بەشاهیدی هـاوڕێ و هاوخەباتـە نزیکـەکانی: (باسی دەور و جوامێری و نیشتمانپەروەری مەلا ناسیح)ی کردووە[٤٦٩].

دەربـارەی پەیوەنـدی بـوونی (عـەلی هـەژار و کـاردۆ گـەلاڵی) بەرژێمـەوە، کەیەکێتی ئیدعای زۆری لەسەر دەکرد، یەکێك لەدامەزرێنەران و دۆستی نزیکی مام جەلال، کە (عومەر شێخ مووس)ە، ئەو ئیدعایە بەتاڵ دەکاتەوە و دەیخاتە چوارچێوەی ململانێـی ئـەوکاتی حزبایەتییـەوە. ئێمـە لەشـوێنێکی تـری ئـەم کتێبەدا، ئاماژەمان بەقسەکانی (عومەر شێخ مووس) کـردووە. جگـە لەمـەش، ئەگەر ئەوانە دەستی ڕژێم بوون:

– بۆ لەلایەن ڕژێمەوە دەگیران؟!

– کەگیران بۆ شون بزر کران و تەنانەت تەرمەکانیشیان بۆ کـەس و کاریـان نەگەڕێندرایەوە؟!

– ئەگەر ئەوانە قارەمـانی ڕێگـای خـەبات و تێکۆشـەری زیندانـەکانی ڕژێـم نەبووبن، بۆ کەگیران ئیعترافیان لەسەر یەك کەس لەڕێکخستنەکانی بزوتنـەوە نەکرد؟! ئەوە تەواو پێچەوانەی ڕێکخسـتنەکانی کۆمەڵـە بـوو. سـەرکردەکانی کۆمەڵە، لـەدوای نسـکۆ کەگەڕانـەوە عێـراق، ئاشـکرا دەبـن و بەشـێکی هـەرە زۆریـان دەگیرێـن و نـاتوانن لەبەرامبـەر ئـازاری ئەشـکەنجەدان خـۆڕاگربن... دەربـارەی ئـەم بابەتـە، مـەلا بـەختیار دەنووسـێت: (... دوای گرتنـی دەیـان هاوڕێی کۆمەڵە لەهەولێر و کەرکوك و سلێمانی، یـەك یـەك و پـۆل پـۆل گرتنـی هاوڕێیان لەخۆڕا نەبووە، کاتێك کەئەو کەسانە دانیان بـەبوونی کۆمەڵـە نـاوە، بەئەنـدامێتی خۆیـان، تەنانـەت هەشـیانە ڕوو بـەڕوو لەگـەڵ هەنـدێ هـاوڕێ خۆڕاگرەکان دانیشتوون و زمانیان لێداون)[٤٧٠].

دەربــارەی جودابوونــەوەی بزوتنــەوە لەیــەکێتیش، ئــەوکات بزوتنــەوە، هۆکارەکەی بـۆ دژایـەتی کردنیـان لەلایـەن کۆمەڵـە و ناعەدالـەتی مـام جـەلال دەرهـەق بەباڵـەکانی یـەکێتی (کۆمەڵـە و بزوتنـەوە)، دەگەڕانـدەوە. ئـەوکات، یەکێتی ئەم ئیدیعایەی ئـەوانی ڕەت دەکـردەوە... دوای تێپـەڕبوونی چـەندین

ساڵ، ئەوە هەر مام جەلال و سەرکردەکانی یەکێتین، دان بەم راستییەدا دەنێن. مام جەلال، لەم بارەیەوە دەڵێت: (.. من خۆم هەم بەکۆمەڵە زانیوە هەم شۆرشگێڕان– بزوتنەوەی جاران، ئیسماعیل– واتا هیچ کاتێك خۆم بەجیا نەزانیوە لەکۆمەڵە و شۆرشگێڕان. ئەگەر رۆژێك هاتبێت و وتبێتیان تەرازووەکە بەلای کام لادا دەشکێنیت، بێگومان من زۆرتری بەلای کۆمەڵەدا دامشکاندووە...). بڕوانە: دیداری تەمەن، بەشی دووەم، ل٣٨٨.

لەگێڕانەوەی رووداوەکانی هەردوو بەرگی دیدارەکەشدا، ئەوە دەرکەوتووە کەمام جەلال چەندە لەکۆمەڵەوە نزیك بووە تا ئەو رادەیەی، کۆمەڵە واتای ئێوە، ئێوەش واتا کۆمەڵە[٤٧١].

لەشوێنێکی تری دیداری تەمەن، مام جەلال دەڵێت: (بەراستی ئەو برادەرانە– سەرکردەکانی ئاڵای شۆڕش کەئەوکات کۆمەڵە و دەست رۆیشتوو بوون، ئیسماعیل–، دەورێکی خراپیان هەبوو لەتۆراندنی رەسوڵ مامەند و دەرپەڕاندنیان). بڕوانە: دیداری تەمەن، بەشی دووەم، ل١١٤.

بەقسەی مام جەلال: (کۆمەڵە بڕوایان بەسیاسەتی پیلانگێڕی و گرتنی لەغافڵەت هەبووە، کاتێك کەجەماعەتی رەسوڵ مامەند زویر دەبن و مام جەلال داوا دەکات کێشەکان بەدانیشتن و گفتوگۆ چارەسەر بکەن. ئەو باڵەی کۆمەڵە پێشنیار دەکەن بانگیان بکەین بۆ دەعوەت و لەوێ سواری سەریان بین و هەموویان بگرین). بڕوانە: دیداری تەمەن، بەشی دووەم، ل١٠٧.

ئەو بۆچوونەی مامجەلال، ئەگەر هەمووشی راست نەبێت، ئەوە چەند راستییەکی تێدایە، چونکە لەکاتی کوشتنی شێرکۆ شێخ عەلی و عەولا سووردا، هەمان سیاسەتیان، پەیڕەو کردووە.

لەسەر لەبەری هەردوو بەشی دیدارەکەدا، مام جەلال ئەگەر بەنەرمیش بێت نوقورچکی لەهەموو هاوڕێیان و هاوخەباتی خۆیدا گرتووە، تاکەکەس کەلەم نوقورچ گرتنەدا رزگاری بووبێت، (نەوشێروان مستەفا)یە. لەهەردوو بەشەکەدا، ئەوەندە بەئەرێنی باسی ناوبراوی کردووە و لەهەموو پلان و پێشنیار و کارێکدا پشتی پێ بەستووە و پرس و راوێژی پێکردووە. (نهێنییەکانیشی تەنها لای هێرۆخان و نەوشێروان، درکاندووە، دیداری تەمەن، بەشی دووەم، ل٣٧٤).

هەربۆیە دوای شەهید بوونی شاسوار جەلال (ئارام)، مام جەلال دێت و نەوشیروان دەکاتە کەسی یەکەم و سکرتێری کۆمەڵە. ئەوە لەکاتێکدا بووە کەخودی نەوشیروان ئەوەندە کار و خەباتی بۆ کۆمەڵە نەکردووە و، تەنها و تەنها (پەیوەندی فەردی بەکۆمەڵەوە هەبووە و سەعاتێکیش خۆی بۆ ماندوو نەکردووە)[٤٧٢]. وەك لەبیرەوەرییەکانی خۆشیدا دەردەکەوێت کە: (نەبڕوای بەمارکسی- لینینی و نەبڕوای بەکۆمەڵە هەبووە)[٤٧٣]. ساڵی ١٩٧٧، لەکاتی گەڕانەوەی بۆ کوردستان، بەئاشکرا گوتوویەتی: (من باوەڕم بەکۆمۆنیزم نییە)[٤٧٤]. کەچی مام جەلال: (بەشێوەیەکی بێ سنوور پشتیوانی لێدەکرد و ڕەنگە بەشی زۆری دەسەڵاتی خۆی بەئەو سپاردبێت بۆ ئەوەی لەکارەکانی سەرکەوتوو بێت)[٤٧٥]. هەر بۆیە ناوبراو- نەوشیروان-، (ویستوویەتی لەسێبەری مام جەلالدا دەسەڵاتی هەبێت و ئەو کارانە بکات کەخۆی بەباشی دەزانێت)[٤٧٦].

هەر ئەو هاوڕێ نزیك و جێی متمانەیەی (مام جەلال)، کاتێك کەلەسیاسەتەکانی یەکێتی رازی نابێت و لەساڵی (٢٠٠٩)دا، جیا دەبێتەوە و (بزوتنەوەی گۆڕان)، دادەمەزرێنێت، مام جەلال، لەراپۆرتێکدا کەلەپلینۆمی چوارەمی یەکێتی لە ٢٩-٣١/١٠/٢٠٠٩دا، خوێندییەوە، بەتوندی هێرشی کردۆتە سەر نەوشیروان و، بەم شێوەیە تاوانباری کردووە:

- نەوشیروان ئەوەندە توندوتیژ بووە پیلانی داناوە بۆ دەرپەڕاندنی نەیارە فکری و سیاسییەکانی لەکۆنفرانسەکانی کۆمەڵەی رەنجدەراندا، تا کار گەیشتە جیابوونەوەی ئاڵای شۆڕش. لەناوخۆشدا، بێ ئاگاداری سکرتێری گشتی و نیوەی مەکتەبی سیاسی و ناوەندی کۆمەڵەش، بڕیاری کوشتنی خەڵکی لەشار و لادێ دەردەکرد. ئەمەش بووە هۆیەکی گەورەی ناکۆکی ئێمە مانان لەگەڵ هێڵی نەوشیروان لەساڵی ١٩٨١ەوە لەناو کۆمەڵەدا.
- بەهۆی ئەوەی کەنەوشیروان سەرکردایەتی شەڕی (پشت ئاشان)ی کردووە، ڕووداوەکانی لەشەڕی (قرناقا و پشت ئاشان)دا، بەهۆی گرتنەبەری سیاسەتێکی عەسکەری بڕیار لێنەدراوەوە، خراپ و نامرۆڤانە شکانەوە و ڕووداوی زۆر نالەباریان لێکەوتەوە، کەئەم ڕووداوانە لەمەڵبەندی یەکی

سلێمانیدا رووی نەدا.

- نەوشێروان لەرووی فیکریشەوە بەئاشکرا دەیگوت: مارکسیزم گەڕوگول بووە و سۆسیالیزم باوی نەماوە، کەچی خۆشی سکرتێری کۆمەڵەی مارکسی-لینینی بوو! هەر ئەو باوەڕەی ئەویش بنەمای فیکری هەڵوەشاندنەوەی کۆمەڵە بوو لەدواییدا.
- لەکاتی شەڕکردنی لەگەڵ حکومەتی عێراقدا نەوشێروان هەوڵ دەدا شەڕەکە بکاتە شەڕی کورد و عەرەب، بەرواڵەتیش شەڕەکەی دەکردە شەڕی کورد و عەرەب نەك شەڕی کوردایەتی لەدژی دیکتاتۆریەت، ئەمەش پاساوی دەدایە شۆڤێنیەکان، بۆ زیاتر ئەنجامدانی تاوان. هەروەك گاڵتەشی بەدروشمەکانی برایەتی کورد و عەرەب و هاوخەباتی هێزەکانی کورد و عەرەب دەهات.
- بێ رەزامەندی سکرتێری گشتی کەفەرماندەی گشتی هێزی پێشمەرگەش بوو، بەبێ رەزامەندی زۆربەی مەکتەبی سیاسی و سەرکردایەتی فەرمانی دابوو وەك هێزێك هاریکاری ئێران بکات بۆ رزگارکردنی هەڵەبجە.
- لەسەر ئەوەش لەگەڵ نەوشێروان ناکۆك بووین، چونکە ئەو پێی وابوو کەلەسەدام نادرێت، تەنانەت دوای پەلاماردانی کوێتیش پێی وابوو سەدام دەکشێتەوە، بۆیە داوای گفتوگۆی لەگەڵ سەدام دەکرد. ئەوەبوو، بێ پرسی هەڤاڵانیش، بەتایبەتی سکرتێری گشتی کەوتە نامە ناردن بۆ سەدام و هەوڵدانی لاواز بۆ رێککەوتنێکی لاواز بەهیوای ئەوەی سیاسەتی خۆی بباتە سەر. کەچی سەدام ئامادە نەبوو چارەسەرێکی لاوازیش بۆ کێشەکە بسەلمێنێ، بەڵکو شەخسی خۆی ئامادە نەبوو وەڵامی یەك نامەی بداتەوە.
- ناکۆکیەکی تری سەرەکی لەنێوانماندا، لەسەروبەندی راوەستانی شەڕی ئێران- عێراق بوو، لەوساتەدا سکرتێری کۆمەڵە باوەڕی بەشۆڕش نەمابوو، لەدوای شەڕی سەرکردایەتی ورەی بەردابوو، بەپەلە پڕوزە ناوچەکەی بەجێهێشت بەسەر هەڤاڵانی سەرکردایەتیدا بێ ئەوەی پرس و راوێژیان پێ بکات.
- نەوشێروان دژی کوردایەتی، دژی هاتنەوەی کەرکوك بۆ سەر کوردستان، دژی بادینی بووە بەکوردیانی دانەناوە. گوتوویەتی: کەرکوکی، کەس نازانێ

چین؟ دەربارەی هەولێریش قسەی قێزەوەنی کردووە... بۆیە گوتوویەتی: هەر سلێمانیمان بەسە.

- ... نەوشیروان دەستی بەپیلان دانان بۆ جێبەجێکردنی نەخشەی دژایەنی ی.ن.ك و لاواز کردن و لەبەر یەك هەڵتەکاندنی کرد... بەبیانووی ئەوەی تاقەتی حزبایەتی نەماوە لەگەڵ ئەم سەرکردایەتییە، دەستی لەیەکێتی هەڵگرت، بەپێی نەخشەیەکیش، کەپاشان ئاشکرا بوو، داوای کرد کەبۆ دانانی پەیمانگایەکی کوردایەتی یارمەتی بدرێ... سکرتێری گشتی سەرەڕای بۆچوونی جیاواز لەناو مەکتەبی سیاسی و سەرکردایەتی، باوەڕی پێ کرد و پارەی کەداوای کرد، دە ملیۆن دۆلار و گردەکە و هەندێ شتی تری بۆ دابین کرد. ئەویش لەجیاتی توێژینەوەی ستراتیژی، کۆمپانیای وشەی پێ دانا، تەلەفزیۆن و رۆژنامە و رادیۆی پێ دانا و کەوتە دژایەتی ی.ن.ك[٤٧٧].

هەرچەندە (نەوشیروان)یش لەچەندین شوێن دانی بەوەدا ناوە کەپەیوەندییەکی باشی هاوڕێیەتی و هاوخەباتی مێژوویی لەگەڵ (مام جەلال)دا هەبووە[٤٧٨]، کەچی لەراپۆرتێکی دوور و درێژ، بەناوی: (لەهاوخەباتییەوە بۆ تەخوین)، وەڵامی (مام جەلال)ی داوەتەوە. ئەم وەڵامە کاتی خۆی لەراگەیاندنەکانی (بزوتنەوەی گۆڕان)، بەفراوانی و دواتریش لەدوو تویی کتێبدا، بڵاو کرایەوە. لەوێدا، نەوشیروان دەنووسێت: (... وتارەکەی مام جەلال پڕن لەقسەی ناکۆك و رستەی ناهاوسەنگ. ئەوەی لەشوێنێك ئەیلێ لەشوێنێکی تردا پێچەوانەکەی ئەلێ).

محەمەدی حاجی مەحمود، یەکێك بووە لەپێشمەرگە سەرەتاییەکانی شۆڕشی نوێ. بەهۆی لێهاتوویی و تێکۆشانی خۆی لەناو شۆڕشدا بۆتە فەرماندەی هەرێمی یەکی یەکێتی... بەهۆی ئەوەی ناوبراو، راو بۆچوونی خۆی هەبووە و نەکەوتۆتە ژێر کاریگەری باڵەکانی کۆمەڵەوە، لەلایەن هەندێك لەبەرپرسەکانی ئەو سەردەمەی یەکێتی، دژایەتی زۆری کراوە... لەژێر ئەم فشار و پاڵەپەستۆیەدا، لەکۆتایی ساڵی ١٩٨٠دا، ناچارکراوە ریزەکانی یەکێتی بەجێ بهێڵێت و بچێتە ناو سۆسیالیستەوە. ئەوکات، یەکێتی بەیانی لەسەر

دەرکرد، زۆر بەخراپییەوە باسی رابردوو و خەباتی ناوبراوی دەکرد و ئەوەی بڵاو دەکردەوە کەلەریزەکانی یەکێتی، دەریانکردووە. هەر حەوت هەشت مانگ دوای ئەم جێهێشتن و بەیان لەسەر دەرکردنە، خودی (مام جەلال)، لە ١٩٨١/٨/١٢، نامە بۆ ناوبراو دەنێرێت و داوای گەڕانەوەی لێدەکات. لەنامەکەدا، زۆر بەئەرێنی باسی رابردوو و خەباتی ئەوی کردووە[٤٧٩].

دوای ئاشتبوونەوەی گشتی و پەیوەندی خراپی یەکێتی لەگەڵ ئێران، یەکێتی هەوڵ دەدات لەگەڵ ئێران پەیوەندی دروست بکات. بۆ ئەم مەبەستە، پەنا بۆ (خاڵە حاجی) و (محەمەدی حاجی مەحمود) دەبات، تا نێوەندگیریان بۆ بکات و رایەڵەی ئەم پەیوەندی و هاریکارییەیان بۆ دروست بکات. بۆ ئەم مەبەستە، مام جەلال لەرێگای (محەمەدی حاجی مەحمود)ەوە نامەیەك بۆ ئایەتوڵڵا مونتەزیری دەنێرێت. مام جەلال لەنامەکەی رۆژی ١٩٨٥/١٢/٢، کەبۆ (محەمەدی حاجی مەحمود)ی ناردووە، پەشیمانی خۆی لەو کارەی کەخۆی و یەکێتی لەکۆتایی ساڵی ١٩٨٠دا، لەگەڵیان کردووە و ناچاریان کردووە یەکێتی جێ بهێڵێت، دەردەبڕێ و دەڵێت: کاتی خۆی بەهۆی ئەو کەسانەی کەئێستا (ئاڵای شۆڕش)ن، دژایەتی ئەو کراوە. هەروەها دەنووسێت: (.... دیارە خۆشت ئەزانی ئەوێ رۆژێ نەدەکرا دڵی برایانی کۆمەڵە بڕەنجێنم، بۆیە بەقسەی ئەوانم لەگەڵ کردیت. ئەم جارەش پرسم بەکاکە نەوە- نەوشێروان- و ملازم عومەر کرد، زۆر زۆریان پێ خۆش نەبا، پێ باش نەبا، بەلاوە پەسەند نەبا، نامەم بۆت نەدەنووسی وەبەو جۆرە دەستی برایەتیم بۆ درێژ نەدەکردی)[٤٨٠].

ئەو دوو نامەی مام جەلال بۆ محەمەدی حاجی مەحمود، هەموو ئەو بەیان لەسەر دەرکردن و تۆمەت خستنە پاڵ و ناو زڕاندنە بەتاڵ دەکەنەوە و، ئەوە دەردەخەن کەئەوانەی لەسەری (گوتراون، نووسراون، بڵاوکراونەتەوە)، دوورن لەراستی و، بەهۆی ململانێی نێوان باڵ و کەسایەتییە دەست رۆیشتووەکانی ئەوکاتی کۆمەڵە، بووە.

- بەکورتی:

ئەو تۆمەتانەی مام جەلال لەدیداری تەمەن دا داویەتە پاڵ بزوتنەوە و

سەرکردەکانی، کەهەندێك پێیان وایە: (دەگەڕێتەوە بۆ رۆژانی ناکۆکی و جیابوونەوە لەیەکێتی و شەڕ و پێکدادانی ئەوێ رۆژێش کەبەدوایدا هات، بەهۆیەوە برینەکان و ناکۆکییەکان قوولتر بوون، واتە ئەو جۆرە هەلسەنگاندن و بۆچوونانە هی ئەو زەمەنی جیابوونەوە و دووبەرەکی و شەڕی ناوخۆییەیە، نەئەو راو بۆچوونانە و نەپێچەوانەکەشی کەبەیەکتری گوتراوە راستن، دەریش کەوت کەچەند هەڵە کراوە بەیەکتری)[٤٨١]. پێچەوانەی ئەم بۆچوونە، پێموایە ئەوکاتە ئەو بۆچوونە راست دەبوون کەلەگەرمەی رووداوەکان و لەچوارچێوەی زەمەن و ململانێکاندا، دەربڕابان. ئەم قسانەی مام جەلال کاتێك گوتراون کەسەرکردەکانی ئالای شۆڕش و سۆسیالیست، گەڕاونەتەوە ناو یەکێتی و لەهەمان سەنگەری مام جەلالدا بووینە... پێم وایە: مام جەلال بەتەواوی قەناعەتەوە، ئەم رایانەی دەربڕیوە و کەسایەتی و هاوڕێکانی هەلسەنگاندووە... بەلام لەکاتێکدا ئەم قسانەی کردووە، لەزۆر شوێن و کاتی تر، راو بۆچوونی جیاوازی هەبووە، ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کەمام جەلال خاوەن هەلوێست و رایەکی نەگۆڕ نەبووە، بەپێی کات و میزاج و شوێن و بەرژەوەندییەکان، هەلوێستی خۆی دەربڕیوە و گۆڕیوە.

سەرەڕای ئەو هۆکارانەی کەدەربارەی جیابوونەوەی بزوتنەوە باس کراون، خودی کادیر و سەرکردەکانی ئەوکاتی یەکێتیش ئەو راستییە دەسەلمێنن کە: (سەرانی یەکێتی، کەخۆیان لەدامەزراندنی یەکێتییەوە کاریان دەکرد بۆ تواندنەوەی باڵەکانی ناو یەکێتی لەحزبێکدا، تالەبانی و نەوشیروان لەهەوڵەکانیان بۆ تواندنەوەی کۆمەڵە و بزوتنەوە نەکەوتن، تا دواتر بووە مایەی شەڕێکی خوێناوی گەورە لەناو خودی باڵەکانی یەکێتیدا... ئامانجیان و مەبەستیان کارکردن بوو، کۆمەڵە و بزوتنەوە لەناو یەکێتی دا و، یەکێتیش لەخودی تالەبانیدا بتوێننەوە... یەکێتی تا دەهات، لەناوچەکانی سلێمانی و هەولێردا لەبەرامبەر حزبی سۆسیالیستی کوردستان و لایەنەکانی جوددا لەرێگای مۆنۆپۆلکردنی ناوچەکانی ژێر دەسەلاتییەوە، ئەگەری شەڕی ناوخۆی لەگەڵ ئەو لایەنانەدا زیاتر دەکرد)[٤٨٢]. جگە لەمەش: (سەرکردایەتی بزوتنەوە کەخاوەن ئەزموونێك بوون لەگەڵ تالەبانی، هەر زوو هەستیان بەئامانجەکانی

تاڵـــەبانی لەشـــەڕکردن لەگـــەڵ قیـــادەی موەقەتـــە کـــرد... رازی نـــەبوون درێژەپێدەری سیاسەتە شکست خواردووەکەی شەڕی ناوخۆی جەلالی و مەلایی شەسـتەکان بـن... لەیـەکێتی چـوونە دەرەوە... بـۆ پڕکردنـەوەی بۆشـایی جیابوونەوەی بزوتنەوە لەیەکێتی، تاڵەبانی هـەوڵی دروسـتکردنی رێکخراوێکی کارتۆنی هەر بەو ناوە وەدا و هەندێ کۆنە جەلالی شەستەکانی لەشارەکانەوە هێنـا و وەك سـەرکردایەتی نـوێی بزوتنـەوەی ناسـاندن، بـەڵام ئەوانـە رۆژێـك لەرۆژان نەیانتوانی جێگەی بزوتنەوە بگرنەوە)[٤٨٣].

ئەنجـــام

* دوای ڕێککەوتننامـەی جـەزائیری نێـوان شـای ئێـران و سـەدام حوسـێن لـە ١٩٧٥/٣/٦دا، بـەبڕیارێکی نێودەوڵـەتی کۆتاییـان بەشۆڕشـی ئـەیلول هێنـا. ئێـران دەرگـای سـنوورەکانی بـەرووی شۆڕشـدا داخسـت و یارمەتییـە زۆر و بەردەوامەکانی، کت و پڕ، بڕی. لەم سەروبەندەدا، کۆمەڵێك خـەڵك بـەنیازی بەردەوامیـدان بەشـۆڕش، چـەند کۆبوونەوەیـەکیان کـرد، بـەڵام بـێ ئـەنجام بوون. سـەرکردە و فەرمانـدە عەسـکەرییەکانی شـۆڕش، ببوونـە دوو بـەش: بەشـێکیان راسـتەوخۆ بـەدەم لێبووردنەکـەی عێراقـەوە چـوون و، تەسـلیم بوونەوە. بەشەکەی تریان، ئاوارەی شارەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردسـتان بـوون. هەندێك لەوانەی کەچوونە ڕۆژهەڵات، بەنیازی دۆزینـەوەی ئەلتـەرناتیڤێك بـۆ درێژەدان بەشۆڕش، چەندین کۆبوونەوەیان لەشـارەکانی: (ورمـێ، نەغـەدە، مەهاباد)، ئەنجامدا. لەوێ، گەیشتنە ئـەو ئەنجامـەی کەبگەڕێنـەوە عێـراق و لەوێوە لەناو جەماوەری خۆیاندا، بەرنامەیەکی تـازە، بـەنیازی دامەزرانـدنی (حزب، ڕێکخراو)ێکی خاوەن ئاراستەی سێیەم دوور لەدوو ئاراستە کلاسیکیە باوەکەی ناسراو بە (جەلالی و مەلایی) دابمەزرێنن.

ئەوان، کەگەڕانەوە عێراق، حکومەت هەر یەکەیانی بۆ شار و شارۆچکەیەکی باشـــوری وڵات، دوورخســـتنەوە... ئەوانـــە، بـــەردەوامبوون لەپەیوەندییـــە نهێنییەکانیان، تاوەکو سەرەنجام، لەڕۆژێکی مانگی کـانوونی دووەمـی ١٩٧٦، بـەئامادەبوونی تـەنها شـەش کـەس، (بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی دیمـوکراتی کوردستان)یان، دامەزراند.

* بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی دیمـوکراتی کوردسـتان، لـەپێناوی هێنانـە ئـارای ئاراستەیەکی تازە (سێیەم)، لەنێو بزوتنـەوەی ڕزگـاریخوازی سـەردەمیانەی خـەباتی کوردایـەتی، دوور لەهـەردوو ئاراسـتە باوەکـەدا، دروسـت بـوو. بزوتنەوەیەکی ریفۆرمخوازی مۆدێرن بوو. بەهـەموو شـێوەیەك هـەوڵی دەدا، دوور لەشەڕ و توندوتیـژی حکومـەت بگەیەنێتـە ئـەو قەناعەتـەی کەکێشـەی کورد بـەڕێگای ئاشـتیانە چارەسـەر بکـات. هـەروەها، بانگەشـەی ئـەوەیان

دەکرد کە ئەوان لەسەر ڕێبازی پارتی، بەڵام بەکەمێك گۆڕانکاری کەلەگەڵ سەردەمەکەدا بگونجێت، خەبات دەکەن. لەپێناوی سەرخستنی پەیامەکەیاندا، تۆڕێکی فراوانی ڕێکخستنیان لەنێو جەماوەردا، دروست کرد. بەهۆی دروستبوونی ڕێکخراوی (یەکێتی نیشتمانی کوردستان)، شەش مانگ لەپێش ئەوان و هاتنە پێشەوەی خێرای هەل و مەرج و کردەوە شۆڤێنیەکانی ڕژێم لەتەعریب و تەهجیر و سەرکوتکردن، یەکەم مەفرەزەی خۆی لە ١٩٧٦/٨/٨، لەدوو میحوەری سلێمانی و هەولێر، گەیاندە شاخەکانی کوردستان. وردە وردە خەڵکی ناڕازی و بەرهەڵستکار، پەیوەندیان پێوە کردن. (بزوتنەوە)، بووە باڵێکی سەرەکی لەنێو نیمچە بەرەی یەکێتی کەلە ١٩٧٥/٥/٢٢ لەدیمەشق دامەزرابوو.

* هەڵەیەکی باو لەمێژووی (بزوتنەوە)دا چەسپاوە، ئەویش ئەوەیە: گوایا بزوتنەوە لە ١٩٧٦/٨/٨دا دروست بووە. بەڵام ئەوە دوورە لەڕاستییەوە. ئەم مێژووە (٨/٨)، دەرچوونی یەکەم مەفرەزەیە بۆ شاخ نەك دروستبوونی بزوتنەوە. ڕاستییەکەی: بزوتنەوە لەکانوونی دووەمی ١٩٧٦دا، دامەزراوە. هەروەها لەکۆمەڵێك سەرچاوەدا، کۆمەڵێك خەڵك بەدامەزرێنەری بزوتنەوە ناوزەد دەکەن، بەڵام لەڕاستیدا دەستەی دامەزرێنەر هەر ئەم شەش کەسەن: (ساڵح یوسفی، ڕەسوڵ مامەند، عەلی هەژار، ملازم تاهیری عەلی والی، مەلا ناسیح، نورەدین عەبدولڕەحمان).

* بزوتنەوە لەچوارچێوەی (ی.ن.ك)دا، چەندین چالاکی سیاسی و عەسکەری و جەماوەری، دژ بەرژێم ئەنجام داوە. خاوەنی کۆمەڵێك هەرێم و هێزی دەست وەشێن بووە. بەشاهیدی دۆست و دوژمن و، بەپشت بەستن بەچەندین سەرچاوە و دیکۆمێنت، بزوتنەوە، هێزێکی کاریگەر و دەست وەشێنی بەرچاوی گۆڕەپانەکە بووە. هەر لەسەرەتای دامەزراندنیەوە، ڕێگای گفتوگۆ و ئاشتی ڕەفز نەکردووە، بەڵکو بەباشترین ڕێگا و چارەسەری زانیوە. دەست بردن بۆ خەباتی چەکداری، زێتر بەمەبەستی فشار خستنە سەر ڕژێم، بەکارهێناوە، تاوەکو لەڕێگای ئەم فشارەوە حکومەت ناچار بکات لەسەر مێزی گفتوگۆ دابنیشێت. چەند جارێك وەك هەموو هێزەکانی تری کوردستان

(ی.ن.ك) و (پ.د.ك)، دانووستاندنی لەگەڵ حکومەت کردووە، بەڵام سەرەنجام، هیچی لێ سەوز نەبووە و بەئاکام نەگەیشتووە.

* بزوتنەوە، لەماوەی خەباتیدا، بەکۆمەڵێك تەنگژە و قۆناغی سەختدا، تێپەڕیوە، کەبوونەتە هۆی بێ هێزبوون و تەشەنەکردنی جەمسەربەندی لەریزەکانیدا، لەوانە: (کارەساتی هەکاری، دروستبوونی کێشە لەنێو باڵەکانی یەکێتی، گیرانی کاردۆ و عەلی هەژار، تیرۆرکردنی ساڵح یوسفی، شەهیدبوونی بەشێکی زۆر لەسەرکردە و فەرماندە عەسکەرییەکانی، شەڕی ناوخۆ، جیابوونەوەی باڵی قادر عەزیز، جەمسەربەندی نێوان د. مەحمود عوسمان و رەسوڵ مامەند)، هۆکاری هەرە دیاری داڕوخان و پەرتەوازەبوونی (بزوتنەوە)، دواتر: (حزبی سۆسیالیستی کوردستان)، بوون.
* کۆمەڵێك سەرکردەی سیاسی و مەیدانی هەرە دیاری لەخەباتی شار و شاخدا، شەهید بوونە، لەوانە: (عەلی عەسکەری، د. خالید سەعید، ساڵح یوسفی، عەلی هەژار، کاردۆ گەلاڵی، ملازم ئەنوەری مەجید سوڵتان، شێرکۆ شێخ عەلی، سەعدی گچکە، ملازم تاهیری عەلی والی، قادر شۆڕش، مامۆستا شەریف، غەفور ساڵح زاژڵەیی، عەبدوڵلا سوور، سەید سەلیم، قادر مستەفا،...تاد). ئەوانە، کەلێنێکی گەورەیان لەنێو حزب دروست کرد، کەتا پەرتەوازە بوونی حزب، رۆژێك لەرۆژان نەتوانرا ئەم کەلێنانە پڕ بکرێنەوە.
* هۆکارێکی تری بێ هێز بوون و بەهەدەردانی وزە و خەباتەکەی، تێوەگلان بوو لەشەڕی لەمێژینەی یەکێتی و پاتی. جارێك لەناو یەکێتی دژی پارتی، جارێکی تر لەناو (جود)، دژی (یەکێتی). بەم هۆیەوە، هێز و خەباتەکەی لەئاڕاستەیەکی هەڵە و نەخوازراو و لاوەکی، بەهەدەر چوو.
* لەئەنجامی ناکۆکی و ململانێی نێو باڵەکانی یەکێتی لەلایەك و بەیەك چاو سەیر نەکردنی هەموو باڵەکانی ناو (ی.ن.ك) لەلایەکی ترەوە، بزوتنەوە بەناچاری لە (ی.ن.ك) جیابۆوە. هاتنە دەرەوەی بزوتنەوە لەیەکێتی، خۆی لەخۆیدا، بێ هێز بوونی یەکێتی دەگەیاند. ئەم واقیعە تاڵە، لەچوارچێوەی واقیعی داسەپاوی ئەوکات و چوارچێوە زەمەنی و سیاسیەکە (تا بەئێستاش رادەگات)، مایەی قبوڵ کردن نەبوو. بۆیە، ئەم هاتنە دەرەوەیە بووە هۆی

سەرهەڵدانی شەڕێکی درێژخایەنی تاقەت پڕوکێنی نێوان بزوتنەوە و یەکێتی، کەبەگرتنی نەوشێروان و شەهیدکردنی شێرکۆ شێخ عەلی و عەوڵاسوور و مام ئاراس و گرتنی مەڵبەندی هەولێری ینک لەلایەن جود و، دواتر شەڕی یەکلاکەرەوەی ئاشقولکە و پشت ئاشان لەیەکی ئایاری ١٩٨٣، گەیشتە تروپکە.

حزبی سۆسیالیستی کوردستان، لەم شەڕە نەخوازراوەدا، سەرەڕای بێئومێد بوونی بەشێکی زۆر لەپێشمەرگە و ئەندامەکانی و چەك دانانیان، (١٧٩) پێشمەرگە و فەرماندەشی لەم رێگا نەخوازراوەدا، بوونەتە قوربانی.

* حزبی سۆسیالیستی کوردستان (حسك)، لەبواری راگەیاندنەوە، سەرەڕای دەرکردنی بەیاننامە و بەلاغی عەسکەری، تا هاتنە دەرەوەی لەناو (ی.ن.ك)، خاوەنی هیچ گۆڤار و بڵاوکراوەیەك نەبووە. کەهاتۆتە دەرەوە، دەزگای راگەیاندن (نووسراو، بیستراو)ی دامەزراندووە. لەم بوارەدا، کۆمەڵێك گۆڤار و رۆژنامەی دەرکردووە، لەوانە: (رێگای ئازادی، دەنگی پێشمەرگە، پەیامی شۆڕشی کوردستانی عێراق، طريق الحرية، بەهدینان، پەیامی برایەتی، سورێن). هەروەها لەبەهاری ١٩٨٣، ئیستگەشی بەناوی (ئیستگەی دەنگی شۆڕشی کوردستانی عێراق) دامەزراندووە.

* کۆمەڵێك رێکخراوی پیشەیی و جەماوەری وابەستە بەحزبی هەبووە. لەوانە: (یەکێتی قوتابیانی کوردستان و یەکێتی لاوانی سۆسیالیستی کوردستان)، لەسەردەمی خەباتی شاخ و، (یەکێتی مامۆستایانی سۆسیالیستی کوردستان و یەکێتی ئافرەتانی سۆسیالیستی کوردستان)، لەسەردەمی دوای راپەڕین.

* حزبی سۆسیالیستی کوردستان، لەبەر ئەوەی دامەزرێنەر و ئەندامە باڵاکان و فەرماندە عەسکەرییەکانی تێکەڵەیەك بوون لەهەردوو باڵە کلاسیکیەکەی خەباتی کوردایەتی، هەر لەگەڵ دروستبوونی، تۆوی ناکۆکییەکان لەنێویدا چەکەرەی کرد، جگە لەمەش، (حسك)، سەرکردەیەکی کاریزمایی نەبوو، کەبتوانێت کۆنترۆڵی هەموو بیرورا جیاوازەکان بکات نموونەی (بارزانی و تاڵەبانی). دوای شەهید بوونی: (عەلی عەسکەری و ساڵح یوسفی)، بۆشاییەکی گەورە دروست بوو. ئەوانەی مابوونەوە، سەرەڕای بەردەوامیدان

بەناکۆکییەکان، شایستەی پڕکردنەوەی ئەم پۆستە باڵایە نەبوون کەبتوانێت بەرگەی فشاری دوو ئاراستە کلاسیکیەکە بگرێت. ئاراستە فیکریە تێکەڵ و پێکەڵیەکەی نێو حزب: (کوردایەتی، نیشتمانی، دیموکراتی، سۆسیالیستی دیموکراتی، سۆسیالیستی زانستی، عەشایەری...تاد)، هێندەی تر کێشە ناوخۆییەکانی، قوڵتر کردبۆوە، کەئەمەش بووە هۆی لێکترازان و جەمسەربەندی لەنێو خودی حزب و هێزەکانی پێشمەرگەدا.

* لەدوای راپەڕین و شکست خواردنی حزب لەیەکەم هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستاندا، کەوتە داوی سۆزی یەکگرتنی بێ پلان و بێ بنچینە. یەکگرتنێك نەك لەسەر حسێبی نزیکی لەخەبات و قوربانیدان و بیر و باوەڕەوە، بڵکو لەسەر بنچینەی شکست خواردن و نەچوونە ژێر باڵی ئەمری واقیعەوە، بوو. هەربۆیەش ئەنجامەکەی هیچی لێ سەوز نەبوو، جگە لەتواندنەوەی سێ حزبی کوردستانی و برەودان و بەهێزکردنی ململانێی مێژوویی هەردوو ئاراستە باوەکە.

* حزبی سۆسیالیستی کوردستان، لەمێژووی خەباتی چەکداریدا، سەرەڕای کەم و کورتی و نووشوستییەکانیشی، خاوەنی چەندین سەرکردەی خاوەن ئەزموون و مەیدانی بوو، کەلەباسکردنی ئەم قۆناغەی خەباتی چەکداریدا، ناکرێت فەرامۆش و نادیدە بکرێن. لەم رێگایەدا، تاوەکو راپەڕین، زێتر لە (١٥٠٠) پێشمەرگە و رێکخستنەکانی، شەهید بووینە. بەسەدان لەئەندامەکانی لەزیندانەکاندا ئاخنراون و لەژێر ئەشکەنجەدا کەم ئەندام بوون. یەکەم حزبی کوردستانی بووە تاوەکو راپەڕین زێتر لەچوارده ئەندامی سەرکردایەتی بەدامەزرێنەرەکەشیەوە، شەهید بووینە، ئەوە سەرەڕای فەرماندە عەسکەرییە باڵاکانی. بەسەدان شەڕ و نەبەردی گەورە گەورەی نابەرامبەری لەدژی رژێم ئەنجام داوە، لەوانە: (شەڕەکانی ناوچەی باڵەکایەتی، هەورێ، دەشتێو، بناری سەفین، سماقوڵی، شیوەپیران، کانی بەردینە، شیرەمەڕ، دەشتی هەولێر...تاد).

* نەبوونی سەرکردایەتیەکی خاوەن یەك بیروڕا و رێبەرێکی کاریزما لەلایەك و فشاری زۆری هەردوو ئاراستەکەی تر بۆ سەری، لەلایەکی ترەوە، وردە وردە

حزبی بەرەو بێ هێزی و داڕوخان و پەرتەوازەبوون و پوکانەوە، برد. تا کار گەیشتە ئەوەی لەپێناوی پاراستنی بەرژەوەندی چەند کەسێك، پایدۆز لەم ئاڕاستەیە بکرێت و بەدەردی ئاردی ناو دڕکان ببردرێت...

ئەوەتا ئێستاکە دەبینین لەسەر ئەرزی واقیع هیچ حسێبێك بۆ خەبات و قوربانیدانی ئەو کەسانە ناکرێت و خراونەتە خانەی فەرامۆشکردن و نەبوونیەوە. ڕۆژانێك هەر ئەوان بوون پێکهێنەری مەفرەزە سەرەتاییەکان و گەشاندنەوەی ژیلەمۆ خامۆشکراوەکان. ئەگەر بێتو وردبینیەك لەناوی ئەو پێشمەرگە سەرەتاییانەی شۆڕش لەسالآنی (١٩٧٦-١٩٧٧) بکرێت، بێ هیچ دوو دڵی و هەروەستە کردنێك، نیوەی زیاتریان (بزوتنەوە) دەردەچن.

* حزبی سۆسیالیستی کوردستان (کانوونی دووەمی ١٩٧٦- شوباتی ١٩٩٣)، لەماوەی حەڤدە ساڵ و یەك مانگی تەمەنیدا، سەرەڕای سەرکەوتن و شکست خواردن، هەڵکشان و داکشان، مانەوە و پەرتەوازە بوون، دەکرێت لەفەرهەنگی حزبە سیاسیەکانی کوردستاندا لاپەڕەیەکی گەش و پێشەنگ ئامێزی دەقەبەر بکرێ، کەنەتوانرێت بەبێ ناو هێنانی ئەو، باس لەمێژووی خەباتی کوردایەتی لەم قۆناغە (١٩٧٥-١٩٩١)دا، بکرێت.

بەشی دوازدەهەم

دیکۆمێنت و وێنەکان

ناوی بەشێک لە ڕێکخستنەکانی
حزبی سۆسیالیستی کوردستان- هەولێر

*** کەمال حوسێن عەلی**

بەر لە (٣٤) ساڵ، واتە شەوی ٨ی شوباتی ١٩٨٤، هاوڕێی دێرین و ئازیزم کاک فارس ئەحمەد میرەکانی ناسراو بە (فارس چاوشین) لەگەڵ هەردوو هاوڕێی خۆشەویستم کاکە عەباس حاجی کەریم و داود محەمەد، کە ئەو کات بە یەکەوە لە ڕێکخستنە نهێنییەکانی حزبی سۆسیالیستی کوردستان، لەیەک شانەدا بووین، لە حزب ئاگادار کراینەوە کە لە دژی حزبی بەعس لەناو گەڕەکەکانی شاری هەولێر چالاکی ئەنجام بدەین، چونکە حزبی بەعس ڕۆژی ٨ی شوباتی بە ڕۆژی سەرکەوتنی ئینقیلابی ساڵی ١٩٦٣دەزانی. لەم شەوەدا، لەچەند گەڕەکێکی هەولێر بە ئەرکی خۆمان هەڵساین بە جێبەجێ کردنی لە دوای کاتژمێر یازدەی شەو لە گەڕەکی بەلاشاوە نزیک گۆڕستانی شێخ مەعروف. لە کاتی هەڵواسینی پۆستەری شەهیدان و نووسینی دروشمەکانی حزب لەسەر دیواری قوتابخانەی مەلا فەندی. ماڵە ئامر سریەیەکی جاش بەرامبەر بە قوتابخانەکە بوو، ئەو هاوڕێیانە نەیانزانی بوو ئەوە ماڵە جاشەو تازە هاتوونەتە ئێرە. پاسەوانی ماڵی ئامر سریەکە دەستڕێژی گولەی لە هەرسێکیان کرد، ئەوانیش دەمانچەیان پێبوو مەردانە وەلامی پاسەوانەکەیان دابۆوە. لەم چالاکییەدا، هاوڕێ فارس بریندار ببوو، گولە بە شان و ڕومەتی کەوتبوو کە تا ئێستاکەش شوێنی گولەکە هەر دیارە. ئەو کاتە بە سیقەو متمانەیەکی زۆرەوە بە یەکەوە کارمان دەکرد.

هەر بۆ لەبیر نەچوونەوەو ئاگادار بوونی نەوەی نوێ، ناوی ئەو بەڕێزانە دەهێنم کە ئەوکات لە ڕێکخستنەکانی حزب لە سنووری پارێزگای هەولێر کاریان دەکرد، هەڵبەتە هەر ئەوەندە نین کە من ناوم هێناون بەڵام من ئاگاداری ئەوانەم. داوای لێبوردنیش لەوانە دەکەم کە ئێستاکە ناوەکانیان نایەتەوە بیرم. بەڕێزان: فارس چاوشین، داود محەمەد، عەباس حاجی کەریم، سەید تاهیری برای شەهید سەلاح، عەباس محەمەد ئەمین برای مامۆستا کاوەی مەکتەبی ڕێکخستنی یەکێتی، تەحسین سەید غەریب، ئومێدی مام جەلال، سەردار ساڵەیی، کەمال حوسێن عەلی، مزەفەر محەمەد ساڵەیی، غازی سەید حەسەن ئیلنجاغی، سەید فەیسەڵ سەید حەمەدەمین میرەکانی، سەید ئارام، مامۆستا ڕەفیق، مامۆستا محەمەد قۆڕیتانی و هاوسەرەکەی، خاڵە پوشۆ ئیسماعیلی ڕەحمەتی، سەیفەدین نەجمەدین سورچی، دڵزار عەبدوڵلا، وەستا هەڤاڵ، مامۆستا خالید برای شەهید دکتۆر چالاک، کاک سیروانی برای دکتۆر شوان، حاکم ئەحمەد

ئەنوەر، محەمەد ئەنوەر، ڕێبین ڕەسوڵی ڕۆژنامەنووس، مقەدەم ئیدریس محەمەد، ئیبراهیم (کۆچەر) دارەتوو، مهەندیس سەمەد حەمەد (هیوا)، حەسەن عوسمان (قوشتەپە)، جەوهەر برای جەعفەرە شەل دووسەرەیی، فەرەیدون برای شێخ جوامێر، تاریق سەید عەزیز جلبەسەریی، سەید ئیسماعیل چاڵە گردەرەیی، لوقمان مەولود سێنارەیی، شەوقی حوسێن (ماردین)، هاودەنگی ڕەحمەتی، عیسا عەبدوڵلا (ئارام)، مامۆستا ئیسماعیل تەنیا، دکتۆر زەیتۆ ئیسماعیل برای شەهید چەتۆ، جێگر عومەر برای شەهید دیار سۆربەشی، هەوراز سابیر سۆربەشی، فەخرەدین برای شەهید نەجمەدین سۆربەشی، کاک فەرحان برای سالار باغەمرەیی، بەختیار عومەر باغەمرەیی، ئیدریس عەزیز، مام سیامەند سۆربەشی، عەزەدین ڕەشاد سۆربەشی، کەریم حوسێن عەوێنەیی، سەیفەدین مەلا قەرەیی ڕەحمەتی، یاسین حەمەدەمین کلاوڕەشی، نەجات ئەحمەد برای ڕێکار ئەحمەد، کاک محەمەد شوانی، شێروان مەلا خدر، کاک نیعمەت ئێستاکە مامۆستای زانکۆیە، مهەندیس ئیدریس جدیدەیی، کاک تەحسین و کاک موحسین ئێستاکە لە قەزای خەبات دادەنیشن، براکانی سەباحە ڕەش ببوورن ناوەکانیانم بیر نەماون، کاک جەوهەر گەلالی، حیسام چاوشین مەنتک، عوسمان مەنتک برای شەهید هەژار دێدەوانی، سەعید کەریم مەنتک، موراد قادر مەنتک، ئەحمەد هەمزە مەنتک، عەبدولڕەحمان حەمەد برای شەهید ئازاد مەنتک، نەجمەدین عومەر عەمبار، وسو حەسەن وسو برای شەهید حوسێن دۆشکە، مەهدی مەلا ئەحمەد (دڵگەش)، زیرەک کوڕی شەهید قادر مەلا سابیر (بێکەس)، کاک عیساو دلشاد کانەبی و ڕەشاد کانەبی سەیداوەیی، محەمەدە سور لە ئامادەیی هەولێر، عوزێر مەلا سەید حەسەن پۆڕیجەیی، کاک شێرزاد ئێستاکە فەرمانبەرە لە بانکی هەرێم، ڕزگار سەید کاکە ڕەش، زەردەشت ناجی ماڵیان لە گەڕەکی ڕووناکی بوو، خالید عەبدوڵلا کەردزی، کۆسرەت سابیر، جیهاد کەریم برای شەهید جەواد گردەسۆری، دکتۆر یاسین حەمەد عەلی دۆڵەبەکرەیی، ئیسماعیل حەمەد عەلی دۆڵەبەکرەیی (جوتیار)، یوسف عوسمان برای شەهیدان عەبدوڵلاو تەلعەت، سەید یاسین ئیلنجاغی، دکتۆر لوقمان ئیلنجاغی، شەهید محەمەد قادر مەنتک، سەید فەیسەڵ سەید حەسەن شاهۆیی، دەهام سەید جەرجیس، سابیر سەید جەرجیس، سەرتیپ سەید حوسێن، ئیبراهیم پاشا، شێخ کەریم عەلیاوەیی، شێخ محەمەد نور عەلیاوەیی، شێخ ناسری ڕەحمەتی، کاکە لاس سیاوی، کاک ڕەشید سیاوی، کاک یونس سیاوی، نەجات سیاوی برای شەهید جەمال شینە، ئەحمەد مەجید گردعازەبانی، عومەر شەریف گردعازەبانی، ڕەحمان ڕەزا گردعازەبانی، خالید عومەر ڕەزا گردعازەبانی، کامەران حەمەد گردعازەبانی، شەهید عزەدین محەمەد گردعازەبانی، ئیسماعیل هێلەوەیی، جاسم سەلمان پیرداودی(ئەنۆ)، جەوەی کاکی و حەیدەر کاکێ پیرداودی، جەوهەر مەحمود جەوان پیرداودی، کاک عەزیز برای شەهید ئەحمەد ژێرسە، جەعفەر جەوهەر ترپەسپیانی، سابیر عوسمان ترپەسپیانی، سەید عەلی سەعید ترپەسپیانی، نەجات ترپەسپیانی، بروسک مام شەریف، زێڕۆی مام حەوێز، خدر

قادر دهێماتی، کاروان دهێماتی، کاوه مەجید عەزەیی، کاک تالیب خەلیفانی، هاشم خەلیفانی، واحید خەلیفانی، مەغدید برای شەهید سەرهەنگ، محەمەد چاوشین مرور، شەهید سامی، مامۆستا تاهیر ڕەشید، تاهیر عەبدوڵلا برای شەهید مامۆستا سەعد عەبدوڵلا، شەهید یوسف مەجید، شەهید جەلیل ڕەوەند، شەهید خالید گوستان، شەهید عیسا سەید حەسەن برای شەهید عەبدوڵلا سەرسۆر، شەهید مەهدی حەسەن عارەب، مەلا ڕەشاد لە گەڕەکی حەی شورتە، کاک عەدنان کانەبی، کاک حوسێن شورتە کۆیی، بەکر حەمە سالح کۆیی، بایز کەریم کۆیی، لە بادینان: کاک فەتاح خەلیل زاخۆیی، خالید خەلیل زاخۆیی، کاک ئازاد زاخۆیی . لەگەڵ کۆمەڵێک خوشکی شۆڕشگێڕ لەوانە: خوشکە نیشتیمان کەمال، تریفە سابیر، تانیا خان خوارزای شەهید مامۆستا سەعد، نادیە، ژیان، ئەسمەهان، مامۆستا جەمیلە هاوسەری کاک داود محەمەد، ئەختەر خان پاشان ئەو خۆیی و مەریوان زەندی هاوسەری بوون بە پێشمەرگە.

لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا، ئەوکات زۆربەمان ماڵەکانیشمان کردبوە شوێنی داڵدەدان و حەواندنەوەی ئەو کادیرو پێشمەرگانەی کە بە نهێنی بۆ ئەنجامدانی چالاکی دەهاتنە ناو شار بە تایبەت ماڵی هاوڕێ جەعفەر هاشم خەیات، ماڵی سەید جاسم وەک نەخۆشخانەی پێشمەرگە وابوو. ماڵی شەهید جەلیل ڕەوەند، ماڵی سەید غەریب لە سێتاقان، ماڵی شەهیدی سەرکردە سەعدی گچکە، ماڵی ستار سەرسپی و کاک بەکرو کاک ئیبراهیم خۆشناو لە خانووەکانی کارگەی جگەرەو دەواجن بوون لە هەولێر لەسەر ڕێگای مەسیف کە بە بەردەوامی هاوکارییان دەکردین بۆ شاردنەوەی ئەو پێشمەرگە قارەمانانەی کە بە مەفرەزەی نهێنی دەهاتن بۆ ئەنجامدانی چالاکی لەناو شارو گورز وەشاندن لە دامودەزگاکانی ڕژێم و ئەو بەعسی و جاشانەی کە دەوری خراپیان لەناو شاری هەولێر هەبوو. زۆر بەداخەوە، ئێستاکە زۆربەی جاش و خۆفرۆشەکان لەلایەن حکومەت و بەرپرسانی کورد بە قەدرو شکۆدارترن لەو خەڵکە دڵسۆزو شۆڕشگێڕەی ئەوکات.

*** سەرنج: ئەم نووسین و یادەوەرییەی هاوڕێی دێرینم کاکە کەمال حوسێن عەلی لە لاپەڕەی تایبەتی تۆڕی کۆمەڵایەتی (فەیسبوک) لە ڕۆژی ٢٠١٧/٢/٨ دا بڵاویکردۆتەوە. بۆ ئەوەی خەبات و ڕەنجی ئەم هاوڕێ ناو هاتوانە ون نەبێت بە باشمانزانی بیگوازینەوە ناو ئەم کتێبە. هاوڕێ کەمال خۆیشی یەکێک بووە لە ڕێکخستنە چالاکەکانی حزب، ماڵی خۆیشی شوێنێک بووە بۆ حەواندنەوەی کادیرو پێشمەرگەکان. (ئیسماعیل تەنیا).**

ناوی پێشمەرگەکانی مەفرەزە سەرەتاییەکان، لە کتێبی

(قەندیل بەغدای هەژاند) وەرگیراوە

محمود سەیدە ٣٤ـ شەهید خدر صوفی مەلا ٣٦ـ شەهید نەبەز (هەولیر)
٢٦ـ شەهید نەبەزە رەش (سلیمانی) ٣٧ـ شەهید جەمالی علیباپیر
٣٨ـ شەهید مەلای حاجی رەسولی کەرزوری ٣٩ـ هەڤال سولتان دیهاتی
٤٠ـ شەهید عبدالرحمن سونە گولی ٤١ـ شەهید سلیمان بیریزی٤٢ـ هەفال
رەسول مامەند ٤٣ـ هەفال د. محمود عثمان ٤٤ـ شەهید محمد عەجەم
٤٥ـ هەفال شاخەوان ٤٦ـ هەفال ریباز ٤٧ـ هەفال ئازاد خوشناو زیارەتی و
هەفال شیرزاد خوشناو(تەسلیمبونەوە)٤٨ـ هەفال نەریمان (تەسلیم بووە)
٤٩ـ هەفال حامید حاجی غالی ٥٠ـ هەفال مام روستەم ٥١ـ هەفال شیخ جعفر
٥٢ـ هەفال شەوکەتی حاجی مشیر ٥٣ـ هەفال سامان گەرمیانی ٥٤ـ هەفال
عادل گەرمیانی ٥٥ـ شەهید عەلی چوارتایی ٥٦ـ هەفال حەمەی مام سەلام
(تەسلیم بووە) ٥٧ـ هەفال چەتوی کەریمە سور ٥٨ـ کانبی چاوشینو خولەی
برای (تەسلیم بوونەوە) ٥٩ـ سەعدی شوشە (تەسلیم بووە) ٦٠ـ جەلالی
کویخا رەفیق (تەسلیم بووە) ٦١ـ شەهید سەلیم کویشکە ٦٢ـ مەلای مەلا قادر
(تەسلیم بووە) ٦٣ـ کویخا رەسولی بیتواتە (تەسلیم بووە) ٦٤ـ هەفال
عمرە رەش ٦٥ـ قادر فەرەج (تەسلیم بووە بەدەستی پ. م کوژرا)
٦٦ـ حەمەی شیخ حسن بەفراوی (تەسلیم بووەو بەدەستی پ . م کوژرا
٦٧ـ تەحسین شاویس (تەسلیم بووە) ٦٨ـ هەفال ئاوات قارەمانی ٦٩ـ هەفال
ئاوات ٧٠ـ هەفال شورش بچکول ٧١ـ شەهید عەلی ئامەخان ٧٢ـ هەفال دلیر
سەید مجید ٧٣ـ هاوری جەبار ٧٤ـ هەفال حەمە سەعید ٧٥ـ هەفال ئازاد
سەکرمەیی ٧٦ـ هەفال طالب روستەم ٧٧ـ شەهید عەولا سوور ٧٨ـ هەفال
حاجی حاجی برایم ٧٩ـ هەفال حەمەی مەلا شەریف ٨٠ـ هەفال عەلی کو(تەسلیم
بووە) ٨١ـ خوالی خوشبوواحمد نبی (تەسلیم بووە) ٨٢ـ شەهید سەید
عەبدولا ٨٣ـ هەفال قادر خەبات ٨٤ـ شەهید احمد فقی رەش ٨٥ـ شەهید سەید
حسین کومەشین٨٩ـ شەهیدحەمەتال٩٠ـ شەهیدنەعمانە کوج ٩١ـ هەفال بەکر
حەمە ٩٢ شەهید کریمە سوور ٩٣ـ شەهید محمدسی کرکانی ٩٤ـ شەهید حەویز
هیرانی ٩٥ـ هەفال بەکری حاجی سەفەر ٩٦ـ شەهید قادر عەولا ٩٧ـ شەهید
فارس خورخوری ٩٨ـ ملازم عبدالملیک (تەسلیم بووە) ٩٩ـ هەفال نادر
هەورامی ١٠٠ـ هەفال نصرالدین مصطفی ١٠١ـ ابو عنتر ١٠٢ـ هەفال عبدالرحمن
بیناوی١٠٣ـ هەفال جەوهر نامق١٠٤ـ هەفال جعفر حسین ١٠٥ـ هەفال
سامی عبدالرحمن ١٠٦ـ عبدالرحمن بیشەیی (تەسلیم بووە)
١٠٧ـ خوالی خوش بوو عەولا بەرزە (لەبەر پیری تەسلیم بووە) ١٠٨ـ شەهید
اسعد ئاومالی ١٠٩ـ شەهید عەلی ئاومالی١١٠ـ عباس کانی سلیمانەیی
١١١ـ شەهید احمد قەمنبەری١١٢ـ هەفال ملازم عمر عبدالله ١١٣ـ هەفال
برایم جەلال ١١٤ـ هەفال ماموستا جعفر ١١٥ـ هەفال عەولا بور

٧٠

۱۱۶ـ هەفال ئازاد مەریوانی ۱۱۷ـ هەفال زیاد خورانی ۱۱۸ـ شەهید عزیـــزی رابی ۱۱۹ـ مصطفی حاجی کویخا (تەسلیم بووە) ۱۲۰ـ شەهید برایمی حاجـی کویخا ۱۲۱ـ هەفال ئازاد خەفاف۱۲۲ـ هەفال کەریم سنجاری ۱۲۳ـ خـــــدر پشتاشانی ۱۲۴ـ علی ئاغای بورەیی ۱۲۵ـ هەفال برایم احمد حسین۱۲۶ـ شەهید هاوری کـاوە ۱۲۷ـ شەهید حسین شیوەلوکی ۱۲۸ـ مام حمید باتـــاســـی ۱۲۹ـ نەبی چالاک ۱۳۰ـ مامند منتک ۱۳۱ـ خالد گەرمیانی ۱۳۲ـ صلاح مهندس ۱۳۳ـ شەهید ئاشتی ۱۳۴ـ شەهید شوان ۱۳۵ـ محمود حاجی فرەج۱۳۶ـ محمود گەرمیانی ۱۳۷ـ حمید گەرمیانی ۱۳۸ـ کاکە رەش ۱۳۹ـ دلیرشیخ بابارەســـول ۱۴۰ـ میرزا گومەرەز ۱۴۱ـ شەهید بەختیار باغ ۱۴۲ـ خوالی خوشبوو نسریـــن دەربەندی ۱۴۳ـ شەهید هیوا حمەفرەج ۱۴۴ـ شەهید کاکە عەبە ۱۴۵ـ سەرکەوت بچکول ۱۴۶ـ شەهید سیف الدین ئاوایی ۱۴۷ـ علیشیعە ۱۴۸ـ دکتور رضـــــا ۱۴۹ـ شەهید هاوری ۱۵۰ـ غەفور دەرەشیشی ۱۵۱ـ ملازم فواد ۱۵۲ـ ملازم عەلی ۱۵۳ـ رحمن رشید ۱۵۴ـ عومەر ئاغای دولەمەری ۱۵۵ـ ملازم هەجەر ۱۵۶ـ سید مرسل ۱۵۷ـ احمد جمیل ۱۵۸ـ غازی قادر اغای نازەنینی ۱۵۹ـ خدر ســـوارە ۱۶۰ـ وەستا یونس ۱۶۱ـ صلاح چاوشین ٠

ئەوانە بوون ئالای رزگاری کوردیان بەرزکردەوە، ئەگەر بەووردی ســـەیری ناوەکانیان بکەن زوربەیان وەفاداری خویان گەیاندە سەرو شەهید بوون.
ئەو تیکوشەرانە لە هەموو حزبە سیاسیەکانن بەبی جیاوازی، جا رەنگـــە هەندیک لە هەنهیکی تر دەوریان زیاتر بیت بەلام بی گومانم زوربەیان ئەوەی لەتوانایاندا بووبی کردوویانە بو خزمەتی گەلەکەیان ٠
ئەو چەند تیکوشەرە .. یەکەم تروسکەی شورشیان هەلگیرسان لەپاشـان بووە ئەو مەشخەلە کە هەموو دوژمنانی کورد نەک هەر لەتوانایاندا نیەیە خامـوش بکەن بەلام مەترسی لەخودی حالی خوشیان دەکەن کە پروشکەی ئەو مەشخەلە هەموو تەختو تاراجی زالمانەیان بسووتینی ٠

یەکەمین بنکەی سەرکردایەتی ئەو شورشە خنجیلانەیە ئەو شورشە دوژمـــن شکینە ، ئەو شورشە خوشەویستە ، ئەو شورشەی کە ئاواتی کوردی هینابـــە دی لەبناری سەربەرزی چیای قەندیل بارەگای خوی دامەزراند، بانگـــەوازی شورشی نویی ئەم جارە لەسەر لوتکەی قەندیل کەوتە گوی سەرانـــــەری کوردستانی داگیرو لەت کراو ٠

ئەگەر دوژمن پیش دانانی بارەگای سەرەکی شورش لەقەندیل کەلەسەرەتـای ۱۹۷۷ دامەزرا هەموو پیشمەرگەکانی بەیاخی بوون لەیاساو بەچەنـــــد دزو

بەیاننامەی کۆبوونەوەی فراوانی یەکێتی مامۆستایانی سۆسیالیستی کوردستان

مامۆستایانی بەڕێز، ڕابەرانی شارستانیەت و پێشکەوتن...

لەپێشدا پیرۆزبایی ساڵی نوێ (۱۹۹۲)تان لێ دەکەین. هیوادارین ببێتە ساڵی ئاشتی و ئازادی و سەرفرازی کوردو کوردستان. کەتیادا گەلەکەمان ببێتە خاوەنی دەسەڵاتەکانی حوکمڕانی بەهێزو کارامەی هەڵبژێردراو لەلایەن هەموو خەڵکی کوردستان کە لەسایەیدا دەست بکرێ بەداناو و جێبەجێ کردنی پرۆژەکانی ئاوەدان کردنەوەو گەشە پێ کردنی کوردستان لەباری ئابووری و کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیری بە کەرتی پەروەردەو فێرکردنیشەوە.

خوشک و برایانی مامۆستا

یەکێتیەکەتان، یەکێتی مامۆستایانی سۆسیالیستی کوردستان، لە ۲۷/۱۲/۱۹۹۱ لە شاری ڕانیەی ڕاپەڕین کۆبوونەوەیەکی فراوانی سازکرد بۆ ئەندامانی مەکتەبی سکرتاریەت و لێپرسراوانی دەستەی لقەکانی دیالەو سلێمانی و کەرکوک. هەولێرو دهۆک نیوێنی بۆ لێکۆڵینەوەو گفتوگۆ دەربارەی هەندێ کێشەو کارو باری پەیوەندیدار بەچوولانەوەی پیشەیی مامۆستایان بەتایبەتی و کەرتی پەروەردەو فێر کردن بەگشتی. کۆبوونەوەکە پەروەردەی بارو دۆخی ئێستای هەڵسەنگاندو هەڵسا بەداڕشتنی بەرنامەیەکی کار بۆبەکارخستنی ڕۆڵی گرنگ و کاریگەری مامۆستایان لەچوار چێوەی خەباتی دیموکراتی و نەتەوایەتی ئەم قۆناغەی گەلەکەمان، لەکۆتایی کۆبوونەوەکەدا بڕیاری دەست نیشان کردنی ئەم دوو ئامانجە بەپەلانەی خوارەوەدرا.

یەکەم: کارکردن بۆ یەکگرتنەوەو بەهێزکردنی بەرەی کوردستانی تێکۆشەر بۆ ئەوەی ببێتە ئامرازێکی کاریگەری ڕاستەقینەی گەورەتر لە دەسەڵاتی حزبەکان تاکو بەشێوەیەکی عملی و ڕاستەوخۆ حوکمڕانی وولاتە بکات و هێزی پێشمەرگەو بزاوتی ڕاگەیاندن و بەڕێوەبردنی هەموو لایەنەکانی ژیانی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان بگرێتە دەست لەجیاتی دەسەڵاتی مەرکزی بەغدا ئەویش لەبەر ئەوەی میری بەخۆی دەزگاکانی خۆی کێشاوەتەوە بەبڕیاری نابەجێی ئابلوقەی ئابووری و ئیداری. وەبۆ سەرکەوتنی ئەو ئامانجەش وا پێویست دەکات کەوا ڕێگا خۆش بکرێت بۆ کەسانی دڵسۆزو بێلایەن بۆ بەشدار بوونیان لەبەڕێوە بردنی وولات تا هەڵبژاردنی ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان ئەنجام دەدرێت.

دووەم: ئیش کردنی پیشەیی وتقلبی مامۆستایانی کوردستان بەتەواوی ڕێک بخرێت بۆ نەهێشتنی ئەو کەمە ناکۆکیەی هەیە لەنێوان ڕیزەکانی مامۆستایان لەبەر جیاوازی هەڵوێست و بۆچوونی ڕامیاری تایبەتی خۆیان، کەبووەتە هۆی بوونی چەندین ڕێکخراوی پیشەی مامۆستایان لەکوردستان دا وە بۆ گەیشتن بەم ئامانجەش پێشنیار دەکەین بۆ پێک هێنانی لیژنەی خۆسازکردن بۆ کۆنگرەی یەکگرتووی هەموو مامۆستایانی لەزووترین هەل و مەرجی گونجاودا.

لەهەمان کاتدا کۆبوونەوەکە نەخشەی ستراتیجی و درێژ خایەنی داناو بۆ وەدی هێنانی ئامانجە نیشتمانی و پیشەییەکانی تر کەلەپەیڕەو پرۆگرامی یەکێتیمان داهاتووە لەوانە ڕەچاوکردنی داواکاری و مافەکانی مامۆستایان لەهەموو ڕوویەکەوەو هەوڵ دان بۆ ئەنجامدان و جێبەجێ کردنیان و بەرزکردنەوەی ئاستی ژیانیان. هەروەها گۆڕانکاری بنەڕەتی بەرپا بکرێت لەڕەوی گشتی کەرتی پەروەردەو فێرکردن بۆ لابەردنی شوێنەواری بەعەرەب کردن وەڕۆژی ڕەگەز پەرستی و پەرستی تاکەکەس تاکو شێوازی کوردایەتی و پێشکەوتنی زانیاری جێگایان بگرێتەوە.

سەرفرازی بۆ مامۆستایان
نەمری بۆ شەهیدان
سەرکەوتن بۆ کوردو کوردستان

مەکتەبی سکرتاریەت
۲۷/۱۲/۱۹۹۱ز

((بەیاننامەی))

یەکێتی مامۆستایانی سۆسیالیستی کوردستان / باسۆک

مامۆستایانی بەڕێز ....

سڵاوی خەبات و تێکۆشان ....

مامۆستا ئەو مرۆڤە هوشیارەیە کە بەبیری ڕوناکی خۆی ڕێگای نەوەکانی دوارۆژ ڕۆشن دەکاتەوە ڕۆڵی پیرۆزیان لەبەر چاوەو هیچ کەسێک ناتوانێت نکوڵی لێ بکات . مامۆستایانی کوردستانیش وەک هەموو چین و توێژێکی تری کوردستان توانیویانە ڕۆڵی تەواوی خۆیان لە خەبات و خزمەت و پەروەردەکردن بگێڕن ... ئەوەی لای هەموومان ئاشکراو ڕوونە پاش ئەو کەمارۆ ئابوورییەی ڕژێم بۆسەر کوردستان بەکام توێژ کەزەرەرمەند بووە مامۆستایانن .

هەر لەسەرەتای کردنەوەی دەرگای قوتابخانەکان تاوەکو ئێستا بە بێ گوێ دانە ماندوو بوون و کەم دەرامەتی و ژیانی مەترسی سەنگەری قوتابخانەکانیان چۆڵ نەکردووە ... مامۆستای وا هەبووە زۆربەی هەرە زۆری کەل و پەلی ناو ماڵی خۆی هەرزان فرۆش کردووە لە پێناوی بژێوی خێزانەکەی، بەبەڵگەی سەلماندنیان کە توێژێکی بیر ڕووناک و هوشیارو خۆڕاگرن ...

یەکێتیمان (یەکێتی مامۆستایانی سۆسیالیستی کوردستان/ باسۆک) هەر لەسەرەتای ئەم کەمارۆ ئابووریەدا هەستی بە ناگوزوری مامۆستایان کردووە . هەر بۆیەش هەوڵێکی زۆری دا بۆئەوەی هەندێک ئازوقەیان بۆ پەیدا بکات .... ئەوەبوو پاش پەیوەندی کردن بە ڕێکخراوی هێڵپی ئەڵمانی توانرا ئازوقەیان بۆ دابین بکات جگە لەمەش یەکێتیەکەمان ڕۆڵێکی باشی بینی لە دابین کردنی نومایەندە مووچە بۆیان نوێنەری ئێمە بەرپرسی سەرداتی کارگێری بەرەی کوردستانی کرد لە خەلیفان داواکاری مامۆستایانی خستە بەر دەمیان تاوەکو چارەیەکیان بو بدۆزنە ئیمجاش یەکێتیەکەمان دەنگی خۆی دەخاتە پاڵ دەنگی هەموو مامۆستا بی دەرامەتەکانی کوردستانو داوا لە بەرەی کوردستانی پەرلەمانی کوردستان دەکات کە هەرچی زووترە چارەیەک بو دابین کردنی مووچەی مامۆستایان بدۆزنەوەو لەم ژیانە ناخۆشەیان ڕزگار بکەن ...

ئەگەر بێت و لێ پرسراوانو کاربەدەستانی بەرەو پەرلەمانی کوردستان ڕێگا چارەیەک نەدۆزنەوە بێ گومان مامۆستایان پەنا دەبەنە بەر جۆرە خەباتێکی تر کە ئەویش خۆی لە خۆپیشاندانی ئاشتیانە دەنوێنێت بەردەوامیش دەبێ تا دەست هەڵناگرن تا داواکاریەکانیان جێ بەجێ نەکرێت .

ئێمە لەکاتێکدا کەزیاتر لەهەموو کەسێک هەست بە ئازاری ئەوان دەکەین لەهەمان کاتدا داوا دەکەین هەرچی زووترە چارەیەک بۆ دابین کردنی مووچە بدۆزرێتەوە بەتایبەتیش ئێستاکە کەوا لە جەژنی قوربان نزیک دەبینەوە ....

لەدواجاردا مامۆستایان چیتر لەئاست ئەم بێ دەنگی بە بێ دەنگە نابن و ناپانەوێت هەروا گرفتەکەیان بەپووچەڵەسەری بمێنێتەوە بەجۆرێکیشەوە داوای مافی ڕەوای خۆیان دەکەن ...

- سەرکەوتووبێ خەباتی ڕەوای گەلەکەمانو پەرلەمانی نوێنەرە ...
- بەهیوای ئایندەیەکی پڕ لە خێرو خۆشی و بەختەوەری بۆ مامۆستایان و سەرجەم گەلی کوردستان ...
- سڵاو لەگیانی هەموو مامۆستا شەهیدەکانو زیندانیە سیاسیەکانمانو گشت شەهیدانی کوردستان ....

یەکێتی
مامۆستایانی سۆسیالیستی کوردستان / باسۆک
مەکتەبی سکرتاریەت
١٩٩٢/٦/٩ ز

بەیـــــان

(بەناوی خوای گەورە وجەماوەری کوردەوە)

لە سەر کردایەتی هاوبەشی پارتی سەربەخۆیی کوردستان وحزبی سۆسیالیستی کوردستانەوە ، بۆ جەماوەری گەلی کوردستانی تێکۆشەری ئازیز .

لە رۆژی ٥ / ٤ / ١٩٩٢دا مژدەی یەکگرتنی (سۆسیالیست و پاسۆک) مـــان پێ راگەیاندن، ئەو مژدەیە وەکو چاوەڕوانمان دەکرد بوو بە خۆرێکـــی نوێ لە ئاسۆی روناکی نەتەوەی کوردی ستەم دیدە و بەش بەش کراو وتینوی ئازادیو شەیدای سەربەخۆییدا .

ئەوەی مایەی دڵخۆشیمانە ، جگە لە پێشوازی جەماوەری گەل کە بـــە ئاهەنگە و کۆڕ و کۆبوونەوە و یەکتر لە ئامێز گرتن و بەرز کردنـــەوەی ئالای پیرۆزی کوردستان هەستی خاوێنی خۆیان دەربری ... هەموو پارتـــە تێکۆشەرەکانی تری بەرەی کوردستانی و هێندێک لە پارتەکانی دەرەوەی بەرەو رێکخراوە پیشەیی و جەماوەرییەکان و پیاوانی ئایینی و خێزانی شەهیدان و کەسانی نیشتمان پەروەر ، بروسکەی پیرۆزباییان ئەم هەنگاوە مێژوویـــە گرنگەیان بۆ ناردیـــن .

هەڵبەت ئەم کاردانەوە مەزنەو پشتیوانیە فراوانەی جەماوەری گەل بۆ ئەم هەنگاوە مێژووییە بەڵگە نامەی خواستی نەتەوەکەمانە بۆ پێویستـــی یەکگرتنی پارتە و رێکخراوە هاوئامانجەکان ... رێز لێنانە لە گیانی لەخۆ بوردن و زاڵ بوون بەسەر بەرژەوەندی تەسکی خۆیی حزبایەتیدا ... خـــۆ پاراستنە لە نیفاقی ناتەبایی و دووبەرەکی کە بەدرێژایی مێژووی سیاسیـــان هۆیەکی سەرەکی سەرنەکەوتن و بەدبەختیمان بووە لە پێکهێنانی دەوڵەتـــی مادەوە تا لەناوچوونی میرنشین و هەرەسی شۆرشەکانمان ، ئەمەی جەماوەری دڵسۆزو خۆراگری کوردستان .

لای هەموو رۆشنبیرێکی کوردو رۆژهەڵاتناسێکی بیانیش ، ئەوە بۆتـــە ئەنجامێکی بەڵگە نەوێستە کە دوژمنان و داگیرکەرانی نەتەوەو نیشتمانمان زیاتر سوودیان لە ناتەبایی و درزو بوارێ ناوخۆمان وەرگرتووە بۆ دیـــل کردنمان وەک لە هێزی دەسەڵاتو سوپاو چەکخانەکانیان . هەر لە سەردەمی لیکەوە تا دەگاتە پێریکە ، هەر لە ئاسیەکەوە تا دەگاتە زێریکە گەیشتوونەتـــە ئەو ئەنجامەی کە لە پێش قۆناغی رزگاریماندا فرە حزبی و فرە رێکخراوو فرە لەشکر دیاردەیەکی پەسەند نیەو هەمیشە مەترسی کولانەوەی زامـــە دێرینەکانمـــانی لێ دەکرێـــت .

لەم بۆ چوونەوەو لە هەست بە لێپرسراوی کردنی ئەم قۆناغە گرنگـــەی مێژووی نەتەوەکەمانەوە ، هەردوو پارتی سۆسیالیست و پاسۆک لە مێـــژەوە هەنگاوی بەرەو یەکبوونیان ناوە لەساڵی ١٩٧٩دا بەهاوبەشی فەرماندەیەتی هێزە سەربازیەکانی خۆیان کردووە .. لەساڵی ١٩٨٢ دا وتووێـــژیـــان کردووە بۆ یەکبوون . لەساڵەکانی ١٩٨٤ تا ١٩٨٦ دا مەفرەزەکانیـــان بەدوو تۆڵی و گیانێکی برایانەوە کارەکانیان ئەنجام داوە .. لەساڵـــی ١٩٨٩ دا پرۆژەی پرۆگرامی هاوبەشیان داناوە بۆ یەکگرتن .. لەمانگـــی ئابی ١٩٩١ دا نوێنەرانی کەکتەبی سیاسی هەردوو حیزب لە بارەگـــای سۆسیالیست لە شەقلاوە کۆبوونەوە بۆ رێگە ئاسان کردن بۆ یەکبـــوون ..

پێکەوەش لە دامەزراندنی بەرەی کوردستانی دا دەوری گرنگیان بووە .
لەسەر ئەنجامدا رۆژی ٦/٤/١٩٩٢ نوێنەرانی سەرکردایەتی هەردوو لا لە بارەگای پاسۆک لە ملیتمانی کۆبوونەوەو لەسەر ئەم خاڵانە پێک هاتن:

1- یەکخستنی حزبی سۆسیالیستی کوردستانی و پارتی سەربەخۆیی دیموکراتی کوردستان لە یەک ڕێکخستنی تازەدا .
2- پێک هێنانی سەرکردایەتییەکی هاوبەشی کاتی لە ئەندامانی مەکتەبی سیاسی و کۆمیتەی ناوەندی هەردوو حزب کە ئەم سەرکردایەتی یە و لەم ڕۆ بەدواوە لە ئاستی ناوخۆ و دەرەوەدا نوێنەری هەردوو حیزب دەبێت تاکو هەڵبژاردنی سەرکردایەتییەکی نوێ لە کۆنگرەی گشتی ئایندەی هاوبەشدا .
3- یەکخستنی هەموو ڕێکخراوە پیشەیی و میللی و جەماوەرییەکانی هەردوو حیزبە .
4- خۆ ئامادەکردن بۆ بەستنی کۆنگرەی هەردوو حیزب بۆ دوا بڕیندار لەسەر یەکبوون و یەکخستنی پەیڕەو و پرۆگرام .
5- بەهیوای یەکبوون و یەکخستنی هەموو حیزبە و ڕێکخراوە هاوئامانجەکانی تری کوردستان ئەم هەنگاوە نراوە و دەرگا والایە بۆ هاوکاری و هاوبەش کردنیان .

لە ڕۆژی ١٠/٤/١٩٩٢ دا سەرکردایەتی هاوبەشی هەردوو حیزب لە مەکتەبی سیاسی سۆسیالیست لە رانیە پێک هاتن لەسەر ئەم خاڵانەی سەرەتا بنچینەکانی یەکگرتنی هەردوو حیزب بریتییە لە:

1- یەکگرتنی هەردوو حیزب لەسەر بنچینەیەکی نەتەوایەتی پێشکەوتنخوازە کە بڕوای بە دیموکراسی و بەرەتاکانی سۆشیالیەتی یە .
2- خەبات دەکەین لە پێناوی مافی چارەنووسی نەتەوەی کورد کە لە بەدوا قۆناغدا سەربەخۆیی دەگرێتەوە ، لەسەر ڕێگای هێنانەدی ئەم ئامانجە ستراتیجییەش لەگەڵ هەموو هەنگاوێکدا ین کە لە چوارچێوەی پێکەوە ژیانی گەلی کوردو گەلانی هاوسێی بێت ، بەمەرجێک مافی نەتەوایەتی کوردی تیا مسۆگەر بکرێت لە بناغەی دیموکراتی .
3- بڕوامان بە عێراقێکی دیموکراتی هەیە کە گەلی کورد تیایدا بە مافی چارەنووسی خۆی بگات لەگەڵ دابین کردنی مافی کەمە نەتەوایەتییەکاندا .
4- دیموکراتییەتی سیاسی و کۆمەڵایەتی باشترین سیستەمی ڕێکخستنی ژیانی دەوڵەت و گەلە بۆیە ئاواتەخوازین بە دیهێنانی دیموکراسییەت لەسەر بنچینەی جیاکردنەوەی دەسەڵاتی یاسا دانان و ڕاپەراندن و دادوەری .
5- مرۆڤ گەورەترین سەرمایەیە بۆیە دابین کردنی مافە بنچینەییەکانی لە رووی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابوورییەوە لە ئامانجە سەرەکییەکانمانە .
6- دژایەتی کردنی بیری بالادەستی شۆڤێنی و ڕەگەز پەرستی و نەتەوایەتی تەنگەبەر کۆسمۆپۆلیتی و هەوڵدان بۆ بەهێز کردنی گیانی دۆستایەتی نێوان نەتەوەکان بەتایبەتی نەتەوەی کوردو عەرەب و تورک و فارس و گەلانی دیکە . هەروەها هەوڵدان بۆ چەسپاندنی ئاشتی و ئازادی و پشتگیری خەباتی گەلانی ژێر دەستە .

7- باوەڕمان بە سۆسیالیزمی هەیە وەکو بناغەیەک بۆ چەسپاندنی دادپەروەری کۆمەڵایەتی و نەهێشتنی چەوساندنەوەی چینایەتی و هەموو چەوساندنەوەیەکی مرۆڤ بەڕێگایەکی دیموکراسیانە .

8- تێدەکۆشین بۆ فراوانکردنی چوارچێوەی ئەم یەکگرتنەمان بەشێوەیەک کە هەموو ئەو حیزب و ڕێکخراوانە بگرێتەوە کە هاوئامانج و هاو خەبات و هاوبیرو باوەڕن .

9- کارکردن بۆ بەستنی کۆنگرەیەکی گشتی کە سەرکردایەتییەک و پەیڕەو و پرۆگرامێک بۆ حزبی تازە پەسەند بکات پاش ئەوەی هەر حیزبە لەلای خۆیەوە هەنگاوی پێویست ئەنێ بۆ پەسەند کردنی خاڵەکانی ئەم یەکگرتنە لەهەموو ڕوویەکەوە .

10- تاکو بەستنی کۆنگرەی گشتی سەرکردایەتی هاوبەش نەخشە دادەنێت بۆ کارو چالاکی سیاسی لەسەر ئاستی ناوخۆو دەرەوە لەگەڵ یەکخستنی پێشمەرگەو ڕاگەیاندن و دارایی و ڕێکخراوە پیشەیی و جەماوەرییەکان .

11- خەباتکردن بۆ پتەو کردنی ریزەکانی بەرەی کوردستانی و بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد .

12- دەرکردنی ئۆرگانێکی ناوەندی لەلایەن سەرکردایەتی هاوبەشەوە بەناوی (یەکگرتن)ەوە .

لەکۆتاییدا بەڵێن بەشەهیدانی ئەنفال و کیمیاوی و هەموو شەهیدانی کوردستان ئەدەین کە خەباتی نەتەوایەتیمان گیانی پاکیان ئارام بکەین و تۆڵەی خوێنی ئاڵیان بسەنین و بەردی بناغەی یەکێتی و تەبایی ئەم کوردستانە بین .

سوپاس بێ پایانی جەماوەرو ئەو پارت و ڕێکخراوانە دەکەین کەبروسکەی پیرۆزباییان بۆ ناردووین یا سەردانی بارەگاکانیان کردووین بەم بۆنەیەوە !

سەرکەوتوو بێت خەباتی نەتەوەکەمان لەپێناوی کوردستانێکی ئازادو دیموکراتیدا .

سەرکردایەتی هاوبەشی
پاسۆک و سۆسیالیست
١٠/٤/١٩٩٢ز

بەیانێکی هاوبەش لە مەڕ یەکگرتنی سۆشیالیست و گەل و پاسۆك

جەماوەری بەشەرەف و تێکۆشەری کوردستان..

رۆڵە دڵسۆزەکانی گەل..

مزگێنی هەڵاتنی گزنگی خۆری ئازادی لەکوردستانی رزگارکراودا، یادی خوێنی شەهیدە سەربڵندەکانمان دێنێتەوە بەرچاوو بەگەرمی هاتمان دەدات روو لەداخوازی رەوای گەلە ستەمدیدەکەمان بکەین و یەکگرتنی ریزی میللەت و جوڵانەوەی رزگاریخوازی کوردستان وەك کۆڵەکەیەکی بەهێزو پتەوی ئەمڕۆو دواڕۆژی نەتەوەی کورد وەبەرچاو بگرین.

رووداوە سامناك و کارەساتە دڵتەزێنەکانی کوردستان، هەروەها بەرکەوتنەکانی مێژوو سەلماندوویانە گەلی کوردستان و هێزە سیاسییەکانی بەیەکگرتوویی دەتوانن خواست و ئاوات و مافە رەواکانی شۆڕشی کوردستان بەدی بهێنن و هەر ئەو هەنگاوە دڵسۆزانەیەشە رۆڵی سەرەکی و کاریگەری خۆی دەبینێ و وەك بورکانێکی ئاگرین دەتەقێتەوە.

ئێستاش لەروانگەی هەستی بەرپرسیاری نەتەوەییمان بەکردەوە بۆ دۆست و دوژمنی کورد دەسەلمێنین کە بەرژەوەندی گەلی چەوساوەو ستەمدیدەی کوردستان لەسەرووی خواست و ئارەزووی تاکەکەسی و بەرژەوەندی حیزبایەتی تەسکەوەیە.

هاووڵاتیانی دڵسۆز...

هەروەك لەرابردوودا بەکردەوە هەنگاوی ئاشتبوونەوەی گشتیمان ناو دوایش لەساڵی ١٩٨٨ دا کۆششمان بۆ پێکهێنانی بەرەی کوردستانی کرد، کە ئێستا بەری رەنجی قوربانییەکانی دەچنینەوە و ئەم ئازادییەی لەکوردستاندا بەرپابووە لەئاکامی یەکگرتنی هێزە سیاسییەکان و دڵسۆزی و هۆشیاری جەماوەری راپەریو بوو لەراپەڕینە مێژووییەکەی بەهاری ١٩٩١دا.

ئێستاش ئەو رۆڵە بەئەمەك و دڵسۆزو تێکۆشەرانەی ریزی (پاسۆك ـ سۆسیالیست ـ گەل) چاکی جوامێرانەو دڵسۆزانەیان لێ وەلاناو بەبروایەکی پۆڵاسین و بەشێوازی شێوەی دڵسۆزی هەرسێ حیزبی کوردستانی لەحیزبێکی نەتەوەیی پێشکەوتووخوازی دیموکرات یەکیان گرت. و نموونەی پیرۆزترین ئاشکراکردنەوەی نوێی جوڵانەوەی ئازادیخوازی گەلەکەمانی نیشانداو وەڵامێکی بەهێز و زەبرێکی سەختە بۆ دوژمن و داگیرکەرانی کوردستان کە بەدڕندانەترین شێوەی نامرۆڤانە مامەڵەی لەگەڵ خواستی سروشتی و مافی رەوای گەلی کوردستاندا کردو بەگشت هێزو وزەی لێنەبراوی خۆیەوە بۆ دەربەدەرکردن و فەوتاندنی گەلی کوردستان و کاولکردنی گوند و شارۆچکەو شارەکانی بەچەکی کیمیاوی و بەکۆمەڵ کوژ هەڵی کوتایە سەری و لەو رووەوە چی لەدەست هات دریغی نەکرد، بەڵام ئەو هەموو هێرش و دەستوەشاندنە نامرۆڤانەیە لەبەردەم قارەمانێتی پێشمەرگە گیان لەسەر دەستەکان و ئیرادەی بەتینی جەماوەری چەوساوەی کوردستاندا پووکایەوە.

بۆیە لەکاتێکدا (پارتی گەلی دیموکراتی کوردستان و پارتی سەربەخۆیی دیموکراتی کوردستان ـ پاسۆك ـ و حیزبی سۆسیالیستی کوردستان) بەرێزو نەوازشەوە ئەو هەڵوێستە قارەمانانەی گەلەکەمان لەکاتی راپەڕین و دوای راپەڕینەکە هەڵدەسەنگێنن و بەڵێن بە جەماوەری کوردستان دەدا لەپێناو داخوازی باڵای گەلەکەمان بۆ وەدیهێنانی ئامانجی نەتەوایەتیمان و مافی چارەنووسی گەلی کورد کەلەدوا قۆناغدا سەربەخۆیی دەگرێتەوە، خەبات دەکات و بەوپەڕی وزەو توانەوە هەوڵی پتەو کردنی ریزەکانی گەل و بەرەی کوردستانی دەدەین و هەوڵ و کۆشش تەرخان دەکەین بۆ چارەسەرکردنی کێشەی ئابووری و ئاوەدانکردنەوەی کوردستان و رەخساندنی ژیانی ئازاد و دیموکراسی و دادی کۆمەڵایەتی و پاراستنی مافی مرۆڤ کەلەئامانجە سەرەکییەکانمانن، لەو پێناوەدا سەرکردایەتی هەرسێ حیزب مزگێنی پێکهێنانی سەرکردایەتی هاوبەش دەگەیەنن کە لەداهاتوویەکی نزیکیشدا کۆنگرەی یەکگرتن

بۆ جەسپاندنی بەرەو بەرنامەی نوێو سەرکردایەتی نوێ سازدەکەن.

رۆڵە بەشەرەفەکانی کوردستان...

دڵنیابن لەوەی ئەم مزگێنیە.. مزگێنی لەدایکبوونی ئەم حزبە نوێیە هەنگاوێکی گرنگ و ناسکی مێژووییە بەمەبەستی وەدیهێنانی خواستی لەمێژینەی تێکۆشەرانو دڵسۆزانی گەلەکەمانو ئامێرێکی ئەمینە بۆ مسۆگەرکردنی هیواو خواستی رەوای کوردو فراوانکردنی بنکەو بناوانی ئازادیخوازانو گەلە خەباتگێڕەکەی لەکوردستانێکی سەرفرازو دیموکراسی و حوکمی یاسادا. ئێمە ویڕای ئەوەی باوەڕی جگەرسۆزانەو تێکۆشەرانەمان بۆ گشت کەسو لایەنو حزبێکی خۆنەویستەودڵسۆزو هاو(فکرو ئامانج و خەبات) والآ کردۆتەوەو چاوەڕوانی هیمەتی دڵسۆزانەو پشتگیری تەواوتان لێ دەکەین چونکە سەرچاوەی هێزو دەسەڵات و متمانەو بڕوامان هەر جەماوەرە.

— شانازی بۆ گیانی پاکی شەهیدانی کوردو کوردستان کەئەم ڕۆژە مەزنەیان بەخوێنی ئاڵیان نەخشاند.

— سەرکەوتوو بێت خەباتی میللەتەکەمان لەپێناوی ئازادیو مافی چارەنووسدا.

— بەهێزترین پیرۆزەکانمان کەبەردی بناغەی سەرکەوتنمانە.

سەرکردایەتی هاوبەشی

سۆسیالیست - پاسۆک - گەل

١٩٩٢/٦/٨

بەلاغی کۆتایی کۆنگرەی دووەمی
حیزبی سۆسیالیستی کوردستان ـ عێراق

لە رۆژانی (٤ تا ٧)ی تشرینی دووەمی ساڵی ١٩٩٢ دا لە هۆڵی مەڵبەندی لاوانی رانیە و لە ژێر دروشمی ـ لە پێناوی بە خۆدا چوونەوە و خۆ رێکخستنەوە و بە دیهێنانی یەکگرتنێکی راستەقینە دا لە سەر رێبازی سۆسیالیستی و دیموکراتی و دادپەروەری کۆمەڵایەتیدا کۆنگرەی دووەمی حزبمان بەسترا .

سەرەتای کۆنگرەکە بە دەقیقەیەك وەستان بۆ گیانی پاکی شەهیدان دەست پێکرا و لە دوایشدا تیپی مۆسیقای شەهید کاردۆ چەند سرودێکی شۆڕشگێڕی بەو بۆنەوە پێشکەش کرد . ئینجا ووتار و بروسکەی حیزب و رێکخراوە سیاسیە کوردستانی و عێراقیەکان خوێنراوە و ، پاش ئەوە راپۆرتی سیاسی حزبمان لە لایەن سەرکردەی تێکۆشەر عەتاڵ رەسول مامەند ەوە خوێنرایەوە ، تیایا بە راشکاویەوە کورتەیەك لە خەباتی رابردووی حیزب و باری سیاسی کوردستان و عێراق و ناوچەکە و جیهانی خستە روو ، ئامانج و ستراتیژە دوورو نزیکەکانی حیزبمانی دەست نیشان کردبوو . ئینجا بەشدارانی کۆنگرە لە کەش و هەوایەکی پڕ لە شەوق و حەماسەتی شۆڕشگێڕانەدا کەوتنە لێکۆڵینەوە و گفتوگۆکردن لە سەر بەرنامەی کۆنگرە .

بەشدارانی کۆنگرە بە شانازییەوە رۆڵی حیزبیان لە خەباتی شۆڕشگێڕانەی شۆڕشی نوێی گەلەکەماندا هەڵسەنگاند ، هەروا ئەو هەوڵانەی لەبەرچاو گرت کە حزبمان لە بواری چەسپاندنی گیانی تەبایی و یەکێتی نێوان ریزەکانی بزاڤی نیشتمانی کوردستان بەڕێی هەڵساوە هەر لە ئاشکراکردنەوە تیمچە بەرەیەی کە لە ساڵانی ١٩٧٦ ـ ١٩٧٩ لەگەڵ یەکێتی نیشتمانی کوردستاندا دوای زەمینەی هەڵگیرسانەوەی شۆڕش و بەردەوام بوونی بە سازێنی و بیچم پێدانیدا دەکاتە ئاشتبوونەوەی گشتی و دامەزراندنی بەرەی کوردستانی کە حزبمان دەستپێشخەر بووە تیایدا . هەروا کۆنگرە ئەکیدی کردەوە کە لە داهاتووشدا حیزبمان ئالا هەڵگری زیاتری لێك نزیك بوونەوە و دەبایی و یەکگرتنێت لە سەر بناغەی ئایدیۆلۆژیاو بیروباوەڕی سۆسیالیستی دیموکراتی .

لە بواری هاوپەیمانێتی نیشتمانیشدا ، کۆنگرە سیاسەتی رابردووی حزبمانی بە چاوێکی رەخنەگرانە و واقیعیانە هەڵسەنگاند و بە وردی ئەرکی حیزبە ئۆپۆزیسیۆنەکانی عێراقی دیاری کرد بە مەبەستی دەستە بەرکردنی جێگرێکی دیموکراسی ئەوتۆ کە لە دوایدا

هەبێ مافی فیدرالی بۆ گەلی کوردستان و مافی پەرا بۆ کەمە نەتەوەییەکان دابین بکات
کۆنگرەی دووەمی حیزبمان بە پەرۆشەوە ئەو بارە مەینەتبارەی خستە روو کە ئەمرۆ
گەلەکەمان لە ئەنجامی ئەو گەمارۆ ئابوورییە نارەوایەوە تیایا ئەژی و کە رژێمی بەغدا
لێی سەپاندووە بەرامبەری و داوای چارەسەری هەرچی زووی ئەو بارە ناهەموارەی جەماوەری
کرد کە بە هۆی نەبوونی بژێوی گوزەران و سووتەمەنییەوە تیایا ئەژین . هەروا کۆنگرە
پشتگیری خۆی بۆ پەرلەمان و حکومەتی هەرێمی کوردستان دووپات کردەوە .
کۆنگرە لەبەر رۆشنایی بنیاتەرەکانی حیزبدا دووپاتی کردەوە کە دژی هەموو جۆرە
چەوسانەوەیەکی نەتەوایەتی و کۆمەلایەتی و مەزهەبی دەوەستێ و باشترین
شێوازیش بۆ بەرکردنەوەی ئەو چەوساندنەوەیە پەیرەوکردنی بیرکەی دادپەروەری کۆمەلایەتی و
بنەماکانی سۆسیالیستی دیموکراتییە .
کۆنگرە لە تێڕوانینی واقیعیانەوە ئەو وەزعە نوێیەی شیکردەوە کە بەسەر جیهاندا
هاتووە ، ئەوەشی روونکردەوە کە رووداوەکانی کوردستانیش رەنگدانەوەی ئەم گۆڕانکاریانەن
کە بەسەر دنیادا هاتوون ، هەر لەم روانگەشەوە کۆنگرە بە خۆداچوونەوەی بابەتیانەی رێبەوی
رابردووی حیزبی پەسەند کرد لە پێناو خۆنوێکردنەوە و بەدیهێنانی یەکگرتنێکی تەوتۆ
کە لەگەڵ گیانی سەردەمدا بگونجێ و دوور بێ لە سۆزی سەردەمەکانی رابوردوو حاڵەتی
سایکۆلۆجی چەقبەستوو . لە ئەنجامی کۆنگرە پاش گفتوگۆیەکی چڕ هەمەلایەنە راپۆرتی
سیاسی و بەرنامە و پرۆگرامی نوێی حیزبیان پەسەند کرد .
لە کۆتایی کۆنگرەکەدا چەندان بڕیار و راسپاردەی گرنگ دران بۆ گەشەپێدان و فراوانکردنی
رۆڵی حیزب لە هەلومەرجی ئێستادا و بە بڕیاری گشتی ئەندامانی کۆنگرەش ، هەڤاڵ (رەسول
مامەند) بە سکرتێری گشتی حیزب هەڵبژێردرا بەوە ئەمیانەوە هەر بە بڕیاری گشتی
ئەندامانی کۆنگرە متمانەی بە سوور بە سکرتێری گشتی حیزب بەخشرا . لە دوایشدا
لەکەسی و هەروایەکی دیموکراسیانەی ئازادا سەرکردایەتییەکی نوێی بۆ حیزب هەڵبژێردرا .

کۆمیتەی سەرکردایەتی
حیزبی سۆسیالیستی کوردستان ـ عێراق
٨ تشرینی دووەمی / ١٩٩٢

بيان مشترك صادر عن اجتماع المنظمات الطلابية والشبابية الديمقراطية الكردستانية والعراقية

ياجماهير شعبنا العراقي بعربه وكرده واقلياته ...

ياطلابنا وشبابنا البواسل في كردستان وارجاء العراق ...

منذ اواسط نيسان الماضي اشعل طلبة جامعة صلاح الدين في اربيل شرارة الاحتجاج والاضراب والتظاهر ضد اجراءات النظام البعثي العفلقي الفاشي ، بمحاولته جر الطلبة عنوة الى ساحات التدريب العسكري وضمهم قسرا الى صفوف جيشه اللاشعبي تمهيدا لزجهم في الحرب القذرة . وسرعان ما انتشرت الحركة الاحتجاجية الطلابية وشملت مدن كردستان الرئيسية مثل دهوك وكركوك والسليمانية وزاخو وعقرة وحلبجة وسيد صادق والعديد غيرها ، وامتدت الى جامعة الموصل وبغداد والمستنصرية والتكنولوجيا .. وقد شهدت كليات ومدارس ومعاهد الوسط والجنوب تململا طلابيا رافضا لنفس تلك الاجراءات التعسفية . ان الموقف البطولي لطلبة كردستان ، جاء ردا ثوريا بوجه مجمل نهج النظام الدكتاتوري الفاشي الذي وأد كل مكتسبات شعبنا وفرط باستقلاله الوطني وربطه بفلك الامبريالية العالمية ومخططاتها ، وانغمس في التحالفات الرجعية في المنطقة ، وأوغل في معاداة حركة التحرر الوطني العربية ، وعطل قدرات العراق ومساهمته الجدية في نضالاتها ، حيث اشعل حربه العدوانية التي اضرت بمصالح الشعبين الجارين العراقي والايراني ، وهو يسعى حاليا ، جراء فشلها ، الى تدويلها باثارة المشكلات في الخليج ، وبهذا يمهد الطريق امام محاولات الامبريالية التدخل في المنطقة ....
وعلى الصعيد الداخلي ، يصعد النظام من وتائر اضطهاد الجماهير وافقارها ، اذ يشهد وطننا تدهورا سريعا في مستوى المعيشة ، وانهيارا اقتصاديا وارتباطا بديون متفاقمة . وتأتي الحركة الطلابية الاحتجاجية ردا على ممارسات النظام لصنوف العسف والاضطهاد بحق الطلبة وحرمانهم من العمل النقابي المهني الحر ، واشاعته التمييز في القبول للجامعات والمعاهد ، وملاحقته واعتقالاته للطلبة الوطنيين واجبارهم على التوقيع على صكوك البراءة سيئة الصيت وفرضه العقيدة الفاشية العفلقية عليهم بحملة تبعيث شاملة وبقوة الحديد والنار ، ومعاداة كل ما هو ديمقراطي وتقدمي في المناهج الدراسية ، ونتيجة كل ذلك تدنى المستوى الاكاديمي والعلمي الى درجات واطئة لم تشهدها العملية التعليمية والتربوية في العراق في اي وقت مضى . وانعكس هذا بشكل جلي على نسب النجاح من جانب ، وعلى القوى العددية الطلابية في المؤسسات التعليمية من جانب آخر ، هذا فضلا عن تدنيس رجال النظام كالأمن او المخابرات والقوات الخاصة او اعضاء منظمة السلطة الطلابية الصفراء لحرمة الجامعات والمعاهد والمدارس ومطاردتهم للطلبة وقيامهم بالاعتقال او الطرد والفصل الكيفي لكل من يتوجسون منه عدم الموافقة على اجراءاتهم القمعية . ويعمق النظام في نهجه وسياسته التعليمية ، الافكار والمفاهيم الشوفينية الرجعية والانتقائية والسلفية ، لتشويه افكار الشبيبة ، وحجبه حق التعليم باللغة القومية للطلبة الاكراد و طلبة الاقليات القومية والتمادي في الممارسة العملية بنهجه الشوفيني المقيت . ومع امتداد الحرب وتناقص قدرات النظام البشرية ، اخذ يزج الطلبة والنسوة في المشاريع والمعامل للعمل بما اسموه بـ(العمل الشعبي) و (مسيرات الانتاج) بديلا من العمال المسوقين الى الجبهات ولانقاذ اقتصاده المنهار ، ومن ثم اضطراره لفتح ابواب الكليات العسكرية المختلفة والدورات العسكرية المتنوعة والسريعة وتقديم الاغراءات للطلبة ومن هم من الـ١٤ سنة فما فوق للتقديم الى تلك المجالات ، وعندما لم تنفع محاولاته تلك ، ابتكر النظام لاساليب جديدة كان آخرها قرارات وزارة التعليم العالي التي تجبر الطلبة على التدريب العسكري والانخراط في الجيش اللاشعبي وبالتالي السوق القسري الى جبهات الموت تحت واجهة (التطوع للجيش اللاشعبي) ...

ايتها الجماهير الطلابية الصامدة ..

ان منظماتكم الطلابية والشبابية الديمقراطية الكردستانية والعراقية ، التي دأبت على النضال الحازم في الدفاع عن وحدتكم المهنية والاكاديمية ، وتصدت بمختلف اساليب النضال لكل اساليب الجور والاضطهاد ، وربطت نضالكم الاكاديمي بنضال قوى شعبنا الوطنية من اجل العراق الديمقراطي والحكم الذاتي الحقيقي لكردستان ، كانت وما زالت تخوض النضال وتقوده وسط حركتكم ، ووجدت من الضروري في هذه المرحلة الحرجة من حياة شعبنا وطلبتنا ان تتدارس الوضع الطلابي الراهن بشكل خاص ، واوضاع بلادنا على العموم ، وما تعانيه من كوارث وارهاب جراء تسلط الفاشست القتلة ، وما يجروه على شعبنا بعربه وكرده واقلياته القومية من مآسي ونكبات وآلام .. وتم خلال اجتماعنا هذا الاتفاق التام على مواصلة وتعزيز نضالنا المشترك بوجه الدكتاتورية والفاشية المقيته ، والعمل الجاد والدؤوب من اجل تنسيق فعالياتنا النضالية المشتركة وتصعيدها لتصب في مجرى حركة شعبنا الرافضة للنظام ونهجه

وربط نضالنا بالنضال الوطني، والعمل على توسيع ساحات النضال لتشمل ارجاء الوطن. ويدعوا اجتماعنا هذا كافة قوى المعارضة الوطنية لمساندة ودعم منظماتنا وجماهيرها في نضالها المشروع ، والعمل على تطويرها.. ولابد لنا ان نسجل هنا تقديرنا وشكرنا لما أبدته الاحزاب الوطنية المؤتلفة في الجبهة الوطنية الديمقراطية (جود) من عون ومشاركة فعلية في نضال منظماتنا واعتزازنا وفخرنا بقوات الانصار-البيشمركه لما وفرته من حماية لحركتنا .. وان اجتماعنا في الوقت الذي يشجب ويستنكر الدور القذر الذي تمارسه زمرة (اوك) الانتهازية المارقة في محاولاتها البائسة في كسر شوكة نضال طلابنا الاشاوس، وتقمصها دور الشرطي الذليل للدكتاتورية تحت شعار "التفاوض لتأمين حقوق الشعب الكردي"، والتي انكشفت اقنعتها امام اعضائها انفسهم .. اننا ندعو اتباع هذه الزمرة الى التزام جانب الجماهير الطلابية ، جانب جماهير شعبهم وترك من خرج على الصف الوطني الذي يتمرغ في مستنقع الذل والعار ...

يا طلبة وشبيبة العراق البواسل ..
يا شبيبة وطلبة كردستان الابطال ..

لقد برهنتم بوقفتكم العظيمة بوجه الجلادين، انكم بحق الورثة الشرعيون لكل نضالات شعبكم العراقي بعربه وكرده واقلياته القومية المتآخية ، ان تجديدكم لتلك النضالات مساهمة منكم في تصعيد النضال مع سائر فصائل القوى الوطنية لاسقاط النظام الفاشي وانهاء حربه القذرة . ان منظماتكم الطلابية والشبابية الكردستانية والعراقية تعاهدكم على ان تبقى كما كانت في خضم النضال الثوري، وانها فصائل مقدامة في حركة شعبنا الوطنية ، وانها تدعوكم للمزيد من الالتفاف حولها ، والنضال تحت راياتها الخفاقة من اجل الحياة الطلابية الديمقراطية الحرة ، من اجل المستقبل السعيد ، من اجل الديمقراطية والسلام والتقدم الاجتماعي في عراق ديمقراطي يضمن لكردستان حكما ذاتيا حقيقيا ويُنهي الحرب على اساس سلم ديمقراطي عادل بلا ضم او الحاق ، ويضمن حقوق ومصالح الشعبين الجارين العراقي والايراني ...

نعاهدكم على المزيد من التنسيق في النضال المشترك بين منظماتنا ، وندعو جماهيرنا الى تحويل عهدنا هذا الى واقع عملي ملموس على ساحة فعالياتنا المشتركة الموحدة .... ونجدد العهد على مواصلة نضالنا مع كل قوى شعبنا بلا هوادة ضد نظام الفاشست العفالقة لاسقاطه ولقبر قراراته الجائرة في زج شبيبتنا وطلبتنا في حربه المشؤومة واطلاق سراح الزملاء المعتقلين كافة وعودة الطلاب والاساتذة المفصولين الى مقاعدهم الدراسية ووظائفهم ، واعادة الحياة التعليمية الى مجراها الطبيعي دون مناهج شوفينية ، وبلا فصل واعتقال كيفي ...

مجدا لشهداء حركتنا الطلابية والشبابية ..
مجدا لشهداء التظاهرات الاحتجاجية الاخيرة ..
مزيدا من التلاحم الكفاحي بين منظماتنا ، وبينها وبين كافة فصائل الحركة الوطنية العراقية والكردستانية المناضلة ضد الفاشست القتلة ..
الى العمل الجاد والدؤوب لتحويل حركتنا الطلابية والشبابية الاحتجاجية الى انتفاضة شعبية عارمة تعم سائر ارجاء الوطن لازالة ليل الفاشية البغيض ..

والى امام ...

٣ / حزيران / ١٩٨٤

اجتماع المنظمات
الطلابية والشبابية الديمقراطية
العراقية و الكردستانية

اتحاد الشبيبة الاشتراكي الكردستاني/ العراق
اتحاد طلبة كردستان

اتحاد الشبيبة الديمقراطي الكردستاني
اتحاد طلبة كردستان / العراق

اتحاد الشبيبة الديمقراطي العراقي
اتحاد الشبيبة الديمقراطي في كردستان العراق
اتحاد الطلبة العام في الجمهورية العراقية
اتحاد الطلبة العام في كردستان العراق

شەهیدکردنی هەڤاڵ چەتۆ لەسەر خەبات سوورترمان دەکات

بزەی ماتی ورتی جەللادی خوێڕی
بە کەیفی خوت پەتەت باوێژە ئەستوم
ئەوە بەتەنیە مەیدانی ئفتخارە
کە بوومە قارەمانی میللەتی خوم

چەماوەری خوراگری کوردستان

بەرەمی فاشستەکان تەنها خوێن و مەرگ و فرمێسکە تەنها مەربڕینی ئازادی و مەربەستییە ، ئەگینا ئەتەنگی هەمو ئازادیخوازێکە . لە کوشت و بڕ بەولاوە ریگایەکی تر نازانن . ئەوە رێ و شوێنی فاشیزمە لە کون و لە ئیستا لە هەموو جیهاندا .

لە ولاتی ئیمپریش ئیستەدا لە کوردستانی خوێنەویشتدا لە سایەی حوکمی رەشی فاشیستەکان ، گەلەکەمان لە گچکەترین مافی مروڤایەتی بێبەش کراوە . بە درندەترین شێوە رەفتاری لەگەل کراوە .

ئیعدام کردن لەسایەی رژێمی صدامی جەللاد بوتە کارێکی ئاسایی و کاری روژانە ، بەتایبەتی دەرەق بە گەلی کوردمان ، هەر لەبەر ئەوەی دیفاع لە هەبوون و مافی خوی دەکا .

ئیعدام کردن لە هەرزەنگی ئەو جەلادانە حق و رەوایە ، ئەمرو لە هەموو روژێک زیاتر هەژار بوونە و دەستیان خستوتە گیانی رولەکانی گەلەکەمان .

رولە بەئەرەفەکانی کوردستان

ماوەیەک پێش ئیستا هەوالی دلتەزێنی ئەشەهیدبوونی پولێک شورشگێری نەبەزی حزبمان (حزبی سوسیالیستی کوردستان) پیراگەیاندن کە هەڤالان ابوبکر عمرو نجم الدین مصطفى و صابر گەلوزی و عبدالله ملا عثمان بوو ، ئەمجارەش هەڤالی هێژا کاکە چەتو میراتی ئەم کاروانەیە ، ئەو کاروانەی لەگەل رەوتی مێژوو بو پێشەوە دەروات . هەوالی دل تەزێن و جەرگ بری لە سیدارەدانی هەڤال چەتو کادیری هوشیاری حزبمان رادەگەیەنین . هەڤالی ئەمرو پالەوانی دوو جاری بەندیخانەی جەللادەکان ، شورشگێری خوراگرو بەوەفای حزب کاکە چەتو لە روژی ١٩٨٤/٢/١٤دا لە کاتێکدا بە ئیش وکاری رێکخستنەکانی حزب ئەمورابەوە لە گوندی لاجانوکی ناوچەی گوێر لە لایەن جاشە خوفروشەکان بەدیل گیرا .

هەڤال چەتو لە سالی ١٩٥٤ لە گوندی دووگردکان لە خێزانێکی هەژاری جوتیار لە دایک بووە ، خوێندنی سەرەتایی هەر لەوێ تەواو کردووە ، خوێندنی ناوەندی و دواناوەندیشی لە شاری هەولێر تەواو کردووە . دەبێتە فەرمانبەر لە دائیرەی ئەمینداریەتی گشتی روشنبیری لاوان . لە سالی ١٩٨٠ پەیوەندی بە رێکخستنەکانی حزبمان دەکا لە سنووری کومیتەی ناوچەی دەشتی هەولێر لە سالی ١٩٨٢دا لەسەر داوای حزب خەباتی دەگوازێتەوە بو خەباتی ئاشکرا و دەبێتە پێشمەرگە لە کومیتەی ناوچەی دەشتی هەولێر پاشان لەبەر لێهاتوویی و چالاکی دەکرێ بە کادیر لە کومیتەی ناوچەی دەشتی هەولێر .

هەڤال چەتو اسماعیل لە رێکخستنەکانی حزبمان بە ئازاو مێمن لەهەرلوێی دەناسرا ، لە پێشمەرگایەتیشدا بە ئازایەتی و چاونەترسی . کاکە چەتو تێکوشەری خەباتی نهێنی و چەکداری بەگرتنەوەی شورشگێرانەی خوی بە ساتی ئەچووە ناو دل و دەروونی جەماوەری زەحمەتکێش ، لەگەل ئێش و ژانەکانیان دەژیاو هەستی بە ئازارەکانیان ئەکرد و بە هەلس و کەوتی شورشگێرانەی ریبازی حزبی لە جەماوەر دەگەیاند ، ئیشەکانی ناو جەماوەری هەردەم بە ئازاتی زەحمەتکێشان لە بەلا دەکرد . شەهید چەتو لە مەیدانی پێشمەرگایەتیشدا لە چەندین شەر و داستاندا دەوری بەپێزی هەبووە . دوو جار بریندار ئەبێ لە یەکەمجاردا لە داستانەکەی قەرەچوغ و لە جاری دووەمیشدا لە بەرەنگاربوونەوەی هێرشی کوێنە رەکانی رژێم بو سەر گوندی مێرکە . لە هێرشی چەلالییەکانیش بو سەر حزبمان ئیرانە بەرگری کردووە لە ریبازی حزب و ئەم ئیبمان لە زرووفی ناخوش و دژواردا کە توشی رێکخستنەکانی حزب ئەبوو دەوری بەرچاوی هەڤال چەتو دیار بوو . قارەمانی حزب و گەل ، رولەی لێهاتوو ، قالبووەوەی خەباتی ژێرزەمینی و پارتیزانی ، خەباتگێری سەرسەختی حزب کاکە چەتو کاتێک لە سالی ١٩٧٩ لەلایەن رژێمەوە دەگیری مەربەرزانە دیفاع لە خوی دەکاو ئیرانە بەرەنگاری جەللادەکانی دەبێتەوە و ناتوانن ئوزقالێک سوودی لی وەرگرن . ئەمجارەشیان کە لە روژی ١٩٨٤/٢/١٤دا بەدیل گیرا ، رولەی ئەجروبەداری بەندیخانە دەچێتەوە بەرەنگی دەمانی جەللادەکان و چەکاکی برینەکانی مەربیشت و لەشی کە سوورکی گوێیان لەسەر ئیهار سوو خوێیان بو قامچی جەللادەکان ئامادە کردووە . جارێکی تر بە گیانێکی بەرزو خوراگرەوە ، بە جەستەی لە لای سێر دانەبەوە ، بێباکانە لە بەردەم ئازارو ئەشکەنجەدا راوەستاو گالتەی بە جەللادەکان دەکرد .

ئەو فاشستانە هەرچیان کرد و هەرچیان لە دەست هات بەرامبەر ئەو رولەیە کردییان ، بەلام ئاخی نەدان ، چەتوی شورشگێر ، وەفاو پەیمانی بە حزب و گەل دابوو لەدە نەکا ، فاشستە ترسنوک و بێدەسەلاتەکان زەندەقیان لە وردی بەرزی هەڤال چەتو چووبوو ، بویە بریاری لە سیدارەدانیاندا ، لە روژی ١٩٨٥/٥/٢٤دا بە بێکەتنی و موشاف کێشان بە گیانی شەهیدان و حزب و گەل و شورش ، بە هیوای ئازادی گیانی بەرزی بە خاکی کوردستانی پارچەپارچەکراو سپارد و خوی فیدای ریبازی سوسیالیستی زانستی کرد .

چەتو قوتابخانەیە دەرسی لێ فێر بین .
چەتو دەرسە شورشگێری لێ فێر بین .
نەمری بو شەهید چەتو اسماعیل عبدالکریم .
نەمان بو فاشستەکان .

کومیتەی ناوچەی دەشتی هەولێر
سەرەتای حوزەیران

ئەحمەد حەسەن بەکر – سەرۆک کۆماری عێراق

راگەیاندنی بەیاننامەی یازدەی ئازار ۱۹۷۰

سەدام حوسێن ، هاواری بۆمدیان، محەمەد ڕەزا بەهلەوی ١٩٧٥/٣/٦

شای ئێران و سەدام حوسێن لەکاتی ئیمزا کردنی بەیاننامەی جەزائیر

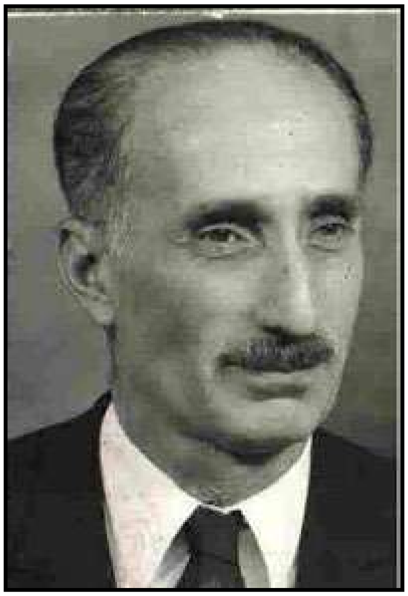

سالّح یوسفی

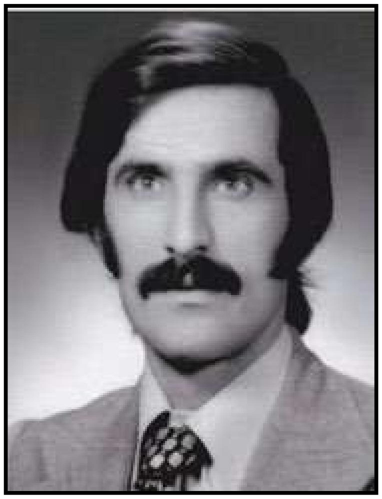

کاردۆ گەڵاڵی

سالّح یوسفی و مام جەلال

سالّح یوسفی و ئیدریس بارزانی

سالّح یوسفی له یه‌كێك له میهره‌جانه‌كاندا

ئەحمەد حەسەن بەکر ، ساڵح یوسفی

ساڵح یوسفی لەگەڵ خانەوادەکەی لە شاری نەغەدە ١٩٧٥

رەسوڵ مامەند ١٩٦٨

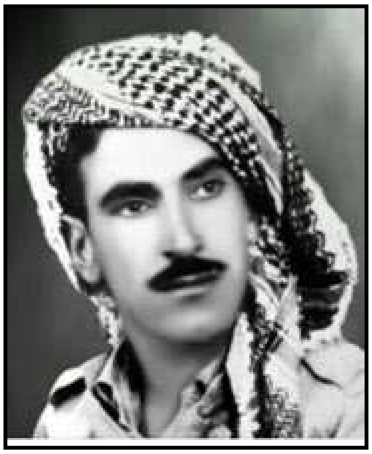

عەلی عەسکەری

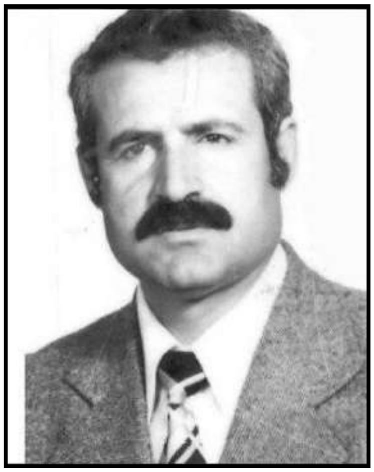

دکتۆر خالید

مەسعود بارزانی

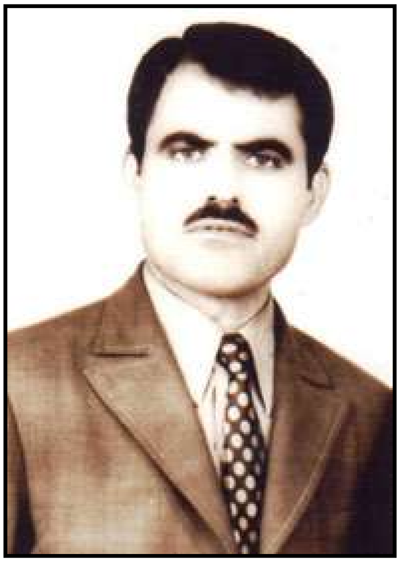

سەعدی عەزیز (سەعدی گچکە)

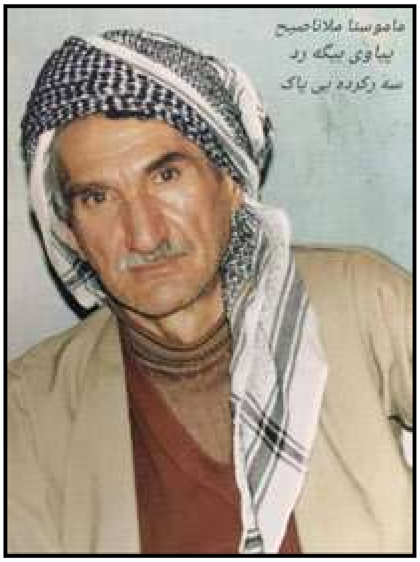

مەلا ناسیح

عەلی هەژار

ملازم تاهیری عەلی والی

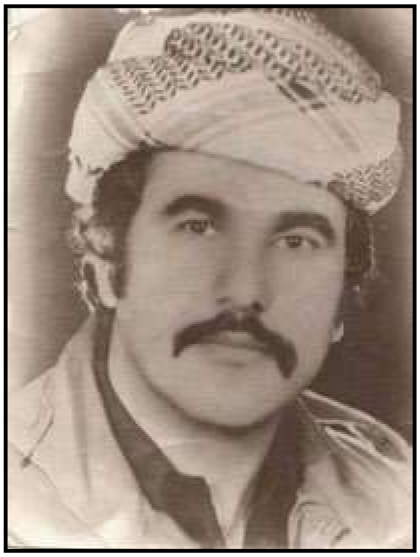

ملازم ئەنوەر مەجید سوڵتان

قادر عەزیز

محەمەدی حاجی مەحمود

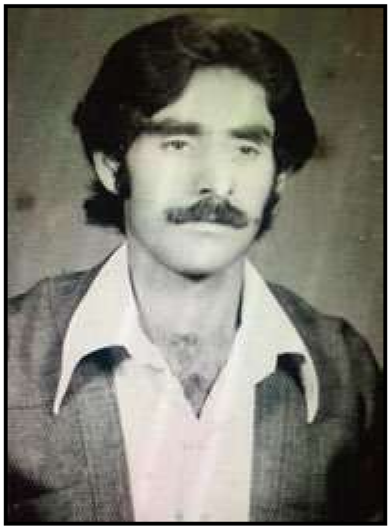

حەمەدەمین محەمەد عەبدوڵڵا (مامە)

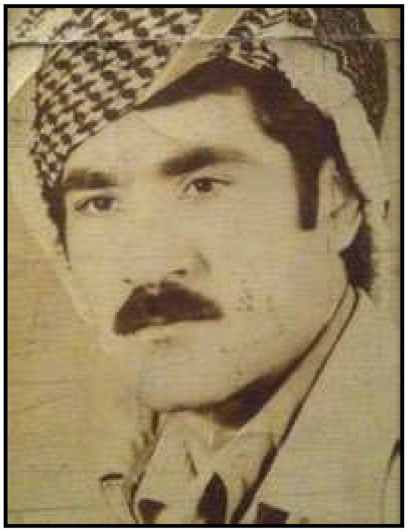

یاسین قادر

محەمەد غەفور ئاغجەلەری

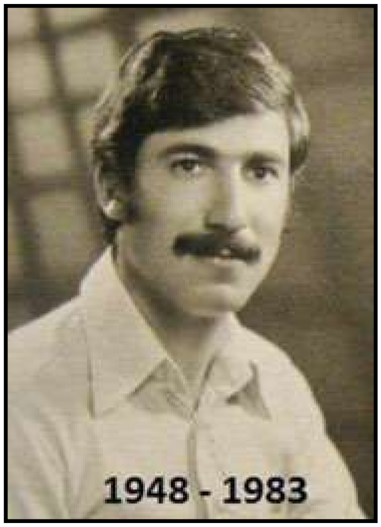

مامۆستا شەریف

دکتۆر مەحمود عوسمان

محەمەد رەحیم (خاڵە حاجی)

سەید سەلیم

عەولا سوور

محەمەد فاتح عەبدولڕەحمان

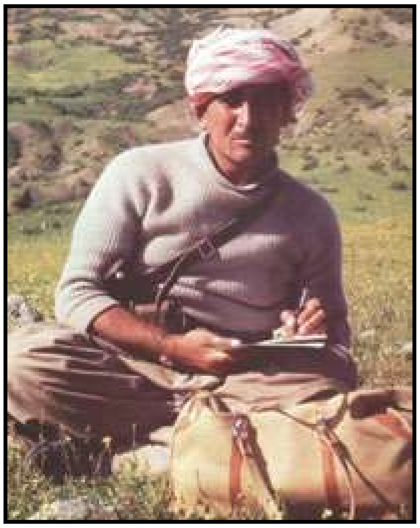

عەزیز عەقراوی

لە راستەوە : مامۆستا ئەمین قادر ، محەمەدی حاجی مەحمود ، ڕەسوڵ مامەند

مەلای حاجی رەسوڵی کەرزۆڕی

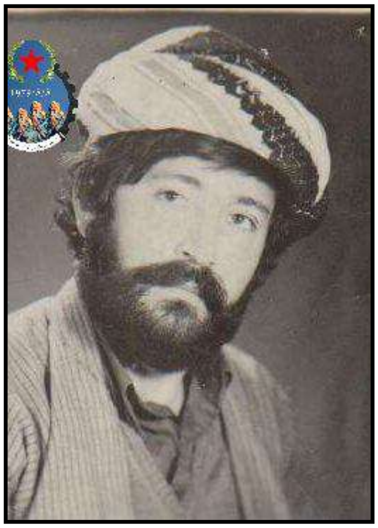

رەئوف خەلیفە

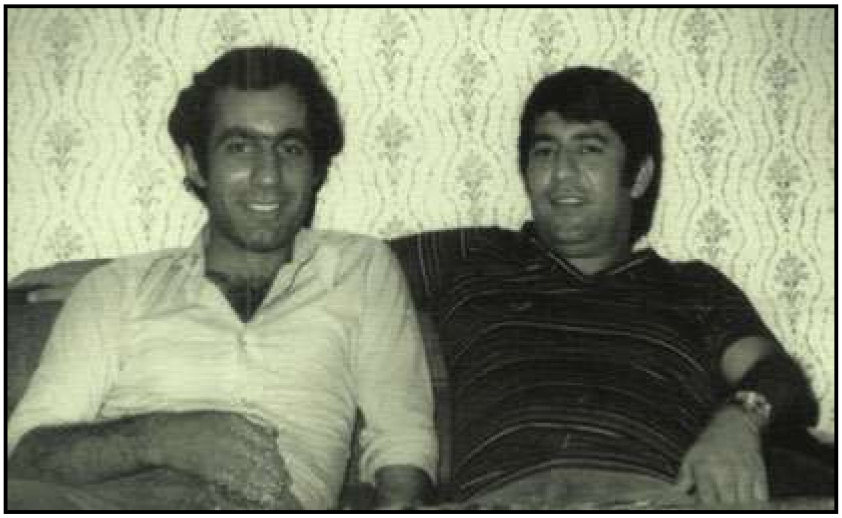

لە راستەوە : عادل موراد ، عەدنان موفتی / بەیروت ١٩٧٧

له راسته‌وه : مام جه‌لال ، مولازم عومه‌ر ، د. مه‌حمود عوسمان

له راسته‌وه : مولازم عومه‌ر ، د. مه‌حمود عوسمان ، مام جه‌لال ، نه‌ناسراوه،
شه‌مسه‌دین موفتی ، د. خالید سه‌عید

پۆلێک لە فەرماندە و پێشمەرگەکانی بزووتنەوە لە دەشتی هەولێر

لە راستەوە : د. مەحمود ، مام جەلال ، سەید سەلیم، عەدنان موفتی ، نەناسراوە

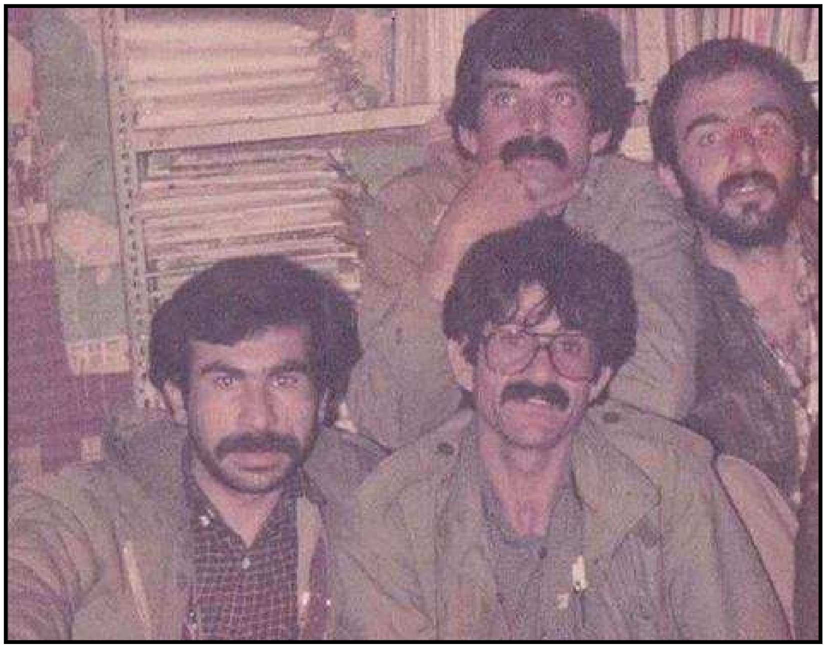

کادیرانی راگەیاندن ، لەراستەوە : هەردی ، کەمال قادر ،
دانیشتووەکان : نەوزاد رۆژبەیانی ، عەدنان

کەسوکاری پێشمەرگە لە زیندانی رومێسە / ١٩٧٧

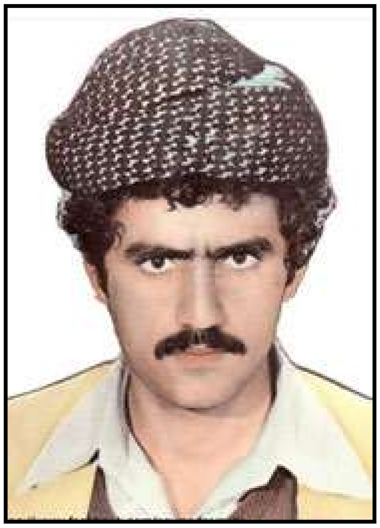

حەمە شوان

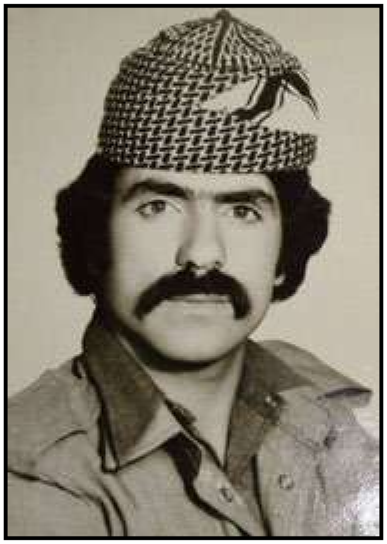

دڵزار حوسێن

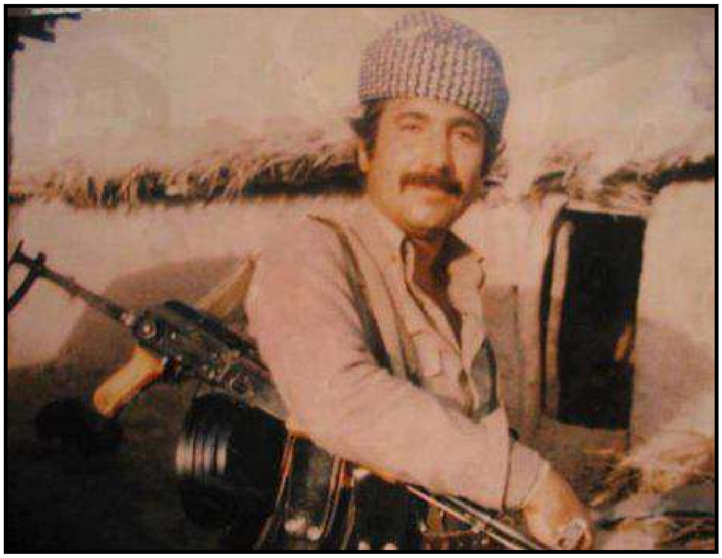

عەلی ئەکبەر فەیزوڵڵا (مامۆستا دڵشاد)

بەکر حەمە

کاکەسوور قۆڕیتانی

مەغدید حاجی حوسێن ، حوسێن دۆشکە / ١٩٧٨

قادر مستەفا

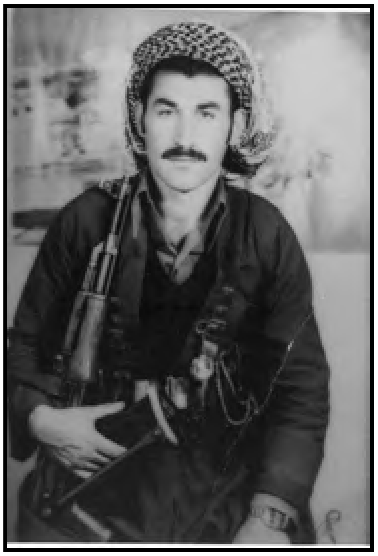

ئەحمەد خان

ئەمین قادر – ڕەسوڵ مامەند

قادری مەلا سابیر (بێکەس)

چەتۆ ئیسماعیل (کاروان)

لە راستەوە : نەناسراوە ، مام ئاراس

سەلام مەلا سەید نوری (شێرکۆ)

کاکە زیاد حەسەن کەردزی

لە راستەوە : سەعد عەبدوڵڵا ، سەید عەبدوڵڵا کەردزی

له راستەوە : سەلام گۆمەشینی ، موحسین عوسمان ، سەعد عەبدوڵڵا

له راستەوە : سەید کاکە ، محەمەدی حاجی مەحمود ، عەدنان موفتی ، محەمەد شاکەلی - شووشان / ١٩٨٥

رەسوڵ مامەند

قادر جەباری

لە راستەوە : عوسمانی قادر منەوەر ،رەسوڵ مامەند، د. مەحمود، زەکیە خان، عەدنان موفتی، لەگەڵ کۆمەڵێک پێشمەرگە – گۆڕەشێر - ١٩٧٩

لە راستەوە : قادر عەزیز ،رەسوڵ مامەند، عەبدولخالق زەنگەنە، ئەمین قادر ،
سەعد عەبدوڵڵا، عەدنان موفتی، ، خاڵە حاجی

شەهیدان (کرێکار و ئیدریس)

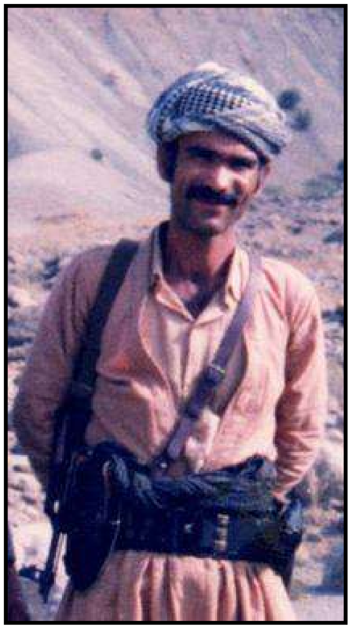

نەوشیروان مستەفا

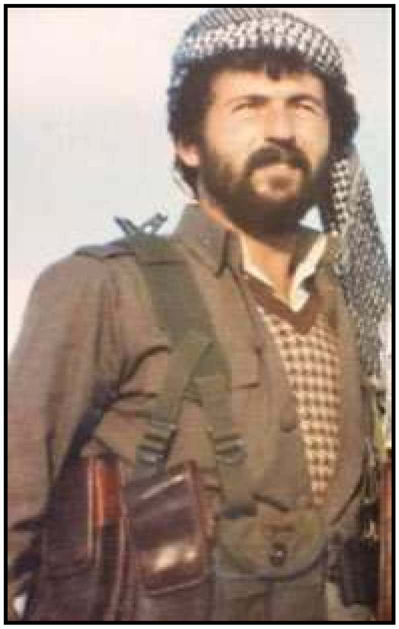

تەحسین حەمە ساڵح

لە ڕاستەوە : شەوکەتی حاجی موشیر، نەوشیروان مستەفا

شەهیدانی بنەماڵەی والی بەگ

شاندی بەرەی کوردستانی – ١٩٩١

کۆمەڵێک پێشمەرگەی حزبی سۆسیالیست

لەڕاستەوە:
عوسمان قادر منەوەر ،
قادر چاوشین ،
عومەری حەمەلاو

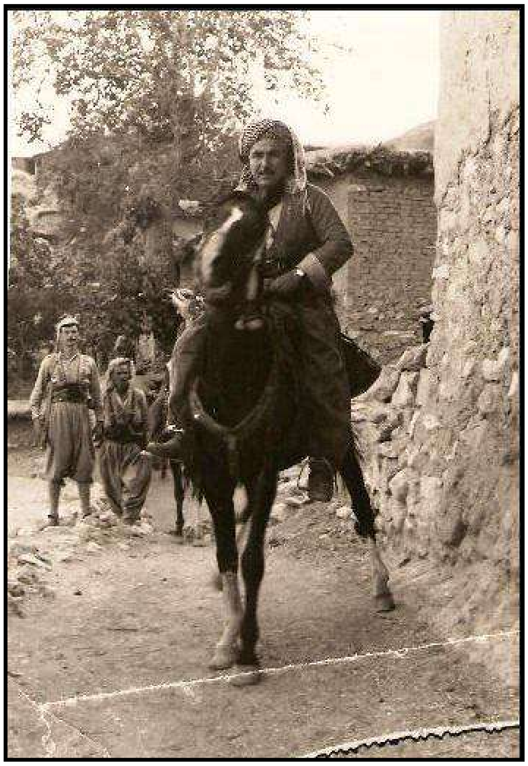

عومەر مستەفا
(دەبابە)

سەلاحەدین محەمەد ئیسماعیل

مولازم مەجید کاکەیی

لەڕاستەوە: مام جەلال، سامی عەبدولڕوحمان، د. فوئاد مەعسوم،
فەرەیدون عەبدولقادر، مولازم عومەر / یاخسەمەر - ١٩٨٨

لەڕاستەوە: یاسین قادر ، کاک عەلی، قادر عەزیز، حەسەن ئاغا

تاڵەبانی و بارزانی لەکاتی ڕاگەیاندنی ئەنجامی هەڵبژاردنی پەرلەمان - ١٩٩٢

راوەستاوەکان لەڕاستەوە: بەڵێن ، دارا، د. ڕەشید، کاوە، سمکۆ ئەنوەر، د. سەردار
دانیشتوەکان: خالید شینە، عوبێد مەجید، جەمال شینە

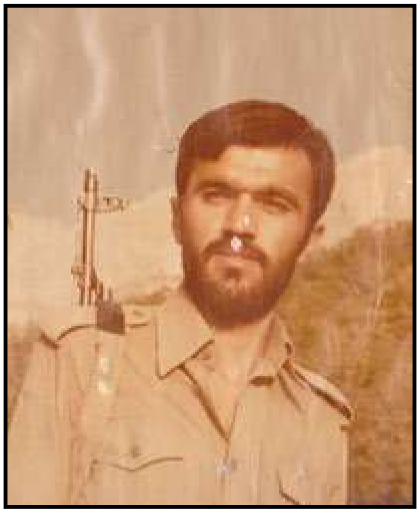

ڕێبوار عەبدولقادر

فەرەیدون موشیر (فاروق)

گوندی زێوکەو ماشکان ١٩٨٤ ، ڕاکشاوەکە: ڕێبوار عەبدولڕحمان.
لەراستەوە: قادری مەلاسابیر، حەمید عەسکەری، پارێزەر جەمیل خۆشناو، ئەدیب شەعبان (ئارام)، سمکۆ ئنوەر، ئاسۆ حەسەن، عوسمان بانیمارانی

گوندی سێلوێ ، زستانی ١٩٨٤

لەڕاستەوە: سابیر فەقێیانی، عوسمان بانیمارانی، سەید عەبدوڵڵا کەردزی

دانیشتوەکە : شینە بۆڵی

ئاسۆ حەسەن

سەلیم کێشکەیی

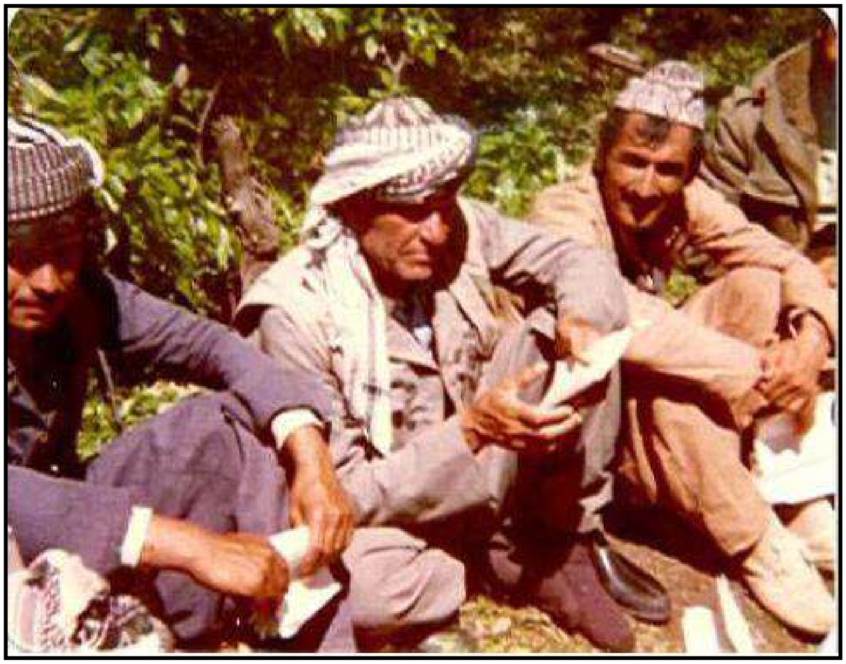

لەڕاستەوە : محەمەد فاتح ، قادر شۆڕش

پەراوێزەکان :

(١) نەجمەددین عەبدوڵڵا ئیسماعیل، هەولێر لەنێوان ساڵانی ١٩٧٠–١٩٧٩، چاپی یەکەم، چاپخانەی ڕۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠١٦، ل١٠٢–١٠٣.

(٢) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل١٦١–١٦٢.

(٣) عەبدولستار تاهیر شەریف، لەساڵی ١٩٣٤ لەشاری کەرکوك لەدایك بووە سەرۆکی پارتی شۆڕشگێڕی کوردستان (کارتۆنی) بوو. لەحکومەتی عێراق پۆستی وەزیری ئیشغال و شارەوانی وەرگرتووە. بڕوانامەی دکتۆرای لەبواری پەروەردە و فێرکردندا هەبووە. لەساڵی ٢٠٠٨، لەشاری کەرکوك تیرۆر کراوە.

(٤) نەجمەددین عەبدوڵڵا ئیسماعیل، هەولێر لەنێوان ساڵانی ١٩٧٠–١٩٧٩، ل١٠٢–١٠٣ و ل١٦٠–١٦١.

(٥) د. عەبدولستار تاهیر شەریف، ململانێ لەگەڵ ژیاندا، یاداشت ١٩٧١–١٩٨٣، بەرگی دووەم، چاپی یەکەم، کەرکوك، ٢٠٠٧، ل٣٠.

(٦) شكيب عقراوی، سنوات المحنة في كردستان، الطبعة الثانية، مطبعة مناره، أربيل، ٢٠٠٧، ص٤٣١.

(٧) شۆڕش و سەرکردایەتیەکەی ئەوەندە پشت ئەستوور بوون بەیارمەتی و هاریکارییەکانی ئێران، هەرگیز پێشبینی ئەوەیان نەدەکرد شای ئێران وا بەئاسانی پشتیان تێ بکات و هاریکارییەکانیان لێ ببڕێت و سنوور بەسەریان دابخات. د. مەحمود عوسمان ئەندامی مەکتەبی سیاسی پارتی و کەسی نزیك لەبارزانی لەوەڵامی پرسیارێك لەئەگەری بڕینی هاریکارییەکانی ئێران لەشۆڕش دەڵێت: (ئەوە قەت ڕوونادات!... هەرچیەك ڕوویدات، ئێرانییەکان بۆ ئەمان ئەگێڕنەوە و بەبێ ئاگاداری ئێمە هیچ ڕێککەوتنێك ڕوونادات!). بۆ زانیاری زیاتر. بڕوانە: فاروق مەلا مستەفا، بیرەوەرییەکانم، بەرگی یەکەم، چاپی یەکەم، لوبنان، دار العربيە للعلوم ناشرون، ٢٠١٧، ل٣٣٤.

(٨) سەدام حوسێن مەجید، لەساڵی ١٩٣٧، لەشاری تکریت لەدایك بووە. دەرچووی خوێندنی دواناوەندییە، لەساڵی ١٩٥٩دا، بەشداری لەهەوڵی تیرۆرکردنی عەبدولکەریم قاسمدا، کردووە. پاش سەرنەگرتنی هەوڵەکە، بۆ سوریا هەڵاتووە، لەوێشەوە بۆ میسر. لەکودەتای حەفدەی تەموزی ساڵی ١٩٦٨، بۆتە ئەندامی سەرکردایەتی هەرێمایەتی حزبی بەعس. لەساڵی ١٩٦٩دا، بۆتە جێگری ئەمینداری گشتی حزبی بەعس و جێگری سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش. لە ١٧ی تەموزی ١٩٧٩دا، بۆتە سەرۆك کۆماری عێراق. لە ٩ی نیسانی ٢٠٠٣ لەدەسەڵات دوور خراوەتەوە. لە ٢٠٠٦/١٢/٣٠، لەبەغدا لەسێدارە دراوە. بڕوانە:

- سيف عدنان القيسى، الحزب الشيوعى العراقى فى عهد البكر ١٩٦٨–١٩٧٩، دار الحكمة لندن، ٢٠١٤، ص١٨٦.

(٩) محەمەد رەزا پەهلەوی، لەساڵی ١٩١٩ لەتاران لەدایکبووە. دەرچووی کۆلێژی سەربازییە. لەساڵی ١٩٤١، بۆتە شای ئێران. بەدەسەڵاتدارێکی سەرکوتکەری دۆستی ئەمەریکا و رۆژئاوا، بەناوبانگ بووە. لەرێکەوتی ١٩٥٣/٨/١٦، پاش هاتنە سەر کاری حکومەتی محەمەد موسەدەق، ئێرانی جێهێشتووە. دوای روخانی حکومەتەکەی موسەدەق، گەڕاوەتەوە ئێران و دەسەڵاتی گرتۆتەوە دەست. لە ١٩٧٩/١/١٦، لەژێر فشاری خەڵك، دەسەڵات و ئێرانی بەجێهێشتووە و لە ١٩٨٠/٧/٢٧، لەمیسر، لەشاری قاهیرە، مردووە. بڕوانە: سيف عدنان القيسى، نفس المصدر، ص٢٣٥.

(١٠) د. جەمال نەبەز، ئێستە و پاشەڕۆژی نەتەوەی کورد لەبەر گڕی ئاگری جەنگی عێراق و ئێراندا، چاپی دووەم، هەولێر، ٢٠٠٨، ل١٨. ناوبراویش لەکتێبی: الصراع العربي الفارسي، صادر عن مؤسسة الدراسات والأبحاث من (منشورات العالم العربي) باريس، ١٩٨١، ص١٧–٢٠، گواستوویەتیەوە.

هەروەها، ئەم وتارەی سەدام حوسێن، کاتی خۆی، لەعەرەبییەوە کراوەتە کوردی و بەناوی: (سەنگەرێك یان دوو سەنگەر)، هەڤاڵ سەدام حوسێن، وەرگێڕان، دەزگای رۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی، چاپخانەی دار الحرية، بەغدا، ١٩٧٧، بڵاوکراوەتەوە.

(١١) موحسین دزەیی، وێستگەکانی ژیانم، وەرگێڕانی: ئیسماعیل بەرزنجی، بەشی دووەم، چاپی یەکەم، هەولێر، ٢٠٠٩، ل٣٤٠.

(١٢) موحسین دزەیی، هەمان سەرچاوە، ل٣٤٢. لەم رووەوە، فاروق مەلا مستەفا، لەکتێبی (بیرەوەرییەکانم)دا، دەنووسێت:

- کەشۆڕش شکستی هێنا، حزبی شیوعی عێراق– قیادەی مەرکەزی و چەندین فەرمانده و سەرکردەی سیاسی پێیان لەسەر بەرگری و بەردەوامدانی شۆڕش دا دەگرت، لەوانە: (شەهیدان عەلی عەسکەری و تاهیری عەلی والی بەگ و شەهید نوری حەمە عەلی، لەریزی پێشەوەی ئەو تێکۆشەرانەدا بوون، کەهەوڵی بەرهەڵستییان دەدا).ل٣٤٤.

- لەدەربەندی رایات دوای گفتوگۆ لەنێوان قیادەی مەرکەزی حزبی شیوعی و ئەندامانی کۆمەڵەی مارکسی– لینینی و ئەو کەس و هێزانەی شەهید تاهیری عەلی والی بەگ سەرکردەیان بوو، بڕیاریان داوە هەموو لەپێنجوین یەك بگرنەوە، بەڵام دواتر تەنها تاهیری عەلی والی بەگ و فاروقی مەلا مستەفا دەگەنە پێنجوین، ئەوانی تر گەیشتبوونەوە سلێمانی و تەسلیم ببوونەوە. ل٣٤٩.

- ساڵح یوسفی و سامی عەبدولڕەحمان و دکتۆر مەحمود و فاروقی مەلا مستەفا و چەندین

کەسایەتی تر پرۆژەیەك پێشکەش بەبارزانی دەکەن و داوای بەردەوامی دان بەشۆڕش دەکەن... سەرەتا بارزانی بەم پرۆژەیە رازی دەبێت، دواتر لێی پەشیمان دەبێتەوە. ل٣٤٦-٣٤٧.

(١٣) شکیب عقراوی، سنوات المحنه، ص٤٣١.

(١٤) سەلام عەبدولکەریم، ژیانی سیاسی لەباشووری کوردستان ١٩٧٥-١٩٩١، چاپی یەکەم، چاپخانەی چوارچرا، ٢٠١١، ل٢٨. ناوبراو لە: ب- گۆران (سەعد عەبدوڵڵا)، واقیعبینی سیاسی و چەند دیدگایەکی سەیدای نەمر، شوێن و کاتی چاپکردنی لەسەر نییە، ل٥-٦، گواستیتیەوە.

(١٥) شکیب عقراوی، سنوات المحنه، ص٤٣١.

(١٦) عبدالسلام علي، صفحات من نضال الشهيد صالح اليوسفي، الطبعة الأولى، ١٩٩٢، ص٢٥.

(١٧) زوزان صالح اليوسفى، صالح اليوسفى ١٩١٨-١٩٨١ صفحات من حياته ونضاله الوطني مع ديوانه الشعرى الكامل، ٢٠٠٩، ص٧١.

(١٨) الحزب الديمقراطي الكردستاني (اللجنة التحضيرية)، تقيم مسيرة الثورة الكردية وإنهياريها والدروس والعبر المستخلصة منها، أوائل كانون الثاني ١٩٧٧، ص١٣٤.

(١٩) شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی، بیرەوەرییەکانی شار و شاخ ١٩٧٤-١٩٨٠، چاپی دووەم، سلێمانی، ٢٠١٢، ل٢٣.

(٢٠) زانیار سەردار قرگەیی، دکتۆر کەمال مەزهەر ئاوڕ لەمێژوو دەداتەوە، چاپخانەی شڤان، سلێمانی، ٢٠١١، ل١٣٨-١٣٩.

(٢١) زوزان اليوسفى، ص٧٧.

(٢٢) موحسین دزەیی، وێستگەکانی ژیانم، بەشی دووەم، ل٣٤٦.

(٢٣) زوزان اليوسفى، ص٧٧.

(٢٤) موحسین دزەیی، وێستگەکانی ژیانم، بەشی دووەم، ل٣٤٦.

(٢٥) زوزان اليوسفى، ص٧٧.

(٢٦) موحسین دزەیی، ل٣٤٦.

(٢٧) الحزب الديمقراطي الكردستانى (اللجنة التحضيرية)، ص١٣٢.

(٢٨) عەبدولستار تاهیر شەریف، ململانێ لەگەڵ ژیاندا، ل١٨٢.

(٢٩) وەفیق سامەڕایی دەنووسێت کەلەگەڵ نەعیم حەداد ئەندامی سەرکردایەتی نەتەوەیی حزبی بەعس و خالد عەبد عوسمان ئەلکوبەیسی سکرتێری لیژنەی کاروباری باکور بۆ گەڕانەوەی پەنابەران چونەتە ئێران، بەڵام سەرەڕای بەرگری هێزی جەندرمەی ئێران لەشاندی عێراقی بەرد باران دەکرێن. بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە:

- د. عەلی تەتەر نێرەوەی، بزاڤی رزگاریخوازی نەتەوەی کورد لەکوردستانی عێراق لەساڵەکانی جەنگی عێراق و ئێران دا (١٩٨٠-١٩٨٨)، چاپی یەکەم، چاپخانەی حاجی هاشم، هەولێر، ٢٠٠٨، ل٥٢.

(٣٠) الحزب الديمقراطي الكردستاني (اللجنة التحضيرية)، ص٨٨.

(٣١) نفس المصدر السابق، ص٧٤-٧٦.

(٣٢) موحسین دزەیی، ل٣٤٠.

(٣٣) رێباز، قەندیل بەغدای هەژاند، یاداشتی پێشمەرگایەتی ١٩٧٦-١٩٨٠، بەشی یەکەم، چاپخانەی زانکۆ، هەولێر، ١٩٩٣، ل٦١-٦٢.

(٣٤) فوئاد سەدیق، گەردەلوولی سیاسەت، بەشی دووەم، چاپی یەکەم، چاپخانەی خانی، دهۆك، ٢٠٠٩، ل٩٣.

(٣٥) عەبدولستار تاهیر شەریف، ململانێ لەگەڵ ژیاندا، بەرگی دووەم، ل١١٩.

(٣٦) سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەك، چاپی سێیەم، چاپخانەی شەهاب، هەولێر، ٢٠١٢، ل١٠٨.

(٣٧) ئینسکلۆپیدیای یەکێتی نیشتمانی کوردستان، فەرید ئەسەسەرد سەرپەرشتیاری گشتی و سەرۆکی دەستەی کارا، چاپی یەکەم، دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم، سلێمانی، ٢٠١٣، ل٤٢-٤٤.

(٣٨) نەوشیروان مستەفا ئەمین، لەکەناری دانوبەوە بۆ خڕی ناوزەنگ ١٩٧٥-١٩٧٨، بەرلین، ١٩٩٧، ل٤٤.

(٣٩) عەبدولڕەحمان گۆمەشینی، لەساڵی ١٩٤٠ لەگوندی (گۆمەشین)ی سەر بەقەزای کۆیە لەدایکبووە. لەساڵی ١٩٤٧ چۆتە قوتابخانە. ساڵی ١٩٥٤ پەیوەندی بەیەکێتی قوتابیانی کوردستانەوە کردووە. لەساڵی ١٩٥٦ پەیوەندی بەرێکخستنەکانی پارتیەوە، کردووە. لەساڵی ١٩٦٤، لەگەڵ باڵی مەکتەبی سیاسی نەبووە، هەر لەناو پارتیدا ماوەتەوە و بۆتە ئەندامی لقی دوو. ساڵی ١٩٦٥، بۆتە کارگێڕی لقی پێنج، لەبەغدا. لەساڵی ١٩٧٤، کارگێڕی لقی دوو بووە لەهەولێر. پاش هەڵگیرساندنەوەی شەڕ لەئازاری ١٩٧٤، بەپلەی کارگێڕی لقی دوو دەچێتەوە شاخ و دواتر دەبێتە ئەندامی مەکتەبی رێکخستن. لەپاش نسکۆ، بەشداری کۆبوونەوەکانی ورمێ و نەغەدەی کردووە، دواتر گەڕاوەتەوە عێراق، حکومەت بۆ شاری (دیوانیە)، دووری خستۆتەوە. دواتر دێتە بەغدا و لەساڵی ١٩٨١دا، دەگەڕێتەوە هەولێر. لەپاش راپەڕین، ساڵی ١٩٩٣ پەیوەندی بە (یەکێتی نیشتمانی کوردستان)ەوە کردووە و بۆتە بەڕێوەبەری مەکتەبی سیاسی یەکێتی لەهەولێر. بۆ زیاتر زانیاری، بڕوانە:

- ئینسکلۆپیدیای یەکێتی نیشتمانی کوردستان، فەرید ئەسەسەرد، سەرپەرشتیاری گشتی

و سەرۆکی دەستەی کارا، کەیوان سەعید سکرتێری نووسین، بەرگی دووەم، چاپی سێیەم، ٢٠١٦، ل٧٤٧-٧٤٨.

(٤٠) د. عەلی تەتەر، بزاڤی رزگاریخوازی نەتەوەی کورد...، ل٦٨. ئەویش لە: شەماڵ عەبدوڵڵا، یەکێتی نیشتمانی کوردستان ئاسۆیەك بۆ گۆڕان و نوێ بوونەوە، سلێمانی، ٢٠٠٥، ل١٠٣-١٠٤، وەرگرتووە.

(٤١) نورەدین عەبدولڕەحمان، یەکێك بووە لەئەندامەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان (باڵی مەکتەبی سیاسی) پێش هەڵوەشاندنەوەی پارتی شۆرشگێڕی کوردستان لەساڵی ١٩٧١ و چوونەوە ناو پارتی دایك، ناوبراو گەیشتبووە پلەی ئەندامی لیژنەی ناوچەی کەرکوك. دوای ئەوەی لە ١٩٧١/٢/٥، بەئامادەبوونی ٩٢ کەس، کۆنگرەی حەوتی ئەم پارتە لەبەغدا بەسترا و ناوی پارتەکە لە: (پارتی دیموکراتی کوردستان)، بۆ (پارتی شۆرشگێڕی کوردستان)ەوە گۆڕدرا. نورەدین بۆ چەند مانگێك بۆتە ئەندامی یەدەگی کۆمیتەی ناوەندی. ماوەی شەش حەوت ساڵێك لەناو شاری کەرکوك لەگەڵ عەبدولستار تاهیر شەریف کاری سیاسی کردووە. لەگەڵ دەستپێکردنەوەی شەڕ لەساڵی ١٩٧٤، ناوبراو چۆتە شاخ. پاش نسکۆ گەڕاوەتەوە و لەشاری بەغدا، وەك مامۆستای قوتابخانە، کاری کردووە.

- بڕوانە: عەبدولستار تاهیر شەریف، بەرگی دووەم، ل٦٠.

لەگەڵ دامەزراندنی (بزوتنەوەی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان) لەساڵی ١٩٧٦، ناوبراو پەیوەندی بەم ڕێکخراوە دەکات. بەقسەی مەلا ناسیح ئیسماعیل، نورەدین یەکێك بووە لەدامەزرێنەرانی بزوتنەوە. لەساڵانی (١٩٧٦-١٩٧٧)، ئەندامی سەرکردایەتی کاتی بزوتنەوە، لەناوخۆ بووە. لەساڵی ١٩٧٩، لەسەر ویستی خۆی لەحزب دوورکەوتۆتەوە و پەیوەندی نەماوە. ئێستا، لەدەرەوەی وڵات لەهەندەران نیشتەجێیە.

- بڕوانە: محەمەد شاکەلی، لەبزوتنەوە بۆ حزبی سۆسیالیستی کوردستان ١٩٧٦-١٩٩٣ لاپەڕە هەڵنەدراوەکان، کەرکوك، ٢٠١١، ل١٢.

(٤٢) د. عەلی تەتەر، بزاڤی رزگاریخوازی نەتەوەی کورد...، ل٦٧.

(سەید کاکە)ش، جەخت لەسەر ئەم هەوڵەی مەسعود بارزانی دەکاتەوە و دەڵێت: (نزیکەی دوو مانگ زیاتر لەدڵ توندی و بێزاریەدا بووین، ڕۆژێك کاك مەسعود بارزانی لەدوای کۆمەڵێك بەرپرس و پێشمەرگەی نارد و پێی گوتین خۆتان و چەند پێشمەرگەیەکی ئازا ئامادە بکەن دەچینەوە کوردستان و شەڕی پارتیزانی دەکەین و لەکوردستان دەمێنینەوە). بڕوانە:

- سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەك، ل١٠٧.

(٤٣) بۆ نموونە: سەعدی عەزیز (سەعدی گچکە) و د. خالید سەعید، بۆ بەغدا، عومەر

مستەفا (عومەر دەبابە) و سەید کاکە بۆ رومادی، عەلی عەسکەری بۆ روفاعی، تاهیری عەلی والی بۆ عیمارە،...تاد، دوور خستەوە.

(٤٤) فوئاد سەدیق، گەردەلوولی سیاسەت، بەشی دووەم، ل٩٤.

(٤٥) ئەحمەد حەمەد ئەمین، بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان ١٩٧٥–١٩٨٢، توێژینەوەیەکی سیاسییە، گۆڤاری (کەلتوور)، ژمارە (٩)، ساڵی چوارەم، ل٣٦.

(٤٦) شاخەوان شۆڕش، قادر شۆڕش چل ساڵ خەبات و تێکۆشان، چاپی یەکەم، چاپخانەی خۆیبوون، دانیمارک، ٢٠٠١، ل٧٣.

(٤٧) ئەحمەد حەمەدەمین، بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان، ل٣٦.

(٤٨) برایم جەلال، چەپکێك لەمێژووی کۆمەڵە، چاپی سێیەم، چاپخانەی چوار چرا، سلێمانی، ٢٠١١، ل١١٨، هەروەها، ئینسکلۆپیدیای یەکێتی نیشتمانی کوردستان، چاپی یەکەم، ٢٠١٣، ل٤٢.

(٤٩) شاخەوان شۆڕش، ل٨٦.

(٥٠) مام جەلال، دیداری تەمەن لەلاوێتییەوە بۆ کۆشکی کۆماری، ئامادەکردنی: سەڵاح رەشید، بەشی دووەم، ٢٠١٧، ل٥٢.

(٥١) شاخەوان شۆڕش، ل٧٣.

(٥٢) فوئاد سەدیق، گەردەلوولی سیاسەت، بەشی دووەم، چاپی یەکەم، ل٩٤.

(٥٣) سەید کاکە، چاپی سێیەم، ل١١٤.

(٥٤) ئەحمەد حەمەد ئەمین، بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان، ل٢٥.

(٥٥) بیرورا جیاوازەکان، دەربارەی یەکەمین بەیاننامە بەم شێوەیە:

– ١٩٧٦/٤/٧، ئەم بەروارە، مەلا ناسیح دەستنیشانی کردووە، کەخۆی یەکێك بووە لەدامەزرێنەرانی بزوتنەوە.

بڕوانە: شاخەوان شۆڕش، ل٧٣.

– مایسی ١٩٧٦: ئەمە رای (محەمەدی حاجی مەحمود)ە. بڕوانە:

محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم، چاپی یەکەم، سلێمانی، ١٩٩٩، ل٥٧٣. هەروەها خاوەنی هەمان سەرچاوە، لەبەرگی دووەمدا دەنووسێت: ١٩٧٦/٦/١٥. بڕوانە: محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی دووەم، چاپی ئەلکترۆنی، ل٣١٤.

– ١٩٧٦/٨/٨، هەتا ئێستا، ئەوەی کەدۆزرابێتەوە و بڵاو کرابێتەوە هەر ئەم بەیاننامەیە، ئەمەش رێك لەگەڵ بەرواری دەرچوونی یەکەم دەستەی بزوتنەوەیە بۆ شاخ، یەکدەگرێتەوە.

(٥٦) نەوشیروان مستەفا ئەمین، لەکەناری دانوبەوە بۆ خڕی ناوزەنگ، ل٤٥.

(٥٧) خاڵی (١٥)، بڕگەی (١)، لەنامەکەی ساڵح یوسفی بۆ سەرکردایەتی شاخ.
بڕوانە: عبدالسلام علی، صفحات من نضال الشهيد صالح اليوسفي، ل٨١.
(٥٨) محەمەد فاتیح، پەرەسەندنی ژیانی حزبایەتی لەکوردستانی باشور، هەولێر، ٢٠١٤، ل٢٥١.
(٥٩) ئینسکلۆپیدیای یەکێتی نیشتمانی کوردستان، چاپی یەکەم، ٢٠١٣، ل٤٣.
(٦٠) د. عەلی تەتەر نێروەی، بزاڤی رزگاریخوازی نەتەوەی کورد... ل٦٩.
ناوبراو لەم بەیاننامەی گواستۆتەوە کەبزوتنەوە لە ١٩٧٦/٨/٨دا، بڵاویکردۆتەوە.
(٦١) شاخەوان شۆڕش، ل٧٥-٧٦.
(٦٢) ئەحمەد حەمەد ئەمین، بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان، ل٢٦. ناوبراو لەم بەیاننامەیەی گواستۆتەوە کەبزوتنەوە لە ١٩٧٦/٨/٨دا، بڵاویکردۆتەوە.
(٦٣) سیاسەتی راگواستن بەخەستی و چڕی ناوچەکانی سەر سنووری تورکیا، ئێران و سوریای گرتەوە. لەنێوان ساڵانی ١٩٧٤-١٩٧٦، لەپارێزگای دیالا، کەرکوك، سلێمانی، هەولێر، موسڵ، دهۆك، بەگشتی تێکڕای دانیشتوانی (١٢٢٢) گوند و شارۆچکەی راگواستەوە. زۆربەی هەرە زۆری ئەم گوندانەشی بەتانك و بلدۆزەر لەگەڵ خاك یەکسان کرد، کەزیاتر لەنیو ملیۆن کەسی بەخۆیەوە گرتبوو. بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە:
- د. عەلی تەتەر نێروەی، ل٣٧-٣٨.
(٦٤) برایم جەلال، چەپکێك لەمێژووی کۆمەڵە، ل١١٨، هەروەها (کەریم حیسامی)ش بەپێچەوانەوە دەنووسێت: (ئەوانەی زۆرجار داوایان دەکرد کەچاومان بەیەکتر بکەوێ، دکتۆر خالید سەعید و رەسوڵ مامەند و عەلی هەژار و کاردۆ گەلاڵی و مەلا ناسیح و هی دیکە بوون و چەند جاریش لەگەڵ دارا تۆفیق دەچووینە لای سەیدا ساڵح یوسفی و باسی رووداوەکان و دواڕۆژمان دەکرد... دەتوانم بڵێم: زۆربەی ئەو کادر و تێکۆشەرانە، بێجگە لەچەك هەڵگرتن و وەچیا کەوتن بیریان لەهیچ شێوەیەکی تری خەبات نەدەکردەوە. زۆرتر بەڵگەیان ئەوەبوو کەنابێ بێڵین برین سارد بێتەوە، دەنا ورەی خەڵك بەجارێك نزم دەبێ و گیانی شۆرشگێڕی نامێنێ... لەسەر وەشاخی کەوتن، ناکۆکی بیروڕامان هەبوو. من لەسەر ئەو باوەڕە بووم کەلەپێشدا خەریکی تەنزیمی نهێنی بن. ئەوانیش لایان وابوو کەلەژێر دەسەڵاتی بەعسدا تەنزیم ناکرێ و پێوە دەبن). بڕوانە:
- کەریم حیسامی، لەبیرەوەرییەکانم، بەرگی پێنجەم، ل٨٥-٨٦.
(٦٥) برایم جەلال، چەپکێك لەمێژووی کۆمەڵە، ل١١٩.
(٦٦) پارتی دیموکراتی کوردستان- سەرکردایەتی کاتی، لە ١٠ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٥، یەکەم بەیاننامەی لەژێر ناوی: (کوردستان مەیدانی راستەقینەی خەباتە ئەی

جەماوەرەکەمان خەبات بکەن و واقیعی نەکسە لابدەن)ی دەرکرد، کەتێیدا سیاسەتی نوێ و ئامانج و شێوازی خەباتی خۆی دەربڕی بوو. لەم بەیاننامەدا بەتوندی هێرش کرابووە سەر رژێمی شا و بەعس و جەختی لەسەر بەردەوامی پێدانی خەبات دەکردەوە بۆ بەدیهێنانی ئۆتۆنۆمی راستەقینە بۆ کوردستان، کەگەلی کورد بەهەموو مافەکانی رەوای نەتەوایەتی خۆی لەچوارچێوەی کۆماری عێراق و دوور لەسەرکوتکردن، گرتن، هێرشی راگواستن و بەعەرەب کردن، شاد بێت.

بۆ زانیاری زیاتر، بڕوانە:

– د. عەلی تەتەر نێروەی، ل٧١.

(٦٧) سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەك، ل١١٥–١١٦.

(٦٨) یاسین قادر ئەحمەد ناسراو بە (یاسین مورتکەیی)، لەساڵی ١٩٤٥ لەگوندی (مورتکە)ی سەر بەناحیەی قوشتەپە، لەدایك بووە. لەعەشیرەتی (شێخ مەموندی)یە. دەرچووی پەیمانگای مامۆستایانی هەولێرە. بەشداری شۆڕشی ئەیلولی کردووە. لەساڵی ١٩٧٤، وەك پێشمەرگەیەك چۆتەوە شاخ. لەگەڵ دامەزراندنی بزوتنەوە، پەیوەندی بەم رێکخراوەوە کردووە. لەگەڵ یەکەم مەفرەزەی بزوتنەوە لە ١٩٧٦/٨/٨، چۆتەوە شاخ و لەهەرێمی هەشتی دەشتی هەولێر بۆتە پێشمەرگە. لە ١٩٧٧/١٠/١٩، لەسنووری نێوان گوندەکانی نازەنین و سناوە، کەوتۆتە کەمینی هێزەکانی رژێم و لەگەڵ ملازم جەمال ئەحمەد خۆشناو، شەهید کراوە.

(٦٩) جەعفەر ئەسوەد ئەحمەد، لەساڵی ١٩٥٢ لەگەڕەکی قەڵاتی کۆیە لەدایك بووە. خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی لەشاری کۆیە تەواو کردووە. لەساڵی ١٩٧٤ پەیوەندی بەشۆڕشی ئەیلول کردووە. پاش نسکۆ گەڕاوەتەوە شاری کۆیە. لەساڵی ١٩٧٦، لەشاری بەغدا بەفەرمانبەر دادەمەزرێت. هەر لەم ساڵەدا، پەیوەندی بەریزەکانی بزوتنەوە دەکات. لە ١٩٧٨/٣/٨، لەشەڕی (دەشتێو)، بەبرینداری دەکەوێتە دەست هێزەکانی رژێم و لە ١٩٧٨/٦/٢١، لەشاری موسڵ، لەسێدارە دەدرێت. بڕوانە:

– ئینسکلۆپیدیای یەکێتی نیشتمانی کوردستان، بەرگی یەکەم، چاپی سێیەم، ٢٠١٦، ل٣٠٠–٣٠١.

(٧٠) بەکر محەمەد ئەبوبەکر، ناسراو بەمەلا بەکر، یان بەکر حەمە، لەساڵی ١٩٥١ لەگوندی (کەردن)ی سەر بەناحیەی قوشتەپە لەدایك بووە. لەگوندەکەیان چۆتە بەر خوێندن. لەتەمەنی هەرزەکارییەوە پەیوەندی بەرێکخراوی (یەکێتی قوتابیانی کوردستان) و دواتر رێکخستنەکانی پارتی دیموکراتی کوردستانەوە کردووە. کاتێك کەشەڕ لەنێوان شۆڕش و رژێم لەئازاری ١٩٧٤دا هەڵگیرساوە، ناوبراو پەیوەندی بەشۆڕش کردووە و لەسنوری بەتالیۆنی یەکی دەشتی هەولێر بۆتە پێشمەرگە. پاش نسکۆ گەڕاوەتەوە

هەولێر و چۆتەوە بەر خوێندن و قۆناغی ناوەندی تەواو کردووە. زوو پەیوەندی بەرێکخستنەکانی بزوتنەوە کردووە و چۆتەوە شاخ. چەندین جار لەلایەن رژێمەوە، خێزان و براکانی زیندانی کراون. لەخەباتی پێشمەرگایەتی دا، سێ جار بریندار بووە. فەرماندەی هەرێمی ١١ی باواجی بووە. ئێستا لەهەولێر دەژی.

(٧١) سەلیم کێشکەیی: سەلیم عەبدوڵڵا عومەر، ناسراو بەسەلیم کێشکەیی، لەساڵی ١٩٤٠ لەگوندی (کێشکێ)ی بناری زنجیرە چیای باواجی لەدایك بووە. بەشداری شۆڕشی ئەیلولی کردووە. لەگەڵ دامەزراندنی بزوتنەوە، پەیوەندی بەرێکخستنەکانەوە کردووە بۆتە پێشمەرگە. یەکێك بووە لەم پێشمەرگانەی کەبەشداری شەڕی بەناوبانگی (دەشتێو)ی کردووە. لەرێکەوتی ١٩٨١/١/١٢ لەئاقاری گوندی (گۆمەشین)ی دەشتی کۆیە، کەوتۆتە کەمینی جاشەکانی رژێم و شەهید بووە. لەدوای خۆی، دوو کوڕ و کچێکی بەجێهێشتووە.

(٧٢) بۆ نووسینی ئەم بابەتە، سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

- محەمەد شاکەلی، لەبزوتنەوەوە... ل١٠-١٦.
- شاخەوان شۆڕش، ل٨٧.
- ئینسکلۆپیدیای یەکێتی نیشتمانی کوردستان، ل١٣٨.
- محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی دووەم.
- زانیاری تایبەتی نووسەر.

(٧٣) هەیکەلی رێکخستنەکانی سۆسیالیست بەم شێوەیە بوو:

- شانە، شانەی سەرەکی، رێکخراو، ناوچە، لق، مەکتەبی رێکخستن، مەکتەبی سیاسی.

(٧٤) عەلی رەسول رۆستەم، لەساڵی ١٩٤١، لەشاری هەولێر لەدایك بووە. دەرچووی قۆناغی ئامادەییە. لەساڵی ١٩٥٨دا پەیوەندی بەرێکخستنەکانی پارتیەوە کردووە. لەساڵی ١٩٦٧دا، بۆتە ئەندامی ناوچە. لەساڵی ١٩٦٨ بۆتە لێپرسراوی ناوچە و دواتر لقی هەولێر. لەساڵی ١٩٦٩دا، فەرمانی دەستگیرکردنی لەلایەن حکومەتەوە بۆ دەرچووە، بەڵام ناوبراو دەربازی بووە و خۆی نەداوەتە دەست. لەمانگی یازدەی هەمان ساڵ دەستگیر کراوە، تا رێکەوتنامەی یازدەی ئازار لەزیندان ماوەتەوە. ساڵی ١٩٧٤ چۆتە شاخ. دوای نسکۆ گەڕاوەتەوە و بۆ خوارووی عێراق، دوور خراوەتەوە. پەیوەندی بەبزوتنەوە کردووە و دواتر بۆتە پێشمەرگە. لەساڵانی (١٩٨٢-١٩٨٣)، ئەندامی لقی هەولێری حزب بووە. لەساڵی ١٩٨٣، بەهۆی ناکۆکیەکانی نێو حزب وازیهێناوە. دوای راپەڕین، پەیوەندی بەیەکێتی کردووە و بۆتە کارگێڕی مەڵبەندی هەولێر. لەیەکەم هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستاندا، لەسەر لیستی یەکێتی بۆتە ئەندامی پەرلەمانی کوردستان. ئێستاکە خانەنشینە و لەهەندەراندا دەژی.

(٧٥) حەمەدەمین محەمەد عەبدوڵڵا گەلاڵی ناسراو بە (مامە)، لەساڵی ١٩٥٥ لەدایکبووە. لەگەڵ دامەزراندنی بزوتنەوە، پەیوەندی کردووە. لە ١٩٨٠/١٢/١٥ بەهۆی چالاکییەکانیەوە، ئاشکرا بووە و لەلایەن دەزگای ئەمنی هەولێرەوە دەستگیر کراوە. پاش یەك ساڵ زیندانی کردن، لە ١٩٨١/١٢/٥، لەشاری موسڵ لەسێدارە دراوە. تا ئێستاش هەر گۆڕ غەریبە، چونکە رژێم، تەرمەکەی رادەستی کەس و کارەکەی نەکردۆتەوە.

(٧٦) قادر سابیر شێخەڵڵا (بێکەس)، ناسراو بە قادری مەلا سابیر، لەساڵی ١٩٤٩دا لەگوندی (تەتراوە)ی سەر بەناحیەی قوشتەپە، لەدایك بووە. تا پۆلی سێی ناوەندی خوێندووە. لەساڵی ١٩٦٤، پەیوەندی بەرێکخستنەکانی پارتیەوە کردووە. بۆتە ئەندامی ناوچەی جوتیاران. لەساڵی ١٩٦٧ پلەی کادیری پێ بەخشراوە. لەساڵی ١٩٧٤ پەیوەندی بەشۆڕشەوە کردووە. پاش نسکۆ، لەساڵی (١٩٧٧) پەیوەندی بەرێکخستنەکانی (بزوتنەوە)وە کردووە، لەگەڵ عەلی هەژار و کاردۆ و قادر شۆڕش، کاری کردووە. لەساڵی ١٩٨٠ بۆتە پێشمەرگە و بەشداری چەندین شەڕی کردووە. لەساڵانی (١٩٨١–١٩٨٣)، ئەندام ناوچەی دەشتی هەولێر بووە. دوای جیابوونەوەی باڵی قادر عەزیز لەپایزی ١٩٨٥، ناوبراو لەساڵی (١٩٨٦)ەوە ونبووە و، کەس چارەنووسی نازانێت.

(٧٧) ئەبوبەکر سۆربەشی، ناسراو بە (دیار)، لەساڵی ١٩٨٣، لەکاتی گیرانی، لێپرسراوی رێکخستنەکانی نهێنی شار بووە. بڕوانە: شاخەوان شۆڕش، ل١٢٧.

(٧٨) موحسین عوسمان، لەساڵی ١٩٥٥ لەگوندی (شۆڕە زەرتکە)ی ناوچەی کەندێناوەی سەر بەقەزای مەخمور لەدایك بووە. دەرچووی قۆناغی ئامادەییە. لەساڵی (١٩٦٩) پەیوەندی بەرێکخستنەکانی قوتابیانەوە کردووە. لەساڵی ١٩٧٤ بۆتە پێشمەرگە. پاش نسکۆ، پاش نسکۆ، لەساڵی ١٩٧٧ پەیوەندی بەبزوتنەوە کردووە. لەساڵی ١٩٧٩ بۆتە پێشمەرگە. هەمان ساڵ بۆتە کارگێڕی ناوچەی هەولێر. لەپاش کۆنگرەی حزب (مایسی ١٩٨١)، بۆتە کارگێڕی لقی هەولێر. لەکۆنگرەی دووەمی حزب، بۆتە ئەندامی سەرکردایەتی و لێپرسراوی لقی هەولێر. پاش یەکگرتنی سۆسیالیست و یەکێتی، ناوبراو بۆتە بەرپرسی گشتی رەگەزنامەی سلێمانی.

(٧٩) سەلام گۆمەشینی، ناسراو بەمامۆستا سەلام، لەساڵی ١٩٤٩، لەگوندی (گۆمەشین)ی سەر بەقەزای کۆیە لەدایکبووە. لەساڵی ١٩٧٤ پەیوەندی بەشۆڕش کردووە. لەساڵی (١٩٧٧) پەیوەندی بەریزەکانی (بزوتنەوە)وە کردووە و دواتر بۆتە پێشمەرگە. چەندین لێپرسراویەتی وەکو: (لێپرسراوی ناوچە، ئەندامی مەکتەبی ئیدارە و دارایی، ئەندامی مەکتەبی پەیوەندییەکانی دەرەوە، ئەندامی لق)، گرتۆتە ئەستۆ. ئێستا

لەهەندەران (سوید) نیشتەجێیە.

(٨٠) سـەمەد عەبـدوڵڵا، ناسـراو بـە (بـەڵێن)، لەسـاڵی (١٩٥٧) لەگونـدی (سـیاو)ی سـەر بەناحیـەی قوشـتەپە لـەدایك بـووە. دەرچـووی ئامـادەیی کشـتوکاڵە. لەسـاڵی ١٩٧٦ پەیوەندی بەریزەکانی (بزوتنەوە)وە کردووە. ساڵی ١٩٨٠ بۆتە پێشـمەرگە و کۆمـەڵێك ئەرکی ڕێکخستنی گرتۆتە ئەستۆ، وەك: (کارگێڕی ناوچە، لێپرسراوی ناوچە، کـارگێڕی لقی هەولێر). لەپایزی ١٩٨٥ لەگەڵ باڵی قادر عەزیز لـەحزب جیابۆتـەوە و دواتـر بۆتـە ئەندامی سەرکردایەتی حزبی زەحمەتکێشانی کوردسـتان. لـەخولی دووەمـی پەرلـەمانی کوردستان، بۆتە ئەندام پەرلەمان.

(٨١) سەلاحەدین محەمەد ئیسماعیل، ناسراو بەمامۆستا سەلاح، لەساڵی ١٩٥٧، لەگونـدی (ئیلنجاغ)ی گەورەی سەر بەقـەزای کۆیـە لـەدایکبووە. خوێنـدنی سـەرەتایی لەگونـدی (دۆڵەبەکرە)ی سەر بەناحیـەی قوشـتەپە تـەواو کـردووە. قۆنـاغی ناوەنـدی لەناحیـەی قوشتەپە تەواو کردووە. دەرچووی پەیمانگای تەکنیکی بەشـی (ژمێریاری)یـە. لەسـاڵی ١٩٧٧ پەیوەنـدی بـە (بزوتنــەوە)وە کـردووە. سـاڵی ١٩٨٠ بۆتـە پێشـمەرگە. ئـەم ئەرکانەی لەئەسـتۆ گرتـووە: (ئەنـدامی ناوچـە، بەرپرسـی ناوچـەی رواندز، بەرپرسـی ناوچـەی دەشـتی هـەولێر، کـارگێڕی لقـی هـەولێر). لەگـەڕی دووەمـی شـەڕی نـاوخۆی قەندیل، لە ١٩٨٣/٨/٢٣، لەگوندی (ئیندزە)ی بناری قەندیل شەهید بووە.

(٨٢) ئیسماعیل حەمەد عەلی دۆڵەبەکرەیی ناسراو بـە (جوتیـار)، لەسـالانی ١٩٨٣–١٩٨٥، لێپرسراوی ڕێکخراوی شەهید ساڵح یوسفی، بووە لەهەولێر.

(٨٣) ئینسکلۆپیدیای یەکێتی نیشتمانی کوردستان، چاپی یەکەم، ٢٠١٣، ل٤٣.

(٨٤) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٤٣.

(٨٥) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٣١٦، شـاخەوان عـەباس، سـەفەری کوردایـەتی، چـاپی دووەم، ل٩٥.

(٨٦) موحسین بـایز محەمـەد ئـەمین، لەسـاڵی ١٩٥٥، لەگونـدی (مـیرزا رۆسـتەم)ی بنـاری چیای کۆسرەت، لەدایکبووە. تا پـۆلی سـێی ناوەنـدی خوێندوویـەتی. لەسـاڵی ١٩٧٦، پەیوەندی بەرێکخستنەکانی (بزوتنەوە) کردووە. ماوەی شەش مـانگ، زینـدانی کـراوە، بـەلام دانــی بـەهیچ شــتێك نـەناوە و ئـازاد کـراوە. سـاڵی ١٩٧٧ بۆتــە پێشــمەرگە. لــەکۆنگرەی دووەمــی حــزب بۆتــە ئەنــدامی کۆمیتــەی ناوەنـدی. دوای یــەکگرتنی سۆسیالیست و یەکێتی، ناوبراو بۆتە کارگێڕی فەرمانـدەیی گشـتی هێـزی پێشـمەرگەی کوردسـتان. دواتـر بۆتــە بریکـاری وەزارەتــی پێشـمەرگە لەئیـدارەی سـلێمانی. لـە ٢٠٠٩/٦/١١، لـەماڵی خـۆی لەسەنگەسـەر، بـەهۆی دەرچـوونی فیشـەکی تـاپڕ، کۆچـی دوایی کردووە.

– بڕوانە: ئینسکلۆپیدیای یەکێتی، بەرگی دووەم، چاپی سێیەم، ٢٠١٦، ل١٠٨٦.

(٨٧) سەید عەبدوڵڵا رەمەزان کەردزی لەگوندی (کەردز)ی سەر بەناحیەی قوشتەپە لەدایک بووە. هەر لەم گوندە چۆتە قوتابخانە و تا قۆناغی ناوەندی خوێندوویەتی. لەساڵی (١٩٧٧)ەوە پەیوەندی بەبزوتنەوە کردووە و دواتر بۆتە پێشمەرگە. لەسەردەمی شاخ و دوای راپەڕین، چەندین پۆستی پێشمەرگایەتی و سەربازی وەرگرتووە.

(٨٨) ئەحمەد فەقێ رەش، یەکێک بووە لەپێشمەرگەکانی شۆڕشی ئەیلول. دوای نسکۆ گەڕاوەتەوە و پەیوەندی بەرێکخستنەکانی بزوتنەوە کردووە و بۆتە پێشمەرگە. لەیەکەم کۆنگرەی حزب، بەئەندامی کۆمیتەی ناوەندی هەڵبژێردراوە. فەرماندەیەکی عەسکەری چالاک و خاوەن ئەزموون بووە. لە ١٩٨٥/١١/٢٦، بەدەستی سیخوڕەکانی رژێم لەشاری شنۆ، شەهید کراوە.

(٨٩) ئەحمەد خان، لەساڵی ١٩٤٧ لەدایک بووە. بەشداری شۆڕشی ئەیلولی کردووە. لەسەرەتای دامەزراندنی بزوتنەوە، پەیوەندی بەرێکخستنەکانەوە کردووە و دواتر بۆتە پێشمەرگە. بەشداری چەندین شەڕی کردووە. لە ١٩٨٠/٥/١٢، بەدەستی جاسوس و خیانەتکارێک، شەهید کراوە.

(٩٠) تەحسین حەمە ساڵح، ناسراو بە (تەحسینە شەل)، یەکێک بووە لەپێشمەرگە و فەرماندە چالاکەکانی حزب، چەندین جار برینداربووە. لە ١٩٨٧/٤/١٠ لەچیای بنەباوی نزیک گوندی (ونکە)ی سەر بەناحیەی دێگەڵە، لەرووبەڕووبوونەوەیەکدا لەگەڵ هێزەکانی رژێم و جاشەکان، شەهید بووە.

(٩١) بۆ نموونە:

– لەئەڵمانیا: گلایس ١٣، (شوێنی وەستانی شەمەندەفەر)، نییە. هەروەها ئەگەر بەرێکەوت لەکلاسەکانی زانکۆ لەسێزدەی مانگ تاقیکردنەوە هەبێت ئەوا دوای دەخەن. لەهوتێلەکانیشدا، ژووری ژمارە سێزدە، نییە. لەناو میللەتانی تری وەک: (تورک، مەکەدۆنی، یۆنانی، باکوری ئەمەریکا، ئەفغانی، ئێرانی، رووس...تاد)یش، بەهەمان شێوە سەیری ژمارە سێزدە دەکرێت. پێچەوانەی ئەمانە: لەئیتاڵیادا، ژمارە سێزدە، ژمارەیەکی نۆرماڵە. لەبری (١٣)، ژمارە (١٧)، ژمارەیەکی خراپ و نەگبەت هێنە.

(٩٢) دێدەوان: دەکەوێتە رۆژهەڵاتی شارۆچکەی (قوشتەپە)ی سەر بەشاری هەولێر. (زنجیرە تەپۆلکە و زورگ و بەرزایی ئەوتۆیە کەنیمچە شاخێک پێکدەهێن. سەری دێدەوان، دارێکی زەبەلاحی زۆر کۆنی لێبوو، کەدارەبەن بووە. لەدوورەوە، لەهەموو شوێنێک دا، بینراوە. دارەکە، لایەکی کلۆر بووە، بۆ باران بارین، دەتوانرا خۆی تێدا حەشار بدەی. پایزی ١٩٧٨، شوانێکی دێی بانەمورد، بەناوی جەعفەر عەبدوڵڵا، لەنزیک دارەکە، ئاگر دەکاتەوە و دارەکە ئاگر دەگرێ و دەسوتێ). بڕوانە:

- شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی، چاپی دووەم، ل١٥٩.
دێدەوان، لەزۆر حەیران و بەیتی فۆلکلۆری و ئیدیۆم و پەندی پێشینانیشدا، ناوی هاتووە.
(٩٣) دڵزار حوسێن، لەشەڕی ناوخۆ، لەرێکەوتی ١٢/٥/١٩٨٣دا، بەدەستی هێزەکانی یەکێتی، لەگوندی سماقوڵی سەروچاوە، شەهید کراوە.
(٩٤) فازیل کەریم ئەحمەد (مامۆستا جەعفەر)، خەباتی چەکدار لەنێوان ئەفسانە و راستی دا، یەکگرتن (گۆڤار)، دانیمارك، ژمارە (٩)، هاوینی ١٩٨٩، ل٣٧-٣٨.
(٩٥) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٤٠-٤١.
(٩٦) یەکەم گروپی چەکداری کۆمەڵە لە ٢٦/٦/١٩٧٦دا، دەچنە شاخ. گروپی دووەم لە ١٩/٧/١٩٧٦، کەبریتی بوون لە: سالار عەزیز و جەمال عەلی باپیر و تاهیر شێخ سەدیق و محەمەد غەریب، دەچنە شاخ. بڕوانە: دیداری تەمەن، بەشی دووەم، ل٦٩.
(بزوتنەوە)ش لە ٨/٨/١٩٧٦دا، یەکەم مەفرەزەی چەکداری ناردۆتە شاخ. واتا: کۆمەڵە، تەنها چل و سێ (٤٣) ڕۆژ، پێش بزوتنەوە، مەفرەزەی ناردۆتە شاخ.
(٩٧) فازیل کەریم ئەحمەد، خەباتی چەکدار...، ل٤٢، هەروەها (مام جەلال) دەڵێت: (کۆمەڵە لەچاو بزوتنەوە هیچ دەوریان نەبوو... ناوبراو، بەردەوام دەبێت و دەڵێت: تا هاتنەوەی من و نەوشیروان باوەڕ ناکەم سەد ئەندامی کۆمەڵە هەبوو بێت لەناو شۆڕشدا، هیچ دەورێکی دیاریان نەبوو).
بۆ زانیاری زیاتر، بڕوانە: مام جەلال، دیداری تەمەن، بەشی دووەم، ل١١٠، ل ١١٢-١١٣.
(٩٨) حاجی مەمۆ، لەهەواری یادەوەرییەکانمدا، بیرەوەری، چاپ: کوردستان، ٢٠١٣، ل١٩٢.
(٩٩) حەمەی حەمە سەعید، دەنگی خاك، بیرەوەری، بەرگی یەکەم، چاپی یەکەم، ٢٠١٦، ل١٥٤.
(١٠٠) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل١٠٢.
(١٠١) شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی، ل٢١٧.
(١٠٢) مەبەستی نووسەر پاش ناوەڕاستی ساڵی (١٩٨١)، بەدواوەیە، چونکە پێش ئەم کاتە، سۆسیالیست ناوی (حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان- حسیك) بووە نەك (حسك)، وەك نووسەر ئاماژەی پێکردووە. کەواتە، کاتەکە لەناوەڕاستی ساڵی (١٩٨١)، بەدواوە بووە. (ئیسماعیل).
(١٠٣) حاجی مەمۆ، لەهەواری...، ل٢١٩.
(١٠٤) بۆ نموونە:
- کادیر و لێپرسراوەکانی حسك هەتا جارێك باسی ڕژێمی بەعسیان بۆ پێشمەرگە و خەڵك دەکرد، دە جار باسی مام جەلال و جەلالیەکانی٦٦ و ٦٤یان بۆ دەکردن.

- لەبەر ئەوەی هێزی حسك زۆر لەوان زیاتر بووە لەدەشتی هەولێر بۆیە لێپرسراوەکانی چاویان لێ سوور دەکردنەوە یاخود بیانوویان بەلێپرسراوەکانی ئەوان دەگرت.
- کاتێك کەهێزێکی زۆری حسك دەچنە گوندی قەشقە، کادیرێك و چوار پێشمەرگەی ینك لەوێ دەبن. یەکێك لەفەرماندەی کەرتەکانی حسك لەخۆیەوە شەڕ بە (رەنجدەر)ی کادیری ینك دەفرۆشێ و دەڵێ: ئەوە چەند جارە بۆم دەگێڕنەوە جەنابت لەگوندەکان باسی من دەکەی... هەر دەبێ ئێستا قەشقە بەجێ بێڵی. ئەویش ناچار رۆیشتووە.
- جارێکی تر قادر مستەفا نامەیەك بۆ شاخەوان دەنووسێ و دەڵێت: فشە فش نەکەی و هەر ئێستا دەشتی هەولێر بەجێ بێڵە... شاخەوانیش بەتەتەرەکە دەڵێ: بڕۆ پێی بڵێ، شاخەوان گوتی ئەوە من لێرەم با خۆی تاقی بکاتەوە، چی لەدەست دێت با بیکات...

بۆ درێژەی ئەم رووداوانە، بڕوانە:

- ئازاد کاکل، ئازارەکانی شەڕی ناوخۆ لەیاداشتی پێشمەرگەیەك ١٩٨٢-١٩٨٣، بەرگی یەکەم، چاپی یەکەم، چاپخانەی ماردین، هەولێر، ٢٠١١، ل٢٧-٢٩.

(١٠٥) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٢٤-٢٦.

(١٠٦) فازیل کەریم ئەحمەد، خەباتی چەکدار...، ل٤٣.

(١٠٧) لێکترازانەکەی قادر عەزیز و عەبدولخالق زەنگەنە لەپایزی ١٩٨٥ و پاشان راگەیاندنی (حزبی سۆسیالیستی کوردستان- ئیتجاهی دیموکراتی شۆرشگێڕ).

(١٠٨) رێباز، قەندیل بەغدای هەژاند، بەرگی یەکەم، ١٩٩٣، ل٦٥.

(١٠٩) د. عەلی تەتەر نێروەی، بزاڤی رزگاریخوازی نەتەوەی کورد، ل٩٢.

(١١٠) رێباز، قەندیل بەغدای هەژاند، بەرگی یەکەم، ل٦٣.

(١١١) کۆمەڵەش بەهەمان شێوەی دامەزرێنەر و ئەندامانی سەرکردایەتی بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان، بڕوایان بەوە هەبوو کەناکۆکی سەرەکی لەگەڵ ئیمپریالیزمە لەبەر ئەوەی ناکۆکی لەگەڵ حکومەتی بەعس دەشێ هێمن بکرێتەوە، سیاسەتی هاریکاری و ململانێی لەگەڵ بکرێت و دروشمی روخاندنی رژێمیان بەلاوە نابوو... هەروەها زۆر باوەڕیان بەوە هەبوو کەگفتوگۆ لەگەڵ رژێم بکەن و چارەسەرێك بۆ ئەو وەزعە بدۆزنەوە.

بۆ زانیاری زێتر، بڕوانە:

- مام جەلال، دیداری تەمەن، بەشی دووەم، ل١٩-٣٥.

(١١٢) نەوشێروان مستەفا، لەکەناری دانوبەوە، ل١٨٠-١٨٥. هەروەها محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم، ل١٣٣، شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی، ل١١٤.

(١١٣) محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم، ل٢٣٥.

(١١٤) شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی، ل١٥١.

(١١٥) پشکۆ نەجمەدین، ئەزموون و یاد، بەشی یەکەم ١٩٧٨–١٩٨٣، چاپی یەکەم، چاپخانەی کتابی ئەرزان، سوید، ٢٠٠٨، ل٧١.

(١١٦) نەجمەدین عەبدوڵڵا ئیسماعیل، هەولێر لەنێوان ساڵانی ١٩٧٠–١٩٧٩، چاپی یەکەم، هەولێر، ٢٠١٦، ل٢٨٩–٢٩٠.

(١١٧) سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەك، ل١٥٠.

(١١٨) شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی، ل١٤٥.

(١١٩) د. عەلی تەتەر نێروەی، ل٩٨.

(١٢٠) پشکۆ نەجمەدین، ئەزموون و یاد، ل٧٢.

(١٢١) ئینسکلۆپیدیای یەکێتی نیشتمانی کوردستان، بەرگی دووەم، چاپی سێیەم، ٢٠١٦، ل١١٤٥–١١٤٦.

(١٢٢) ڕێباز، قەندیل بەغدای هەژاند، بەرگی یەکەم، ل١٣١.

(١٢٣) پشکۆ نەجمەدین، ئەزموون و یاد، ل٧١.

(١٢٤) محەمەدی حاجی مەحمود، ڕۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم، ل٢٣٢.

(١٢٥) شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی، ل١٩١.

(١٢٦) مام جەلال، دیداری تەمەن، بەشی دووەم، ل١٣٥.

(١٢٧) شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی، ل١٩٦.

(١٢٨) پشکۆ نەجمەدین، ئەزموون و یاد، ل١٦٤.

(١٢٩) نەوشیروان مستەفا، پەنجەکان یەکتر دەشکێنن. ل٣٣.

(١٣٠) برایم جەلال، چەپکێك لەمێژووی کۆمەڵە، ل٢٥٢.

(١٣١) پشکۆ نەجمەدین، ئەزموون و یاد، ل١٤٨–١٥٠.

(١٣٢) محەمەدی حاجی مەحمود، ڕۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم، ل١٦٤.

(١٣٣) برایم جەلال، چەپکێك لەمێژووی کۆمەڵە، ل١٦٥.

(١٣٤) شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی، ل١١٣.

(١٣٥) پشکۆ نەجمەدین، ئەزموون و یاد، ل٦٣.

(١٣٦) برایم جەلال، چەپکێك لەمێژووی کۆمەڵە، ل١٥٩.

(١٣٧) پشکۆ نەجمەدین، وەڵامێك بۆ نەوشیروان مستەفا دیوی ناوەوەی ڕووداوەکان، کتێبی گوڵان، ژمارە (١٤)، هەولێر، ١٩٩٧، ل٤٧–٤٨.

(١٣٨) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٣١. لەکاتێکدا کەنەوشیروان پێی لەسەر ئەم بۆچوونە دادەگرت، کەچی خۆی باوەڕی بەمارکسیزم نەبوو. عارف کەریم، کەنیو سەدە زیاترە مام جەلال و نەوشیروان مستەفا دەناسێت و هاوڕێبازیان بووە، دەنووسێت: (بێگومان

نەوشێروان مستەفاش کەدوژمنی سەرسەختی کۆمەڵە و بیروباوەڕی چەپ بووە...).
بڕوانە:
- عارف کەریم، کۆمەڵە و یەکێتی کورتە باسێکی مێژوویی، چاپخانەی رەنج، سلێمانی، ٢٠١١، ل٩٣.

(١٣٩) پشکۆ نەجمەدین، ئەزموون و یاد، ل٧٣-٧٤.

(١٤٠) سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەك، ل٢٣٨.

(١٤١) محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم، ل١٢٠. مەبەست لەشەماعیە ئەوەبوو: کاتێك کەشۆڕشی ئەیلول نسکۆ دەهێنێت، د. خالید دەگەڕێتەوە و رژێم بۆ بەغدای دوور دەخاتەوە. لەوێ، وەك بەڕێوەبەر لەنەخۆشخانەی شەماعیە کار دەکات.

(١٤٢) نەوشێروان مستەفا، لەکەناری دانووبەوە، ل٢٥٤.

(١٤٣) کەریمی حیسامی، لەبیرەوەریەکانم، بەرگی پێنجەم، ستۆکهۆڵم، ١٩٩١، ل٢٢٩.

(١٤٤) ئینسکلۆپیدیای یەکێتی نیشتمانی کوردستان، چاپی یەکەم، ٢٠١٣، ل٤٣.

(١٤٥) محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم، ل١٢١-١٢٢.

(١٤٦) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل١٢١-١٢٢.

(١٤٧) پشکۆ نەجمەدین، ئەزموون و یاد، ل١٤٨-١٥٠.

(١٤٨) فوئاد سەدیق، گەردەلوولی سیاسەت، بەشی دووەم، چاپی یەکەم، دهۆك، ٢٠٠٩، ل٩٥.

(١٤٩) سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەك، ل١٦٠.

(١٥٠) محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم، ل٢٤٧-٢٤٨.

(١٥١) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل١٦٦.

(١٥٢) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل١١٨.

(١٥٣) برایم جەلال، چەپکێك لەمێژووی کۆمەڵە، ل٢٠٩. شایانی گوتنە، کەبرایم جەلال، خۆی لێپرسراوی دەورەکەی کادیران بووە.

(١٥٤) شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی، ل١٩١.

(١٥٥) پشکۆ نەجمەدین، وەڵامێك بۆ نەوشێروان مستەفا...، ل١١.

(١٥٦) عەلی حەوێز، لەساڵی ١٩٣٦، لەشاری کۆیە لەدایکبووە. خانەی مامۆستایانی لەشاری هەولێر تەواو کردووە. لەتەمەنی سێزدە ساڵیەوە، پەیوەندی بەرێکخستنەکانی پارتییەوە کردووە. لەساڵی ١٩٦١ بۆتە مامۆستا. لەساڵی ١٩٦٢دا، پەیوەندی بەشۆڕشی ئەیلول، کردووە. لەلێکترازانەکەی ١٩٦٤دا بەگەڵ باڵی مەکتەبی سیاسییەوە کەوتووە. لەساڵی ١٩٧٤، پەیوەندی بەشاخ کردۆتەوە و بۆتە ئەندام ناوچە، ئەندام لق.

پاش نسکۆ گەڕاوەتەوە شار و هەر زوو پەیوەندی بەڕێکخستنەکانی بزوتنەوەوە کردووە. لەساڵی ١٩٧٩، پاش دەرچوونی بزوتنەوە لەیەکێتی، لەسەر داوای مام جەلال چۆتە شاخ و (بزوتنەوە) دروست دەکەنەوە. ناوبراو، بۆتە ئەندامی مەکتەب سیاسی یەکێتی. دوا پۆستی، ئەندامی ئەنجومەنی ناوەندی یەکێتی، خولی یەکەم، بووە. بڕوانە:

– ئینسکلۆپیدیای یەکێتی...، بەرگی دووەم، چاپی سێیەم، ٢٠١٦، ل٧٨٠-٧٨١.

(١٥٧) فاتح رەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی خەباتی گەلی کوردمان، هێندێ بەڵگەنامە و رووداوی گرنگی ساڵی ١٩٧٩، بەرگی یەکەم، چاپی دووەم، ستۆکهۆڵم، ١٩٩٨، ل٣٠٩-٣١١.

(١٥٨) محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم، ل٣٠٧.

(١٥٩) شێخ عەبدولکەریمی کاکە حەمەی شەدەڵە، عەسکەری فێرار بوو، رای کردبووە شەدەڵەی دێکەی خۆیان، ئەوسا دەبوایە هەرچی فێراری کردایە، پسوولەیەکی رێگەپێدراوی پێ بوایە، کەلەلایەن سەرکردایەتی یان لێپرسراوێکی ناوچەکەوە مۆر بکرایە، شەهید جەمال عەلی باپیر شێخ عەبدولکەریم دەنێرێ بۆ سەرکردایەتی، تا ئەو پسوولەی مۆڵەت وەرگرێ، ئەوسا رێ دەدات لەوێ دانیشێ. شێخ عەبدولکەریم دەگاتە سەرکردایەتی بەشکم ئەو پسوولەی دەسکەوێت، پاش یەك دوو رۆژ چاوەڕوانی، بزوتنەوەی نوێ خێرا پێوەندی پێوە دەکەن و دەیبەنە لای مام جەلال و دەبێتە ئەندامی سەرکردایەتی بزوتنەوە و یەکێتیش. کاك دلێری سەید مەجید دەچێتە بارەگایان و بەمەلا بەختیار و سالار عەزیز ئەڵێ: (ئەمڕۆ مام جەلال بازی هەڵدا بۆ ئەندام سەرکردایەتیەك، بازەکە بەسەر سەری شێخ عەبدولکەریمەوە نیشتەوە). بەم جۆرە سەرکردایەتی بزوتنەوەی داتاشراو بەبێ کۆنفرانس و کۆبوونەوەی فراوانیش بەپەلە پروزە دامەزرا. بۆ زانیاری زیاتر، بڕوانە:

– برایم جەلال، چەپکێك لەمێژووی کۆمەڵە، ل٢٥٢.

(١٦٠) پشکۆ نەجمەدین، وەڵامێك بۆ نەوشێروان مستەفا...، ل١١.

(١٦١) فەرەیدون عەبدولقادر لەساڵی ١٩٤٧ لەسلێمانی لەدایك بووە. یەکێك بوو لەدامەزرێنەرانی کۆمەڵە. پاش ئەوەی خاڵە شیهاب و هاوڕێکانی دەگیرێن، ئەویش زیندانی دەکرێت، تا لەساڵی ١٩٧٩دا ئازاد دەکرێت و پەیوەندی بەشاخەوە دەکات. ناوبراو لەشاخ و شاردا، چەندین پۆستی حزبی و حکومی پێ سپێردراوە. دوای روخانی رژێمی سەدام، وازی لەیەکێتی هێناوە و کاری بازرگانی دەکات.

(١٦٢) تەلەفزیۆنی رووداو، بەرنامەی پەنجەمۆر، بەشی سێیەم، ئامادە و پێشکەش کردنی: کاوە ئەمین، رۆژی ٢٠١٦/١/٢٢.

(١٦٣) ئیسماعیل تەنیا، رابەری رۆژنامەگەریی کوردی ١٩٧٥–١٩٩٣، چاپی یەکەم، هەولێر، ٢٠١٣، ل٧٨–٧٩، ١١٩–١٢٠.

(١٦٤) پەیوەندی تەلەفۆنی لەگەڵ ئاسۆ حەسەن، رۆژی ٢٠١٦/١١/٧.

(١٦٥) شاخەوان شۆڕش، قادر شۆڕش چل ساڵ خەبات و تێکۆشان، چاپی یەکەم، چاپخانەی خۆیبوون، دانیمارك، هاوینی ٢٠٠١، ل٨٩–٩٠.

(١٦٦) کەریم دەشتی، دەنووسێت: (من هەر لەساڵانی ١٩٧٦–١٩٧٧دا، بووم بەئەندامی یەکێتی نووسەرانی کورد، بەڵام منیان لەسەر لقی بەغدا حیساب کرد، ئەودەم د. عزالدین مستەفا رەسوڵ سەرۆکی نووسەران بوو، بۆ ماوەیەکی دوور و درێژ من و مارف عومەر گوڵ گۆڤاری نووسەری کوردمان هەڵەچنی دەکرد. ئەودەم عەزیز گەردیش لەبەغدا بوو خۆی و کاردۆ گەلاڵی لەیەك ژووردا بوون. کاردۆ گەلاڵی کوڕێکی گەنجی کورد پەروەر بوو، ژێر قەرەوێڵەکەی هەمیشە پڕی بوو لەبڵاوکراوە حزبیەکانی کوردستان. ئەودەم تازە سەرەتای سەرهەڵدانی حزبی سۆسیالیست کەپێشتر بزوتنەوە بوو، کەئەویش یەك لەدامەزرێنەرانی بوو، لەهەمان کاتدا شاعیرێکی چاکیش بوو). بڕوانە:

– کەریم دەشتی، بەرەو منداڵی بەجلی پایزەوە، بناغە و ئەزموونی شیعر، دەزگای ئاراس، چاپی یەکەم، هەولێر، ٢٠٠٧، ل٣٣.

(١٦٧) فەهد گردەوانیش دەڵێت: (... لەلایەکی تر بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان کەخۆیان بەسۆسیالیست دادەنا، شەهید کاردۆ گەلاڵی بوو. کاردۆ سەردەمی دەسەڵاتی پارتی، واتە دوای بەیانی یازدەی ئازار، سەرۆکی یەکێتی قوتابیانی کوردستان– هەولێر بوو، لەهەمان کاتیشدا بارزانی پەرستێکی زۆر توند بوو... شیعری دەنووسی و زوو کتابی زێدەبایی چاپ کرد. پەیوەندیم لەگەڵی بەهێز بوو، جار جارەش بڵاوکراوە نهێنییەکانم لەلای گلکەند یان لەسکەی حەدید– ئیستگەی شەمەندەفەری هەولێر– دەخوێندەوە. لەو شوێنە، واتە مەحەتەی قیتاری، چاپخانەیەکی تێدا بوو، لەگەڵ هەردوو بەڕێزان کاردۆ گەلاڵی نووسەر و محەمەد وەسمان کەئەوکاتە ئەفسەری سوپا بوو، لەوێ یەکترمان دەبینی، بۆ ئەوەی لەبەرچاوی خەڵك دیار نەبین... لەو کاتەدا، هاوڕێ فاتح رەسوڵ لێپرسراوی کۆمیتەی ناوخۆی هەولێر بوو، کتابەکەی کاردۆم بۆ برد بۆ ئەوەی لەرێکخراوەکانی حزب دابەشی بکەن و بیفرۆشن. هەروەاش کرا و لەلاپەڕەی دواوەی رۆژنامەی بیری نوێ، کتابەکەی کاردۆش دەربارەی نووسرا... ئەو دوو زاتە، کاردۆ گەلاڵی و حاجی مەمۆ بڵاوکراوە بڤەکانیان دەدامێ و سەرنجی خۆم، یان بیروباوەڕی خۆم پێرادەگەیاندن). بڕوانە:

– فەهد گردەوانی، ئەبوبەکر خۆشناو... فەردەیەك لەخەم و ئازار و هەژاری، ماڵپەڕی

کوردستان نێت، ڕۆژی ٢٠١١/٨/١٨.

(١٦٨) برایم جەلال، چەپکێك لەمێژووی کۆمەڵە، ل٢٤٥.

(١٦٩) ئیستگەی یەکێتی لەگەڵ یەکەم پەخشی، ڕەخنە لەبزوتنەوە دەگرێت. (کاتژمێر شەشی ئێوارەی ١٩٧٩/٣/٢٠- دەبێت، ٢١ یان ٣/٢٢ بووبێت، ئیسماعیل- بەناوی ئێرە دەنگی یەکێتی نیشتمانی کوردستانە و بەپەخشکردنی چەند سروودێك رادیۆ کرایەوە بڕیار وابوو یەکەم جار بەوتارێکی هەڤاڵ مام جەلال بکەوێتە کار، بۆ ئەو مەبەستەش پشکۆ ناکام ڕەوانەی ناوزەنگ کرا بۆ ئەوەی کاسێتە تۆمارکراوەکەی هەڤاڵ مام جەلال بهێنێت، بەگەیشتنی پشکۆ کاسێتەکە پەخش کرا، کەتیایدا هەڤاڵ مام جەلال وێرای پیرۆزبایی لەخەڵکی کوردستان بەبۆنەی جەژنی نەورۆزەوە، ئاماژەی بەجیابوونەوەی حسك- ئەوکات حسك نەبووە، بزوتنەوە بووە، ئیسماعیل-، کرد و ڕەخنەی لێ گرتن. هەروەها بەلاغێکی عەسکەری لەمەڕ سەرکەوتنی هێزی پێشمەرگەی کوردستان لەشەڕی دزڵی خوێندرایەوە... لەکۆبوونەوەیەکی هەڤاڵ مام جەلال لەگەڵ کادرانی ڕاگەیاندن دا و لەسەر داوای ئۆپۆزسیۆنی عێراقی (بەعسی یەسار)، لە ١٩٧٩/٦/٢٠ بڕیاری گۆڕینی ناوی ڕادیۆ درا، (لەدەنگی یەکێتی نیشتمانی کوردستان)ەوە بۆ (دەنگی شۆڕشی عێراقی) پاش هەفتەیەکیش کرا بە (دەنگی شۆڕشی عێراق)). بڕوانە:

- ئازاد خانەقینی، مادێنا مێژوو و بیبلۆگرافیای ڕاگەیاندنی (ی.ن.ك) ١٩٧٥-١٩٩١، چاپی یەکەم، ٢٠٠٠، ل١٦٠-١٦١.

(١٧٠) بۆ ساغکردنەوەی بوونی ئەم جۆرە پەیوەندییەی کاردۆ و عەلی هەژار بەرژێمەوە، نەوزاد عەلی ئەحمەد، لەعومەر شێخ موس، دەپرسێ: کاتی خۆی لەشارەکاندا، خەڵك بەجۆرێك باسی بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان- ی دەکرد، کەگوایا بزوتنەوە بەئاگاداری حزبی بەعس دامەزراوە، ئایا ئێوە وەك دەستەی دامەزرێنەری یەکێتی نیشتمانی کوردستان لەو ڕووەوە هیچ بەڵگەنامەیەکتان هەیە؟

- عومەر شێخ موس: ئەمە بوختانێکی گەورەیە، من بەبوختانێکی زۆر گەورەی دەزانم، بەڵام یەك شت هەیە پێویستە ئاماژەی پێ بدەم، لەبەر ئەوەی بۆچوونی جیاوازیان هەبوو، بۆ نموونە چەند ئەندامێکی سەرکردایەتیان نەیاندەویست لەگەڵ یەکێتی نیشتمانی کار بکەن، بەعەقڵیەتی من ئەوانە هەر پەیوەست بوون بەعەقڵیەتە کۆنەکەی کوردایەتی، وەك سەردەمی مەلایی و جەلالی، ئەوانە ڕقیان لەمام جەلال بوو، بەتایبەتیش کاردۆ گەلالی و عەلی هەژار، ڕەنگە ئەو پڕوپاگەندەیە لەوە سەرچاوەی گرتبێت، هەروەها سکرتێری بزوتنەوە کەسەیدا ساڵح یوسفی بوو لەبەغدا و کەرکوك- هەرگیز لەکەرکوك نەژیاوە، ئیسماعیل- دەژیا. دووریش نییە هەندێکیان پەیوەندییان

بەحکومەتـەوە هـەبوو بێـت... هـەروەها دەربـارەی ئیـدارەکردنی حـزب لەلایـەن سـاڵح یوسفییەوە، شێخ مـوس دەڵێـت: دیـارە وا رێك کـەوتبوون کەسـەرکردایەتیەکەی شـاخ ئیدارەی حزبەکە بکات، بەرای من ئەو وەك سیمبولێك بوو بۆ بزوتنەوەی سۆسیالیسـتی کوردستان، بۆیە دەڵێم حزبی بەعس دەسـتی نـەبووە لەدامەزرانـدنی بزوتنـەوە چـونکە هەر حزبی بەعس بوو کەسەیدا ساڵح یوسفی شەهید کرد. بڕوانە: نەوزاد عەلی ئەحمـەد، پشـکۆیەك لەخۆڵەمێشـدا، بەشـێکی گـرنگ لەژیاننامـەی هۆمـەر شـێخ مـووس، چـاپی یەکەم، سوید، ٢٠١٠، ل١٥٥.

(١٧١) بەهرۆز گەلالی، رەسوڵ مامەند ٥٠ سـاڵ تەمـەن و ٣٣ سـاڵ خـەبات، چـاپی دووەم، چاپخانەی سەفوەت، سلێمانی، ١٩٩٨، ل١٥٨.

(١٧٢) کەریمی حیسامی، لەبیرەوەرییەکانم، بەرگی پێنجەم، ل١٩٩.

(١٧٣) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٢٣٧–٢٣٨.

(١٧٤) فاتیح رەسوڵ، بەرگی یەکەم، ل ٢١٥–٢١٦.

(١٧٥) سەلام عەبدولکەریم، ژیانی سیاسی...، ل٨٨.

(١٧٦) فاتح رەسوڵ، بەرگی یەکەم، ل٢٢٠–٢٢١.

(١٧٧) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٢٢٨–٢٢٩.

(١٧٨) مـام جـەلال گوتوویـەتی: (دکتـۆر مـەحمود عوسمـان بـەهۆی جـەلال حوسـێن، دەنگوباسی بزوتنەوەی خۆیانی بۆ ناردووم، دەڵێ بۆ جـاری دووەم رۆژی ١٩٧٩/١٠/١٥ چووم بۆ نزیکی قەڵادزێ، چاوم بەدوو نوێنەری رژێمی عێراق کەوت، بڕیاریـان داوە بـەم زوانە موافەقەت لەسەر داواکانمان بکەن). بڕوانە:

– فاتح رەسوڵ، بەرگی یەکەم، ل٢٤٣.

(١٧٩) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٢٧٤–٢٨٠.

(١٨٠) فاتح رەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی خەباتی گەلی کوردمان رووداو و بەڵگەنامـە، بەرگی دووەم، ١٩٨٠ و ١٩٨١، سوید، ١٩٩٢، ل٢٠.

(١٨١) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٢١.

(١٨٢) شەوکەتی حاجی موشیر (١٩٤٧–٢٠٠٣/٢/٧)، زوو بەگەڵ بزوتنەوەی کەوتبوو، وازی لەیـەکێتی هێنـابوو. لەکۆنفرانسـەکە بـووە ئەنـدامی کۆمیتـەی ناوەنـدی حسـیك. پـاش تێپەڕبوونی کەمتر لەمانگێك لەتەواو بوونی کۆنفرانس، ریزەکانی (حسك)ی بەجێهێشـت و رۆژی ١٩٧٩/٩/٢، دووبارە گەڕایەوە ناو یەکێتی.

(١٨٣) سەلام عەبدولکەریم لەکتێبەکەی (ژیانی سیاسی لەباشوری کوردسـتان)دا، ئامـاژەی بەوە کردووە کە (عادل موراد)یش لەم کۆنفرانسەدا، بۆتـە ئەنـدامی کۆمیتـەی ناوەنـدی حسیك. بڕوانە: سەلام عەبدولکـەریم، ل٨٣. نـاوبراو، لەچـەند سەرچـاوەیەکی تـر، ئـەم

زانیارییانەی وەرگرتـووە، بـەڵام لەراسـتیدا، وانـەبووە. ئـەم کاتـە، عـادل هـەر یـەکێتی بووە. هەرچـەندە لەپـەراوێزی (کۆبوونەوەکـەی سـەرکردایەتی یـەکێتی لـە ١٩٧٩/٢/١٥ لەگـەڵ نەوشـێروان مسـتەفا دەکەوێتـە دەمـەقاڵێ و تـوڕە دەبێـت و دەچـێتە تـاران). بڕوانە: برایم جەلال، چەپکێك لەمێـژووی کۆمەڵـە، ل٢٤٣. لـەتاران، مـام جـەلال، عـادل دەبینێت و ساردی دەکاتەوە و هەر لەریزی یەکێتیدا دەمێنێتـەوە. هـەروەها (لـەرۆژانی ١٣ و ١٤ و ١٩٨٠/٣/١٥دا، بەشداری کۆبوونەوە فراوانەکـەی یـەکێتی کـردووە، ئـەوکات هەر یەکێتی بووە). بڕوانە:

- شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی، ل٢٢٨.

عادل موراد لەسـەروبەندی بەسـتنی یەکـەم کـۆنگرەی حسـك، لەمایسـی ١٩٨١، پەیوەنـدی بەریزەکانی حزب دەکات. بڕوانە:

- ئینسـکلۆپیدیای یـەکێتی، چـاپی یەکـەم، ٢٠١٣، ل١٨١. هـەروەها محەمـەدی حـاجی مەحمود، رۆژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم، ل٤٣٠.

(١٨٤) بۆ زانیاری زیاتر، دەربارەی نامەکە، بڕوانە:

- عبدالسلام علی، صفحات من نضال الشهید صالح الیوسفی، ص٧٣-٨٥.

(١٨٥) سەلام عەبدولکەریم، ژیانی سیاسی لەباشووری کوردستان، ل١٣٧.

(١٨٦) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل١٣٧.

(١٨٧) فاتح رەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی دووەم، ل٨٥-٨٨.

(١٨٨) عزیز سباهی، عقود من تأریخ الحزب الشیوعی العراقی، الجزء الثالث، بغداد، ٢٠٠٦، ص١٩٢.

(١٨٩) جگە لەئاگادار نەبوونی مەکتەبی سیاسی، (ئەو بەرەیە لەسەر ئـەرزی واقیـع نـەبوو، هێزە عەرەبییەکان هـیچ پێگـە و بارەگایـەکی ئەساسـیان لەکوردسـتان نـەبوو. دووەم، حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان ئەوکاتەش نوێنـەری لەسـەرکردایەتی بـەرە بۆ دانـەنرابوو. بۆیـە هـەڤاڵانی نـاوەوە دژی وەسـتانەوە... هـەروەها جوقـد پارەیـەکی زۆریان لەلیبیا و هەندێ وڵاتی عـەرەبی وەرگـرت، کەچـی حزبـی سۆسیالیسـت لەمـەش هیچی بەرنەکەوت). بڕوانە:

- بەهرۆز گەلاڵی، رەسوڵ مامەند ٥٠ ساڵ تەمەن و...، ل ٣٣، ١١٣-١١٤.

(١٩٠) فاتح رەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی دووەم، ل٢٢٣.

(١٩١) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٢٣٦.

(١٩٢) هەمان سەرچاوە، ل٢٨٢-٢٨٣.

(١٩٣) عزیز سباهی، عقود من تأریخ...، ص١٩٢.

(١٩٤) سەلام عەبدولکەریم، ژیانی سیاسی لەباشوری کوردستان...، ل١٠٤.

(١٩٥) سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەك، ل١٨٦-١٨٧.
(١٩٦) فاتح رەسول، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی یەکەم، ل٦٠-٦١.
(١٩٧) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٦٢-٦٥.
(١٩٨) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٧٧.
(١٩٩) سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەك، ل١٦٣، شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی، ل٢٠٢.
(٢٠٠) شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی، ل٢٠٣.
(٢٠١) محەمەدی حاجی مەحمود، ڕۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم، ل٩١.
(٢٠٢) پشکۆ نەجمەدین، ئەزموون و یاد، ل١٦١.
(٢٠٣) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل١٦٣.
(٢٠٤) محەمەدی حاجی مەحمود، ڕۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم، ل٣٧٨-٣٨٧.
(٢٠٥) فاتح رەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی دووەم، ل١٧٢.
(٢٠٦) نامەی ژمارە (٨١٨)ی (حسیك)، دەرچوو لە ١٩٨٠/١٢/١١، بۆ لیژنەی هەرێمی حزبی شیوعی عێراق. لە: فاتح رەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی دووەم، ل٢٦٠-٢٦١، گواستراوەتەوە.
(٢٠٧) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٢٦٢.
(٢٠٨) محەمەدی حاجی مەحمود، ڕۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم، ل٣٨٣.
(٢٠٩) فاتح رەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی دووەم، ل١٧٣.
(٢١٠) لە: محەمەدی حاجی مەحمود، ڕۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم، ل٥٣٧، گواستراوەتەوە. کۆپی دەقی بڕیارەکە لەوێدا، بڵاوکراوەتەوە.
(٢١١) لەنامەیەکی تایبەتی (عومەر شێخ مووس) کەلەڕۆژی ١٦-١٩٨١/٥/١٧دا، بۆ دکتۆر (فوئاد مەعسوم)ی ناردووە، وەرگیراوە. بڕوانە:
- د. عەلی تەتەر نێروەی، بزاڤی رزگاریخوازی نەتەوەی کورد...، ل١٩٠.
(٢١٢) کەسە دیارەکانی ئەم گروپە بریتی بوون لە: کاروان ئاکرەیی، شەماڵ حەوێزی (بەهزاد)، سەردار ئامێدی (شەریف)، ڕێبوار (رەجەب)، ئیبراهیم ئەحمەد (شوان).
(٢١٣) قادر عەزیز، یاداشتەکانم، ئەڵقەی (٣٥)، لاپەڕەی (فەیسبوك)ی ناوبراو.
(٢١٤) شاخەوان شۆڕش، قادر شۆڕش چل ساڵ خەبات و...، ل١٠٥.
(٢١٥) ئەمە ڕاست نییە، گەر (ع. زەنگەنە)، (٥١) دەنگی هێنابێت، دەبووە ئەندامی یەدەگ، کەچی ناوبراو بۆتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی. لەزۆربەی سەرچاوەکان، ئەم ژمارەیە بەهەڵە گواستراوەتەوە. (ئیسماعیل)
(٢١٦) ئەم ژمارەیەش دەبێت کەمتر بێت، گەر ڕاست بوایە، دەبوو لەپێش شێرکۆ شێخ

عەلی بێت و دەبووە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی نەک یەدەگ.

(٢١٧) محەمەدی حاجی مەحمود، ڕۆژژمێری پێشمەرگەیەک، بەرگی یەکەم، ل ٤٣٥–٤٣٦.

(٢١٨) محەمەدی حاجی مەحمود، ڕۆژژمێری پێشمەرگەیەک، بەرگی یەکەم، ل٤٦٨–٤٦٩.

(٢١٩) سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەک، ل١٨٩، محەمەدی حاجی مەحمود، ڕۆژژمێری پێشمەرگەیەک، بەرگی یەکەم، ل٤٦٨–٤٦٩، قادر عەزیز، یاداشتەکانم، ئەڵقەی (٣٥)، لاپەڕەی (فەیسبوک)ی ناوبراو.

(٢٢٠) هەمان هەرسێ سەرچاوەی پێشوو.

(٢٢١) شاخەوان شۆڕش، قادر شۆڕش و چل ساڵ خەبات و...، ل١١١.

(٢٢٢) هەمان سەرچاوە، ل١٠٦.

(٢٢٣) هەمان سەرچاوە، ل١١١.

(٢٢٤) هەمان سەرچاوە، ل١٠٦.

(٢٢٥) فاتح ڕەسوڵ، چەند لاپەڕەیەک لەمێژووی...، بەرگی دووەم، ل٣١٠.

(٢٢٦) محەمەدی حاجی مەحمود، ڕۆژژمێری پێشمەرگەیەک، بەرگی یەکەم، ل٣٩٤.

(٢٢٧) پشکۆ نەجمەدین، ئەزموون و یاد، ل١٩٩.

(٢٢٨) فاتح ڕەسوڵ، چەند لاپەڕەیەک لەمێژووی....، بەرگی دووەم، ل٣١٨.

(٢٢٩) پشکۆ نەجمەدین، ئەزموون و یاد، ل١٩٩.

(٢٣٠) هەمان سەرچاوە، ل١٩٩.

(٢٣١) هەمان سەرچاوە، ل١٩٩.

(٢٣٢) محەمەدی حاجی مەحمود، ڕۆژژمێری پێشمەرگەیەک، بەرگی یەکەم، ل٤٠٣.

(٢٣٣) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٤٠٠.

(٢٣٤) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٤٠٢.

(٢٣٥) فاتح ڕەسوڵ، چەند لاپەڕەیەک لەمێژووی...، بەرگی دووەم، ل٣٢٤.

(٢٣٦) ئازاد کاکل، ئازارەکانی شەڕی ناوخۆ...، ل٥٩، هەروەها ئەو کەس و گروپانەی کەدواتر بوونە ئالای شۆڕش (ئاش)، وەک مام جەلال دەڵێت: (لەگرتنەکەی نەوشیروان لەلایەن سۆسیالیستەوە ویستیان سوود وەرگرن و کەوتنە ئیستفزاز کردنی جەماعەتی سۆسیالیست، وایان دەویست بەشکو نەوشیروان بکوژرێت. تەنانەت یەکێکیان گوتبووی تازە نەوشێروان ڕۆیشت و دەکوژرێت). بڕوانە:

– مام جەلال، دیداری تەمەن، بەشی دووەم، ل١١٦.

(٢٣٧) ئازاد کاکل، ئازارەکانی شەڕی ناوخۆ...، ل٦٢.

(٢٣٨) پشکۆ نەجمەدین، ئەزموون و یاد، ل٢٠٠.

(٢٣٩) هەرچەندە حسیک و شیوعی لەهەردوو بەرە (جوقد) و (جود)، هاوپەیمان بوون،

لەگەڵ ئەوەشدا، لەکاتی گرتنی نەوشیروان دا پاڵەپەستۆیەکی زۆریان خستۆتە سەر حسیك تا رادەی پەیوەندی پچڕاندن ئەگەر بێت و نەوشیروان بێ قەید و شەرت، ئازاد نەکەن... حسیك رازی دەبێت و نەوشیروان تەسلیمی شیوعی دەکات، ئەویش هەڵێك دەدۆزێتەوە و بەیارمەتی و چاوساغی کاوەی شێخ حەفید، رادەکات... سەرەنجام وەك شیوعیەکان دەڵێن: سۆسیالیست، زۆر گلەیی و سەرکۆنەی کردوون...

بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە:

– مذكرات بهاء الدين نوري، الطبعة الأولى، آب ٢٠٠١، ص٥٢٧.

(٢٤٠) فاتح رەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی دووەم، ل٣٢٤.

(٢٤١) نەوشیروان مستەفا، پەنجەکان یەکتر ئەشکێنن، ل١٩٢–١٩٤.

(٢٤٢) قادر رەشید (ئەبو شوان)، پشتئاشان لەنێوان ئازار و بێدەنگیدا، بێ شوێن و ساڵی چاپکردن، ل١٧٦–١٧٨.

(٢٤٣) محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم، ل٤١٥.

(٢٤٤) فاتح رەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی دووەم، ل٣٤٣–٣٤٤.

(٢٤٥) سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەك، ل١٩٦–٢٠٠.

(٢٤٦) هەمان سەرچاوەی پێشوو.

(٢٤٧) بهاء الدين نوري، مذكرات بهاء الدين نوري، ص٥٤٣.

(٢٤٨) فاتح رەسول، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی دووەم، ل٣٤٣–٣٤٤.

(٢٤٩) نەوشیروان مستەفا، پەنجەکان یەکتر ئەشکێنن، ل٢١٠.

(٢٥٠) فاتح رەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی دووەم، ل٣٤٣–٣٤٤.

(٢٥١) پشکۆ نەجمەدین، وەڵامێك بۆ نەوشیروان مستەفا، ل٣٤–٣٥.

(٢٥٢) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٣٥.

(٢٥٣) بۆ زانیاری زیاتر، دەربارەی رووداوەکانی دوای ئەم کارەساتە، بڕوانە:

– رێباز، قەندیل بەغدای هەژاند، بەشی دووەم، ١٩٨٠–١٩٨٨، چاپخانەی وەزارەتی رۆشنبیری، هەولێر، ١٩٩٣، ل٤٢–٤٦.

(٢٥٤) پشکۆ نەجمەدین، ئەزموون و یاد، ل١٨٧–١٨٨.

(٢٥٥) دەقی نامەکە، لە: محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم، ل٥٦٨، بڵاوکراوەتەوە.

(٢٥٦) ئازاد کاکل، ئازارەکانی شەڕی ناوخۆ...، ل٦١–٦٢، پشکۆ نەجمەدین، وەڵامێك بۆ نەوشیروان مستەفا...، ل٥٥، محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم، ل٤٨٥.

(٢٥٧) دەقی نامەکە لە: محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی

یەکەم، ل٥٦٣دا، بڵاوکراوەتەوە.

(٢٥٨) شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی، ل١٩٠.

(٢٥٩) ڕێباز، قەندیل بەغدای هەژاند، بەشی دووەم، ل٤٧-٤٨.

(٢٦٠) پشکۆ نەجمەدین، وەڵامێك بۆ نەوشیروان، ل٥٦.

(٢٦١) نەوشیروان مستەفا، پەنجەکان یەکتر ئەشکێنن، ل٢٢٤.

(٢٦٢) ڕێباز، قەندیل بەغدای هەژاند، بەشی دووەم، ل٤٧.

(٢٦٣) بۆ زانیاری زیاتر، بڕوانە: سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەك، ل٢٠٧-٢١٧.

(٢٦٤) ئەحمەد بانیخێڵانی، بیرەوەرییەکانم، سوید، ١٩٩٧، ل٤٢٣-٤٢٤.

(٢٦٥) نەوشیروان مستەفا، پەنجەکان یەکتر ئەشکێنن، ل٢٢٢-٢٢٤.

(٢٦٦) پشکۆ نەجمەدین، وەڵامێك بۆ نەوشیروان...، ل٥٦.

(٢٦٧) ئەمە قسەی (ڕێباز)ە. بڕوانە: ڕێباز، قەندیل بەغدای هەژاند، بەشی دووەم، ل٤٨.

(٢٦٨) ئازاد کاکل پێیوایە کەئەم ڕووداوە لەرۆژی ١٩٨٢/١١/٢٥دا ڕوویداوە، بەڵام لەڕاستیدا ڕووداوەکە لەڕێکەوتی ١٩٨٣/١/٣١دا، بووە. بۆ ئەم مەبەستە، بڕوانە: ئازاد کاکل، ئازارەکانی شەڕی ناوخۆ...، ل٦٧-٦٨، ڕێگای ئازادی (رۆژنامە)، ژمارە (٢١)، شوباتی ١٩٨٤، دوا لاپەڕە.

(٢٦٩) ئازاد کاکل، ئازارەکانی شەڕی ناوخۆ...، ل٦٧-٦٨.

(٢٧٠) سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەك، ل٢٤٦.

(٢٧١) ڕێگای ئازادی (رۆژنامە)، ژمارە (٢١)، شوباتی ١٩٨٤، دوا لاپەڕە.

(٢٧٢) محەمەدی حاجی مەحمود، ڕۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم، ل٤١٥-٤١٦.

(٢٧٣) فاتح ڕەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی سێیەم، ل١٥٥.

(٢٧٤) ئۆرگینالی نامەکەی نەوشیروان، بەدەست و خەتی خۆی، لە: فاتح ڕەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی سێیەم، ل٢٦٠-٢٦٨دا، بڵاوکراوەتەوە.

(٢٧٥) هەڤاڵ کوێستانی لەبیرەوەریەکانیدا کەبەناوی: (ئەو ڕۆژانەی نیشتمان هی هەمووان بوو)، بڵاویکردۆتەوە، دەنووسێت: (سەرکردایەتی یەکێتی گەیشتە ئەو قەناعەتەی کەئەگەر پەلاماری سەرکردایەتی جود لەناوچەی قڕناقاو پشت ئاشان نەدرێ، ئەوا جود بەخێرایی ئەڵقەی گەمارۆی خۆی بۆ سەر سەرکردایەتی یەکێتی تەواو تەسك دەکاتەوە... بۆ لەباربردنی ئەو بەرنامەیەی جود، یەکێتی لەکۆتایی نیسانی ١٩٨٣دا هێزەکەی خۆی بەسەرکردایەتی نەوشیروان بەرەو قڕناقاو پشت ئاشان جوڵاند. مام جەلال لەبەرێکردنی یەك لەو هێزانەدا، لەگوندی شێنێ وتارێکی حەماسەت خوڵقێن و ئاگرینیدا... مام داوا لەهێزی پێشمەرگە دەکات ڕەحمیان پێ نەکەن... دەستیان لێ نەپارێزن و پەرێزیان پاك بێ... بەڵام مولازم عومەر کەئەندامی مەکتەبی سیاسی بوو

بەشداری ئەو شـەڕەی نـەکرد و دەیگوت: مـن نامـەوێت لەمێـژوودا بەشـیوعی کـوژ نـاو ببرێم). بڕوانە:

- ماڵپەڕی ئاوێنە: جەلالی و مەلاییە نوێیەکان، ٢٠١٧/١٠/٢١.
Http://www.awene.com/2017/10/21/64176/

(٢٧٦) هەڤاڵ نەوشێروان: کوردستان لەتەحریفیەکان و نۆکـەرانی بێگانـە پـاك ئەکەینـەوە، (بەڵگەنامـە)، فـاتح رەسـوڵ، چـەند لاپەڕەیـەك لەمێـژووی... بـەرگی سـێیەم، ل٥٧٧-٥٨١.

(٢٧٧) عزيز سباهی، عقود من تأريخ الحزب الشيوعی العراقی، الجزء الثالث، ص٢٢٣.

(٢٧٨) نفس المصدر السابق.

(٢٧٩) سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەك، ل٢٥٩.

(٢٨٠) قادر رەشید (ئەبو شوان)، پشت ئاشان لەنێوان ئازار و بێدەنگیدا، ل٣١.

(٢٨١) مـذکرات بهـاء الـدين نـوري، بهـاء الـدين نـوری، ص٥٨١، ئەحمـەد بـانیخێڵانی، بیرەوەرییەکانم، ل٤٨٤.

(٢٨٢) ســەید کاکــە، بــیرەوەری پێشــمەرگەیەك، ل٢٩٦-٢٩٧، لــەخاڵی هەشــتەمی هۆکارەکـانی جیابوونـەوەی بـاڵی قـادر عـەزیز لـەحزبی سۆسیالیسـتی کوردسـتان دا، هاتووە: (نەبوونی یەك هەڵوێستی حزب دەربارەی ینك. بۆ نموونە لەکاتێکدا هێزەکـانی حزب و جود لەناوچـەکانی هـەولێر، لـەزێبارۆك و قەڵاسـنج و سـەفین و شـوێنەکانی تـر کەوتبوونە بەر شاڵاوێکی دڕندانەی هێزەکانی ینـك و ڕژێم، لەناوچـەی سلێمانی بـەجیا لەسیاسـەتی حـزب و تەنانــەت دەرچـوونیان لەسیاسـەتی جـود لەسـەر ئاسـتی سەرکردایەتی کۆبوونەوە و ڕێککەوتنیان لەگەڵ ینك ساز دەکرد). بڕوانە:

- حزبی سۆسیالیستی کوردستان/ ئیتجاهی دیموکراتی شۆرشگێڕ، کۆمیتەی ئامـادەکردن، هەڵوێستی شۆرشگێڕی نەك لادان و پاشگەز بوونەوە، سەرەتای ئابی ١٩٨٦، ل١٢.

(٢٨٣) بەپێی یادەوەرییەکانی مام جەلال، بەدرێژایی شـەڕی نـاوخۆ، یـەکێتی پەیوەنـدی و هاتووچۆ و دانووستاندنی لەگەڵ ڕژێمدا هەبووە. ناوبراو دەڵێت:

- کەشـەڕ لـەنێوان عێـراق و ئێـران لـە ١٩٨٠/٩/٢٢ هەڵگیرسـاوە، یـەکێتی وەفـدی بـۆ لای حکومەت ناردووە، بەڵام حکومەت ئاوڕی لێ نەداوەتەوە.

بڕوانە: دیداری تەمەن، بەشی دووەم، ل١٤٩.

- لەهاوینی ١٩٨٢، لەڕێگای قـاسملۆوە، یـەکێتی پەیوەنـدی بەحکومـەت کـردووە بـەنیازی گفتوگۆ و دانوستاندن. دیداری تەمەن، بەشی دووەم، ل١٤٧.
- لـە ١٩٨٣/٢/١٣ حکومـەت وەفـدی نـاردووە بـۆ لای یـەکێتی. هـەروەها، هـەر لەهـەمان مانگدا، جارێکی تر وەفدی حکومەت بۆ لای یەکێتی هاتووە و هـیچ پێشـمەرگەیەك دژی گفتوگۆ نەبووە. دیداری تەمەن، بەشی دووەم، ل١٧٤ و ل١٥٣.

- حکومەت گوتوویەتی من ئەو پارەتان دەدەمێ کەیەکێتی لەدەرەوە وەری دەگرێ. دیداری تەمەن، بەشی دووەم، ل١٥٣.
- دوای ئەم بەڵێنە، حکومەت هەندێك پارە و چەك بۆ یەکێتی دەنێرێ. دیداری تەمەن، بەشی دووەم، ل١٦٠.

(٢٨٤) عزيز سباهی، عقود من تأريخ الحزب الشيوعی العراقی، الجزء الثالث، ص٢٢٣، سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەك، ل٢٥١، ئازاد کاکل، ئازارەکانی شەڕی ناوخۆ، ل٩٧، بيان الجبهة الوطنية الديمقراطية العراقية (جود)، ١٩٨٣/٥/٦، فاتح رەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی سێیەم، ل٥٢٤-٥٢٦.

(٢٨٥) هەڤاڵ نەوشێروان: کوردستان لەتەحریفیەکان و نۆکەرانی بێگانە پاك ئەکەینەوە، (بەڵگەنامە)، بڕوانە: فاتح رەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی سێیەم، ل٥٧٧-٥٨١.

(٢٨٦) بهاء الدين نوري، مذكرات بهاء الدين نوری، ص٥٦٥.

(٢٨٧) جلال الدباغ، لمحات من ذکريات النضال، الجزء الرابع:
https://al-nnas.com/THEKRIAT/dabakh4.htm

(٢٨٨) فاتح رەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی سێیەم، ل٢٧٩.

(٢٨٩) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٥٣٦-٥٤٦.

(٢٩٠) سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەك، ل٢٦٥-٢٦٦.

(٢٩١) بانگەوازێکی هاوبەش لەنوێنەرانی یەکێتی و حزبی شیوعی عێراق بۆ هەموو چەکدارەکانی هەردوو لایەن. بڕوانە: فاتح رەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی سێیەم، ل٥٤٧. دەقی بانگەوازەکە لەسەرچاوەی ناوبراو، بڵاوکراوەتەوە.

(٢٩٢) سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەك، ل٢٥٧.

(٢٩٣) هەڤاڵ نەوشێروان: کوردستان لەتەحریفیەکان و نۆکەرانی بێگانە پاك ئەکەینەوە، (بەڵگەنامە)، فاتح رەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی سێیەم، ل٥٧٨.

(٢٩٤) لەم شەڕەدا، (کاتێك کەجود ویستیان قەندیل بگرنەوە، رژێم بەتەواوی پاڵپشتی یەکێتی دەکرد و ئێرانیش پاڵپشتی جودی دەکرد تا ئەو رادەیەی پاسدارانی ئێران بەجیهاز و کۆڵەپشتەوە لەگەڵ پێشمەرگەی جود بووینە). بڕوانە:
- ئازاد کاکل، ئازارەکانی شەڕی ناوخۆ...، ل١٥٨.

(٢٩٥) فاتح رەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی یەکەم، ل٢٨٦.

(٢٩٦) فوئاد سەدیق، گەردەلوولی سیاسەت، بەشی یەکەم، ل١٩٧.

(٢٩٧) مستەفا چاوڕەش، یادەوەرییەکان، چاپی دووەم، چاپخانەی سەردەم، ٢٠١٤، ل٢٨٩-٣٠٠.

(٢٩٨) پشکۆ نەجمەدین، ئەزموون و یاد، ل٧٩.

(٢٩٩) محەمـەدی حـاجی مـەحمود، ڕۆژژمێـری پێشـمەرگەیەك، بـەرگی دووەم، چـاپی ئەلکترۆنی، ل١٤٢.

(٣٠٠) فاتح ڕەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی دووەم، ل٣٣٩.

(٣٠١) مذكرات يوسف حنا يوسف (أبو حكمت)، مطبعة التعليم العالی، اربيل، بلا، ص١٣٧.

(٣٠٢) ڕێباز، قەندیل بەغدای هەژاند، بەشی دووەم، ل٩١.

(٣٠٣) فاتح ڕەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی دووەم، ل٢١–٢٥.

(٣٠٤) د. عەلی تەتەر نێروەی، بزاڤی ڕزگاریخوازی نەتەوەی کورد...، ل١٤٠. نووسـەر، ئـەم زانیارییانەی لەدیمانەیەك لەگەڵ مەسعود بارزانی لە ٢٠٠٧/٦/٢٣، وەرگرتووە.

(٣٠٥) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٣٢٢.

(٣٠٦) فاتح ڕەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی سێیەم، ل١٥٣.

(٣٠٧) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٢٣٠.

(٣٠٨) ڕێباز، قەندیل بەغدای هەژاند، بەشی دووەم، ل٩٣.

(٣٠٩) محەمەدی حاجی مەحمود، ڕۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی دووەم، ل١٢٢.

(٣١٠) موکەڕڕەم جەمال تاڵەبانی، لەساڵی ١٩٢٣، لەشاری کـەرکوك لـەدایك بـووە. لەسـاڵی ١٩٤٦ بڕوانامـەی قـانوونی بەدەسـت هێنـاوە. لەسـەرەتای چـلەکانەوە پەیوەنـدی بەریزەکانی حزبی شیوعیەوە کردووە. لەسـاڵی ١٩٧٣دا بڕوانامـەی دکتـۆرای لەیـەکێتی سۆڤیەتی جاران، وەرگرتووە. لەکاتی بەرەی نیشتمانی نێوان بەعس و شیوعی لەساڵی ١٩٧٣، بۆتـە وەزیـری ئـاودێری. هـەروەها لەسـاڵانی ١٩٧٧–١٩٧٩، بۆتـە وەزیـری گواسـتنەوە. یەکێکـە لـەو کەسـانەی کەلەزۆربـەی قۆناغەکانـدا، نێوەنـدگیری لـەنێوان حکومەت و حزبە کوردییەکان، کردووە. ئێستا لەشاری سلێمانی نیشتەجێیە.

بۆ زیاتر زانیاری، بڕوانە:

- سيف عدنان القيسي، الحزب الشيوعی العراقي في عهد البكـر ١٩٦٨–١٩٧٩، دار الحكمـة، لندن، ٢٠١٤، ص٥٣.

(٣١١) محەمەد شاکەلی، لەبزوتنەوەوە بۆ حزبی سۆسیالیستی کوردستان...، ل١٨١–١٨٤.

(٣١٢) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٢٤٣.

(٣١٣) محەمەدی حاجی مەحمود، ڕۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی دووەم، ل٢١٩.

(٣١٤) حەمەی حەمە سەعید، دەنگی خاك، ل٢٠٠.

(٣١٥) عارف کەریم، کۆمەڵە و یەکێتی کورتە باسێکی مێژوویی...، ل٦٨.

(٣١٦) پشکۆ نەجمەدین، ئەزموون و یاد، ل١٨١.

(٣١٧) حاجی مەمۆ، لەهەواری یادەوەرییەکانمدا، ل٣٥٢.

(٣١٨) ئازاد کاکل، ئازارەکانی شەڕی ناوخۆ...، ل١٨.

(٣١٩) مستەفا چاوڕەش، یادەوەرییەکان، ل٢٢٠-٢٢٨.
(٣٢٠) سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەک، ل٢٣٢-٢٣٣، ڕێباز، قەندیل بەغدای هەژاند، بەشی دووەم، ل٥١-٥٢، ئازاد کاکل، ئازارەکانی شەڕی ناوخۆ...، ل٤١.
(٣٢١) محەمەدی حاجی مەحمود، ڕۆژژمێری پێشمەرگەیەک، بەرگی دووەم، ل٢٨.
(٣٢٢) بۆ نموونە: لەدەوروبەری ١٩٨٠/٨/٩دا، مامە ریشە لەچەمی باسەرە، کۆمەڵێک رووس دەگرێت و سەیارەکەیان دەسوتێنێت، پاشان حکومەت هێرشێکی بەرفراوان دەکات، لەئەنجامدا شەش پێشمەرگە شەهید دەبێ و شازدەش بریندار. پاش ئەمە پێشمەرگەکان نازانن چی لەرووسەکان بکەن، بۆیە تەسلیمی موختاری گوندی دەکەن و دەیاندەنەوە حکومەت.
بۆ زانیاری زیاتر، بڕوانە:
- مستەفا چاوڕەش، یادەوەرییەکان، ل٢١١-٢١٤.
هەروەها لەساڵی ١٩٨١، لەسنوری کەرکوک، دە شارەزا و ئەندازیاری پۆڵۆنیان گرتووە. بڕوانە، هەمان سەرچاوە، ل٢٢٨.
(٣٢٣) حەمەی حەمە سەعید، دەنگی خاک، ل١٩٥.
(٣٢٤) پشکۆ نەجمەدین، ئەزموون و یاد، ل٨٤.
(٣٢٥) مستەفا چاوڕەش، یادەوەرییەکا، ل٢٥٤.
(٣٢٦) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٢٤٥.
(٣٢٧) پێشمەرگەیەکی یەکێتی بەناوی (خولە سێتاقانی) لەمەهاباد مۆر (خەتم)ێکی بەناوی کۆمەڵەی رەنجدەرانی کوردستان دروست کردبوو لە ١٩٧٩/٦/١٥دا، بۆ ئەوەی بچێتە خوارەوە و پارەی پێ کۆبکاتەوە. بڕوانە:
- شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی، ل٢٠٥.
(٣٢٨) ڕێباز، قەندیل بەغدای هەژاند، بەشی دووەم، ل٨٥-٨٦.
(٣٢٩) بۆ نموونە: لەسەرەتای ساڵی ١٩٨٢دا کادیرێکی پلە ناوەندی شیوعی فێر ببوو شەوانە مەڕ و ماڵاتی گوندنشینانی ناوچەکەی دەدزی و سەری دەبڕی، ئەوانەی کەدەشیان خوارد (هەندێکیان ئەندامی مەکتەبی سیاسی بوون) دەیانزانی دزیارییە و خۆیان بێدەنگ کردبوو. بڕوانە:
- بهاء الدين نوری، مذكرات بهاء الدين نوری، ص٥٣٠.
(٣٣٠) جووجەڵە رەسوڵییەکان: (جووجەڵە)، بەمحەمەد رەحیم ناسراو بە (خاڵە حاجی)، کەلێپرسراوی پەیوەندییەکانی حزبی سۆسیالیستی کوردستان بوو لەئێران، لەهەمان کاتدا ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی حزب بوو، دەگوت. ناوبراو لەشەستەکان شیوعی بووە. لەساڵی (١٩٧٣)وە بۆتە ئەندامی لقی چواری پارتی لەسلێمانی. لەبەر زەعیفی و

بچکۆڵەیی بەهەڤاڵ (جووجەڵە) ناسراو بوو. بڕوانە:

- مستەفا چاوڕەش، یادەوەرییەکان، ل٢٨.

یەکێتی بۆ کەمکردنەوەی سۆسیالیست و ناشیرینکردنی، ئەم نازناوەی بۆ داتاشیبوون. ڕەسوڵییەکان، مەبەست لە (ڕەسوڵ مامەند) سکرتێری حزبی سۆسیالیستی کوردستان، بووە.

(٣٣١) شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی، ل٧٦-٧٧.

(٣٣٢) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٨٠.

(٣٣٣) ئازاد کاکل، ئازارەکانی شەڕی ناوخۆ...، ل٢٢.

(٣٣٤) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٨٨.

(٣٣٥) پشکۆ نەجمەدین، ئەزموون و یاد، ل٢٥٧.

(٣٣٦) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٥١.

(٣٣٧) پاش شکست خواردنی شۆڕشی چەکداری لەدوای قۆناغەکانی ئەنفال و شەڕی عێراق- ئێران، عەلی محەمەد عەسکەری، ناسراو بە (عەلی بچکۆڵ)، کەئەندامی سەرکردایەتی یەکێتی بووە، لەڕۆژنامەی (بەرەی کوردستانی)، وتارێکی بڵاوکردۆتەوە و باسی ژیان و گوزەرانی جوتیارانی لەژێر سایەی شۆڕش و ئەو ناهەقیەی لەلایەن بەشێك لەفەرماندە و پێشمەرگەکانی لایەنەکان، لێیان کراوە، کردووە، لەلایەن حزبەکەیەوە تووشی لێپرسینەوە بووە و سزا دراوە... لەسەر ئەم ڕەخنەیە خۆی لەپاکستان گرتۆتەوە. بڕوانە:

- عارف کەریم، کۆمەڵە و یەکێتی کورتە باسێکی مێژوویی، ل٥٠.

(٣٣٨) مەکتەبی سیاسی حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان، دەستنووسی ژمارە (٦) و نامەیەك لەڕۆژی ١٩٨٠/٧/١٦، بۆ هەرێمی کوردستانی حزبی شیوعی عێراق دەنێرن، تا بەرۆنیۆکانی خۆیان بۆیان چاپ بکەن... لەم بارەیەوە، فاتح ڕەسوڵ دەنووسێت: (... یەکسەر ئاگاداری هاوڕێیانی دەستەی نووسەرانی خۆمان کرا... دەنگی پێشمەرگەی برادەرانی حسیك، بەبێ دواخران بۆیان چاپ بکرێ). بڕوانە:

- فاتح ڕەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی دووەم، ل١٤٦-١٤٧.

(٣٣٩) من لەهیچ شوێنێك نەزانیاریم لەسەر ئەم بڵاوکراوەیە خوێندووتەوە، نەهیچ ژمارەیەکم لێی بینیوە... ئەم زانیارییانەی باسمان کردووە، نەوزاد عەلی ئەحمەد، بڵاویکردۆتەوە. بۆ زانیاری زیاتر، بڕوانە:

- نەوزاد عەلی ئەحمەد، ڕۆژنامەگەری خوێندکارانی کورد لەئەورووپا و ئەمەریکا ١٩٤٩- ١٩٩١، چاپی یەکەم، چاپخانەی تیشك، سلێمانی، ٢٠٠٨، ل١٠٤.

ئەوەی من ئاگاداربم و لێشی دڵنیام کەلەکانوونی دووەمی ساڵی ١٩٨٣دا، لەشاخ و لەسەر

ئـەرزی واقیـع ڕێکخراوێـك نـەبووە بـەناوی: (لاوان و خوێنـدکارانی سۆسیالیسـتی کوردسـتان). دوای ڕاپـەڕین، هـەردوو ڕێکخـراوی لاوان و قوتابیـانی سۆسیالیسـتی کوردستان کەسەر بەحزبی سۆسیالیست بوون، بوونەیەك ڕێکخراو و، بـەناوی (یـەکێتی قوتابیان و لاوانی سۆسیالیستی کوردستان)، خەباتیان کردووە.

(٣٤٠) محەمەد مـەحمود قـادر ناسـراو بـە (حەمـە شـوان)، لەسـاڵی ١٩٦١ لەگونـدی (بـانی بنۆك)، لەدایك بووە. هێشتا منداڵ بووە، بەخانەوادەوە چوونەتە سەید سادق. تا پـۆلی شەشەمی بەشـی زانسـتی خوێنـدووە. لەسـاڵی ١٩٧٦دا، پەیوەنـدی بەڕێکخسـتنەکانی بزوتنەوە کردووە و لەڕێکخراوی شارەزوور، خەباتی کردووە. بەفەرمانی حزب، لەسـاڵی ١٩٧٨دا بۆتـە پێشـمەرگە. لەسـاڵی ١٩٨٠دا، بەشـداری خـولێکی کـادیرانی کـردووە و بەپلـەی یەکـەم لەسـەر خولەکـە دەرچـووە. لەسـاڵی ١٩٨٠دا، بەفـەرمانی حـزب، بـۆ سەرپەرشـتیکردنی ڕێکخسـتنەکان گەڕاوەتـەوە شـار و تەسـلیم بۆتـەوە. لەشـار بۆتـە لێپرسراوی ڕێکخراوی شاهۆ. دواتـر ڕێکخـراوی شـەهید حەیـدەر لـەئۆردوگای زۆرەملێـی شانەدەر. لەسـاڵی ١٩٨٤دا، بـەهۆی ئاشـکرابوونیەوە، لەلایـەن ڕژێمـەوە گـیراوە. دوای ئازاد بوونی چۆتەوە شاخ و لەساڵی ١٩٨٥ بۆتە کـارگێڕی ناوچـەی پێنجـوین. ئەنـدامی دەستەی نووسەرانی گۆڤاری (سورێن) بووە. لەئێوارەی ١٩٨٥/٦/١١دا، لەپشت گوندی (شیرەمەڕ)، کەوتۆتـە کـەمینی جاشـەکان و برینـدار بـووە. لـە ١٩٨٥/٦/١٢دا، بـەهۆی سەختی برینەکەیەوە، شـەهید بـووە. نـاوبراو، کۆمـەڵێك شـیعر و نووسـینی لـەگۆڤاری سورێن بڵاوکردۆتەوە. هەروەها کۆمەڵە شیعرێکی بەناوی (باوەڕ)، لەشاخ، چـاپ و بـڵاو کردۆتەوە.

(٣٤١) دەربارەی (جەمیل محەمەد قادر بەگ) و هێنانی ئیستگەکە بۆ ئێران، لەوێشـەوە بـۆ ورمێ و شـاخەکانی کوردسـتان، ئەحمـەد بـانیخێڵانی لەبیرەوەرییەکانیـدا دەنووسـێت: (... برادەرانـی یـەکێتی لـەنێو زەنگـەوە گەیاندمیانـە سەردەشـت. لـەوێ چـووینە لای برادەرانـی سۆسیالیسـت و ئـەوانیش ئێمـەیان گەیانـدە لای خاڵـە حـاجی ڕەحمـەتی لەورمێ. لەماڵی خاڵە حاجی بەڕێکـەوت جـەمیلی محەمـەد قـادر بـەگی ئامۆزای دایکـم بینی. من ئەوم نەدەناسی چونکە زۆر بەمنداڵی بینیبووم. کەیەکترمان ناسی، بەدیداری شاد بووم. من قەمسەڵەیەکی موشەممام لەبەردا بوو کەوەختی بەسەرچـووبوو، جـەمیل بەزۆر قەمسەڵەکەی خۆی دامێ. جەمیل لەگەڵ سۆسیالیست بوو، ئەوکاتـە دەزگایـەکی ئیستگەی لەدەرەوە، بۆ هێنابوون...). بڕوانە:

– ئەحمەد بانیخێڵانی، بیرەوەرییەکانم، ل٤٨٢.

(٣٤٢) بەهرۆز گەڵاڵی، ژیاننامەی سیاسی، هەولێر، ١٩٩٣/٢/٩، ل٢٧.

(٣٤٣) پەیوەندی تەلەفۆنی لەگەڵ ئیحسان گلی (خەسرەو) لە ٢٠١٦/١١/٥، ئاسـۆ حەسـەن

لــه ٢٠١٦/١١/٧. هــەردوو نــاوبراو، رۆڵــی ئــەکتیڤ و چــالاکانەیان بینیــوه لەسەرپەرشتیکردن و بەڕێوەبردنی ئیستگەکە. بەهرۆز گەلاڵی دەنووسێت: لەبەهاری ساڵی ١٩٨٤، کاك (جەمیل قادر بەگ)، لەستۆکهۆڵم گەڕایەوە کوردستان و ئیزگەیەکی رادیۆ کەبەهەموو لایەك پارەمان کۆکردەوە کڕیمان و بۆ حزبی بردەوە. بڕوانە: بەهرۆز گەلاڵی، ژیاننامەی سیاسی، ل٢٧.

(بەهرۆز)، لەدەستنیشانکردنی کاتی بردنەوەی جیهازەکە کەوتۆتە هەڵەوە، چونکە، بەهاری ١٩٨٤ نییە و بەهاری ساڵی (١٩٨٣)یە. ئاسۆ و ئیحسان و ئەوانەی لەم ئیستگەیەدا کاریان کردووە، جەخت لەسەر (١٩٨٣)، دەکەنەوە.

(٣٤٤) لطيف حسن، حركه الانصار الشيوعيين (١٩٧٩–١٩٨٨) مالها وما عليها، ماڵپەڕی ئەلکترۆنی (ئەلناس):

http://al-nnas.com/ARTICKLE/LHassan/ansar.pdf

(٣٤٥) هەمان سەرچاوەی پێشوو.

(٣٤٦) (زیۆکە) و (ماشکان): ناوی دوو گوندن لەرۆژهەلاتی کوردستان. کەوتوونەتە باکوری شارۆچکەی خانێ (پیرانشەهر)، گوندی عەشیرەتی (مامەش)ەکانن.

(٣٤٧) بۆ دەست نیشانکردنی یەکەم پەخشی، (وەسفی حەسەن ردێنی)، بەهەڵە ساڵی ١٩٨١ی دەست نیشانکردووە... هەڵبەتە، وا دیارە ئەوانەی زانیارییەکانیان بەناوبراو داوە، کەوتوونەتە هەڵەوە. بۆ زانیاری زیاتر، بڕوانە:

- وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و تەلەفزیۆنێت کوردی ١٩٣٩–٢٠٠٢، چاپی یەکەم، چاپخانەی رۆشنبیری، هەولێر، ٢٠٠٥، ل٥٤–٥٥.

(٣٤٨) پێش دەست بەکاربوونی ئیزگەی (دەنگی شۆڕشی کوردستانی عێراق)، ئەم ئیستگانە هەبوون:

- (دەنگی کوردستانی عێراق): ئیزگەی پارتی دیموکراتی کوردستان– عێراق. بۆ یەکەم جار، لەشۆڕشی نوێدا، لەپایزی ١٩٧٨دا، دەستی بەپەخشکردن، کردووە. ئەو کاتە، سەرکردایەتی کاتی (قیادە موەقەتە)، سەرپەرشتی دەکرد.

- (دەنگی شۆڕشی عێراق)، پاشان بۆتە، (دەنگی گەلی کوردستان)، (دەنگی یەکێتی نیشتمانی کوردستان)، بوو. بۆ یەکەم جار لە ١٩٧٩/٣/٢١، دەستی بەپەخشکردن کردووە.

- (دەنگی گەلی عێراق): دەنگی حزبی شیوعی عێراق. بۆ یەکەم جار لەمانگی ئاداری ١٩٨٢دا دەستی بەپەخشکردن، کردووە. بڕوانە:

- وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و تەلەفزیۆنێت کوردی...، ل٥٠–٥٥.

(٣٤٩) شووشان: گوندێکە کەوتۆتە سێ گۆشەی سنووری عێراق، ئێران، تورکیا.

(٣٥٠) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و تەلەفزیۆنێت کوردی...، ل٥٤–٥٥.

(٣٥١) نۆكـان: گوندێکـه لەسـەر سـنووری عێـراق– ئێـران. کەوتۆتـه دیـوی ڕۆژهـەڵاتی کوردستان.

(٣٥٢) وەسفی حەسەن ردێنی، ئیزگە و تەلەفزیۆنێت کوردی...، ل٥٤–٥٥.

(٣٥٣) لـەدوای کـۆنگرەی یـەکگرتن (سۆسیالیسـت، پاسـۆك، پـارتی گـەل)، لـەڕۆژانی ١٩٩٢/٨/٢٠ تـاوەکو ١٩٩٢/٨/٢٧، باڵێـك لـەحزبی سۆسیالیسـتی کوردسـتان، بەڕێبەرایـەتی سـکرتێری حـزب (ڕەسـوڵ مامەنـد) و چـەندین کـادیر و پێشـمەرگە، لەکۆنگرەی یەکگرتن دەرچووینە و پەیوەست نەبوونـە بـەبڕیارەکانی کـۆنگرەوە. ئـەم باڵە جیابۆوە، لەڕۆژانی (١٩٩٢/١١/٤ تاوەکو ١٩٩٢/١١/٧)، کۆنگرەی دووەمـی (حزبـی سۆسیالیسـتی کوردسـتان)یان لەڕانیـە گرێـداوە و، سـەرکردایەتیەکی تازەیـان، هەڵبژاردووە.

(٣٥٤) کاکل حەسەن محەمەد، ناسراو بە (ئاسۆ حەسەن)، لەساڵی ١٩٥٨، لەهەولێر لەدایك بووە. لەسـاڵی (١٩٧٦)ەوە، پەیوەنـدی و دۆسـتایەتی لەگـەڵ بزوتنـەوە، هـەبووە. لـە ١٩٧٧/٢/١٤دا، بەفـەرمی پەیوەنـدی بەڕێکخسـتنەکانی (بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی کوردستان) و (یەکێتی قوتابیانی کوردستان)، کردووە. ئەم ناسین و پەیوەندیکردنـەی لـەڕێگای (کـاردۆ گەڵاڵی)یـەوە بـووە. کـادیرێکی چـالاکی (یـەکێتی قوتابیـان) بـووە. دەرچووی پەیمانگای هونەری بەغدایە. لە ١٩٨٢/٨/٧، بۆتە پێشمەرگە و لەراگەیانـدنی حزبـی سۆسیالیسـت، دەسـت بـەکار بـووە. دوای ماوەیـەك بۆتـە ئەنـدامی مەکتـەبی راگەیاندن. یەکەمین نووسینی ڕۆژنامەوانی لەساڵی ١٩٧٨، لەهەفتەنامەی (هاوکاری)دا، بڵاوکردۆتەوە. پاشان، لەگۆڤارەکانی (بەیان، شۆڕشی کشتوکاڵ)، وتاری کۆمەڵایەتی و وەرگێڕانـی بڵاوکردۆتـەوە. ئەنـدامی دەسـتەی نووسـەران و سەرنووسـەری ژمارەیـەك هەفتەنامـە و گۆڤـار بـووە کەلەسـاڵانی (١٩٨٢–١٩٩٠)، لەشـاخ دەرچـووینە، لەوانـە: ڕێگای ئازادی، ڕێبازی لاوان، سۆسیالیست، ئاڵای ئازادی، پێشکەوتن.

ئەندامی دەستەی دامەزراندنی (حزبی زەحمەتکێشانی کوردستان) لەسـاڵی ١٩٨٦دا، بـووە و تا ئایـاری ١٩٩٠، ئەنـدامی سـەرکردایەتی ئـەو حزبـە و بەرپرسـی مەکتـەبی ناوەنـدی راگەیاندن و ڕۆشنبیری بووە. لەدوای ڕاپەڕینەوە، لەبواری بەڕێوەبردن و ڕاگەیاندنـەوە، کـاری کـردووە. لەسـاڵانی ١٩٩٧–٢٠٠٤، ئەنـدامی دەسـتەی کـارگێڕی لقـی هـەولێری یەکێتی نووسەرانی کـورد و ئەنـدامی دەسـتەی نووسـەرانی گۆڤـاری (نووسـەری نـوێ) بـووە. هـەروەها سەرنووسـەری گۆڤـاری (هـەرێم) بـووە. لـە ٢٠٠٦–٢٠١٢/٧/١٧، بەڕێوەبـەری گشـتی کتێبخانـەکان بـووە. لـەدوای سـڵی (٢٠٠٠)ەوە کۆلیـژی ئـەدەبیات بەشی کۆمەڵناسی، تەواو کردووە. کۆمەڵێك کتێـب و نامیلکـەی چـاپ و بڵاوکردۆتـەوە، لەوانە:

- کەرەهێڵەی ژەهر دایکرد، ١٩٨٨.
- تابلۆ تراجیدیەکان، ١٩٨٩.
- هەڵدێران، ٢٠٠٣.
- لەدوورپیانی مەرگ و ژیاندا، ٢٠٠٧.
- بێدەنگی شەوان، ٢٠١٢.
- نوێژی روناهی، ٢٠١٣.
- پاکبوونەوە، ٢٠١٣.

(٣٥٥) ئیحسان گلی (خەسرەو)، لەساڵی ١٩٥٥، لەشاری کەرکوك لەدایك بووە. دەرچووی بەشی فەلسەفەیە لەزانکۆی بەغدا. هەر لەسەرەتای دامەزراندنی (بزوتنەوە)وە، پەیوەندی بەریزەکانیەوە کردووە. لەگەڵ (کاردۆ گەلالی)، لەکۆڕی زانیاری کورد، وەك هەڵەچن کاریان کردووە. لەسەرەتای ساڵی ١٩٨٣ بۆتە پێشمەرگە و لەراگەیاندن کاری کردووە. ئێستا لەوڵاتی سوید دەژی.

(٣٥٦) م. بەختیار (مامی بەختیار): پێشمەرگە و نووسەرێکی بەتوانا و چالاك بوو. خەڵکی سلێمانی و خزمی (جەلال دەباغ)ی ئەندامی سەرکردایەتی حزبی شیوعی بووە. لەپێش لێکترازانەکەی ١٩٨٥/٨/١٣، لەرێگای زەمالەی خوێندنەوە، چۆتە بولگارستان. لەوێ ماجستێری تەواو کردووە. لەسەرەتای سالانی دوو هەزارەوە گەڕاوەتەوە سلێمانی و بۆتە مامۆستای زانکۆ. بەهۆی نەخۆشییەوە، هەر لەسلێمانی کۆچی دوایی کردووە.

- سەرچاوە: پەیوەندی تەلەفۆنی لەگەڵ ئاسۆ حەسەن، رۆژی ٢٠١٦/١١/٧.

(٣٥٧) هەڵمەت، ناوی تەواوی (ئیبراهیم حەمید هەولێری) بوو، کادیر و بێژەری ئیستگە بوو. لەکارەساتی تەقینەوەکەی یەکی شوبات لەهەولێر، شەهید بووە.

(٣٥٨) پەیوەندی تەلەفۆنی لەگەڵ ئیحسان گلی لە ٢٠١٦/١١/٥.

(٣٥٩) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و تەلەفزیۆنێت کوردی...، ل٥٤-٥٥.

(٣٦٠) مەریوان فەتحی کەریم قەلادزەیی، لەساڵی ١٩٨٣دا چۆتە شاخ و لەریزەکانی حزبی شیوعی عێراق بۆتە پێشمەرگە. لەناوەڕاستی ١٩٨٥دا، سەنگەری خەبات دەگوازێتەوە ناو حزبی سۆسیالیست، لەوێ، لەبەشی راگەیاندن کار دەکات. پێش بوونی بەپێشمەرگە، مامۆستا بووە. بە (م.ف.جەمال)، واتە: مەریوان فەتحی، نووسینەکانی بلاوکردۆتەوە. لەریزەکانی حزبی سۆسیالیست بەمامۆستا جەمال، ناسراو بوو.

- سەرچاوە: چاوپێکەوتن لەگەڵ پێشمەرگەی دێرینی حزبی شیوعی، لەهانۆڤەر، (نەژاد رەشید پشدەری)، رۆژی ٢٠١٦/١٠/١٦.

(٣٦١) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و تەلەفزیۆنێت کوردی...، ل٥٤-٥٥.

(٣٦٢) بۆ نموونە، رۆژی ١٩٨٤/٨/١، شیعرێکی بەندە (ئیسماعیل تەنیا)، بەناونیشانی

(شـەش وانـە بـۆ جوتیارەکـان)، بـەناوی خواسـتراوی (فەرهـەنگ)، بڵاوکرایـەوە. پێشەکیەکی بۆ نووسرا بوو، شیعرەکەش بەشرۆڤە کردنەوە بڵاو کرایەوە.

(٣٦٣) رێگای ئازادی، ژمارە (٢٤)، ساڵی (٤)، ئایاری ١٩٨٤، ل١.

(٣٦٤) محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی دووەم، ل١٩١.

(٣٦٥) ئیسماعیل تەنیا، رابەری رۆژنامەگەری کوردی، ل١٤٩.

(٣٦٦) عەبدولسەلام مـەلا سـەید نـوری ناسـراو بەشـێرکۆ، لەسـاڵی ١٩٥٦دا لـەدایك بـووە. خوێندنی ئامادەیی بازرگانی پیشـەیی لەهـەولێر تـەواو کـردووە. بەفەرمانبـەر لـەبانکی هەولێر دامەزراوە. لەسەرەتای دروست بوونی (بزوتنەوە)، پەیوەندی کردووە و لەساڵی ١٩٨٠ بۆتە پێشمەرگە و لەهەرێمی یـازدەی بـاواجی دا خـەباتی کـردووە. لەشـەوی ٧-١٩٨٣/١١/٨، لەگوندی پیرداود لەلایەن هێزەکانی یەکێتییەوە شەهید کراوە.

(٣٦٧) حەکیم مەلا قادر ناسراو بە (دلاوەر)، لەساڵی ١٩٦١، لەگوندی سـەر بەشـاخ لـەدایك بـووە. خوێنـدنی ئامـادەیی بازرگـانی لەهـەولێر تـەواو کـردووە. لەسـاڵی ١٩٨٠ بۆتـە پێشمەرگە، بەڵام بەبڕیاری حزب گەڕاوەتەوە هەولێر و تەسلیم بۆتەوە. لە ١٩٨٢/٩/٢٣ دووبـارە چـۆتەوە شـاخ و بۆتـە پێشـمەرگە. لـە ١٩٨٣/٥/١دا، لەکارەسـاتی شـەڕی ئاشقولکە و پشت ئاشان، لەلایەن هێزەکانی یەکێتییەوە، شەهید کراوە.

(٣٦٨) وشیار حەمەد حـاجی، یـەکێتی مامۆسـتایانی کوردسـتان چـەند لایـەنێکی مێـژووی سەرهەڵدان و تێکۆشان ١٩٦٢-١٩٩٨، چاپی یەکەم، هەولێر، ١٩٩٨، ل١٥١.

(٣٦٩) بۆ نموونە: کچە شۆرشگێڕەکانی مەفرەزەی شـەهید لـەیلا قاسـم سـەر بـەرێکخراوی خانزاد لەشاری هەولێر لەدژی رژێمی فاشستی بەغدا ئەم چالاکیانەیان ئەنجام داوە:

- شەوی ١٩٨٢/٩/١٧، لەنزیك نەخۆشخانەی جمهوری پۆلیسێك دەکوژن و یـەکێکی تـریش بریندار دەکەن. دەستکەوتیش کلاشینکۆفێکی ژمارە (٢٨٩٤٨)ی سیخۆ بوو.
- لـەرۆژی ١٩٨٢/٩/٥، قونبەلەیـەکی تـەوقیت لـەناو سـەیارەیەکی ئیسـتخبارات دادەنـێن کەبووە هۆی تێکشکانی سەیارەکە و بریندار کردنی ئیستخباراتێك.
- لەشەوی ١٩٨٢/٩/٢٨، هەڤاڵانمان چوونە سەر مـاڵی بەڕێوەبـەری ئامـادەیی پیشەسـازی کارەبـای هـەولێر کـەناوی (سـامی داود ئوراها)یـە و جەیشـی ناشـەعبییە. توانیـان کلاشـینکۆفەکەی لێ بسـتێنن کەژمارەکـەی (١٢٣٤٥)ە. وەمەبلـەغی (١٥٠٠) دیناریـان بەکەفالەتی نەقدی لێ ستاند کەجارێکی تر ئەم کارە دووبارە نەکاتەوە. بڕوانە:
- رێگای ئازادی، ژمارە (١١)، ساڵی دووەم، تشرینی یەکەم و دووەمی ١٩٨٢، دوا لاپەڕە.

(٣٧٠) محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی دووەم، ل١٩٣.

(٣٧١) فوئاد سەدیق، گەردەلوولی سیاسەت، بەشی دووەم، چاپی یەکەم، ل٩٩.

(٣٧٢) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٩٩.

(٣٧٣) پەیوەندی تەلەفۆنی لەگەڵ کادیری پێشکەوتووی حزبی سۆسیالیستی کوردستان (ئیحسان گلی) ناسراو بە (خەسرەو)، لەرۆژی ٢٠١٦/١١/٥. ناوبراو هاوڕێیەکی نزیکی کاردۆ بووە.

(٣٧٤) ئینسکلۆپیدیای یەکێتی نیشتمانی کوردستان، چاپی یەکەم، ل٣٠١.

(٣٧٥) محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی دووەم، ل٢٢٠. هەروەها، محەمەد شاکەلی، لەبزوتنەوەوە بۆ حزبی سۆسیالیستی کوردستان، ل١١٧.

(٣٧٦) محەمەد شاکەلی، لەبزوتنەوەوە بۆ حزبی سۆسیالیستی کوردستان، ل١١٧.

(٣٧٧) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٥٦.

(٣٧٨) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٦٣.

(٣٧٩) هەمان سەرچاوەی پێشوو، لاپەڕەکانی: ٨٥، ٨٦، ١٠١، ١٠٤، ١٠٨.

(٣٨٠) سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەك، ل٢٩٩-٣٠٠.

(٣٨١) محەمەد شاکەلی، لەبزوتنەوەوە بۆ حزبی سۆسیالیستی کوردستان، ل٢٢٥.

(٣٨٢) قادر جەباری، دژی محەمەدی حاجی مەحمود بوو. محەمەدی حاجی مەحمود دژی سەعد عەبدوڵڵا بوو. لایەنگرانی رەسوڵ مامەند، دژی محەمەدی حاجی مەحمود بوون. قادر جەباری و مامۆستا سەعد، دژی رەسوڵ مامەند بوون.

بڕوانە:

- رێکار ئەحمەد، یەکگرتن و هەڵوەشانەوە، چۆنیەتی پێکهێنان و هەڵوەشاندنەوەی حزبی یەکگرتنی کوردستان دەگێڕێتەوە، چاپخانەی بەهەست، ٢٠١٦، ل٤٢-٦٥، هەروەها ل١٥١-١٥٢.

(٣٨٣) محەمەد شاکەلی، لەبزوتنەوەوە بۆ حزبی سۆسیالیستی کوردستان، ل٢٤٧-٢٥٢.

(٣٨٤) پەیوەندی تەلەفۆنی لەگەڵ ئیحسان گلی (خەسرەو)، رۆژی ٢٠١٦/١١/٥.

(٣٨٥) محەمەد شاکەلی، لەبزوتنەوەوە بۆ حزبی سۆسیالیستی کوردستان، ل٢٥١.

(٣٨٦) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٧٥-٧٧.

(٣٨٧) ئازاد کاکل، ئازارەکانی شەڕی ناوخۆ...، ل٣٤.

(٣٨٨) سەلام عەبدولکەریم، ژیانی سیاسی لەباشووری کوردستان، ل١٤٠.

(٣٨٩) محەمەد شاکەلی، لەبزوتنەوەوە بۆ حزبی سۆسیالیستی کوردستان، ل٢٥١.

(٣٩٠) بۆ زانیاری زیاتر، بڕوانە:

- هەڵوێستی شۆڕشگێڕی نەك لادان و پاشگەز بوونەوە، حزبی سۆسیالیستی کوردستان- عێراق/ ئیتجاهی دیموکراتی شۆڕشگێڕ، کۆمیتەی ئامادەکردن، سەرەتای ئابی ١٩٨٦.

(٣٩١) شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی، ل٨٣.

(٣٩٢) ناوبراو خوێندەواری هەبووە و تا پۆلی دووەمی ناوەندی خوێندوویەتی. نامەی (شێرزاد)ی کوڕی شەهید قادر مستەفا لە ٢٠١٧/٩/٦دا، جەختی لەسەر ئەم راستییە

کردۆتەوە.

(٣٩٣) حاجی مەمۆ، لەهەواری یادەوەریەکانمدا، ل٤٥٦.

(٣٩٤) ئازاد کاکل، ئازارەکانی شەڕی ناوخۆ...، ل٧٠.

(٣٩٥) شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی، ل٨٢.

(٣٩٦) سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەک، ل٣٠٤-٣٠٥. سەرچاوەی ناوبراو و لەزۆر شوێنی تریش، مێژووی ڕووداوەکە و شەهید بوونی قادر مستەفا بەهەڵە ڕۆژی ١٩٨٥/١١/١٥ دەست نیشان کراوە، بەڵام لەراستیدا ڕۆژی ١٩٨٥/١١/٥ بووە، وەك شێرزاد قادر مستەفا لەنامەیەك کەلەڕۆژی ٢٠١٧/٩/٦دا بۆ بەندە (ئیسماعیل تەنیا)ی ناردووە، جەختی لەسەر ئەم ڕاستییە کردۆتەوە.

(٣٩٧) بۆ نووسینی ئەم باسە (بەرەی کوردستانی)، سوود لەکۆمەڵێك سەرچاوە و یادەوەری و بەڵگەنامە، وەرگیراوە. بەتایبەتیش:

- محەمەد شاکەلی، لەبزوتنەوەوە بۆ حزبی سۆسیالیستی کوردستان.
- فاتح ڕەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی خەباتی گەلی کوردمان، بەرگی سێیەم، ١٩٩٤.
- سەلام عەبدولکەریم، ژیانی سیاسی لەباشوری کوردستان.
- ئینسکلۆپیدیای یەکێتی نیشتمانی کوردستان، بەرگی یەکەم، چاپی سێیەم، ٢٠١٦.

(٣٩٨) سەرکردایەتی هاوبەشی پاسۆك و سۆسیالیست، (بەیاننامە)، ١٩٩٢/٤/١٠ز.

(٣٩٩) هەمان سەرچاوەی پێشوو.

(٤٠٠) محەمەد شاکەلی، لەبزوتنەوەوە بۆ حزبی سۆسیالیستی کوردستان، ل٢٨٧-٢٨٨.

(٤٠١) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٢٨٧-٢٨٨.

(٤٠٢) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٢٩٠-٢٩١.

(٤٠٣) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٢٩٣-٢٩٤. هەروەها، یاداشتی ڕۆژانەی خۆم- ئیسماعیل تەنیا-، وەك کادیرێکی حزب و ڕاگەیاندن، ڕۆژانە ڕووداوەکان: (ئەوانەی لەرێگای سەرکردایەتی حزب، یانی ڕاگەیاندنەکانەوە)م دەبیست، یان بڵاو دەکرانەوە، یاداشت کردووە.

(٤٠٤) محەمەد شاکەلی، لەبزوتنەوەوە بۆ حزبی سۆسیالیستی کوردستان، ل٢٩٢.

(٤٠٥) ڕێکار ئەحمەد، یەکگرتن و هەڵوەشانەوە...، ل٤١.

(٤٠٦) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٣٣، ٣٨-٣٩.

(٤٠٧) بەیانێکی هاوبەش لەمەڕ یەکگرتنی سۆسیالیست و گەل و پاسۆك، (بەیاننامە). ١٩٩٢/٦/٨.

(٤٠٨) ڕێکار ئەحمەد پێی وایە، ٧٥٠ کەس ئەندامی کۆنگرە بوونە، لەهەر حزبێك ٢٥٠ کەس، بەڵام بەندە وەك کادیرێکی ڕاگەیاندن و بەشداربووی کۆنگرە لەیاداشتی ڕۆژانەمدا، (٨٦٨) ئەندامی بەشداربووی کۆنگرەم تۆمار کردووە. (ئیسماعیل).

(٤٠٩) ڕێكار ئەحمەد، یەكگرتن و هەڵوەشانەوە، ل٤٦.

(٤١٠) حزبی یەكگرتنی كوردستان، دەزگای ڕێكخستنی ناوەندی، ژمارە (٢)، ڕۆژی ١٩٩٢/١٠/١٥، ڕوونكردنەوەیەك بۆ ریزەكانی ڕێكخستن. بڕوانە:

- ڕێكار ئەحمەد، یەكگرتن و هەڵوەشانەوە، بەشی بەڵگەنامەكان، ل٢٤٨-٢٤٩، ئۆرگینالی ئەم ڕوونكردنەوەیە، لەوێدا بڵاوكراوەتەوە.

(٤١١) دەربارەی ئەم مەسەلەیە، ڕێكار ئەحمەد دەنووسێت: (ڕاستییەكەی لەسەرەتای هاوێركردنی دەنگەكاندا، دەنگی كاك سامی و كاك ڕەسوڵ نزم بوو، كەچی ملازم كەریم و ملازم شوان لەپێشەنگدا بوون. بەو هۆیەوە كاك سامی و كاك ڕەسوڵ نیگەران بوون. من لەسەر سەكۆی هۆڵەكەدا ڕێنوێنی ئەوانەم دەكرد كەدەنگەكانیان هاوێر دەكرد. لەو كاتەدا كاك محەمەد عەلی دۆسكی بەدوامدا هات كەكاك سامی ناردبووی. بەپەلە چوومە میوانخانەكەی كاك سامی، ئەو كاتە دكتۆر مەجیدیش لەوێ بوو، هەردووكیان پەشیمان دەهاتنە بەرچاوان. هەر سەرپێی قسەمان كرد و داوایان لێكردم كەدەستوبرد بكەم و ئەو كێشەیە چارەسەر بكەم. دكتۆر مەجید گوتی: (فەوەڵڵاهی زۆر بەئاسانی وەریدەگرم ئەگەر من دەرنەچم بەڵام نابێ دەنگی كاك سامی لەهی كاك ڕەسوڵ و هی دكتۆر مەحمود كەمتر بێ! ئەوەی لەدەستت دێ بڕۆ دریغی مەكە). هەر لەوێ یەكێكم نارد تا لەخواردنگەی تاجریان كەباب و تكە بۆ ئەوانە بهێنن كەدەنگەكانیان هاوێر دەكرد، منیش بەپەلە بۆ هۆڵی میدیا گەڕامەوە. دوای ماوەیەك خواردن گەیشت، ئەوانیش دەستیان لەهاوێركردنی دەنگەكان بەردا و سێ كەس لەوانەی كەناوەكانیان دەخوێندەوە، متمانەی تەواوم پێیان هەبوو. ئەوانم جیا كردەوە و پێمگوتن: (كاتێك ناوی كاندیدەكانی پارتی گەل دەخوێننەوە، ئەگەر كاك سامی تێدا بوو باشە، ئەگەر نا لەجیاتی سالم ڕێكار، ئێوە بخوێننەوە سامی عەبدولڕەحمان. هەروەها ئەگەر دكتۆر مەجیدی تێدا نەبوو، بەڵام مەجید ڕزگاری تێدا بوو، ئێوە ناوی مەجید ڕزگاری بەدكتۆر مەجید بخوێننەوە...). لەوانەیە كارێكی باشم نەكردبێ و بەساختەكاری لەقەڵەم بدرێ، بەڵام ئەگەر ساختەكاریش بێ، دیسانەوە هیچ كاریگەریی لەسەر دەنگی پاڵێوراوانی سۆسیالیست و پاسۆك نەبوو...).

بۆ زانیاری زیاتر، بڕوانە:

- ڕێكار ئەحمەد، یەكگرتن و هەڵوەشانەوە، ل٦١-٦٢.

(٤١٢) ڕێكار ئەحمەد، یەكگرتن و هەڵوەشانەوە، ل٦٣.

(٤١٣) مەبەست لەحزبەكانی كوردستان، زێتر یەكگرتن بوو، دەنا حزبی زەحمەتكێشان لەگەڵ لیستی یەكێتی، لەگەڵ خۆیان بوو. ئەوەی دەمایەوە، شیوعی و بزوتنەوەی ئیسلامی كوردستان، بوو.

(٤١٤) جگە لەراگەیاندنەكانی هەردوو حزب، لەرۆژنامەی (ئاڵای ئازادی)، حزبی

زەحمەتكێشانی كوردستانیش، بڵاوكرایەوە. بڕوانە: ئاڵای ئازادی، ژمارە (٣٩)، ڕۆژی ١٩٩٢/٩/١٣.

(٤١٥) ڕێكار ئەحمەد، یەكگرتن و هەڵوەشانەوە، ل٢٤٨-٢٤٩.

(٤١٦) مەبەست لەم سۆسیالیستانە بوو كەپابەند بوون بەحزبی یەكگرتنەوە.

(٤١٧) ڕێكار ئەحمەد، یەكگرتن و هەڵوەشانەوە، ل٢٣٧-٢٣٨.

(٤١٨) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٥٠.

(٤١٩) یەكێتی و پارتی حەزیان بەم یەكگرتنە نەدەكرد، بەهەموو شێوەیەك هەوڵیان دەدا لەیەكتریان هەڵبوەشێننەوە. هەریەكەیان لەخەمی ئەوەدا بوو، چۆن بەشێك لەم حزبە بۆ لای خۆیان رابكێشن. دوو هەفتە پێش ئەم ڕووداوە، سەركردایەتی بەرەی كوردستانی (كەهەر یەكێتی و پارتی تیایدا دەست ڕۆیشتوو بوون)، لەكۆبوونەوەی ئاسایی خۆی كەلە ١٩٩٢/١١/٥دا بەسترا بوو، بەكۆی دەنگ داوایان لەحزبی یەكگرتنی كوردستان، كردبوو:

١- دەبێت بۆ ماوەی دوازدە كاتژمێر هەموو ئەم گومرگانە هەڵبگرن كەبەناشەرعی و نایاسایی، داتانناوە.

٢- بەیانێك دەربكەن دژی ئەو داخۆیانەی كەهەفتەیەك لەمەوپێش، دكتۆر مەحمود عوسمان لەرادیۆی لەندەن، بڵاوی كردبۆوە. هەروەها دەبێت لەرۆژنامەی (یەكگرتن)یشدا، بڵاوی بكەنەوە.

\شایانی باسە: دكتۆر مەحمود عوسمان، كەلەسەر حزبی یەكگرتن حسێب بوو، لەدژی شەڕی نێوان پارتی و یەكێتی لەلایەك و پارتی كرێكارانی كوردستان (PKK)، لەلایەكی ترەوە، لەدیمانەیەك لەگەڵ بەشی عەرەبی رادیۆی لەندەن، ئیدانەی هێرشەكەی پارتی و یەكێتی كردبوو بۆ سەر هێزەكانی (PKK)... پارتی و یەكێتی زۆر نیگەران ببوون. ئەمەشیان كردبووە بیانوو و كارتی فشار بۆ سەر حزبی یەكگرتن. شەڕەكە لە ١٩٩٢/١٠/٥ دەستی پێكرد و لە ١٩٩٢/١٠/٢٧دا، كۆتایی پێهات.

لەژێر ئەم فشارەی بەرەی كوردستانی، حزبی یەكگرتن، شەوی ٦-١٩٩٢/١١/٧، بەناچاری روونكردنەوەیەكیان دەركرد و لەتەلەفزیۆنەكەیان دا، بڵاویان كردەوە. لەروونكردنەوەكەدا، هاتبوو: (... كاك دكتۆر مەحمود عوسمان، ئەندامی ئەنجوومەنی سەركردایەتی حزبی یەكگرتن، ئەو تەسریحەی داویەتی، رای تایبەتی خۆیەتی دەربارەی رووداوەكانی ئەم دواییەی نێوان (PKK) و حكومەتی هەرێمی كوردستان. ئێمە وەك حزبی یەكگرتن لێی بەرپرسیار نین).

(٤٢٠) بەهرۆز گەلاڵی، رەسوڵ مامەند...، ل٢١٢.

(٤٢١) بەهرۆز یاسین مستەفا گەلاڵی، لەساڵی ١٩٥٨ لەگوندی (كەردن) سەر بەشارۆچكەی قوشتەپە لەدایك بووە. لەساڵی ١٩٦٥ چۆتە قوتابخانە، لەساڵانی ١٩٧٢-١٩٧٥،

لــەریزی یــەکێتی قوتابیــانی کوردســتان، کــاری کــردووه. لەبــەر ئــەوەی بــاوکی فەرماندەیــەکی عەســکەری شۆڕشــی ئــەیلول بــوو، لــەکاتی هەڵگیرســانەوەی شــۆڕش، لەساڵی ١٩٧٤، چۆتە شاخ و ئاوارەی ئێران بووه. لەگەڵ دامەزراندنی (بزوتنەوه)، پەیوەندی بەرێکخستنەکانیەوە کردووه. لەساڵی ١٩٨٠، بەنیازی تەواوکردنی خوێندن چۆتە وڵاتی نەمسا. لەدوای ئەوەی کەزانکۆ تەواو دەکات، دوای راپەڕین دەگەڕێتەوە کوردستان. لەحزبی سۆسیالیست و یەکێتی نیشتمانی کوردستاندا، کۆمەڵێك پۆستی سیاســی و ئیــداری پــێ ســپێردراوە. لەئێســتادا، نوێنــەری (یــەکێتی نیشــتمانی کوردستان)ە، لەئەنقەره.

(٤٢٢) کاوه محەمەد ئەمین فەقێ حوسێن، ناسراو بەمامۆستا کاوه، لەساڵی ١٩٥٦ لەگوندی (نەبیاوا)ی ناوچەی ساڵەیی لەدایك بووه. لەساڵی ١٩٦٢ چۆتە قوتابخانە. لــەقۆناغی ناوەنــدی پەیوەنــدی بــە (یــەکێتی قوتابیــانی کوردســتان)ەوە کــردووه. دەرچووی ئامادەیی کشتوکاڵە لەشارۆچکەی (ئاسکی کەلەك). لەساڵی (١٩٧٦)، لەرێگای (کاردۆ گەلاڵی)یەوه، پەیوەندی بەرێکخستنەکانی (بزوتنەوه)وە، کردووه. لەساڵی ١٩٨٠ بۆتە پێشمەرگە. لەخەباتی شاخ، کۆمەڵێك لێپرسراویەتی گرتۆتە ئەستۆ، لەوانە: (لێپرسراوی ناوچە، ئەندامی لق). لەکاتی جیابوونەوەکەی (قادر عەزیز)دا، لەگەڵ ئەو باڵە حزبی سۆسیالیستی بەجێ هێشتووه. بۆتە ئەندامی سەرکردایەتی زەحمەتکێشانی کوردستان. لەدوای راپەڕین، کۆمەڵێك پۆستی حزبی وەرگرتووه. دواتر لەسەر لیستی یەکێتی بۆتە ئەندامی پەرلەمانی کوردستان. ئێستاکە لەشاری هەولێر دەژی.

(٤٢٣) بێ ئاگاداری رێکخستنەکان، پێش بەستنی دووەم کۆنگرەی حزب، چەندین کۆبوونەوه بەنیازی یەکگرتن لەگەڵ یەکێتی، ئەنجام درابوو.

سەرکردایەتی حزب، پێش کۆنگره، نیازی چوونە ناو (یەکێتی)یان هەبووه. بۆ ئەم مەسەلەیە، ئەم دیدارانە ئەنجام دراون، لەئەیلولی ١٩٩٢دا، بەهرۆز گەلاڵی چاوی بەمام جەلال کەوتووه و راسپاردەی (رەسوڵ مامەند)ی پێگەیاندووه. یەکەم کۆبوونەوه لەتشرینی یەکەمی ١٩٩٢، لەنێوان وەفدی حسك و ینك لەمەکتەبی سیاسی ینك، کراوه. لە ١٩٩٢/١٠/١٥، کۆبوونەوەیەکی تر لەنێوان وەفدی هەردوولا بەمەبەستی یەکگرتنەوه، کراوه. بۆ زانیاری زیاتر، بروانە:

- بەهرۆز گەلاڵی، رەسوڵ مامەند...، ل٢٢٥-٢٢٦.

(٤٢٤) یەکگرتنی سۆسیالیست و پاسۆك و گەل، خۆ دەربازکردن بوو لەواقیعی تاڵ و نائومێدی بەرامبەر بەوەزعەکە و ئەنجامی هەڵبژاردن. بۆ سۆسیالیست کەتوانا و قەوارە و ژمارەی پێشمەرگە و قەواعیدی بەراورد نەدەکران لەگەڵ پاسۆك و گەل، ئەو یەکگرتنە موغامەره و خۆ هەڵدێران بوو بەرەو هەڵدێر، چونکە بەم یەکگرتنە هیچ

سوودێك بەسۆسیالیست نەدەگەیشت.

بۆ زانیاری زیاتر، بڕوانە:

– محەمەد شاکەلی، لەبزوتنەوەوە بۆ حزبی سۆسیالیستی کوردستان، ل٢٩٥.

(٤٢٥) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٢٩٥–٣٠١.

(٤٢٦) أیوب بارزانی، الحرکە التحرریە الکوردیە وصراع الاقلیمیە والدولیـە، دار نشـر حقـائق المشرق، جنیف، ٢٠١١، ص٢١٠.

(٤٢٧) عبدالسـلام علـی، صـحفات مـن نضـال الشـهید صـالح یوسـفی، ئیسـماعیل تـەنیا، خوێندنەوەی بیروبۆچوونەکانی شەهید ساڵح یوسفی، (پەیامی ئـازادی)، گۆڤـار، ژمـارە (٢)، کانوونی یەکەم، ٢٠٠١، بەرلین، ل٢٠–٢١.

(٤٢٨) هارون محمد في تعلیق له بعنوان (الکردی الصـوفی الـذي قتلـه بطـرد بریـدی ملغـوم، لندن، فی ٢٠٠٣/٣/١٨. من أرشیف المناضل نجم الدین الیوسفی، لەکتێبی، زوزان صـالح الیوسفی، صالح الیوسفی ١٩١٨–١٩٨١ صفحات من حیاته ونضاله، وەرگیراوە.

(٤٢٩) زوزن صالح الیوسفی، صالح الیوسفی ١٩١٨–١٩٨١ صفحات...، ص٨٢.

(٤٣٠) عبدالسلام علی، صفحات من نضال...، ص٢٦–٢٧.

(٤٣١) نفس المصدر السابق، ص٣٠.

(٤٣٢) زوزان صالح الیوسفی، صالح الیوسفی ١٩١٨–١٩٨١ صفحات...، ص٨٧.

(٤٣٣) عبدالسلام علی، صفحات من نضال...، ص٣١.

(٤٣٤) جمیـل أحمـد الیوسـفی، إختیـار الشـهادة في سـبیل الـوطن، جریـدة (خبـات)، العـدد (٩٦١)، ٢٠٠٠/١/٢٨– لـــەکتێبی: صـــالح الیوســـفی ١٩١٨–١٩٨١ صـــفحات...، گواستراوەتەوە.

(٤٣٥) مەکتەبی سیاسی حزبی سۆسیالیستی کوردستان، نەمری و سەربەرزی بۆ شـەهیدی حزب و گەلەکەمان سەیدا ساڵح یوسـفی، (بەیاننامـە)، ١٩٨١/٧/١. لـە: فـاتح ڕەسـوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی دووەم، ل٤٢٨، وەرگیراوە.

(٤٣٦) زوزان صالح الیوسفی، صالح الیوسفی ١٩١٨–١٩٨١ صفحات، ص٩٨–٩٩.

(٤٣٧) ڕەشـیدی فـەلاحی، بیرەوەرییـەکان لەشۆڕشـدا، چـاپی یەکـەم، چـاپخانەی ئـەزمڕ، سلێمانی، ٢٠١٠، ل١٦٤–١٦٥.

(٤٣٨) بەهرۆز گەڵاڵی، ڕەسوڵ مامەند...، ل٣١٦.

(٤٣٩) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٢٩١–٢٩٢.

(٤٤٠) فاتح ڕەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی...، بەرگی سێیەم، ل١٧٧.

(٤٤١) محەمەدی حاجی مەحمود، ڕۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم، ل١٥٩.

(٤٤٢) ئینسـکلۆپیدیای یـەکێتی نیشـتمانی کوردسـتان، بـەرگی دووەم، چـاپی سـێیەم، ل٧٨٥–٧٨٦.

(٤٤٣) محەمەد شاكەلی، لەبزوتنەوەوە بۆ حزبی سۆسیالیستی كوردستان، ل١٠.
(٤٤٤) ئیسماعیل تەنیا، كاردۆ گەلاڵی نووسەر و پارێزەر و سیاسەتمەدار، چاپی یەكەم، هەولێر، ١٩٩٧، ل٥-٦.
(٤٤٥) بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە:
- حوسێن رەسوڵ حەوێز، ئیسماعیل خدر عومەر (مەلا ناسیح)، پەیامی ئازادی (گۆڤار)، بەرلین، ژمارە (٢)، كانوونی یەكەم، ٢٠٠١، ل٩-١٠، شاخەوان شۆڕش، مامۆستا مەلا ناسیح ئەو كەسایەتیەی سەربەرزانە سەری نایەوە، پەیامی ئازادی (گۆڤار)، ژمارە (٢)، كانوونی یەكەم، ٢٠٠١، ل١١-١٤.
(٤٤٦) شاخەوان عەباس، سەفەری كوردیەتی، ل١٨٣-١٨٤.
(٤٤٧) جەماوەر نیوز، ئەمشەو مەفرەزەی (بەرد) روویكردە شاخ، ٢٠١٦/٦/٢٧
http://www.jamawarnews.com/Detail-babet.aspx?babet=6&=341
(٤٤٨) حەمەی حەمە سەعید، دەنگی خاك، ل٣١٠.
(٤٤٩) ئینسكلۆپیدیای یەكێتی، بەرگی یەكەم، چاپی سێیەم، ٢٠١٦، ل١٠٤.
(٤٥٠) نەوشێروان مستەفا، لەكەناری دانووبەوە...، ل٢١٥.
(٤٥١) ئینسكلۆپیدیای یەكێتی، بەرگی دووەم، چاپی سێیەم، ل١٠٧٣-١٠٧٤.
(٤٥٢) ئیسماعیل تەنیا، بەسەركردنەوە، ٢٠٠٥، ل١٥٦-١٥٩، گۆڤاری (كشتوكاڵ)، ژمارە (١٨)، ٢٠٠٤، ل٣-٤.
(٤٥٣) شوكت خزندار، سفر ومحطات (الحزب الشیوعی العراقی... رؤیة من الداخل)، الطبعة الأولی، بیروت، ٢٠٠٥، ص٢١٧.
(٤٥٤) بهاء الدین نوری، مذكرات بهاء الدین نوری...، ص٥١٧.
(٤٥٥) محەمەد شاكەلی، لەبزوتنەوەوە بۆ حزبی سۆسیالیستی كوردستان، ل٦٩.
(٤٥٦) ئینسكلۆپیدیای یەكێتی، بەرگی دووەم، چاپی سێیەم، ل٧٩٧-٧٩٨.
(٤٥٧) ئینسكلۆپیدیای یەكێتی، چاپی یەكەم، ٢٠١٣، ل١٩٨-١٩٩.
(٤٥٨) محەمەد فاتح، پەرەسەندنی ژیانی حزبایەتی لەكوردستانی باشور، هەولێر، ٢٠١٤، ل٣٧٨-٣٧٩. نووسەر، زانیارییەكانی لە (هیوا سەید سەلیم)، وەرگرتووە.
(٤٥٩) عوسمان رەسول (عوسمان سەنگەسەری)، سەروەرانی قەندیل، چاپخانەی شەهید ئازاد هەورامی، كەركوك، ٢٠١٣، ل٣٤-٣٥.
(٤٦٠) تەواوی ئەم زانیارییانە، لەنامەیەكی ئەلكترۆنی (شێرزاد قادر مستەفا)ی كوڕی ناوبراو، لەرۆژی ٢٠١٧/٩/٦، وەرگیراوە.
(٤٦١) محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەكەم، ل٤٦١-٤٦٤.
(٤٦٢) مام جەلال، كوردستانی نوێ، ژمارە (٧٣١٤)، ١٤-٢٠١٧/٧/١٥، ل٥.
(٤٦٣) بەهرۆز گەلاڵی، رەسوڵ مامەند...، ل٢٤٦.

(٤٦٤) عەدنان موفتی، چەند تێبینییەك لەسەر كتێبی مام جەلال- دیداری تەمەن، كوردستانی نوێ، ژمارە (٧٢٩٠)، ٢٠١٧/٧/١١، ل٥.

(٤٦٥) بەهرۆز گەڵاڵی، رەسوڵ مامەند...، ٢٧٦.

(٤٦٦) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٢٧٨.

(٤٦٧) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٣٣٦-٣٣٩.

(٤٦٨) عەدنان موفتی، چەند تێبینیەك...، كوردستانی نوێ، ژمارە (٧٢٩٠).

(٤٦٩) شالاو عەلی عەسكەری، مام جەلال لەنێوان دیداری تەمەن و هاوڕێیانی تەمەن، ماڵپەڕی ئاوێنە، ٢٠١٧/٨/١١.
http://awena.com/2017/08/11/53447/

(٤٧٠) مەلا بەختیار، چۆن چەپكێك و كام مێژووی كۆمەڵە؟! بەرگی یەكەم، دەزگای چاپ و پەخشی حەمدی، سلێمانی، ٢٠١٢، ل٢٤٠.

(٤٧١) شالاو عەلی عەسكەری، مام جەلال لەنێوان...، ماڵپەڕی ئاوێنە.

(٤٧٢) عارف كەریم، كۆمەڵە و یەكێتی كورتە باسێكی مێژوویی، ل٩٤.

(٤٧٣) عادل رەفیق، هەندێك لەدیكۆمێنتەكانی كۆمەڵە، ل١٣٣.

(٤٧٤) نەوشیروان مستەفا، لەكەناری دانووبەوە، ل١٧٢.

(٤٧٥) عادل رەفیق، هەندێك لەدیكۆمێنتەكانی كۆمەڵە، ل١٣٣.

(٤٧٦) عارف كەریم، كۆمەڵە و یەكێتی كورتە باسێكی مێژوویی...، ل٤٣.

(٤٧٧) بۆ زانیاری زیاتری قسەكانی مام جەلال، بڕوانە: راپۆرتی هەڤاڵ سكرتێری گشتی ی.ن.ك لەپلینیۆمی چوارەم، ٢٩-٢٠٠٩/١٠/٣١، كەلەرۆژی ٢٠٠٩/١٢/٢٥، لەماڵپەڕی فەرمی یەكێتی دا بڵاوكراوەتەوە:
www.pukmedia.com

(٤٧٨) نەوشیروان مستەفا، پەنجەكان یەكتر ئەشكێنن...، ل١٥٦.

(٤٧٩) محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی دووەم، ل٥٠٤.

(٤٨٠) بۆ زانیاری زیاتر دەربارەی ئەم نامەیە، بڕوانە دەقی ئۆرگینالی نامەكە، لەكتێبی: عادل رەفیق، هەندێك لەدیكۆمێنتەكانی ئالای شۆڕش، ل٣٠٢.

(٤٨١) عەدنان موفتی، چەند تێبینیەك...، كوردستانی نوێ، ژمارە (٧٢٩٠).

(٤٨٢) بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە: عادل رەفیق، هەندێك لەدیكۆمێنتەكانی ئالای شۆڕش، لاپەڕەكانی: ١٠٦، ١٢٦، ١٣٢، ١٤٢.

(٤٨٣) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل١٦٧.

سەرچاوەکان

* کتێب

١- ئـازاد خانـەقینی، مادێنـا مێـژوو و بیبلۆگرافیـای راگەیانـدنی (ی.ن.ك) ١٩٧٥-١٩٩١، چاپی یەکەم، ٢٠٠٠.

٢- ئازاد کاکل، ئازارەکانی شەڕی نـاوخۆ لەیادشـتی پێشـمەرگەیەك ١٩٨٢-١٩٨٣، بـەرگی یەکەم، چاپی یەکەم، چاپخانەی ماردین، هەولێر، ٢٠١١.

٣- ئەحمەد بانیخێڵانی، بیرەوەرییەکانم، سوید، ١٩٩٧.

٤- أبو حكمت، مذكرات يوسف حنا يوسف (أبو حكمت)، مطبعة التعليم العالي أربيل، بلا.

٥- أيوب بارزاني، الحركة التحررية الكوردية وصراع القوى الاقليمية والدولية، دار نشر حقائق المشرق، جنيف، ٢٠١١.

٦- ئیسماعیل تەنیا، بەسەرکردنەوە، هەولێر، ٢٠٠٥.

٧- ئیسـماعیل تـەنیا، کـاردۆ گـەلاڵی نووسـەر و پـارێزەر و سیاسـەتمەدار، چـاپی یەکـەم، هەولێر، ١٩٩٧.

٨- ئیسماعیل تەنیا، رابەری رۆژنامەگەری کوردی (ئـازاری ١٩٧٥-١٩٩٣)، چـاپی یەکـەم، هەولێر، ٢٠١٣.

٩- ئینسـکلۆپیدیای یـەکێتی نیشـتمانی کوردسـتان، دەزگـای چـاپ و پەخشـی سـەردەم، چاپی یەکەم، سلێمانی، ٢٠١٣.

١٠- ئینسکلۆپیدیای یەکێتی نیشتمانی کوردستان، بەرگی دووەم، چاپی سێیەم، سلێمانی، ٢٠١٦.

١١- بـەهرۆز گـەلاڵی، ژیاننامـەی سیاسـی لەسـەردەمی پـارتی، بزوتنـەوە، سۆسیالیسـت، هەولێر، ١٩٩٣/٢/٩.

١٢- بەهرۆز گـەلاڵی، رەسـوڵ مامەنـد ٥٠ سـاڵ تەمـەن و ٣٣ سـاڵ خـەبات، چـاپی دووەم، چاپخانەی سەفوەت، سلێمانی، ١٩٩٨.

١٣- بهاء الدين نوري، مذكرات بهاء الدين نوري، الطبعة الاولى، دار الحكمة، لندن، ٢٠٠١.

١٤- برایم جەلال، چەپکێك لەمێژووی کۆمەڵە، چاپی سێیەم، چاپخانەی چوارچرا، ٢٠١١.

١٥- پشـکۆ نەجمـەدین، ئـەزموون و یـاد، بەشـی یەکـەم ١٩٧٨-١٩٨٣، چـاپی یەکـەم، چاپخانەی کتابی ئەرزان، سوید، ٢٠٠٨.

١٦- پشکۆ نەجمەدین، وەڵامێك بۆ نەوشێروان مستەفا دیوی ناوەوەی رووداوەکان، کتێبـی گوڵان، ژمارە (١٤)، هەولێر، ١٩٩٧.

١٧- د. جەمال نەبەز، ئێسـتە و پاشـەڕۆژی نەتـەوەی کـورد لەبـەر گـڕی جـەنگی عێـراق و

ئێراندا، چاپی دووەم، هەولێر، ٢٠٠٨.
١٨- حاجی مەمۆ، لەهەواری یادەوەرییەکانمدا، بیرەوەری، چاپ: کوردستان، ٢٠١٣.
١٩- حەمەی حەمە سەعید، دەنگی خاك، بیرەوەری، بەرگی یەکەم، چاپی یەکەم، ٢٠١٦.
٢٠- الحزب الديمقراطى الكردستانى (اللجنة التحضيرية)، تقيم مسيرة الثورة الكردية وإنهيارها والدروس والعبر المستخلصة منها، أوائل كانون الثاني، ١٩٧٧.
٢١- حزبی سۆسیالیستی کوردستان- عێراق/ ئیتجاهی دیموکراتی شۆرشگێڕ، کۆمیتەی ئامادەکردن، هەڵوێستی شۆرشگێڕی نەك لادان و پاشگەزبوونەوە، سەرەتای ئابی ١٩٨٦.
٢٢- رێباز، قەندیل بەغدای هەژاند، یاداشتی پێشمەرگایەتی ١٩٧٦-١٩٨٠، بەشی یەکەم، چاپخانەی زانکۆ، هەولێر، ١٩٩٣.
٢٣- رێباز، قەندیل بەغدای هەژاند، بەشی دووەم، ١٩٨٠-١٩٨٨، چاپخانەی وەزارەتی رۆشنبیری، هەولێر، ١٩٩٣.
٢٤- رێکار ئەحمەد، یەکگرتن و هەڵوەشانەوە، چۆنیەتی پێکهێنان و هەڵوەشاندنەوەی حزبی یەکگرتنی کوردستان دەگێڕێتەوە، چاپخانەی بەهەست، ٢٠١٦.
٢٥- رەشید فەلاحی، بیرەوەرییەکان لەشۆڕشدا، چاپی یەکەم، چاپخانەی ئەزمڕ، سلێمانی، ٢٠١٠.
٢٦- زانیار سەردار قرگەیی، دکتۆر کەمال مەزهەر ئاوڕ لەمێژوو دەداتەوە، چاپخانەی (شڤان)، سلێمانی، ٢٠١١.
٢٧- زوزان صالح اليوسفى، صالح اليوسفى ١٩١٨-١٩٨١ صفحات من حياتة ونضاله الوطني مع ديوانه الشعرى الكامل، ٢٠٠٩.
٢٨- سەلام عەبدولکەریم، ژیانی سیاسی لەباشووری کوردستاندا، ١٩٧٥-١٩٩١، چاپی یەکەم، چاپخانەی چوارچرا، ٢٠١١.
٢٩- سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەك، چاپی سێیەم، چاپخانەی شەهاب، هەولێر، ٢٠١٢.
٣٠- شاخەوان شۆڕش، قادر شۆڕش چل ساڵ خەبات و تێکۆشان، چاپی یەکەم، چاپخانەی خۆیبوون، دانیمارك، هاوینی ٢٠٠١.
٣١- شاخەوان عەباس، سەفەری کوردایەتی بیرەوەرییەکانی شار و شاخ ١٩٧٤-١٩٨٠، چاپی دووەم، سلێمانی، ٢٠١٢.
٣٢- شكيب عقراوى، سنوات المحنة في كردستان، الطبعة الثانية، مطبعة منارة، أربيل، ٢٠٠٧.
٣٣- شوكت خزندار، سفر ومحطات الحزب الشيوعى العراقى... رؤية في الداخل، الطبعة الاولى، بيروت، ٢٠٠٥.

٣٤- عادل ڕەفیق، هەندێك لەدیكۆمێنتەكانی ئاڵای شۆڕش، چاپی یەكەم، ٢٠١٧.
٣٥- عارف كەریم، كۆمەڵە و یەكێتی كورتە باسێكی مێژوویی، چاپخانەی ڕەنج، سلێمانی، ٢٠١١.
٣٦- د. عەبدولستار تاهیر شەریف، ململانێ لەگەڵ ژیاندا، یاداشت ١٩٧١-١٩٨٣، بەرگی دووەم، چاپی یەكەم، كەركوك، ٢٠٠٧.
٣٧- عزیز سباهی، عقود من تأریخ الحزب الشیوعی العراقي، الجزء الثالث، بغداد، ٢٠٠٦.
٣٨- عبدالسلام علی، صفحات من نضال الشهید صالح الیوسفي، الطبعة الاولی، ١٩٩٢.
٣٩- د. عەلی تەتەر نێرۆوەی، بزاڤی ڕزگاریخوازی نەتەوەی كورد لەكوردستانی عێراق لەساڵەكانی جەنگی عێراق و ئێران دا (١٩٨٠-١٩٨٨)، چاپی یەكەم، چاپخانەی (حاجی هاشم)، هەولێر، ٢٠٠٨.
٤٠- عوسمان ڕەسوڵ (عوسمان سەنگەسەری)، سەروەرانی قەندیل، چاپخانەی شەهید (ئازاد هەورامی)، كەركوك، ٢٠١٣.
٤١- فاتح ڕەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی خەباتی گەلی كوردمان، هێندێ بەڵگەنامە و ڕووداوی گرنگی ساڵی ١٩٧٩، چاپی دووەم، بەرگی یەكەم، ستۆكهۆڵم، ١٩٩٨.
٤٢- فاتح ڕەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی خەباتی گەلی كوردمان، ڕووداو و بەڵگەنامە، بەرگی دووەم، ١٩٨٠ و ١٩٨١، سوید، ١٩٩٢.
٤٣- فاتح ڕەسوڵ، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی خەباتی گەلی كوردمان، ڕووداو و بەڵگەنامە ١٩٨٢-١٩٩٠، بەرگی سێیەم، چاپی یەكەم، سوید، ١٩٩٤.
٤٤- فوئاد سدیق، گەردەلوولی سیاسەت، بەشی یەكەم، چاپی دووەم، چاپخانەی خانی، دهۆك، ٢٠٠٨.
٤٥- فوئاد سدیق، گەردەلوولی سیاسەت، بەشی دووەم، چاپی یەكەم، چاپخانەی (خانی)، دهۆك، ٢٠٠٩.
٤٦- قادر ڕەشید (ئەبو شوان)، پشت ئاشان لەنێوان ئازار و بێدەنگیدا، (شوێن و ساڵی چاپكردنی لەسەر نییە).
٤٧- كەریمی حیسامی، لەبیرەوەرییەكانم، بەرگی پێنجەم، ستۆكهۆڵم، ١٩٩١.
٤٨- كەریمی حیسامی، لەبیرەوەرییەكانم، بەرگی شەشەم، ستۆكهۆڵم، ١٩٩٢.
٤٩- كەریم دەشتی، بەرەو منداڵی بەجلی پایزەوە، بناغە و ئەزموونی شیعر، چاپی یەكەم، دەزگای ئاراس، هەولێر، ٢٠٠٧.
٥٠- مام جەلال، دیداری تەمەن لەلاوێتییەوە بۆ كۆشكی كۆماری، ئامادەكردنی: سەلاح ڕەشید، بەشی دووەم، ٢٠١٧.
٥١- مەلا بەختیار، چۆن چەپكێك و كام مێژووی كۆمەڵە؟! بەرگی یەكەم، دەزگای چاپ و پەخشی حەمدی، سلێمانی، ٢٠١٢.

٥٢- محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم ١٩٧٦-١٩٨١، چاپی یەکەم، سلێمانی، ١٩٩٩.
٥٣- محەمەدی حاجی مەحمود، رۆژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی دووەم، چاپی ئەلکترۆنی.
٥٤- محەمەد شاکەلی، لەبزوتنەوەوە بۆ حزبی سۆسیالیستی کوردستان ١٩٧٦-١٩٩٣، لاپەرە هەڵنەداوەکان، کەرکوك، ٢٠١١.
٥٥- محەمەد فاتح، پەرەسەندنی ژیانی حزبایەتی لەکوردستانی باشور، هەولێر، ٢٠١٤.
٥٦- مستەفا چاورەش، یادەوەرییەکان، چاپی دووەم، چاپخانەی سەردەم، سلێمانی، ٢٠١٤.
٥٧- موحسین دزەیی، وێستگەکانی ژیانم، وەرگێرانی: ئیسماعیل بەرزنجی، بەشی دووەم، چاپی یەکەم، هەولێر، ٢٠٠٩.
٥٨- نەوزاد عەلی ئەحمەد، پشکۆیەك لەخۆڵەمێشدا، بەشێکی گرنگ لەژیاننامەی هۆمەر شێخ مووس، چاپی یەکەم، سوید، ٢٠١٠.
٥٩- نەوزاد عەلی ئەحمەد، رۆژنامەگەریی خوێندکارانی کورد لەئەوروپا و ئەمەریکا ١٩٤٩-١٩٩١، چاپی یەکەم، چاپخانەی تیشك، سلێمانی، ٢٠٠٨.
٦٠- نەوشێروان مستەفا ئەمین، لەکەناری دانووبەوە بۆ خڕی ناو زەنگ ١٩٧٥-١٩٧٨، بەرلین، ١٩٩٧.
٦١- وشیار حەمەد حاجی، یەکێتی مامۆستایانی کوردستان چەند لایەنێکی مێژوویی سەرهەڵدان و تێکۆشان ١٩٦٢-١٩٩٨، چاپی یەکەم، هەولێر، ١٩٩٨.
٦٢- وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و تەلەفزیۆنێت کوردی ١٩٣٩-٢٠٠٢، چاپی یەکەم، چاپخانەی رۆشنبیری، هەولێر، ٢٠٠٥.

*** گۆڤار**

٦٣- ئەحمەد حەمەد ئەمین، بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان ١٩٧٥-١٩٨٢، توێژینەوەیەکی سیاسییە، کەلتوور (گۆڤار)، ژمارە (٩)، ساڵی چوارەم.
٦٤- ئیسماعیل تەنیا، خوێندنەوەی بیروبۆچوونەکانی شەهید ساڵح یوسفی، پەیامی ئازادی (گۆڤار)، ژمارە (٢)، بەرلین، کانوونی یەکەم، ٢٠٠١.
٦٥- حوسێن رەسوڵ حەوێز، ئیسماعیل خدر عومەر (مەلا ناسیح)، پەیامی ئازادی (گۆڤار)، ژمارە (٢)، بەرلین، کانوونی یەکەم، ٢٠٠١.
٦٦- شاخەوان شۆرش، مامۆستا مەلا ناسیح ئەو کەسایەتیەی سەربەرزانە سەری نایەوە، پەیامی ئازادی (گۆڤار)، ژمارە (٢)، بەرلین، کانوونی یەکەم، ٢٠٠١.
٦٧- گۆڤاری کشتوکاڵ، ژمارە (١٨)، هەولێر، ٢٠٠٤.

*** رۆژنامە**

٦٨- ڕێگای ئازادی، ئۆرگانی ناوەندی حزبی سۆسیالیستی کوردستان، ژمارە (٢٤)، ساڵی (٤)، ئایاری ١٩٨٤.

٦٩- ڕێگای ئازادی، ژمارە (١١)، ساڵی دووەم، تشرینی یەکەم و دووەمی ١٩٨٢.

٧٠- عەدنان موفتی، چەند تێبینییەك لەسەر کتێبی مام جەلال دیداری تەمەن، کوردستانی نوێ (ڕۆژنامە)، ژمارە (٧٢٩٠)، ٢٠١٧/٧/١١.

*** ماڵپەڕ**

٧١- ڕاپۆرتی هەڤاڵ سکرتێری گشتی ی.ن.ك لەپلینۆمی چوارەم، ٢٩-٢٠٠٩/١٠/٣١، ڕۆژی ٢٠٠٩/١٢/٢٥، www.pukmedia.com

٧٢- جەلالی و مەلاییە نوێیەکان، ئاوێنە، ٢٠١٧/١٠/٢١:
http://awena.com/2017/10/21/64176/

٧٣- جلال الدباغ، لمحات من ذكريات النضال، الجزء الرابع:
http://al-nnas.com/THEKRIAT/dabakh4.htm

٧٤- ئەمشەو مەفرەزەی (بەرد) ڕوویکردە شاخ، جەماوەر نیوز، ٢٠١٦/٦/٢٧:
http://www.jamawarnews.com/Detail-babet.aspx?babet=6&=341

٧٥- شالاو عەلی عەسکەری، مام جەلال لەنێوان دیداری تەمەن و هاوڕێیانی تەمەن، ئاوێنە، ٢٠١٧/٨/١١:
http://www.awena.com/2017/08/11/53447/

٧٦- فەهد گردەوانی، ئەبوبەکر خۆشناو... فەردەیەك لەخەم و ئازار و هەژاری، ماڵپەڕی کوردستان نێت، ٢٠١١/٨/١٨:
www.kurdistannet.org

٧٧- لطيف حسن، حركه الانصار الشيوعيين (١٩٧٩-١٩٨٨) مالها وما عليها:
http://al-nnas.com/ARTICLE/LHassan-ansar.pdf

*** چاوپێکەوتن**

٧٨- نەژاد ڕەشید پشدەری، پێشمەرگەی دێرینی حزبی شیوعی عێراق، هانۆڤەر، ڕۆژی ٢٠١٦/١٠/١٦.

*** نامەی تایبەت**

٧٩- شێرزاد قادر مستەفا، ڕۆژی ٢٠١٧/٩/٦.

*** پەیوەندی تەلەفۆنی**

٨٠- ئاسۆ حەسەن، رۆژی ٢٠١٦/١١/٧، کاتژمێر ١٧:٣٠ بەکاتی ئەڵمانیا.

٨١- ئیحسان گلی (خەسرەو)، رۆژی ٢٠١٦/١١/٥، کاتژمێر ١٤:٣٠ بەکاتی ئەڵمانیا.

*** بەیاننامە**

٨٢- بەیانێکی هاوبەش لەمەڕ یەکگرتنی سۆسیالیست و گەل و پاسۆك، ١٩٩٢/٦/٨.

٨٣- مەکتەبی سیاسی حزبی سۆسیالیستی کوردستان، نەمری و سەربەرزی بۆ شەهیدی حزب و گەلەکەمان سەیدا ساڵح یوسفی، ١٩٨١/٧/١.

*** تەلەفزیۆن**

٨٤- کاوە ئەمین، بەرنامەی (پەنجەمۆر)، تەلەفزیۆنی روداو، میوانی بەرنامە: فەرەیدون عەبدولقادر، بەشی سێیەم، هەینی ٢٠١٦/١/٢٢.

نـــــاوەرۆك

پێشەکی	٣
بەشی یەکەم کورتە مێژوویەکی بزوتنەوەی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان	٩
بەشی دووەم بزوتنەوە لەشار و (شاخ)دا	٣٧
بەشی سێیەم دەرچوون لەیەکێتی و راگەیاندنی حزبی سۆسیالیستی یەکگرتووی کوردستان	٦٩
بەشی چوارەم شـەڕی ناوخـۆ	١١٥
بەشی پێنجەم راگەیاندنی حزبی سۆسیالیستی کوردستان	١٦١
بەشی شەشەم رێکخراوە پیشەیی و جەماوەرییەکانی حزبی سۆسیالیستی کوردستان	٢٠٣
بەشی حەوتەم حزبی سۆسیالیستی کوردستان لەدوای شەڕی ناوخۆدا	٢١٥
بەشی هەشتەم پرۆسەی یەکگرتن و جیابوونەوە لەدوای (راپەڕین)دا	٢٣٥
بەشی نۆیەم کرۆنۆلۆژیای بەشێك لەشەڕەکانی حزبی سۆسیالیستی کوردستان	٢٧٣
بەشی دەیەم ژیاننامەی بەشێك لەکەسایەتیەکانی سۆسیالیست	٢٩٧
بەشی یازدەهەم سەرکردەکانی (بزوتنەوە) لە (دیداری تەمەن)دا	٣٤١
بەشی دوازدەهەم دیکۆمێنت و وێنەکان	٣٦١
پەراوێزەکان	٤١٣
سەرچاوەکان	٤٥٦